

Kisin Kiraan Kitabuna

The Holy Bible in the Yalunka language of Guinea.

Kisin Kiraan Kitabuna
The Holy Bible in the Yalunka language of Guinea.
La Sainte Bible en langue Yalunka avec le titre: «Kisin
Kiraan Kitabuna» Publié par Traducteurs Pionniers de
la Bible en collaboration avec la mission MCA à la
Préfecture de Faranah, République de Guinée 2012
Copyright du text: © 2012—Traducteurs Pionniers de la
Bible. Cette création est mise à disposition selon le
Contrat Paternité-Pas d'Utilisation Commerciale-Pas de
Modification 3.0 Unporteddisponible en ligne
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/> ou
par courrier postal à Creative Commons, 171 Second
Street, Suite 300, San Francisco, California 94105, USA.

copyright © 2012 Pioneer Bible Translators

Language: Yalunka

Translation by: Pioneer Bible Translators

..
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-06-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

47153269-13a8-5fdd-8537-530b29da9f78

Contents

Matiyu Sora	1
Maraka Sora	62
Luka Sora	100
Yoni Sora	165
Kewanle Sora	211
Romi Kaane Sora	269
Körenki Singen	
Sora	295
Körenki Firinden	
Sora	321
Galati Kaane Sora	338
Efesi Kaane Sora	348
Filipi Kaane Sora	358
Kölösi Kaane Sora	365
Tesaloniki Singen	
Sora	371
Tesaloniki	
Firinden Sora	377
Timote Singen	
Sora	381
Timote Firinden	
Sora	389
Tito Sora	394
Filemon Sora	398
Heburune Sora	400
Yaki Sora	419
Piyeri Singen	
Sora	426
Piyeri Firinden	
Sora	433
Yoni Singen Sora	438
Yoni Firinden	
Sora	445
Yoni Saxanden	
Sora	447
Yudi Sora	448
Lankänemayaan	
Sora	450

Matiyu

Matiyu Yesu a Fe

Xibaru Fajin Naxan

Sεbε

Matiyu Kitabun yireni ito sεbεxi nən jee tongue saxan e nun suulun jəxən Yesu te xanbini kore xənna ma. Mudu maxinla nan yi Matiyu ra Romi kaane xa Yesu a xilima waxatin naxan yi. Matiyu findi Yesu a xarandiina nde nan na. Yesu a taruxun ligaxi nən Matiyu yee xəri, a yi a sεbε waxati gbetə yi.

Matiyu nun Maraka nun Luka Yesu a taruxun yεbama fayida kii kedenna nin. Koni Matiyu a gbeen sεbεxi Yahudiyane nan xa. Na nan a liga, a yirena ndee sεbε Yahudiyane naxanye famuma dangu siya gbetene ra. A mən nabiya fala fonne fe falama dangu bonne ra alogo a xa a yita Yahudiyane ra fa fala Yesu bata nabine birin ma falane rakamali.

Kitabun yireni ito Yesu bari kiin nan singe yεbama, Mariyamaa diina. Yesu xaran wuyaxi ti nən a dunuŋa yi gidini a yamaan xa. A mən kabanako wuyaxi liga nən. Matiyu na nan yεbama Ningila Yesu kui. Dənxən na, a Yesu a sayaan nan yεbama e nun a rakeli fena sayani.

*Yesu benbane fe
Taruxune Singen 2.3-15
nun Luka 3.23-38*

¹ Yesu Alaa Muxu Sugandixin benbane xinle nan itoe ra. Dawuda bənsənna nde nan yi Yesu ra. Iburahima bənsənna nde nan yi Dawuda ra.

² Iburahima nan Isiyaga sətə. Isiyaga yi Yaxuba sətə. Yaxuba yi Yuda nun a xunyene nun a tadane sətə. ³ Yuda yi Peresi nun Sera sətə. E nga nan yi Tamari ra. Peresi yi Xesirən sətə. Xesirən yi Rami sətə. ⁴ Rami yi Aminadabo sətə. Aminadabo yi Naxason sətə. Naxason yi Salimon sətə. ⁵ Salimon nun Raxabi yi Boosu sətə. Boosu nun Ruti yi Obedi sətə. Obedi yi Yese sətə. ⁶ Yese yi Manga Dawuda sətə.

Dawuda yi Sulemani sətə. A nga yi findixi Yurayaan jaxanla nan na. ⁷ Sulemani yi Robowan sətə. Robowan yi Abiya sətə. Abiya yi Asa sətə. ⁸ Asa yi Yosafati sətə. Yosafati yi Yehorami sətə. Yehorami yi Yusiya sətə. ⁹ Yusiya yi Yotami sətə. Yotami yi Axasi sətə. Axasi yi Xesekiya sətə. ¹⁰ Xesekiya yi Manase sətə. Manase yi Amən sətə. Amən yi Yosiya sətə. ¹¹ Yosiya yi Yəkonaya nun a xunyene nun a tadane sətə, e Isirayila muxune susu waxatin naxan yi, e siga e ra Babilən taani konyiyani.

¹² E siga xanbini Babilən taani, Yəkonaya yi Selatili sətə. Selatili yi Sorobabeli sətə. ¹³ Sorobabeli yi Abiyudi sətə. Abiyudi yi Eliyakimi sətə. Eliyakimi yi Asori sətə. ¹⁴ Asori yi Sadəki sətə. Sadəki

yi Ahimi sətə. Ahimi yi Eliyudi sətə. ¹⁵ Eliyudi yi Eleyasari sətə. Eleyasari yi Matani sətə. Matani yi Yaxuba sətə. ¹⁶ Yaxuba yi Yusufu sətə, Mariyamaa xəməna, naxan Yesu bari, naxan xili “Alaa Muxu Sugandixina.” ¹⁷ Awa, fələ Ibura hima ma, han sa dəxə Dawuda ra, na findi mayixətə fu nun naanin nan na. Fələ Dawuda ma, han e siga Isirayila yamaan na Babilən taani waxatin naxan yi, na fan mayixətə fu nun naanin. Fələ e sigan ma Babilən taani, sa dəxə Alaa Muxu Sugandixin bari waxatin na, na fan findixi mayixətə fu nun naanin nan na.

Marigi Yesu sətəfena

Luka 2.1-7

¹⁸ Awa, Yesu Alaa Muxu Sugandixin sətxi kii naxan yi, na nan ito ra. A nga, Mariyama yi masuxi Yusufu xən ma nun, koni benun a xa dəxə a xən ma waxatin naxan yi, a yi a to a bata fudikan fata Alaa Nii Sarıhanxin na. ¹⁹ Tinxin muxun nan yi a xəmən Yusufu ra. A mi yi waxyi a xa Mariyama rayagi yamaan yetagi. Nanara, a yi a miri a xa a futun kala luxunni. ²⁰ A yi a mirima na feen ma waxatin naxan yi, Marigina malekan yi mini a xa xiyeni, a naxa, “Yusufu, Dawuda bənsənna, i nama gaxu i ya naxanla Mariyama tongə, amasətə a diin naxan barima, na fataxi Alaa Nii Sarıhanxin nan na. ²¹ A dii

xəmən barima nən, i yi a xili sa Yesu* amasətə a tan nan a yamaan nakisima e yulubine ma.”

²² Ito birin ligaxi nən alogo Marigin naxan falaxi a nabiin xən ma, a na xa kamali. ²³ A naxa,

“Sungutun nasələnxin fudikanma nən, a dii xəmen bari. E yi a xili sa Emanuweli, na bunna nən fa fala, ‘Ala en tagi.’ ”[†]

²⁴ Nanara, Yusufu xulun waxatin naxan yi, Marigina malekan naxan yamari a ma, a na liga, a yi Mariyama tongo a naxanla ra. ²⁵ Koni e mi kafu han a yi dii xəmən bari. Yusufu yi a xili sa “Yesu.”

2

Xəntən tiin naxanye sa keli sogeteden binni

¹ Yesu to sətə Betəlemi taani Yudaya yamanani Manga Herode waxatini, fekolonne yi fa sa keli sogeteden binni, fa Yerusalən taani. ² E muxune maxədin, e naxa, “Diidin naxan barixi Yahudiyane mangan na, na minən yi? Nxu bata a taxamaseri sarento nxu yi sogeteden binni waxatin naxan yi. Nanara, nxu bata fa nxu xa fa a batu.” ³ Manga Herode na mə waxatin naxan yi, a kuisan, e nun Yerusalən kaane birin. ⁴ A yi yamaan saraxarali kuntigine nun sariya karaməxəne xili, a yi e maxədin, a naxa, “Alaa Muxu

* **1:21:** Yesu xinla bunna nən, fa fala “Marakisi Tiina” Heburu xuini. † **1:23:** Esayı 7.14 nun 8.8 nun 8.10 fan mato.

Sugandixin yi lan a xa bari minen yi?"* ⁵ E yi a yabi, e naxa, "A barima Beteleemi taan nin Yudaya yamanani. Nabini ito nan sebexi, a naxa, ⁶ 'I tan, Beteleemi taan Yuda yamanani, taa xuri mi i tan na Yudaya taa gbeene ye.

Amasoto mangana nde kelim a nən i tan yi naxan Isirayila muxune ma-suxuma, n ma yamanan."[†]

⁷ Awa, Manga Herode yi fekolonne xili wundoni, a yi e maxodin na sareni mini waxatin yeeen ma. ⁸ A yi jnugun sa e ma siga Beteleemi taani, a naxa, "E sa diidina fe yee fen han! E na a to waxatin naxan yi, e yi n nakolon alogo n fan xa sa a batu."

⁹ E to mangana falan name, e yi siga. E sareni naxan to sogeneden binni a foloni, e mon yi na to, a yi lu e yee ra han a sa ti diidin yiren xun ma. ¹⁰ E to na sareni to, e yi sewa han! ¹¹ E to so banxini, e yi diidin nun a nga Mariyama to. E yi e xinbi sin a xa, e yi a batu. Na xanbi ra, e yi e sanba seene ramini, e yi xemaa nun wusulanna nun mirihi latiknonna fi a ma. ¹² Ala yi fekolonne rakolon xiyeni, a e nama fa xete Manga Herode fema. E yi xete kira gbete xon ma e konni.

Yesu sotu muxune yi e gi

¹³ Fekolonne kelixin na yi, Marigina malekan yi mini

Yusufu xa xiyeni, a yi a fala a xa, a naxa, "Keli, i diidin nun a nga tongo, e yi e gi, e siga Misiran yamanani. E sa lu na han n na falan ti e xa waxatin naxan yi. Amasoto Herode diidin fenma a faxa xinla nan ma." ¹⁴ Nayi, Yusufu yi keli, a diidin nun a nga tongo koeeen na, e siga Misiran yamanani. ¹⁵ A lu na han Herode yi faxa. Marigin naxan fala nabiin xon ma, na yi kamali, a naxa, "N na n ma dii xemaa xili nən a xa keli Misiran boekoni."[‡]

Diine faxa fena

¹⁶ Herode to a kolon a fekolonne bata a mayenden, a bojen yi te kati! A yi yamarin fi, a dii xemaa naxanye Beteleemi taan nun a rabilinna birin yi, naxanye barin munma jee firin sotu, a ne birin xa faxa. A na waxatin nagidi fekolonne gbee falan nan xon. ¹⁷ Nayi, Nabi Yeremi a falan yi kamali, a naxa,

¹⁸ "Gbelegbele xuiin nun wuga xui gbeen tema Rama taani, Rakeli nan a diine wugama. A mi tinje a xa masabari amasoto e birin bata faxa."[§]

Xete fena keli Misiran yi

¹⁹ Herode faxa waxatin naxan yi, Marigina malekan yi mini Yusufu xa xiyeni Misiran yamanani, ²⁰ a yi a fala, a naxa, "Keli, i diidin nun a nga tongo, i xete Isirayila yamanani amasoto naxanye diidin fenma a

* **2:4:** A na maxodinna tixi nən bayo muxune yi Alaa Muxu Sugandixin faan mamema bayo nabi fonne waliiya falane bata yi a fe yita xabu jee kemee wuyaxi.

† **2:6:** Mika 5.1   ‡ **2:15:** Hose 11.1

§ **2:18:** Yeremi 31.15

faxa feen na, ne bata faxa.”
 21 Nanara, Yusufu yi keli, a diidin nun a nga tongo, a xete Isirayila yamanani.
 22 Koni a me waxatin naxan yi, a Herode a dii xemén Arikelayusi dəxi a fafe nəxəni mangan na Yudaya yamanan xun na, Yusufu yi gaxu na yidəxə feen na. Ala mən yi a rakolon xiyeni, a yi siga Galile yamanani. 23 A yi sa dəxə taana nde yi naxan xili Nasareti. Nabine falane yi rakamali, fa fala, “A xili bama nən ‘Nasareti kaana.’”

3

Yoni Marafu Tiina kawandina

*Maraka 1.1-8, Luka 3.1-18,
Yoni 1.19-28*

¹ Yoni Marafu Tiin yi fa na waxatini a kawandin ba fələ tonbonni Yudaya yamanani.
² A naxa, “Ə xun xanbi so ə hakəne yi, amasətə Ariyanna Mangayaan bata maso!”
³ Nabi Esayi yi a tan nan ma fe falama, a naxa, “Muxuna nde xuiin minima tonbonni, naxan a falama,

‘Ə kirani tən Marigin yee ra, ə kirane matinxin a xa!’”*

⁴ Nəgəmə xabe dugin nan yi ragodoxi Yoni ma. A yi tagi xidixi kidin na. A yi baloma tuguminne nun kumin nan na. ⁵ Yamaan yi lu fe

a fəma keli Yerusalən nun Yudaya yamanan nun Yurudən baan nabilinna birin yi. ⁶ E yi e ti e yulubine ra, a yi e rafu Yurudən baani e tubi xinla ma Ala ma.

⁷ Yoni to Farisi muxune[†] nun Saduse muxun[‡] wuyaxi to fe a fema, a xa e rafu igeni, Yoni yi a fala e xa, a naxa, “Ə tan sajı bənsənne! Nde ə rakolonxi, ə xa ə gi Alaa xələn bun ma? ⁸ Ə kewanle xa a yita fa fala ə bata ə xun xanbi so ə hakəne yi. ⁹ Ə nama ə miri fa fala ə benban nan Iburahima ra. N xa a fala ə xa, Ala nəe gəməni itoe fində nən Iburahima bənsənne ra!
¹⁰ Bunbin bata yitən wudi salenne əgə feen na. Wudin naxan mi bogi fajı tima, na əgəmə nən, a woli təeni. ¹¹ N tan ə rafuma igeni ə tubi xinla nan ma Ala ma. Koni naxan sənbən gbo n tan xa, na fama n tan xanbi ra, n mi nəe naxan ma sankidi fulunjə yati. Na ə rafuma Alaa Nii Sarıjanxin nun təen nin. ¹² A segedenna a yii, a maali fe, a yi a sa sagan kui, koni a se dagin sama nən təe tutareni!”

Yesu rafu fena igeni

Maraka 1.9-11, Luka 3.21-22, Yoni 1.32-34

¹³ Na waxatini Yesu yi keli Galile yamanani, a siga Yoni fema Yurudən baani, alogo Yoni xa a rafu igeni. ¹⁴ Koni

* 3:3: Esayi 40.3   † 3:7: Farisi muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. E tan nan e səbə so Musaa sariyan suxun ma dangu Yahudiyen bonne ra. E mən yi e benbane namunne suxuma kii xədəxəni. E tan yi laxi malekane ra. E mən yi laxi a ra a muxune kelima nən sayani. ‡ 3:7: Saduse muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. Lan mi yi e nun Farisi muxune tagi. E tan mi yi laxi malekane ra. E mən mi yi laxi a ra a muxune kelima nən sayani.

Yoni yi tondi, a naxa, "N makona a ma, i tan nan xa n tan nafu, koni i bata fa n tan fēma." ¹⁵ Yesu yi a yabi, a naxa, "Tin ito xa liga singen, amasōtō a lan nēn en xa fe tinxinxine birin nakamali." Nanara, Yoni yi tin. ¹⁶ Yesu to rafu, a keli igeni nēn tun, kore xənna dēen yi rabi a xa, a yi Alaa Nii Sarijanxin to gode ganba sawurani, a dōxō a ma. ¹⁷ Fala xuin yi keli kore, a yi a fala, a naxa, "N nafan Dii Xēmen nan ito ra naxan bata n kēnen ki fajī."

4

Setana yi kata Yesu ratantandeni

Maraka 1.12-13, Luka 4.1-13

¹ Na xanbi ra, Alaa Nii Sarijanxin yi Yesu xali tonbonni alogo Yinna Manga Setana xa kata a ratantan feen na. ² Yesu yi soge tonge naanin kōe tonge naanin ti sunni, a mi donse don, sunna yi a suxu.* ³ Maratantan tiin yi fa Yesu fēma, a naxa, "Xa Alaa Dii Xēmen nan i tan na, a fala gemeni itoe xa, e xa maxēte burun na." ⁴ Yesu yi a yabi, a naxa, "A sēbexi Kitabun kui, a naxa, 'Muxun mi balon donseen xan gbansan na fō Ala falan naxanye birin tima.'†"

⁵ Yinna Manga Setana yi Yesu tongo, a siga a ra Taa Sarijanxini,‡ a sa a ti Ala Batu Banxin xun tagi. ⁶ A yi a fala

Yesu xa, a naxa, "Xa Alaa Dii Xēmen nan i tan na, tugan, amasōtō a sēbexi Kitabun kui, a naxa,

'Ala yamarin fima nēn a malekane ma i ya fe yi. E yi i tongo, alogo i nama i sanna din gēmē yo ra.'§

⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, "A mōn sēbexi Kitabun kui, a naxa, 'I nama i Marigina Ala mato bunbani.'**"

⁸ Na xanbi ra, Yinna Manga Setana mōn yi a tongo, a siga a ra geysa gbeen fari, a dunuja mangayane nun a binyene birin yita a ra. ⁹ Setana yi a fala a xa, a naxa, "Xa i xinbi sin n bun ma, i yi n batu, n ni itoe birin fima i ma nēn." ¹⁰ Yesu yi a yabi, a naxa, "Setana, keli be! Amasōtō a sēbexi Kitabun kui, a naxa, 'I xa i Marigina Ala binya, i yi a keden peen batu.'†"

¹¹ Nayi, Yinna Manga Setana yi keli Yesu fēma. Malekane yi fa a mali.

*Yesuyi a wanlauflo Galileyi
Maraka 1.14-15, Luka 4.14-15*

¹² Yesu a mē waxatin naxan yi, a e bata Yoni sa kasoon na, a siga Galile yamanani.

¹³ A mi fa dōxō Nasareti taani sōnōn, a sa dōxō Kapērunan taani Galile daraan de Sabulon nun Nafatali bōxōni.

¹⁴ A na ligaxi nēn, alogo Nabi Esayi naxan falaxi, na xa kamali, a naxa,

* **4:2:** Na waxatini, muxun na yi sunna suxu, a mi yi donseen donma hali kōeēn na. Waxatina nde yi, e mōn yi a jēnige e nama igen fan min hali kōeēn na. † **4:4:** Sariyane 8.3 ‡ **4:5:** Yerusalen nan xili Taa Sarijanxina bayo a rasarijanxi Ala xa. Na feen sēbexi Yaburin 87.1-3 kui.

§ **4:6:** Yaburi 91.11-12 * **4:7:** Sariyane 6.16 † **4:10:** Sariyane 6.13

15 "Sabulon kaan nun Nafatali kaan naxanye baan binni, Yuruden baan dε, siya gbεtene gbeen Galile naxan na,

16 yamaan naxan dɔxi dimini, ne bata kεnεn gbeen to.

Naxanye dɔxi sayaan dimini, kεnεnna bata mini ne ma!"‡

17 Na waxatini, Yesu yi kawandin ba fɔlø, a naxa, "Ε xun xanbi so ε hakene yi! Amasətə Ariyanna Mangayaan bata maso."

Yesu yi muxu naanin xili

Maraka 1.16-20, Luka 5.1-

11

18 Yesu sigan tima Galile Daraan dεxɔn ma waxatin naxan yi, a yi ngaxakededenma firin to. Yεxε suxun nan yi e ra. Simən naxan xili Piyeri§ e nun a ngaxakedenna, Andire, e yi yεxε suxuni yalaan na darani. 19 Yesu yi a fala e xa, a naxa, "Ε bira n fɔxɔ ra. N xa ε findi muxu fenne ra Ala xa alo ε yεxεn suxuma kii naxan yi." 20 E yi e yalane sa mafuren! E bira a fɔxɔ ra. 21 A sigaxin yεen na ndedi, a yi ngaxakededenma firin gbεtεye to, Yaki nun Yoni, Sebede a dii xεmεne. E nun e fafe yi e yalane yitənma kunkin kui. Yesu yi e xili. 22 E yi e fafe lu kunkin kui sa! E bira Yesu fɔxɔ ra.

Yesu yi yamaan mali

Luka 6.17-19

23 Yesu yi siga Galile yamanan birin yi, a yamaan xaran e salide banxine yi. A yi Ariyanna Mangayana fe Xibaru Fajin kawandin ba

e xa, a yi yamaan furetəne rakendεya furen sifan birin ma. 24 Muxune yi na feen xibarun mε Siriya yamanan birin yi. Yamaan yi fa furetən sifan birin nun tɔrɔ muxune ra e nun jinan jaxin yi naxanye fɔxɔ ra e nun gan furetəne nun lebutenne. Yesu yi ne birin nakendεya. 25 Yama gbeen yi bira a fɔxɔ ra keli Galile yamanan nun Taa Xun Fune yi. Ndee fan yi sa keli Yerusalēn nun Yudaya nun Yuruden baan kidi ma.

5

Yesu yi kawandin ba geyaan fari

1 Yesu to yama gbeen to, a te a sa dɔxɔ geyaan fari. A xarandiine yi fa a fεma. 2 A yi e xaran fɔlø.

Sεwa gbeena fe

Luka 6.20-23

3 A naxa, "Sεwan na kanne xa, naxanye mako Ala ma bayo ne Ariyanna Mangayaan sɔtɔma nεn.

4 Sεwan na kanne xa, naxanye wugama, bayo Ala ne madendεnma nεn.

5 Sεwan na kanne xa, naxanye limaniyaxi, bayo bɔxɔn findima nεn ne keεn na.

6 Sεwan na kanne xa, tinxinna xɔnla naxanye suxuma alo kamen nun min xɔnla, bayo ne wasama nεn.

7 Sεwan na kanne xa, naxanye kininkininma, bayo Ala kininkininma nεn ne fan ma.

‡ 4:16: Esai 8.23 han 9.1

§ 4:18: Muxune mən Piyeri ma a Pita.

8 Sewan na kanne xa,
naxanye bɔjɛn sarijanxi,
bayo ne Ala toma nən.
9 Sewan na kanne xa,
naxanye bɔjɛ xunbenla ra-
soma,
Ala ne xilima nən a a diine.
10 Sewan na kanne xa,
naxanye besenxənxi e
tinxinyana fe ra,
bayo ne Ariyanna Man-
gayaan sətəma nən."

11 "Yamaan na ε konbi,
e yi ε besenxənya, e yi fala
naxin sifan birin ti ε xili ma
n tan ma fe ra, sewana ε
tan xa nayi. 12 ε sewa, ε
naxan, amasətə barayi gbeen
namaraxi ε xa ariyanna
yi. Amasətə e nabine fan
besenxənya na kii nin xabu
a fələni."

*Fəxən nun kənənna fe
Maraka 9.50, 4.21, Luka
14.34-35, 8.16*

13 Yesu naxa, "Ε luxi nən
alo fəxəna dunuja muxune
birin xa. Koni xa fəxən
məxəməxənna ba ayi, a fa
raməxəməxənma nanse ra
nayi? A tənə mi fa na fə a woli
ayi, yamaan yi a yibodon.
14 Ε luxi nən alo kənənna
dunuja muxune birin xa.
Taan naxan tixi geyaan fari,
na mi luxunjə. 15 Muxu yo mi
lənpun nadəge, a a raso deben
bun ma. Koni fə lənpun xa
dəxə seen nan fari. Nanara,
a kənənna fiyε banxi kui
kaane birin ma. 16 A na kii
nin, ε kənənna xa yanban
yamaan yetagi alogo e xa ε
wali fajine to, e yi ε Fafe Ala
binya ariyanna yi."

Musaa Sariyana

17 Yesu naxa, "Ε nama
ε miri fa fala n bata fa
Sariya Kitabun nun nabine
kitabune kaladeni. N mi faxi
e kaladeni fə e rakamalideni.
18 N xa jəndin fala ε xa,
fanni kore xənna nun bəxə
xənna daxi, sese mi be Sariya
Kitabun na hali səbenla
yiredi keden pe han feen
birin yi kamali. 19 Nanara,
naxan na yamarini ito nde
keden kala hali a xurun ki
yo ki, a bonne xaran na ma,
na kanna yatəma muxudin
nan na Ariyanna Mangayani.
Koni naxan sariyani itoe sux-
uma, a bonne xaran ne ma,
na kanna findima nən muxu
gbeen na Ariyanna Man-
gayani. 20 N xa jəndin fala ε
xa, xa ε tinxinyaan mi dangu
sariya karaməxəne nun
Farisi muxune tinxinyaan
na, ε mi soε Ariyanna Man-
gayani mumə!"

Yesu a falana xələna fe yi

21 Yesu naxa, "Ε bata a mə a
Ala bata yi a fala en benbane
xa, a naxa, 'I nama faxan
ti. Naxan na muxun faxa,
na kitima nən.*' 22 Koni n
tan a falama ε xa iki, naxan
na xələ a ngaxakedenna
ma, na kitima nən. Naxan
na a ngaxakedenna konbi,
kitisa yamaan na makitima
nən. Naxan na a fala fa
fala, 'I tan xaxilitarena,' na
kanna lan yahannama təen
nin. 23 Nanara, i nəma i
ya kiseen nalima Ala ma
waxatin naxan yi saraxa
ganden yetagi, a na rabira i
ma fa fala i ngaxakedenna

* 5:21: Xərəyaan 20.13 e nun Sariyane 5.17

xələxi i ma, ²⁴ i ya kiseen lu saraxa ganden yetagi singen. I siga xulen, i sa ε nun i ngaxakedenna tagini tən. Na xanbi ra, i yi i ya kiseen fi Ala ma.”

²⁵ “Xa i yengfaan sigama i ra i kitideni, ε nema kira yi, i xa kata i na feen jan ε tagi sinma alogo a nama i so kitisaan yii. Na fan yi i so doma kanne yii. Ne fan yi i sa kasoon na. ²⁶ N xa jəndin fala i xa, nayi, i mi kele na mume, fə i yanginna birin fi!”

Yesu a maxadina yalunyana fe yi

²⁷ Yesu naxa, “Ε bata yi a me nun a Ala bata yi a fala, a naxa, ‘I nama yalunyaan liga.’[†] ²⁸ Koni n tan a falama ε xa, naxan na jaxanla mato han a kunfa a ma, na kanna bata yelin yalunyaan ligε a bənəni. ²⁹ Xa i yiifari ma yeeen nan i bire yulubini, a ba na, i yi a woli ayi. Amasətə i fatin yirena nde halagixin fisa dangu i gbindin birin soon na yahannama yi. ³⁰ Xa i yiifari ma yiin nan i bire yulubini, a sege a ra, i yi a woli ayi. I yii kedenna segexin fisa dangu i gbindin birin soon na yahannama yi.”

Futu kala feen maxadina Matiyu 19.9, Maraka 10.11-12, Luka 16.18

[†] 5:27: Xərəyaan 20.14 e nun Sariyane 5.18   [‡] 5:31: Sariyane 24.1   [§] 5:32: A bata a jaxanla ti yalunyaan ma. Bayo a jaxanla nan mən a ra Ala yee ra yi bayo a futun kala xun mi yi na Ala yee ra yi.   ^{*} 5:33: Saraxaraline 19.12 e nun Yatene 30.3 e nun Sariyane 23.22-24   [†] 5:34: A mi koləna fe falama be lan wulen gbansanna ma. Koni hali jəndin na a ra, Yesu naxa, i nama i kələ. Xa muxun dari feen nan jəndi falan na, muxune lama a falan na nən hali a mi a kələ.   [‡] 5:38: Xərəyaan 21.23-25 e nun Saraxaraline 24.19-20 e nun Sariyane 19.21

³¹ Yesu naxa, “E yi a falama nun, e naxa, ‘Naxan yo nema a jaxanla bejinje, a xa futu kala kedin so a yii.’[‡] ³² Koni n tan a falama iki, xa muxuna a jaxanla bejin, jaxanla mi yalunya ligaxi, a bata a jaxanla ti yalunyaan ma nayi,[§] bayo xa xeme gbete a futu, na bata yalunyaan liga a xən ma.”

Kələna fe maxadina

³³ Yesu naxa, “Ε mən bata yi a me nun, a a fala nən en benbane xa, a i na i kələ Marigini, fə i xa a rakamali.* ³⁴ Koni n na a falama ε xa iki, ε nama ε kələ ariyanna yi amasətə Ala mangaya gbədən menni.[†] ³⁵ Ε nama ε kələ dunuja ra amasətə Ala san tiden na a ra. Ε nama ε kələ Yerusalən taani amasətə Manga gbeena taan nan na ra. ³⁶ Ε nama ε kələ ε xunna ra amasətə hali ε xun sexε kedenna, ε mi nəe a fəre hanma ε yi a fixa. ³⁷ Koni i ya falan xa findi ‘On,’ hanma ‘En-en’ tun! Xa i nde sa na fari, na kelixi Fe Naxin Kanna nin.”

I nama i gbeen jəxə Luka 6.29,30

³⁸ Yesu naxa, “Ε bata yi a me nun fa fala, ‘Yeeen jəxən xa fi yeeen na, jinna jəxən xa fi jinna ra.’[‡] ³⁹ Koni n tan a falama iki, i nama i kankan muxu jaxin yee ra. Naxan na i deen fəxə kedenna garin

a ma, bode fəxə fan ti a xa.
 40 Xa muxuna nde waxi i kitifeni i ya doma bun birana fe
 ra, tin a xa i ya doma gbeen
 fan tongo. 41 Xa muxu yo i
 karahan i xa goronna maxali
 kilo kedenni, i tan xa a findi
 kilo firinna ra. 42 Naxan na
 i xandi seni, i xa na ki. Xa
 muxuna nde wa i doli feni
 sena nde yi, i nama tondi."

Iyaxune xanu

Luka 6.27-28, 32-36

43 Yesu naxa, "Ε bata yi a mε
 nun fa fala, 'I adamadi boden
 xanu, i yi i yaxune rajaxu.'[§]
 44 Koni n tan a falama ε xa iki,
 ε xa ε yaxune xanu. Naxanye
 ε besenxɔnyama, ε xa Ala
 maxandi ne xa. 45 Nanara,
 ε ligama nən alo ε Fafe Ala
 naxan ariyanna yi. Amasətə
 a sogen natema muxu
 fajine nun muxu naxine
 nan xa. Amasətə tinxin
 muxun nun tinxintarena,
 Ala tulen nafama ne birin
 xa. 46 Muxun naxanye bata ε
 xanu, xa ε ne nan tun xanu, ε
 barayin sətəma nayi di? Hali
 mudu maxinle fan na ligama!
 47 Xa ε ε ngaxakedenne nan
 tun xəntən, ε nanfe ligaxi
 nayi naxan dangu bonne
 gbeen na? Amasətə hali
 denkəleyatarene na nəxənna
 ligama. 48 Nanara, ε lu
 fetareyani alo fe mi ε Fafe
 Ala ra kii naxan yi naxan
 ariyanna yi."

6

Xaranna Ala kiseene fe ra

1 Yesu naxa, "Ε a ligə ε
 yeren ma, ε nama ε wali

fajine ke yamaan yetagi al-
 ogo e xa ε to. Xa ε na ligə,
 ε mi barayi sətəma ε Fafe Ala
 ra ariyanna yi. 2 Nanara,
 xa i yiigelitəne kima, i nama
 xətaan fe i yee ra a ralideni alo
 nafigine a ligama kii naxan yi
 salide banxine nun taa tagine
 yi alogo yamaan xa e matəxə.
 N xa nəndin fala ε xa, e bata
 yelin e saranna sətə yamaan
 yii. 3 Koni xa i yiigelitəne
 kima, hali i kəmənna nama
 a kolon i yiifanna naxan lig-
 ama 4 alogo i ya hinan wanla
 xa raba suturani. Nayi, i Fafe
 Ala naxan i toma suturani, na
 i barayima nən."

*Xaranna Ala maxandin
 ma*

Luka 11.2-4

5 Yesu naxa, "Ε nəma Ala
 maxande, ε nama a ligə alo
 nafigine. Amasətə a rafan e
 ma, e xa ti salide banxine nun
 taa tagine yi, e yi sali alogo ya-
 maan xa e to. N xa nəndin fala
 ε xa, e bata yelin e saranna
 sətə yamaan yii. 6 Koni i tan
 nəma Ala maxande, so i ya
 banxini, i dəen nagali, i yi i
 Fafe Ala maxandi i mi naxan
 toma. Nayi, i Fafe Ala naxan
 wundo yi feene toma, na i
 barayima nən."

7 Yesu naxa, "Ε nama
 lu xətə fala fuyanne ma
 tun Ala maxandini alo
 denkəleyatarene. Amasətə
 e mirima a ma fa fala e na
 falan nawuya ayi Ala e xuiin
 naməma na nin. 8 Ε nama
 ligə alo ne, bayo ε Fafe Ala
 ε makone kolon benun ε xa
 a maxandi. 9 Awa, ε Ala
 maxandima ikiini, ε naxa,

'Nxu Fafe naxan kore xənna
ma,
i xinla xa sarijan.

¹⁰ I ya Mangayaan xa fa,
i sagoon xa liga dunuja yi
alo a ligama kore xənna ma
kii naxan yi.

¹¹ I nxo to balon fi nxu ma.

¹² I nxu mafelu nxu yulubine
ra,
alo nxu fan nxu hake tongone
mafeluma kii naxan yi.

¹³ I nama tin nxu xa bira tan-
tanni
fo i nxu rakisi fe jaxin ma.' "

¹⁴ "Amasotxa ε ε hake
tongone mafelu, ε Fafe
naxan ariyanna yi, na fan ε
mafeluma nən. ¹⁵ Koni xa ε
mi ne mafelu e hakene ra, ε
Fafe Ala fan mi ε mafeluyε ε
yulubine ra."

Sun susu feen xaranna

¹⁶ Yesu naxa, "Ε nəma
sunni, ε nama ε yetagini
tənən alo nafigine ε yetagine
yixidima kii naxan yi alogo
yamaan xa a kolon a e sunni.
N xa jəndin fala ε xa, ne bata
yelin ε saranna sətε yamaan
yii. ¹⁷ I tan nəma sunna
suxuma, i yetagin maxa, i yi
i xunni tən ¹⁸ alogo yamaan
nama a kolon fa fala i sunni
fo i Fafe Ala i mi naxan toma,
na a kolonma nən. I Fafe Ala
naxan wundo feene toma, na
i barayima nən."

Ariyanna nafunla fe

Luka 12.33,34

¹⁹ Yesu naxa, "Ε nama ε na-
funle ramara dunujani ito yi
ε banxine kui, xərinxərinna
nun melimənle a kalama
dənaxan yi. Muñadene fan

soma nən, ε yi a muña.
²⁰ Koni ε xa nafunla ramara
ariyanna yi, xərinxərinna
nun melimənle mi a kale
dənaxan yi, muñadene fan mi
soe na, ε a muña ²¹ bayo i ya
nafunla dənaxan yi, i xaxinla
fan menna nin."

*Fati bəndən gbee kənənna a
fe*

Luka 11.34-36

²² Yesu naxa, "Muxun yee
luxi nən alo lənpuna a fati
bəndən xa.* Xa i yee kəndə, i
fatin birin luma nən kənənni.
²³ Koni xa i yee kala, i fatin
birin luma nən dimini. Nayi,
kənənnna naxan i yi, xa na
bata findi dimin na, na dimin
gboma ayi nən."

*Ala nun nafunla fe
Luka 16.13, 12.22-31*

²⁴ Yesu naxa, "Muxu yo
mi noε wale kari firinna xa
sanja ma kedenni. Amasotxa
a kedenna rajaxuma nən,
a kedenna xanu, hanma a
kedenna binyama nən, a yi
bonna rayelefu. Ε mi noε
wanla ke Ala nun nafunla xa
sanja ma kedenni."

²⁵ "Nanara, n na a falama
ε xa, ε nama kontəfili ε
dunuja yi gidina fe ra,
ε naxan donma hanma ε
naxan minma hanma ε ε
maxidima naxan yi. Niin mi
dangu donseen na ba? Fati
bəndən mi dangu dugin na
ba? ²⁶ Ε xəline mato, ε mi se
sima, ε mi se xabama, donse
ramarade mi e yii, koni ε Fafe
naxan ariyanna yi, na nan ε
baloma. Ε mi fisə xəline xa

* **6:22:** alo lənpuna: Sandani ito kui, i noε i yee tiye nən se fajin na hanma a
kobina. Xa i yee tixi se fajin na, na findima nən kənənnna ra i xa.

ba? ²⁷ Ε tan nde nœ waxatidi se ε yetε siine fari ε xaminna ma ba? ²⁸ Ε xaminma dugina fe ra nanfera? Ε wudi fuge fajine gbo kiin mato. E mi walima, e mi dugi rafalama e yetε xa, ²⁹ anu n xa a fala ε xa, hali Manga Sulemani e nun a nœrœn birin yi, a mi a yetε maraberi ba alo e tan nde. ³⁰ Ala nan sexene maraberi bama naxanye solima to, tila e gan, e jan fefe! A mi ε maraberi be dangu ne ra ba? Ε denkelyaan xurun.”

³¹ “Nanara, ε nama xamin fa fala, ‘En balon sotoma di?’ hanma ‘En na igen sotoma di?’ hanma ‘En dugin sotoma di?’ ³² Amasoto denkelyatarene seni itoe birin fenma. Koni ε Fafe naxan ariyanna yi, na ε makoon kolon. ³³ Koni ε Alaa Mangayaan fen singen e nun a tinxinyana, na xanbi ra a seni itoe birin soma ε yii nen. ³⁴ Nanara, ε nama xamin tila torona fe ra. Tila xaminna tila nan ma. Amasoto lœxœn birin nun a toron na a ra.”

7

Ε nama bonne yalagi Luka 6.37-38, 41-42

¹ Yesu naxa, “Ε nama ε yetε findi ε adamadi boden kewanle makiti muxun na, alogo Ala nama ε fan makiti. ² Bayo ε na bonne kewanle makiti kii naxan yi, Ala ε fan makitima na kii nin. Ε ligaseen naxan yatemma bonne xa, Ala fan na nan yatemma ε

xa. ³ Nanfera namadin naxan i adamadi boden yœen xœn, i na toma, koni gbindonna naxan i tan yœen xœn, i mi na toma? ⁴ I ya a falama i adamadi boden xa nanfera fa fala, ‘Tin, n xa namadin ba i yœen xœn ma,’ koni gbindonna i tan yœen xœn ma. ⁵ I tan nafigina! Gbindonna ba i yetε yœen xœn ma singen, na xanbi ra, i nœ na namadin toε nen, i yi a ba i adamadi boden yœen xœn ma.”

⁶ “Ε nama se sarjanxin sa barene bun.* Ε nama ε bœxo bun nafunla woli xœsene bun ma.† Xa i na ligi xœsene e yibodonma nen, barene yi xajε ε ma, e yi ε xin.”

Ala maxandina fe Luka 11.9-13

⁷ “Ε seen maxœdin, ε a sotoma nen. Ε seen fen, ε a toma nen. Ε deen kœnkœn, a rabima ε xa nen. ⁸ Amasoto naxan yo na seen maxœdin, na a sotoma nen. Naxan na seen fen, na a toma nen. Naxan na deen kœnkœn, a rabima a xa nen. ⁹ Muxuna nde ε ye ba, naxan ma diin burun maxœdinma a ra, a gemen so a yii? ¹⁰ Hanma a na yœken maxœdin a ra, a sapin so a yii? ¹¹ Hali ε to findixi muxu naxine ra, ε a kolon fa fala a lan nen, ε xa se fajin so ε diine yii. E faxi fa, ε Fafe naxan ariyanna yi, na se fajine soma a maxandi muxune yii kii naxan yi!”

* **7:6:** barene: Yanyina nde, sandani ito bunna neen, fa fala i lan i xa muxune kawandi naxanye nœ e tuli matiye ira. † **7:6:** bœxo bun nafunla: Gemén siyana nde nan ma fe falaxi be naxan toma fœxo ige yi xaxunna ndee kui. Na gemén xili nen “perili.”

¹² “Sariya Kitabun nun nabine kitabune birin bunna nan ito ra: I waxi muxune xa feen naxanye raba i xa, na joxonna liga bonne xa.”

De xurinafe

Luka 13.24

¹³ “E so de xurin na, amasato kiraan naxan sigama yahannama yi, na ragbo, a so deen nagbo. Muxu wuyaxi soma nen menni. ¹⁴ Kiraan naxan sigama habadan nii rakisini, na yisiga raxlo, a deen mi ragbo, muxu wuyaxi mi a toma.”

Wudin nun a boginafe

Luka 6.43-44

¹⁵ “E a liga ε yeren ma wule nabine fe yi. E nema fama e xuruxi alo yexεena, koni e kui feen luxi nen alo kanko xajene. ¹⁶ E ne kolonma e kewanle nan xon. I manpa begin bolonje tansinna koe ra ba? I xode begin bolonje wudi majalixin koe ra ba? ¹⁷ Wudi fajin bogi fajin nan tima. Wudi jaxin bogi jaxin nan tima. ¹⁸ Wudi fajin mi bogi jaxin tima. Wudi jaxin mi bogi fajin tima. ¹⁹ Wudin naxan mi bogi fajin tima, na segema nen, a gan. ²⁰ Nba, ε wule nabine kolonma e kewanle xon ma na kii nin.”

Ala xuin susutare muxune fe

Luka 13.25-27

²¹ “Muxun naxanye a falama, e naxa, ‘Marigina, Marigina!’ ne birin mi soma Ariyanna Mangayani fo naxanye n Fafe Ala sagoon

ligama. ²² Nanara, na loxon\$ na a li, muxu wuyaxi a falama nen, e naxa, ‘Marigina, Marigina! Nxu bata yi nabiya falane ti i xinli nun, nxu jinanne kedi i xinli, nxu kabanako fe wuyaxi liga i xinli! ²³ Nba, n na a falama e xa nen, n naxa, ‘N mi ε kolon mumε! E tan fe jaxi rabane, ε keli n fema!’ ”

Banxi ti firinne fe

Luka 6.47-49

²⁴ “Awa, muxun naxan birin n ma falane ramεma, e yi e suxu, ne luxi nen alo xεme xaxilimaan naxan a banxin ti fanyen fari. ²⁵ Tulen fa waxatin naxan yi, xudene yi rafe, foye gbeen yi fa. Koni na banxin mi bira bayo a yi tixi fanyen nan fari. ²⁶ Muxun naxanye birin n ma falane ramεma koni e mi e suxuma, ne luxi nen alo xaxilitaren naxan a banxin ti mejensinna fari. ²⁷ Tulen faxina, xudene yi rafe, foye gbeen yi fa, banxin yi bira kii naxini!”

Yesu senbenafe

²⁸ Yesu yelinxina falane birin tiye, yamaan yi kabε a xaran ti kiin ma. ²⁹ A tan mi luxi alo e sariya karamεxone kii naxan yi, Yesu yi xaranna tima Ala senben nin.

8

Yesu yi dogonfontɔɔn nakendeya
Maraka 1.40-45, Luka 5.12-16

‡ 7:17: bogina: Sanda sifani ito kui, bogi fajin findixi kewali fajin nan na.

§ 7:22: Na loxon noe finde kitisa loxon nan na waxati rajanni.

¹ Yesu yi godo keli geyaan ma, yama gbeen yi biraxi a fɔxɔ ra. ² Awa, dogonfontɔɔn yi fa a fēma, a yi a xinbi sin a bun ma, a naxa, “N kannu, xa i tin, i nœ n nakendeyɛ nɛn.” ³ Yesu yi a yiin sa a ma, a yi a yabi, a naxa, “N bata tin, i xakendeyɛ.” Dogonfontɔɔn yi kendeyɛ mafuren. ⁴ Na xanbi ra, Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I nama a fala muxu yo xa, koni siga saraxaraliin fēma, a xa sa i mato. Na xanbi ra, Musaa sariyan saraxan naxan yamarixi, i na ba. Na finde nɛn sereyaan na e xa.”*

*Sofa kuntigina walikɛen
nakendeyɛ fena*

Luka 7.1-10

⁵ Yesu so Kaperunan taani waxatin naxan yi, Romi sofaan kɛmɛ kuntigin yi fa a fēma, a yi a mafan, a naxa, ⁶ “N fafe, n ma walikɛen furaxina n konni, hali a mi nœ a mamaxe. A tɔrɔxi kati!” ⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “N xa sa a rakendeyɛ.” ⁸ Kuntigin yi a yabi, a naxa, “N fafe, na binyen mi lan n ma, i siga n konni. Falan ti tun, n ma walikɛen kendeyama nɛn. ⁹ N fan kuntigina nde nan ma nœ bun, sofane n fan bun. N na

a fale na ndee xa nɛn, n naxa, ‘Siga,’ a siga. N yi a fala nde gbete xa, n naxa, ‘Fa,’ a fa. N yi a fala n ma konyin xa, n naxa, ‘Ito liga,’ a na liga.”†

¹⁰ Yesu na me waxatin naxanye yi biraxi a fɔxɔ ra, a yi a fala ne xa, a naxa, “N xa jɔndin fala ε xa, n munma dənkelyaan sifani ito to Isirayila muxu yo yi.

¹¹ N xa a fala ε xa, muxu wuyaxi fama nɛn sa keli sogeteden nun sogegodode binni, e yi fa dɔxɔ Iburahima nun Isiyaga nun Yaxuba fēma Ariyanna Mangayani.‡

¹² Koni naxanye yi lan nun e xa so Ariyanna Mangayani,§ ne raminima nɛn tandem ma dimini, wugan nun jin naxinna dənaxan yi.” ¹³ Yesu yi a fala kuntigin xa, a naxa, “Siga, a ligama i xa nɛn alo i dənkelyaxi a ma kii naxan yi.” Kuntigina walikɛen yi kendeyɛ na waxatin yeteni.

*Yesu yi muxu wuyaxi
rakendeyɛ*

*Maraka 1.29-34, Luka
4.38-41*

¹⁴ Yesu yi siga Piyeri* konni, a yi a bitan gilɛn furaxin li saxi a konni a

* **8:4:** dogonfontɔɔn: Alaa sariyan kui, dogonfontɔɔn mi yi daxa a xa so taani. A yi luma taan fari ma nɛn. Saraxaraline nan yi muxun fatin matoma a yi a fala, xa na kanna sarijan, hanma xa a mi sarijan. Muxu gbete mi yi a yiin dinjɛ dogonfontɔɔn na, bayo na yi na kanna sarijanna kalama nɛn. A mato Saraxaraline 13.45-46. Xa dogonfonna na ba muxun ma, fɔ a xa saraxan ba alogo a mɔn xa sarijan kii naxan yi, a fa so taani, a dɔxɔ a konni. A mato Saraxaraline sora 14.

† **8:9:** Xemени ito yi laxi a ra fa fala senben Yesu yii daala xun na alo senbena a tan sofa kuntigin yii a sofane xun na kii naxan yi. Xemeni misaala nan tongoxi a yete dunuya yi gidin kiin ma alogo a xa a yita fa fala Yesu yi nœ a walikɛen nakendeyɛ nɛn a senben na hali a gbindin mi siga.   ‡ **8:11:** A bunna neen fa fala siya gbete fan kisin sɔtɔma nɛn hali ba Yahudiyane ra.   § **8:12:** Yanyina nde, na lanxi Isirayila kaane nan ma.   * **8:14:** Muxune mɔn Piyeri ma a Pita.

fatin wolonxi a ma. ¹⁵ Yesu yi naxanla yiin suxu, fati mawolonna yi a bejin, a keli, a ti, a wali fɔlɔ a xa.

¹⁶ Ninbanna soxina, yamaan yi fa muxu wuyaxi ra Yesu fəma yinna naxine yi naxanye fɔxɔ ra. Yesu yi yinnane kedi a falan xɔn, a furetɔne birin nakendεya. ¹⁷ A na liga nən, alogo Nabi Esayi naxan fala, a na xa kamali, a naxa, “A en ma tɔrɔne nan tongoxi, en ma furene nan yi a fari.”[†]

Birana Yesu fɔxɔ ra

Luka 9.57-62

¹⁸ Yesu to yama gbeen to a rabilinni, a yi a fala a xarandiine xa, a e xa gidi daraan bode fɔxɔn na.

¹⁹ Sariya karamɔxɔna nde yi fa a fəma, a naxa, “Karamɔxɔ, i siga dεdε, n sige i fɔxɔ ra.”

²⁰ Yesu yi a yabi, a naxa, “Xulumaseene xima yinle nan na, xɔline yi e tεen sa, koni hali n na n xunna sama dənaxan yi, na mi n tan Muxuna Dii Xemən yii.” ²¹ A fɔxɔrabirana nde yi a fala a xa, a naxa, “N Marigina, tin n xa sa n fafe maluxun singen.”

²² Yesu yi a yabi, a naxa, “Bira n fɔxɔ ra, a lu faxa muxune xa faxa muxune maluxun.”[‡]

Yesu yi foye gbeen nati

Maraka 4.35-41, Luka 8.22-25

²³ Yesu yi dɔxɔ kunkin kui, a xarandiine yi siga a fɔxɔ ra. ²⁴ E daraan xun ma, foye gbeen yi keli, a igeni maxa. Igen mərənne[§] yi sa

kunkin xun ma. Koni Yesu yi xima. ²⁵ Xarandiine yi siga a fəma, e yi a raxulun. E yi a fala, e naxa, “Marigina, nxu rakisi, nxu faxamaan ni i ra.” ²⁶ Yesu yi e yabi, a naxa, “E gaxuma nanfera? E dənkəleyaan mi gbo mumε!” Na xanbi ra, a keli, a foyen nun ige mərənne yamari, e yi e raxara. ²⁷ Muxune birin yi kabε, e naxa, “Muxu sifan mundun ito ra? Hali foyen nun igen mərənne a falan suxuma!”

Yesu yi muxu firin nakendεya yinnane naxan fɔxɔ ra

Maraka 5.1-20, Luka 8.26-39

²⁸ Yesu yi siga Gadara yanmani daraan bode fɔxɔn na. Muxu firin yi a li na yi naxanye yi kelixi bilingan yireni, yinna naxine yi e fɔxɔ ra. E yi xajε kat! Muxu yo mi yi suse sigan tiye na kiraan xɔn. ²⁹ Yinnane yi e rasɔnxɔ e falan ti e xɔn, e naxa, “Alaa Dii Xeməna, i nanse fenma nxu fəma? I faxi nxu naxankataden nin ba be-nun waxatin xa a li?” ³⁰ Xɔsε kuru gbeen yi e dəgema na dəxɔn ma nun. ³¹ Yinnane yi Yesu mafan, e naxa, “Xa i nxu kedima, nxu rasiga xɔsε kuruni ito yi.” ³² Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E siga.” Nayi, e sa so na xɔsε kuruni. Xɔsε kurun yi godo e giyegeyaan ma, e sa faxa darani. ³³ Muxun naxanye yi xɔsεne kantanma, ne yi e gi, e siga taani. E sa

[†] **8:17:** Esayi 53.4   [‡] **8:22:** A muxune nan ma naxanye mi biraxi a fɔxɔ ra naxanye mi nii rakisin sətɔxi. Ne luxi alo faxa muxune niin mabinni.   [§] **8:24:** Igen mərənne: alo foyen na so igeni.

na feene birin fala e nun feen naxan ligaxi na muxune xa yinna jaxine yi naxanye fōxōra. ³⁴ Na ma, taa yi kaane birin yi sa Yesu ralan. E a to waxatin naxan yi, e yi a mafan, a xa keli e yamanani.

9

*Yesuyi lebutenna rakendęya
Maraka 2.1-12, Luka 5.17-*

26

¹ Yesu yi dōxō kunkin kui, a darani gidi, a siga a kon taani. ² Muxuna ndee yi fa xemē lebutenna nde ra a fēma, a saxi a sa seni e yii. Yesu yi e denkeleyaan to, a yi a fala lebutenna xa, a naxa, “N ma diina, i bōjen xa sa, i yulubine bata xafari.” ³ Sariya karamoxōna ndee yi e miri, e naxa, “Xemēni ito Ala rayelefuma!”* ⁴ Yesu yi e miriyaan kolon. A yi a fala, a naxa, “E mirima fe jaxi sifani itoe ma nanfera? ⁵ Mundun fala raxəlō, ‘I yulubine bata xafari’ hanma, ‘Keli, i sigan ti?’ ⁶ N na a yitama ε ra nēn nayi fa fala sēnbēna n tan Muxuna Dii Xemen yii dununa yi, n muxune mafelu e yulubine ra.” A yi a fala lebutenna xa, a naxa, “Keli, i ya sa seen tongo, i siga i konni!” ⁷ Xemen yi keli, a siga a konni. ⁸ Yamaan to na to, e gaxu, e yi Ala tantun amasōtō a bata na sēnbē sifan fi muxune ma.

* **9:3:** Ala rayelefuna: Karamoxōne na falaxi nēn bayo Yesu bata falan ti alo Ala nan yi a tan na, a naxa, “i yulubine bata xafari” anu, Ala nan yulubine xafarima.
† 9:13: Hose 6.6   **‡ 9:15:** Naxalandi kanna: Yesu nan luxi alo jaxalandi kanna sandani ito kui. A bunna nēn, fa fala muxune mi sunna suxuma sēwa waxatine yi.

*Yesu yi Matiyu xili
Maraka 2.13-17, Luka
5.27-32*

⁹ Yesu yi keli, a siga. A yi mudu maxinla nde to, a yi xili Matiyu, a yi dōxi mudu maxilideni. Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Bira n fōxōra.” Matiyu yi keli, a bira a fōxōra.

¹⁰ Yesu yi a dēgema Matiyu a banxini waxatin naxan yi, mudu maxili wuyaxi nun hake kan wuyaxi yi fa, e dōxō Yesu nun a xarandiine fēma e dēgedeni. ¹¹ Farisi muxuna ndee na to waxatin naxan yi, e yi a fala a xarandiine xa, e naxa, “Ε karamoxōn nun mudu maxinle nun hake kanne e dēgema e bode xōn ma nanfera?” ¹² Yesu yi e xuiin mē, a yi e yabi, a naxa, “Muxun naxan kēndę, na mako mi seribaan ma fō furetōne. ¹³ Ε siga, ε sa Kitabuna falani ito bunna fesefesē, a naxa, ‘Hinanna rafan n ma dangu saraxan na.’[†] Amasōtō n mi faxi tinxin muxune xan xilideyi fō hake kanne.”

*Maxōdinna sun suxu feen
ma
Maraka 2.18-22, Luka
5.33-39*

¹⁴ Yoni a xarandiine yi fa Yesu fēma, e yi a maxōdin, e naxa, “N xu tan nun Farisi muxune sunna suxuma, koni nanfera i ya xarandiine mi sunna suxuma?” ¹⁵ Yesu yi e yabi, a naxa, “Naxalandi kanna nēma jaxalandi tiine

fēma waxatin naxan yi, e lan e xa sunu ba?‡ Koni waxatina nde fama jnaxalandi kanna bama nēn e ye, e sunna suxuma nēn na yi.¹⁶ Muxu yo mi nōe dugi nēnen tongē a yi dugi fonna bēterēn a ra§ amasōtō a dugi nēnen bōma nēn a fonna ra, a yinla yi ragbo ayi.¹⁷ Muxun mi manpa nēnen se se sase fonna kui. Xa a na liga, manpa nēnen se sase fonna kalama nēn, manpaan yi bōxōn, se sase fonna yi kala. Koni manpa nēnen sama se sase nēnen nan kui, e firinna birin namarama nēn nayi ki fajī."

Yesu yi muxu firin nakendēya

Maraka 5.21-43, Luka 8.40-56

¹⁸ Yesu yi na falama e xa waxatin naxan yi, Yahudiya kuntigina nde yi fa a xinbi sin Yesu bun, a naxa, "N ma dii temen bata faxa iki sa! Koni fa i yiin sa a ma, a niin birama a yi nēn na yi."¹⁹ Na ma, Yesu yi keli, a bira a fōxō ra, e nun a xarandiine.

²⁰ Naxanla nde yi na yi, jnaxalan furen yi a ma xabu nēe fu nun firin. Na yi fa Yesu xanbi ra, a yi a yiin din a domaan lenben na.²¹ Bayo a yi a mirixi a ma, a naxa, "Xa n na n yiin din a domaan na tun, n kēndēyama nēn na yi."²² Yesu yi a firifiri, a yi a to, a yi a fala a xa, a naxa, "N ma dii temena, i bōjēn xa sa, i ya denkeleyaan

§ 9:16: dugi nēnen: Yesu a sariya nēnen mi se Musaa sariya fonna ma. Sariya fonna mōn mi se sariya nēnen ma. * **9:27:** Dawudaa Dii Xēmena: E na falaxi nēn bayo Yesu findixi Dawuda bōnsōnna muxuna nde nan na.

bata i rakēndēya." Naxanla yi kēndēya na waxatin yēteni!

²³ Awa, Yesu yi so kuntigina banxini, a xulen fene to e nun yamaan naxan yi wugama,²⁴ a naxa, "E mini! Dii temeni ito mi faxaxi, a xiin nēn tun!" E birin yi gele a ma.²⁵ E to yamaan namini, Yesu yi so, a dii temen suxu a yiin ma, dii temen yi keli.²⁶ Muxune yi na feen xibarun mē na yamanan yiren birin yi.

Yesu yi danxutō firin nakendēya

²⁷ Yesu keli mēnni waxatin naxan yi, danxutō firin yi bira a fōxō ra. E gbelegbele a fōxō ra, e naxa, "Dawudaa Dii Xēmena,* kininkinin nxu ma!"²⁸ Yesu so banxini waxatin naxan yi, danxutō firin yi so a fēma banxin kui. A yi e maxōdin, a naxa, "E laxi a ra yati fa fala a n nōe ito ligē nēn ba?" E yi a yabi, e naxa, "Oh, nxu fafe."²⁹ Yesu yi a yiin din e yēene ra. A yi a fala, a naxa, "A xa liga ε xa alo ε denkeleyaxi a ma kii naxan yi."³⁰ E yēene yi raba ayi. Yesu yi falan ti e xa a sōbēen na, a naxa, "Muxu yo nama feni ito kolon!"³¹ Koni e yi siga, e sa Yesu a fe xibarun nali na yamanan yiren birin yi.

Yesu yi bobon nakendēya

³² Awa, na xēmena yi sigama waxatin naxan yi, muxuna ndee yi fa xēmena nde ra Yesu fēma naxan mi yi

nœ falan tiyε amasœtœ yinna naxin nan yi a fœxœ ra.³³ Yesu yinnan kedi waxatin naxan yi, bobon yi falan ti fœlœ! Yamaan yi kabœ, e naxa, “Ito jœxœnna munma to Isirayila muxune yœ singen!”³⁴ Koni Farisi muxune yi a fala, e naxa, “Yinna mangan nan sœnbœn fixi a ma a yinnane kedi.”

Yesu yi kininkinin yamaan ma

³⁵ Awa, Yesu yi siga taane nun banxidœne yi, a sa yamaan xaran e salide banxine yi. A yi Ariyanna Mangayana fe Xibaru Fajin kawandin ba e xa, a yi muxune rakendœya furen sifan birin ma.³⁶ A yamaan toxi waxatin naxan yi, a yi kininkinin e ma, amasœtœ e xaminxi, e mali muxu mi yi na yi alo yœxœen naxanye kantan muxu mi na.³⁷ Nanara, Yesu yi sandan sa a xarandine xa, a naxa, “Malo xaba dixin gbo koni a xaba muxune mi wuya.³⁸ ε xœe kanna mafan, a xa walikœna ndee rasiga malo xabadeni.”†

10

Xœra fu nun firinne fe Maraka 3.13-19, Luka 6.12-16

¹ Yesu yi a xarandii fu nun firinne xili. A sœnbœn fi e ma a e xa yinna naxine kedi, e mœn yi furetœn sifan birin nakendœya. ² Na xœra fu nun firinne xinle nan itoe ra.

A fœlœna, Simœn, naxan mœn yi xili “Piyœri,” e nun a ngaxakedenna Andire nun Sebede a dii xœmen Yaki nun a xunyœn Yoni³ nun Filipi nun Barotolome nun Tomasi nun mudu maxinla Matiyu, e nun Alifaa dii xœmen Yaki nun Tade⁴ nun Simœn, e naxan ma a “Yahudiya siya xanuna,”* e nun Yudasi Isakariyoti naxan Yesu yanfa, a a so yiini.

Xœra fu nun firinne xœ fena Maraka 6.7-13, Luka 9.1-6

⁵ Yesu yi yamarine fi muxu fu nun firinni itoe ma, a naxa, “Ε nama siga siya gbœtœne yamanani hanma Samariya taane yi.⁶ Koni ε siga Isirayila muxune fœma naxanye lœxi ayi alo yœxœne.⁷ ε siga, ε sa e kawandi, ε naxa, ‘Ariyanna Mangayaan bata maso.’⁸ ε yi furetœne rakendœya, ε faxa muxune rakeli sayani, ε dogonfontœne rakendœya, ε jœnanne kedi. Ε seen naxanye sœtœxi ε mi ne saraxi, nayi ε bonne ki hali ε mi se rasuxu.⁹ ε nama xœma xali, hanma gbeti fixœna hanma wure gbeeli gbananne, ε naxanye singanma ε tagixidin na,¹⁰ hanma bœndunla ε sigatini, hanma doma firin, hanma sankidina, hanma dunganna. Amasœtœ walikeen lan a yi a balon sœtœ.”

¹¹ “Awa, ε na taan li hanma banxidœna, ε muxu kendœna nde fen, ε yi yigiya a konni

* 9:38: xœe kanna: Sandani ito kui, xœe kanna findixi Ala nan na. Dœnkœleya muxune lan e xa muxune sœtœ Ala xa alo malo xabane maala malanma kii naxan yi.
** 10:4: Yahudiya siya xanuna: Muxun nan yi ne ra naxanye yi Romi kaane yengœma alogo Isirayila kaane xa mini e sœnbœn bun ma.

han ε kelin waxatin naxan yi. ¹² Ε na so banxini, ε naxa, ‘Ala xa bɔŋε xunbenla lu banxini ito kui.’ ¹³ Xa na falan lanxi na banxi kui kaane ma, na duban xa lu e xən. Koni xa na mi a ra, na duban mən xa xete ε ma. ¹⁴ Xa muxune mi ε yisuxu, e mi e tuli mati ε falane ra banxina nde yi hanma taana nde yi, ε sanne rakunkun, ε kenla.† ¹⁵ N xa jəndin fala ε xa, kiti sa ləxəni, Ala kininkininma nən Sodoma taan nun Gomora taan‡ ma dangu na taan na!”

*Besenxənyaan naxan fama
Maraka 13.9-13, Luka
21.12-17*

¹⁶ Yesu naxa, “Ε tuli mati, n bata ε xε alo yεχεεne kankone tagi. Nayi, ε kota ayi alo sajine, ε findi səntarene ra alo ganbane. ¹⁷ Ε a liga ε yeren ma amasətə muxune ε suxuma nən, e siga ε ra e taan fonne fəma ε makitideni, e yi ε bənbə e salide banxine yi. ¹⁸ E sigama ε ra nən mangane nun kuntigine fəma n tan ma fe ra, ε yi findi n serene ra e xa e nun siya gbetene xa. ¹⁹ E na ε suxu waxatin naxan yi, ε naxan falama ε nama xamin na fe ra. A waxatin na a li, ε naxan falama Ala na firma ε ma nən. ²⁰ Amasətə a mi findima ε tan ma fala ra. Ε falan tima ε Fafe Alaa Nii Sarjianxin nan xən.”

²¹ “Muxune ε ngaxake-denne yanfama nən, e yi faxa, fafane fan na ligama nən ε

diine ra. Diine fan murutəma nən e sətə muxune xili ma, e yi findi e faxa sabun na. ²² Muxune birin ε rajaxuma nən n tan ma fe ra. Koni naxan na a yixədəxə han a rajanna, na kisima nən. ²³ E na ε besenxənya taana nde yi, ε ε gi menni, ε siga yire gbetε yi. N xa jəndin fala ε xa, ε mi ε wanla rajanjε Isirayila taane birin yi benun n tan Muxuna Dii Xəmen xa fa.”

²⁴ “Xarandiin mi dangu a karaməxən na, konyin mi dangu a kanna ra. ²⁵ Xarandiin na liga alo a karaməxəna, na bata lan. Konyin fan xa liga alo a kanna. Xa e bata denbaya kanna xili ba yinna mangan Belesebu, e nde falama nən denbayaan fan ma dangu na ra!”

*Ala yεeragaxuna fe
Luka 12.2-7*

²⁶ Yesu naxa, “Na ma, ε nama gaxu yamaan yεε ra. Fe luxunxine minima nən kənənni, wundo feen birin kolonma nən. ²⁷ N naxan falama ε xa dimini, ε na fala kənənna ma. N na naxan koyekoyen ε xa, ε na rawanga banxine xuntagi. ²⁸ Muxun naxanye fati bəndən faxama, koni e mi nəe ε niin halagε, ε nama gaxu ne yεε ra. Koni ε gaxu Ala yεε ra naxan fati bəndən nun niin halagima yahannama yi. ²⁹ Xəlidi firin mi sare gbanan firinna ra ba? Koni hali na xəlidi keden pe

† **10:14:** E sanne rakunkun feen findixi taxamasenna nan na naxan a yitama fa fala na taan goron yo mi luxi e xun ma hali e gbangbanna mi luxi e sanna ra.

‡ **10:15:** Sodoma nun Gomora findi taa naxine nan na Ala naxanye halagi Iburahima waxatini. A mato Dunuŋa Fələn sora 19 kui.

mi bire^e bɔxɔni xa i Fafe Ala mi tin.³⁰ Hali ε xun sɛxɛ keden kedenne, Ala e birin xasabin kolon.³¹ Nanara, ε nama gaxu, ε tan fisa xəlidi wuyaxi xa!"

I ti Yesu a fe ra yamaan yetagi

Luka 12.8-9

³² Yesu naxa, "Naxan yo na a ti n ma fe ra yamaan yetagi, n fan na jɔxɔnna ligama a xa nɛn n Fafe Ala yetagi ariyanna yi.³³ Koni naxan yo na a mɛ n na yamaan yetagi, n tan fan n mɛma a ra nɛn n Fafe Ala yetagi ariyanna yi."

Bɔjɛ xunbenla mi a ra dunuŋayi

Luka 12.51-53, 14.26-27

³⁴ Yesu naxa, "Ε nama ε miri fa fala n faxi bɔjɛ xunbenla nan na dunuŋayi. N mi faxi bɔjɛ xunbenla xan na koni fɔ silanfanna.³⁵ N bata fa alogo dii xemene xa keli e fafane xili ma, dii temene yi keli e ngane xili ma, naxanle fan yi keli e mamene xili ma.³⁶ Muxune yaxune kelima e denbayane yeteen nin.³⁷ Naxan yo a nga hanma a fafe xanu dangu n tan na, na kanna mi finde n gbeen na. Naxan yo a dii xemene hanma a dii temen xanu dangu n tan na, na kanna mi finde n gbeen na.³⁸ Naxan mi a faxa wudin* tongoma, a bira n fɔxɔ ra, na kanna mi finde n gbeen na.³⁹ Naxan na a niin makantan, na bɔnɔma ayi nɛn. Koni naxan na bɔnɔ

§ 10:34: Silanfanna: Sofane yengeso degemana. * **10:38:** Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxa. Ito bunna neen, fa fala fɔ Yesu a xarandiine xa e wekile sayaan na Yesu fɔxɔ ra.

a niini n ma fe ra, na kisima nɛn."

Barayina fe

Maraka 9.41

⁴⁰ Yesu naxa, "Naxan na ε tan yisuxu, na bata n fan yisuxu. Naxan na n tan yisuxu, na bata na kanni susu naxan n xexi.⁴¹ Naxan na Alaa xərana nde yisuxu bayo Alaa xəraan to a ra, na kanna barayin sɔtɔma nɛn naxan nagidixi Alaa xərane ma. Naxan na tinxin muxuni susu bayo a tinxin, na kanna barayin sɔtɔma nɛn naxan nagidixi tinxin muxune ma.⁴² N xa jɔndin fala ε xa, naxan na ige xunbenla gbansanna fi muxudina nde ma bayo n fɔxɔrabirana nde to a ra, na mi fulama a barayin na."

11

Yoni Marafu Tiina xərane
Luka 7.18-35

¹ Yesu yelin yamarine fiye a xarandii fu nun firinne ma waxatin naxan yi, a yi siga xaran tideni e nun kawandi badeni Galile yamanan taane yi.

² Yoni yi Alaa Muxu Sugandixina wanle fe mɛ kasoon na, a yi a xarandiina ndee rasiga a fɛma.³ E xa sa Yesu maxɔdin, e naxa, "Yoni yi naxan ma fa fe falama, na nan i tan na ba, hanma nxu lan nxu xa muxu gbɛte nan legeden?"⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, "Ε naxan mɛma, ε yi a to, ε sa na fala

* **10:38:** Romi kaane yi

Yoni xa. ⁵ Danxut^tone seen toma, l^ebuteⁿne sigan tima, dogonfont^tone k^endeyaan s^to^ma, tuli x^rine falan m^ema, faxa muxune kelima sayani, n ma falan Xibaru Fajin nalima yiigelit^tone ma. ⁶ S^ewan na kanna xa naxan mi birama tantanni n ma fe yi!"

⁷ Yoni a xarandiine yi sigama waxatin naxan yi, Yesu yi Yoni a fe fala f^olo yamaan xa, a naxa, "E siga nanse matodeyi tonbonni? Foyen s^ex^e ramaxan ba? ⁸ Xa na mi yi a ra, e siga nanse matodeyi? Xem^en naxan maraberi baxi dugi fajin na ba? Koni muxun naxanye maraberi baxi na kiini, ne manga banxine nin! ⁹ Nayi, e siga nanse matodeyi, nabiin ba? N xa a fala ε xa, ε bata nde to naxan gbo nabiin xa. ¹⁰ Amas^to Kitabun bata Yoni a fe fala, a naxa, 'N nan n ma x^reaan nasigama i y^eε ra, naxan kirani t^onma i xa.* ¹¹ N xa j^ondin fala ε xa, muxun naxanye birin f^olo bari, Yoni gbo ne birin xa. Koni naxan xurun e birin xa Ariyanna Mangayani, na gbo Yoni xa. ¹² F^olo Yoni a waxatin ma han iki, e bata Ariyanna Mangayaan j^onakata. Gbalot^tone kataxi e xa a suxu. ¹³ Nabine kitabune nun Sariya Kitabun bata nabiya falane ti fa han fa d^ox^to Yoni a waxatin na. ¹⁴ Xa ε tinj^e a feen me, ε a

kolonma n^en, Yoni nan Nabi Eli ra naxan yi daxa a xa fa.[†] ¹⁵ Awa, xa tunla naxan x^on, na xa a tuli mati!"

¹⁶ "Awa, n to muxune misale^e nanse ra iki? E luxi n^en alo diidin naxanye sabaan soma l^ox^to tideni e yi e xui ramini bonne ma, ¹⁷ e naxa, 'Nxu bata xulenna fe ε xa koni ε mi ε bodon. Nxu bata binbi wuga signa koni ε mi wuga!' ¹⁸ Yoni fa n^en a mi donse don, a mi a min, bayo a yi sunni waxatin birin, e birin yi a fala, e naxa, 'Ninanna nan a f^ox^to ra!' ¹⁹ N tan Muxuna Dii Xem^en yi fa, n donseen don, n yi n min, e birin yi a fala, e naxa, 'Xem^eni ito mato! Fudimaan nun d^olo minna nan a ra. Mudu maxinle nun hake^e kanne x^royin nan a ra!' Koni naxanye Alaa fe kolonna suxi, ne j^ondin yitama e kewanle x^on ma n^en."

*Taa denkelyatarene fe
Luka 10.13-15*

²⁰ Na xanbi ra, Yesu yi na taane yalagi f^olo, a bata yi kabanako fe wuyaxi liga denaxanye yi, bayo e muxune mi yi tinma e kewanle masare. ²¹ A yi a fala, a naxa, "Gbalon Korasin kaane y^eε ra! Gbalon Betasada kaane y^eε ra, bayo kabanako feen naxanye liga ε tagi, xa ne yi liga Tire taan nun Sid^on taani nun, na kaane yi e xun xanbi soma e hakene yi n^en, e kasa b^enbenle ragodo e

* **11:10:** Malaki 3.1.   † **11:14:** Nabi Eli a fe s^ebexi Malaki 3.23 kui. Sariya karam^xone yi laxi a ra a Nabi Malaki bata a fala a Nabi Eli m^on fama n^en benun Alaa Muxu Sugandixin xa fa. Yoni Marafu Tiin nan na nabiya falan nakamali.

ma nimisani, e dəxə xubeni.‡
 22 Nba, n xa a fala ε xa, fa fala Ala kininkininma nən Tire taan nun Sidən taan ma Kiti Sa Ləxəni dangu ε tan na.
 23 ε tan Kaperunun kaane, ε tema nən kore xənna ma ba? En-εn, ε godoma laxira nin! Bayo kabanako feen naxanye bata liga ε tagi, xa na yi liga Sodoma taani nun, sa a mən yi na nun han to! 24 N xa a fala ε xa, Ala kininkininma Sodoma kaane ma nən Kiti Sa Ləxəni dangu ε tan na!"

*Fa Yesu ma
Luka 10.21-22*

25 Yesu yi a fala na waxatini, a naxa, "N Fafe Ala, kore xənna nun dunuja Marigina, n barikan birama i xa bayo i feen naxanye luxunxi xax-ilimane nun fekolonne ma, i bata ne yita diidine ra. 26 N Fafe, a i kənənxi na kii nin. 27 N Fafe bata feen birin taxu n na. Muxu yo mi Alaa Dii Xəmen kolon fə a Fafe Ala. Muxu yo mi Fafe Ala kolon fə a Dii Xəmena e nun a Dii Xəmen waxyi a yita feni naxanye ra."

28 "Ε tan naxanye birin xadanxi, goron binyene ε tan naxanye xun ma, § ε fa n ma, n xa matabun fi ε ma. 29 Ε n ma goron tongo gbelemen* tongo, ε yi n ma xaranna

‡ 11:21: E dəxə fena xubeni, e namunna nan yi na ra naxan yi a yitama fa fala e bata e xun xanbi so e hakəne yi. § 11:28: Goronna mi a ra muxun xun ma fə naxan a niin tərəma.

* 11:29: Goron tongo gbelemen i to bunna nən fa fala muxune lan e xa Yesu a dunuja yi gidi kiin tongo. Na mi muxune findima konyine ra, koni a e raxərəyama e yulubina konyiyaan nan ma. * 12:2: Farisi muxune namunne mi yi tinjə wali yo xa ke Matabu Ləxəni. Na feen səbəxi Xərəyəna 20.8-10 kui. Farisi muxune fena ndee saxi sariyan fari, e naxa, a hali muxu səxəlexine mi yi maliye na ləxəni. † 12:3: A mato Samuyeli Singen 21.2-7 kui. ‡ 12:6: Yesu faxi kisi kiraan naxan na, na tənən gbo dangu Ala Batu Banxin na.

suxu bayo n limaniyaxi, n nan n yetə magodoxi, ε niine matabun sətəma nən. 30 Amasətə, n ma goron tongo gbelemen mi binya, n ma goronna yelefū."

12

Matabu Ləxəna fe

Maraka 2.23-28, Luka 6.1-

5 1 Na waxatini, Yesu yi danguma xəəna nde ma Matabu Ləxəni, kamən yi a xarandiine suxu e sənsi tənsənne ratorondon fələ, e yi e don. 2 Farisi muxune to na to, e yi a fala Yesu xa, e naxa, "A mato, i ya xarandiine feen naxan ligama na mi daxa Matabu Ləxəni."*

3 Yesu yi e yabi, a naxa, "Ε mi na xaranxi ba, kamən Dawuda nun a fəxərabirane suxu waxatin naxan yi?"†

4 Na waxatini, a so nən Alaa banxini. A tan nun a fəxərabirane yi buru ralixin don, muxun mi yi daxa a xa naxan don fə saraxaraline.

5 Ε munma Sariya Kitabun xaran ba? A səbəxi naxan

kui fa fala a saraxaraline walima saraxa badeni Ala Batu Banxini Matabu Ləxən birin yi koni e mi yalagixi.

6 N xa a fala ε xa, fena nde be naxan gbo Ala Batu Banxin xa.‡ 7 Kitabun naxa,

'Hinanna rafan n ma dangu saraxan na.'§ Xa ε yi na bunna kolon nun, ε mi yi yo kanna yalagima nun. 8 Bayo n tan Muxuna Dii Xemēn nan Matabu Loxōni kanna ra."

Xemē yū madənxina fe

Maraka 3.1-6, Luka 6.6-11

9 Yesu yi keli na, a siga e salide banxini. 10 Xemēna nde yi na yi naxan yiin yi madənxī. E yi Yesu maxədin, e naxa, "A daxa dandanna yi ti Matabu Loxōni ba?"* Amasətə e yi wama a təjəgə feni fena nde ma. 11 Yesu yi e yabi, a naxa, "Xa yəxəena ε tan nde keden yii, xa a sin yinla ra Matabu Loxōni, ε mi a rate ba? 12 Muxun fisa yəxəen xa pon! Nanara, a daxa muxun xa fe fajin liga Matabu Loxōni." 13 Na xanbi ra, a yi a fala xemēn xa, a naxa, "I yiini bandun." Xemēn yi a yiini bandun. A yiin yi kendəya alo a yiin bona kii naxan yi.

14 Farisi muxune yi siga, e sa e bode to Yesu xili ma a faxa feen ma.

Ala walikeen naxan sugandixi

15 Yesu yi na kolon, a keli, a siga. Muxu wuyaxi yi biraxi a fəxə ra. A yi e furetəne birin

§ 12:7: Hose 6.6 Na waxatini, saraxane yi ralima Ala ma, nde yetēen yi sa teēni muxu yo mi e don. Ala naxa, a rafanjē a ma, i hinan i adamadi boden na benun i xa saraxan ba Ala xa. *

12:10: Musaa sariyan mi tinjē muxun xa wali Matabu Loxōni. (Xərəyaan 20.8-10) Muxunitoe yi laxi a ra fa fala dandan tiin findixi wanla nan na. Yesu yi muxune rakendəyama Matabu Loxōni. Na yi findi yengen na Yesu nun dina muxune tagi naxanye yi sariyan suxi kii xədexeni. † **12:20:** a mi lenpu tumatəon natuye: Na findixi a limaniyaan misaala nan na fa fala a maliin nan tima benun a xa kalan ti. ‡ **12:21:** Esayi 42.1-4

12:23: Dawudaa Dii Xemēn: Yamaan yi Dawuda bənsənna muxuna nde legedenma naxan yi lan nun a findi mangan na fata nabiya falane ra naxanye Alaa Muxu Sugandixin fa feen falaxi benun a waxatin xa a li.

nakendəya, 16 a yi e yamari, a e nama a fe fala bonne xa.

17 A na ligaxi nən, alogo Nabi Esayi naxan falaxi, na xa kamali, a naxa,

18 "Ala naxa, 'N ma walikeen ni i ra,

n naxan sugandixi, n xanuntenna naxan n kənənxi han!

N nan n ma Nii Sarijanxin nagodoma a ma nən.

A yi n ma kiti kendən nali siyane ma.

19 A mi fe matandin tiyε, a mi sənχə sənχə.

A mi falan tiyε taan xun xən.

20 A mi xaye yidəxini gire, a mi lenpun tumatəon natuye.†

Han a yi nən sətə kiti kendən xa.

21 Siyane e yigi sama nən a yi.'

Yesu nun Yinna Mangana fe

Maraka 3.20-30, Luka 11.14-23

22 Muxuna nde yi fa xemē danxutəna nde ra Yesu fəma, a mi yi nəf falan fan tiyε bayo nınan naxin nan yi a fəxə ra. Yesu yi a rakendəya, a nə falan tiyε, a yi seen to. 23 Yamaan birin yi kabə e maxədinna ti, e naxa, "Dawudaa Dii Xemēn nan ito ra ba?"§ 24 Farisi muxune

§ 12:23: Dawudaa Dii Xemēn:

to na me, e yi a fala, e naxa, "A jinanne kedima yinna mangan Beləsəbu barakan nin." ²⁵ Yesu yi e miriyaan kolon. A yi a fala e xa, a naxa, "Yengen yamanan naxan yitaxunxi,"^{*} na yamanan kalama nən mafuren! Yengen tandem naxan kui hanma taana, na fan kalama nən. ²⁶ Xa Setana nan Setana kedima, a mangayaan bata yitaxun yengeni. A sabatima nayi di? ²⁷ Xa n jinanne kedima Beləsəbu barakan nin, ε fəxərabirane e kedima nanse xən nayi? Na ma, ε fəxərabirane a yitama nən nayi fa fala yo mi ε xa! ²⁸ Koni xa n jinanne kedima Alaa Nii Sarıjanxin barakan nin, na a yitama nən nayi fa fala Alaa Mangayaan bata ε li."

²⁹ "Muxu yo mi nəe soε sənbəmana banxini,[†] a yi a yii seene tongo, fə a sənbəmaan xidi singen. Na xanbi ra, a nəe banxin kui seene tonge nən. ³⁰ Xa muxun mi luxi n xa, na bata keli n xili ma. Xa nxu nun muxu yo mi malan, ne sigama ayi nən."

³¹ "Nanara, n na a falama ε xa fa fala muxun yulubin naxan birin ligama e nun a fala jaxin naxan birin tima Ala ma, Ala e mafeluyε nən ne birin na. Koni muxu yo na Alaa Nii Sarıjanxin nayelefū, na kannā mi mafeluyε mumε!" ³² Muxu yo

fala jaxin ti n tan Muxuna Dii Xəmen ma, Ala a mafeluyε nən. Koni muxu yo fala jaxin ti Alaa Nii Sarıjanxin ma, Ala mi na kannā mafeluyε dunuja yi hanma waxati famatjñi han habadan."

*Wudin nun a bogine fe
Luka 6.43-45*

³³ "Xa wudin binla fan, a begin fan fanma ayi nən. Xa wudin binla kobi, a begin fan kobima ayi nən. Bayo wudin kolonma a begin nan xən. ³⁴ Ε tan saji bənsənne! Ε nəe fala fajin tiyε di, bayo ε jaxu? Amasətō feen naxanye muxun bəjəni, a ne nan falama. ³⁵ Muxu fajin fe fajin nan naminima a muxu fəpiyani. Muxu jaxin yi fe jaxin naminia a muxu naxiyani. ³⁶ N xa a fala ε xa fa fala muxune dəntəgen sama nən kitiləxənīlan e fala fuune birin ma. ³⁷ Bayo i ya fala tixine nan yoon fima i ma, e tan nan mən findima i yalagi xunna ra."

Nabi Yunusaa taxam-asenna fe

Maraka 8.11-12, Luka 11.29-32

³⁸ Na xanbi ra, sariya karaməxən nun Farisi muxuna ndee yi falan ti a xa, e naxa, "Karaməxə, nxu wəxi a xən ma, nxu xa i to kabanako taxamasenna nde lige." ³⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, "Iki muxune findixi muxu

* **12:25:** yamanana: Ninanne nun yinnane Setana sənbən bun alo yamanan nun a mangan kii naxan yi. Seen naxanye Setana sənbən bun, xa ne e bode kedi, na luxi nən alo yamanan na yitaxun. Nayi, Setana mi jinanne kede alo muxuni itoe a falama Yesu ma kii naxan yi. † **12:29:** Sandani ito kui, Setana findixi sənbəmaan nan na. Xa Yesu bata muxune ba Setana yinna jaxine sənbən bun ma, nayi, Yesu bata Setana xidi.

naxine nun nafigine nan na, ε to n maxədinma kabanako taxamasenna ma. Koni ε mi kabanako fe yo toe ba Nabi Yunusa taxamasenna ra.⁴⁰ Nabi Yunusa koe saxan soge saxan ti yexε gbeen kui kii naxan yi, n tan Muxuna Dii Xemēn fan koe saxan soge saxan tima na kii nin bəxən bun ma.⁴¹ Niniwa kaane tima nen Kiti Sa Ləxəni, e yi iki muxune yalagi bayo ne Yunusaa kawandin mε waxatin naxan yi, e xun xanbi so nen e hakene yi. Anu, fena nde be naxan gbo Yunusa xa.[‡]⁴² Naxalan Mangan naxan keli sogetede yiifanna ma, na tima nen kiti sa ləxəni, a yi iki muxune yalagi bayo a kelixi bəxən danna nan na fa a tuli matideni Sulemani a fekolonna falane ra.[§] Awa, n xa a fala ε xa, naxan gbo Sulemani xa, na be yi.”

*Yinna naxine xete fena
Luka 11.24-26*

⁴³ “Yinna naxin na xete muxun fəxə ra waxatin naxan yi, a sigama yire yixaren nin, a sa a matabuden fen. Xa a mi yire yo to,⁴⁴ a a mirima nen nayi, a naxa, ‘N kelixi dənaxan yi, n mən xa xete na.’ Nayi, a na xete na, xa a sa na kui genla li,* a makəxi, a yitənxi,⁴⁵ a sigama nen nayi, a sa fa yinna naxi solofera gbətεye ra naxanye naxu dangu a tan na. Ne yi lu a fəma. Na muxuna fe rajanna naxuma

ayi nen dangu a fələn na. A ligama na kii nin iki muxu naxine fan na.”

*Yesu nga nun a xunyene fe
Maraka 3.31-35, Luka
8.19-21*

⁴⁶ Yesu yi falan tima yamaan xa waxatin naxan yi, a nga nun a xunyene yi fa, e ti tandem, e yi waxi a xən ma, e xa falan ti Yesu xa.

⁴⁷ Nanara, muxuna nde yi a fala a xa, a naxa, “I nga nun i xunyene tixi tandem, e waxi i to feni.”⁴⁸ Yesu yi e yabi, a naxa, “Nga nun n xunyene findixi nde ra?”

⁴⁹ Na xanbi ra, a yi a yiin ti a xarandiine ma, a naxa, “Nga nun n xunyene itoe nan na.

⁵⁰ Bayo naxanye n Fafe Ala sagoon liga, naxan ariyanna yi, ngaxakeden xəməmaan nun naxalanmaan ne nan na, e nun nga.”

13

*Sansi wonla fe sandana
Maraka 4.1-9, Luka 8.4-8*

¹ Na ləxən yetəni Yesu yi keli banxini, a siga daraan dəxən ma, a sa dəxə na yi. ² Yama gbeen yi malan a fəma. Nayi, a yi so kunkin kui, a dəxə. Yamaan yi lu xareyaan na. ³ A fala wuyaxi ti e xa sandani, a naxa,

“Xεε biina nde yi mini, a siga a sansiin wolideni. ⁴ A yi sansiin wolima waxatin naxan yi, ndee yi bira kiraan xən ma, xəline yi ne don.

* **12:41:** A mato Yunusa sora 1 han sora 4 kui.   § **12:42:** A mato Mangane Singen 10.1-10 kui.   * **12:44:** Na yire kui genla findixi muxun bəjən nan na. Xa a mi lugoxi Alaa Nii Sarıjanxin na, a mi ratangaxi yinnane wali kobine ma.

⁵ Ndee yi bira fanyen fari, bəndə gbee mi yi dənaxan yi.

E yi soli mafureñ, amasətə bəndən mi yi gbo na yi.

⁶ Sogen to te, ne yi lisi a ra, e xara bayo e salenne mi yi godoxi bəxəni ki fani.

⁷ Sansina ndee yi bira səxə jali kanne tagi, səxəne yi gbo, e yi e don. ⁸ Koni ndee yi bira bəxə fajini, e bogi, e keden kedenna birin yi kəmə sətə hanma tongue sennin, hanma tongue saxan. ⁹ Xa tunla naxan xən, na xa a tuli mati!"

Sandane sa xunna

Maraka 4.10-12, Luka 8.9-

10

¹⁰ Xarandiine yi fa Yesu fema, e yi a maxədin, e naxa, "Nanfera i falan tima yamaan xa sandani?" ¹¹ Yesu yi e yabi, a naxa, "Ariyanna Mangayaan wundo feene kolonna bata so ε yii koni a mi soxi e tan yii. ¹² Amasətə seen muxun naxan yii, nde mən soma nən na yii, a yi gbo ayi. Koni se mi muxun naxan yii hali naxan di a yii, na bama a yii nən. ¹³ Nanara, n falan tima ne xa sandan nin. Amasətə e seen matoma nən han, koni e mi a yigbəma, e tuli matima nən han, koni e mi fe məma, e mən mi a famuma. ¹⁴ Na ma, Nabi Esayi a nabiya falan bata kamali nayi, a naxa,

'Ε tuli matima nən han, koni ε mi fefe famuma.

Ε seen matoma nən han, koni ε mi a yigbəma.

¹⁵ Amasətə yamani ito bəjən bata xədəxə ayi.

E bata e tunle dutun, e yi e yəeñe raxi.

Na ma, e mi fa seen toma e tunle yi falan mə, e xaxinla yi feen famu.

E yi xəte n ma, n yi e rakendəya.*"

¹⁶ "Koni səwana ε xa, amasətə ε yəeñe bata seen to, ε tunle mən bata feen mə.

¹⁷ N xa jəndin fala ε xa, nabi wuyaxi nun tinxin muxu wuyaxi yi waxi a to feni ε naxan toma, koni e mi a to, e mən mi a mə ε naxan məma."

Yesu yi sandan bunna yəba

Maraka 4.13-20, Luka

8.11-15

¹⁸ Yesu naxa, "Ε tuli mati, ε yi sansi wonla fe sandan bunna kolon. ¹⁹ Naxanye na Ariyanna Mangayaan falan mə, koni e mi a famu, Fe Naxin Kanna fama nən, a yi a xasun e bəjəni. Ne luxi nən alo sansiin naxanye bira kiraan xən ma. ²⁰ Sansiin naxanye bira fanyen fari, ne luxi nən alo muxun naxanye falan mə, e yi a suxu səwani sa!

²¹ Koni salen mi e bun, e mi buma. Tərən nun bəsənxənyaan na fa waxatin naxan yi Alaa falana fe ra, e birama nən tantanni xulen!

²² Sansiin naxanye bira səxə jali kanne tagi, ne luxi nən alo muxun naxanye falan məma, koni dunuja xaminne nun nafulu feen kunfan yi a ligə e Alaa falan bejin, a tənən mi lu e ma. ²³ Sansiin naxanye bira bəxə fajini, ne luxi nən alo muxun naxanye falan mə, e yi a famu. E bogima nən,

* **13:15:** Esayi 6.9-10

ndee yi bogi kεmε raminī, ndee tonge sennin, ndee tonge saxan.”

Maala nun xaratuna fe sandana

²⁴ Yesu yi sanda gbεtε sa e xa, a naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nεn alo xεmen naxan sansi fajin woli a xεen ma. ²⁵ Koni yamaan yi xima waxatin naxan yi, a yaxun yi fa xaratu kesen woli maali, a siga. ²⁶ E to sabati, maala yi a biyε ayi, xaratun fan yi a biyε ayi. ²⁷ Xεε kannā walikεne yi fa a fεma, e naxa, ‘Nxu fafe, i mi sansi fajin xan woli i ya xεen ma ba, xaratuni ito kelixi minεn yi?’ ²⁸ A yi e yabi, a naxa, ‘N yaxuna nde nan na ligaxi.’ Walikεne yi a maxεdin, e naxa, ‘I waxi a xεn nxu xa sa e mata ba?’ ²⁹ A yi e yabi, a naxa, ‘En-en de! ε nεma xaratune tale waxatin naxan yi, ε maala nde fan tala ma nεn. ³⁰ ε xa a lu na, maala nun xaratun xa gbo e bode xεn ma han a xaba waxatina. N na a fale n ma walikεne xa na waxatini, n naxa, ε xaratun singen malan, ε yi a raxidi alogo e xa sa tεeni. Na xanbi ra, ε maala fan malan, ε yi a sa n ma sagan kui.’”

Sansi kesε xunxurina fe sandana

Maraka 4.30-32, Luka 13.18-19

³¹ Yesu yi sanda gbεtε sa e xa, a naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nεn alo sansi kesε xuridina,[†] muxun naxan sima a xεen ma. ³² Hali a to

xurun sansiin birin xa, koni a na gbo waxatin naxan yi, a danguma nεn sii seene birin na, a findi wudi binla ra, xεline yi e tεen sa a yi.”

Burun nate sena fe sandana

Luka 13.20-21

³³ Yesu yi sanda gbεtε sa e xa, a naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nεn alo burun nate sena[‡] naxanla naxan tongo, a yi a sa buru fuji bεnbεli keden yi, a yi a yimaxa, a birin yi te.”

Yesu yi e xaran sandane ma

Maraka 4.33-34

³⁴ Yesu yi feni itoe birin fala yamaan xa sandane yi. A mi yi falan tima e xa, xa a mi sandan sa. ³⁵ Nayi, nabina falan yi kamali, a naxa, “N sandane nan sama. N wundo fonne nan yεbama naxanye yi luxunxi xabu dunuja da.”§

Yesu yi xaratu kesεna feen yεba

³⁶ Na xanbi ra, Yesu yi keli yamaan fεma, a so banxini. A xarandiine yi fa a fεma, e naxa, “Xaratun naxanye xεen ma, na sandan bunna fala nxu xa.” ³⁷ Yesu yi e yabi, a naxa, “Xεmen naxan sansi fajin woli, n tan Muxuna Dii Xεmen nan na ra. ³⁸ Xεena, dunuja nan na ra. Sansi fajina, Ariyanna Mangayaan muxune nan ne ra. Xaratu kesεne, Fe Naxin Kannā muxune nan ne ra. ³⁹ Yaxun naxan xaratu kesεn wolin xεen ma, Yinnā Mangan nan

[†] **13:31:** Sansini ito xili nεn mutaridi. a ra naxan burun nagboma ayi.

[‡] **13:33:** burun nate sena: Lebennna na

§ 13:35: Yaburin 78.2

na ra, Setana. Malo xabana, waxati rajanna nan na ra, malo xabane nan malekane ra.⁴⁰ Xaratun ba fena maali, a sa t̄eeni, a ligama na kii nin waxati rajanni.⁴¹ N tan Muxuna Dii X̄emēna, n nan n ma malekane rasigama n̄en. Naxanye birin muxune birama tantanni e nun fe naxi rabane birin, malekane ne malanma n̄en, e yi e ba n ma Mangayani.⁴² E yi e woli sulun t̄eeni,* wugan nun jin naxinna d̄enaxan yi.⁴³ Koni tinxin muxune yilenma n̄en alo sogena e fafe Alaa Mangayani. Xa tunla naxan x̄on, na xa a tuli mati!"

Nafulu luxunxina fe sandana

⁴⁴ Yesu naxa, "Ariyanna Mangayaan luxi n̄en alo nafulu gbeen naxan luxunxi x̄eñ ma. X̄emēna nde yi na to, a m̄on yi a luxun. Nayi, a sewaxin yi sa a yii seene birin mati, a x̄ete, a fa na b̄oxon sara."

⁴⁵ Yesu naxa, "Ariyanna Mangayaan m̄on luxi n̄en alo yulan naxan b̄oxon bun nafunla[†] fenma.⁴⁶ A to ḡeme faji fajin to naxan sare gbo han, a yi x̄ete a konni, a yi sa a yii seene birin mati, a sa na ḡemen sara."

Yex̄e suxu yalana fe sandana

⁴⁷ Yesu naxa, "Ariyanna Mangayaan luxi n̄en alo yex̄e suxun yalaan naxan wolin baani, a yi yex̄en siyane

birin suxu.⁴⁸ Yalaan na rafe waxatin naxan yi, yex̄e suxune yi a bandun. E yi a rate xareyaan na, e d̄oxo. E yi yex̄e sensenne malan debene kui, e yi a naxine woli ayi.⁴⁹ A ligama na kii nin waxati rajanni. Malekane sigama n̄en, e muxu naxine malan e danna, keli tinxin muxune tagi,⁵⁰ e yi e woli sulun t̄eeni, wugan nun jin naxinna d̄enaxan yi."

Fe fonna nun a n̄enēna a fe

⁵¹ Yesu yi e max̄odin, a naxa, "E bata feni itoe famu ba?" E yi a yabi, e naxa, "On."

⁵² A yi a fala e xa, a naxa, "Nanara, sariya karamoxon naxanye birin bata xaran lan Ariyanna Mangayana fe ma, ne luxi n̄en alo banxi kannna naxan nafulu n̄enēne nun a fonne raminima a se ramaradeni."

*Nasareti kaane yi e me Yesu
ra*

Maraka 6.1-6, Luka 4.16-30

⁵³ Yesu yelin sandane se waxatin naxan yi, a yi keli menni,⁵⁴ a x̄ete a konni a maxuruxi taan naxan yi. A e xaran e salide banxini waxatin naxan yi, naxanye a xuiin me, ne yi kabε. E max̄odinna ti, e naxa, "A xaxili sifani ito nun kabanako senbeni ito s̄ot̄oxi minen yi?

⁵⁵ Kamudereña dii x̄emēn xa mi ito ra ba? Mariyama a diin xa mi a ra ba? Yaki nun Yusufu nun Sim̄on nun Yudasi tada xa mi ito ra ba?⁵⁶ A xunye dii temene xa mi

* **13:42:** Sulun t̄een m̄on falama yirena nde yi fa fala "Furu t̄eena." † **13:45:** b̄oxo bun nafunla: Ḡemen siyana nde nan ma fe falaxi be naxan toma f̄oxo ige yi xaxunna ndee kui. Na ḡemen xili n̄en "Perili."

dɔxi be ba? A tan feni itoe birin sɔtɔxi minen yi?"⁵⁷ E yi e me a ra.

Yesu yi a fala e xa, a naxa, "Nabiin binyε yiren birin yi fɔ a konna nun a denbayani."⁵⁸ A mi kabanako fe wuyaxi liga na amasɔtɔ e mi yi dənkəleyaxi.

14

Herodeyi Yoni Marafu Tiin faxa

Maraka 6.14-29, Luka 9.7-9

¹ Na waxatini, Galile man-gan Herode yi Yesu a fe me.
² A yi a fala a fɔxərabirane xa, a naxa, "Yoni Marafu Tiin nan a ra. Yoni bata keli sayani! Nanara, sənbəna a yii, a kabanako feene liga."

³ A na fala nən, amasɔtɔ a bata yi Yoni suxu nun, a yi a xidi, a yi a sa kasoon na Herodiyade a fe ra, naxan yi findixi Herodefafaxakedenna Filipi a naxanla ra nun. ⁴ Yoni yi a falama Herode xa, a naxa, "A mi daxa, i xa Herodiyade futu!"
⁵ Herode yi waxi a xən ma a xa Yoni faxa, koni a yi gaxuxi yamaan yee ra bayo ne yi Yoni yatəxi nabiin nan na.

⁶ Awa, Herode bari lɔxən sumunna a lixina, Herodiyade a dii temen yi a bodon yamaan yetagi. Na yi Herode kənen han ⁷ a yi saratin tongo na sungutunna xa, a yi a kələ, a a na a xandi sese yi, a na soma a yii nən. ⁸ A nga yi a radin alogo a xa ito nan fala, a naxa, "Yoni Marafu Tiin xunna so n yii wure lefaan ma be." ⁹ Manga

Herode niin yi rafɔrɔ a ma, koni bayo a bata yi saratin tongo a muxu xilixine yee xɔri, a yi yamarin fi, a na xa liga.¹⁰ Nayi, e sa Yoni xunna səge a de kasoon na.¹¹ E yi fa a xunna ra wure lefaan ma, e yi a so sungutunna yii, a siga a ra a nga fema.¹² Yoni a xarandiine yi fa a binbin tongo, e sa a maluxun. Na xanbi ra, e yi sa a fala Yesu xa.

Yesu yi muxu wuli suulun dege

Maraka 6.30-44, Luka 9.10-17, Yoni 6.1-14

¹³ Yesu na feen xibarun me waxatin naxan yi, a siga kunkin kui a danna yire madunduxina nde yi. Yamaan to na me, e keli e taane yi, e siga a fɔxɔ ra e sanna ma.¹⁴ Yesu to mini kunkin kui, a yi yama gbeen to, a kininkinin e ma, a yi e furetɔne rakendεya.

¹⁵ Ninbanna ra, a xarandiine yi e maso a ra, e naxa, "Kɔε bata so, burunna nan nun be ra, yamaan bejin, e xa siga banxidene ra, alogo e xa sa donseen sara e yεtε xa."¹⁶ Yesu yi e yabi, a naxa, "Hali e mi siga, ε tan yεtεen xa donseen so e yii."¹⁷ E yi Yesu yabi, e naxa, "Naxan nxu yii be buru xun suulun nun yεxε firin."¹⁸ Yesu naxa, "Ε fa ne ra be."¹⁹ A yi a fala yamaan xa, a e xa dɔxɔ səxεne fari. Na xanbi ra, a yi na buru xun suulunne nun yεxε firinne tongo, a yi a yεtεen nate kore, a barikan bira Ala xa, a burune yigira. A yi e so a xarandiine

yii, e yi e yitaxun yamaan na.
²⁰ E birin yi e dege, e lugo ken! A xarandiine yi debe fu nun firin nafe e dungi dungi dɔnxene ra. ²¹ Muxun naxanye e dege, ba jaxanle nun diidine ra, muxu wuli suulun jəxən.

Yesu yi sigan ti igen fari

Maraka 6.45-52, Yoni 6.15-

²¹ ²² Na xanbi ra, Yesu yi a xarandiine rasiga kunkin kui a yee ra daraan kidi ma. A tan yi lu xanbin na, a yi yamaan naxete. ²³ A to yelin yamaan nasige, a kedenna yi te geyaan fari Ala maxandideni. A yi lu na han koe yi so.

²⁴ Kunkin bata yi siga daraan xun ma pon! Igen mərənne* yi lu kunkini maxe amasətə foye gbeen bata yi a xun sa e ma. ²⁵ Yesu yi fa sigan tiye igen fari, a yi sa e li subaxa makedini. ²⁶ A xarandiine to a to sigan tiye igen fari, e gaxu kati! E gbelegbele, e naxa, “Muxun yelenna nan ito ra!” ²⁷ Yesu yi falan ti e xa mafuren, a naxa, “E wəkile, n tan nan a ra. E nama gaxu!” ²⁸ Piyeri yi falan ti, a naxa, “Marigina, xa i tan nan a ra yati, n yamari a n xa siga i fema igen fari.” ²⁹ Yesu yi a yabi, a naxa, “Fa be!” Nayi, Piyeri yi keli kunkin kui, a sigan ti fələ igen fari siga Yesu fema. ³⁰ Koni a toxina a foyen gbo, a yi gaxu, a godo fələ igen bun ma. A gbelegbele, a naxa, “Marigina, n nakisi.” ³¹ Yesu

yi a yiin nasiga mafuren! A yi a rate, a naxa, “I ya dənkəleyaan xurun. I sikəxi nanfera?” ³² E firinna birin yi dəxə kunkin kui, foyen yi a raxara. ³³ Xarandiin naxanye yi kunkin kui, ne yi e xinbi sin Yesu bun ma, e naxa, “Nəndin nan a ra yati, Alaa Dii Xəmen nan i tan na!”

Yesu yi muxune rakəndəya

Maraka 6.53-56

³⁴ E to daraan gidi, e sa xaren li Genesareti yamanani. ³⁵ Yamaan yi Yesu kolon mənni. Na ma, e xəraan nasiga na rabilinna taane birin yi, e yi fa e furetəne ra Yesu fema. ³⁶ E yi a mayandi, a xa tin furetəne xa e yiine din a doma gbeen lenben na. Naxanye birin yi e yiin dinma a ra, ne birin yi kəndəyama nən.

15

Yahudiyane namun feene

Maraka 7.1-13

¹ Na xanbi ra, Farisi muxuna ndee nun sariya karaməxəne yi keli Yerusalən taani. E fa Yesu fema, e yi a maxədin, e naxa, ² “Nanfera i ya xarandiine mi en benbane namun feene suxuma? Benun e xa donseen don e mi e yiin naxama en ma dinan kiin ma.” ³ Yesu yi e yabi, a naxa, “E fan Alaa yamarin kalama ε yetə namun feene ma nanfera? ⁴ Bayo Ala naxa, ‘I baba nun i nga binya. Naxan na a baba danga hanma a nga, ε na kanna

* **14:24:** Igen mərənne: alo foyen na so igeni. * **15:4:** Xərəyaan 20.12 nun 21.17 e nun Sariyane 5.16

faxa.*⁵ Koni ε tan naxa, a naxan na a fala a fafe xa hanma a nga, a naxa, ‘I yi maliin naxan sötöma n na nun, n bata na fi Ala ma’⁶ hali na kannna nama fa a fafe binya na maliin na. Nayi, ε bata Alaa falan kala ε namunna fe ra.⁷ Ε tan nafigine! Nabi Esayi waliyyiya falan naxan ti ε fe ra, jəndin na a ra, a naxa,

⁸‘Ala naxa,
yamani ito n binyama e deen
nin
koni e bɔjən makuya n na
pon!

⁹E n batuma fuyan!

Bayo e xaranna find-
ixi adamadiine ya-
mari xaranxine nan
gbansan na!”† ”

*Muxuna sarijanna kala
fena*

Maraka 7.14-23

¹⁰Na xanbi ra, Yesu yi yamaan xili a fəma. A yi a fala e xa, a naxa, “Ε tuli mati, ε yi ito famu.¹¹ Seen naxan soma muxun də, na mi a sarijanna kalama fə falan naxan minima a də.”

¹²A xarandiine yi fa Yesu fəma, e naxa, “I mi a kolon ba, fa fala i ya falan bata Farisi muxune xəlɔ?”¹³ Yesu yi e yabi, a naxa, “N Fafe naxan ariyanna yi, na mi si seen naxanye sixi, ne birin talama nen.¹⁴ Ε e lu na, danxutəne nan e ra danxutəne yee ra. Xa danxutən danxutən yii rasuxu, e firinna birin birama nen yinla ra.”

¹⁵Piyeri yi falan ti, a naxa, “Sandani ito bunna fala nxu xa.”¹⁶ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ε fan munma xaxili sötə ba?¹⁷ Ε mi a kolon ba? Seen naxan na so muxun də, na godoma a kui nən, na xanbi ra, a mini a fatini.¹⁸ Koni falan naxan minima muxun də, na kelima a bɔjən nin, na nan muxune sarijanna kalama.¹⁹ Bayo miriya jaxine kelima muxun bɔjən nin, a yi a ti muxu faxan nun yalunyaan nun yanga suxun nun mujan nun wule sere baan nun konbin ma.²⁰ Na feene nan muxune sarijanna kalama. Koni i na i dege i yiin naxataren na, na mi muxune sarijanna kalama.”

*Naxanla dənkəleyana fe
Maraka 7.24-30*

²¹Yesu yi keli na, a siga Tire taan nun Sidən taan yamanani.²² Kanan kaa naxanla nde yi na yi, na yi fa Yesu fəma. A gbelegbelema, a naxa, “N fafe, Dawudaa Dii Xəməna, kininkinin n ma! Ninanna n ma dii temen fəxəra, a tərəxi han!”²³ Koni Yesu mi fala yo ti a xa. Yesu a xarandiina ndee yi fa a fəma, e yi a mafan, e naxa, “Naxanli ito rasiga! A biraxi en fəxəra, a gbelegbelema.”²⁴ Awa, Yesu yi e yabi, a naxa, “N mi faxi muxu gbətə ma fə Isirayila kaa tununxine alo yəxəne.”²⁵ Awa, na naxanla yi fa, a yi a xinbi sin Yesu bun ma, a yi a fala, a naxa, “N fafe,

* **15:9:** Esayi 29.13   † **15:26:** Yesu jaxanli ito a dənkəleyaan nan fəsəfəsəma sandani ito xən. Sandan kui, siya gbətəne findixi barene ra, diidine fan yi lu alo Isirayila kaane.

n mali.”²⁶ Yesu yi sandan sa a xa, a naxa, “A mi lan i xa diidine donseen sa barene bun ma.”[‡] ²⁷ Naxanla yi a yabi, a naxa, “N fafe, nəndin nan na ra. Koni hali barene donse yolonxine donma nən e kanna naxanye rayolonma bɔxəni.”²⁸ Nayi, Yesu yi a yabi, a naxa, “Nga naxanla, i ya dənkelyaan gbo! I rafan feen bata liga i xa.” Na waxatin yetəni, a dii temən yi kendəya.

Yesu yi muxu wuyaxi rakendəya

²⁹ Yesu yi keli na yi, a siga Galile Daraan dəxən ma. A yi te geyaan fari, a dəxə. ³⁰ Yama gbeen yi fa a fəma, e fa lebutenne nun danxutəne nun madəntəne nun bobone nun furetə wuyaxi gbətəye ra, e yi e sa Yesu bun ma. A yi e rakendəya. ³¹ Yamaan to a to, fa fala bobone falan tima, madəntəne bata kendəya, lebutenne bata sigan ti, danxutəne seen toma, e kabə. E yi Isirayilaa Ala tantun.

Yesu yi muxu wuli naanin dege

Maraka 8.1-10

³² Yesu yi a xarandiine xili a fəma, a yi a fala e xa, a naxa, “Yamani ito kininkininna bata n suxu bayo e bata soge saxan ti n fəma, donse mi fa e yii iki. N mi waxi e rasiga feni kaməna e ma. Xa na mi a ra, e fangan janma nən kira yi.”³³ Xarandiine yi a maxədin, e naxa, “Nxu tan donseen sətəma minən yi wulani ito yi naxan yama gbeeni ito lugə?”³⁴ Yesu yi

e maxədin, a naxa, “Buru xun yoli ε yii?” E yi a yabi, e naxa, “Buru xun solofer, e nun yexədi dando nan nxu yii.”³⁵ Yesu yi yamaan xili a e xa fa dəxə bɔxən ma. ³⁶ Na xanbi ra, a buru xun soloferen nun yexəne tongo, a barikan bira Ala xa. A yi e yigira, a yi e so a xarandiine yi, xarandiine yi e yitaxun yamaan na. ³⁷ E birin yi e dəge, e lugo. Xarandiine yi a dungi dungine matongo, e debe solofer rafe ne ra. ³⁸ Xəmən naxanye na don, ba naxanle nun diidine ra, muxu wuli naanin.

³⁹ Na xanbi ra, Yesu yi yamaan nasiga, a dəxə kunkin kui, a siga Magadan yamanani.

16

Taxamasenna maxədin fena

Maraka 8.11-13, Luka 12.54-56

¹ Farisi muxuna ndee nun Saduse muxuna ndee yi fa Yesu fəma alogo e xa a kəjaan fəsəfəsə, e a maxədin a xa taxamasenna yita e ra keli ariyanna yi. ² Yesu yi e yabi, a naxa, “Xa kuyeni gbeelixi jinbanna ra ε a falama nən a kuye fəpi yibama nən tila. ³ Xətonni xa kuyeni gbeelixi ε naxa, ‘Tulen famaan ni i ra.’ ε nəε kore xəonna matoe nən ε yi a bunna kolon. Koni ε mi nəε waxatini ito feene bunna kolonjə. ⁴ Iki muxune findixi muxu naxine nun nafigine nan na, ε to n maxədinma kabanako taxamasenna ma. Koni ε mi sese

toma xa naxan mi findixi
Yunusa taxamasenna ra."

Na xanbi ra, a keli e fēma, a
yi siga.

*Marakolonna lan xaranne
ma*

Maraka 8.14-21

⁵ Xarandiine yi gidima
daraan kidi ma waxatin
naxan yi, e yi jinan, e mi
buru xali e yii. ⁶ Yesu yi a
fala e xa, a naxa, “Ε a liga
ε yeren ma Farisi muxune
nun Saduse muxune burun
nate sena* fe ra.” ⁷ E falan
ti fōlō e bode tagi, e naxa, “A
ito falama nēn bayo en mi
faxi buru ra en yii.” ⁸ Yesu
yi a kolon e yi naxan falama.
Nanara, a yi e maxōdin, a
naxa, “Ε nanse falama ε
bode tagi, a ε mi faxi burun
na? Ε denkeleyaan xurun
jne? ⁹ Ε munma xaxili sōtō
ba? Ε bata jinan na xōn
ba, n muxu wuli suulunna
dege waxatin naxan yi buru
xun suulunna ra, ε debe
yoli rafe buru dungi dungi
dōnxene ra? ¹⁰ Hanma buru
xun soloferen naxan yitaxun
muxu wuli naaninna ra, ε
debe yoli rafe buru dōnxene
ra na yi? ¹¹ Nanfera ε mi a
bunna kolonxi fa fala n mi
burun xan ma fe falama ε xa.
N naxa, ‘Ε a liga ε yeren ma
Farisi muxune nun Saduse
muxune buru rate sena fe ra!’”
¹² Na xanbi ra, xarandiine
yi a kolon, a mi yi a falama
e xa a e xa a liga e yeren
ma burun nate sena a fe yi
naxan buruni, koni fō Farisi
muxune nun Saduse muxune
xaranna fe yi.

*Piyeri a falana Yesu a fe yi
Maraka 8.27-30, Luka
9.18-21*

¹³ Yesu yi siga Sesariya
taani Filipi yamanani, a yi
maxōdinni ito ti a xarandiine
ma, a naxa, “Yamana a
falama a nde n tan Muxuna
Dii Xemēna?” ¹⁴ E yi a yabi,
e naxa, “Ndee naxa, a Yoni
Marafu Tiin nan i tan na.
Bonne naxa, a Nabi Eli nan
i tan na. Nde gbētēye fan
naxa, a Yeremi nan i tan na
hanma nabina nde.” ¹⁵ A yi
e maxōdin, a naxa, “Ε tan
go, ε tan naxa di? Nde n
tan na?” ¹⁶ Simōn Piyeri yi
a yabi, a naxa, “Alaa Muxu
Sugandixin nan i tan na,
habadan Alaa Dii Xemēna.”

¹⁷ Yesu yi a yabi, a naxa,
“Sewana i tan xa Simōn,
Yunusaa dii xemēna, bayo
adamadi mi ito makenenxi
i xa, fō n fafe Ala naxan
ariyanna yi. ¹⁸ Nanara, n na
a falama i xa, Piyeri, gēmen
nan i tan na, n nan n ma
banxin tima gēmen naxan
fari, n ma denkeleya yamana.
Hali laxira so deene mi noōn
sōtē n ma denkeleya yamaan
ma mumē!† ¹⁹ N na Ariyanna
Mangayaan so deen jinna
soma i yii nēn. I na tōnna
dōxō feen naxan na dunuja
yi, Ala tōnna dōxōma nēn na
ra ariyanna yi. I na tin feen
naxan ma dunuja yi, Ala
tinma nēn na ma ariyanna
yi.” ²⁰ Na xanbi ra, Yesu yi a
xarandiine yamari, a e nama
a fala muxu yo xa fa fala Alaa
Muxu Sugandixin nan a tan

* **16:6:** burun nate sena: Lebenna na a ra naxan burun nagboma ayi. † **16:18:**
Piyeri xinla bunna nēn fa fala gēmena.

na.

*Yesu yi a sayana fe fala
Maraka 8.31-9.1, Luka
9.22-27*

²¹ Fələ na waxatin ma, Yesu yi a yeba fələ a xarandiine xa, a naxa, a fere mi na fə a xa siga Yerusalen taani, a sa tərə wuyaxi sətə yamaan fonne nun saraxarali kuntigine nun sariya karaməxəne yii, e yi a faxa, a mən yi keli sayani a sage saxande ləxəni. ²² Piyəri yi Yesu ba bonne fema, a Yesu maxadi fələ, a naxa, “Marigina, Ala xa i tanga na ma, na nama ligi ra mumə!” ²³ Yesu yi a yee rafindi a ma, a yi a fala Piyəri xa, a naxa, “Setana, fata n ma! I kataxi n natantan feen nan na. I mi i mirima Alaa feene ma fə adamadiine.”

²⁴ Na xanbi ra, Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “Xa muxu yo waxy bira feni n tan fəxə ra fə a xa a mə a yətə ra, a yi a yətə faxa wudin[‡] tongo, a bira n fəxə ra. ²⁵ Bayo naxan waxy a niin nakisi

feni, na bənəma ayi nen, koni naxan bənəma a niini n tan ma fe ra, na kisima nen. ²⁶ Xa muxun dunuja birin sətə, a bənə a niini habadan, na tənən nanse ra? Muxun nəe nanse fiye, alogo a niin mən xa kisi? ²⁷ Bayo n tan Muxuna Dii Xəmən fama nən n Fafe Alaa binyeni, nxu nun a malekane. N yi muxun

birin saranna filan a kəwanle ma. ²⁸ N xa jəndin fala ε xa, muxuna ndee be e mi faxə fə

e n tan Muxuna Dii Xəmən to fe n ma mangayani.”[§]

17

*Yesu a norəna fe
Maraka 9.2-13, Luka 9.28-36*

¹ Xii sennin danguxina, Yesu yi Piyəri nun Yaki nun a ngaxakedenna Yoni tongo, a siga e ra e danna geya gbeen fari. ² A kəjaan yi masara e yee ra yi, a yetagin yi lu mayilenjə alo sogena. A dugine yi fixa ayi alo kənənyana. ³ Na waxatin yetəni, Nabi Musa nun Nabi Eli yi mini kənənni e yetagi, e yi lu falan tiyə Yesu xa. ⁴ Piyəri yi a fala Yesu xa, a naxa, “Marigina, a lanxi bayo nxu be. Xa i waxy a xən ma, n xa gage saxan ti be, i gbeen keden, Nabi Musa gbeen keden, Nabi Eli gbeen keden.”

⁵ A yi falan tima waxatin naxan yi, kunda mayilenxin yi godo e xun ma, fala xuiin yi keli na kundani, a naxa, “N nafan Dii Xəmən nan ito ra naxan bata n kənen ki fəni, ε tuli mati a xuiin na!”

⁶ Xarandiine na mə waxatin naxan yi, e gaxu kati, han e sa felen, e yetagine yi lan bəxən ma. ⁷ Yesu yi fa e fema, a yi a yiin din e ra, a naxa, “Ε keli, ε nama gaxu!” ⁸ E yi e yee rakojin, e mi muxu yo to fə Yesu.

⁹ E yi godoma geyaan na waxatin naxan yi, Yesu yi e yamari, a naxa, “Ε feen

[‡] **16:24:** Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxa. Ito bunna nəen, fa fala fə Yesu a xarandiine xa e wəkile sayaan na Yesu fəxə ra.

[§] **16:28:** A Matiyu 17:2-3 nan ma fe falama.

naxan toxi, ε nama a fala muxu yo xa han n tan Muxuna Dii Xemén yi keli sayani.”

¹⁰ Xarandiine yi Yesu maxədin, e naxa, “Sariya karaməxəne a falama nənfəra nayi fa fala Nabi Eli nan singe fama?” ¹¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Nabi Eli nan singe fama yati, a yi feene birin yitən. ¹² Koni n xa a fala ε xa fa fala Eli bata yelin fe koni yamaan mi a kolon, e yi e rafan feene birin liga a ra. Awa, e n tan Muxuna Dii Xemén fan tərəma nən na kiini.” ¹³ Na xanbi ra, xarandiine yi a kolon fa fala a falan tima Yoni Marafu Tiin nan ma fe ma.*

*Yinnan diidin naxan fəxəra
Maraka 9.14-29, Luka 9.37-43*

¹⁴ E fa yamaan fəma waxatin naxan yi, xəməna nde yi fa Yesu fəma, a yi a xinbi sin a bun ma, ¹⁵ a naxa, “N fafe, kininkinin n ma dii xəmən ma. Gan furen nan a fari, a tərəxi kati, a bata bira təeni sanja yi wuyaxi hanma igeni. ¹⁶ N bata fa a ra i ya xarandiine fəma koni e mi nəxi a rakəndeyə.” ¹⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “Ε tan dənkəleyatərene nun tinxintarene, n xa lu ε fəma han waxatin mundun yi? N xa dija ε xa han waxatin mundun yi? Fa diin na n fəma!” ¹⁸ Yesu yi yinnan yamari, a xətə a fəxə ra. Nayi, a

* **17:13:** Nabi Eli a fe səbəxi Malaki 3.23 kui. Sariya karaməxəne yi laxi a ra a Nabi Malaki bata a fala a Nabi Eli mən fama nən benun Alaa Muxu Sugandixin xa fa. Yoni Marafu Tiin nan na nabiya falan nakamalixi. † **17:20-21:** Sansini ito xili nən mutaridi.

dii xəmən yi kəndəya na waxatin yetəni.

¹⁹ Na xanbi ra, xarandiine yi siga Yesu fəma e danna, e yi a maxədin, e naxa, “Nənfəra nxu tan mi nəxi yinnan kedə?” ²⁰⁻²¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Bayo ε dənkəleyaan xurun. N xa jəndin fala ε xa. Xa dənkəleyana ε yi, hali a xurun alo sansi kəsə xurudina,† ε nəe a fale nən geyani ito ma, ε naxa, ‘Keli be, i siga mənni!’ a yi siga. Ε nəe feen birin ligə nən!”

*Yesu mənyi afaxafeen fala
Maraka 9.30-32, Luka 9.43-45*

²² Xarandiine birin e malan e bode xən ma waxatin naxan yi Galile yamanani, Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N tan Muxuna Dii Xemén soma nən muxune yii,” ²³ e yi n faxa. Koni n mən kelima nən sayani a sogə saxande ləxəni.”

Xarandiine nii yi rajaxu e ma kati!

Ala Batu Banxin mudu fi fəna

²⁴ Yesu nun a xarandiine Kapərunan taan li waxatin naxan yi, Ala Batu Banxin mudu maxinle yi fa Piyəri fəma, e yi a maxədin, e naxa, “I karaməxən mi Ala Batu Banxin mudun fima ba?” ²⁵ Piyəri yi e yabi, a naxa, “A fima nən.” Piyəri so banxini waxatin naxan yi, Yesu singe yi falan ti, a naxa, “Simən, i mirixi a ma di? Dunuŋa

mangane mudun maxilima nde ra? E diine ba, hanma muxu gbeteye?"²⁶ Piyeri yi a yabi, a naxa, "Muxu gbeteye." Yesu yi a fala, a naxa, "Na bunna neen, hali a diine mi a fi."²⁷ Koni nxu mi waxy a xon ma, nxu xa muxuni itoe rafen. Nanara, siga baani, i sa konna bira. I na yexé singen naxan suxu, i a deeni bi, i gbeti gbanan keden toma nen a de, naxan lanje en ma mudun ma. I siga na ra, i sa i gbeen nun n gbeen fi."

18

Nde gbo birin xa?

Maraka 9.33-37, Luka 9.46-48

¹ Xarandiine yi fa Yesu fema na waxatini, e yi a maxodin, e naxa, "Nde gbo birin xa Ariyanna Mangayani?"

² Yesu yi diidina nde xili, a yi a ti e birin yetagi. ³ Yesu yi a fala, a naxa, "N xa jøndin fala ε xa, xa ε mi maxete, ε liga alo diidine, ε mi soe Ariyanna Mangayani mumε! ⁴ Nanara, naxan yo na a yete magodo alo diidini ito, na gbo dangu a birin na Ariyanna Mangayani. ⁵ Naxan yo mon na diidini ito sifani suxu n xinli, na bata n tan yisuxu."

Yulubina fe

Maraka 9.42-48, Luka 17.1-2

⁶ "Diidini itoe naxanye bata denkeleya n ma, xa muxu yo ne bira yulubini, a fisa na kanni gemε gbeen xidi a koe ra, a woli baan tilinna ma."

⁷ "Gbalon dunuja muxune yee ra bayo feen naxanye yamaan birama yulubini. A ferε mi na fɔ na fe sifane xa fa koni e fatama muxun naxanye ra, gbalon na kanne yee ra!"⁸ Xa i yiina hanma i sanna i birama yulubini, a sege a ra, i yi a woli ayi! A fisa i yii dungin nun i san dungi kanna xa so habadan nii rakisini, benun i yii firinna nun i san firin kanna xa woli yahannama teeni. ⁹ Xa i yeen nan i bire yulubini, a ba na, i yi a woli ayi! A fisa i yee keden kanna yi so habadan nii rakisini, benun i yee firin kanna xa so yahannama teeni."

Yexee tununxina fe sandana

Luka 15.3-7

¹⁰⁻¹¹ "Ε a liga ε yeren ma, ε nama diidini itoe rafεya. N xa a fala ε xa, e kantan malekane ariyanna yi. E n Fafe Ala yetagin toma waxatin birin."

¹² "Ε mirixi a ma di? Xa yexee keme muxuna nde yii, xa keden siga na xun xon, na kanna nanfe ligama? A yexee tonge solomanaanin e nun solomanaqaninne luma nen e degedeni geyaan fari, a siga a tununxi kedenna fendeni. ¹³ N xa jøndin fala ε xa, a na a to waxatin naxan yi, a sewama nen na yexee kedenna fe ra dangu tonge solomanaanin e nun solomanaaninne ra naxanye mi lɔxi ayi. ¹⁴ A na kii nin, ε Fafe Ala naxan ariyanna yi, a mi rafan a ma diidini ito nde keden peen xa lɔ ayi."

Hake tongone

15 "Xa i ngaxakedenna haken liga i ra, siga a fēma i yi a sōnna fala a xa ε firinna tagi. Xa a i xuiin name, i bata i ngaxakedenna sōtō na yi. 16 Koni xa a mi a tuli mati i xuiin na, ε nun muxu keden hanma muxu firin xa siga a fēma alogo 'feen birin xa makiti sereya firin hanma saxan xuiin xən.*" 17 Koni xa a mi a tuli mati ne xuiin na, na feen fala dēnkēleya yamaan xa. Xa a mi a tuli mati dēnkēleya yamaan xuiin na, a yate alo dēnkēleyatarena hanma mudu maxinla."

Tondifeen nun tin fena

18 "N xa jōndin fala ε xa, ε na tōnna dōxō feen naxan na dunuja yi, Ala tōnna dōxōma nen na ra ariyanna yi. ε na tin feen naxan ma dunuja yi, Ala tinma nen na ma ariyanna yi."

19 "N mōn xa a fala ε xa, xa muxu firinna lan fefe ma dunuja yi Ala maxandini, n Fafe naxan ariyanna yi, a na ligama ε xa nēn. 20 Bayo muxu firin hanma saxan na e malan dēdē yi n xinli, n fan luma nēn mēnni e ye."

Muxun naxan mi mafeluun tima

21 Na xanbi ra, Piyēri yi fa Yesu fēma, a yi a maxōdin, a naxa, "Marigina, n xa ngaxakedenna mafelu dōxōna ma yoli, a na n haken tongo waxatin naxan yi? Han dōxōna ma solofera ba?" 22 Yesu yi a yabi, a naxa, "N xa a fala i xa, dōxōna ma solofera mi a

ra de, fō tongue solofera e nun solofera."

23 "Nanara, Ariyanna Mangayaan luxi nēn alo mangan naxan waxy a walikēne sareñ fi feni. 24 A na fōlōxina, e fa walike keden na gbeti gbananna wuli fu donla yi naxan ma, donla naxan nun a siimayaan birin wali saranna yi lan. 25 Bayo a mi yi nōe a donla fiyε, mangan yi a ragidi a e xa a tan nun a naxanla nun a diine nun a yii seene birin mati e findi konyine ra, alogo a xa donla fi. 26 Nanara, walikēen yi a xinbi sin mangan bun ma, a yi a mafan, a naxa, 'Dija n xa, n na i ya donla birin fima nēn!' 27 A kanna yi kininkinin a ma, a yi dija a donla ma, a yi a lu na."

28 "Koni na walikēen yi siga, a sa a lanfana nde to a gbeti xurudi yi naxan ma. A yi a susu, a yi a kōeēn dētēn. A yi a fala, a naxa, 'N ma donla fi!' 29 A lanfaan yi a xinbi sin a bun ma, a yi a mafan, a naxa, 'Dija n xa, n na i ya donla fima nēn!' 30 Koni a mi tin. A yi sa a sa kasoon na han a na a donla fi waxatin naxan yi. 31 Walikēen bonne to na to, e xōlō kati, e siga e kanna fēma, e sa na birin fala a xa. 32 Nanara, e kanna yi a tan walikēen xili, a naxa, 'I tan walikē naxina, n ma donla naxan birin i ma, n dija nēn na ma bayo i bata n mafan. 33 A mi yi lan nun ba, i fan xa kininkinin i walikē boden ma alo n kininkinin i ma kii naxan yi?' 34 Nayi, a

* 18:16: Sariyane 19.15

kanna yi a sa kasoon na a xələni alogo a kantan muxune xa a naxankata han a yi a donla birin fi. ³⁵ N Fafe naxan ariyanna yi, na fan ε suxuma na kii nin, xa ε tan nde mi a ngaxakedenna mafelu a bəjəni.

19

Futu kala fena

Maraka 10.1-12

¹ Yesu yelinxi na falane tiyε, a keli Galile yamanani, a siga Yudaya yamanani denaxan Yurudən baan kidi ma. ² Yama gbeen yi bira a fəxə ra, a yi ne rakendəya.

³ Farisi muxuna ndee yi fa a fəma a bunbadeni, e yi a maxədin, e naxa, “Sariyan na a ra ba, xəmən xa naxanla rame, a findi bun yo ra?”

⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ε mi Kitabun xaranxi ba? A naxa fa fala a fələni ‘Ala yi adamanda, xəmən nun naxanla,’* ⁵ a naxa, ‘Nanara, xəməna a nga nun a fafe bejinma, a a maso a naxanla ra, e findi fati bəndə kedenna ra.”† ⁶ Nayi, muxu firin mi fa e ra koni fə keden. Nayi, Ala bata seen naxanye tugun e bode ra, muxe nama ne fata.”

⁷ E yi a maxədin, e naxa, “Nanfera Musa a yamarixi fa fala a xəmən xa futu kala kədin so a naxanla yii, a yi a bejin?” ⁸ Yesu yi e yabi, a naxa, “Musa bata tin, a ε xa ε naxanle bejin amasətə ε bəjəen xədəxə. Koni a mi yi na kiini nun a fələni. ⁹ Awa, n xa a fala ε xa, xəmən naxan na a

me a naxanla ra, xa a naxanla mi yalunya ligaxi, xəmən yi nde gbətə futu, na xəmən bata yalunyaan liga.”

¹⁰ A xarandiine yi a fala a xa, e naxa, “Xa xəmən nun a naxanla tagi na kii nin, a lan futu nama ti na yi.” ¹¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Birin mi nəe xaranni ito suxε, koni fə Ala bata a fəren fi naxanye ma. ¹² Xəməna ndee mi nəe naxanla futue amasətə e bari kiin xən, muxune nan ndee gbətəye ligaxi na kiini, koni ndee gbətəye lanxi a ma nən a e nama naxanla futu alogo e xa lu wale Ariyanna Mangayaan xa. Awa, xa naxan nəe xaranni ito suxε, na xa a suxu.”

Yesu yi duba diidine xa
Maraka 10.13-16, Luka 18.15-17

¹³ Muxuna ndee yi fa e diidine ra Yesu fəma, alogo a xa a yiin sa e diidine xunni, a yi Ala maxandi e xa koni xarandiine yi falan ti ne ma.

¹⁴ Yesu naxa, “Ε tin diidine xa fa n fəma, ε nama e raxətə amasətə e tan sifane nan gbee Ariyanna Mangayaan na.”

¹⁵ A yi a yiin sa e xunni, a yi duba e xa, a siga.

Xəmənafulu kannafe
Maraka 10.17-31, Luka 18.18-30

¹⁶ Banxulanna nde yi fa Yesu fəma, a naxa, “Karaməxə, n fe fajin mundun ligε, n habadan nii rakisin sətə?” ¹⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “Nanfera i n maxədinma fe fajina fe ma?

* **19:4:** Dunuya Fələn 1.27 nun 5.2   † **19:5:** Dunuya Fələn 2.24

Ala nan keden fan. Xa i waxi a xən ma, i xa nii rakisin sōtō, yamarine suxu.”¹⁸ A mōn yi maxōdinna ti, a naxa, “Yamari mundun ne ra?” Yesu yi a yabi, a naxa, “Inama faxan ti. I nama yalunyaan liga. I nama mujan ti. I nama wule seren ba.”¹⁹ I baba nun i nga binya, i yi i adamadi boden xanu alo i yetēna.”[‡]²⁰ Banxulanna yi a yabi, a naxa, “N bata ne birin suxu, nanfe fa luxi?”²¹ Yesu yi a yabi, a naxa, “Xa i waxi a xən ma, i xa findi muxu kamalixin na, siga, i sa i yii seene mati, i yi yiigelitōne ki. I nafunla sōtōma nēn ariyanna yi. Na xanbi ra, i fa bira n fōxō ra.”²² Banxulanna na mē waxatin naxan yi, a sunuxin yi siga amasōtō nafulu gbee kanna nan yi a ra.

²³ Na xanbi ra, Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “N xa jōndin fala ε xa, nafulu kanne so raxəlō Ariyanna Mangayani!”²⁴ N mōn xa a fala ε xa, nafulu kanna so raxəlō Alaa Mangayani dangu jōgōmen so feen na sagilaan yinla ra.”²⁵ Xarandiine na mē waxatin naxan yi, e yi kabə kati! E yi a maxōdin, e naxa, “Nde fa nōe kisə nayi?”²⁶ Yesu yi e mato, a naxa, “Muxun mi nōe na ligē koni Ala nōe feen birin ligē nēn.”

²⁷ Na xanbi ra, Piyeri yi a fala a xa, a naxa, “A mato, nxu bata feen birin bejīn, nxu bira i fōxō ra. Nxu tan nanse sōtōma nayi?”²⁸ Yesu

yi a fala e xa, a naxa, “N xa jōndin fala ε xa, waxati nēn famatōni, n tan Muxuna Dii Xēmēn na dōxō n ma mangaya gbede binyaxini, ε tan naxanye biraxi n fōxō ra, ε fan dōxōma nēn manga gbede fu nun firinne ma, ε yi Isirayila bōnsōn fu nun firinne makiti.”²⁹ Naxanye birin bata banxine lu na, hanma a ngaxakeden xēmēmane nun a jaxalanmane hanma a fafe hanma a nga hanma a diine hanma a xēene n tan ma fe ra, a na jōxōn kēmē sōtōma nēn ε nun habadan nii rakisina.³⁰ Koni naxanye yēen na, ne wuyaxi sa luma nēn xanbin na. Naxanye xanbin na iki, ne yi sa lu yēen na.”

20

Xēe kanna walikene fe

¹ Yesu naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nēn alo xēe kanna naxan minin subaxani muxu fendeni alogo ε xa sa wali a manpa bili nakōni.”² E yi lan a ma, a xa e saranna fi gbeti gbanan keden keden, naxan lanjē soge keden saranna ma. A yi e rasiga a manpa bili nakōni.³ Soge raxēnxēn waxatini, a keli, a siga lōxō deen na, a yi muxuna ndee li tixi na, naxanye mi yi wali yo ra.⁴ Nanara, a yi a fala e xa, a naxa, ‘ε fan xa siga, ε sa wali n ma manpa bili nakōni, a lan n xa ε sareñ fi naxan na, n na soe ε yii.’⁵ Awa, ne yi siga walideni. Na danguxina, a

[‡] 19:19: Xərəyaan 20.12-16 nun Sariyane 5.16-20 nun Saraxaraline 19.18

mən yi na nəxən liga yanyi tagini e nun se din waxatin masoxina. ⁶ Awa, se din waxatin danguxina, a mən yi siga, a sa muxu gbeteye fan li tixi na. A yi e maxədin, a naxa, ‘Ə ferijənxi be nanfera? Ə mi fefeligama?’ ⁷ E yi a yabi, e naxa, ‘Bayo muxu yo minxu tixi wali ra.’ A yi a fala e xa, a naxa, ‘Awa, ε fan xa siga wali kədeni n ma manpa bili nakəni.’”

⁸ “Ninbanna soxina, manpa bili nakə kanni yi a fala wa-like kuntigin xa, a naxa, ‘Wаликене xili, e saranna xa fi. A fələ dənxə ra xiine ma, i sa a rajan a singe ra xiine ma.’ ⁹ Xəmən naxanye wanla fələ jinbari waxatini, ne keden kedenne birin yi gbeti gbanan keden keden sətə. ¹⁰ Nanara, muxun naxanye singe wanla fələ, ne to fa, e yi a miri fa fala, a e a sətəma nən dangu bonne ra, koni e keden kedenna birin yi gbeti gbanan keden keden sətə.”

¹¹ “Awa, e to yi a rasuxuma, e xəə kanni mafala fələ. ¹² E yi a fala, e naxa, ‘Muxun naxanye faxi dənxən na, ne waxatidi nan tun wali kəxi. I nxu nun ne birin sarefima kii kedenna nin ba, nxu tan naxanye ferijənxi sogen na?’ ¹³ Xəə kanni yi e tan nde keden yabi, a naxa, ‘Səxə, n mi tinxintareya xan ligaxi i ra. En mi lanxi gbeti gbanan keden xan ma ba?’ ¹⁴ I saranna tongo, i siga i konni. Naxanye faxi dənxən na, n waxi ne saranna fi feni alo n bata i saranna fi kii naxan yi.

¹⁵ N mi daxa ba, n xa n sa-goon liga n ma gbetini? I n maxəxəlonma nən ba bayo n fonisire?’ ¹⁶ Na kiini, nax-anye yəen na, ne wuyaxi sa luma nən xanbin na. Nax-anye xanbin na iki, ne yi sa lu yəen na.”

*Yesu mənyi afaxafeenfala
Maraka 10.32-34, Luka
18.31-34*

¹⁷ Yesu yi sigama Yerusalən taani waxatin naxan yi, a yi a xarandii fu nun firinne xali e danna. A yi a fala e xa, ¹⁸ a naxa, “Ə a mato, en sigama Yerusalən taani, n tan Muxuna Dii Xəmən sa soma nən saraxarali kuntigine nun sariya karaməxəne yii na yi. E n ma kitin bolonma nən, a lan sayaan ma. ¹⁹ Na xanbi ra, e yi n so siya gbetene yii naxanye n magelema, e yi n bulan, e yi n gbangban wudin ma. A soge saxande ləxəni n kelima nən sayani.”

Yaki nun Yoni nga maxandina

Maraka 10.35-45

²⁰ Sebede a dii xəməne nga yi fa Yesu fəma e nun a dii xəməne, e yi e xinbi sin Yesu bun ma, e yi a maxandi fena nde ma. ²¹ Yesu yi e maxədin, a naxa, “I waxi nanse xən ma?” A yi a yabi, a naxa, “Tin, i na i ya mangayaan sətə, n ma dii xəməne firinni itoe xa dəxə i fəma, kedenna i yiifanna ma, kedenna i kəmənna ma.” ²² Yesu yi e yabi, a naxa, “Ə n maxandixi naxan ma, ε mi na kolon. Ə nəe ε minjə tərəya igelengenna ra ba, n fama n mindeni naxan na?”

E yi a yabi, e naxa, “Nxu nɔε nɛn.” ²³ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “ɛ fama ε minden nɛn n ma tɔrɔya igelengenna ra yati! Koni muxun dɔxɔ fena n yiifanna ma hanma n kɔmɛnna ma, na mi n tan ma fɔ n fafe bata yi a ragidi naxanye xa.”

²⁴ Xarandii fuun bonne na mɛ waxatin naxan yi, e xɔlo na ngaxakedenma firinne ma. ²⁵ Nanara, Yesu yi e birin xili a fɛma, a naxa, “ɛ a kolon yati siyane mangane nɔyaan nan ligama e xun na, e muxu gbeene fan yi kuntigyaan nabə e xun na. ²⁶ Koni a mi na kiini ε tan tagi. Xa naxan yo waxi findi feni muxu gbeen na ε yɛ, fɔ a xa findi ε walikeɛn nan na. ²⁷ Xa naxan yo wa findi feni ε yɛratiin na fɔ a xa findi ε konyin nan na ²⁸ alo n tan Muxuna Dii Xemena to mi faxi muxe xa wali n xa koni alogo n tan xa wali, n yi n niin fi muxu wuyaxi xunbaan na.”

Yesu yi danxutɔ firin nakendɛya

Maraka 10.46-52, Luka 18.35-43

²⁹ E yi kelima Yeriko taani waxatin naxan yi, yama gbeen yi bira Yesu fɔxɔ ra. ³⁰ Danxutɔ firinna naxanye yi dɔxi kiraan na, ne yi a mɛ a Yesu dangumatɔɔn nan yi a ra, e yi gbelegbele, e naxa, “Nxu fafe, Dawudaa Dii Xemena, kininkinin nxu ma!” ³¹ Yamaan yi e masabari, koni e mɔn yi gbelegbele kati, e naxa, “Marigma, Dawudaa

Dii Xemena, kininkinin nxu ma.” ³² Awa, Yesu yi ti, a yi e xili, a yi e maxɔdin, a naxa, “ɛ waxi a xɔn ma n xa nanfe ligə ε xa?” ³³ E yi a yabi, e naxa, “Marigma, nxu waxi a xɔn ma nɛn, nxu mɔn xa seen to.” ³⁴ Yesu yi kininkinin e ma, a yi a yiin din e yɛne ra. E yi seen to mafureñ, e bira Yesu fɔxɔ ra.

21

Yesu so fena Yerusalen taani

Maraka 11.1-11, Luka 19.28-40, Yoni 12.12-19

¹ E to maso Yerusalen taan na, e yi Betifage taan li, Oliwi Geyaan fari. Yesu yi a xarandii firin nasiga e yɛε ra. ² A yi a jnunu e ma, a naxa, “ɛ siga banxideɛn na ε yɛε ra, ε sa sofanta nde lima xidixi na yi, a diina a fɛma. ɛ e fulun, ε fa e firinna ra n xa. ³ Xa muxuna nde ε maxɔdin, ε a fala a xa, ε naxa, ‘Margin nan mako e ma,’ na kanna e soma ε yii nɛn sa.”

⁴ Na ligə nɛn alogo nabiin naxan fala, na xa kamali, a naxa, ⁵ “ɛ a fala Siyon kaane xa, ε naxa, ‘ɛ a mato! ɛ mangā fama ε ma. A limaniya. A fama sofanta nan fari, sofali diina, sofali gilən diina.”*

⁶ Na ma, xarandiine yi siga, Yesu naxan fala e xa, e sa na ligə. ⁷ E yi fa sofanta nun a diin na. E yi e dugine yifulun e fari, Yesu yi dɔxɔ sofanta fari. ⁸ Yamaan yi e dugine yifulun kiraan xɔn ma, nde yi jnɔxɔndene magira, e yi e sa kiraan xɔn a binya feen na.

* **21:5:** A mato Sakari 9.9 kui.

⁹ Yamaan naxan yi a yee ra e nun a xanbi ra, ne birin yi lu sənxœ, e naxa, “Tantunna xa fi Dawudaa dii xemén ma! Naxan fama Marigin xinli, Ala xa na baraka! Ala tantun kore xənna ma pon!”

¹⁰ Yesu so Yerusalen taani waxatin naxan yi, taan yi maxa. Yamaan yi maxədinna ti, e naxa, “Nde ito ra?”
¹¹ Yamaan yi e yabi, e naxa, “Nabi Yesu nan ito ra, keli Nasareti taani Galile yamanani.”

*Yesu Ala Batu Banxini
Maraka 11.15-19, Luka
19.45-48, Yoni 2.13-22*

¹² Yesu to so Ala Batu Banxini, a yi sare matine nun sare soone birin kedi na yi. A yi gbeti masarane tabanle rafelen e nun ganba matine gbede. ¹³ A yi a fala ε xa, a naxa, “A sebəxi Kitabun kui, Ala naxa, ‘N ma Banxin xili bama nən Ala maxandi banxina.’[†] Koni ε tan bata a findi mujadene luxunden na!”

¹⁴ Danxutone nun lebutenne yi siga Yesu fēma Ala Batu Banxini, a yi e rakendεya.

¹⁵ Koni saraxarali kuntigine nun sariya karaməxəne to a to kabanako feene ligε, e diidine fan to naxanye yi sənxəma Ala Batu Banxini, e naxa, “Tantunna xa fi Dawudaa Dii Xemén ma,” e yi xələ.
¹⁶ E yi a fala Yesu xa, e naxa, “I mi diidine falan məen ba?” Yesu yi e yabi, a naxa, “Di! ε mi Kitabun yireni ito xaranxi ba, naxan a falaxi, ‘I bata diidine nun dii nərene yamari, e yi i matəxə?’[‡]”

¹⁷ Yesu yi e lu mənni, a keli taani, a siga Betani taani, a sa xi na.

*Yesu yi xədə binla danga
Maraka 11.12-14, 20-24*

¹⁸ Na xətən bode, a xətematən Yerusalen taani, kamən yi a suxu. ¹⁹ A yi xədə binla to kiraan dəxən ma, a yi siga a bun ma, koni a mi a bogi yo li a ra, fə a dəe. Nanara, a yi a fala xədə binla ma, a naxa, “I tan mi fa begin sənən!” Awa, na waxatin yetəni xədə binla yi xara! ²⁰ Xarandiine to na to, e yi kabə, e maxədinna ti, e naxa, “Xədə binli ito xaraxi di xulen?” ²¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “N xa nəndin fala ε xa, xa ε denkəleyaxi, ε mi sike, n naxan ligaxi xədə binli ito ra, ε fan nəe na nəxənna lige nən. A birin xa mi na ra, ε nəe a fale nən geyaan xa, ε naxa, ‘Keli be, i sa sin fəxə igeni,’ na yi liga. ²² Xa ε denkəleyaxi, ε na sese maxədin Ala ra, ε na sətəma nən.”

*Yesu sənbən maxədinna fe
Maraka 11.27-33, Luka
20.1-8*

²³ Yesu mən yi fa Ala Batu Banxini. A yi yamaan xaranma waxatin naxan yi, saraxarali kuntigine nun yamaan fonne yi fa a fēma, e yi a maxədin, e naxa, “I feni itoe ligama sənbə mundun na, nde i yamarixi i xa feni itoe liga?” ²⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “N fan xa ε maxədin fe keden ma, xa ε n yabi, n feene ligama sənbə naxan yi, n fan

[†] 21:13: A mato Esayi 56.7 nun Yeremi 7.11 kui. [‡] 21:16: Yaburin 8.3

na falama ε xa nən. ²⁵ Nde Yoni rafaxi a xa muxune rafu igeni e tubi xinla ma, a kelixi Ala nan ma ba, hanma muxune?" E yi falan ti fələ e bode tagi, e naxa, "Xa en na a yabi fa fala a kelixi Ala nan ma, a falama nən nayi, a naxa, 'Nanfera ε mi laxi Yoni ra?' ²⁶ Koni xa en na a fala fa fala a kelixi muxun nan ma, en gaxu yamaan yee ra bayo e birin laxi a ra a nabiin nan yi Yoni ra." ²⁷ Nanara, e yi Yesu yabi, e naxa, "Nxu mi a kolon." Awa, a yi a fala e xa, a naxa, "N tan fan feni itoe ligama sənbən naxan yi, n mi na falama ε xa na yi."

Dii xəme firinna fe sandana

²⁸ "Ε xaxili lu ito xən ma. Xəməna nde yi na, dii xəməne firin yi naxan yii. A siga a forimaan fəma, a sa a fala a xa, a naxa, 'N ma diina, siga wali kədeni n ma nakəni to.' ²⁹ A yi a yabi, a naxa, 'N mi waxi siga feni.' Koni dənxən na, a bəjen yi maxətə, a siga. ³⁰ A fafe yi siga a diin bona fəma, a sa na fala kedenna ti na fan xa, a yi a yabi, a naxa, 'N fafe, n sigama nən.' Koni a mi siga. ³¹ Ne firinna yε, nde a fafe sagoon ligaxi?" E yi a yabi, e naxa, "Forimana." Yesu yi a fala e xa, a naxa, "N xa jəndin fala ε xa, mudu maxinle nun yalundene singe soma ε yee ra Alaa Mangayani. ³² Amasətə Yoni bata fa, a tinxinna kiraan yita ε ra, ε mi la a ra. Koni mudu maxinle nun yalundene bata

la a ra. Hali ε to na to, ε bəjən mi maxətə, ε la a ra."

*Nakə kantanne fe sandana
Maraka 12.1-12, Luka
20.9-19*

³³ Yesu naxa, "Ε tuli mati sanda gbətə ra. Nakə kanna nde yi na nun naxan manpa bili nakəən sa, a yi a sansan, a yi manpa ige badeni tən, a yi gbengben ti. Na xanbi ra, a yi nakəən taxu a kantan muxune ra, a siga sigatini. ³⁴ Awa, a bogi waxatina a lixina, a yi a walikəne ndee rasiga a nakəən kantan muxune ma, a e xa a gbeen so ne yii. ³⁵ Nakəən kantan muxune yi nakə kanna walikəne susu, e kedenna mabənbə, e bona faxa, e bona magələn geməne ra. ³⁶ Na xanbi ra, nakə kanna mən yi a walikə gbətəye rasiga, naxanye yi wuya dangu a fələyixine ra. Nakəən kantan muxune yi ne fan liga na kii kedenni. ³⁷ Dənxən na, a yi a dii xəmən nasiga e ma, a naxa, 'E danma nən n ma diintan na.' "

³⁸ "Koni nakə kantanne to a dii xəmən to, e yi a fala e bode xa, e naxa, 'Nakə kanna ke tongon nan ito ra, ε fa be, en na a faxa alogo en xa a keən sətə.' ³⁹ Nayi, e yi a susu, e siga a torontoronye nakə xəən fari ma, e sa a faxa. ⁴⁰ Awa, nakə kanna na fa waxatin naxan yi, a nanfe ligama nakə kantanne ra?" ⁴¹ E yi a yabi, e naxa, "A na muxu naxine

§ 21:39: Sandani ito kui Ala nan misalixi nakə kanna ra. A dinan taxuxi Isirayila kaane ra. A walikəne findixi nabine ra naxanye xə Isirayila kaane ma. A diin findixi Yesu ra.

faxama nən kii jaxini, a yi nakɔɔn taxu muxu gbete耶e ra naxanye a gbeen soε a yii a xaba waxatini.”⁴² Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ε munma Kitabun yireni ito xaran ba? A naxa, ‘Banxi tiine e me gemen naxan na, na bata findi banxin gemē fisamantenna ra. Marigin nan na ligaxi, a findi kabankoko feen na en yee ra yi.’”^{*}

⁴³ Yesu naxa, “Nanara, n na a falama ε xa, Alaa Mangayaan bama ε yii nən, a so yama gbeten yii, naxanye kewali lanje a ma. ⁴⁴ Naxan yo na bira gemeni ito fari, na yigirama nən a dungin dungin na. Koni xa a nu bira naxan yo fari, a na yilunburunma nən.”

⁴⁵ Saraxarali kuntigine nun Farisi muxune to Yesu a sandan me, e yi a kolon a falan tima e tan nan ma. ⁴⁶ Nanara, e yi kata a susu feen na, koni e yi gaxu yamaan yee ra naxanye yi a mirixi fa fala a nabiin nan Yesu ra.

22

Naxalandi tiin sandana Luka 14.15-24

¹ Yesu mən yi sandan sa yamaan xa. ² A yi a fala, a naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nən alo mangan naxan naxalandi tiin sewa donse donna malanni tən a dii xemən xa. ³ A yi a walikene rasiga a muxu xilixine ma alogo e xa fa donse donna malanni, koni e mi tin fe. ⁴ Nanara, a yi a walike gbete耶e

rasiga e ma, a naxa, ‘Ε sa a fala e xa, a donseen birin bata yitən iki. N bata n ma turaan nun jinge raturaxine faxa, seen birin bata yitən. Ε fa naxalandi tiin donse donna malanni!’⁵ Koni e mi a yate, e siga e makone ra. Nde yi siga xeməne ma, nde yi siga e wanle ra. ⁶ A dənxene yi walikene susu, e yi e rayarabi, e yi e faxa.”

⁷ “Mangan yi xələ katı, a yi a sofane rasiga, e sa faxa tiine halagi, e yi e taan gan. ⁸ Na xanbi ra, a yi a walikene xili, a naxa, ‘Naxalandi tiin malanna bata yitən koni n muxun naxanye xilixi, ne mi yi daxa e xa xili. ⁹ Awa, iki ε siga kira xunne ma. Ε na muxu yo to, ε ne xili malanni.’¹⁰ Nanara, walikene yi siga kira xunne ma, e muxun naxanye birin to, e yi ne malan muxu naxine nun muxu fajine birin. Nayi, naxalandi tiin malan yiren yi rafe muxu xilixine ra.”

¹¹ “Koni mangan to so, a xa a muxu xilixine to, a yi xemena nde to menni, naxalandi ti domaan mi yi a ma. ¹² A yi a maxədin, a naxa, ‘Səxə, i soxi be di, anu, i mi maxidixi alo a daxa naxalandi ti malanni kii naxan yi?’ Koni xemən mi a yabi sətə. ¹³ Mangan yi a fala a walikene xa, a naxa, ‘Ε a xidi ken, ε yi a ramini tandem ma dimini, wugan nun jin naxinna dənaxan yi.’”¹⁴ Yesu naxa, “Muxu wuyaxi xilixi koni muxu dando nan

* 21:42: Yaburin 118.22-23

tun sugandixi."

*Mudu fiin maxədinna fe
Maraka 12.13-17, Luka
20.20-26*

¹⁵ Farisi muxune yi siga, e sa Yesu tənəge feni tən a fala xuiin xən ma. ¹⁶ E yi e xarandiina nde nun Herode a muxuna nde rasiga Yesu fəma a faladeni, e naxa, "Karaməxə, nxu a kolon fa fala jəndi falan nan i tan na, i yamaan xaranma Ala jəndin nan ma. Muxe mi nəe i ya miriyaan maxətə, amasətə i mi muxune rafisaxi e bode xa. ¹⁷ Awa, i mirixi a ma di, a fala nxu xa, a daxa mudun yi fi Romi Manga Gbeen ma ba hanma a nama fi?"

¹⁸ Koni Yesu yi e nata jaxin kolon. A yi e yabi, a naxa, "Ə tan nafigine! Nanfera, ə katama n bunbadeni? ¹⁹ Ə gbeti gbananna yita n na mudun fima naxan na!" E yi gbeti gbananna yita a ra. ²⁰ Yesu yi e maxədin, a naxa, "Nde xili nun a yetagin sawura a ma?" ²¹ E yi a yabi, e naxa, "Romi Manga Gbeena." Nayi, Yesu yi a fala e xa, a naxa, "Mangan gbeen xa so a yii, Ala gbeen yi so Ala yii."* ²² E na me waxatin naxan yi, e kabə kati, e keli a fəma, e siga.

*Faxa muxune rakeli fena
Maraka 12.18-27, Luka
20.27-40*

²³ Na ləxən yetəni, Saduse muxune yi e maso Yesu ra

naxanye a falama a faxa muxune mi kelima sayani. E yi Yesu maxədin, ²⁴ e naxa, "Karaməxə, Musa bata yi a fala, a naxa, 'Xa xəmən faxa, a mi dii lu, a ngaxakedenna xa a kə jaxanla tongo alogo a xa diina nde bari faxa muxun xa.'† ²⁵ Awa, ngaxakeden-mane muxu soloferere yi be nun, forimaan yi jaxanla futu, a faxa, a mi dii sətə, a jaxanla yi lu a xunyən xa. ²⁶ A yi liga na kiini a firinden fan na, a saxanden fan yi liga na kiini, na yi liga han soloferere. ²⁷ Dənxən na, jaxanla fan yi faxa. ²⁸ Awa, faxa muxune na keli waxatin naxan yi, jaxanla findima nde gbee ra na muxu soloferene yə? Bayo e birin bata yi a dəxə."

²⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, "Ə bata tantan, amasətə ə mi Kitabun kolon hanma Ala sənbəna. ³⁰ Bayo faxa muxune na keli waxatin naxan yi, e ligama nən alo malekan naxanye ariyanna yi. Xəmən mi jaxalan fute, naxanla mi dəxə xəmən xən. ³¹ Awa, naxan lanxi faxa muxune rakeli feen ma, ə mi Alaa falan xaranxi ba? A naxa, ³² 'Iburahimaa Ala nan n tan na, e nun Isiyagaa Ala e nun Yaxubaa Ala.' Anu, faxa

* **22:21:** Ala gbeena: Mangan yetagin sawuran to gbeti gbananna ma, na a findixi a gbeen nan na bayo a tan nan a rafalaxi. Adamadiine daxi Ala maligan nan na, nayi e fan findixi Ala gbeen nan na. Gbetin lan a so mangan yii mudun na, koni muxune lan e yi e yetə so Ala yii bayo e findixi e da mangan gbeen nan na.

† **22:24:** A mato Dunuŋa Fələn 38.8 nun Sariyane 25.5-6 kui.

muxune Ala mi a tan na fo niiramane.”‡

³³ Yamaan na me waxatin naxan yi, e kabé Yesu a xaranna ma kati!

*Yamari fisamantenna fe
Maraka 12.28-34, Luka 10.25-28*

³⁴ Farisi muxune a me waxatin naxan yi, a Yesu e yabi kiin bata a liga Saduse muxune yi e dundu, e yi e malan.

³⁵ Sariya karamoxo keden yi na, na yi Yesu kejaan fesefese, a yi a maxodin, ³⁶ a naxa, “Karamoxo, yamarin mundun gbo dangu a birin na Sariya Kitabuni?” ³⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “I Marigina Ala xanu i bojen birin na e nun i niin birin na e nun i xaxinla birin na.”§

³⁸ Yamarini ito gbo dangu e birin na. ³⁹ A firindenit luxi nen alo bonna, a naxa, ‘I adamadi boden xanu alo i yetena.’* ⁴⁰ Sariya Kitabun nun nabine kitabune birin singanxi yamari firinni itoe nan na.”

*Yesu yi maxodinna ti
Maraka 12.35-37, Luka 20.41-44*

⁴¹ Farisi muxune malanxi waxatin naxan yi, Yesu yi e maxodin, a naxa, ⁴² “E mirixi Ala Muxu Sugandixin feen ma di? Nde bonsón a

ra?” E yi a yabi, e naxa, “Dawuda bønsønna nan a ra.” ⁴³ Yesu yi e maxodin, a naxa, “Nanfera Dawuda a xili bama ‘N Marigina’ fata Alaa Nii Sarijanxin na? Amasotø Dawuda a falama, a naxa,

⁴⁴ ‘Marigin yi a fala n marigin xa, a naxa, “Døxø n yiifanna ma, han n yi i yaxune sa i sanna bun ma.”†

⁴⁵ Awa, xa Dawuda a xili bama, ‘N Marigina,’ na ma, Alaa Muxu Sugandixin findixi Dawuda bønsønna ra di?”‡

⁴⁶ Muxu yo mi no a yabe fala keden peen na! Keli na waxatin ma, muxu yo mi fa susu a maxodinje fe gbete ma.

23

*Yesu yi sariya karamoxone
nun Farisi muxune yalagi
Maraka 12.38-39, Luka 11.43, 46, 20.45-46*

¹ Na xanbi ra, Yesu yi falan ti yamaan nun a xarandiine xa, ² a naxa, “Sariya karamoxone nun Farisi muxune døxi Nabi Musa funfun nin. ³ Nayi, ε e falane birin suxu, ε yi e liga. Koni ε nama e kewali sifane tan liga, amasotø e naxan falama, e mi na ligama. ⁴ E goron binyene raxidima, e yi

‡ 22:32: niiramane: Ala naxa a Iburahimaa Ala nan a ra. A mato Xørøyaan 3.6 nun 3.15-16 kui. A mi a falaxi nun a Iburahimaa Ala nan yi a tan na Iburahima yi a nii ra waxatin naxan yi. Na luxi nen alo Ala yee na e ra laxira yi. E mon e nii ra Ala yee ra yi. Nanara, faxa muxune kelima nen sayani. § 22:37: Sariyane 6.5

* 22:39: Saraxaraline 19.18 † 22:44: Yaburin 110.1 ‡ 22:45: Na waxatini karamoxone yi a falama a Alaa Muxu Sugandixin barima Dawuda bønsønna nin fata Alaa falan na Samuyeli Firinden 7.16 kui. Anu, xa Dawuda nan Yaburi 110 sebe, nayi a tan a falama Alaa Muxu Sugandixin ma fa fala “N Marigina.” Na bunna neen fa fala Alaa Muxu Sugandixin gbo a benba Dawuda xa. Na yi muxune yifu, a yi a yita a Yesu Alaa Muxu Sugandixin tiden gbo dangu Dawuda ra Ala yee ra yi.

e dəxə muxune xun ma, koni hali e yii sonla, e tan mi waxi na din feni e ra e maxalideni.
⁵ E feen birin ligama nən alogo muxune xa e to. Nayi, e Kitabu falane səbəma, e yi e xidi e tigine nun e yiine ra han a gbo ayi. E domane maxidixi luti dənbəxi kuyene ra.
⁶ Binye dəxədene rafan e ma malanne yi, e dəxə yamaan yee ra salide banxine yi.
⁷ Binye xəntənne rafan e ma ləxə tidene yi, muxune yi e xili 'Karaməxə.'

⁸ "Koni muxe nama ε tan xili ba fa fala, 'Karaməxə,' amasətə ngaxakededenmaan nan ε birin na, karaməxə keden pee nan ε yii.
⁹ Awa, ε nama muxu yo xili dunuňa ito yi fa fala, 'N Fafe,' amasətə Fafe keden pee nan ε yii ariyanna yi.
¹⁰ ε nama tin muxune xa ε xili 'Kuntigina,' amasətə kuntigi keden peen nan ε yii. Alaa Muxu Sugandixin nan na ra.
¹¹ Muxun naxan gbo ε birin xa, na xa findi ε konyin na.
¹² Naxan na a yetə yite, na yigodoma nən. Naxan na a yetə magodo, na yitema nən."

*Sariya karaməxəne nun
Farisi muxune nafigiyana*

Maraka 12.40, Luka 11.39-42, 44-52, 20.47

¹³ "Gbalona ε xa, ε tan sariya karaməxəne nun Farisi muxu nafigine! Amasətə ε Ariyanna Mangayaan deen nagalin muxune yee ra, ε tan yetəen mi soma, ε mən mi muxune luma e so naxanye waxi so feni."

¹⁴ "Gbalona ε xa, ε tan sariya karaməxəne nun Farisi muxu nafigine! Amasətə ε kaja gilene yii seene bama e yii. ε yi ε yetə mayita sali xunkuyeni. ε yalagima nən na feene ma a naxin na."

¹⁵ "Gbalona ε xa, ε tan sariya karaməxəne nun Farisi muxu nafigine! ε fəxə igen nun bəxə xənna birin yisigama alogo ε xa tubi muxu keden peen sətə. ε na a sətə ε a findima nən yahannama kaan na naxan naxu ε tan xa dəxə firin."

¹⁶ "Gbalona ε xa, ε tan danxutən naxanye danxutən yii rasuxuma. ε tan naxanye a falama, ε naxa, 'Xa muxuna nde a kələ Ala Batu Banxin xinli, hali a mi a rakamali, koni naxan na a kələ Ala Batu Banxin xəmanı, fə na kanna xa a falan nakamali.'
¹⁷ ε tan danxutə xaxilitarene! Mundun gbo xəmana hanma Ala Batu Banxin naxan xəmaan nasarijanma?
¹⁸ ε mən a falama, ε naxa, 'Xa muxuna nde a kələ saraxa ganden xinli, hali a mi a rakamali. Koni xa muxuna nde a kələ saraxan yetəni naxan saraxa ganden fari, fə a xa a falan nakamali.'
¹⁹ Danxutəne! Mundun gbo saraxana hanma saraxa ganden naxan saraxan nasarijanma?
²⁰ Awa, naxan na a kələ saraxa ganden xinli, na bata a kələ saraxa ganden xinli e nun seen naxanye birin a fari.
²¹ Naxan na a kələ Ala Batu Banxin xinli, na bata a kələ Ala Batu Banxin

nun Ala yeteni, naxan luma ε yε menni. ²² Muxun naxan na a kələ ariyanna yi na bata a kələ Alaa manga gbədəni e nun naxan dəxi a yi.”

²³ “Gbalona ε xa, sariya karaməxəne nun Farisi muxu nafigine, ε nakə yi seene yaganna bama alo sorontonna nun sabi se gbətçye, koni ε bata ε me sariyana fe gbeene ra, alo kiti kəndən nun kininkininna nun təgəndiyana. Anu, ε lan ε xa ne nan ligi, e nun fe dənxəne. ²⁴ Ε tan danxutən naxanye danxutəne yii rasuxuma, ε minseen naserendenma alogo ε xa soso keden peedin ba a yi, koni ε yi nəgəmən gerun!”

²⁵ “Gbalona ε xa, sariya karaməxəne nun Farisi muxu nafigine, ε igelengenna nun ε donse saseen fanna masugusuguma, koni e kuiin nafexi milan nun yətə rafan fe naxine ra. ²⁶ Itan Farisi muxu danxutəna, i ya igelengenna nun i ya donse saseen kui maxa singen, alogo a fanna fan xa sarijan.”

²⁷ “Gbalona ε xa, sariya karaməxəne nun Farisi muxu nafigine. Ε luxi nən alo banxi fajin naxan tixi gaburun xun ma bənde fixən soxi naxan ma naxanye fari tofan, koni e kuiin nafexi faxa muxu xənne ra e nun se xəsixin sifan birin. ²⁸ Ε fan na kiini, ε yətə findima tinxin muxun nan na muxune birin yətagi, koni ε kuiin nafexi nafigiyaan nun fe naxine ra pen!”

Yesu yi e naxankatana fe fala

Luka 11.47-51

²⁹ “Gbalona ε xa, sariya karaməxəne nun Farisi muxu nafigine. Ε banxi tofajine tima nabine gaburune xun ma, ε yi tinxin muxune gaburune ratofanjə ayi. ³⁰ Ε yi a fala, ε naxa, ‘Xa nxu yi na nun nxu benbane waxatini, nxu mi yi kafuma e ma e nabine faxa waxatin naxan yi.’ ³¹ Awa, ε tan yətəen sereyaan bama ε yətə xili ma fa fala naxanye nabine faxa, ne nan bənsən ε ra. ³² Awa, ε benbane hakəne dəfe! ³³ Ε tan kosone, ε tan saji bənsənne, ε giyə yahannama kitin bun ma di?”

³⁴ “Nanara, n nabine nun xaxilimane nun sariya karaməxəne rasigama ε ma. Ε nde faxama nən, ε yi nde gbangban wudin ma. Ε yi nde bulan salide banxine kui, ε yi e sagatan keli taa ma han taa ma. ³⁵ Na kiini, ε saranma nən na tinxin muxune birin faxa feen na, keli Habila tinxin muxun ma han Sakari, Bərəkaya dii xəməna, ε naxan faxa Ala Batu Banxin nun saraxa ganden tagi. ³⁶ N xa nəndin fala ε xa, na birin xətemə nən iki muxune ma.”

Yesu yi Yerusalən taan xanu

Luka 13.34-35

³⁷ “Yerusalən kaane! Yerusalən kaane! Ε tan naxanye nabine faxaxi, ε yi Alaa xərane magjən. A xənla n suxu nən sanja ma wuyaxi n xa ε malan n fəma alo təxəngana a diine malanma a gabuteən bun kii naxan yi,

koni ε mi tin! ³⁸ Awa, Ala ε konna rabejinma nən fefe!
³⁹ Amasətə n xa a fala ε xa, ε mi fa n toma sənən han ε yi a fala, ε naxa, ‘Naxan fama Marigin xinli, Ala xa na baraka!’”

24

*Ala Batu Banxin kalana fe
 Maraka 13.1-2, Luka 21.5-*

⁶ ¹ Yesu yi keli na, a siga. A to yi minima Ala Batu Banxini, a xarandiine yi fa a fəma, e yi Ala Batu Banxin ti kiin yita a ra. ² Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ε mi seni itoe birin toma ba? N xa jəndin fala ε xa, gəmeni ito kedenna mi luma a funfuni be. E e birin naxuyama ayi nən.”

*Tərən nun bəsenxənyana fe
 Maraka 13.3-13, Luka
 21.7-19*

³ Yesu yi dəxi Oliwi Geyaan fari waxatin naxan yi, a xarandiine yi siga a fəma wundoni, e yi a maxədin, e naxa, “Feni itoe birin ligən waxatin naxan yi, na fala nxu xa, e nun taxamasenna naxanye i fa waxatin nun waxati rajanna yitama nxu ra.”

⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ε a ligə ε yeren ma alogo muxe nama ε mayenden. ⁵ Amasətə muxu wuyaxi fama nən n xinli, e yi a fala, e naxa, ‘Alaa Muxu Sugandixin nan n tan na,’ e muxu wuyaxi mayenden. ⁶ Ε yəngə feene məma nən, ε yəngəna ndee xinle mə. Koni ε nama gaxu. A fəre

mi na fə na fe sifane xa liga nən, koni waxati rajanna mi na ra singen. ⁷ Siyana ndee siyana ndee yəngəma nən, yamanana ndee yi yamanana ndee yəngə. Fitina kaməne yi so, bəxən yi xuruxurun yirena ndee yi. ⁸ Na feene birin ligama nən alo jaxanla dii bari kuiin xələ singena.”

⁹ “Na xanbi ra, e ε suxuma nən, e yi ε tərə, e yi ε faxa. Siyane birin ε rajaxuma nən n tan ma fe ra. ¹⁰ Muxu wuyaxi birama nən tantanni na waxatini, e yi e bode yanfa, e e bode so yiini, e yi e bode rajaxu. ¹¹ Wule nabi wuyaxi fama nən e fa muxu wuyaxi mayenden. ¹² Fe jaxin gboma ayi nən dunuja yi han muxu wuyaxi a xanuntenyaan yi xurun. ¹³ Koni naxan na a yixədəxə han a rajanna, na kisima nən. ¹⁴ Awa, Alaa Mangayana falan Xibaru Fajin kawandin bama nən dunuja yiren birin yi, a findi seren na siyane birin xa, na xanbi ra waxati rajanna yi a li.”

*Se Haramuxina fe
 Maraka 13.14-23, Luka
 21.20-24*

¹⁵ “Ε na Se Haramuxin to tixi yire sarıjanxini naxan halagin tima, Nabi Daniyəli naxan ma fe fala, (naxan ito xaranma, na xa a bunna kolon,)* ¹⁶ nayı, naxanye Yudaya yi, ne xa e gi, e te geyane fari. ¹⁷ Muxun naxan a kore banxin kərə, na nama xətə, a

* **24:15:** A mato Daniyəli 9.27 nun 11.31 nun 12.11 kui.

godo banxini a yii seene tongodeni.¹⁸ Muxun naxan xeeñ ma, na nama xete banxini a domaan tongodeni.¹⁹ Gbalo gbeen fudi kanne nun diin ngane yee ra na waxatine yi!²⁰ E Ala maxandi alogo e giin nama lan xunbeli waxatin ma hanma Matabu Loxona!²¹ Amaseto na loxone toron jaxuma ayinen dangu a birin na. A joxon munma ligi singen xabu dunuja da waxatini han iki. A joxon fan mi fa ligama senon!²² Xa Ala mi yi nde ba na loxone ra nun, muxu yo mi yi kisima, koni a bata nde ba a ra a muxu sugandixine fe ra.”

²³ “Awa na waxatini, xa muxuna nde a fala, a naxa, ‘A mato, Alaa Muxu Sugandixin be yi,’ hanma, ‘A sa menni,’ e nama la na ra.²⁴ Amaseto muxu wulexi sugandixine nun wulen nabine kelima nen, e taxamaseri gbeene nun kabanako feene ligi alogo hali Alaa muxu sugandixine, e xa ne mayenden, xa na lanje.²⁵ E a mato, n bata a fala e xa benun a waxatin xa a li.²⁶ Nanara, xa muxu yo a fala e xa, a naxa, ‘A mato, a sa burunna ra!’ E nama siga na! Hanma xa e a fala fa fala, ‘A luxunxi be yi!’ E nama la na ra!²⁷ Amaseto alo kuyen na a jinna masoxon keli sogetedeni han sogegododeni, n tan Muxuna Dii Xemien fama na kii nin.²⁸ Binbin denaxan yi, dugane e malanma menna nin.”

Muxuna Dii Xemien fa fena Maraka 13.24-27, Luka 21.25-28

²⁹ “Na toro loxone na dangu, ‘sogeni dimima nen, kiken mi fa degema, sarene kelima nen kore e bira, kore xonna senbenen yimaxama nen.’³⁰ Nayi, n tan Muxuna Dii Xemien taxamasenna minima nen kenenni kore. Dunuja siyane birin yi wuga. En tan Muxuna Dii Xemien toma fe nen kore xonna kundani senben nun binyeni.³¹ Xeta xui gbeen na mini, n na n ma malekane rasigama nen baxon tongon naaninne birin yi, e yi n ma muxu yebaxine malan, keli dunuja danna bona ma sa dexo bona ra.”

Xode binla fe taxamasenna Maraka 13.28-31, Luka 21.29-33

³² “E xaxili seto xode binla fe ma. A yiine na majingi, a deene yi mini folo, e a kolonma nen nayi fa fala jemen bata maso.³³ A na kii nin, e na feni itoe birin to waxatin naxan yi, e a kolonma nen fa fala waxati saxon bata maso, a bata so de yeteen li.³⁴ N xa jendin fala e xa, iki muxune mi danguma fo na feene birin ligi.³⁵ Kore xonna nun baxo xonna danguma nen, koni n ma falane mi danguma habadan!”

Muxu yo mi na waxatin kolon Maraka 13.32-37, Luka 17.26-30, 34-36

³⁶ “Muxu yo mi na loxon nun waxati saxon kolon, hali

[†] 24:29: Esayi 13.10 nun Esayi 34.4

malekan naxanye ariyanna yi hanma Dii Xemena, fə a Fafe Ala keden peena.³⁷ N tan Muxuna Dii Xemən fa feen ligama nən alo naxan liga Nuhan gbee waxatini.³⁸ Benun fufaan xa fa waxatin naxan yi, yamaan yi e dege, e yi e minma, e yi naxanle futuma, e yi e diine fima xemene ma futun na, han Nuhan so waxatin yi a li kunkin kui.³⁹ Koni feen naxan fama ligadeni, e mi yi na kolon mumə han fufaan yi fa, a yi e birin xali. Muxuna Dii Xemən na fa waxatin naxan yi, a ligama na kii nin.⁴⁰ Muxu firin luma nən xəen ma na waxatini, keden xalima nən, keden yi lu na.⁴¹ Naxalan firin luma nən se dinni, kedenna xalima nən, keden yi lu na.⁴² Ε lu ε yee ra yi, amasətə ε mi ε Marigin fa waxatin kolon.⁴³ Ε ε xaxili lu ito xən ma. Xa banxi kanna yi mujaden fa waxatin kolonye kœen na nun, a mi yi tinje mujaden xa so a banxini, a yi luma a yee ra yi nən.⁴⁴ Nanara, ε xa ε yitən amasətə ε xaxili mi ləxən nun waxatin naxan ma, n tan Muxuna Dii Xemən fama na waxatin nin.”

Walike tinxinxina fe

Luka 12.41-48

⁴⁵ “Walikeen mundun lan-naya muxun nun xaxilimaan na? Naxan ma kuntigi a dəxi walikeen bonne xun na, a e donseen taxun e ra a waxatini, a tan nan na ra.⁴⁶ Na walikeen sewama nən, xa a kuntigina a li na wanla ke!⁴⁷ N xa jəndin fala ε xa, a kuntigina a yii seen birin

taxuma a ra nən.⁴⁸ Koni xa walike jaxin na a ra, a a falama nən a yetə ma, a naxa, ‘N ma kuntigin bata buye ayi.’⁴⁹ A yi lu walikeen bonne bənbə, a yi a dege, a yi a min e nun dələ minne.⁵⁰ Awa, walikeen yengi mi ləxən naxan ma, a mi waxatin naxan kolon, a kuntigin fama na waxatin nin.⁵¹ A kuntigina a jaxankatama nən, a yi a saran a xun yifu wanle ra, a lu yire yi wugan nun jin naxinna dənaxan yi.”

25

Sungutun fuuna fe sandana

¹ “Ariyanna Mangayaan luxi nən alo sungutun fuun naxanye e lənpune tongo e siga jaxalandi kanna ralandeni siga jaxalandi tiine malanni.² Xaxilitare suulun yi e yε, xaxilimaan nan yi suulunna bonne ra.³ Xaxilitarene yi e lənpune tongo koni e mi ture tongo.⁴ Koni xaxilimane yi e lənpune tongo, e yi turena nde sa e goronne kui lənpun nadəgə seen na.⁵ Naxalandi kanna to bu, xixənla yi sungutunne suxu, e xi.”

⁶ “Kəe tagini sənxə xuiin yi mini, e naxa, ‘Naxalandi kanna bata fa. Ε fa a ralan!’⁷ Nayi, sungutunne birin yi xulun, e yi e lənpune yitən.⁸ Xaxilitarene yi a fala xaxilimane xa, e naxa, ‘Ε nxu ki tureni, amasətə nxə lənpune tumaan ni i ra.’⁹ Xaxilimane yi e yabi, e naxa, ‘En-en, a mi

en birin yiliye. E siga sare matine fēma e sa nde sara e yetē xa.' ¹⁰ Nayi, sungutun xaxil-itarene yi siga ture saradeni. E sa menni waxatin naxan yi, naxalandi kanna yi fa. Sungutun suulunna naxanye yitōnxi, ne yi so naxalandi kanna fōxō ra malanni. E dēen nagali. ¹¹ Na xanbi ra, sungutunna bonne yi fa, e naxa, 'Nxu fafe, yandi, dēen nabi nxu xa.' ¹² Naxalandi kanna yi e yabi, a naxa, 'N xa nōndin fala e xa, n mi e tan kolon mume!' "

¹³ Yesu yi a fala, a naxa, 'E lu e yee ra yi amasōtō e mi lōxōn nun waxati saxin kolon.'

Walike saxanna fe sandana

Luka 19.11-27

¹⁴ "Ariyanna Mangayaan ligaxi nēn alo xēmen naxan yi sigama sigatini, a yi a walikēne xili, a yi a yii seeñe taxu e ra. ¹⁵ A yi xēma gbanan suulun so keden yii, a yi firin so gbēte yii, a yi keden so a saxanden yii, e birin nun e yilan. Na xanbi ra, a yi siga sigatini. ¹⁶ Walikeen naxan xēma gbanan suulun sōtō, na yi siga na rayulayadeni mafuren, a yi xēma gbanan suulun gbēte sōtō. ¹⁷ Walikeen naxan xēma gbanan firin sōtō, na fan yi firin gbēte sōtō. ¹⁸ Koni walikeen naxan xēma gbanan keden sōtō, na yi sa yinla ge, a yi a kuntigina xēmaan luxun na."

¹⁹ "Waxati xunkuye danguxina, walikēne kuntigin yi fa alogo e xa e dēntegē.

²⁰ Walikeen naxan xēma gbanan suulun sōtō, na yi fa, a yi xēma gbanan suulun gbēte yita a ra. A yi a fala, a naxa, 'N kanna, i xēma gbanan suulun nan taxu n na. N bata suulun gbēte sōtō, a tan ni i ra.' ²¹ Kuntigin yi a fala a xa, a naxa, 'I bata i yixōdōxō, i tan walike fajin nun lannaya muxuna! I bata lannayaan liga fe xurune yi, nayi n fe gbeene taxuma i ra nēn. Fa sēwa n tan i kanna xōn!' ²² Na xanbi ra, a xēma gbanan firinna so naxan yii, na yi fa, a naxa, 'N kanna, i xēma gbanan firin nan so n yii. N bata firin gbēte sōtō, a tan ni i ra.' ²³ Kuntigin yi a fala a xa, a naxa, 'I bata i yixōdōxō, i tan walike fajin nun lannaya muxuna! I bata lannayaan liga fe xurune yi, nayi n fe gbeene taxuma i ra nēn. Fa sēwa n xōn!' ²⁴ Dōnxēn na, naxan xēma gbanan keden sōtō, na yi fa, a naxa, 'N kanna, n na a kolon a i ya fe xōdōxō. I seen xabama yireni i mi a bixi dēnaxan yi, i donseen malanma yireni i mi se sixi dēnaxan yi. ²⁵ Na nan n gaxu, n yi siga, n yi sa i ya xēmaan luxun bōxōn bun. I gbeen naxan na, na ni i ra.' ²⁶ A kuntigin yi a yabi, a naxa, 'I tan walike naxi salantenna, i a kolon ba, fa fala a n seen xabama yireni n mi a bixi dēnaxan yi, n yi donseen malan yire yi n mi a sixi dēnaxan yi. ²⁷ Na ma, a yi lan nun i xa sa n ma xēmaan taxu gbeti mara banxin yulane ra, alogo n

na fa waxatin naxan yi, n yi xəmaan nun a tənədin sətə. ²⁸ Nba, ε xəma gbananna ba a yii, xəma gbanan fu naxan yii, ε a so na yii. ²⁹ Amasətə seen muxun naxan yii, nde soma nən na yii mən, a yi a gbegbe sətə. Koni se mi naxan yii hali naxan di a yii, na bama a yii nən. ³⁰ Nba, tənə mi na walikeen naxan na, ε na woli tandem, dimini, wugan nun jin naxinna dənaxan yi.”

Kiti dənxəna fe

³¹ “N tan, muxuna Dii Xəmen na fa a binyeni waxatin naxan yi, e nun malekane birin a fəxə ra, a dəxəma nən a mangaya gbedəni binyeni. ³² Dunuja siyane birin malanma nən a yetagi. A yi e yitaxun dəxə firinna ra, alo xuruse rabaan yəxəene nun siine yitaxunma kii naxan yi. ³³ A yəxəene malanma nən a yiifanna ma, a siine malan a kəmənna ma. ³⁴ Na xanbi ra, mangana a falama nən a yiifari ma muxune xa, a naxa, ‘Ε fa be, n Fafe Ala dubaxi ε tan naxanye xa. Ε fa ε keen sətə, mangayaan naxan yitənxi ε xa xabu dunuja da waxatini. ³⁵ Bayo kaməna n suxu nən, ε yi donseen so n yii. Min xənla yi n suxu, ε yi igen so n yii. N siga nən xəjəyani, ε yi n yigiya. ³⁶ Marabenna yi n suxu, ε yi n marabəri ba. N yi fura, ε yi n dandan. N yi sa kasoon na, ε yi fa n xəntən.’ ³⁷ Tixin muxune a yabima nən na yi, e naxa, ‘Marigina, nxu i kamətən to

minən yi, nxu yi donseen so i yii, hanma i min xəlitəna, nxu yi igen so i yii? ³⁸ Nxu i to xəjəyani waxatin mundun yi, nxu yi i yigiya, hanma marabənna i ma, nxu yi i marabəri ba? ³⁹ Nxu i to furaxi waxatin mundun yi, hanma i kasoon na, nxu yi i xəntən?’ ⁴⁰ Mangana e yabima nən, a naxa, ‘N xa jəndin fala ε xa, ε naxan liga ngaxakedendina nde xa, naxan xurun dangu birin na, ε na liga n tan nan xa nayi!’ ”

⁴¹ “Na xanbi ra, naxanye na lu a kəmənna ma, a yi a fala ne xa, a naxa, ‘Ε masiga n na, dangatəne, ε siga habadan təeni naxan yitənxi Yonna Manga Setana nun a malekane xa. ⁴² Bayo kaməna n suxu nən, ε mi donseen so n yii. Min xənla yi n suxu, ε mi igen so n yii. ⁴³ N yi lu xəjəyani, ε mi n yigiya. Marabenna yi n suxu, ε mi n marabəri ba, n fura kasoon na, ε mi n mali.’ ⁴⁴ Ne fan yi a yabi, e naxa, ‘Marigina, nxu i kamətən to minən yi, hanma i min xəlitəna hanma i xəjəyani hanma i furetəna hanma i kasoon na, nxu mi tin i maliye?’ ⁴⁵ Mangana e yabima nən, a naxa, ‘N xa jəndin fala ε xa, ε mi naxanye liga muxudini ito nde keden xa naxan xurun dangu birin na, ε mi na ligaxi n tan fan xa na yi.’ ⁴⁶ Awa, ne sigama habadan tərən nin. Koni tinxin muxune sigama habadan nii rakisin nin.”

26

*Mangane yi yanfani tɔn
Yesu ma
Maraka 14.1-2, Luka 22.1-
2, Yoni 11.45-53*

¹ Yesu to yelin na falane birin tiye, a yi a fala a xarandiine xa, a naxa, ² “Ε a kolon, a luxi xii firin Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla* xa a li. N tan Muxuna Dii Xəməna, e n yanfama nən, n lu yiini, e n gbangban.”

³ Na waxatini, saraxarali kuntigine nun yamaan fonne yi e malan Saraxarali Kuntigi Singe Kayafa konni. ⁴ E yi a nata, e xa Yesu suxu yanfani, e yi a faxa. ⁵ E yi a fala, e naxa, “En nama a suxu sanla waxatini, xanamu, yamaan murutəma nən!”

*Latikənənna sa fena Yesu
ma*

Maraka 14.3-9, Yoni 12.1-8

⁶ Yesu yi Simən dogon-fontəna banxini waxatin naxan yi Betani taani, ⁷ naxanla nde yi fa a fəma, a fa latikənənna sare xədəxən na a sase gəmə ramaan kui, gəmən naxan xili “alabasita.” A yi a sa Yesu xunna ra a binya feen na, a yi a dəgema waxatin naxan yi. ⁸ Yesu a xarandiine to na to, e yi xələ, e yi maxədinna ti, e naxa, “I ito birin yikalama nanfera? ⁹ Latikənənni ito yi matiye nən dee xədəxən

na, a sareni yi so yiigelitəne yi.” ¹⁰ Koni Yesu yi a kolon, e yi naxan falama, a yi a fala e xa, a naxa, “Ε naxanli ito mafalama nanfera? A bata fe fajin liga n xa. ¹¹ Amasətə yiigelitəne ε fəma waxatin birin koni n tan mi luma ε fəma waxatin birin. ¹² A bata latikənənna sa n fatin ma alogo n xa n yitən gaburuna fe ra. ¹³ N xa nəndin fala ε xa, n ma falan Xibaru Fajini ito na rali dunuya yire yo yi, naxanli ito kəwanla falama nən, yamaan yi e miri a ma.”

*Yudasi yi Yesu yanfa
Maraka 14.10-11, Luka
22.3-6*

¹⁴ Nayi, xarandii muxu fu nun firinna nde keden naxan yi xili Yudasi Isakariyoti, na yi siga saraxarali kuntigine fəma, ¹⁵ a naxa, “Xa n Yesu so ε yii, ε nanse soma n yii?” Ne yi gbeti gbanan tonge saxan so a yii.[†] ¹⁶ Fələ na waxatin ma, Yudasi yi lu ferən fenjə, alogo a xa Yesu yanfa, a a so e yii.

*Halagi Tiin Dangu Ləxən
Sanla fe*

*Maraka 14.12-21, Luka
22.7-14, 21-23, Yoni 13.21-30*

¹⁷ Buru Tetaren Sanla‡ so-gen fələna, xarandiine yi fa Yesu fəma, e yi a maxədin, e naxa, “I waxi a xən ma nxu xa Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla donseen nafala i xa minən?” ¹⁸ A yi a fala e xa,

* **26:2:** Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nən Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kəe kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xərəyaan 12.1-13 kui. † **26:15:** A mato Sakari 11.12 kui. ‡ **26:17:** Buru Tetaren Sanla: Yahudiyane yi burun donma lebən mi yi saxi naxan yi xii soloferə sanli ito bun. E sarijan kiina nde nan yi a ra. A mato Xərəyaan 12.15 kui.

a naxa, “Ε siga xemena nde fema taani, ε sa a fala a xa, ε naxa, ‘Karaməxə naxa, n ma waxatin bata a li. N tan nun n ma xarandiine xa Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla donseen don i ya banxini.’”¹⁹ Xarandiine yi a liga alo Yesu a fala e xa kii naxan yi, e yi Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla donseni tən.

²⁰ Ninbanna to so, Yesu nun a xarandii fu nun firinne yi dəxə e dəgedeni. ²¹ E yi e dəgema waxatin naxan yi, Yesu naxa, “N xa jəndin fala ε xa, ε tan nde keden n yanfama nən, a yi n so yiini.”²² Xarandiine yi sunu han, e yi a maxədin fələ keden keden yeeen ma, e naxa, “Marigina, n tan nan na ra ba?”²³ Yesu yi e yabi, a naxa, “Nxu nun naxan nxu yiin nagodoxi lenge kedenna kui, na nan n soma yiini.²⁴ N tan Muxuna Dii Xəmen faxama nən, alo Kitabuna a falaxi kii naxan yi, koni gbalon na kanna yee ra naxan Muxuna Dii Xəmen soma yiini! A yi fisa nun hali na muxun mi yi bari nun mume!”²⁵ Yudasi naxan a soma yiini, na yi falan tongo a naxa, “Karaməxə, n tan nan na ra ba?”

Yesu yi a yabi, a naxa, “I bata a fala.”

*Marigina ximənnafe
Maraka 14.22-26, Luka
22.15-20, Kərenti Kaane Singena 11.23-25*

²⁶ E yi e dəgema waxatin naxan yi, Yesu yi burun

§ 26:30: bətina: E namunna nan yi a ra na sanla waxatini e xa Yaburin yirena nde ba, fata sorani ito nde ra: 113 han 118. * **26:31:** A mato Sakari 13.7 kui. Sandani ito kui, Yesu misalixi xuruse rabaan na bayo e a faxama nən.

tongo, a barikan bira Ala xa, a yi a yigira, a yi a so a xarandiine yii. A yi a fala, a naxa, “Ε a tongo, ε yi a don, n fati bəden nan ito ra.”²⁷ Na xanbi ra, a yi igelengenna tongo, a barikan bira Ala xa, a yi a so e yii, a yi a fala, a naxa, “Ε birin xa a min²⁸ amasətən wunla ni ito ra n layirin xidima en tagi naxan xən, a minima muxu wuyaxi xa nən e yulubin mafeluun na.²⁹ N xa a fala ε xa, en wudi bogi igen naxan minma ito ra, n mi fa a minma han en birin mən yi sa a min n Fafe Alaa Mangayani.”

³⁰ Na xanbi ra, e yi bətin ba, § e siga Oliwi Geyaan fari.

*Piyəri a məfena Yesu ra
Maraka 14.27-31, Luka
22.31-34, Yoni 13.36-38*

³¹ Nayi, Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ε birin ε məma n na nən to kəeən na, amasətə a səbəxi Kitabuni, fa fala, ‘N xuruse rabaan faxama nən, yexəne birin yi xuya ayi.’*

³² Koni n na keli sayani, n sigama nən ε yee ra Galile yamanani.”³³ Piyəri yi Yesu yabi, a naxa, “Hali bonne birin e mə i ra, n tan mi n mə i ra mume!”³⁴ Yesu yi a fala Piyəri xa, a naxa, “N xa jəndin fala i xa, benun dontonna xa wuga to kəeən na, i a falama nən dəxənja ma saxan fa fala i mi n kolon.”

³⁵ Piyəri yi a yabi, a naxa, “Hali en birin faxa, n mi a fale

mumε, fa fala n mi i kolon.” Xarandiin bonne fan birin yi na fala.

*Yesu yi Ala maxandi
nakəni*

Maraka 14.32-42, Luka 22.39-46

³⁶ Na xanbi ra, Yesu nun a xarandiine yi siga yirena nde yi naxan xili Getesemani. A yi a fala e xa, a naxa, “Ε δοξο be, n tan sigan mənni, n xa sa Ala maxandi.” ³⁷ A siga Piyeri nun Sebede a dii xemε firinne ra. A bɔjən yi raførəxi, a yi sunuxi.[†] ³⁸ Nanara, a yi a fala e xa, a naxa, “N bɔjən nafrəxi han n faxa, ε lu be, ε lu ε yee ra yi n xən ma.”

³⁹ A yi siga ndedi, a yi bira, a yetagin yi lan bɔxən ma, a yi Ala maxandi, a naxa, “N Fafe, xa a lanje tərəya igelengenni ito masiga n na, koni n tan sagoon nama liga fə i tan sagona.” ⁴⁰ Na xanbi ra, a mən yi xətə, a yi a xarandiine li xixənli. A yi a fala Piyeri xa, a naxa, “Ε mi nəxi luyε ε yee ra yi n xən ma hali waxatidi? ⁴¹ Ε lu ε yee ra yi, ε Ala maxandi, alogo ε nama bira tantanni. Ε niin waxən feen fan koni ε fati bənden sənbə mi na.”

⁴² Yesu mən yi siga a firinden, a sa Ala maxandi, a naxa, “N Fafe, xa tərəya igelengenni ito mi nəœ masigε n na, fə a xa n li, i sagoon xa liga.” ⁴³ A mən yi xətə, a xarandiine li xiye, bayo xixənla bata yi e suxu.

[†] **26:37:** A sunu bayo a a kolon fa fala muxune a faxama nen. [‡] **26:47:** Silanfanna: Sofane yengeso degemana. [§] **26:48:** sunbuna: Men kaane yi darixi e bode xəntənje sunbuni, koni Yudasi yi a findi taxamasenna ra, a xa Yesu yita a yaxune ra.

⁴⁴ A mən yi keli e fema, a siga a saxanden, a sa Ala maxandi, a mən yi na fala kedenna ti. ⁴⁵ Na xanbi ra, a xətə xarandiine fema, a naxa, “Ε mən xima ba? Ε mən ε matabuma ba? A mato! Waxatin bata a li! N tan, Muxuna Dii Xəmen bata so hakə kanne sənbən bun ma iki. ⁴⁶ Ε keli, en siga, muxun naxan n yanfama, a n so yiini, na bata fa!”

Yesu suxu fena
Maraka 14.43-50, Luka 22.47-53, Yoni 18.3-12

⁴⁷ A yi falan tima waxatin naxan yi, Yudasi a xarandii fu nun firinna nde yi fa, gali gbeen yi biraxi a fəxə ra saraxarali kuntigine nun sariya karaməxəne nun yamaan fonne naxanye xə. Silanfanne nun gbeng-betenne yi e yii.[‡] ⁴⁸ Naxan yi a yanfama, a a so yiini, na bata yi taxamasenni ito fala yamaan xa nun, a naxa, “N na muxun naxan sunbu,[§] a tan nan na ra. Ε a suxu ken!” ⁴⁹ Nanara, Yudasi yi a tinxin Yesu ra keden na, a naxa, “Karaməxə, i nuwali.” A yi a sunbu. ⁵⁰ Yesu yi a yabi, a naxa, “N xəyina, i faxi naxan na, na liga.”

Nayi, e yi Yesu suxu ken! ⁵¹ Naxanye yi Yesu fəxə ra, na nde keden yi a silanfanna botin, a Saraxarali Kuntigi Singena konyin tunla səgə a ma. ⁵² Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I ya silanfanna raxətə

a funfuni, amasətə naxan birin silanfanna tongoma, ne faxama silanfanna nan na.
⁵³ I mi a kolon ba, fa fala n nœ n Fafe Ala xile nən, a yi maleka gali gbee fu nun firin nafa n ma mafuren? ⁵⁴ Koni xa na liga, Kitabun fala xuii kamalima* di nayi? Bayo a səbəxi a fo a xa liga ikiini.”

⁵⁵ Yesu yi falan ti ganla xa, a naxa, “E bata fa n suxudeni silanfanne nun gbeng-betenne ε yii alo mafu tiin nan yin na nun. Nyixaranna tima Ala Batu Banxini ləxə yo ləxə, koni ε mi n suxu.
⁵⁶ Koni na birin ligaxi nən alogo nabine falan naxanye səbəxi, ne xa kamali.”

Nayi, a xarandiine birin yi a rabejin, e yi e gi.

Yesu Yahudiya mangane yetagi

Maraka 14.53-65, Luka 22.54-55, 63-71, Yoni 18.13-14, 9-24

⁵⁷ Naxanye Yesu suxu, ne yi a xali Kayafa konni Saraxarali Kuntigi Singena, sariya karaməxəne nun yamaan fonne yi malanxi denaxan yi. ⁵⁸ Piyeri yi bira Yesu fəxə ra, koni e nun ganla tagi kuya, han Saraxarali Kuntigi Singena tande ma. A yi so tandem ma e nun kantan muxune yi dəxə alogo a xa a kolon a rajanma kii naxan yi.

⁵⁹ Saraxarali kuntigine nun kitisa yamaan birin yi

katama wule seren ba feen na Yesu xili ma, alogo e xa a faxa. ⁶⁰ Koni hali muxu wuyaxi to fa wule seren ba a xili ma, e mi sese sətə. Dənxən na muxu firin yi ti e yetagi, ⁶¹ e naxa, “Xəməni ito naxa, a nœ Ala Batu Banxin kale nən, a mən yi a ti soge saxan bun ma.” ⁶² Saraxarali Kuntigi Singen yi keli, a falan ti Yesu xa, a naxa, “Muxuni itoe naxan falama i xun ma, na yabi mi i xən ba?” ⁶³ Koni Yesu mi fala yo ti. Saraxarali Kuntigi Singen yi falan ti a xa mən, a naxa, “N na i rakələma habadan Ala xinli, xa Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na, Alaa Dii Xəməna, na fala nxu xa.” ⁶⁴ Yesu yi a yabi, a naxa, “I bata a fala. Koni n xa a fala ε birin xa, fələ iki ma, ε n tan Muxuna Dii Xəmən toma dəxi Ala Senbəmaan yiifanna ma, ε yi n famatən to kore kundani.”

⁶⁵ Saraxarali Kuntigi Singen na mə waxatin naxan yi, a yi a domani bə, a naxa, “A bata Ala rayelefu!† En mako mi fa sere yo ma sənən! E bata a fala naxine mə! ⁶⁶ E mirixi a ma di?” E yi a yabi, e naxa, “A lan nən a xa faxa.” ⁶⁷ Nayi, e yi e dəgen puru Yesu yetagi, e yi a bənbə. ⁶⁸ E lu a maxədinjə, e naxa, “I tan Alaa Muxu Sugandixin, a fala nxu xa fata Ala ra, nde i bənbəxi?”‡

* **26:54:** Kitabuna falan kamalima: Esayı 53.5 a falaxi a Alaa Muxu Sugandixin faxama nən yamaan yulubine fe ra. A na falaxi yanyina nde jee keme soloferə benun a xa raba. † **26:65:** Musaa sariyan kui, muxun naxan na Ala rayelefu, na kanna lan a xa faxa. A mato Saraxaraline 24.16 kui. ‡ **26:68:** Muxun naxanye a bənbəma, ne mən a magelema na falan na.

*Piyéri a mε fena Yesu ra
Maraka 14.66-72, Luka
22.56-62, Yoni 18.15-18, 25-27*

⁶⁹ Piyéri yi dəxi tandem ma waxatin naxan yi, Saraxarali Kuntigi Singena walikε naxanla nde yi fa a fəma, a naxa, “I tan fan yi Yesu Galile kaan fəxə ra nun.” ⁷⁰ Koni a yi a tandi e birin yetagi, a naxa, “N mi a kolon i waxi naxan fala fe yi.” ⁷¹ Na xanbi ra, a yi siga tandem so deen na. Walikε naxalan gbete yi a to. Muxun naxanye yi dəxi na, a yi a fala ne xa, a naxa, “Xemeni ito yi Yesu Nasareti kaan fəxə ra nun.” ⁷² Piyéri yi a tandi, a yi a kələ, a naxa, “N mi na xemēn kolon!” ⁷³ Waxatidi danguxina, naxanye yi tixi na, ne yi fa Piyéri fəma, e naxa, “A tan nan nde i tan fan na! Amasətə i fala ti kiin bata a yita nxu ra!”[§] ⁷⁴ Nayi, Piyéri yi a kələ dangane ra, a yi a fala, a naxa, “N mi xemēni ito kolon mumē!” Na waxatin yetəni dontonna yi wuga mafuren. ⁷⁵ Nayi, Yesu a falan yi rabira Piyéri ma, a naxa, “Benun dontonna xa wuga i a falama nən dəxəna ma saxan fa fala i mi n kolon.” Piyéri yi mini, a nimisa wugan ti!

27

*E siga Yesu ra Pilati fəma
Maraka 15.1, Luka 23.1-2,
Yoni 18.28-32*

¹ Xətən xətən, saraxarali kuntigine nun yamaan fonne yi a ragidi, a e xa Yesu faxa.

§ 26:73: a fala ti kiina: Yanyina nde, a yi falan tima alo muxun naxanye kelixi Galile yamanani hanma Nasareti yamanana. *** 27:10:** A mato Sakari 11.12-13 nun Yeremi 18.2-3 nun 19.1-2 nun 32.6-15 kui.

² E yi a xidi, e siga a ra yamaan kanna Pilati fəma.

Yudasi faxa fena

Kewanle 1.18-19

³ Yudasi naxan Yesu yanfa, a a so yiini, na to a to, e bata Yesu yalagi sayaan na, a yi nimisa, a yi gbeti gbanan tongue saxanna raxetə saraxarali kuntigine nun yamaan fonne ma. ⁴ A yi a fala, a naxa, “N bata yulubin liga, n muxun yanfa naxan mi hake yo ligaxi alogo e xa a faxal!” E yi a yabi, e naxa, “Nxu tan ma fe mi na yi, i ya feen nan na ra!” ⁵ Yudasi yi gbetin woli Ala Batu Banxini, a siga, a sa a yetə singan.

⁶ Saraxarali kuntigine yi gbetin matongo, e naxa, “A mi daxa gbetini ito xa sa en ma gbeti ramarade sarijanxini, bayo faxa tiin saren nan a ra.” ⁷ E yi lan a ma a e xa na gbetin tongo, e fejə rafalana nde a bəxən sara na gbetin na, e yi na findi xəjə maluxunden na. ⁸ Nanara, han to, e na bəxən xili bama a “Wuli Bəxəna.” ⁹ Nayi, Nabi Yeremi naxan fala, na yi kamali, a naxa, “E yi gbeti gbanan tongue saxanne tongo, Isirayila kaane a sara gbetin naxan na. ¹⁰ E fejə rafalana bəxən sara a ra alo Marigina n yamari kii naxan yi.”*

Pilati yi Yesu maxədin

Maraka 15.2-5, Luka 23.3-5, Yoni 18.33-38

11 Yesu yi ti yamana kanna yetagi, yamana kanna yi a maxədin, a naxa, "Yahudiyane mangan nan i tan na ba?"[†] Yesu yi a yabi, a naxa, "I bata a fala." 12 Koni saraxarali kuntigine nun yamaan fonne a kansun waxatin naxan yi, a mi fefe fala. 13 Nayi, Pilati yi a fala a xa, a naxa, "E i kansunma feen naxanye birin na, i mi ne mə ba?" 14 Koni Yesu mi tin a yabə mumə, yamana kanna yi kabə kati!

*E Yesu faxa feen nagidi
Maraka 15.6-15, Luka
23.13-25, Yoni 18.39-19.16*

15 Nba, sanli ito na yi a li nun, yamana kanna yi darixi kasorasaan muxu keden bejinŋe nən, yamaan na wa naxan xən ma. 16 Na waxatini, kasorasa naxina nde yi na naxan xili Baraba. 17 Nanara, Pilati yamana kanna yi yamaan malanxin maxədin, a naxa, "E waxi a xən ma n xa nde bejin, Baraba hanma Yesu naxan xili Alaa Muxu Sugandixina?" 18 Bayo a yi a kolon yati, fa fala e Yesu soxi a yii xəxələnyaan nan ma.

19 Pilati yi dəxi kitit sadeni waxatin naxan yi, a naxanla yi xeraan nasiga a ma, a naxa, "I nama fefe ligi tinxin muxuni ito ra amasətə n tərəxi nən xiyeñi a fe ra to ki fajil!" 20 Saraxarali

kuntigine nun yamaan fonne yi yamaan nadin, a Pilati xa Baraba bejin, a yi Yesu faxa. 21 Yamana kanna yi e maxədin, a naxa, "E waxi a xən ma muxu firinni itoe, n xa nde bejin?" E yi a yabi, e naxa, "Baraba!" 22 Pilati yi e maxədin, a naxa, "Yesu naxan xili Alaa Muxu Sugandixina, e waxi a xən ma, n xa nanfe ligi a ra?" E birin yi a yabi, e naxa, "A xa gbangban wudin ma." 23 Koni Pilati yi e maxədin, a naxa, "A fe naxin mundun ligaxi?" Koni e sənxən yi siga gboe ayi, e naxa, "A gbangban wudin ma!"

24 Pilati a to waxatin naxan yi, a mi yi nəc sese ra, sənxən yi gboma ayi, a yi igen tongo, a yi a yiin naxa yamaan yee xəri, a naxa, "N gbee yo mi xəməni ito faxa feni! E feen ni ito ra!" 25 Yamaan yi a yabi, e naxa, "A wunla goronna xa lu nxu tan nun nxə diine xun ma!" 26 Awa, na xanbi ra, Pilati yi Baraba bejin, a yi a yamari a e xa Yesu bulan, a yi a so e yii alogo e xa a gbangban wudin ma.

*Sofane yi Yesu magele
Maraka 15.16-20, Yoni
19.2-3*

27 Yamana kanna sofane yi Yesu xali yamana kan banxini, sofane ganla birin yi e malan a rabilinni. 28 E yi a dugine ba a ma, e yi doma gbeela[‡] ragodo a ma. 29 E

[†] 27:11: mangana: Yamana kanna yi waxi a kansun feen nin fa fala a murutəxi a mangayaan nan ma. Xa a tan nan a yətə findi mangan na, na yi findima a yalagi xunna nan na. [‡] 27:28: Doma gbeela yi findixi mangayaan taxamasenna nde nan na. Yamaan to a kansun fa fala a bata a yətə findi mangan na, sofane fa a mangayana fe magelema.

yi wudi yii nali kanne dənbə komətin na mangaya taxam-asenna ra, e yi a so a xunna, e dunganna so a yii.[§] E yi e xinbi sin a bun ma, e lu a magele, e naxa, "I kənə Yahudiyane mangana!"³⁰ E yi degen puru a ma, e yi a dunganna tongo, e yi a bənbə a xunna ma.³¹ E to yelin a magele, e domaan ba a ma, e mən yi a maxidi a gbee dugine yi. Na xanbi ra, e yi siga a ra a gbangbandeni wudin ma.

E yi Yesu gbangban wudin ma

Maraka 15.21-32, Luka 23.26-43, Yoni 19.17-27

³² E yi minima taani waxatin naxan yi, e yi lan xəməna nde ra, naxan yi xili Simən Sireni kaana. E yi na karahan, a xa Yesu gbangban wudin tongo.³³ E yi fa na yireni dənaxan xili Gologota, naxan bunna nəen "xun xəri yirena."³⁴ E yi manpaan so a yii naxan yi basanxi se gbətə ra naxan xələ, alogo a xa a min, koni a to a lenna ti a ma, a mi tin a minjə.

³⁵ E yi a gbangban wudin ma.* Na xanbi ra, e yi masensenna ti lan a dugine yitaxun feen ma.³⁶ E yi dəxə a kantandeni.

³⁷ E yi a kansun kədin səbe, e yi a gbangban a xun ma, e naxa, "Yahudiyane Mangan nan Yesu ito ra."

§ 27:29: Edunganna so a yii alo mangaya dunganna a magele feen na. * **27:35:** Sofane yi a yiine nun a sanne gbangban wudin ma, e yi a singan na kiini. E yi na ligama nən alogo muxune xa jənen benun e xa faxa. † **27:46:** A mato Yaburin 22.2 kui.

³⁸ E yi mujade firin gbangban wudin ma Yesu fəma, kedenna a yiifanna ma, bona a komənna ma.

³⁹ Yamaan yi dangu a makonbə, e lu e xunni maxə,⁴⁰ e naxa, "I tan naxan Ala Batu Banxin kalama, i mən yi a ti soge saxan, i yetə rakisi! Xa Alaa Dii Xəmə nan i tan na, godo, i keli wudin kəe ra."⁴¹ Saraxarali kuntigine nun sariya karaməxəne nun yamaan fonne fan yi a magele na kii nin,⁴² e naxa,

"A bonne rakisi nən, koni a mi nəe a yetə rakise! Isirayila mangan xa mi a tan na ba? A xa keli wudin kəe ra, a godo be alogo nxu xa dənkəleya a ma!"⁴³ A dənkəleyaxi Ala ma, a naxa, a Alaa Dii Xəmənan a tan na. Nba, xa a rafan Ala ma, a xa a xunba!"⁴⁴ Hali mujaden naxanye yi gbangbanxi wudin ma a dəxən, ne fan yi a makonbi na kiini.

Yesu faxa fena

Maraka 15.33-41, Luka 23.44-49, Yoni 19.28-30

⁴⁵ Sogen bata yi a ratinxin nun, dimin yi so yamanan birin yi han se din waxatin yi maso.⁴⁶ Na waxatini, Yesu yi gbelegbele a kon xuini, a naxa, "Eli, Eli, lama sabaktani?" na bunna nəen, "N ma Ala, n ma Ala, i n nabejinxinənanfera?"†⁴⁷ Muxuna ndee yi tixi na yi, ne yi a xuiin mə, e naxa, "A Nabi Eli nan xilima."

48 E tan nde keden yi a gi mafuren, a sa dugi dungan tongo, a yi a sin minse muluxunxini, a yi a filin tamin ηe ra, a yi a ti a xa, a xa a min. 49 Koni bonne naxa, “A mame, en na a mato xa Nabi Eli fa a rakise.”

50 Yesu mən yi a xui rramini fangan na, a niin yi ba.

51 Dugin naxan yi singanxi Ala Batu Banxin tagi, na yi bə firinna ra, fələ a xunna ra han a sanbun na. Bəxən yi xuruxurun, fanyene yi bə. 52 Gaburune yi rabi, faxa muxu sarijanxina ndee yi keli. 53 E keli gaburune kui. Yesu keli xanbini sayani, e yi siga Taa Sarijanxini, e mini kənenni muxu wuyaxi xa.

54 Sofa kəmen kuntigin nun a sofaan naxanye yi Yesu kantanma, ne to bəxən to xuruxurun ηe , e nun feen naxanye birin bata liga, e yi gaxu kati! E yi a fala, e naxa, “Alaa Dii Xəmən nan yi a ra yati!”

55 Naxanla naxanye yi biraxi Yesu fəxə ra keli Galile yamanani, naxanye yi a malima nun, ne wuyaxi yi na, e tixi wulani, e a matoma. 56 Mariyama Magadala kaan yi ne γe nun, e nun Mariyama, Yaki nun Yusufu nga, e nun Sebede a dii xəmene nga.

Yesu maluxun fena

Maraka 15.42-47, Luka 23.50-56, Yoni 19.38-42

57 Ninbanna to a li, nafulu kanna nde yi fa naxan yi xili Yusufu Arimate kaana, Yesu a xarandiina nde nan yi a fan na. 58 A yi siga Pilati fema,

a yi a maxədin Yesu binbina fe ma. Pilati yi e yamari, a e xa Yesu binbin so Yusufu yili. 59 Nanara, Yusufu yi a binbin tongo, a yi a kasangen dugi fixəni, 60 a sa a maluxun gaburun na fanye kui gexini alo faran yili, a yi baxi naxan gedeni a yetə xa nun. Na xanbi ra, a yi gəmə belebelen makutukutu gaburun de ra, a siga. 61 Mariyama Magadala kaan nun Mariyama bona yi dəxi na nun, e $\gamma\text{e}\text{en}$ lanxi gaburun ma.

Gaburu kantanne

62 Yuma ləxən xətən bode, saraxarali kuntigine nun Farisi muxune yi siga Pilati fema, 63 e naxa, “Nxu fafe, wule falani ito yi a nii ra waxatin naxan yi, nxu xaxili dəxi na xən ma, a fala nən, a naxa, ‘Soge saxan na dangu waxatin naxan yi, n mən kelima nən sayani.’

64 Na ma, i xa yamarin fi, gaburun xa kantan ken, han a sage saxande ləxəni alogo a xarandiine nama fa a binbin muja, e siga a ra. E yi a fala yamaan xa fa fala ‘A bata keli sayani.’ Xa ito liga, wule dənxəni ito naxuma ayi nən dangu a fələn na.” 65 Pilati

yi a fala e xa, a naxa, “E kantan muxune tongo, e xa sa gaburun kantan alo e nəe a ra kii naxan yi.” 66 Nanara, e yi siga, e sa gaburun $\gamma\text{e}\text{en}$ nagali ki fajı, e taxamasenna sa a ma, e yi a kantan sofane lu na yi.

28

*Yesu keli fena sayani
Maraka 16.1-10, Luka
24.1-12, Yoni 20.1-10*

¹ Matabu Ləxən danguxina, xati ləxən subaxani, Mariyama Magadala kaan nun Mariyama bona yi siga gaburu matodeni. ² Bəxən yi xuruxurun gbeen ti. Marigina malekan yi godo keli kore, a yi gəmə gbeen maku-tukutu, a dəxə a fari. ³ Na malekan yetagin yi luxi alo kuyen na a niinna masəxən, a dugine yi fixa alo balabalan kəsəna. ⁴ Kantan muxune yi gaxu han e xuruxurun, e yi fuga a ra, e lu alo faxa muxune. ⁵ Koni malekan yi falan ti naxanle xa, a naxa, “Ə nama gaxu, n na a kolon fa fala ε Yesu nan fenma naxan gbangban wudin ma. ⁶ A mi be yi, a bata keli alo a a fala kii naxan yi. Ə fa a saden mato. ⁷ Ə siga mafuren, ε sa a fala a xarandiine xa, ε naxa, ‘A bata keli sayani, ε sa a lima Galile yamanani, ε a toma nən na yi! N bata a fala ε xa iki.’”

⁸ Nanara, e keli gaburun yireni mafuren gaxun nun sewani, e siga e giyε, e sa a fala a xarandiine xa.

⁹ Yesu yi e ralan mafuren, a naxa, “Ə nuwali.” E yi fa a sanna suxu, e yi a batu. ¹⁰ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ə nama gaxu, ε siga, ε sa a fala ngaxakedenne xa, a e xa siga Galile yi, e sa n toma mənna nin.”

Kantan muxune dəntəgəna

¹¹ Naxanle mən yi kira yi waxatin naxan yi, sofaan

naxanye yi gaburun kantanma, na ndee yi xətə taani. Feen naxan birin ligaxi, e na fala saraxarali kuntigine xa. ¹² Saraxarali kuntigine nun yamaan fonne yi e bode to, e lan fe keden ma, e gbeti gbeen so sofane yii. ¹³ E yi a fala e xa, e naxa, “Ə xa ito fala, ε naxa, ‘A xarandiine bata fa kəeən na, e yi a binbin muja, nxu yi xiin waxatin naxan yi.’ ¹⁴ Xa yamana kanna na me, nxu a mafanje, nxu yi ε ba kəntəfinli.” ¹⁵ Kantan muxune yi gbetin nasuxu. E naxan fala e xa, e yi na liga. Na falan yi xuya ayi na kiini Yahudiyane tagi han to.

*Yesu yi a xarandiine xε
Maraka 16.14-18, Luka
24.36-49, Yoni 20.19-23,
KeWanle 1.6-8*

¹⁶ Xarandii fu nun kedenna yi siga Galile yamanani geayaan fari Yesu naxan ma fe fala e xa. ¹⁷ E to a to, e yi a batu. Koni sikən yi ndee yi. ¹⁸ Yesu yi a maso e ra, a naxa, “Şənbən birin bata fi n ma kore xənna nun bəxə xənna fari. ¹⁹ Nayi, ε siga, ε sa siyane birin findi n ma xarandiine ra, ε yi e rafu igeni n Fafe Ala nun a Dii Xəmən nun a Nii Sarıjanxin xinli, ²⁰ n na ε yamarixi naxanye birin ma, ε yi e xaran ne suxun ma. A mato, n luma nən ε xən ma waxatin birin han dunuňa rajanni.”

Maraka

Maraka Yesu a Fe

Xibaru Fajin Naxan

Sεbε

Yesu fɔxərabira naanin nan Marigi Yesu a taruxun nun a falane sεbε Alaa Nii Sarıjanxin barakan: Matiyu, Maraka, Luka, e nun Yoni. Muxune laxi a ra a Maraka a gbeen sεbεxi nən alogo Romi kaane xa dənkəleya Yesu ma. A feene yεbaxi kiina nde yi alogo Romi kaane xa la Yesu sənbən na. Yesu kabanako feen naxanye ligaxi, ne nan yεbaxi dangu Yesu xaranna ra Maraka gbeen kui.

Maraka Kitabun yireni ito sεbεxi nən yee tongue saxan nɔxəndən Yesu te xanbini kore xənna ma. Kitabun yireni ito Yesu rafu feen nan singe yεbama igeni. A mi a bari feen yεbama. Yesu dunupa yi gidini, a xaran wuyaxi ti nən a yamaan xa. A mən kabanako fe wuyaxi ligə nən. Maraka na nan yεbama Ningila Yesu kui. Dənxən na, a Yesu a sayaan nan yεbama e nun a rakeli fena sayani.

Yoni Marafu Tiina kawandina

Matiyu 3.1-12, Luka 3.1-18, Yoni 1.19-28

¹ Ningila Yesu a fe fələn ni ito ra, Alaa Muxu Sugandixina, Alaa Dii Xəməna.* ² A

* **1:1:** Yesu yatəxi Alaa Dii Xəmen na bayo a fafe mi toxi dunupa yi. Ala nan a falaxi a xa da a nga kui, a yi da. Na feen sεbεxi Luka 1.34-35 nan kui. ^{† 1:3:} Esayi 40.3

sεbεxi Nabi Esayi Kitabun kui, a naxa,
“N nan n ma xeraan
nasigama nən i yee ra,
a kiraan nafala i xa.
³ Muxuna nde xuiin minima
tonbonni,
a naxa, ‘E kirani tən Marigin
yee ra,
ε kirane matinxin a xa!” ”[†]
⁴ Nanara, Yoni yi mini
kənənni tonbonni, a lu ya-
maan nafuyε igeni e tubi feen
na Ala ma, a e kawandi, a e xa
e xun xanbi so e yulubine yi, e
yi rafu igeni alogo e yulubine
xa xafari. ⁵ Yudaya kaane
nun Yerusalən kaane birin
yi siga a fəma. E yi e ti e
yulubine ra. A yi e rafu igeni
Yurudən baani e tubi feen
na. ⁶ Nəgəmə xabe dugin nan
yi ragodoxi Yoni ma, a tagi
xidixi kidin na. A yi baloma
tuguminne nun kumin nan
na. ⁷ A yi kawandin ba
yamaan xa, a naxa, “Naxan
fama n tan xanbi ra, na
sənbən gbo dangu n tan na,
n mi sa lan nən n xa findi
a sankidin luti fulunna ra.
⁸ N tan ε rafuma igeni nin iki,
koni a tan ε rafuma Alaa Nii
Sarıjanxin nin.”

Yesu rafu fena igeni
Matiyu 3.13-4.11, Luka
3.21-22, 4.1-13

⁹ Na xanbi ra, Yesu yi fa
sa keli Nasareti taani Galile
yamanani. Yoni yi a rafu Yu-
rudən baani. ¹⁰ Yesu yi a rake-
lima igeni waxatin naxan yi,
a yi kore xənna to rabiyε, Alaa
Nii Sarıjanxin yi godo a ma
ganba sawurani. ¹¹ A yi fala

xuiin me keli kore, a naxa, "N nafan Dii Xemēn ni i tan na. I bata n kēnen ki fajī."

¹² Na waxati yetēni, Alaā Nii Sarijanxin yi a rasiga tonbonni. ¹³ A yi lu na yi soge tonge naanin. Setana yi kata a xa a ratantan. Yesu nun burunna subene nan yi a ra. Malekane fan yi fa a mali.

*Yesu yi muxu naanin xili
Matiyu 4.12-22, Luka 4.14-
15, 5.1-11*

¹⁴ E yelin xanbini Yoni se kasoon na, Yesu yi siga Galile yamanani. A sa Alaā falan Xibaru Fajin kawandin ba yamaan xa, ¹⁵ a naxa, "Waxatin bata a li, Alaā Mangayaan bata maso. ε ε xun xanbi so ε hakene yi, ε denkeleya n ma falan Xibaru Fajin ma."

¹⁶ Awa, Yesu yi sigan tima Galile Daraan dəxən ma waxatin naxan yi, a yəxə suxun muxu firin to, Simōn nun a ngaxakedenna Andire. E yi yəxə suxu nin yalaan na darani. ¹⁷ Yesu yi a fala e xa, a naxa, "Ε bira n fəxə ra. N xa ε findi muxu fenne ra Ala xa alo ε yəxən suxuma kii naxan yi." ¹⁸ E yi e yalane bira mafuren! E bira a fəxə ra. ¹⁹ Yesu mən yi siga yəen na ndedi, a yi Yaki nun a ngaxakedenna Yoni to, Sebede a dii xemēne. E yi e yalane yitənma kunkin kui. ²⁰ Yesu yi e xili keden na. E yi e fafe Sebede nun walikene lu kunkin kui, e bira Yesu fəxə ra.

*Yinnan muxun naxan fəxə
ra
Luka 4.31-37*

²¹ E yi sa Kaperunan taan li. Yesu yi so salide banxini Matabu Ləxəni, a yi lu xaranna tiyε. ²² Yamaan yi kabə Yesu xaran ti kəjaan ma, amasətə a yi xaranna tima Ala senben nin. A mi yi luxi alo sariya karaməxəne. ²³ Na waxatin yetēni, xemēna nde yi e salideni yinna jaxin yi naxan fəxə ra. Yinnan yi xemēn nasənxə, a yi falan ti a xən, ²⁴ a naxa, "Yesu Nasareti kaana, i waxi nanse xən ma nxu xa? I faxi nxu halagiden nin ba? N ni i kolon, Alaā muxu sarijanxin nan i tan na." ²⁵ Yesu yi yinnan yamari a səbeen na, a naxa, "I dundu, xətə xemēni ito fəxə ra." ²⁶ Yinnna jaxin yi xemēn naxuruxurun kati! A gbelegbele, a xətə a fəxə ra. ²⁷ Muxune yi kabə, e yi e bode maxədin fələ, e naxa, "Nanse ito ra, xaran nənən ni ito ra ba, Ala senben naxan yi? A yinna jaxine yamarima, e yi a falan suxu." ²⁸ Muxune yi Yesu a fe xibarun me Galile yamanan yiren birin yi mafuren!

*Yesu yi muxu wuyaxi
rakendəya
Matiyu 8.14-17, Luka 4.38-
41*

²⁹ E to mini salide banxini, Yesu nun Yaki nun Yoni yi siga Simōn nun Andire konni keden na. ³⁰ Simōn bitan gilən furaxin yi saxi banxini, a fatin wolonxi a ma. E yi a fe fala Yesu xa sa! ³¹ Yesu yi siga na jaxanla fəma, a yi a suxu a yiin ma, a yi a

mali, a yi a rakeli. Fati ma-wolonna yi a beñin, a wali fələ e xa. ³² Ninbanna ra, sogen godo xanbini, yamaan yi fa furetəne birin na Yesu fəma e nun jinan jaxine muxun naxanye fəxə ra. ³³ Taan birin yi e malan deen na. ³⁴ Yesu yi furetə wuyaxi rakendəya furen sifan birin ma, a jinan wuyaxi kedi muxune fəxə ra. Koni a mi yi tinma jinan ne yi falan ti hali ndedi amasətə e yi a kolon.

Yesu yi kawandin ba Galile yi

Luka 4.42-44

³⁵ Na xətən bode subaxani, Yesu yi keli, a mini, a siga yire madunduxina nde yi Ala maxandideni. ³⁶ Koni Simən nun a lanfane yi siga Yesu fendeni. ³⁷ Awa, e a toxina, e yi a fala a xa, e naxa, "Muxune birin i fenma iki." ³⁸ Koni Yesu yi e yabi, a naxa, "En siga taa gbətəye yi be dexən ma, alogo n mən xa sa kawandin ba menne fan yi, amasətə n faxi na nan ma." ³⁹ Nayi, a yi siga Galile yamanan yiren birin yi, a sa kawandin ba salide banxine kui, a yi jinan ne kedi.

Yesu yi dogonfontən nakendəya

Matiyu 8.1-4, Luka 5.12-16

⁴⁰ Dogonfontən yi fa Yesu fəma, a yi a xinbi sin a bun ma. A yi a mafan, a naxa,

"Xa i tinje, i nəe n nakendəyə nən." ⁴¹ Yesu yi kininkinin a ma han, a yi a yiin sa a ma. A yi a yabi, a naxa, "N bata tin, i xa kendəya!" ⁴² Dogonfonna yi a beñin sa! Xəmən yi kendəya. ⁴³ Na xanbi ra, Yesu yi a maxadi ken ken, a yi a rasiga keden na, ⁴⁴ a naxa, "I tuli mati, i nama a fala muxu yo xa. Koni siga saraxaraliin fəma mafurən, a xa i mato. Na xanbi ra, i saraxan ba i rasarijan feen na alo Nabi Musa a yamari kii naxan yi. Na findima nən sereyaan na saraxaraline xa."[‡] ⁴⁵ Koni xəmən yi siga yiren birin yi, a sa feni ito fala muxune birin xa. A yi a fala kati, han Yesu mi yi fa nəe soe taani kənenni, a lu a danna burunna ra. Yamaan yi fa a fəma sa keli yiren birin yi.

2

*Yesu yi lebutenna rakendəya
Matiyu 9.1-8, Luka 5.17-26*

¹ Waxatidi danguxina, Yesu yi xətə Kapərunan taani. Yamaan yi a mə a Yesu bata fa a konni. ² Muxu wuyaxi yi e malan na yi. E na rafe han hali tandeni, tide mi yi fa na. Yesu yi Alaa falan kawandi ba e xa. ³ Muxu naanin yi fa xəmə lebutenna nde ra e yi. ⁴ E mi yi nəe Yesu masətə amasətə yama gbeen yi na yi. Nanara, e yalenna raba

[‡] **1:44:** dogonfontən: Alaa sariyan kui, dogonfontən mi yi daxa a xa so taani. A yi luma taan fari ma nən. Saraxaraline nan yi muxun fatin matoma a yi a fala, xa na kanna sarıjan, hanma xa a mi sarıjan. Muxu gbətə mi yi a yiin dinje dogonfontən na, bayo na yi na kanna sarıjanna kalama nən. A mato Saraxaraline 13.45-46. Xa dogonfonna na ba muxun ma, fə a xa saraxan ba alogo a mən xa sarıjan kii naxan yi, a fa so taani, a dəxə a konni. A mato Saraxaraline sora 14.

banxin fari Yesu xun ma. E xemən nagodo Yesu ma na yalenna ra, a saxi a sa seni. ⁵ Yesu to e denkeleyaan to, a yi a fala lebutenna xa, a naxa, “N ma dii, i yulubine bata mafelu.”

⁶ Sariya karaməxəna ndee yi dəxi na yi, ne yi e miri e yete ma, e naxa, ⁷ “A falan tima na ki nanfera? A bata Ala rayelefu. Muxu yo mi nəe yulubine mafeluyə fə Ala keden peena!” ⁸ Yesu yi e miriyaan kolon mafuren! Nanara, a yi a fala e xa, a naxa, “E mirima fe sifani itoe ma nanfera? ⁹ Nanse fala raxələ lebutenna xa, ‘Yulubine bata mafelu’ hanma ‘Keli, i ya sa seen tongo, i sigan ti?’ ¹⁰ N na yitama ε ra nən nayi fa fala sənbəna n tan Muxuna Dii Xəmən yii dununa yi, n muxun mafelu a yulubine ra.” A yi a fala lebutenna xa, a naxa, ¹¹ “N na a falama i xa, keli i i ya sa seen tongo, i siga i konni.” ¹² Xəmən yi keli mafuren, a yi a sa seen tongo, a sigan ti e birin yee xəri. E birin yi kabə katı! E yi Ala tantun, e naxa, “Nxu munma ito jəxənna to singen mumə!”

Yesu yi Lewi xili

Matiyu 9.9-13, Luka 5.27-

32

¹³ Yesu mən yi siga daraan də, yama gbeen yi fa a fəma, a e xaran fələ. ¹⁴ A yi sigama waxatin naxan yi, a mudu

maxinla nde to, a xili Lewi, Alifaa dii xəməna, a yi dəxi mudu maxilideni. Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Bira n fəxə ra.” Lewi yi keli, a bira a fəxə ra. ¹⁵ Na xanbi ra, Yesu yi siga a degedeni Lewi a banxini. Mudu maxinla nun hake kan wuyaxi yi dəxə e degedeni Yesu nun a xarandiine fəma, bayo na muxu sifan wuyaxi yi biraxi a fəxə ra. ¹⁶ Farisi muxu* sariya karaməxəna ndee yi Yesu to a dege hake kanne nun mudu maxinle fəma. Nanara, e yi a xarandiine maxədin, e naxa, “Nanfera Yesu a dege mudi maxinle nun hake kanne fəma?” ¹⁷ Yesu yi e xuiin mə, a yi e yabi, a naxa, “Muxun naxan kendə na mako mi seribaan ma fə furetəne. N mi faxi tinxin muxune xan xilideyi fə hake kanne.”

Sun susun maxədinna

Matiyu 9.14-17, Luka 5.33-

39

¹⁸ Yoni a xarandiine nun Farisi muxune yi sunna susuma. Muxuna ndee yi fa Yesu fəma, e yi a maxədin, e naxa, “Nanfera Yoni a xarandiine nun Farisi muxune xarandiine sunna susuma koni i gbeene mi sunna susuma?” ¹⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Naxalandi kanna nəma naxalandi tiine fəma, e sunna susə ba?† Na mi ligə, xa a e fəma!

* **2:16:** Farisi muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan susu kii kedenni. E tan nan e səbə so Nabi Musaa sariyan susun ma dangu Yahudiyen bonne ra. E mən yi e benbane namunne susuma kii xədəxəni. E tan yi laxi malekane ra. E mən yi laxi a ra a muxune kelima nən sayani. † **2:19:** Naxalandi kanna: Yesu nan luxi alo naxalandi kanna sandani ito kui. Abunna nəen, fa fala muxune mi sunna susuma səwa waxatine yi.

20 Koni waxatina nde fama, jaxalandi kanna bama nən e ye. Na waxatini, e sunna suxuma nən. ²¹ Muxu yo mi dugi nənē dungin tonge, a yi dugi fonna bəteren a ra.[‡] Xa a na liga, a dungi nənēn bəma nən a fonna ra, a yinla yi ragbo ayi. ²² Muxun mi manpa nənēn se se sase fonna kui. Xa a na liga, manpa nənēn se saseen kalama nən, se saseen nun manpaan yi kala. Koni manpa nənēn sama se sase nənēn nan kui.”

Matabu Ləxənafə

Matiyu 12.1-8, Luka 6.1-5

²³ Yesu nun a xarandiine yi danguma xəena nde ma Matabu Ləxənə nde yi, a xarandiine yi sansi tənsənne ratorondon fələ. ²⁴ Nanara, Farisi muxune yi a fala Yesu xa, e naxa, “I ya xarandine feen naxan ligama, na mi daxa Matabu Ləxənə.”[§] ²⁵ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ə munma na xaran ba, kamən Dawuda nun a fəxərabirane suxu waxatin naxan yi?* ²⁶ A so nən Alaa banxini Saraxarali Kuntigi Singena Abiyatari waxatini, a yi Alaa buru ralixin don muxe mi daxa a xa naxan don fə saraxaraline. Dawuda mən yi ndee so a fəxərabirane fan yii.” ²⁷ Yesu mən yi a fala e xa, a naxa, “Matabu Ləxən daxi muxun nan xa, muxun xa mi daxi Matabu Ləxən xa.

[‡] **2:21:** dugi nənēna: Yesu a sariya nənēn mi se Nabi Musaa sariya fonna ma. Sariya fonna mən mi se sariya nənēn ma. [§] **2:24:** Farisi muxune namunne mi yi tinjə wali yo xa ke Matabu Ləxənə. Na feen səbəxi Xərəyaan 20.8-10 kui. Farisi muxune fena ndee saxi sariyan fari, e naxa, a hali muxu səxəlexine mi yi maliyə na ləxənə. ^{*} **2:25:** A mato Samuyeli Singen 21.2-7.

Xəmən nan Matabu Ləxən kanna ra.”

3

Xəməyii madənxina fe

Matiyu 12.9-14, Luka 6.6-

1

¹ Na xanbi ra, Yesu mən yi siga salide banxini. A yi xəməyii madənxina nde li menni. ² E yi lu Yesu matoe xa a xəmən nakəndeyə Matabu Ləxəni alogo e xa a kansun na fe ra. ³ Yesu yi a fala xəməyii madənxin xa, a naxa, “Keli, i fa yamaan yətagi be.”

⁴ Na xanbi ra, a yi yamaan maxədin, a naxa, “Matabu Ləxəni, nanse daxa a xa liga, a jaxin ba, xa a fəjina? En yi muxun niin nakisi ba, xa en yi a halagi?” Koni e mi fefe fala. ⁵ Yesu xələxin yi e mato. A sunu e kininkintareyana fe ra ki fəjni. A yi a fala xəmən xa, a naxa, “Iyiini bandun.” A yi a yiini bandun, a kəndeyə. ⁶ Nanara, Farisi muxune yi mini mafurən! E nun Herode a muxuna ndee yi sa e bode to, e Yesu faxa feni tən.

Yamaanyi e malan daraan de

⁷ Yesu nun a xarandiine yi siga Galile Daraan dəxənə ma, yama gbeen yi bira a fəxəra keli Galile yamanani, e nun Yudaya ⁸ nun Yerusalən nun Idumeya nun Yuruden baan kidimaan nun Tire taan nun Sidən taan nabilinni. Yesu yi feen naxanye ligama,

yamaan yi na me, e yi fa a fēma. ⁹ A yi a fala a xarandiine xa a e xa kunkina nde fen a xa, alogo yamaan nama a yigbeten. ¹⁰ A bata yi muxu wuyaxi rakendēya nun. Furetēne birin yi kataxi alogo e xa e maso a ra, e yi e yiin din a ra. ¹¹ Nba, yinna naxine yi muxun naxanye fōxō ra, ne a to waxatin naxan yi, e bira a bun ma, yinna naxine yi lu e ragbelegbelē, e falan ti e xōn, e naxa, “Alaa Dii Xēmen nan i tan na.” ¹² Koni a yi yinnane yamari, a e nama a fe fala.

Yesu yi xēra fu nun firinne yeba

Matiyu 10.1-4, Luka 6.12-16

¹³ Awa, Yesu yi te geyaan fari. A yi waxyi muxun naxanye xōn ma, a yi ne xili, e yi fa a fēma. ¹⁴ A yi muxu fu nun firin sugandi, a naxanye findi xērane ra alogo e xa lu a fēma, ¹⁵ a yi e rasiga kawandi badeni, a fangan so e yii e jinanne kedi. ¹⁶ A muxu fu nun firinna naxanye sugandi, ne nan itoe ra, Simōn, Yesu naxan xili sa Piyeri,* ¹⁷ e nun Sebede a dii xēmen Yaki nun a xunyēn Yoni Yesu naxanye xili sa “Boyanerige.” Na bunna nēen “Kuye Sarinna diine.” ¹⁸ E nun Andire

nun Filipi nun Barotolome nun Matiyu nun Tomasi nun Alifaa dii xēmen Yaki nun Tade nun Simōn e naxan ma a “Yahudiya siya xanuna,”† ¹⁹ e nun Yudasi Isakariyoti naxan Yesu yanfa, a a so yiini.

Yesu nun Yinna mangana fe

Matiyu 12.22-32, Luka 11.14-23, 12.10

²⁰ Na xanbi ra, Yesu yi xēte banxini. Yama gbeen yi e malan na yi han Yesu nun a xarandiine mi yi fa nōe e dēge ferēn sōte. ²¹ A denbayaan na me waxatin naxan yi, e siga a tongodeni, amasjō a denbayaan yi a falama nēn, e naxa, “Seen bata so a yi.” ²² Sariya karamōxōn naxanye fa sa keli Yerusaleñ taani, ne yi a fala, e naxa, “Belesēbu nan a fōxō ra!” Bonne naxa, “A yinnane kedima yinna mangan Belesēbu barakan nin.” ²³ Nanara, Yesu yi e xili a fēma, a sandana ndee sa e xa, a naxa, “Setana nōe Setana kedē ba?” ²⁴ Xa yamanan bata yitaxun yēngēni, na yamanan mi sabatima.‡ ²⁵ Yēngēn tandem naxan kui, na tandem mi sabatima. ²⁶ Xa Setana keli a yēte xili ma, a mangayani taxunma yēngēni nēn. A mi sabatima, a nanma nēn na yi. ²⁷ Muxu yo mi nōe soe senbēmana banxini, a yi

* **3:16:** Muxune mōn Piyeri ma a Pita. nan yi ne ra naxanye yi Romi kaane yēngēma alogo Isirayila kaane xa mini e nōon bun ma. ‡ **3:24:** yamanana: Jinanne nun yinnane Setana senben bun alo yamanan nun a mangan kii naxan yi. Seen naxanye Setana senben bun, xa ne e bode kedi, na luxi nēn alo yamanan na yitaxun. Nayi, Setana mi jinanne kedē alo muxuni itoe a falama Yesu ma kii naxan yi.

† **3:18:** Yahudiya siya xanuna: Muxun nan yi ne ra naxanye yi Romi kaane yēngēma alogo Isirayila kaane xa mini e nōon bun ma, naxan ma a “Yahudiya siya xanuna,”† **3:27:** Sandani ito kui, Setana findixi senbēmaan nan na. Xa Yesu bata muxune ba Setana yinna naxine senben bun ma, nayi, Yesu bata Setana xidi.

a yii seene tongo, xa a mi senbemaan xidi singen.[§] Na xanbi ra, a banxi kui seene tonge nən. ²⁸ N xa jəndin fala ε xa, muxun yulubin naxan birin ligama, hali a na Ala rayelefu, Ala e mafeluye nən na birin na. ²⁹ Koni muxun naxan na Alaa Nii Sarijanxin nayelefū, na mi mafeluye mumε, habadan yulubin luma a ma nən.” ³⁰ Yesu ito falaxi nən amasətə muxune yi a falama nən, e naxa, “Yinna naxin nan a fɔxɔ ra.”

*Yesu nga nun a xunyεne fe
Matiyu 12.46-50, Luka
8.19-21*

³¹ Na xanbi ra, Yesu nga nun a xunyεne yi fa. E ti tandemī, e xεraan nasiga a xilideni banxini. ³² Yamaan yi dɔxi Yesu rabilinni, e yi a fala a xa, e naxa, “A mato, i nga nun i xunyεne tandemī e waxi i to feni.” ³³ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ndee nga nun n xunyεne ra?” ³⁴ Muxun naxanye dɔxi a rabilinni, a yi ne mato, a naxa, “N nga nun n xunyεne mato be yi. ³⁵ Amasətə muxun naxanye Ala sagoon ligama, ngaxakeden xεmεmaan nun a naxalanmaan ne nan na e nun n nga.”

4

*Sansi wonla fe sandana
Matiyu 13.1-9, Luka 8.4-8*

¹ Na xanbi ra, Yesu mən yi xaranna folɔdaraan de. Yama gbeen yi malan a fema han a yi so kunkin kui daraan xun ma. Yamaan yi lu baan xε

dεen xən ma. ² A yi e xaran fe wuyaxi ma sandani. A yi a fala e xa a xaranni, a naxa, ³ “E tuli mati. Xεe biina nde yi mini, a siga a sansiin wolideni. ⁴ A yi sansiin wolima waxatin naxan yi, ndee yi bira kiraan xən ma. Xiline yi ne don. ⁵ Ndee yi bira fanyen fari bəndε gbee mi yi denaxan yi. E yi soli mafuren, amasətə bənden mi yi gbo na yi. ⁶ Sogen to te, e yi lisi a ra, e xara, bayo e salenne mi yi go-doxi bɔxɔni ki fají. ⁷ Sansina ndee yi bira sexε jali kanne tagi, sexεne yi gbo, e yi e don, e mi bogi. ⁸ Koni ndee yi bira bɔxɔ fajini, e soli, e sabati, e bogi, e keden kedenna birin yi tongue saxan sətə hanma tongue sennin, hanma kεmε.” ⁹ Yesu yi a fala, a naxa, “Xa tunla naxan xən, a feen mε, na xa a tuli mati!”

*Sandane sa xunna
Matiyu 13.10-17, Luka 8.9-
10*

¹⁰ Yesu yi a danna waxatin naxan yi, muxun naxanye nun a xarandii fu nun firinne yi a rabilinni, ne yi a maxɔdin sandane fe ma. ¹¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Alaa Mangayaan wundo feen bata so ε tan yii. Koni muxun naxanye a fari ma, ne feen birin mεma sandan nin ¹² bayo, ‘E seen matoma nən han, koni e mi a yigbεma. E e tuli matima nən han, koni e mi fefe famuma, alogo e nama maxεtε, e yulu-bine yi xafari.’* ”

* **4:12:** Esayi 6.9-10

*Yesu yi sandan bunna yeba
Matiyu 13.18-23, Luka
8.11-15*

¹³ Na xanbi ra, Yesu yi e maxədin, a naxa, “Ε mi sandani ito bunna kolon ba? Xa ε mi ito kolon, ε sandan bonne bunne kolonma di?”

¹⁴ “Awa, sansi wonla Alaa falan nan wolima. ¹⁵ Muxuna ndee luxi nən alo sansiin naxanye bira kiraan xən ma. E na Alaa falan mə tun, Setana yi fa, a yi a ba e yi. ¹⁶ Muxuna ndee luxi nən alo sansiin naxanye bira fanyen fari. E na Alaa falan mə, e a susuma nən sewani mafuren! ¹⁷ Koni salen mi e bun ma, e mi buma. Tərən nun bəsenxənyaan na fa Alaa falana fe ra, e bırama nən tantanni mafuren! ¹⁸ Muxuna ndee luxi nən alo sansiin naxanye bira səxəjali kanne tagi. E Alaa falan mə, ¹⁹ koni dunuja xaminne nun nafunla fe kunfan nun nata gbeteye yi a ligae falan bejin, a tənən mi lu e ma. ²⁰ Koni muxuna ndee luxi nən alo sansiin naxanye bira bəxə fajini. E Alaa falan məma nən, e yi a susu, e bogi. Ndee yi tonge saxan namini, ndee tonge sennin, ndee kəmə.”

*Lenpun dəxə fena seen bun
ma
Luka 8.16-18*

²¹ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Lenpun dəxə deben bun ma hanma saden bun ma ba? A mi dəxəma seen xan fari ba? ²² Feen naxanye birin luxu-nxi, ne makənənma nən. Feen naxanye birin wundoni, ne minima nən kənənni. ²³ Xa

tunla naxan ma a feen mə, na xa a tuli mati!” ²⁴ A mən yi a fala e xa, a naxa, “Ε feen naxan mexi, ε na fe liga ε yeren ma. Ε ligaseen naxan yatema bonne xa, Ala fan na yatema ε xa nən, a yi nde sa a fari. ²⁵ Seen muxun naxan yii, nde mən soma nən na yii, koni se mi muxun naxan yii, hali naxan di a yii, na bama nən a yii.”

Sansi xənna fe sandana

²⁶ Yesu mən yi a fala, a naxa, “Alaa Mangayaan luxi nən alo xəmen naxan a sansiin woli a xəen ma. ²⁷ Xa a xi, xa a mi xi, kəeən ba, yanyin ba, sansi xənna solima nən, a yi gbo, koni a tan mi a liga kiin kolon. ²⁸ Bəxən nan bogi seene raminima a yətə ra. A solima nən singe, na xanbi ra, a sabati, dənxən na a yi bogi. ²⁹ A na mə waxatin naxan yi, xəmen yi wəlitən naso a ra, bayo a xaba waxatin bata a li.”

*Sansi xurina fe sandana
Matiyu 13.31-32, 34, Luka
13.18-19*

³⁰ Yesu yi maxədinna ti, a naxa, “En na Alaa Mangayaan sama nanse ma, hanma en nəe a yəbe sandan mundun xən? ³¹ A luxi nən alo sansi kəsə xuridin[†] naxan xurun dangu se kəsən birin na muxune naxanye sima. ³² Koni a na si, a gboma nən han a dangu sansine birin na. A yiine yi gbo han xəline yi e təne sa a yiine yi, a nininna ra.”

[†] 4:31: Sansini ito xili nən mutaridi.

³³ Yesu yi Alaa falan nali e ma sanda sifani ito wuyaxi xon, e yi noe naxanye famenjue. ³⁴ A mi yi falan tima e xa, xa a mi sandan sa. Koni e nun a xarandiine nemma yi e danna, a yi e birin yebama nen e xa.

*Yesu yi foye gbeen yamari
Matiyu 8.23-27, Luka 8.22-*

25

³⁵ Na loxon jinbanna ra, Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “En gidi daraan kidi ma.” ³⁶ Nayi, e yi keli yamaan ye, e sa so kunkin kui Yesu yi daxi naxan kui. Kunki gbete ye fan yi a dexon. ³⁷ Foye gbeen yi keli, igen mronne[‡] yi so folo kunkin kui, a yi luxi ndedi kunkin xa rafe igen na.

³⁸ Yesu yi xima kunkin kui xanbin na, a xunna saxi xunbunsaan fari. E yi a raxulun, e yi a fala a xa, e naxa, “Karamox, i ya fe mi nxu faxa feni ba?” ³⁹ Yesu yi keli, a foyen nun igen mronne yamari, a naxa, “I raxara, i sabari!” Foyen yi daxo, na yi madundu yenyen! ⁴⁰ Na xanbi ra, Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E gaxuxi nanfera? Denkeleya mi e yi singe ba?” ⁴¹ Koni e gaxu kati! E a fala e bode xa, e naxa, “Nde xemeni ito ra? Hali foyen nun igena a falan suxuma!”

5

*Yesu yi muxun nakendeya
yinnane naxan foxya
Matiyu 8.28-34, Luka 8.26-
39*

¹ E yi dangu Galile Daraan bode foxyon na Gadara yamanani. ² Yesu godo nen kunkin kui tun, xemena nde yi fa sa keli bilingan yireni, yinna jaxin yi naxan foxya. ³ Na xemen yi bilangan yiren nin, muxu yo mi yi fa noe a xide sonen, hali yelonxonna ra. ⁴ Amasoto e bata yi a sanne balan wuren na, e a yiine xidi yelonxonne ra sanja ma wuyaxi, koni a yi a yelonxonne yibolonma nen, a wurene ba a sanne ma. Muxu yo mi yi fa a noe. ⁵ A yi sigama bilingan yiren nin, e nun geyane fari koen nun yanyin birin na. A yi gbeleg-belema nen waxatin birin, a yi lu a yete maxabe gemen na.

⁶ A to sa Yesu to fe wulani, a yi a gi, a sa a xinbi sin a bun ma. ⁷ A yi a xuini te, yinnan yi a ragbelegbele a falan ti a xon, a naxa, “Kore Xonna Alaa Dii Xemena, Yesu, i waxy nanse xon ma n tan xa? I kolo Ala yi, fa fala i mi n jaxankatama!” ⁸ A na falaxi nen, amasoto Yesu bata yi a fala, a naxa, “I tan yinna jaxina, xete xemeni ito foxya ra.” ⁹ Yesu yi yinnan maxodin, a naxa, “I xili di?” A yi a yabi, a naxa, “N xili nen, ‘Ganla.’ Amasoto nxu wuya!” ¹⁰ Yinnan yi lu Yesu mafanjue, a nama yinnane kedi yamanani. ¹¹ Awa, xose kuru gbeen yi na dexon ma, e yi e degema geayaan ma. ¹² Yinnane yi Yesu mafan, e naxa, “Nxu rasiga xose kuru runi itoe ye, alogu nxu xa sa

[‡] 4:37: Igen mronne: alo foyen na so igeni.

so ne yi.”¹³ Nanara, a yi tin. Yinna naxine yi xete xemen fɔxɔ ra, e sa so xɔsene yi. Xɔsε kurun birin yi godo e giyε geyaan na, e godo darani, e faxa. Xɔsε wuli firin nɔxɔn.

¹⁴ Muxun naxanye yi xɔsene kantanma, ne yi siga e giyε taani, e sa na xibarun nali taani e nun xeeene ma. Yamaan yi siga na feen matoden. ¹⁵ Awa, e siga Yesu fema, e na xemen to yinna ganla yi naxan fɔxɔ ra nun. A dɔxi, domaan nagodoxi a ma, a bata xaxili sɔtɔ. Nanara, e birin yi gaxu kati! ¹⁶ Naxanye na feene birin to, e yi ne yεba yamaan xa naxan ligaxi na muxun xa yinna naxin yi naxan fɔxɔ ra e nun naxan ligaxi na xɔsene ra. ¹⁷ Nanara, e Yesu mafan fɔlɔ, a xa keli e yamanani. ¹⁸ Awa, Yesu yi soma kunkin kui waxatin naxan yi, yinna naxin yi xemen naxan fɔxɔ ra nun, na yi Yesu mafan alogo a xa lu a fema. ¹⁹ Koni Yesu mi tin, a yi a fala a xa, a naxa, “Xete i konni i ya denbayaan fema. Marigin naxan ligaxi i xa, a kininkininxi i ma kii naxan yi, i sa na fala e xa.” ²⁰ Awa, xemen yi siga na Taa Xun Fune birin yi. Yesu feen naxan ligaxi a xa, a sa na fala. Na muxune yi kabε kati!

*Yesu yi muxu firin
nakendεya*

Matiyu 9.18-16, Luka 8.40-56

²¹ Yesu mɔn yi xete daraan bode fɔxɔn na kunkin kui. Yama gbeen yi malan Yesu rabilinni daraan dɛxɔn ma.

²² Salide banxin kuntigina nde yi fa, naxan yi xili Yirusu, a yi a to, a bira Yesu san bun ma. ²³ A yi a mafan kati, a naxa, “N ma dii temen faxamaan ni i ra! Yandi, fa i yiin sa a ma alogo a xa kendεya, a lu a nii ra.”

²⁴ Awa, Yesu yi siga a fɔxɔ ra, yama gbeen fan yi siga a fɔxɔ ra, e yi a yigbeten han! ²⁵ Naxanla nde yi na nun naxalan furen yi naxan ma xabu jee fu nun firin. ²⁶ A bata yi tɔrɔ seriba wuyaxi fema a dandanden, a gbetin birin bata yi jnan, koni a mi kendεya, fɔ a furen to yi sigan gboε ayi! ²⁷ A to Yesu a fe me, a yi fa yamaan ye Yesu xanbi ra, a yi a yiin din a domaan na. ²⁸ Amasɔtɔ a yi a mirima nɛn, a naxa, “Hali n na n yiin din a domaan na gbansan, n kendεyama nɛn.” ²⁹ Na waxatin yeteni, wunla naxan yi minima a ma, na yi dan, a yi a kolon a fatini fa fala a bata kendεya.

³⁰ Yesu yi a kolon mafureñ a senbena nde bata mini a yi. A yi a yee rafindi yamaan ma a yi a fala, a naxa, “Nde a yiin dinxi n ma domaan na?” ³¹ A xarandiine yi a fala a xa, e naxa, “I yamaan toma i yigbetenje, i mɔn a falama, i naxa, ‘Nde a yiin dinxi n na?’” ³² Koni Yesu yi lu a rabilinna matoε alogo a xa naxanla to naxan a yiin dinxi a ra. ³³ Naxanla yi xuruxurunma gaxuni, a to bata a kolon naxan ligaxi a xa, a yi fa bira a san bun, a yi jondin

fala a xa.³⁴ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “N ma dii temena, i ya denkeleyaan bata i rakisi, siga bɔjɛ xunbenli, i ya tɔrɔn bata jan.”

³⁵ Yesu yi na falama waxatin naxan yi, xərana ndee yi fa sa keli salide banxin kuntigin Yirusu konni. Ne yi a fala Yirusu xa, e naxa, “I ya dii temen bata faxa. I karamɔxɔ tɔrɔma nanfera?”³⁶ Yesu mi a tuli mati e falan na, koni a yi a fala salide banxin kuntigin xa, a naxa, “I nama gaxu, i xa denkeleya tun!”³⁷ A mi tin muxu yo xa siga a fɔxɔ ra, fɔ Piyeri nun Yaki nun Yaki xunyɛn Yoni.³⁸ E to salide banxin kuntigin konna li, Yesu yi e to kontɔfilixi, e yi wugama han, e gbelegbelema!³⁹ A yi so banxini, a yi a fala e xa, a naxa, “E kontɔfilixi nanfera, ε yi wuga? Diin mi faxaxi, a xiin nɛn.”

⁴⁰ Koni, e yi a magele fɔlɔ. A yi e birin namini banxini, a yi diidina nga nun a fafe xili e nun a xarandii saxanna. E diidin saxi dənaxan yi, e so mənni.⁴¹ A yi a suxu a yiin ma, a yi a fala a xa a kon xuini, a naxa, “Talita kumi.” Na bunna nɛen fa fala, “Dii temena, n na falama i xa, keli!”⁴² Dii temen yi keli mafuren, a sigan ti fɔlɔ. A barin bata yi jne fu nun firin ti. E yi kabε na ma kati!⁴³ Koni Yesu yi e yamari, a muxu yo nama feni ito kolon, e mɔn xa donseen so diin yii.

*Nasareti kaaneyi e me Yesu
ra Matiyu 13.53-58, Luka
4.16-30*

¹ Yesu yi keli na yi, a siga a konni, a maxuruxi taan naxan yi, a xarandiine biraxi a fɔxɔ ra.² Matabu Lɔxɔn to a li, a yi xaranna ti fɔlɔ salide banxini. Yamaan naxan yi tuli matixi a ra, ne yi kabε, e yi a fala, e naxa, “A ito sɔtɔxi minen yi? A xaxinla sifani ito sɔtɔxi di, a to fa kabanako feni itoe ligama?³ Kamuderen xa mi ito ra ba? Mariyamaa diin xa mi a ra ba? Yaki nun Yusufu nun Yudasi nun Simɔn tada xa mi ito ra ba? A xunyɛ naxalanmane xa mi dɔxi be ba?” E yi e me a ra.

⁴ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Nabiin binyɛ yiren birin yi, fɔ a kon taan nun a xabilan nun a denbayani.”⁵ A mi nɔ kabanako fe yo ligɛ mənni, fɔ a to a yiin sa furetona ndee tun ma, a yi e rakendεya.⁶ A yi kabε e denkeleyatareyaan ma han!

*Xəra fu nun firinne xəfena
Matiyu 10.5-15, Luka 9.1-6*

Na xanbi ra, Yesu yi siga na taane yi, a yi yamaan xaran.⁷ A yi xarandii fu nun firinna xili, a yi e rasiga firin firin yɛen ma. A yi sənbən so e yii yinna jaxine xun na.⁸ A yi e yamari, a naxa, “E nama siga sese ra ε yii sigatini, fɔ dunganna. E nama siga buru ra hanma bɔndunla hanma gbetina ε tagi xidini.⁹ E xa sankidin so ε sanni koni ε nama doma gbee firin xali ε yii.”¹⁰ A mɔn yi a fala e xa, a naxa, “E na yigiya banxin

naxan yi, ε xa lu mənni han ε yi keli na taani.¹¹ Xa ε yirena nde li, yamaan mi ε rasuxu, e mi e tuli mati ε ra, ε xa keli na yi. ε yi ε sanne rakunkun, ε yi na gbangbanna ba ε sanne ra.* Na findima nən sereyaan na e xa!"¹² Nayi, e yi siga, e sa kawandin ba, e naxa, a yamaan xa e xun xanbi so e hakene yi.¹³ E yi ninan wuyaxi kedi, e turen sa furetəne xunne yi misaala ra, e yi e rakendεya.

*Yoni Marafu Tiin faxa fena
Matiyu 14.1-12, Luka 9.7-9*

¹⁴ Manga Herode yi na birin mε amasətə Yesu xinla bata yi xuya ayi yiren birin yi. Muxuna ndee naxa, "Yoni Marafu Tiin nan kelixi sayani. Nanara, senbəna a yii, a kabanako feene liga."¹⁵ Koni ndee naxa, "Nabi Eli nan a ra." Ndee naxa, "Nabiin nan a tan na alo waxati danguxin nabina nde."

¹⁶ Herode a mε waxatin naxan yi, a yi a fala, a naxa, "Yoni nan a ra, n naxan xunna səgə a də! A bata keli sayani!"¹⁷ Herode yetəen yamarin fi nən, a Yoni xa susu, e yi a xidi, e yi a sa kasoon na Herodiyade a fe ra, naxan bata yi dəxə Herodefafaxakedenna Filipi xən, Herode naxan dəxə a naxanlar. ¹⁸ Yoni bata yi a fala Herode xa, a naxa, "A mi daxa i xa i fafaxakedenna naxanla dəxə!"¹⁹ Nanara, Herodiyade yi xələ Yoni

ma, a yi waxi a faxa feni. Koni a mi nə, ²⁰ amasətə Herode yi gaxuxi Yoni yee ra, bayo a yi a kolon a muxu tinxinxi sarijanxin nan yi a ra. Nanara, a yi lu a ratangε. Herode na yi a tuli mati Yoni ra waxati yo yi, a yi kuisanma nən, anu a yi rafan a ma a xa a tuli mati a ra.

²¹ Koni ləxəna nde, Herode yi a bari ləxən sumunna donse donni tən a kuntigine nun sofa mangane nun Galile yamanan muxu gbeene xa.

²² Herodiyade a dii temen yi so banxini, a yi a bodon. Na yi Herode nun a muxu xilixine kənən. Nanara, mangan yi a fala na sungutunna xa, a naxa, "I waxi sese xən ma, n na soə i yii."²³ A yi a kələ, a yi saratin tongo a xa, a naxa, "I na n xandi sese yi, n na soma i yii nən hali n ma yamanan fəxə kedenna!"²⁴ Nanara, sungutunna yi mini, a siga, a sa a nga maxədin, a naxa,

"N xa a xandi nanse yi?" A nga yi a yabi, a naxa, "Yoni Marafu Tiin xunna."²⁵ Nayi, dii temen yi xətə mangan fema mafuren, a yi a fala a xa, a naxa, "N waxi a xən ma, i xa Yoni Marafu Tiin xunna so n yii wure lefaan ma iki sa!"²⁶ Na yi mangan niin nafrərə a ma, koni bayo a bata yi saratin tongo a muxu xilixine yee xəri, a mi yi wama tondi feni.²⁷ A yi sofana nde yamari mafuren, a a xa sa fa Yoni xunna ra. Na yi siga, a sa Yoni xunna səgə a də kasoon

* **6:11:** E sanne rakunkun feen findixi taxamasenna nan na naxan a yitama fa fala na taan goron yo mi luxi xərane xun ma hali e gbangbanna mi luxi e sanna ra.

na, ²⁸ a fa a ra wure lefaan ma. A yi a so sungutunna yii, na yi a so a nga yii. ²⁹ Yoni a xarandiine to na mε, e yi fa a binbin tongo, e sa a maluxun.

Yesu yi muxu wuli suulun dēge

Matiyu 14.13-21, Luka 9.10-17, Yoni 6.1-14

³⁰ Xerane yi e malan Yesu fεma, e feen naxan birin ligaxi, e nun e yamaan xaran kii naxan yi, e yi na birin yεba a xa. ³¹ A yi a fala e xa, a naxa, “Ε fa ε danna yire madunduxina nde yi, ε fa ε matabu n fεma.” Amasōtō muxu wuyaxi yi fama, e siga, han e mi yi fεren yati sōtōma, e yi e dēge. ³² Nayi, e yi te kunkin kui alogo e xa siga yire madunduxina nde yi.

³³ Koni muxu wuyaxi yi e to sigε, e yi a kolon mafurεn! Nanara, muxune yi keli taane birin yi, e yi e gi han e tan singe yi sa so. ³⁴ Yesu to mini kunkin kui, a yi yama gbeen to na yi, a kininkinin e ma amasōtō e yi luxi nεn alo yεxεen naxanye kantan muxu mi na. Nanara, a e xaran fεlō fe wuyaxi ma.

³⁵ A xarandiine yi fa a fεma ninbanna ra, e naxa, “Kεεen bata so, burunna nan nun be ra. ³⁶ Yamaan naxεtε alogo e xa siga be rabilinna banxidεne ra e nun xεεne ma, e sa donseen sara e yεtε xa.” ³⁷ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ε tan yεtεen xa donseen so e yii.” E yi a fala a xa, e naxa, “I waxi a xɔn ma, nxu xa sa walikεen kike solomasεxε saranna sara burun na ba nxu yi donseen

so e yii?” ³⁸ Yesu yi e maxədin, a naxa, “Buru xun yoli ε yii? Ε sa a mato.” E yi a yabi, e naxa, “Buru xun suulun, yεxε firin nan be.” ³⁹ Nayi, Yesu yi a fala, a e xa yamanī taxun dəxəde yεen ma, e dəxə sexene fari. ⁴⁰ Awa, yamaan yi dəxə muxu kεmε yεen nun muxu tonge suulun yεen ma. ⁴¹ Na xanbi ra, Yesu yi buru xun suulunne nun yεxε firinne tongo, a yi a yεen nate kore, a barikan bira Ala xa. A na buru xun suulunni gira, a yi a so a xarandiine yii, a e xa a yitaxun yamaan na. A yεxε firinne fan yitaxun e ra. ⁴² E birin yi e dēge, e lugo ken! ⁴³ Xarandiine yi debe fu nun firin nafe burun nun yεxε dungi dənxεne ra. ⁴⁴ Muxun naxanye na burune don, xεmεne gbansan, muxu wuli suulun.

Yesu yi sigan ti igen fari

Matiyu 14.22-33, Yoni 6.15-

²¹ ⁴⁵ Na waxatin yεtεni, Yesu yi a xarandiine rasiga kunkin kui a yεe ra Betasada taani daraan kidi ma. A tan yi lu xanbin na yamaan naxεtεdeni. ⁴⁶ A to keli yamaan fεma, a yi te geyaan fari Ala maxandideni. ⁴⁷ Ninbanna to a li, kunkin yi daraan tagini, Yesu tan kedenna bɔxəni. ⁴⁸ A yi a to a xarandiine tɔrəma kunkin nasiga feen na bayo foye gbeen bata yi a xun sa e ma. Na nan a ligā a siga e fεma subaxani, a sigan tima igen fari, a yi dangu feni e ra nun. ⁴⁹ Koni e to a to sigan

tiyε igen fari. E yi e miri fa fala, muxun yelenna nan a ra. E gbelegbele,⁵⁰ amasotø e birin a to nεn, e yi gaxu kati! Yesu yi falan ti e xa mafuren, a naxa, “Ε wεkile, n tan nan a ra. Ε nama gaxu.”⁵¹ A so kunkin kui e fema, foyen yi a raxara. Xarandiine yi kabε han!⁵² Amasotø e mi buru don feen kabanako feen famuxi, bayo e bøjen yi xødøxø.

*Yesu yi furetøne rakendεya
Matiyu 14.34-36*

⁵³ Yesu nun a xarandiine yi daraan gidi. E siga Genesaretì yamanani, e kunkin xidi na yi. ⁵⁴ E to mini kunkin kui tun, yamaan yi Yesu kolon. ⁵⁵ Men kaane na yi a xinla mε denaxan yi, e birin yi fama e furetøne ra nεn a fema dagine ma. ⁵⁶ Yesu siga yiren naxan birin yi, banxidεne nun taane nun xεene, men muxune yi fama e furetøne ra nεn loxø tidene yi. E yi Yesu mafan, a a xa tin furetøne xa e yiin din a domaan lenben na. Naxanye birin yi e yiin dinma a ra, ne birin yi kendεyama nεn.

7

*Yahudiyane namun feene
Matiyu 15.1-9*

¹ Awa, Farisi muxuna ndee nun sariya karamøxøna ndee yi e malan Yesu rabilinni sa keli Yerusalen taani. ² E yi a to fa fala a xarandiina ndee e degema, e yiine mi yi sarijan lan Yahudiyane dinan kiin

ma. Na bunna neen fa fala e mi e yiin naxaxi.

³ Anu, Farisi muxune nun Yahudiyane birin mi yi donseen donjøe xa e mi e yiin naxa lan e dinan kiin ma, amasotø e yi kankanxi e benbane namun feene ma. ⁴ E na keli loxø tideni, xa e mi e fatin maxa lan e dinan kiin ma, e mi e døge. Namun fe wuyaxi møn e yii, alo igelen-genna nun tunden nun sulan goronne maxana.

⁵ Farisi muxune nun sariya karamøxøne yi Yesu maxødin, e naxa, “Nanfera, i ya xarandiine mi en benbane namunna suxuma? E donseen donma e yiin mi raxaxi lan en ma dinan kiin ma!”⁶ Yesu yi e yabi, a naxa, “Nabi Esayi waliiya falan naxan ti ε fe yi, a jøndin nan yi a ra, ε tan nafigine, bayo a sebexi, a naxa, ‘Yamani ito n binyama e døen nin, koni e bøjen makuya n na pon!’⁷ E n batuma fuyan! Amasotø e xaranna findixi adamadiyan yamari xaranxine nan gbansan na.”*

⁸ Yesu naxa, “Ε bata Alaa yamarine bejin, ε adamadiine namun feene suxu.⁹ Ε fatan Alaa yamarine kaladeni alogo ε xa kankan ε gbee namun feene ma!¹⁰ Amasotø Musa a fala nεn, a naxa, ‘I baba nun i nga binya,’ a møn naxa, ‘Naxan na a baba danga hanma a nga, ε na kanna faxa.’†¹¹ Koni ε tan a falama, ε naxa, a naxan na a fala a fafe xa hanma a

* **7:7:** Esayi 29.13   † **7:10:** Xørøyaan 20.12 nun 21.17 e nun Sariyane 5.16

nga xa, a naxa, ‘I yi maliin naxan sötəma n yii nun, na bata findi Ala gbeen na,’ e yi na falama e kon xuini, fa fala ‘korobanna.’¹² Xa a na fala, ε mi fa tinma a xa sese lig a fafe nun a nga xa.¹³ Nayi, ε Alaa falan kalama ε namun feene xən ε yamaan xaranma naxanye ma. Ε na fe sifa wuyaxi gbeteye ligama.”

Muxuna sarijanna kala fena

Matiyu 15.10-20

¹⁴ Na xanbi ra, Yesu mən yi yamaan xili a fəma. A yi a fala e xa, a naxa, “Ε birin xa ε tuli mati n xuiin na, ε yi ito famu.¹⁵ Muxun seen naxan birin domma, na mi a sarijanna kalama. Koni feen naxan kelima a bəjeni, na nan a sarijanna kalama.¹⁶ Awa, xa tunla naxan xən, a xa feen mε, na xa a tuli mati!”

¹⁷ A keli yamaan fəma waxatin naxan yi, a so banxini, a xarandiine yi a maxədin na sandan bunna ma.¹⁸ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ε fan munma xaxili sötə ba? Ε mi a to, muxuna sarijanna mi kalama donseen xan xən naxan soma a dε?¹⁹ Amasötə a mi soma a bəjeni xan yi, fo a godo a kui, na xanbi ra, a yi mini a fatini.” Yesu to ito fala, a yi a falama nən fa fala donse yo mi haramuxi.

²⁰ A yi a fala, a naxa, “Naxan kelima muxun bəjeni, na nan a sarijanna kalama.²¹ Bayo feen naxanye kelima a bəjeni, ne

nan itoe ra, miriya jaxin nun yanga suxun nun mujan nun muxu faxana²² e nun yalunyaan nun milan nun fe jaxin nun yanfantenyaa nun haramu feene nun xəxələnyaan nun muxu makonbin nun wason nun xaxilitareyana.²³ Fe jaxin sifani itoe birin kelima muxun bəjen nin, e yi a sarijanna kala.”

Naxanla a denkeleyana fe

Matiyu 15.21-28

²⁴ Yesu yi keli na yi, a siga Tire yamanani, a sa so banxina nde kui. A mi yi waxi a xən ma, muxu yo xa a yiren kolon. Koni a mi yi nəe a luxunjə. ²⁵ Naxanla nde yi na, yinna jaxin yi naxan ma dii temen fəxə ra. Na to Yesu a fe me tun, a fa bira a sanna bun ma.

²⁶ Girəki kaan nan yi na naxanla ra, a bari Siriya-Fenisa yamanan nin. A yi Yesu mafan, a xa yinnan kedi a dii temen fəxə ra.²⁷ Koni Yesu yi sandan sa a xa, a naxa, “En diidine dəge singen han e lugo. A mi lan en yi diidine donseen tongo, en yi a sa e barene bun ma.”‡

²⁸ Naxanla yi a yabi, a naxa, “N fafe, baren naxanye tabanla bun ma, ne donse yolonxine nan donma, diidine naxanye rayolonma bəxəni!”²⁹ A yi a fala a xa, a naxa, “I bata n yabi ki fajii. Nayi, siga i konni, yinnan bata xətə i ya dii temen fəxə ra!”³⁰ Nayi, a yi xətə a konni, a yi a diin to saxi

‡ 7:27: Yesu jaxanli ito a denkeleyaan nan fəsəfəsəma sandani ito xən. Sandan kui, siya gbetene findixi barene ra, diidine fan yi lu alo Isirayila kaane.

a sadeni, yinnan bata xεtε a fɔxɔ ra fefe!

Yesu yi bobon nakendεya

³¹ Na xanbi ra, Yesu yi keli Tire yamanani a dangu Sidɔn yamanani. A yi gidi Galile Daraan binni Taa Xun Fune yamanani. ³² Muxuna ndee yi fa xεme tuli xɔrina nde ra a fεma fala ti feen yi xɔdɔxɔ naxan ma. E yi Yesu mafan, a xa a yiin sa a ma. ³³ Nanara, Yesu yi a tongo a keli yamaan ye. A yi a yii sonla raso a tunle kui, a yi a degen namini, a yi a sa xεmen lenna ma. ³⁴ Na xanbi ra, Yesu yi a yεen nate kore, a yi kutun sununi! A yi a xui ramini a kon xuini, a naxa, "Epafata." Na bunna nεen "A xa rabi!" ³⁵ Na waxatin yεtεni xεmen tunle yi raba ayi, a lenna yi fulun, a falan ti fɔlɔ ki faji.

³⁶ Yesu yi e birin yamari, a e nama a fala muxu yo xa. Koni a yi danna sama na falan ma kii naxan yi, falan yi sigama ayi na kii nin. ³⁷ Yamaan yi kabε katı, e naxa, "A feen birin ligama ki faji! Hali tuli xɔrine, a ne tunla rabama ayi, bobone yi falan ti."

8

Yesu yi muxu wuli naanin degε

Matiyu 15.32-39

¹ Na waxatini, yama gbeen mɔn yi malan. Donse to mi yi na, Yesu yi a xarandiine xili a fεma, a yi a fala e xa, a naxa, ² "N bata kininkinin yamani ito ma, amasɔtɔ e bata soge saxan ti n fεma. Donse yo

mi fa e yii iki. ³ Xa n na e kametɔne rasiga e konne yi, e sa fugama a ra nεn kira yi amasɔtɔ e tan ndee kelideni kuya." ⁴ A xarandiine yi a yabi, e naxa, "Donseen sɔtɔn minen yi wulani ito yi naxan e luge?" ⁵ Yesu yi e maxɔdin, a naxa, "Buru xun yoli ε yii?" E yi a yabi, e naxa, "Soloferere."

⁶ A yi a fala yamaan xa, a e xa dɔxɔ bɔxɔni. A yi na buru xun soloferen tongo, a barikan bira Ala xa, a yi e yigira, a yi e so a xarandiine yii, a e xa e yitaxun yamaan na. Awa, xarandiine yi a liga na kiini. ⁷ Yεxεdina ndee fan yi e yii. Yesu yi barikan bira ne fan ma fe ra. A yi a fala xarandiine xa, a naxa, a e xa ne fan yitaxun yamaan na. ⁸ Muxune birin yi e dεge, e yi lugo ken! Xarandiine yi na dɔnxε dungi dungine matongo, e debe soloferere rafe ne ra. ⁹ Xεmene gbansanna, e muxu wuli naanin nan jɔnxɔn yi a ra. Nayi, Yesu yi e rasiga. ¹⁰ Na waxatin yεtεni, e nun a xarandiine yi so kunkin kui, e siga Dalamanuta yamanani.

Taxamasenna maxɔdin fena

Matiyu 16.1-4

¹¹ Farisi muxuna ndee yi fa, e Yesu tandi fɔlɔ. E yi waxi a bunba feni, e yi a maxɔdin, a xa taxamasenna nde liga sa keli ariyanna yi. ¹² Yesu yi kutun sununi ki faji, a yi a fala e xa, a naxa, "Nanfera to muxune taxamasenna nde maxɔdinma? N xa jɔndin fala ε xa, e mi taxamaseri yo toma." ¹³ Na xanbi ra, a yi

keli e fəma, a mənyi te kunkin kui, a yi dangu daraan bode fəxən na.

Marakolonna lan xaranne ma

Matiyu 16.5-12

¹⁴ Nba, xarandiine yi jinan, e mi siga buru ra e yii fə buru xun keden pe, na nan yi kunkin kui. ¹⁵ Yesu yi e yamari, a naxa, “Ε a liga ε yeren ma Farisi muxune nun Herode a muxune buru rate sena* fe yi.” ¹⁶ E yi falan ti e bode tagi, e naxa, “A ito falan nen bayo buru mi en yii.”

¹⁷ E yi naxan falama, Yesu yi na kolon. Nanara, a yi e maxədin, a naxa, “Ε falan tima nanfera fa fala buru mi en yii? Ε mən munma a yee to ε munma xaxili sətə? Ε bəjen nan xədəxə ba? ¹⁸ Yee na ε ma ba, ε mi sese toma? Ε tunla na koni ε mi fefe məen ba? Ε bata jinan ba, ¹⁹ n to muxu wuli suulunna dəge buru xun suulunna ra, ε debe yoli rafe a dungi dungi dənxene ra?” E yi a yabi, e naxa, “Fu nun firin.” ²⁰ Yesu mən naxa, “N to muxu wuli naaninna dəge buru xun soloferen na, ε debe yoli rafe a dungi dungi dənxene ra?” E yi a yabi, e naxa, “Solofer.” ²¹ A yi e maxədin, a naxa, “Ε munma a famu ba?”

Yesu yi danxutən nakəndəya

²² Nba, Yesu nun a xarandine to sa Betasada taan li,

muxuna ndee yi fa xəmə danxutən na Yesu fəma. E yi a mafan, a xa a yiin sa danxutən ma. ²³ Yesu yi danxutən yiin suxu, a yi siga a ra taa xanbin na, a yi a dəgen sa xəmən yee ne ma, a yi a yiine sa a ma, a yi a maxədin, a naxa, “I sena nde toma ba?” ²⁴ Xəmən yi a yee nate, a naxa, “N muxune toma, koni e luxi alo wudi binle nan sigan tima.” ²⁵ Yesu mən yi a yiine sa xəmən yee ne ma. A yee ne yi rabi, a yi seene yigbə ki fəpi! ²⁶ Yesu yi a rasiga a konni, a naxa, “I nama fa xətə taani sənən de!”†

*Piyeri a falana Yesu a fe yi
Matiyu 16.13-20, Luka 9.18-21*

²⁷ Na xanbi ra, Yesu nun a xarandiine yi siga Sesariya rabilinna taane yi Filipi yamanani. Yesu yi a xarandine maxədin kira yi, a naxa, “Yamana a falama a nde n tan na?” ²⁸ E yi a yabi, e naxa, “Ndee naxa, a Yoni Marafu Tiina. Bonne naxa, a Nabi Eli nan i tan na, koni ndee gbətəye fan naxa, a nabina nde nan i tan na.” ²⁹ Yesu yi e maxədin, a naxa, “Ε tan go? Ε tan naxa a di? Nde n tan na?” Piyeri yi a yabi, a naxa, “Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na.” ³⁰ Awa, Yesu yi e yamari, a e nama a fe fala muxu yo xa.

* **8:15:** burun nate sena: Lebənna na a ra naxan burun nagboma ayi. Yesu na lebənna sama Farisi muxune xaranna nan ma. Farisi muxune xaranna yamaan birin kalama alo lebən xurudin burun birin nagboma kii naxan yi. † **8:26:** Yanyina nde, Yesu mi yi waxi a xən ma muxune xa a kolon fa fala a bata muxun nakəndəya alogo yamaan nama gbo ayi.

*Yesu yi a sayana fe fala
Matiyu 16.21-28, Luka
9.22-27*

³¹ Na xanbi ra, Yesu yi a xarandiine xaran fōlō, a naxa, a fērē mi na fō a tan Muxuna Dii Xemēn xa tōrō wuyaxi sōtō. A naxa, a yamaan fonne nun saraxarali kuntigine nun sariya karaməxōne e mēma a ra nēn, e yi a faxa. A soge saxandeni, a yi keli sayani. ³² A yi ito yēba e xa ki fajī. Nanara, Piyēri yi a ba bonne fēma, a yi a maxadi fōlō. ³³ Koni Yesu yi a yēe rafindi e ma, a yi a xarandiine mato, a Piyēri maxadi, a naxa, “Setana, fata n ma! I mi i mirima Alaa feene ma fō adamadiine.”

³⁴ Yesu yi yamaan xili a fēma e nun a xarandiine. A yi a fala e xa, a naxa, “Xa muxu yo waxi bira feni n tan fōxōra, a xa a mē a yēte ra, a yi a faxa wudin[‡] tongo, a bira n fōxōra. ³⁵ Amasōtō naxan waxi a niin nakisi feni, na bōnōma a yi nēn. Koni naxan na bōnō a niini n tan nun n ma falan Xibaru Fajina fe ra, na kisima nēn. ³⁶ Xa muxun dunuja birin sōtō, a bōnō a niini habadan, tōnōn mundun na ra? ³⁷ Muxun nōe nanse fiyē, a mōn yi a niin sōtō? ³⁸ Awa, xa muxun yagi a tiyē n tan nun n ma fe falana fe ra hakē kanne nun nafigine yēe ra iki, n tan Muxuna Dii Xemēn fan yagima nēn na kanna fe ra, nxu nun maleka sarijanxine na fa waxatin naxan yi n Fafe

Alaa binyeni.”

9

¹ A mōn yi a fala e xa, a naxa, “N xa jōndin fala ε xa: Ndee be, ne mi faxē fō e Alaa Mangayaan to fē a senbeni.”

Yesu a norōna fe

Matiyu 17.1-13, Luka 9.28-

³⁶ ² Xii sennin danguxina, Yesu yi Piyēri nun Yaki nun Yonitongo, a siga e ra e danna geya gbeen fari. A kejāan yi masara e yēe ra yi. ³ A dugin yi lu mayilenjē, a fixa ayi fefe! Dugi xaan mi dunuja yi naxan nōe dugin fixē na kiini.

⁴ Nabi Eli nun Nabi Musa yi mini kēnenni e yetagi, e yi lu falan tiyē Yesu xa. ⁵ Piyēri yi a fala Yesu xa, a naxa, “Karaməxō, a lanxi bayo nxu be. Nxu xa gage saxan ti be, i gbeen keden, Nabi Musa gbeen keden, Nabi Eli gbeen keden.” ⁶ A mi yi fa a kolon a naxan falama, amasōtō gaxun bata yi e suxu han!

⁷ Kundaan yi godo e xun ma, fala xuiin yi keli na kundani, a naxa, “N nafan Dii Xemēn nan ito ra, ε tuli mati a xuiin na!” ⁸ E yi e yēe rakojin e rabilinni mafuren, koni e mi muxu yo to e fēma fō Yesu kedenna!

⁹ E yi godoma geyaan na waxatin naxan yi, Yesu yi e yamari, a e feen naxan toxi, e nama na fala muxu yo xa fō a tan Muxuna Dii Xemēn na keli sayani. ¹⁰ E yi na falan namara, koni e yi falan ti fōlō

[‡] 8:34: Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxa. Ito bunna nēn, fa fala fō Yesu a xarandiine xa e wēkile sayaan na Yesu fōxōra.

e bode tagi, e naxa, "Keli fena sayani, na bunna di?"

¹¹ E yi Yesu maxədin, e naxa, "Sariya karaməxəne a falama nanfera fa fala Nabi Eli nan singe fama?"* ¹² A yi e yabi, a naxa, "Nabi Eli nan singe fama yati, a yi feene birin yitən. Koni nanfera Kitabuna a falama a Muxuna Dii Xəmən tərəma nen kati, muxune yi e mə a ra?" ¹³ Koni n xa a fala ε xa, Nabi Eli bata yelin fe. E yi e rafan feene birin liga a ra alo Kitabuna a fe falaxi kii naxan yi."

Yinnan yi diidin naxan fəxəra

Matiyu 17.14-21, Luka 9.37-43

¹⁴ E to fa xarandiin bonne fəma, e yi yama gbeen to e rabilinni. E nun sariya karaməxəna ndee yi e bode matandima. ¹⁵ Yamaan to Yesu to, e yi kabə kati! E siga e giyə a ralandeni, e yi a xəntən. ¹⁶ Yesu yi a xarandine maxədin, a naxa, "E bode matandima nanfera?"

¹⁷ Muxu keden yi a yabi yamaan yε, a naxa, "Karaməxə, n bata fa n ma dii xəmən na i fəma amasətə yinnana a fəxə ra. A mi nəe falan tiyε. ¹⁸ Yinnan na keli a ra waxati yo yi, a a rabirama nən bəxəni. A də xunfanna yi lu minε, a lu a jinna raxinjε. A xara ayi. N bata i ya xarandiine mafan, alogo e xa yinnani ito kedi, koni e mi nəxi a kedə." ¹⁹ Yesu

yi a fala e xa, a naxa, "E tan dənkeleyatarene, n luma ε fəma han waxatin mundun yi? N xa dijna ε xa han waxatin mundun yi? E fa diin na n fəma." ²⁰ E yi fa a ra Yesu fəma.

Yinnan to Yesu to, a yi banxulanna raxuruxurun keden na, a yi bira bəxəni, a yi lu a makutukute, a də xunfanna yi lu minε. ²¹ Yesu yi banxulanna fafe maxədin, a naxa, "Xabu waxatin mundun ito ligama a ra?" A fafe yi a yabi, a naxa, "Xabu a dii jərəna. ²² Yinnan bata kata a faxa feen na sanja ma wuyaxi. A bata yi a rabira təən nun igeni. Xa i nəe a ligə, kininkinin nxu ma, i yi nxu mali." ²³ Yesu naxa, "I tan naxa, 'Xa i nəe.' Naxan na dənkeleya, na nəe feen birin ligə nən." ²⁴ Banxulanna fafe yi a xuini te sa, a naxa, "N dənkeleyaxi, koni n mali n ma dənkeleyatareyani."

²⁵ Yesu yi a to, yamaan yi masoma e ra. Nanara, a yinna naxin yamari, a naxa, "I tan yinnan bobo tuli xərina, n bata i yamari, xətə diidini ito fəxə ra, i nama fa a tərə sənən!" ²⁶ Yinnan yi gbelegbele. A banxulanna raxara ayi ken! A xətə a fəxə ra. Banxulanna yi liga alo faxa muxuna. Muxune birin yi a fala, e naxa, "A bata faxa." ²⁷ Koni Yesu yi banxulanna suxu a yiin ma.

* **9:11:** Nabi Eli a fe sebəxi Malaki 3.23 kui. Sariya karaməxəne yi laxi a ra a Nabi Malaki bata a fala a Nabi Eli mən fama nən benun Alaa Muxu Sugandixin xa fa. Yoni Marafu Tiin nan na nabiya falan nakamalixi. A lixi taruxuni ito kui, Herode bata yi Yoni Marafu Tiin faxa.

A yi a rakeli, a ti.

²⁸ Yesu so banxini waxatin naxan yi, a xarandiine yi a maxədin e danna, e naxa, “Nanfera nxu tan mi nəxi na yinnan kedə?” ²⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Na sifan mi kedə Ala maxandin xanbi.”

*Yesu mən yi a faxafeen fala
Matiyu 17.22-23, Luka
9.43-45*

³⁰ E yi keli mənni, e dangu Galile yamanani. Yesu mi yi waxi a xən ma muxune xa a yire kolon, ³¹ amasətə a yi a xarandiine nan xaranma. A yi a fala e xa, a naxa, “N tan Muxuna Dii Xəmen yanfama nən, e yi n so muxune yii, e yi n faxa. Koni soge saxan na dangu, n mən kelima nən sayani.” ³² Koni, e mi na falan bunna kolon, e mən yi gaxu a maxədinjə.

Nde gbo birin xa?

Matiyu 18.1-5, Luka 9.46-

48

³³ E Kapərunan taan li waxatin naxan yi, e so banxini. Yesu yi a xarandiine maxədin, a naxa, “E yi ε bode matandima kira yi nanfe ma?” ³⁴ Koni e yi dundu amasətə e bata yi e bode matandi kira yi nun fa fala nde gbo birin xa e ye. ³⁵ Yesu yi dəxə, a yi a xarandii fu nun firinne xili, a yi a fala e xa, a naxa, “Xa muxu yo waxi findi feni xunna ra, na xa a yətə lu a rajanna ra, a findi birin ma walikəen na.” ³⁶ A yi diidina nde rakeli, a yi a ti e birin yətagi. A yi a tongo, a yi a fala e xa, a naxa, ³⁷ “Naxan na diidini ito nde yisuxu n

xinli, na bata n tan yisuxu. Naxan na n tan yisuxu, na mi n tan xan tun yisuxi, fə naxan n xəxi.”

*Naxan mi kelixi ε xili ma
Luka 9.49-50*

³⁸ Yoni yi a fala Yesu xa, a naxa, “Karaməxə, nxu bata xəməna nde to jinanne kedə i xinli, nxu yi a raxələ, a xa a lu amasətə a mi yi en tan fəxə ra.” ³⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “E nama a raxələ amasətə muxun naxan kabənko feen ligama n xinli, na mi nəe n ma fe jaxin fale. ⁴⁰ Amasətə naxan mi kelixi en xili ma, na en xa nən. ⁴¹ N xa jəndin fala ε xa, muxu yo igen so ε yii amasətə Alaa Muxu Sugandixin gbeen nan ε tan na, na barayin sətəma nən!”

Yulubina fe

Matiyu 18.6-9, Luka 17.1-2

⁴² Yesu naxa, “Diidin naxanye dənkəleyaxi n ma itoe ra, muxu yo na nde keden bira yulubini, a yi fisa nun gəmə gbeen yi xidi na kanna kərə ra, a woli tlinna ma. ⁴³ Xa i yii nan i bire yulubini, a səgə a ra. A fisa i yii keden kanna xa so habadan nii rakisini, benun i yii firin kanna xa so yahannama tə tutareni, ⁴⁴ ‘kunle nun təen mi nənjə dənaxan yi habadan!’ ⁴⁵ Xa i sanna nan i bire yulubini, a səgə a ra. A fisa i san keden kanna xa so ariyanna yi benun i san firin kanna xa so yahannama yi, ⁴⁶ ‘kunle nun təen mi nənjə dənaxan yi habadan!’ ⁴⁷ Xa i yəen nan i bire yulubini, a ba na.

A fisa i yee keden kanna xa so Alaa Mangayani benun i yee firin kanna xa so yahan-nama yi,⁴⁸ ‘kunle nun teen mi nanje denaxan yi habadan!’⁴⁹ Amasato teen sama muxun birin ma nen menni alo i na fəxən so suben ma.’

⁵⁰ “Fəxən fan, koni xa a meχεμεχenna ba ayi, a fa raməχeməχenma nanse ra nayi? E kewali fajine xa lu ε dunuja yi gidini alo fəxən naxan donse naxumeni, ε lu bəjəe xunbenli ε bode xən.”

10

*Xaranna lan futu kala feen
ma*
Matiyu 19.1-12, Luka

16.18

¹ Na xanbi ra, Yesu yi keli mənni, a yi siga Yudaya yamanani, a Yuruden baan gidi. Yamaan mən yi malan a fəma. A mən yi e xaran alo a darixi a lige kii naxan yi.

² Farisi muxuna ndee yi fa a fəma, e yi a maxədin al-ogo e xa a kejaan fəsefəse, e naxa, “A fala nxu xa, a daxa sariyani ba xəmen xa a mə a naxanla ra?”³ Yesu yi e yabi, a naxa, “Musa yamarin mundun so ε yii?”⁴ E yi a yabi, e naxa, “Musa bata tin a xəmen xa futu kala kədin sebə, a yi a naxanla bejin.”

⁵ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Musa na yamarin sebəxi ε xa nen bayo ε bəjəen xədəxə.

⁶ Koni a fələni dunuja da waxatini, ‘Ala xəmen nun naxanla da nen,’⁷ ‘Nanara, xəmena a nga nun a fafe

* **10:8:** Dunuja Fələn 1.27 nun 2.24 futu singen yamarin bun Ala yee ra yi.

bejinma nen, a yi a maso a naxanla ra,⁸ e findi fati bəndə kedenna ra.* Nayi, muxu firin mi fa e ra koni muxu keden.⁹ Nanara, Ala bata seen naxanye tugun e bode ra, muxe nama ne fata.”

¹⁰ E xətə banxini waxatin naxan yi, xarandiine yi Yesu maxədin na feen ma.¹¹ A yi a fala e xa, a naxa, “Xəmen naxan na a naxanla bejin, a naxalan gbətə futu, a bata yalunyaan liga lan a naxalan singen ma.[†] ¹² A na kii nin, naxanla naxan na a mə a xəmen na, a lu xəmə gbətə xa, na naxanla bata yalunyaan liga.”

*Yesu yi duba diidine xa
Matiyu 19.13-15, Luka*

18.15-17

¹³ Muxune yi fa diidine ra Yesu fəma, alogo a xa a yiin sa e xunni, a duba e xa. Koni xarandiine yi falan ti ne ma.

¹⁴ Yesu to na to, a yi xələ, a yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “E tin diidine xa fa n fəma, ε nama e raxətə amasato e tan sifane nan gbee Alaa Mangayaan na.¹⁵ N xa nəndin fala ε xa, xa naxan mi Alaa Mangayaan suxu alo diidine, na mi soε Alaa Mangayani mumə!”¹⁶ Na xanbi ra, a yi diidine dəxə a kanke ra, a yi a yiin sa e ma, a duba e xa.

*Xəmə nafulu kanna fe
Matiyu 19.16-30, Luka*

¹⁷ Yesu sigamatəna, xəməna nde yi a gi Yesu fəxə ra, a sa a xinbi sin a bun ma.

† **10:11:** A yalunyaan ligaxi bayo a mən

A yi a maxədin, a naxa, "Karaməxə fajina, n nanfe ligə n habadan nii rakisin sətə?"¹⁸ Yesu yi a maxədin, a naxa, "I n xilima nanfera fa fala muxu fajina? Muxu yo mi fan, Ala nan keden fan.¹⁹ I yamarine kolon ba? Fa fala, 'I nama faxan ti. I nama yalunyaan liga. I nama mujan ti. I nama wule seren ba. I nama muxun yii seene kansun. I baba nun i nga binya."[‡]

²⁰ Xəmən yi a fala, a naxa, "Karaməxə, xabu n dii nərəyani waxatin naxan yi, n ne birin suxi."²¹ Yesu yi a mato, a yi a xanu, a yi a fala a xa, a naxa, "Fe keden luxi i ma. Siga, i sa i yii seene birin mati, i yiigelitəne ki. I nafunla sətəma nən ariyanna yi. Na xanbi ra, i fa bira n fəxəra."²² Xəmən na mə waxatin naxan yi, a bəjen yi rajaxu a ma, a sunuxin yi siga, amasətə nafulu kan gbeen nan yi a ra nun.²³ Yesu yi a xarandiine mato a rabilinni. A yi a fala e xa, a naxa, "Nafulu kanne so raxələ Alaa Mangayani han!"

²⁴ Xarandiine yi kabə na falan ma. Koni Yesu mən yi a fala e xa, a naxa, "N ma diine, Alaa Mangayani so raxələ han!"²⁵ Nafulu kanna so raxələ Alaa Mangayani dangu nəgəmen so feen na sagilaan yinla ra."²⁶ Xarandiine yi kabə kati, e yi e bode maxədin, e naxa, "Nde nəe kisə nayi?"²⁷ Yesu mən yi e mato. A yi a fala, a

naxa, "Muxun mi nəe na ligə koni Ala tan nəe nən. Ala nəe feen birin ligə nən."

²⁸ Piyəri yi a fala a xa, a naxa, "A mato, nxu bata feen birin bejən, nxu bira i fəxə ra."²⁹ Yesu yi a fala e xa, a naxa, "N xa nəndin fala ε xa, naxan birin bata a konna lu na hanma a ngaxakeden xəməmane nun a naxalanmane, hanma a nga hanma a fafe hanma a diine hanma a xəeñe, n tan nun n ma falan Xibaru Fajina fe ra,³⁰ na kannna na nəxən kəmə sətəma nən waxatini ito yi, banxine nun ngaxakeden xəməmane nun naxalanmane nun ngane nun diine nun xəeñe, bəsənxənyane fan yi sa ne fari, a yi habadan nii rakisin sətə waxati famatəni.³¹ Koni naxanye yəen na, ne wuyaxi sa luma nən xanbin na. Naxanye xanbin na iki, ne yi sa lu yəen na."

*Yesu mən yi a faxa feen fala
Matiyu 20.17-19, Luka
18.31-34*

³² E yi kira yi waxatin naxan yi, e sigama Yerusalən taani, Yesu yi tixi a xarandiine yee ra. Xarandiine yi kuisan kati! A fəxərabirane yi gaxu. Yesu mən yi a xarandii fu nun firinne tongo, a siga e ra e danna. Feen naxanye fama ligadeni a ra, a na fala e xa.³³ Yesu yi a fala e xa, a naxa, "Ε a mato, en sigama Yerusalən taani. N tan Muxuna Dii Xəmən soma nən saraxarali kuntigine nun

[‡] **10:19:** Xərəyaan 20.12-16 nun Sariyane 5.16-20

sariya karaməxəne yii na yi. E n ma kitin bolonma nən, a lan sayaan ma. Na xanbi ra, e yi n so siya gbətene yii,³⁴ naxanye n magelema, e yi e dəgen namini n ma, e yi n bulan, e yi n faxa. Soge saxan na dangu, n mən kelima nən.”

Yaki nun Yoni e maxandina fe

Matiyu 20.20-28

³⁵ Na xanbi ra, Sebede a dii xəməne Yaki nun Yoni yi fa Yesu fəma, e naxa, “Karaməxə, nxu waxi a xən ma, i xa fena nde liga nxu xa.”³⁶ Yesu yi e maxədin, a naxa, “Ə waxi a xən ma, n xa nanfe liga ə xa?”³⁷ E yi a yabi, e naxa, “I na dəxə i ya binyeni, tin nxu xa dəxəden sətə i fəma, keden i yiifanna ma, keden i kəmənna ma.”³⁸ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ə n xandima naxan yi, ə mi na kolon. N na n minma tərəya igelengenna naxan na, ə nəe ə minjə na ra ba hanma ə rafuye xələni alo n nafuma kii naxan yi?”³⁹ E yi a yabi, e naxa, “Ən, nxu a nəe.” Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N na n minma tərəya igelengenna naxan na, ə fama ə minden na ra nən yati! N nafuma xələni kii naxan yi, ə fan yi rafu na kiini.”⁴⁰ Koni muxun dəxə fena n yiifanna ma hanma n kəmənna ma, n tan mi na ragidima. Ala bata yelin na yirene ragidə muxune ma.”

⁴¹ Xarandii fuun bonne na mə waxatın naxan yi, e yi xələ Yaki nun Yoni ma.⁴² Nanara, Yesu yi e birin xili a fəma,

a naxa, “Ə a kolon fa fala naxanye yatəxi mangane ra siyane yə, ne nəyaan nan ligama e xun na, e muxu gbeene fan yi kuntigiyaa dəxə e ra.⁴³ Koni a mi na kiini ə tan tagi. Koni xa naxan yo waxi findi feni muxu gbeen na ə yə, fə na xa findi ə walikəen na.⁴⁴ Xa naxan yo waxi findi feni ə yəeratiin na, fə a xa findi birin ma konyin na.⁴⁵ Amasətə hali n tan Muxuna Dii Xəməna, n mi faxi fa fala muxe xa wali n xa, koni alogo n tan xa wali, n yi n niin fi muxu wuyaxi xunbaan na.”

*Yesu yi danxutəən yeeə
naba ayi*

Matiyu 20.29-34, Luka 18.35-43

⁴⁶ Awa, e yi sa Yeriko taan li. Yesu nun a xarandiine nun yama gbeen yi minima Yeriko taani waxatin naxan yi, danxutəna nde yi dəxi kiraan də xandi tideni naxan yi xili Baritime. Na bunna nəən “Time a dii xəməna.”⁴⁷ A to a mə a Yesu Nasareti kaan nan danguma, a gbelegbele fələ, a naxa, “Yesu, Dawudaa Dii Xəməna, kininkinin n ma!”⁴⁸ Muxu wuyaxi yi a masabari. Koni a mən yi lu gbelegbelə, a naxa, “Dawudaa Dii Xəməna, kininkinin n ma!”⁴⁹ Yesu yi ti, a naxa, “Ə a xili.” Nayi, e danxutəən xili, e naxa, “I bəjən xə xunbeli. Keli i ti, a i xilima.”⁵⁰ A yi a doma gbeen nawoli ayi, a tugan, a fa Yesu fəma.⁵¹ Yesu yi a maxədin, a naxa, “I waxi a xən ma, n xa nanfe liga i xa.” Danxutəən yi a yabi, a naxa, “Karaməxə, n

waxi a xən ma, n xa seen to.”
 52 Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Siga, i ya dənkəleyaan bata i rakendeya.” A yi seen to mafuren, a bira Yesu fəxə ra kiraan xən ma.

11

Yesu so fena Yerusalen taani

Matiyu 21.1-11, Luka 19.28-40, Yoni 12.12-19

¹ E to maso Yerusalen taan na, e yi so Betifage nun Betani taadine yi, Oliwi Geyaan dəxən ma. Yesu yi a xarandii firin nasiga e yee ra. ² A yi a jngu e ma, a naxa, “Σ siga banxideen na ε yee ra. Σ na na li tun, ε sofalidina nde toma nən xidixi, muxe munma dəxə naxan fari singen. Σ a fulun, ε fa a ra be. ³ Xa muxuna nde ε maxədin fa fala, ‘Σ na ligama nanfera?’ Σ a fala a xa, ε naxa, ‘Marigin makona a ma,’ na kanna a soma ε yii nən mafuren.”

⁴ Nanara, e yi siga, e sa sofalidin to xidixi kiraan də banxina nde də ra. E yi a fulunma waxatin naxan yi, ⁵ muxun naxanye yi tixi na yi, na ndee yi e maxədin, e naxa, “Σ sofalidini ito fulunma nanfera?” ⁶ E yi e yabi alo Yesu a fala e xa kii naxan yi, e yi tin e xa siga. ⁷ Eyi fa sofalidin na Yesu fəma, e yi e domane yifulun sofalidin fari, Yesu yi dəxə a fari. ⁸ Muxu wuyaxi yi e domane yifulun kiraan xən ma, bonne yi jəxəndene magira, e yi e sa kiraan xən ma a binya feen na. ⁹ Naxanye yi sigama a yee ra e nun naxanye yi bıraxyi a fəxə ra, ne yi lu sənxəe,

e naxa, “Ala tantun! Naxan fama Marigin xinli, Ala xa na baraka! ¹⁰ En benba Dawudaa mangayaan naxan fama, Ala xa na baraka! Ala tantun kore xənna ma pon!”

¹¹ Yesu yi so Yerusalen taani, a siga Ala Batu Banxini. A yi banxin kui seene birin mato, koni a li kəe bata so, a yi siga Betani taani e nun a xarandii fu nun firinne.

Yesu yi xədə binla dangə
Matiyu 21.18-19

¹² Na xətən bode, e yi kelima Betani taani waxatin naxan yi, kamən yi Yesu suxu. ¹³ A yi xədə binla to wulani a dəeñe jingixi a ma. A yi siga na alogo a xa sa a bogina ndee fen a kəe ra. Konı a to na li, a mi a bogi yo to, fə a dəeñe amasətə xədən bogi waxatin munma yi a li. ¹⁴ Yesu yi a fala xədə binla ma, a naxa, “Muxu yo mi fa i tan begin donma!” A xarandiine yi a fala xuiin me.

Yesu yi siga Ala Batu Banxini
Matiyu 21.12-17, Luka 19.45-48, Yoni 2.13-22

¹⁵ E Yerusalen li waxatin naxan yi, Yesu yi siga Ala Batu Banxini. Naxanye yi sare matiin nun sare soni menni, a ne kedi fələ. A yi gbeti masarane tabanle rafelen, e nun ganba matine gbede. ¹⁶ A mi yi tinma muxu yo xa goronna radangu Ala Batu Banxin tandem ma. ¹⁷ A yi yamaan xaran, a naxa, “A səbəxi Kitabun kui, Ala naxa, ‘N ma Banxin xili bama nən, Ala maxandi banxina siyane

birin xa.* Koni ε tan bata
a findi muñadene luxunden
na!"

¹⁸ Saraxarali kuntigine
nun sariya karaməxəne na
mə waxatin naxan yi, e
yi Yesu faxa fərən fen fələ.
Bayo e yi gaxuxi a yee ra
nun, amasətə yamaan birin
bata yi kabə a xaranna ma.
¹⁹ Ninbari soxina, Yesu nun a
xarandiine yi keli taani.

Xədə binla fe xaranna
Matiyu 21.20-22

²⁰ Na xətən bode subaxani,
e yi sigama kiraan xən ma
waxatin naxan yi, e yi na
xədə binla to xaraxi han a
salenne. ²¹ A fe yi rabira
Piyeri ma. A yi a fala Yesu
xa, a naxa, "Karaməxə, i xədə
binla naxan danga, a mato, a
bata xara!"

²² Yesu yi e yabi, a naxa,
"Ε denkəleya Ala ma. ²³ N
xa jəndin fala ε xa, naxan
na a fala geyani ito ma fa
fala, 'Siga, i sa bira fəxə igeni,'
xa a mi sike a bəjəni, a yi
denkəleya, fa fala a falan
nakamalima nən, a ligama a
xa nən. ²⁴ Na na a toxi, n na a
falama ε xa, ε na Ala maxandi
fena nde ma, xa ε la a sətə feen
na, ε na sətəma nən. ²⁵ Awa, ε
nəma Ala maxandə waxatin
naxan yi, xa fena nde ε kui
muxuna nde xili ma, ε xa a
mafelu na ra. Nanara, ε Fafe
Ala naxan ariyanna yi, na ε
mafeluyε ε hakəne ra. ²⁶ Xa ε
mi bonne mafelu, ε Fafe Ala
naxan ariyanna yi, na mi ε
fan mafeluyε ε yulubine ra."

* **11:17:** Esayi 56.7 nun Yeremi 7.11

Yesu sənbən maxədinna fe
Matiyu 21.23-27, Luka
20.1-8

²⁷ Awa, e mən yi so
Yerusalən taani. Yesu yi a
masiga tima Ala Batu Banxin
tanden ma waxatin naxan
yi, saraxarali kuntigine nun
sariya karaməxəne nun
yamaan fonne yi fa a fəma.
²⁸ E yi a maxədin, e naxa,
"I feni itoe ligama sənbən
mundun yi? Nde i tixi itoe
ligan na?" ²⁹ Yesu yi e yabi,
a naxa, "N xa ε maxədin fe
keden na, xa ε n yabi, naxan
n tixi na feene ra, n na falama
ε xa nən. ³⁰ Awa, ε a fala n xa,
nde Yoni rafaxi a xa muxune
rafu igeni e tubi xinla ma, a
kelixi Ala nan ma ba, hanma
muxune?"

³¹ E yi falan ti fələ e bode
tagi, e naxa, "Xa en na a
yabi fa fala a kelixi Ala nan
ma, a a falama nən nayi, a
naxa, 'Nanfera ε mi la Yoni
ra?' ³² Koni xa en na a fala
fa fala a kelixi muxun nan
ma, na di?" Amasətə, e yi
gaxuxi yamaan yee ra bayo
yamaan birin yi laxi a ra a
nabiin nan yi Yoni ra. ³³ Nayi,
e Yesu yabi, e naxa, "N xu mi
a kolon." Yesu yi a fala e xa,
a naxa, "N tan fan feni itoe
ligama sənbən naxan yi, n mi
na falama ε xa na yi."

12

Nakə kantanne fe sandana
Matiyu 21.33-46, Luka
20.9-19

¹ Na xanbi ra, Yesu yi san-
dan sa e xa, a naxa, "Muxuna
nde yi manpa bili nakəən sa.

A yi a sansan, a yi manpa ige badeni tɔn, a yi gbengben ti. Na xanbi ra, a nakɔɔn taxu a kantan muxune ra, a siga sigatini. ² A bogi waxatin to a li, a yi a walikɛna nde rasiga nakɔ kantanne ma, a e xa a gbeen so na yii. ³ Nakɔ kantanne yi na walikeen suxu, e yi a bɔnbɔ, e yi a raxɛtɛ. E mi sese so a yii. ⁴ Na xanbi ra, nakɔ kanna mɔn yi waliɛ gbɛtɛ rasiga e ma, e yi na fan bɔnbɔ a xunna ma, e yi a makonbi. ⁵ A yi a saxanden fan nasiga, e yi na tan faxa. Na xanbi ra, a yi ndee gbɛtɛye rasiga, e yi na ndee bɔnbɔ, e yi ndee faxa. ⁶ A lu a rafan dii xɛmɛ keden peen ma. Dɔnxɛn na, a yi na rasiga, a naxa, ‘E yagima nɛn n ma diin tan yɛɛ ra.’ ⁷ Koni nakɔ kantanne yi a fala e bode xa, e naxa, ‘Nakɔ kanna ke tongon nan ito ra, ε fa be, en na a faxa. Nayi, a kɛɛn yi findi en gbeen na!’ ⁸ Awa, e yi a dii xɛmen suxu, e yi a faxa, e yi a woli ayi nakɔɔn fari ma.”*

⁹ Yesu yi e maxɔdin, a naxa, “Nakɔ kanna nanfe ligama nayi? A fama nɛn nayi, a yi na muxune faxa. A nakɔɔn taxu muxu gbɛtɛye ra. ¹⁰ Ε munma Kitabun yireni ito xaran ba, a sɛbɛxi dɛanaxan yi fa fala, ‘Banxi tiine e mɛ gɛmɛn naxan na, na bata findi banxin gɛmɛ fisamantenna ra. ¹¹ Marigin

* **12:8:** Sandani ito kui Ala nan misalixi nakɔ kanna ra. A dinan taxuxi Isirayila kaane ra. A walikɛne findixi nabine ra naxanye xɛ Isirayila kaane ma. A diin findixi Yesu ra. ^{† 12:11:} Yaburin 118.22-23 ^{‡ 12:14:} Xa a fala e nama a fi, a birama mangane ra nɛn, xa a fala e xa a fi, a birama yamaan na nɛn naxanye yigbɛtɛnxi mudu maxinle xɔn.

nan na ligaxi, kabanako feen nan na ra en yɛɛ ra yi.’† ?”

¹² E yi kata Yesu suxu feen na amasɔtɔ e yi a kolon fa fala Yesu na sandan saxi e tan nan xa. Koni e gaxu yamaan yɛɛ ra. Nanara, e keli a fɛma, e siga.

*Mudu fin maxɔdinna fe
Matiyu 22.15-22, Luka
20.20-26*

¹³ E yi Farisi muxuna ndee nun Herode a muxuna ndee rasiga Yesu fɛma alogo e xa a suxu feni tɔn a falana fe ra. ¹⁴ E yi fa a fɛma, e naxa, “Karamɔxɔ, nxu a kolon fa fala jɔndi falan ni i ra. Muxu yo mi nɔɛ i ya miriyaan maxɛtɛ, amasɔtɔ i mi muxune rafisaxi e bode xa fɔ i yamaan xaranma Alaa kiraan ma jɔndini. Awa, a daxa mudun xa fi Romi Manga Gbeen ma ba hanma a nama fi? Nxu lan nxu yi a fi, hanma nxu nama a fi?”‡

¹⁵ Koni Yesu yi e nafigiyaan kolon. A yi e yabi, a naxa, “Ε n dɛɛn bumbama nanfera? Ε fa gbeti gbanan keden na, n xa a mato.” ¹⁶ E yi fa gbeti gbanan keden na a xɔn. A yi e maxɔdin, a naxa, “Nde xili nun a yɛtagin sawura a ma?” E yi a yabi, e naxa, “Romi Manga Gbeena.” ¹⁷ Yesu naxa, “Mangan gbeen xa so a

yii, Ala gbeen xa so Ala yii.”§
E kabε a ma kati!

*Faxa muxune rakeli fena
Matiyu 22.23-33, Luka
20.27-40*

¹⁸ Saduse muxuna* ndee yi fa Yesu fēma naxanye a falama fa fala a muxune mi kelima sayani. E yi a maxōdin, ¹⁹ e naxa, “Karamōxō, Musa ito nan sēbexi en xa, a naxa, ‘Xa xēmena nde faxa, a naxanla lu, koni dii mi a yii, xēmen na ngaxakedenna xa na kē naxanla tongo, e diin bari faxa muxun xa.’[†] ²⁰ Awa, ngaxakedenmane muxu soloferere yi na nun, a forimaan yi naxanla futu, a faxa, a mi dii lu. ²¹ A xunyen yi kē naxanla tongo, na fan yi faxa, a mi dii lu. A ligā na kiini a xunyen saxanden fan na. ²² Na muxu soloferene sese mi dii lu. Dōnxēn na, na naxanla fan yi faxa. ²³ Awa, faxa muxune na keli sayani waxatin naxan yi, na naxanla findima nde gbee ra nayi? Amasōtō a bata yi dōxō muxu solofereni ito birin xōn ma nun!”

²⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “E bata tantan, amasōtō ε mi Kitabun kolon hanma

§ 12:17: Ala gbeena: Mangan yetagin sawuran to gbeti gbananna ma, na a findixi mangan gbeen na bayo a tan nan a rafalaxi. Adamadiine daxi Ala maligan nan na, nayi e fan findixi Ala gbeen na. Gbetin lan a so mangan yii mudun na, koni muxune lan e yi e yētē so Ala yii bayo e findixi e da mangan gbeen nan na.

* **12:18:** Saduse muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. Lanna mi yi e nun Farisi muxune tagi. E tan mi yi laxi malekane ra. E mōn mi yi laxi a ra a muxune kelima nēn sayani.

† **12:19:** Dunuya Fōlōn 38.8 nun Sariyane 25.5-10   ‡ **12:26:** Xōrōyaan 3.2 nun 3.6 nun 3.15-16   § **12:27:** niiramane: Ala naxa a Iburahimaa Ala nan a ra. A mi a falaxi nun fa fala Iburahimaa Ala nan yi a tan na, a yi a nii ra waxatin naxan yi. Aluxi alo Ala yēna e ra laxira yi. E mōn e nii ra Ala yēe ra yi. Nanara, faxa muxune kelima sayani.

* **12:30:** Sariyane 6.4-5

Ala sēnbēna. ²⁵ Bayo faxa muxune na keli sayani waxatin naxan yi, e ligama nēn alo malekan naxanye ariyanna yi. Xēmen mi naxalan futuma, naxanla mi dōxōn xēmen xōn ma. ²⁶ Awa, n xa faxa muxune rakeli feen jōndin yita ε ra. E mi na xaranxi Musaa Kitabun kui ba, Ala naxan fala a xa fōtōndin yireni, a naxa, ‘Iburahimaa Ala nan n tan na, e nun Isiyagaa Ala e nun Yaxubaa Ala?’‡ ²⁷ Anu, faxa muxune Ala mi a tan na, koni fō niiramane.§ E tantanna gbo.”

*Yamari fisamantenna fe
Matiyu 22.34-40, Luka
10.25-28*

²⁸ Sariya karamōxōna nde yi na nun naxan e fe matandi xuiin me. Na yi a to a Yesu bata Saduse muxune yabi ki fajī. Nanara, a yi a maxōdin, a naxa, “Yamarin mundun gbo dangū a birin na sariyan yamarine yē?” ²⁹ Yesu naxa, “Naxan gbo a birin xa na nan ito ra. ‘Isirayila kaane, ε tuli mati. Marigina en ma Ala keden peen na a ra. ³⁰ I xa i Marigina Ala xanu i bōjen birin na, e nun i niin birin

na e nun i xaxinla birin na
e nun i senben birin na.*
31 A firinden nan ito ra, ‘I
adamadi boden xanu alo i
yetena.’† Yamari gbete mi na
naxan gbo itoe firinna xa.”

32 Sariya karamoxon yi
a fala Yesu xa, a naxa,
“Karamoxo, na lanxi. I bata
jondin fala fa fala Ala keden
peen nan a ra, gbete yo mi na
fo a tan. 33 I na Ala xanu i
bjen birin na e nun i xaxinla
birin e nun i senben birin, i yi
i adamadi boden xanu alo i
yetena, na dangu saraxa gan
daxine nun saraxane birin
na.” 34 Yesu yi a to fa fala
a bata a yabi xaxilimayani.
Nanara, Yesu yi a fala a xa,
a naxa, “I mi makuya Alaa
Mangayaan na.”

Na xanbi ra, muxu yo mi
susu a maxodinje fe gbete ma.

Yesu yi maxodinna ti
Matiyu 22.41-46, Luka
20.41-44

35 Yesu yi yamaan xaranma
Ala Batu Banxini waxatin
naxan yi, a yi maxodinna ti,
a naxa, “Sariya karamoxone
a falama nanfera fa fala
Dawudaa bensonna nan
Alaa Muxu Sugandixin na?
36 Dawuda yeteen bata a fala,
fata Alaa Nii Sarijanxin na, a
naxa,

‘Marigin yi a fala n marigin
xa,
a naxa, “Doxo n yiifanna ma
han n yi i yaxune sa i sanna
bun ma.”‡

37 Dawuda yetena a xili nen,
a naxa, ‘N Marigina.’ Awa,
Alaa Muxu Sugandixin findi-
ixi Dawuda bonsonna ra di
nayi?”§

Yama gbeen yi Yesu xuiin
name sewani.

Yesu yi Sariya karamoxone
nun Farisi muxune yalagi
Matiyu 23.1-36, Luka
20.45-47

38 A yi e xaranma waxatin
naxan yi, a naxa, “E a liga ε
yeren ma sariya karamoxone
fe yi. A rafan e ma e xa
doma gbeene ragodo e ma, e
yi lu e masiga tiyε. A rafan
e ma yamaan xa e xonton
loxa tidene yi. 39 Muxu gbee
doxodene rafan e ma salide
banxine yi, e nun doxode
fajine donse donna malanne
yi. 40 E kaja gilen yi seene
bama e yi. E yi e yete
mayita sali xunkuyene yi! E
yalagima nen na feene ma
han a radangu ayi!”

Kaja gilen kisena
Luka 21.1-4

41 Yesu yi doxo Ala Batu
Banxin gbeti maraden yetagi
yamaan yi darixi Ala kiseene
se denaxan yi. A yi yamaan
matoma, e gbetin sama na yi.
Nafulu kan wuyaxi yi gbeti
gbeen sa. 42 Koni, kaja gile
yiigelitoon fan yi fa, a wure
gbeeli gbanan firin sa, nax-
anye munanfanna xurun a

* 12:31: Saraxaraline 19.18   † 12:36: Yaburin 110.1   § 12:37: Na waxatini
karamoxone yi a falama a Alaa Muxu Sugandixin barima Dawuda bonsonna nin
fata Alaa falan na Samuyeli Firinden 7.16 kui. Anu, xa Dawuda nan Yaburin 110
sebe, nayi a tan a falama Alaa Muxu Sugandixin ma fa fala “N Marigina.” Na bunna
nen fa fala Alaa Muxu Sugandixin gbo a benba Dawuda xa. Na yi muxune yifu, a
yi a yita a Yesu Alaa Muxu Sugandixin tiden gbo dangu Dawuda ra Ala yee ra yi.

birin xa. ⁴³ Yesu yi a xarandine xili a fēma, a yi a fala e xa, a naxa, “N xa jōndin fala ε xa, fa fala kaja gile yiigelitōni ito naxan saxi gbeti maradeni, na gbo bonne birin gbeen xa. ⁴⁴ Amasōtō bonne birin naxan saxi, ne birin baxi e nafunla nde nan na, koni kaja gilēni ito, hali yiigelitoon to a ra, naxan birin a yi a balon na, a na nan saxi.”

13

*Ala Batu Banxin kalana fe
Matiyu 24.1-2, Luka 21.5-6*

¹ Yesu to yi minima Ala Batu Banxini, a xarandiina nde yi a fala a xa, a naxa, “Karamōxō, i yēen ti gēmē fajine nun banxi fajine ra!”

² Yesu yi a yabi, a naxa, “I bata banxi gbeeni itoe to ba? Hali gēmeni ito kedenna mi luyē a bode fari. E birin naxuyama ayi.”

Tōrōn nun besenxōnyana a fe

Matiyu 24.3-14, Luka 21.7-

19

³ Yesu yi dōxi Oliwi Geyaan fari Ala Batu Banxin yetagi waxatin naxan yi, Piyéri nun Yaki nun Yoni nun Andire yi siga a fēma e danna a maxōdindeni. ⁴ E yi a fala, e naxa, “Na feene ligat waxatin fala nxu xa. Taxamasenna mundun a yitama nxu ra fa fala a waxatin bata a li?”

⁵ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E a ligat ε yeren ma alogo muxe nama ε mayenden. ⁶ Muxu wuyaxi fama nēn n xinli, e yi a fala fa fala, ‘A

tan nan n tan na.’ E muxu wuyaxi mayenden. ⁷ E na yēngē feene mē e nun yēngēna ndee xinla, ε nama gaxu. A fēre mi na fō na fe sifane xa liga nēn. Koni waxati rajanna mi na ra singen. ⁸ Siya kedenna siyaan bona yēngēma nēn, yamana keden yi yamanan bona yēngē. Bōxōn xuruxurunma nēn yirena ndee yi. Fitina kamēne yi so. Na feene birin ligama nēn alo naxanla dii barin kui xōle singena.”

⁹ “E a ligat ε yeren ma, amasōtō mūxune ε suxuma nēn, e siga ε ra kiti sadeni.* E ε bulan salide banxine yi. E tima nēn yamana kanne nun mangane yetagi n tan ma fe ra, ε yi n ma fe sereyaan ba e xa. ¹⁰ A fēre mi na fō n ma falan Xibaru Fajin kawandin xa ba siyane birin xa singen. ¹¹ E na ε suxu waxatin naxan yi, e siga ε ra kiti sadeni, ε naxan falama, ε nama xamin na ra benun a waxatin xa a li. Ala na naxan so ε yi na waxatini, ε na fala. Amasōtō ε tan xa mi falan tima fō Alaa Nii Sarijanxina. ¹² Muxuna a ngaxakedenna yanfama nēn, a yi a faxa. Fafane na jōxōnna ligama nēn e diine ra. Diine murutēma nēn e sōtō muxune xili ma, e yi e ti sayaan ma. ¹³ Muxun birin ε rajaxuma nēn n tan ma fe ra. Koni muxun naxan dijama han a rajanna, na kisima nēn.”

*Se Haramuxina
Matiyu 24.15-28, Luka 21.20-24*

* **13:9:** ε suxuma nēn: E suxuma Yesu a xinla fe ra.

¹⁴ “Ε na ‘Se Haramuxi Halagi Tiin’ to yirena nde yi, a mi daxa denaxan yi, nayi naxanye Yudaya yamanani, ne xa e gi, e te geyane fari. Naxan na feni ito xaran, na xa a bunna kolon! ¹⁵ Muxun naxan a kore banxin κε̄ra, na nama χε̄te, a godo banxini a yii seene tongodeni. ¹⁶ Muxun naxan ξε̄en ma, na nama χε̄te banxini a domaan tongodeni. ¹⁷ Gbalo gbeen fudi kanne γε̄ε ra na λοχο̄ni e nun diin ngane! ¹⁸ Ε Ala maxandi alogo na feene nama liga xunbeli waxatini! ¹⁹ Amasot̄o na λοχο̄ne τορ̄on νοχο̄n munma liga singen xabu Ala dunuja da waxatin naxan yi han iki. A νοχο̄n fan mi fa ligama σονο̄n! ²⁰ Xa Marigin mi yi nde ba na λοχο̄ne ra nun, adamadi yo mi yi kisima, koni a bata nde ba e ra a muxu γε̄baxine fe ra.”

²¹ “Xa muxu yo a fala ε xa na waxatini, a naxa, ‘A mato, Alaa Muxu Sugandixin be yi’ hanma, ‘A mato, a sa menni,’ ε nama la ne ra. ²² Amasot̄o muxu wulexi sugandixine nun wule nabine kelima nen, e taxamasenne nun kabanako feene liga alogo e xa Ala muxu γε̄baxine mayenden, xa na lanje. ²³ Koni, ε xa a liga ε yeren ma! N bata feene birin fala ε xa benun e waxatin xa a li.”

*Muxuna Dii Xemēn fa fena
Matiyu 24.29-31, Luka*

21.25-28

²⁴ “Na λοχο̄ne yi, na τορ̄o λοχο̄ne na dangu, ‘sogeni dimima nen, kiken mi fa degema. ²⁵ Sarene kelima nen

kore, e yolon. Kore χόννα σενβε̄ne yimaxama nen.’ ²⁶ N tan Muxuna Dii Xemēn minima nen kēnenni kundani σενβε̄ gbeen nun binyeni. ²⁷ N yi n ma malekane rasiga βοχο̄n tongon naaninne birin yi. E yi n ma muxu γε̄baxine malan keli dunuja danna bona ma sa δοχο̄ bona ra.”

*Xε̄de binla fe taxamasenna
Matiyu 24.32-35, Luka
21.29-33*

²⁸ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ε xaxili σότο xε̄de binla fe ma. A yiine na majingi, a δε̄ne yi mini fōl̄o, ε a kolonma nen nayi fa fala ήμεν bata maso. ²⁹ A na kiini, ε na feni itoe to ligε waxatin naxan yi, ε a kolonma nen nayi fa fala waxati saxon bata maso, a bata a so δε̄en γε̄tε̄en li. ³⁰ N xa ήνδιν fala ε xa, to muxune mi dangue mume fō na feene birin liga. ³¹ Kore χόννα nun βοχο̄ χόννα danguma nen. Koni n ma falane mi danguma habadan!”

*Muxu yo mi na waxatin
kolon
Matiyu 24.36-44*

³² “Muxu yo mi na λοχο̄n nun waxati saxon kolon hali malekan naxanye ariyanna yi hanma Muxuna Dii Xemēna, fō Fafe Ala keden peena. ³³ Ε a liga ε yeren ma, ε yi lu ε γε̄ε ra yi amasot̄o ε mi na waxatin kolon. ³⁴ A ligama nen alo χε̄men naxan keli a konni, a siga sigatini, a yi a σενβε̄ nadangu a walikene ma, a yi wanla so e keden kedenna birin yii. A yi a fala banxi xunna xa, a xa

lu a yee ra yi. ³⁵ Awa, ε lu ε yee ra yi amasətə ε mi banxi kanna fa waxatin kolon, xa jinbanna na a ra ba hanma kœ tagini hanma subaxani donton wugan ma hanma xətənni. ³⁶ Xa a fa sinma, a nama ε li xixənli! ³⁷ Awa, n naxan falama ε xa, n na a falama muxune birin nan xa. Ε lu ε yee ra yi!"

14

*Mangane yi yanfani tən
Yesu ma*

Matiyu 26.1-5, Luka 22.1-2, Yoni 11.45-53

¹ A bata yi lu nun soge firin benun Halagi Tiin Dangu Loxən Sanla* nun Buru Tetaren Sanla† xa a li. Saraxarali kuntigine nun sariya karaməxəne yi katama Yesu suxu feen na yanfani alogo e xa a faxa. ² E yi a fala, e naxa, "En nama a liga sanla waxatini alogo yamaan nama sənxə sənxə."

*Latikənənna sa fena Yesu
ma*

Matiyu 26.6-13, Yoni 12.1-8

³ Yesu yi Simən dogon-fontəna banxini Betani taani waxatin naxan yi, a yi a degema, naxanla nde yi fa, a so banxini. Alabasita gəmən muranna suxi a yii latikənənna sare xədəxən yi naxan kui naxan xili naradi. A na muranni bə Yesu xun ma a latikənənna sa a xunni.

⁴ Muxuna ndee yi na yi, ne yi xələ, e yi a fala e bode xa, e naxa, "Latikənənni ito yikalaxi nanfera? ⁵ A yi sare nən dangu walikeen jee keden saranna ra, na gbetin yi so yiigelitəne yii." E yi naxanla mafala kati!

⁶ Koni Yesu yi a fala, a naxa, "E fata a ma, ε a mafalama nanfera? A bata fe fəjin naba n tan xa. ⁷ Amasətə yiigelitəne ε fəma waxatin birin, ε fe fəjin nabə e xa nən, xa ε wa, koni n tan mi luma ε fəma waxatin birin yi. ⁸ A nəe naxan lige, a bata na liga. A bata latikənənna sa n fətin ma, a yi a yitən n maluxun loxəna fe rə benun na waxatin xa a li. ⁹ N xa jəndin fala ε xa, n ma falan Xibaru Fəjini ito na rali dunuya yire yo yi, naxanli ito naxan ligaxi, na fan falama nən, yamaan yi e miri a ma."

Yudasi yi Yesuyanfa

*Matiyu 26.14-16, Luka
22.3-6*

¹⁰ Na xanbi ra, Yudasi Isakariyoti, Yesu a xarandii fu nun firinna nde, na yi siga saraxarali kuntigine fəma Yesu so feen na e yii. ¹¹ E yi e tuli mati a ra səwani, e yi a nata a e xa gbetin so a yii. Nanara, Yudasi yi fəren fen fələ, a xa Yesu so e yii.

* **14:1:** Halagi Tiin Dangu Loxən Sanla: Nabi Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nen Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kœ kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xərəyaan 12.1-13 kui.

† **14:1:** Buru Tetaren Sanla: Yahudiyane yi burun donma lebən mi saxi naxan kui xii soloferə sanli ito bun. E sarijan kiina nde nan yi a ra. A mato Xərəyaan 12.15 kui.

Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanlafe

Matiyu 26.17-25, Luka 22.7-14, 21-23, Yoni 13.21-30

¹² Buru Tetaren Sanla ləxə singena, yəxəe diin faxama ləxən naxan yi Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla saraxan na, xarandiine yi Yesu maxədin, e naxa, “I waxi a xən ma, nxu xa sa Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla donseen nafala i xa minen yi?” ¹³ Awa, Yesu yi a þungu muxu firin ma e yε, a yi e rasiga, a naxa, “Ε siga taani, ε xəmena nde toma nən ige fəjən dəxi a xun ma, ε bira a fəxə ra. ¹⁴ A na so dənaxan yi, ε a fala mənna banxi kanna xa, ε naxa, ‘Karaməxə naxa, a xən yigiyaden minen e nun a xarandiine Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla donse donna tiin dənaxan yi?’ ¹⁵ Nayi, a banxin yire gbeena nde yitama ε ra nən kore banxin kəe ra, a yitənxi ki fajı, ε xa donseen nafala en xa mənni.” ¹⁶ Xarandiine yi keli, e siga taani, e sa feene birin li na alo Yesu a fala e xa kii naxan yi. E yi Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla donseen nafala.

¹⁷ Ninbanna to a li, Yesu nun a xarandii fu nun firinne yi fa. ¹⁸ E yi e dəgema waxatin naxan yi, Yesu naxa, “N xa þəndin fala ε xa, ε tan naxanye ε dəgema n fəma, ε tan nde keden n yanfama nən.” ¹⁹ Xarandiine yi sunu han, e yi e bode maxədin fələ

keden keden yεn ma, e naxa, “N tan nan a ra ba?” ²⁰ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ε tan muxu fu nun firinna nde keden nan a ra nxu nun naxan nxu yiin nagodoma lenge kedenna kui yati! ²¹ N tan Muxuna Dii Xəmən faxama nən alo Kitabuna a falaxi kii naxan yi, koni gbalon na kanna yεe ra naxan n tan Muxuna Dii Xəmən soma yamaan yii! A yi fisa nun hali na muxun mi yi bari nun mume!”

Marigma ximənna fe

Matiyu 26.26-30, Luka 22.15-20, Kərenti Kaane Singena 11.23-25

²² E yi e dəgema waxatin naxan yi, Yesu yi burun tongo, a barikan bira Ala xa, a yi a yigira, a yi a so a xarandiine yii. A yi a fala, a naxa, “Ε a tongo, n fati bəndən nan ito ra.”

²³ Na xanbi ra, a yi igelen-genna fan tongo, a barikan bira Ala xa, a yi a so e yii, e birin yi e min a ra. ²⁴ Yesu naxa, “N wunla ni ito ra n layirin xidima en tagi naxan xən. A minima muxu wuyaxi nan xa. ²⁵ N xa þəndin fala ε xa, en wudi bogi igen naxan minma ito ra, n mi fa a minma han n mən yi a min Alaa Mangayani.”

²⁶ Na xanbi ra, e bətin ba,‡ e siga Oliwi Geyaan fari.

Piyəri yi a mə Yesu ra

Matiyu 26.31-35, Luka 22.31-34, Yoni 13.36-38

²⁷ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ε birin ε məma n na nən,

‡ **14:26:** Enamunna nan yi a ra e xa e bətin ba na sali waxatini fata Yaburin sorana nde ra keli Yaburin 113 han Yaburin 118 kui.

amasətə a səbəxi Kitabuni, fa fala, "N xuruse rabaan faxama nən, yəxəeñe birin yi xuya ayi."²⁸ Koni n na keli sayani, n sigama nən ε yee ra Galile yamanani."²⁹ Piyeri yi a yabi, a naxa, "Hali bonne birin e me i ra, n tan mi na ligə!"³⁰ Yesu yi a fala Piyeri xa, a naxa, "N xa jəndin fala i xa. To kəeen na, benun dontonna xa wuga sanja ma firin, i yetəna a falama nən dəxəja ma saxan a i mi n kolon."³¹ Piyeri yi a yabi a səbəen na, a naxa, "Hali en birin faxa, n mi a falə mumə, fa fala n mi i kolon!" Xarandiin bonne fan birin yi na fala.

*Yesu yi Ala maxandi
nakəni
Matiyu 26.36-46, Luka
22.39-46*

³² E yi siga yirena nde yi naxan xili Getesemani. Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, "E dəxə be, n tan xa sa Ala maxandi."³³ Na xanbi ra, a Piyeri nun Yaki nun Yoni tongo, a siga e ra, a bəjen yi rafərə, a yi sunu.³⁴ A yi a fala e xa, a naxa, "N bəjen na fərəxi han n faxa. E lu be, ε lu ε yee ra yi."

³⁵ A yi a masiga ndedi, a yi bira bəxəni, a yi Ala maxandi alogo a xa nə na tərə waxatın makuye a ra.³⁶ A yi Ala maxandi, a naxa, "N Fafe Ala, baba, i nəe feen birin ligə nən. Tərəya igelengenni ito

§ 14:27: Sakari 13.7 Sandani ito kui, Yesu misalixi xuruse rabaan na. E na Yesu faxa, a xarandiine birin xuyama ayi nən.

masiga n na, koni n tan sa-goon nama ligə fə i tan sag-onə."³⁷ Na xanbi ra, a mən yi xətə, a yi a xarandiine li xixənli. A yi a fala Piyeri xa, a naxa, "Simən, i xiin nən ba, i mi nəxi luyə i yee ra yi hali waxatidi?"³⁸ E lu ε yee ra yi, ε yi Ala maxandi alogo ε nama bira tantanni. E niin waxən feen fan koni ε fati bəndən sənbən mi na."

³⁹ A mən yi siga, a sa Ala maxandi, a mən yi xətə na falane ma.⁴⁰ A mən yi xətə, a xarandiine li xiye, bayo xixənla bata yi e suxu. E mi yi fa a kolon e a yabin naxan na.⁴¹ A mən yi xətə a saxa-deni a yi a fala e xa, a naxa, "E mən xima ba? E mən ε matabuma ba? E a lu iki, waxatin bata a li! A mato, n tan Muxuna Dii Xəmen bata so hake kanne sənbən bun ma iki.⁴² E keli, en siga. Muxun naxan n yanfama, a n so yiini, a bata fa!"

*Yesu suxu fena
Matiyu 26.47-56, Luka
22.47-53, Yoni 18.3-12*

⁴³ A mən yi fala tiini, Yu-dasi, Yesu a xarandii fu nun firinna nde yi fa, ganla biraxi a fəxə ra saraxarali kuntig-inə nun sariya karaməxəne nun yamaan fonne naxanye rafa. Silanfanne nun gbeng-betenne e yii.*⁴⁴ Naxan yi a yanfama, na bata yi taxam-senna fala nun, a naxa, "N na muxun naxan sunbu, a tan nan na ra. E yi a suxu, kantan muxune yi siga a ra!"

* **14:43:** Silanfanna: Sofane yəngeso dəgəməna.

⁴⁵ Yudasi yi a tinxin Yesu ra keden na, a naxa, "Karaməxə!" A yi a sunbu. ⁴⁶ Nayi, e dutun Yesu ma, e yi a suxu! ⁴⁷ Muxun naxanye yi tixi na dəxən, na nde yi a silanfanna botin, a yi Saraxarali Kuntigi Singena konyin tunla səgə a ma. ⁴⁸ Yesu yi a fala e xa, a naxa, "Ə bata fa n suxudeni silanfanne nun gbengbetenne ε yii alo mafu tiin nan yi n na nun. ⁴⁹ N yi ε fema ləxə yo ləxə, n yi xaranna tima Ala Batu Banxini, ε mi n suxu. Koni a fərə mi na fə Kitabuna falan xa kamali."

⁵⁰ Na xanbi ra, xarandiine birin yi a rabeñin, e yi e gi. ⁵¹ Banxulanna nde yi biraxi Yesu fəxə ra, a bitinganna nan tun yi mafilinfilinxı a ma. E yi a suxu, ⁵² koni a yi a dugin lu e yii, a ragenla yi a gi.

Yesu Yahudiya mangane yetagi

Matiyu 26.57-68, Luka 22.54-55, 63-71, Yoni 18.13-14, 19-24

⁵³ E yi Yesu tongo, e siga a ra Saraxarali Kuntigi Singena banxini. Saraxarali kuntigine nun yamaan fonne nun sariya karaməxəne yi e malan na. ⁵⁴ Piyəri yi bira a fəxə ra, koni e yi tagi kuya, han Saraxarali Kuntigi Singena tande ma. A dəxə kantan muxune fema təen xən e maxaradeni. ⁵⁵ Saraxarali kuntigine nun kitisa yamaan birin yi kata sereyana nde fendeni Yesu xili ma alogo e xa a faxa. Koni e mi sese sətə. ⁵⁶ Muxu

wuyaxi yi wulen seren ba Yesu xili ma, koni sereyane mi yi lanxi e bode ma.

⁵⁷ Muxuna ndee mən yi keli e wule sereni ito ba Yesu xili ma, e naxa, ⁵⁸ "Nxu a xuiin məxi nən a falama, a naxa, 'N na Ala Batu Banxini ito kalama nən adamadiine naxan nafalaxi, n yi gbətə ti səgə saxan bun ma, adamadiine mi naxan tiye.' " ⁵⁹ Koni hali ne fan, e sereyane mi lan e bode ma.

⁶⁰ Saraxarali Kuntigi Singen yi ti e birin yetagi, a Yesu maxədin, a naxa, "Muxuni itoe naxan falama i xun ma, na yabi mi i xən ba?" ⁶¹ Koni Yesu mi fala yo ti. Saraxarali Kuntigi Singen mən yi a maxədin, a naxa, "Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na ba, Duban Kanna a Diina?" ⁶² Yesu yi a yabi, a naxa, "A tan nan n tan na. Awa, ε birin n tan Muxuna Dii Xəmən toma nən dəxi Ala Sənbəmaan yiifanna ma. ε yi n famatən to kundani keli kore." ⁶³ Saraxarali Kuntigi Singen yi a domani bo, a naxa, "En mako mi fa sereya yo ma sənən! ⁶⁴ ε bata a xuiin me a Ala rayelefuma. ε mirixi a ma di?" E birin yi a yalagi, e naxa, a lan nən a xa faxa.

⁶⁵ Ndee yi e degen namini fəlo Yesu ma. E yi a yəen maxidi, e yi a bənbə, e naxa, "Nabiya falane til!" Kantan muxune yi a suxu, e yi a bənbə.

*Piyəri a me fena Yesu ra
Matiyu 26.69-75, Luka 22.56-62, Yoni 18.15-18, 25-27*

⁶⁶ Piyeri yi dəxi tandem ma waxatin naxan yi, Saraxarali Kuntigi Singena walike naxanla nde yi fa. ⁶⁷ A to Piyeri to a maxare, a yi a mato ki faji, a naxa, “I tan fan yi Yesu Nasareti kaan fəxə ra.” ⁶⁸ Koni Piyeri yi a tandi, a naxa, “N mi a kolon i waxi naxan fala fe yi,” a siga tandem so deen na. Nayi, dontonna yi wuga. ⁶⁹ Walike naxanla to a to mənni, muxun naxanye yi tixi na, a mən yi a fala ne xa, a naxa, “A tan muxuna nde nan ito ra.” ⁷⁰ A mən yi a matandi. Waxatidi danguxina, muxun naxanye yi tixi na, ne mən yi a fala Piyeri xa, e naxa, “A tan nde nan i tan fan na yati, amasətə Galile kaan nan i tan fan na.” ⁷¹ Nayi, Piyeri yi a kələ dangane ra, a yi a fala e xa, a naxa, “N mi xəməni ito kolon ε naxan ma.”

⁷² Na waxatin yetəni dontonna mən yi wuga a firinden, Yesu falan naxan ti, na yi rabira Piyeri ma, a naxa, “Benun dontonna xa wuga sanja ma firin, i a falama nən dəxəja ma saxan a i mi n kolon.” Nayi, a yi wuga fəlo.

15

*E siga Yesu ra Pilati fəma
Matiyu 27.1-2, 11-14, Luka
23.1-5, Yoni 18.28-38*

¹ Subaxani saraxarali kuntigine nun yamaan fonne nun sariya karaməxəne nun kitisa yamaan birin yi a feen nagidi. E yi Yesu xidi, e yi a xali Pilati fəma.
² Pilati yi a maxədin, a naxa,

“Yahudiyane mangan nan i tan na ba?” Yesu yi a yabi, a naxa, “I bata a fala.”
³ Saraxarali kuntigine yi Yesu kansun fe wuyaxi ra.
⁴ Nanara, Pilati mən yi a maxədin, a naxa, “I mi e yabin ba? A mato, e bata i kansun fe wuyaxi ra.” ⁵ Yesu mi tin fala yo tiyə. Pilati yi kabə na ma kat!

*E Yesu faxa feen nagidi
Matiyu 27.15-26, Luka
23.13-25, Yoni 18.39-19.16*

⁶ E yi darixi nən kasorasa keden bejinjə sali ləxəni, yamaan na naxan ma fe fala. ⁷ Na waxatini xəməna nde yi na naxan yi xili Baraba, a yi kasoni e nun muxu murutəxin naxanye keli mangan xili ma, e faxan ti. ⁸ Yamaan yi fa Pilati mafan, a xa a dari feen ligə e xa. ⁹ Pilati yi e maxədin, a naxa, “E waxi a xən ma n xa Yahudiyane mangan bejin ε xa?” ¹⁰ Amasətə a yi a kolon a saraxarali kuntigine Yesu soxi a yii xəxələnyaan nan ma.

¹¹ Koni saraxarali kuntigine yi yamaan nadın, alogo Pilati xa Baraba nan bejin.
¹² Pilati mən yi falan ti yamaan xa, a naxa, “E naxan xilima fa fala a Yahudiyane mangana, n xa nanfe ligə a ra?” ¹³ E yi sənxə, e naxa, “A gbangban wudin ma!”
¹⁴ Koni Pilati yi e maxədin, a naxa, “A fe naxin mundun ligaxi?” Koni e sənxən yi siga gboe ayi, e naxa, “A gbangban!” ¹⁵ Pilati yi tin a xa yamaan nafan feen naba.

Nanara, a yi Baraba bejin e xa. A yi yamarin fi a Yesu xa bulan, e yi a gbangban wudin ma.

Sofane yi Yesu magele

Matiyu 27.27-31 Yoni

19.2.3

¹⁶ Yamana kanna sofane yi Yesu xali yamana kan banxini, sofane ganla birin yi e malan. ¹⁷ E yi doma mamiloxin nagodo a ma,* e wudi yii nali kanne dənbə kəmətin na mangaya taxamasenna ra, e yi a so a xunna. ¹⁸ E yi lu a magele, e naxa, “I xənye, Yahudiyane mangana!” ¹⁹ E yi tamina nde tongo, e lu a bənbə a xunna ma, e yi e dəgen namini a ma, e yi e xinbi sin a yetagi, e a binya mageleni. ²⁰ E to yelin a magele, e doma mamiloxin ba a ma e mən yi a maxidi a gbee dugine yi. Na xanbi ra, e yi siga a ra a gbangbandeni wudin ma.

E yi Yesu gbangban wudin ma

Matiyu 27.32-44, Luka 23.26-43, Yoni 19.17-27

²¹ E yi lan xəmena nde ra naxan yi xili Simən Sirəni kaana, Alesandire nun Rufu fafe. A yi kelima xəen ma siga taani. E yi a karahan a xa Yesu faxa wudin tongo. ²² E yi siga Yesu ra han na yireni dənaxan xili Gologota, naxan bunna nəen, “xun xəri yirena.” ²³ E yi mirihi nun manpaan basanxin so Yesu yii alogo a xa a min, nde yi ba tərəyaan na, koni a mi

tin a rasuxə. ²⁴ Awa, e yi a gbangban wudin ma, e yi masənseenna ti lan a dugine yitaxun feen ma. ²⁵ E yi a gbangban wudin ma soge raxənxən waxatini. ²⁶ E yi a kansun kədin səbe fa fala “Yahudiyane Mangan nan ito ra.” ²⁷ E yi mujade firin gbangban wudine ma Yesu fema, keden a yiifanna ma, keden a kəmenna ma.

²⁸ Kitabuna falan bata kamali nayi, a naxa, “A yate nən alo fe naxi rabane.” ²⁹ Dangu muxune yi a makonbi e yi e xunni maxa, e naxa, “Ee! I tan naxan Ala Batu Banxin kalama, i yi a ti soge saxan bun ma, ³⁰ awa, iki, godo i keli wudin kəe ra, i yi i yetə rakisi!” ³¹ Saraxarali kuntigine nun sariya karaməxəne fan yi Yesu magele na kiini, e yi a fala e bode xa, e naxa, “A bata bonne rakisi, koni a mi nəe a yetə rakise! ³² Nxu xa Alaa Muxu Sugandixina, Isirayila mangan to gode iki keli wudin ma alogo nxu xa dənkəleya a ma!”

Muxun naxanye yi gbangbanxi wudin ma a fema, ne fan yi a makonbi han!

Yesu faxa fena

Matiyu 27.45-56, Luka 23.44-49, Yoni 19.28-30

³³ Dimin yi so yiren birin xun na yanyi tagini han se din waxatini, Yesu yi gbelegbele a kon xuini lengben, a naxa, “Eli, Eli, lama sabakitani?” Na bunna nəen fa fala, “N ma

* **15:17:** Doma mamiloxin findixi mangane domaan na. E fa a mangayaan nan magelema. † **15:34:** Yaburi 22.2

Ala, n ma Ala, i n nabejinxí
nanfera?"[†]

³⁵ Muxuna ndee yi tixi na yi, na ndee yi a xuiin me, e naxa, "E tuli mati, a Nabi Eli xilima!" ³⁶ E tan nde yi dugi dungin tongo, a siga a giye, a sa a sin minse muluxunxini, a yi a so wudin xun na, a yi a ti Yesu xa. A yi a lan Yesu deen ma, a naxa, "A mame, nxu xa a to xa Nabi Eli a ragode keli wudin kœ ra!"

³⁷ Yesu yi a xuini te fangan na, a faxa.

³⁸ Dugin naxan yi singanxi Ala Batu Banxin tagi, na yi bœ firinna ra, fœlœ a xunna ma han a labena. ³⁹ Sofa Kuntigin naxan yi tixi wudin yetagi nun, na yi Yesu xuiin me, a yi a faxa kiin to, a naxa, "Alaa Dii Xemén nan yi a ra yati!"

⁴⁰ Naxanla ndee yi tixi wulan, e a matoma. Mariyama Magadala kaan yi ne ye nun, e nun Mariyama, Yaki xuri nun Yose nga e nun Salome. ⁴¹ Ne nan yi biraxi a fœxo ra Galile yamanani nun a malideni. Naxalan wuyaxi gbœtœye fan yi na naxanye fan fa a fœxo ra Yerusalen taani.

Yesu maluxun fena

Matiyu 27.57-61, Luka 23.50-56, Yoni 19.38-42

⁴² Ninbanna bata yi a li. Yuma lœxon nan yi a ra Matabu lœxon nan yi na xœton bode. ⁴³ Yusufu Arimate kaan yi fa, muxu gbeen nan yi a ra kitisane malanni, naxan fan yi Alaa mangayaan mamœma, na yi susu sigœ Pilati fœma a maxœdinden Yesu binbina fe ma. ⁴⁴ Pilati na me waxatin

naxan yi fa fala a Yesu bata faxa, a yi terena na falan na. A sofa kuntigin xili, a yi a maxœdin xa Yesu bata faxa. ⁴⁵ Pilati to sofa kuntigina falan me, a yi yamarin fi, a e xa Yesu binbin so Yusufu yili. ⁴⁶ Yusufu yi kasangenna sara, a yi a binbin nagodo, a yi a kasangen, a sa a maluxun gaburun na fanye kui gexini alo faran yili. Na xanbi ra, a gemœ gbeen makutukutu gaburun de ra.

⁴⁷ Mariyama Magadala kaan nun Mariyama bona, Yose nga, ne yi a matoma e Yesu sa denaxan yi.

16

Yesu keli fena sayani

Matiyu 28.1-8, Luka 24.1-12, Yoni 20.1-10

¹ Matabu lœxon to dangu, Mariyama Magadala kaan nun Mariyama, Yaki nga nun Salome yi latikœnnonna sara alogo e xa sa a sa Yesu binbin ma. ² Xatin xœtonni sogen te waxatini, e yi sigama gaburu deen na, ³ e yi e bode maxœdin, e naxa, "Nde gemœ makutukutuma, a yi a ba gaburun de ra en xa?" ⁴ E fa e yœen nakelœ, e yi a to a gemœ bata yi makutukutu, a ba gaburun de ra. Na gemœ yi gbo han! ⁵ E yi so gaburun kui, e banxulan doma fixœ kanna nde to dœxi yiifanna ma, e gaxu kati!

⁶ A yi a fala e xa, a naxa, "E nama gaxu, e Yesu Nasareti kaan nan fenma naxan gbangban wudin ma. A mi be, a bata keli sayani! E a

sa be nin. ⁷ Koni ε siga, ε sa a fala a xarandiine nun Piyeri xa, ε naxa, ‘A sa ε lima Galile yamanani, ε sa a toma nen na yi, alo a fala ε xa kii naxan yi.’ ⁸ E kui fuxin yi siga e giye keli gaburun kui, e xuruxurunma. Koni e mi sese fala muxu yo xa amasətə e yi gaxuxi han!

*Yesu yi mini kənənni
Mariyama Magadala kaan xa
Matiyu 28.9-10, Yoni 20.11-18*

⁹ Yesu to keli sayani xatin subaxani, a mini Mariyama Magadala kaan nan singe xa kənənni, a jinan soloferen kedi naxan fəxə ra. ¹⁰ Mariyama yi sa na xibarun nali Yesu fəxərabirane ma, naxanye yi wugama Yesujan feen na. ¹¹ Awa, e to a mε a Yesu niin mən bata bira a yi, a Mariyama bata a to, e mi la a ra.

*Yesu yi a yətə yita a
xarandii firin na*

Luka 24.13-35

¹² Na xanbi ra, Yesu yi a yətə yita e tan muxu firinna nde ra kii gbətə yi kiraan xən ma, e yi sigan tima burunna ra waxatin naxan yi. ¹³ E yi xətə, e sa na fala bonne xa, koni e mi la e ra.

*Yesu yi a xarandiine xε
Matiyu 28.16-20, Luka
24.36-49, Yoni 20.19-23,
Kewanle 1.6-8*

¹⁴ Na xanbi ra, Yesu yi mini kənənni xarandii fu nun kedenne xa, e yi e dəgema waxatin naxan yi. A yi e maxadi e dənkəleyatareyaan nun e bənə xədexeyana fe ma

amasətə naxanye a to a niini, e mi la ne ra. ¹⁵ A yi a fala e xa, a naxa, “Ε siga dunuya yiren birin yi, ε n ma falan Xibaru Fajin kawandin ba daala birin xa. ¹⁶ Naxan na dənkəleya, a rafu igeni, na kisima nən. Xa naxan mi dənkəleya, na yalagima nən. ¹⁷ Naxanye na dənkəleya, e taxamasenni itoe ligama nən n xinli: E jinanne kedima nən, e yi xui gbətə nənəne fala, ¹⁸ e yi sajine suxu e yiine ra, e dabarin don, sese mi liga e ra. E yiin sama nən furetəne ma, e yi e rakendəya.”

*Yesu te fena ariyanna yi
Luka 24.50-53, Kewanle
1.9-11*

¹⁹ Marigi Yesu yelin falan tiyε e xa waxatin naxan yi, a te ariyanna yi a sa dəxə Ala yiifanna ma. ²⁰ E yi siga kawandin badeni yiren birin yi. Marigin yi walima e xən, a yi a falan sənbe so taxam-asenne ra.

Luka

Luka Yesu a Fe Xibaru Fañin Naxan Sεbε

Marigi Yesu fɔxərabira naanin nan Yesu a taruxun nun a falane sεbε Alaa Nii Sarijanxin barakan: Matiyu, Maraka, Luka, e nun Yoni. Luka Kitabun yireni ito sεbexi nεn fɔ jee tongue saxan e nun suulun nɔxɔndɔn Yesu te xanbini kore xɔnna ma. Luka mi yi Yesu fɔxɔra a dunuja yi gidini. A denkεleya Yesu te xanbin nin kore xɔnna ma Xera Pɔli waxatini. Dandan tiin nan yi Luka ra, a yi lɔnnixi ki fajni. A siga nεn Yesu a xarandiine fεma Yerusalen taani, a yi Yesu a fe birin fεsεfεsε alogo a xa dεntεgε kamalixin sa dunuja muxune birin xa. A sεbexi muxuna nde nan ma naxan xili, "Teyofili." A kari mi kolonxi to, koni a xinla bunna nεn fa fala "Ala Xanu Muxuna." Han to, a mɔn sεbexi ne nan ma naxanye bata Ala xanu.

Kitabun yireni ito Yesu bari kiin nan singe yεbama, Mariyamaa diina. Yesu a dunuja yi gidini, a xaran wuyaxi ti nεn a yamaan xa. A mɔn yi kabanako wuyaxi ligia. Luka na nan yεbama Ningila Yesu kui. Dɔnxεn na, a Yesu a sayaan nan yεbama e nun a keli fena sayani. Yesu texi ariyanna yi kii naxan yi,

na fan yεbaxi Kitabun yireni ito yi.

Kitabun yireni ito nan muxune malima alogo e xa a famu Yesu findixi Alaa Diin na kii naxan yi. Na feen sεbexi Luka 1.34-35 kui. Ala mi finde diin sɔtɔ muxun na alo adamadiine diin sɔtɔn kii naxan yi. Ala Yesu daxi a nga kui nεn alo a dunuja da a fala xuiin xɔn ma kii naxan yi. Ala nan a falaxi a xa da a nga kui, a yi da. Nayi, Yesu Fafe mi toxi dunuja yi. Xa a fafe mi toxi dunuja yi, a fafe findixi nde ra nayi? Na feen ma, yamaan to a fafe a fe falama, e yi a fala fa fala Ala nan a fafe ra bayo a tan nan Yesu da a nga kui. Na nan Yesu findixi Alaa Diin na.

¹ N xɔyin Teyofili,*

Muxu wuyaxi bata sεbenla ti lan feene ma naxanye ligia nxu yεe xɔri. ² E feene yεbaxi nεn alo sereya kεndεne a fala e xa kii naxan yi, xabu a fɔlɔni, naxanye Alaa falan nalima. ³ Awa, n xɔyin Teyofili, n bata feni itoe xaran, n yi e fεsεfεsε ki fajni xabu a fɔlɔni. N bata n miri a ma, n naxa, "A lan n xa a sεbε ki fajni, n yi a rasiga i ma." ⁴ N ni ito ligaxi nεn alogo i xa na feene birin nɔndin kolon i xaranxi naxanye ma.

Yoni bari feen yi fala

⁵ Ito birin fɔlɔxi Herode a mangayaan waxatin nin Yudaya yamanani. Saraxaralina nde yi na, a xili Sakari naxan yi kelixi saraxarali

* **1:1:** Teyofili: Muxu xinla na a ra naxan bunna nεn, fa fala "Muxun naxan Ala xanuxi."

Abiya bənsənni. A naxanla yi xili Elisabeti. Na fan yi kelixi saraxarali Haruna bənsənna nin. ⁶ E firinna birin yi tinxin Ala yee ra yi, e yi Marigina yamarin nun a sariyan birin suxi. ⁷ Dii yo mi yi e yii nun, amasətə gbantan nan yi Elisabeti ra, e firinna birin bata yi fori han!

⁸ Ləxəna nde, Sakari a saraxarali wanla waxatin yi a li Ala xa, ⁹ e yi a sugandi masənsənnə xən alo saraxaraline darixi a ra kii naxan yi, alogo a xa so Marigin Batu Banxini wusulan ganden. ¹⁰ Yamaan yi malanxi tandemni Ala maxandideni wusulanna gan waxatini, ¹¹ nayi, Marigina malekan yi mini kənənni a xa, a ti wusulan ganden yiifanna ma. ¹² Sakari malekan to waxatin naxan yi, a kuisan, a gaxu. ¹³ Koni malekan yi a fala a xa, a naxa, "Sakari, i nama gaxu! Ala bata i xuiin mə, i ya naxanla, Elisabeti dii xəmən sətəma nən i xa, i yi a xili sa Yoni. ¹⁴ I sewama nən, muxu wuyaxi fan yi sewa a bari feen na. ¹⁵ Amasətə a findima nən muxu gbeen na Marigin yətagi. A nama manpaan min, a nama dələ ma se yo min. A lugoma nən Alaa Nii Sarıjanxin na xabu a nga kui waxatin naxan yi. ¹⁶ A fama nən Isirayila kaan wuyaxi ra e Marigina Ala ma. ¹⁷ A sigama Marigina xərayaan na nən sənbəni alo Nabi Eli[†] a ligə kii naxan yi. A yi diifafane bəjen

nafindi e diine ma. A yi muxu murutəxine masara, e miriyaan yi liga alo tinxin muxune, alogo a xa yamani tən Ala xa ki fajni."

¹⁸ Sakari yi a fala malekan xa, a naxa, "N na a kolonma di, fa fala jəndi nan ito ra? N tan bata fori, n ma naxanla fan bata fori."

¹⁹ Malekan yi a yabi, a naxa, "Baraka Yibirila nan n tan na, naxan tima Ala yətagi. A tan nan n xəxi i ma feni ito Xibaru Fajin nalideni i ma. ²⁰ Koni bayo i mi laxi n ma falan na, naxan sa kamalima a waxatini, i findima nən bobon na, i mi falan tima han na yi liga."

²¹ Na waxatini, yamaan yi Sakari maməma. E yi kəntəfili bayo a bata yi bu Ala Batu Banxini. ²² Koni a to mini, a mi nə falan tiyə e xa, e yi a kolon fa fala a bata fe toon ti Ala Batu Banxini. A yi a yiin maliga e xa bayo a mi yi nəe falan tiyə.

²³ A wali ləxəne jənxina Ala xa, Sakari yi xətə a konni. ²⁴ Na dangu xanbini, a naxanla Elisabeti yi fudikan. Kike suulun, a mi mini tandemni. ²⁵ A yi a fala, a naxa, "Marigina ito nan ligaxi n xa, a bata tin a xa n ma yagin ba n ma n ma muxune tagi."

Yesu bari feen yi fala

²⁶ Elisabeti kuiin kike seninna, Ala yi maleka Yibirila rasiga Galile taana nde yi naxan xili "Nasareti." ²⁷ A falan ti sungutun nasələnxin xa, xəməna nde bata yi a

[†] 1:17: A mato Malaki 3.23-24 kui.

masuxu naxan yi xili Yusufu, Manga Dawuda bənsənna muxuna nde nan yi na ra. Na sungutun nasələnxin yi xili nən Mariyama.²⁸ Malekan yi fa a fəma, a naxa, “Sewani i xa Ala fe fajin nagidixi i tan naxan ma. Marigina i xən!”

²⁹ Mariyama yi kuisan malekana falana fe ra, a yi a miri a xəntənna bunna ma. ³⁰ Malekan yi a fala a xa, a naxa, “Mariyama, i nama gaxu amasətə Ala bata maragidi fajin fi i ma. ³¹ I fudikanma nən, i dii xəmən sətə, i yi a xili sa Yesu.[‡] ³² A binyen sətəma nən, a xili bama nən a Kore Xənna Alaa Dii Xəməna. Marigina Ala a findima nən mangan na alo a benba Dawuda yi kii naxan yi. ³³ A findima nən Yaxuba bənsənna mangan na habadan. A mangayaan mi jənəne mumə!”

³⁴ Mariyama yi a fala malekan xa, a naxa, “Sungutun nasələnxin nan n tan na, ito ligama di nayi?”

³⁵ Malekan yi a yabi, a naxa, “Alaa Nii Sarıjanxin godoma nən i ma, Kore Xənna Ala sənben godoma nən i xun ma. Nanara, na dii sarıjanxin xili bama nən a Alaa Dii Xəməna.” ³⁶ I ngaxakedenna Elisabeti fan fudikanna nan a rə iki. Hali a to bata fori, e yi a falama naxan ma a gbantana, na kuiin kike senninden na rə iki. ³⁷ Amasətə Ala nəe feen birin ligə nən.”

³⁸ Mariyama naxa, “Marigina walikeən nan n tan na, Ala xa na ligə n xa alo i bata a fala kii naxan yi.” Malekan yi keli a fəma.

Mariyama yi siga Elisabeti fəma

³⁹ Na xanbi ra, Mariyama yi a yitən mafuren, a siga taana nde yi Yuda yamanani, geya wuyaxi yi dənaxan yi. ⁴⁰ A siga Sakari konni Elisabeti xəntəndeni. ⁴¹ Elisabeti Mariyama xəntən ti xuiin mə waxatin naxan yi, diin yi a ramaxa Elisabeti kui. Elisabeti yi lugo Alaa Nii Sarıjanxin na. ⁴² A yi a fala ti xuini te, a naxa, “Baraka diin nan i tan na naxanle tagi! I diin naxan fan sətəma, baraka diin nan na ra! ⁴³ N binyen sıfani ito sətəxi di, n kanna nga xa fa n konni? ⁴⁴ Amasətə, n na i xəntən ti xuiin mə waxatin naxan yi, diin yi a ramaxa n kui sewani. ⁴⁵ Sewani i xa, i tan naxan laxi a ra fa fala Marigina falan kamalima nən.”

Mariyamaa bətina

⁴⁶ Mariyama naxa, “N Marigin tantunma n bəjəni.

⁴⁷ N sewaxi n bəjəni n nakisi-mana Alaa fe ra.

⁴⁸ Amasətə a bata a xaxili lu n tan a walike magodoxin xən ma.

Nanara, fələ iki ma han habadan,

muxun birin a falama nən a baraka diin nan n tan na.

⁴⁹ Amasətə Ala Sənbəmaan bata fe gbeen ligə n xa.

[‡] 1:31: Yesu xinla bunna nən, fa fala “Marakisi Tiina” Heburu xuini.

A xinla sarijan.

50 A kininkinin a yeeragaxu
muxune ma
han mayixete mayixetene.

51 Ala bata a yiini bandun,
a yi waso muxune raxuya ayi
e nun e fe yitənxine.

52 Ala bata manga senbe
kanne ba e manga
gbedene yi.

Naxanye e yete magodoxi, a yi
ne yite.

53 A kametone ralugo fe fajin
na.

A nafulu kanne yii seene jan.

54 Ala layirin naxan xidi en
benbane xa,
a mi jinanxi na ma.

55 A yi a xaxili lu a hinanna
xən ma

Iburahima xa e nun a
bənsənnə birin
han habadan!"

56 Mariyama yi kike saxan
ti Elisabeti fəma. Na xanbi ra,
a yi xete a konni.

Yoni Marafu Tiin bari fena

57 Elisabeti dii bari waxatin
yi a li, a yi dii xəmen sətə.

58 A dəxə bodene nun a xabilan
muxune yi a me a Marig
in bata kininkinin a ma, e yi
sewa e bode xən ma.

59 Diin barin ləxə xunna, e
fa a ra a banxulandeni, e yi
a xili sama nən Sakari alo a
afe xinla kii naxan yi. 60 Koni
a nga naxa, "En-en de! A xili
sama nən Yoni."

61 E yi a fala a xa, e naxa,
"Muxu yo mi i bənsənni
naxan xili na kiini." 62 Nayi, e
yi e yiin maliga a fafe xa, e yi
a maxədin diin xinla ma.

63 Sakari yi walaxan tongo,
a yi a sebe, a naxa, "A xili
nen Yoni." E birin yi kabə
kati! 64 Na waxatin yeten,

Sakari yi nə falan tiye, a Ala
tantun fəlo. 65 A dəxə bo
dene yi gaxu kati! Muxune
yi na feene falama Yudaya
yamanan birin yi. 66 Naxan
birin a me, ne yi e miri, e
maxədinna ti, e naxa, "Diini
ito sa ligama di?" Amasətə e
bata yi a yigbe kati, a Marigin
senbəna a xun ma.

Sakari yi waliyyiya falane ti

67 Yoni Fafe Sakari yi lugo
Alaa Nii Sarijanxin na, a yi
waliyyiya falane ti, a naxa,

68 En Marigin tantun, Isirayi
laa Ala!

Amasətə a bata fa,
a yi a yamaan mali,
a yi e xərçya.

69 A bata Marakisi Tiin
senbəmaan namini

a walikəen Dawuda bənsənni,
70 alo a fala a nabi
sarijanxine xən ma kii
naxan yi

xabu waxati danguxine.

71 A layirin xidi
a a en xunbama nən en yax
une yii,
e nun naxanye birin en
najaxuxi.

72 A yi kininkinin en benbane
ma,

a yi a xaxili lu a layiri
sarijanxin xən ma,

73 alo a kələ en benba Ibu
rahima xa kii naxan yi.

74 A yi en xunba en yaxune
ma.

A tin, en yi a batu bəjəe xun
benli.

75 A yi en findi a muxu
sarijanxine

nun tinxin muxune ra a yee ra
yi en siin birin yi.

76 N ma diina, e i xilima nən
a Kore Xənna Alaa nabina.

I sigama nən Marigin yee ra.
I kirani tən a xa.
77 I yi kisi feen yita a yamaan na,
e yulubine yi xafari
78 a kininkinin gbeen barakani.
A tan nan a ligama en lu kənənni
alo sogen tematəna.
79 A yi muxune makenən naxanye dəxi dimini sayaan yee ra.
A yi bəjəe xunbenla kiraan yita en na.

80 Awa, diin yi gboma, a yi senbən sətəma e nun xaxinla.
A yi lu wulani han a mini waxatin yi a li kənənni Isiray-ila muxune xa.

2

*Yesu yi bari
Matiyu 1.18-25*

1 Na waxatini, Romi Manga Gbee Ogustu yi yamarin fi a yamanan muxune birin xinla xa sebe. 2 Kiriniyusi yi yamana kanyani Siriya yamanani waxatin naxan yi, a sebe fələn nan yi na ra.
3 Awa, muxune birin yi siga e taane yi e xinle sebedeni.

4 Yusufu fan yi keli Galile Nasareti taani, a siga Yudaya taana nde yi naxan yi xili Beteləmi, Manga Dawuda sətəxi dənaxan yi. Yusufu yi siga na, amasətə Dawuda bənsənna nan yi a tan fan na,
5 a siga a xili sebedeni e nun Mariyama naxan yi masuxi a xən naxalandiyani. A fudi kanna nan yi a ra. 6 E yi Beteləmi yi waxatin naxan yi, Mariyama dii bari waxatin yi

a li. 7 A yi a dii xəmə singen sətə. A yi a mafilin dugini, a yi a sa xuruseene balon sa seen kui kulani amasətə e mi yigiyə sətə xəjnə yigiyadəni.

Yəxəə kantanne nun malekane fe

8 Yəxəə kantanna ndee yi na yamanani naxanye yi xima burunna ra, e yi e yəxəəne kantanma kəeen na.
9 Marigina malekan yi mini kənənni e xa, Marigina nərən yi godo e xun ma. E gaxu kati! 10 Koni malekan yi a fala e xa, a naxa, “Ə nama gaxu amasətə n faxi fena nde Xibaru Fajin nan nalideyi ε ma, naxan findima sewa gbeen na yamaan birin xa.

11 Marakisi Tiin bata sətə ε xa to kəeen na Dawuda gbee taani. Alaa Muxu Sugandixin na a ra! Marigin na a ra!
12 Taxamasenna ni ito ra ε xa, ε diidin lima saxi nən xuruseene balon sa seen kui kulani, a mafilinxi dugini.”

13 Na waxatin yetəni maleka ganla yi keli kore, e fa malekan boden fəma, e yi Ala tantun, e naxa,

14 “Binyen xa fi Ala ma kore xənna ma pon! Muxun naxanye bata Ala kənen, ne xa bəjəe xunbenla sətə dunuŋa yi.”

15 Malekane keli e fəma waxatin naxan yi, e xətə ariyanna yi, yəxəə kantanne yi a fala e bode xa, e naxa, “En siga Beteləmi yi, en sa feni ito to naxan ligaxi, Marigin naxan falaxi en xa.”

16 Nanara, e siga mafureñ, e sa Mariyama nun Yusufu

li na, e diidin to saxi xuruseene balon sa seen kui kulan. ¹⁷ ΥΕΧΕΞ κανταννε to diidin to, malekan falan naxanti e xa diidina fe yi, e yi na birin yeba. ¹⁸ Muxun naxanye birin e xuiin me, ne yi kabə xuruse kantanne falan ma. ¹⁹ Mariyama yi feni itoe birin namara a xaxinla ma, a yi a miri ne ma kati! ²⁰ ΥΕΧΕΞ κανταννε yi χέτε, e Ala tantunma, e a binya na feen na e naxan toxi alo malekana a fala e xa kii naxan yi.

Yesu xili sa fena

²¹ Λόχο xun keden danguxina, diidin banxulan waxatin yi a li, e yi a xili sa Yesu alo malekana a fala kii naxan yi benun a xa bari.

E Yesu taxu Ala ra

²² E marasarijanna waxatin to jan alo Musaa Sariya Kitabun naxan falaxi lan dii bari feen ma,* Yusufu nun Mariyama yi siga diidin na Yerusalen taani, e sa a taxu Marigin na. ²³ A sebexi Marigina Sariya Kitabuni, a naxa, “Dii χέμε singen birin xa rasarijnan Marigin xa.”† ²⁴ E yi saraxan ba alo Marigina Sariya Kitabuna a falaxi kii naxan yi, a naxa, “ganba firin hanma kolokonde dii firin.”‡

²⁵ Muxuna nde yi Yerusalen taani nun, a xili Simeyon. Tixin muxu təgəndiyaxin nan yi a ra. A yi Ala maməma Isirayila mali feen na. Alaa Nii Sarjanxin yi a yi. ²⁶ A bata yi a kolon Alaa Nii

Sarjanxin xən ma fa fala a mi faxə fo a Marigina Muxu Sugandixin to. ²⁷ Alaa Nii Sarjanxin yi Simeyon nasiga Ala Batu Banxini. Yesu sətə muxune yi fa a ra Ala Batu Banxini, e xa a ligalalo Sariya Kitabuna a fala kii naxan yi. ²⁸ Simeyon yi Yesu tongo, a yi a sa a kanke ra, a barikan bira Ala xa, a naxa, ²⁹ “Marigina, i bata i ya layirin nakamali n xa. Iki, i ya walikeen xa siga bəjəe xunbenli ³⁰ amasətən bata i ya kisi feen to, ³¹ i naxan yitənxi yamane birin yee ra. ³² A tan nan findima kənənna ra siyane xa, a findima nən Isirayila binyen na, i ya yamana.”

³³ Simeyon falan naxan ti Yesu a fe yi, a nga nun a fafe yi kabə na ra. ³⁴ Simeyon yi duba a nga Mariyama xa, a naxa, “Ala bata diini ito yeba, a yi Isirayila muxu wuyaxi halagi, a yi a wuyaxi rakisi. A findima nən taxamasenna ra koni muxu wuyaxi a matandima nən, ³⁵ a yi e miriya luxunxine ramini kənənni. Tərəna i bəjən səxənma nən alo dəgema xənxeña.”

³⁶ Nabi naxalanmana nde yi na nun, a yi xili Anna, Fanuweli a dii temena. A yi kelixi Aseri bənsənna nin. Naxalan fori gbeen nan yi a ra naxan bata yi jee solofereti futuni nun, ³⁷ a jee tonge solomasəxə e nun jee naanin ti kaja gileyani. A yi Ala Batu

* **2:22:** Na feen sebexi Saraxaraline 12.1-4 kui. † **2:23:** A mato Xərəyaan 13.2 nun 13.12 nun 13.15 nun Yatene 18.15-16 kui. ‡ **2:24:** A mato Saraxaraline 12.8 kui.

Banxini waxatin birin, a yi Ala batuma kœen nun yanyin na, a yi Ala maxandε, a sunna suxu. ³⁸ Na waxatin yeteni, a fa, a barika bira Ala xa, a lu diina fe fale muxune xa naxanye yi Yerusalen taan xunba waxatin mamεma.

Xetε feen Nasareti yi

³⁹ Yusufu nun Mariyama to yelin feene birin nakamalε alo Marigina Sariya Kitabuna a yamarixi kii naxan yi, e xεtε Galile yamanani e taani Nasareti. ⁴⁰ Diidin yi gbooma, a senben sotø, a fe kolonna yi dεfe. Alaa hinanna yi a yi.

Yesu dii jorëna Ala Batu Banxini

⁴¹ Yesu sotø muxune yi sigama Yerusalen taani *jne* yo *jne* Halagi Tiin Dangu Loxon Sanli. ⁴² Yesu sotøn *jne* fu nun firinna ti waxatin naxan yi, e siga sanla rabadeni alo e namunna kii naxan yi. ⁴³ Sanla jian waxatin naxan yi, e xεtε e konni. Yesu yi lu Yerusalen taani, koni a sotø muxune mi yi a kolon. ⁴⁴ E yi e miri, a a yi yamaan ye, e ferijen sigan tiye. Na xanbi ra, e Yesu fen fəlo e ngaxakedenne nun e xøyine tagi. ⁴⁵ Koni e mi a to. Nanara, e xεtε a fendeni Yerusalen taani. ⁴⁶ A soge saxanden, e yi sa a to Ala Batu Banxini, a dəxi Yahudiya karaməxəne tagi, a tuli matixi e ra, a e maxədinma. ⁴⁷ Naxan birin

a xuiin mε, ne yi kabε a xaxilimayaan yabine ma. ⁴⁸ A sotø muxune a to waxatin naxan yi, e kabε. A nga yi a fala a xa, a naxa, “N ma diina, i ito ligaxi nxu ra nanfera? Nxu nun i fafe bata yigitegε i fendeni katil!”

⁴⁹ A yi e yabi, a naxa, “E n fenma nanfera? E mi a kolon fa fala a lan nən n xa lu n Fafe a banxini?” ⁵⁰ Koni a naxan fala e xa, e mi na famu.

⁵¹ Nanara, Yesu yi siga e fəxø ra Nasareti yi, a yi e sagoon liga. A nga yi feni itoe birin namara a xaxinla ma. ⁵² Yesu yi xungbo, a xaxili sotø, a fe yi rafan Ala nun yamaan ma.

3

Yoni Marafu Tiina kawandina

Matiyu 3.1-12, Maraka 1.1-8, Yoni 1.19-28

¹ Pənsi Pilati yi yamana kanyani Yudaya yamanani waxatin naxan yi, Romi Manga Gbeen Tibéri a mangayaan *jne* fu nun suulunna nan yi a ra nun. Herode fan yi kuntigiyani Galile yamanan xun na. A ngaxakedenna, Filipi fan yi kuntigiyani Iture nun Tirakoniti yamanane xun na. Lisanisa fan yi kuntigiyani Abileni yamanan xun na. ² Anasa nun Kayafa, saraxarali kuntigi singene nan yi ne fan na. Ala falan ti Sakari a dii xəmən Yoni xa na waxatin

§ 2:41: Halagi Tiin Dangu Loxon Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nən Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kœ kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine də wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xərəyaan 12.1-13 kui.

nin wulani. ³ Yoni yi sigama Yurudən baan də kawandi badeni, a naxa, “Ε xun xanbi so ε yulubine yi, ε rafu igeni, ε yulubine xafarima nən.” ⁴ Nabi Esayi a səbe nən a Kitabun kui, a naxa, “Muxuna nde xuiin minima tonbonni, a naxa, ‘Ε kirani tən Marigin yee ra, ε kirane matinxin a xa!

⁵ Ε folone birin naxutu, ε geyane nun yire matexine birin wuru.
Kira yidəxine birin yi tinxin.
Kira naxine birin yi malaxun.
⁶ Adamadiiine birin kisi feen toma nən fata Ala ra!”*

⁷ Yamaan yi fa Yoni fema, a a xa e rafu igeni e tubi xinla ma Ala ma. A yi a fala e xa, a naxa, “Ε tan saji bənsənne! Nde ε rakolonxi, ε xa ε gi Alaa xələn bun ma? ⁸ Ε kewanle xa a yita fa fala ε bata ε xun xanbi so ε hakene yi. Ε nama ε miri fa fala, ε benban nan Iburahima ra. N xa a fala ε xa, Ala nəε gemeni itoe maxete nən, a e findi Iburahima bənsənne ra! ⁹ Bunbin bata yitən wudi salenne sege feen na. Wudin naxan mi bogi fajin tima, na segemə nən, a woli təenii.”

¹⁰ Yamaan yi a maxədin, e naxa, “Nxu nanfe ligama na yi?”

¹¹ A yi e yabi, a naxa, “Doma firin naxan yii, a xa keden fi gbete ma se mi naxan yii, donseen muxun naxan yii, a xa a yitaxun.”

¹² Mudu maxinla ndee yi fa alogo e xa rafu igeni e

tubi xinla ma Ala ma, e yi a maxədin, e naxa, “Karaməxə, nxu tan nanfe ligama?”

¹³ A yi e yabi, a naxa, “Ε nama seen maxili dangu a danna ra.”

¹⁴ Sofana ndee fan yi a maxədin, e naxa, “Nxu tan go? Nxu nanfe ligama?”

A yi a fala e xa, a naxa, “Ε nama gbetin ba muxune yii fangan na hanma wuleni. Ε wasa so ε saranni.”

¹⁵ Yamaan yi e yigin sa folo Yoni yi. E yi mirixi a ma fa fala Alaa Muxu Sugandixin na a ra. ¹⁶ Nanara, Yoni yi a fala e birin xa, a naxa, “N tan ε rafuma igen nin, koni naxan senben gbo n tan gbeen xa, na fama, n tan mi sa lan nən n findi a sankidi fulunna ra. Na ε rafuma Alaa Nii Sarijanxin nun təen nin. ¹⁷ A segedenna a yii, a maali fe, a yi a sa sagan kui, koni a se dagin sama nən tε tutareni!”

¹⁸ Yoni yi Alaa falan Xibaru Fajin nali yamaan ma maxadi kii wuyaxi yi. ¹⁹ Koni Yoni yi Manga Herode sən naxina fe fala, amasətə a bata yi afafaxakedenna naxanla Herodiyade futu e nun a mən bata yi fe naxi wuyaxi liga.

²⁰ Herode mən yi fe naxi gbete liga naxan dangu bodene ra, a Yoni sa kasoon na.

*Yoni yi Yesu rafu igeni
Matiyu 3.13-17, Maraka
1.9-11, Yoni 1.32-34*

²¹ Yamaan birin yelin na-fuye waxatin naxan yi, Yesu fan yi rafu igeni. Yesu yi Ala maxandima waxatin naxan

* **3:6:** Esayi 40.3-5

yi, kore xənna dəen yi rabi,
²² Alaa Nii Sarjanxin yi godo
 a ma ganba sawurani. Fala
 xuin yi keli kore, a naxa, "N
 nafan Dii Xəmən nan i tan na.
 I bata n kənen ki fajı."†

Yesu benbane fe

Matiyu 1.1-17

²³ Yesu to jee tongue saxan
 sotj, a yi a wanla fol. Yamaan
 yi mirixi a Yusufu a dii xəmən
 nan a tan na.

Heli nan ma dii yi Yusufu ra,
²⁴ Mataha nan ma dii yi Heli
 ra,
 Lewi nan ma dii yi Mataha ra,
 Meliki nan ma dii yi Lewi ra,
 Yanayi nan ma dii yi Meliki
 ra,
 Yusufu nan ma dii yi Yanayi
 ra,
²⁵ Matahisə nan ma dii yi
 Yusufu ra,
 Amosi nan ma dii yi Matahisə
 ra,
 Nahun nan ma dii yi Amosi
 ra,
 Esili nan ma dii yi Nahun na,
 Nagagi nan ma dii yi Esili ra,
²⁶ Maati nan ma dii yi Nagagi
 ra,
 Matahisə nan ma dii yi Maati
 ra,
 Səmənni nan ma dii yi
 Matahisə ra,
 Yoseke nan ma dii yi Səmənni
 ra,
 Yoda nan ma dii yi Yoseke ra,
²⁷ Yohana nan ma dii yi Yoda
 ra,
 Resa nan ma dii yi Yohana ra,
 Sorobabeli nan ma dii yi Resa
 ra,
 Selatili nan ma dii yi Soroba-
 beli ra,
 Neri nan ma dii yi Selatili ra,

²⁸ Meliki nan ma dii yi Neri
 ra,
 Adi nan ma dii yi Meliki ra,
 Kosan nan ma dii yi Adi ra,
 Elemadan nan ma dii yi
 Kosan na,
 Eri nan ma dii yi Elemadan
 na,
²⁹ Yosuwe nan ma dii yi Ere
 ra,
 Elisere nan ma dii yi Yosuwe
 ra,
 Yorimi nan ma dii yi Elisere
 ra,
 Mataha nan ma dii yi Yorimi
 ra,
 Lewi nan ma dii yi Mataha ra,
³⁰ Simeyən nan ma dii yi Lewi
 ra,
 Yuda nan ma dii yi Simeyən
 na,
 Yusufu nan ma dii yi Yuda ra,
 Yonan nan ma dii yi Yusufu
 ra,
 Eliyakimi nan ma dii yi
 Yonan na,
³¹ Meleya nan ma dii yi
 Eliyakimi ra,
 Mena nan ma dii yi Meleya
 ra,
 Matata nan ma dii yi Mena ra,
 Natan nan ma dii yi Matata
 ra,
 Dawuda nan ma dii yi Natan
 na,
³² Yesə nan ma dii yi Dawuda
 ra,
 Obedi nan ma dii yi Yesə ra,
 Boosu nan ma dii yi Obedi ra,
 Salimon nan ma dii yi Boosu
 ra,
 Naxason nan ma dii yi Sal-
 imon na,
³³ Aminadabo nan ma dii yi
 Naxason na,
 Rami nan ma dii yi Aminad-
 abo ra,
 Xesirən nan ma dii yi Rami ra,

† 3:22: A mato Yaburin 2.7 nun Esayı 42.1 kui.

Peresi nan ma dii yi Xesirən na,
 Yuda nan ma dii yi Peresi ra,
³⁴ Yaxuba nan ma dii yi Yuda ra,
 Isiyaga nan ma dii yi Yaxuba ra,
 Iburahima nan ma dii yi Isiyaga ra,
 Tera nan ma dii yi Iburahima ra,
 Nahori nan ma dii yi Tera ra,
³⁵ Serugu nan ma dii yi Nahori ra,
 Rehu nan ma dii yi Serugu ra,
 Pelegi nan ma dii yi Rehu ra,
 Eberi nan ma dii yi Pelegi ra,
 Selaxa nan ma dii yi Eberi ra,
³⁶ Kayinan nan ma dii yi Selaxa ra,
 Arapaxadi nan ma dii yi Kayinan na,
 Semi nan ma dii yi Arapaxadi ra,
 Nuhan nan ma dii yi Semi ra,
 Lameki nan ma dii yi Nuhan na,
³⁷ Matusela nan ma dii yi Lameki ra,
 Xenəki nan ma dii yi Matusela ra,
 Yaredi nan ma dii yi Xenəki ra,
 Mahalaleli nan ma dii yi Yaredi ra,
 Kenan nan ma dii yi Mahalaleli ra,
³⁸ Enosi nan ma dii yi Kenan na,
 Seti nan ma dii yi Enosi ra,
 N Benba Adama nan ma dii yi Seti ra,
 Ala nan N Benba Adama da.

4

Setana yi kata a xa Yesu ratantan Matiyu 4.1-11, Maraka 1.12-13

¹ Yesu yi keli Yurudən baani a lugoxi Alaa Nii Sarıjanxin na. Alaa Nii Sarıjanxin yi siga a ra tonbonni. ² Yinna Manga Setana yi kata a xa Yesu ratantan soge tonge naanin. Yesu mi sese don na waxatini, sunna yi a susu han!*

³ Yinna Manga Setana yi a fala a xa, a naxa, "Xa Alaa Dii Xəmən nan i tan na, a fala gəmeni ito xa, a xa findi burun na."

⁴ Yesu yi a yabi, a naxa, "A sebəxi Kitabuni, a naxa 'Muxun mi balon donseen xan gbansan na.'"

⁵ Na xanbi ra, Yinna Manga Setana yi a tongo, a siga a ra, a dunuja mangayane birin yita a ra mafureñ. ⁶ Awa, Yinna Manga Setana yi a fala a xa, a naxa, "N noñ birin fima i ma nən e nun nafunli ito birin amasətə a birin taxuxi n tan nan na, muxun naxan na n kənən, n yi a so na yii. ⁷ Awa, xa i n batu, n ni ito birin fima nən i ma."

⁸ Yesu yi a yabi, a naxa, "A sebəxi Kitabuni, a 'I xa i Marigina Ala binya, i yi a keden peen batu!'‡"

⁹ Na xanbi ra, Yinna Manga Setana yi Yesu tongo, a siga a ra Yerusalən taani, a yi a ti Ala Batu Banxin xun tagi, a yi a fala a xa, a naxa, "Xa Alaa Dii

* **4:2:** Yesu mi sese don: Na waxatini, muxun na yi sunna susu, a mi yi donseen donma hali kəeñ na. Waxatina nde, e mən yi a jənige e nama igen fan min hali kəeñ na. † **4:4:** Sariyane 8.3 ‡ **4:8:** Sariyane 6.13-14

Xemēn nan i tan na, tugar be,
¹⁰ amasōtō a sēbēxi Kitabuni,
 fa fala, ‘Ala yamarin fima nēn
 a malekane ma i ya fe yi alogo
 e xa i kantan,’ ¹¹ a mōn yi a
 fala, a naxa, ‘e i tongoma nēn
 alogo i nama i sanna din gēmē
 yo ra.’[§]

¹² Yesu yi a yabi, a naxa, “A
 sēbēxi, ‘I nama i Marigina Ala
 mato bunbani.’^{*}

¹³ Yonna Manga Setana to
 yelin Yesu matoe kiin birin
 yi, a keli a fēma han waxati
 gbētē.

*Yesu yi a wanla fōlō Galile
 Matiyu 4.12-17, Maraka*
1.14-15

¹⁴ Na xanbi ra, Yesu yi xētē
 Galile yi, Alaa Nii Sarijanxin
 senbēna a xun ma. A fe
 xibarun yi rali na yamanan
 birin yi. ¹⁵ A yi e xaran e
 salide banxine yi, e birin yi a
 tantun.

*Nasareti kaane yi emē Yesu
 ra Matiyu 13.53-58, Maraka*
6.1-6

¹⁶ Na xanbi ra, Yesu yi siga
 Nasareti taani, a maxuruxi
 dēnaxan yi. Matabu Lōxōni,
 a yi siga salide banxini alo a
 darixi a ligē kii naxan yi. A
 keli, a ti xaran feen na. ¹⁷ E yi
 Nabi Esayi gbee Kitabun so a
 yii. A yi a rabi, a na yiren to a
 sēbēxi dēnaxan yi, a naxa,

¹⁸ “Marigina Niina n yi.
 A bata n sugandi, a n xa
 Alaa falan Xibaru Fajin nali
 yiigelitōne ma. A bata n
 nasiga, a n xa xōrōya feen
 kawandin ba suxu muxune

xa, n yi danxutōne yēen nabi.
 Naxanye nōōn bun ma, n ne
 xōrōya. ¹⁹ N xa Marigina
 muxune xunba jēen nali.”[†]

²⁰ Yesu yi Kitabun nagali, a
 yi a so a suxu muxun yii, a
 dōxō. Muxun naxanye birin
 yi salide banxini, ne yi e yēen
 ti a ra. ²¹ A falan ti fōlō e
 xa, a naxa, “To, n bata naxan
 xaran, ε yi a mē, na bata ka-
 mali.”

²² E birin yi a sere ba, e kabē
 na fala fajine ma a naxanye
 ti e xa. E yi a fala, e naxa,
 “Yusufu a dii xēmēn xa mi ito
 ra ba?”

²³ Yesu yi a fala e xa, a
 naxa, “N laxi a ra yati, fa
 fala ε sandani ito sama n
 ma nēn fa fala, ‘Seribana,
 i yētē rakendeya.’ ε mōn a
 falama n ma nēn fa fala, ‘Nxu
 feen naxanye mexi i ya fe yi
 Kaperunan yi, ne fan ligā i
 gbee taani.’ ” ²⁴ Yesu mōn
 yi a fala e xa, a naxa, “N
 xa jōndin fala ε xa, nabiin
 mi binyen sōtē a kon taani
 mumē!” ²⁵ A yi a fala, a
 naxa, “ε tuli mati, jōndin
 na a ra, kē naxalan wuyaxi
 yi Isirayila muxune yē Nabi
 Eli waxatini. Na waxatini
 tulen mi fa jēe saxan e nun
 a tagi, fitina kamēn yi so na
 yamanan birin yi. ²⁶ Koni
 hali na Ala mi Nabi Eli rasiga
 e tan nde keden yo ma, fō kē
 naxalan keden peen naxan
 yi Sarepata taani, Sidēn
 yamanani. ²⁷ Dogonfontō
 wuyaxi yi Isirayila muxune
 yē Nabi Elise waxatini, koni
 hali na keden pe, a mi

kendεya fō Naman, Siriya kaana.”‡

²⁸ Muxun naxanye yi salide banxini, ne na mē waxatin naxan yi, e bōjen yi te. ²⁹ E keli, e siga a ratuntunyé taan fari ma han geyaan tintinna ra taan yi geyaan naxan fari, alogo e xa a radin lanbanni. ³⁰ Koni a dangu yamaan tagi, a siga.

Yinnan muxun naxan fōx̄a ra

Maraka 1.21-28

³¹ Na xanbi ra, Yesu yi siga Galile Kapérunan taani, a yamaan xaran dēnaxan yi Matabu Ləxəni. ³² E birin yi kabε a xaran ti kiin ma amasōtō a yi falan tima Ala sənbən nin. ³³ Xəməna nde yi salide banxini yinnan yi naxan fōx̄a ra, yinna jaxina. A yi a xuini te, a gbelegbele, a naxa ³⁴ “Ee! Yesu Nasareti kaana, i waxy nanse xən ma nxu yii? I faxi nxu halagiden nin ba? N na a kolon nde i ra. Alaa muxu sarıjanxin nan i tan na.”

³⁵ Yesu yi yinnan yamari a səbəen na, a naxa, “I dundu, xətə xəməni ito fōx̄a ra.” Yinnan yi xəmən nabira e birin yetagi, a xətə a fōx̄a ra, a mi sese jaxi liga a ra.

³⁶ Muxune birin yi kabε, e yi a fala e bode xa, e naxa, “Xaran sifan mundun ito ra? Xəməni ito bata falan ti yinna jaxine xa nəɔn nun sənbəni, e xətə muxune fōx̄a ra!” ³⁷ Yesu a fe xibarun yi xuya ayi na yamanan birin yi.

Yesu yi muxu wuyaxi rakendεya

Matiyu 8.14-17, Maraka 1.29-34

³⁸ Yesu yi keli salide banxini, a siga Simən konni. A yi a li Simən bitan gilen fatin wolonxi a ma. E yi a fe fala Yesu xa. ³⁹ A sa a ti a saden dəxən ma, a yi falan ti fati mawolonna xili ma, jnaxanla yi kendεya na waxatin yetəni, a yi keli a fələ wale e xa.

⁴⁰ Sogen godo waxatin naxan yi, furemane yi muxun naxanye birin yii, furen sifa wuyaxi, ne yi fa ne ra Yesu fəma. A yi a yiin sa e birin xun ma, a yi e rakendεya. ⁴¹ Ninanne fan yi muxun naxanye fōx̄a ra, e yi ne ragbelegbele e falan ti e xən, e naxa, “Alaa Dii Xəmən nan i tan na!” E xətə muxu wuyaxi fōx̄a ra.

Koni, a yi jinanne yamari a e nama falan ti, amasōtō e yi a kolon a Alaa Muxu Sugandixin nan a tan na.

Yesu yi kawandin ba

Maraka 1.35-39

⁴² Subaxani, Yesu yi keli taani, a siga a danna yirena nde yi. Yamaan yi a fen fələ. E a to waxatin naxan yi, e kata e xa a makankan alogo a nama siga ⁴³ koni a yi a fala e xa, a naxa, “A fərə mi na fōn xa Alaa Mangayaan Xibaru Fajin nali taan bonne fan yi nən amasōtō Ala n xəxi na nan ma.”

⁴⁴ Nanara, a yi kawandin bama Yudaya yamanani salide banxine yi.

‡ 4:27: A mato Mangane Firinden sora 5.1-14 kui.

5

*Yesu yi a xarandii singene
xili*

*Matiyu 4.18-22, Maraka
1.16-20*

¹ Loxəna nde, Yesu yi tixi Genesareti Daraan dε, yamaan yi a yigbetenma Alaa falan medeni, ² a yi kunki firin to igen dε yexε suxune bata yi keli naxanye kui e lu e yalane raxε. ³ Yesu yi so Simən ma kunkin kui, a yi a mafan, a xa a tutin igen xun ma ndedi. Yesu yi dəxə kunkin kui, a yamaan xaran.

⁴ A yelin falan tiyε waxatin naxan yi, a yi a fala Simən xa, a naxa, “Kunkin nasiga tilin yireni ε nun i lanfane xa yalane ragodo igeni, ε yexεn suxu.”

⁵ Simən yi a yabi, a naxa, “Nxu kanna, nxu bata wali kœen na kati! Nxu mi sese suxu. Koni xa i bata a fala na kiini, n yalane ragodoma nən igeni.” ⁶ E to yalane ragodo igeni, e yexε wuyaxi suxu han yalane yi lu yibœ. ⁷ E lanfaan naxanye yi kunkin boden kui, e ne xili e malideni. E fa, e yi kunkin firinne birin nafe yexεn na han e godo fələ igen bun ma. ⁸ Feen naxan liga, Simən Piyeri* na to waxatin naxan yi, a yi a xinbi sin Yesu bun ma, a naxa, “Margina, i masiga n na amasətə hake kanna nan n tan na!”

* **5:8:** Muxune mən Piyeri ma a Pita. [†] **5:14:** dogonfontənə: Alaa sariyan kui, dogonfontən mi yi daxa a xa so taani. A yi luma taan fari ma nən. Saraxaraline nan yi muxun fatin matoma a yi a fala, xa na kanna sarijan, hanma xa a mi sarijan. Muxu gbete mi yi a yiin dinjε dogonfontən na, bayo na yi na kanna sarijanna kalama nən. A mato Saraxaraline 13.45-46. Xa dogonfonna na ba muxun ma, fa a xa saraxan ba aloga a mən xa sarijan kii naxan yi, a fa so taani, a dəxə a konni. A mato Saraxaraline sora 14.

⁹ Gaxun yi a suxu a tan nun a lanfane birin na yexε suxine fe ra ¹⁰ hali Yaki nun Yoni Sebede a dii xemene. Yesu yi a fala Simən xa, a naxa, “I nama gaxu, fələ to ma, i fa muxune nan sətəma Ala xa alo i yi yexεn suxuma kii naxan yi.”

¹¹ E kunkine rate xareyaan na, e seene birin lu na, e bira Yesu fəxə ra.

*Yesu yi dogonfontən
nakendeyə*

Matiyu 8.1-4, Maraka 1.40-45

¹² Yesu yi taana nde yi, xemena nde yi fa dogonfonna yi naxan fatin birin ma. A Yesu to waxatin naxan yi, a yi bira, a yətagin yi lan bəxən ma, a yi a mafan, a naxa, “N kanna, xa i tin, i nəe n nakendeyə nən!”

¹³ Yesu yi a yiin sa a ma, a naxa, “N bata tin, i xa kendeyə!” Dogonfonna yi a bejin sasa! ¹⁴ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I nama a fala muxu yo xa, koni siga saraxaraliin fəma, a xa i mato. Na xanbi ra, i saraxan ba i rasarijan feen na alo Musa a yamari kii naxan yi. Na findima seren na e xa.”[†]

¹⁵ Koni Yesu xinla yi xuya ayi na yiren birin yi. Yama gbeen yi fa a falan nameđeni e nun e rakendeyə feen na.

¹⁶ Koni a yi keli, a siga a

danna, a yi Ala maxandi, alo a darixi a ra kii naxan yi.

*Yesuyilebutenna rakendęya
Matiyu 9.1-8, Maraka 2.1-*

12

¹⁷ Loxona nde Yesu yi xaranna tima, Farisi muxuna[‡] ndee nun sariya karamoxone yi dɔxi na yi, naxanye yi kelixi Galile nun Yudaya taan birin yi e nun Yerusalen taani. Marigin senben yi Yesu yi a furetone rakendęya. ¹⁸ Muxuna ndee yi fa lebutenna ra a sa seni e yii. E kata, a e xa a raso banxini, alogo e xa sa a sa Yesu bun ma.

¹⁹ Koni yamaan yi gbo, e mi kira sɔtɔ e yi a raso. Na nan a ligi e te banxin fari e yinla raba menni, e yi e nun a sa seen nagodo yamaan tagi Yesu yetagi. ²⁰ Yesu e denkeleyaan to waxatin naxan yi, a yi a fala xemén xa, a naxa, "N xɔyina, i yulubine bata mafelu."

²¹ Sariya karamoxone nun Farisi muxune yi e miri, e naxa, "Nde xemeni ito ra naxan Ala rayelefuma? Muxu yo mi nœ yulubine mafeluyę fɔ Ala keden peena!"

²² Yesu yi e miriyaan kolon. Nanara, a fala e xa, a naxa, "E mirima fe sifani itoe ma nanfera? ²³ Nanse fala raxəlɔ, 'I yulubine bata mafelu' hanma 'Keli, i ya sa seen tongo, i sigan ti?' ²⁴ N

na yitama ε ra nən nayi fa fala senbenə n tan Muxuna Dii Xemén yii dunuja yi, n muxun mafelu a yulubine ra." A yi a fala lebutenna xa, a naxa, "Keli, i ya sa seen tongo, i siga i konni!"

²⁵ Xemén yi keli e birin yetagi, a yi a sa seen tongo, a siga a konni mafuren, a yi Ala tantun. ²⁶ E birin yi kabə kat! E yi Ala tantun amasotə e bata yi gaxu Ala yee ra, e naxa, "En bata kabanako feen to to!"

*Yesu yi Lewi xili
Matiyu 9.9-13, Maraka
2.13-17*

²⁷ Na xanbi ra, Yesu yi mini, a siga, a sa mudu maxinla nde to, a xili Lewi, a yi dɔxi mudu maxilideni. Yesu yi a fala a xa, a naxa, "Bira n fɔxɔ ra." ²⁸ Lewi yi keli, a yi a seene birin lu na, a bira Yesu fɔxɔ ra.

²⁹ Na xanbi ra, Lewi yi naxajanaxani tɔn a banxini Yesu xa. Mudu maxili wuyaxi nun muxu gbeteye fan wuyaxi yi dɔxɔ e fəma. ³⁰ Farisi muxuna ndee nun sariya karamoxone ndee yi falan ti Yesu a xarandiine fe yi, e yi e maxədin, e naxa, "Nanfera ε donseen donma ε yi ε min mudu maxinle nun hake kanne fəma?"

³¹ Yesu yi e yabi, a naxa, "Muxun naxan kende na mako mi seribaan ma fɔ furetone. ³² Amasotə n mi faxi tinxin muxune xilideni

[‡] **5:17:** Farisi muxune: Yahudiyan nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. E tan nan e səbə so Musaa sariyan suxun ma dangu Yahudiyan bonne ra. E mən yi e benbane namunne suxuma kii xɔdəxəni. E tan yi laxi malekane ra. E mən yi laxi a ra a muxune kelima nən sayani.

fɔ hakε kanne, alogo e xa e xun xanbi so e hakεne yi.”

*Sun suxu feen maxɔdinna
Matiyu 9.14-17, Maraka*

2.18-22

³³ Muxuna ndee yi a fala Yesu xa, e naxa, “Yoni a xarandiine sunna suxuma yε yo yε, e yi Ala maxandi. Farisi muxune xarandiine fan na ligama. Koni i ya xarandiine donseen donma, e yi e min.”

³⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “Naxalandi kanna nεma jaxalandi tiine fεma waxatin naxan yi, e sunε ba?§ Na mi ligε mume! ³⁵ Koni waxatina nde fama jaxalandi kanna bama nεn e yε, e sunna suxuma nεn na waxatini.”

³⁶ Yesu yi sandani ito fan sa e xa, a naxa, “Muxu yo mi nɔε dugi nεnen tongε, a yi a yibɔ, a dugi fonna bεteren a ra.* Xa a na liga, a dugi nεnen kalama nεn. Dugi dungi nεnen fan mi lanjε a fonna ma. ³⁷ Muxun mi manpa nεnen se se sase fonna kui. Xa a na liga, manpa nεnen se sase fonna kalama nεn, manpaan yi bɔxɔn, se sase fonna yi kala. ³⁸ Koni manpa nεnen sama se sase nεnen nan kui! ³⁹ Awa, muxun na manpa fonna min waxatin naxan yi, a nεnen mi fa rafan a ma sɔnɔn, a falama nεn nayi, a naxa, ‘A fonna fan.’”

§ 5:34: Naxalandi kanna: Yesu nan luxi alo jaxalandi kanna sandani ito kui. A bunna nεen, fa fala muxune mi sunna suxuma sεwa waxatine yi. * 5:36: dugi nεnen: Yesu a sariya nεnen mi se Musaa sariya fonna ma. Sariya fonna mən mi se sariya nεnen ma. * 6:2: Farisi muxune namunne mi yi tinjε wali yo xa kε Matabu Lɔxɔni. Na feen sebεxi Xɔrɔyaan 20.8-10 kui. Farisi muxune fena ndee saxi sariyan fari, e naxa, a hali muxu sɔxɔlexine mi yi maliyε na lɔxɔni. † 6:3: Amato Samuyeli Singen 21.2-7 kui.

6
*Matabu Lɔxɔna fe
Matiyu 12.1-8, Maraka
2.23-28*

¹ Yesu yi danguma xεena nde ma lɔxɔna nde yi, Matabu Lɔxɔni, a xarandiine yi sansi tɔnsɔnne ratorondon fɔlɔ, e yi a terexεn e yiin kui, e a kesen don. ² Farisi muxuna ndee naxa, “E ito ligama nanfera? A mi daxa Matabu Lɔxɔni.”*

³ Yesu yi e yabi, a naxa, “E mi na xaranxi ba, kamεn Dawuda suxu waxatin naxan yi, e nun a fɔxɔrabirane naxan liga?† ⁴ A so nεn Alaa banxini, a yi Alaa buru ralixin don, a yi nde so a muxune fan yii. Anu, a mi daxa muxun xa a don fɔ saraxaraline.”

⁵ Yesu mən yi a fala, a naxa, “N tan Muxuna Dii Xεmen nan Matabu Lɔxɔn kanna ra.”

*Xεmε yii madɔnxina fe
Matiyu 12.9-14, Maraka
3.1-6*

⁶ Yesu yi siga salide banxini Matabu Lɔxɔ gbεtε yi, a sa e xaran. Xεmena nde yi na naxan yiifari ma yiin yi madɔnxi. ⁷ Sariya karaməxɔna ndee nun Farisi muxuna ndee yi waxi a xɔn ma e xa Yesu tɔnjε. Nanara, e yi e yεn ti a ra alogo e xa a kolon xa a muxun nakεndεyε Matabu Lɔxɔni. ⁸ Koni Yesu yi e miriyaan kolon. Nanara, a yi a fala xεmε yii madɔnxin

xa, a naxa, "Keli, i fa yamaan yetagi be." Xemén yi keli, a ti e yetagi. ⁹ Yesu yi a fala e xa, a naxa, "N xa ε maxədin, Matabu Loxəni, nanse daxa a xa liga, a jaxina xa a fajina? En yi muxun niin nakisi ba, xa en yi a halagi?" ¹⁰ A yi e birin mato, a yi a fala xemén xa, a naxa, "I yiini bandun." A yi a liga na kiini, a yiin yi kendəya.

¹¹ Koni e xələ kati, e naxan ligama Yesu ra e na fala e bode tagi.

Yesu yi xəra fu nun firinne yeba

Matiyu 10.1-4, Maraka 3.13-19

¹² Yesu yi siga geyaan fari, a sa Ala maxandi na waxatini, a xi Ala maxande. ¹³ Kuye ba waxatin naxan yi, a yi a xarandiine xili, a fu nun firin yeba e tagi, a yi ne xili sa xərane. ¹⁴ E xinle ni itoe ra, Simən, a naxan xili sa Piyeri, e nun a ngaxakedenna Andire, e nun Yaki nun Yoni nun Filipi nun Barotolome nun ¹⁵ Matiyu nun Tomasi e nun Alifaa dii xemén Yaki, e nun Simən e naxan ma a "Yahudiya siya xanuna,"^{‡ 16} e nun Yaki a dii xemén Yudasi e nun Yudasi Isakariyoti naxan Yesu yanfa, a yi a so yiini.

Yesu yi yamaan mali
Matiyu 4.23-25

¹⁷ Yesu yi godo keli geyaan fari e nun a xərane, a ti lanbanni, e nun a xarandii wuyaxi. Yama gbeen yi na

nun sa keli Yudaya yamanan yiren birin yi, e nun keli Yerusalen taani, e nun taan naxanye tixi fəxə igen dəxən ma, naxanye xili Tire e nun Sidən. Men kanne yi fa a xuiin namədeni e nun e rakəndəyadeni e furen sifan birin ma. ¹⁸ Yinna jaxine bata yi naxanye tərə ne fan yi fa e rakəndəyadeni. ¹⁹ Muxun birin yi kataxi, alogo e xa e yiin dinjə a ra, amasətə sənben yi minima ayi naxan yi e rakəndəyama.

Sewa kendəna
Matiyu 5.1-12

²⁰ Yesu yi a xarandiine mato, a naxa, "Sewana ε tan yiigelitəne xa, amasətə ε gbeen nan Alaa Mangayaan na!"

²¹ Sewana ε xa, kamən naxanye ma iki amasətə ε lugoma nən ken! Sewana ε xa, naxanye wugama iki, amasətə ε gelema nən!"

²² "Yamaan na ε rajaxu waxatin naxan yi, e yi ε kedi, e yi ε konbi fa fala muxu naxin nan ε tan na Muxuna Dii Xemena fe ra, sewana ε xa na yi. ²³ Na na liga waxatin naxan yi, ε xa sewa, ε yi ε bodon sewana fe ra amasətə barayi gbeen namaraxi ε xa ariyanna yi. Bayo e benbane nabine tərə na kii nin."

²⁴ "Koni nafulu kanne, gbalona ε yee ra amasətə ε bata yelin ε gbee jaxunna sətə ε siini."

²⁵ ε tan naxanye lugoxi iki,

^{‡ 6:15:} Yahudiya siya xanuna: Muxun nan yi ne ra naxanye yi Romi kaane yengəma alogo Isirayila kaane xa mini e noɔn bun ma.

gbalona ε yεε ra,
amasətə kaməna ε suxuma
nən.
Ε tan naxanye gelema iki,
gbalona ε yεε ra,
amasətə ε mənəma nən, ε
wuga.”

²⁶ “Muxun birin na ε xili
fajin fala waxatin naxan yi,
gbalona ε yεε ra amasətə ε
benbane a fala na kii nin
wule nabine ma.”

Iyaxune xanu
Matiyu 5.38-48

²⁷ “Koni, naxanye n xuiin
məma, n na falama ε xa nən.
Ε ε yaxune xanu, naxanye
bata ε ranaxu, ε xa fe fajin
liga ne xa. ²⁸ Ε xa duba ε
danga muxune xa. Naxanye
ε tərəma, ε xa Ala maxandi ne
xa. ²⁹ Naxan na i deen fəxə ke-
denna garin a ma, bode fəxə
fan ti a xa. Xa muxuna nde
i ya doma gbeen tongo, i xa
tin a xa doma bun biran fan
tongo. ³⁰ Naxan na i xandi
seni, i xa na ki. Xa muxuna
nde i yii seen tongo, i nama
a maxədin na ra sənən. ³¹ I
waxi muxune xa feen naxan
naba i xa, na pəxənna ligam
bonne xa.”

³² “Muxun naxanye bata ε
xanu, xa ε ne nan tun xanu,
ε barayin sətəma na yi di?
Hali hake kanne fan muxun
xanuma naxan bata e xanu!”

³³ Muxun naxanye bata fe
fajin liga ε xa, xa ε fe fajin
liga ne nan tun xa, ε barayin
sətəma na yi di? Hali hake
kanne fan na ligama. ³⁴ Xa
ε muxune nan tun dolima
naxanye a firma, ε barayin
sətəma na yi di? Hali hake
kanne fan e bode dolima na
kiini. ³⁵ Koni, ε tan xa ε yax-
une xanu, ε fe fajin liga e

xa. Ε muxune doli, ε nama
ε miri se sətə feen ma ne
yi. Ε barayi gbee sətəma
nən na yi. Ε ligama nən
alo ε Fafe, Kore Xənna Ala.
Amasətə a fe fajin ligama fin-
siriwanle nun muxu naxine
xa. ³⁶ Ε kininkinin alo ε Fafe
Ala kininkininxi kii naxan
yi.”

Ε nama ε lanfane kəwanle
makiti
Matiyu 7.1-5

³⁷ “Ε nama ε yετε findi ε lan-
fane kəwanle makiti muxun
na, alogo Ala nama ε fan mak-
iti. Ε nama bonne yalagi al-
ogo Ala nama ε fan yalagi. Ε
muxune mafelu alogo Ala xa
ε fan mafelu. ³⁸ Ε muxune
ki alogo Ala xa ε fan ki. Ε yi
liga seen nafexin sətə na yi, a
rafexina ken, a madəten, ε yi
a sa ε dugi dəni. Ε ligaseen
naxan yatəma bonne xa, Ala
fan na yatəma ε xa nən.”

³⁹ Yesu yi sandani ito sa e
xa, a naxa, “Danxutoon mi
danxutoon yii rasuxε, xa a na
liga e firinna birin birama
nən yinla kui. ⁴⁰ Xarandiin
mi gboε a karaməxə xa.
Xarandii yo xarandii, a na
yelin xaranna ra waxatin
naxan yi, a ligama nən alo a
karaməxəna.”

⁴¹ “Nanfera namadin
naxan i adamadi boden
yεen xən, i na toma, koni
gbindonna naxan i tan yεen
xən, i mi na toma? ⁴² I a
falama i adamadi boden xa
nanfera fa fala, ‘Yandi, tin n
xa namadin ba i yεen xən ma.’
Koni i mi na gbindonna toma
i yεte yεen xən ma ba? I tan
nafigina, gbindonna ba i yεte

yεen xən ma singen, na xanbi
ra i nəe na namadin toε nən, i
yi a ba i adamadi boden yεen
xən ma."

Wudin nun a bogina fe
Matiyu 7.16-20, 12.33-35

⁴³ "Wudin fajin mi bogi
naxin tima, wudi naxin mi
bogi fajin tima. ⁴⁴ Wudin
birin kolonma a bogin nan
xən ma, i mi xədε bogin
bolonjε wudi majalixin kɔε
ra, i mi manpa bogin bolonjε
tansinna kɔε ra. ⁴⁵ Muxu
fajin fe fajin nan naminima
a muxu faniyani. Muxu
naxin yi fe naxin namini a
muxu naxiyani. Amasətə
feen naxan muxun bɔjəni, a
na nan falama."

Banxi ti firinne fe
Matiyu 7.24-27

⁴⁶ "Ε n xilima nanfera fa
fala, 'Marigina, Marigina,'
koni n naxan falama ε xa,
ε mi na ligama? ⁴⁷ Naxan
birin fama n fəma, e yi n ma
falane rame, e yi e suxu, n na
muxune maligan yitama ε ra
nən. ⁴⁸ A ligaxi nən alo naxan
a banxin ti, a yi yinla ge kati!
Han a fanyen li a bun ma, a
banxin ti fanyen fari. § Tulen
yi fa, foyen yi fa, koni a mi a
ramaxa amasətə a tixi ki fani.
⁴⁹ Koni muxun naxan bata n
ma falane mε, a mi e suxu, a
ligaxi nən alo muxun naxan
a banxin tiin bɔxən fari ma, a
mi bɔxən ge alogo a xa a bεtεn
sa. Tulen fa waxatin naxan
yi, a yi bira, a kala kiin yi naxu
ayi kati!"

7

Sofa kuntigina walikεen
nakendεya fena
Matiyu 8.5-13

¹ Yesu yelin na falane birin
tiyε yamaan xa waxatin
naxan yi, a siga Kaperunan
yi. ² Romi kaa sofa kemen
kuntigina nde yi na, a wa-
likeen naxan yi rafan a ma
han, na yi furaxi, a yi fa luxi
ndedi a xa faxa. ³ Na kuntigin
Yesu a fe mε waxatin naxan
yi, a Yahudiya fonna ndee
rasiga Yesu ma, e yi a mafan a
a xa fa a walikεen nakendεya.
⁴ E fa Yesu mafan, e naxa,
"A lan i xa xəməni ito mali
⁵ amasətə a bata en kon kaane
xanu, a tan nan mən nxɔ
salide banxin tixi."

⁶ Yesu yi siga e fɔxə ra.
E bata yi maso banxin na,
kuntigin yi a xɔyina ndee
rasiga a faladeni a xa, e naxa,
"N kanna, i nama i yεtε tɔrɔ.
Na binyen mi lan n ma, i so
n ma banxini, ⁷ na nan a lig-
axi, n yi n miri n yεtε ma fa
fala a mi lan n xa fa i fəma.
Falan ti tun, n ma walikεen
kendεyama nən! ⁸ N tan fan
kuntigina ndee sənbən bun
ma, koni sofane fan n bun
ma. N na a falama na nde xa
nən, n naxa, 'Siga,' a siga. N
yi a fala nde gbεtε xa, n naxa,
'Fa,' a fa. N yi a fala n ma
konyin xa, n naxa, 'Ito liga,' a
na liga."

⁹ Yesu na mε waxatin
naxan yi, a kabə, a yi a yεε
rafindi e ma, a yi a fala
yamaan xa a fɔxə ra, a naxa,
"N xa a fala ε xa, n munma

§ 6:48: Men kaane yi e banxine tima fanyen nan fari alogo e xa baraka.

dënkekleyaan sifani ito to singen hali Isirayila muxune ye!"

¹⁰ Xerane yi xete kuntigin konni, e yi a li a walik  n bata kend  ya.

Yesu yi kaja gilena dii x  men nakeli sayani

¹¹ Na x  t  n bode, Yesu yi siga taana nde yi naxan xili Nayin. A xarandiine nun yama gbeen yi siga a f  x  ra. ¹² A taan so de  n li waxatin naxan yi, a sa binbi tiine li. Kaja gilena dii x  m   keden peen bata faxa. Muxu wuyaxi yi na jaxanla f  ma keli na taani. ¹³ Marigin na jaxanla to waxatin naxan yi, a kininkinin a ma kati, a yi a fala jaxanla xa, a naxa, "I nama wuga." ¹⁴ A sa a yiin din binbin na, naxanye yi a xalima, ne yi ti. Yesu naxa, "Banxulanna, n na a falama i xa, keli, i ti!" ¹⁵ Faxa muxun yi keli, a falan ti f  l  . Yesu yi a rx  te a nga ma m  n.

¹⁶ Yamaan birin yi gaxu kati, e yi Ala tantun, e naxa, "Nabi gbeen bata mini k  nenni nxu tagi! Ala bata fa, a yi a yamaan kisi!"

¹⁷ Muxune yi Yesu a fe xibarun m   Yudaya nun a dex  n yamanan birin yi.

Yoni Marafu Tiina xerane fe

Matiyu 11.2-19

¹⁸ Yoni a xarandiine yi feni ito birin fala a xa. Yoni yi muxu firin xili a f  ma, ¹⁹ a yi e rasiga Marigin f  ma, e yi a max  din, e naxa, "Yoni yi naxan ma fe falama, fa fala a

muxuna nde fama, i tan nan na ra ba, hanma nxu lan nxu xa muxu gb  te nan legeden?"

²⁰ E fa Yesu f  ma waxatin naxan yi, e naxa, "Yoni Marafu Tiin nan nxu x  xi i ma, a nxu xa i max  din, fa fala a yi muxun naxan fa fe falama, na nan i tan na ba, hanma nxu lan nxu xa muxu gb  te nan legeden?"

²¹ Na waxatin y  teni, Yesu yi muxu wuyaxi rak  nd  ya furen sifan birin ma e nun jinjan jaxin yi naxanye f  x  ra. A danxut   wuyaxi y  en naba ayi. ²² Yesu yi Yoni a xerane yabi, a naxa, "E xete, e naxan toxi, e yi a me, e sa na fala Yoni xa fa fala danxut  ne seen toma, lebutenne sigan tima, dogonfont  ne kend  yaan s  t  ma, tuli x  rine falan m  ma, faxa muxune kelima sayani, Alaa falan Xibaru Fajin nalima yiigelit  ne ma. ²³ Naxan mi biran tantanni n ma fe yi, sewan na kanna xa!"

²⁴ Yoni a xerane siga waxatin naxan yi, Yesu yi Yoni a fe fala f  l   yamaan xa, a naxa, "E siga nanse matodeyi tonbonni? Foyen sex   ramaxan ba? ²⁵ Xa na mi a ra, e siga nanse matodeyi? X  men naxan marab  ri baxi dugi fajin na ba? Koni, naxanye marab  ri baxi na kiini, ne manga banxine nin! ²⁶ Nayi, e siga nanse matodeyi, nabiin ba? N xa a fala e xa, e bata nde to naxan gbo nabiin xa. ²⁷ Amas  to Kitabun bata Yoni a fe fala, a naxa, 'Ala naxa: N nan n ma x  raan nasigama n  n i y  e ra,

a yi kirani tɔn i xa.*” 28 Yesu mɔn yi a fala, a naxa, “N xa a fala ε xa, muxun naxan birin bata bari a fɔlɔni, Yoni gbo ne birin xa. Koni naxan xurun e birin xa Alaa Mangayani, na gbo Yoni xa.”

29 Yamaan nun mudu maxinle yi Yesu xuiin mε, e yi Alaa tinxinyaan falan suxu, bayo Yoni bata yi ne rafu igeni e tubi xinla ma Ala ma. 30 Koni Farisi muxune nun sariya karamɔxɔne bata yi e mε Alaa fe ragidixine ra. E mi tin Yoni xa e rafu igeni.

31 “Awa, to muxune, n na e misalima nanse ra iki? E nun nanse maliga? 32 E luxi nεn alo diidin naxanye sabaan soma lɔxɔ tideni. Bonne a falama bonne xa, e naxa, ‘Nxu bata xulenna fe ε xa, koni ε mi ε bodon. Nxu yi binbi wuga sigin sa koni ε mi wuga!’ 33 Yoni Marafu Tiin yi fa, a sunna suxu, a mi manpaan min, koni ε naxa, ‘Ninanna a fɔxɔ ra!’ 34 N tan Muxuna Dii Xemεn yi fa, n donseen don, n yi n min, koni ε naxa ‘Xemεni ito mato! Fudimaan nun dɔlo minna nan a ra! Mudu maxinle nun hake kanne xɔyin nan a ra!’ 35 Koni naxanye Alaa fe kolonna suxi, ne nɔndin ytama e kewanle xɔn ma nεn.”

Yesu yi siga Farisi muxun konni

36 Farisi muxuna nde yi Yesu xili a konni, alogo a xa fa a dεge a fεma. Nanara, Yesu yi siga a banxini, a sa a dεge a xɔn ma. 37 Naxanla nde yi na taani, yalunden nan yi a

ra. A yi a mε, a Yesu a dεgema na Farisi muxun konni. Nanara, a fa alabasita gεmen muranna ra latikɔnɔnna yi naxan kui. 38 A ti Yesu san xanbi ra, a wugama, a Yesu sanna makun a yεegen na. Na xanbi ra, a yi a sanna masugusugu a xun sεxεn na, a yi a sanna sunbu, a latikɔnɔnna sugusugu a ma a binya feen na. 39 Farisi muxun naxan Yesu xili, na ito to waxatin naxan yi, a yi a miri a yεtε ma, a naxa, “Xa nabiin nan yati yi xemεni ito ra nun, a yi a kolonma nεn nun, nde naxanli ito ra naxan a yin dinxi a ra. A yi a kolonma nεn nun a naxanli ito yulubin gbo!”

40 Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Simɔn, n waxi a xɔn ma, n xa fena nde fala i xa.”

A yi a yabi, a naxa, “Karamɔxɔ, awa, a fala n xa.”

41 Yesu naxa, “Xemε firin yi na nun naxanye gbetin doligbeti kanna ma, kedenna yi kεmε suulun tongo a yii, bona yi tonge suulun tongo a yii. 42 E firinna sese mi a donla fi. Nama, a yi dija e firinna birin ma donle ma. Na muxu firinna, mundun a xanuma dangu a lanfaan na?”

43 Simɔn yi a yabi, a naxa, “N mirixi a ma, doli gbeen naxan ma.”

Yesu naxa, “I bata a yabi ki faji.” 44 Na xanbi ra, Yesu yi a yε rafindi naxanla ma, a yi a fala Simɔn xa, a naxa, “I bata naxanli ito to? N bata fa i ya banxini, i mi igen so n yii n

* 7:27: Malaki 3.1 Xərəyaan 23.20 fan mato.

yi n sanna maxa. Koni a tan bata n sanna maxa a yeegen na, a yi a masugusugu a xun sexen na. ⁴⁵ N fa waxatin naxan yi, i mi n nalan, koni xabu n fa a tan mi xadan n sanna sunbuε. ⁴⁶ I mi turen so n yii n yi a sugusugu n xunna ra, koni a tan bata n sanna birin masugusugu latiknonna ra. ⁴⁷ N na a falama i xa n̄en nayi, fa fala naxanli ito yulubi wuyaxine birin bata mafelu bayo a bata xanuntenya gbeen yita nna. Koninaxan bata mafelu ndedi, na a xanuntenyaan mayitama n̄en ndedi.”

⁴⁸ Na xanbi ra, Yesu yi a fala naxanla xa, a naxa, “I bata mafelu i yulubine ra.” ⁴⁹ Muxun naxanye yi d̄oxi na, ne yi a fala f̄ol̄ e bode xa, e naxa, “Nde ito ra naxan yulubin mafeluma?”

⁵⁰ Koni Yesu yi a fala naxanla xa, a naxa, “I ya denkelyaan bata i rakisi, siga boje xunbenli.”

8

Naxanla naxanye Yesu f̄ox̄a ra

¹ Na xanbi ra, Yesu yi siga taane nun banxidene yi, a sa Alaa Mangayaan Xibaru Fajin kawandin ba e xa. Xarandii fu nun firinne yi siga a f̄ox̄a ra, ² e nun naxanla ndee naxanye rakendeya ninan naxine nun furene ma, ne nan xiliye itoe ra: Mariyama naxan xili Magadala kaana ninan solofera raxet̄e naxan f̄ox̄a ra e nun ³ Yoyana Herode

a tandé kuntigin Kusa a naxanla, e nun Susana e nun naxalan gb̄et̄e wuyaxi. Ne nan yi Yesu nun a xarandiine malima e yet̄e yii seene ra.

Sansi wonla fe sandana

Matiyu 13.1-9, Maraka 4.1-9

⁴ Yama gbeen yi e malan a fema, taa wuyaxi muxune yi fa. A yi sandani ito sa e xa, a naxa, ⁵ “Xεε biina nde yi mini, a siga a sansiin wolideni. A yi sansiin wolima waxatin naxan yi, ndee yi bira kiraan x̄on ma, yamaan yi dangu ne fari, x̄oline yi e don. ⁶ Ndee yi bira fanyen ma, b̄ende gbee mi yi d̄enaxan yi. E to soli, e xara mafuren amasot̄o igen mi yi e bun ma. ⁷ Sansina ndee yi bira sexe nali kanne tagi e nun sexene yi gbo e bode x̄on ma, sexen yi e don. ⁸ Sansina ndee yi bira b̄ox̄o fajini, e soli, e bogi, e keden kedenna birin yi k̄eme sot̄o.” A yelinxi na fale, a yi a fala, a naxa, “Xa tunla naxan x̄on, a feen me, na xa a tuli mati.”

Sandane sa xunna

Matiyu 13.10-17, Maraka 4.10-12

⁹ Yesu a xarandiine yi a maxodin sandani ito bunna ma. ¹⁰ Yesu yi e yabi, a naxa, “Alaa Mangayaan wundo feene kolonna bata so ε yii, koni a falama bonne xa sandane nin alogo e xa e yeeen ti, koni e nama a yigbe, e yi e tuli mati, koni e nama a famu.”*

* **8:10:** Esaiy 6.9

*Yesu yi sandan bunna yeba
Matiyu 13.18-23, Maraka
4.13-20*

¹¹ Yesu naxa, “Sandani ito bunna nan ito ra. Sansina, Alaa falan nan na ra.

¹² Sansiin naxanye bira kiraan xɔn ma, ne findixi muxune nan na naxanye Alaa falan mε koni Yinna Manga Setana yi fa, a yi a ba e bɔjneni, alogo e nama dənkeleya, e kisi. ¹³ Sansiin naxanye bira fanyen fari, ne findixi muxune nan na naxanye Alaa falan mε, e yi a suxu səwani, koni salen mi e bun ma. E dənkeleya waxatidi tun, koni e na tɔrɔ waxatin naxan yi, e bama nən dənkeleyani. ¹⁴ Sansiin

naxanye bira sexe jali kanne tagi, ne findixi muxune nan na naxanye Alaa falan mε, koni dunuja xaminna nun nafulu feen nun yetε rafan feene yi e kala, e mi bogin nayi e mɔ hali! ¹⁵ Sansiin naxanye bira bɔxɔ fajini, ne findixi muxune nan na naxanye Alaa falan mε, a lu e bɔjneni səbəen na, e yi a suxu, e tunnafan han a bogi, a mɔ.”

*Lenpun dɔxɔ fena seen bun
ma*

Maraka 4.21-25

¹⁶ “Muxu yo mi lenpun nadεgε, a deben so a xun na, hanma a yi a raso saden bun ma, fɔ a xa a dɔxɔ se nan fari, alogo yamaan na so banxini waxatin naxan yi, e kənənna to. ¹⁷ Feen naxanye birin luxunxi, ne makənənma nən. Wundo feen birin kolonma nən, a yi mini kənənni.”

¹⁸ “Ε a lig a ε yeren ma ε fe mε kiini, amasətə seen muxun naxan yi nde soma nən na yi, koni se mi muxun naxan yi hali a mirixi naxan di ma a yi, na bε a yi.”

*Yesu nga nun a xunyεne fe
Matiyu 12.46-50, Maraka
3.31-35*

¹⁹ Yesu nga nun a xunyεne yi fa a fəma, koni e mi nə a masətε, amasətə yamaan yi gbo. ²⁰ E yi a fala Yesu xa, e naxa, “I nga nun i xunyεne tixi tandem, e waxy i to feni.”

²¹ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Naxanye Alaa falan naməma, e yi a suxu, n nga nun n xunyεne ne nan na.”

*Yesu yi foye gbeen nati
Matiyu 8.23-27, Maraka
4.35-41*

²² Lɔxɔna nde Yesu nun a xarandiine yi so kunkin kui, a yi a fala e xa, a naxa, “En dangu daraan bode fɔxɔn na.” Nayi, e siga. ²³ E yi sigama waxatin naxan yi, Yesu yi xi kunkin kui. Foye gbeen yi keli daraan xun ma. Kunkin yi rafe fɔlɔ igen na, na yi magaxu han! ²⁴ Xarandiine yi fa Yesu fəma, e yi a raxulun, e naxa, “Nxu kanna, nxu kanna, nxu faxamaan ni i ra!”

Yesu yi keli, a falan ti foyen nun igen mərənne xili ma,[†] e yi e raxara. ²⁵ A yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “Ε mi dənkeleyaxi ba?” Kon i e kabε, e gaxu. E yi a fala e bode xa, e naxa, “Muxun sifan mundun ito ra? A bata

[†] 8:24: Igen mərənne: alo foyen na so igeni.

igen nun foyen yamari, e yi a falan suxu ken!"

*Yesu yi muxun nakendeya
yinnane naxan fɔxɔ ra*

*Matiyu 8.28-34, Maraka
5.1-20*

²⁶ E dangu Gadara yamanani naxan Galile yamanan yetagi. ²⁷ Yesu ti bɔxɔni waxatin naxan yi, muxuna nde yi fa a ralan keli na taani yinna jaxin yi a fɔxɔ ra. A bata yi bu a mi domaan nagodo a ma, a mi yi tinje dɔxe a konni fo a dɔxɔ bilingan yireni. ²⁸ A to Yesu to, yinnan yi a rasɔnxɔ kati, a yi a sa Yesu bun ma, yinnan yi falan ti a xɔn a xui yitexin na, a naxa, "Yesu, Kore Xɔnna Alaa Dii Xemena, i waxi nanse xɔn ma n tan xa? Yandi, i nama n jaxankata!" ²⁹ Amasɔtɔ Yesu bata yi yinna jaxin yamari a xa xetɛ xemɛn fɔxɔ ra, a bata yi naxan suxu xabu waxati xunkuye. E yi a yiine nun a sanne xidima yɔlɔnxɔnna nan na. Koni a yi a xidi seene bolonma nɛn, yinnan yi a rayaya ayi burunna ra.

³⁰ Yesu yi yinnan maxɔdin, a naxa, "I xili di?" A yi a yabi, a naxa, "N xili nen 'Ganla.' " Amasɔtɔ yinna wuyaxi bata bira a fɔxɔ ra. ³¹ Yinnane yi Yesu mafan a nama e rasiga yili jaxin na.

³² Xɔsɛ kuru gbeen yi na dɛxɔn ma nun, e yi e dɛgema geyaan na, yinnane yi Yesu mafan, a xa tin a yi e rasiga xɔsene fɔxɔ ra. A tin e xa. ³³ Nanara, yinnane yi xetɛ xemɛn fɔxɔ ra, e siga xɔsene

fɔxɔ ra. Xɔsɛ kurun yi godo a giyɛ geyaan na, e sa faxa darani. ³⁴ Muxun naxanye yi xɔsene kantanma, ne to na feen to, e yi siga e giyɛ, e sa na feen xibarun nali taan nun banxidene yi. ³⁵ Muxune yi siga na feen matoden, e yi fa Yesu fɛma, e xemɛn li dɔxi a fɛma yinnane xetɛ naxan fɔxɔ ra, domaan nagodoxi a ma, a bata xaxinla sɔtɔ. E birin yi gaxu. ³⁶ Yinnane xetɛ xemɛn fɔxɔ ra kii naxan yi, muxun naxanye na to, e na fala bonne xa. ³⁷ Gadara kaane birin yi a fala Yesu xa, a xa siga amasɔtɔ e birin bata yi gaxu kati! Nanara, Yesu yi so kunkin kui, a siga. ³⁸ Yinnane xetɛ xemɛn naxan fɔxɔ ra, na yi Yesu mafan, a naxa, "Tin n xa siga i fɔxɔ ra." Koni Yesu yi a raxetɛ, a naxa, ³⁹ "Siga i konni, Ala bata naxan liga i xa, i sa na yeba." Yesu naxan ligaxi a xa, a sa na rali taan birin ma.

*Yesu yi muxu firin
nakendeya*

*Matiyu 9.18-26, Maraka
5.21-43*

⁴⁰ Yesu xetɛ daraan bode fɔxɔn na waxatin naxan yi, yamaan yi a ralan amasɔtɔ e birin yi a legedenma. ⁴¹ Xemena nde yi fa naxan yi xili Yirusu, salide banxin kuntigin nan yi a ra. A yi bira Yesu sanna bun ma, a yi a mafan, a xa siga a konni ⁴² amasɔtɔ a dii tɛmɛ keden peen yi faxa feni. A sɔtɔn bata yi nee fu nun firin ti. Yesu sigama Yirusu fɔxɔ ra waxatin naxan yi, yamaan yi a yigbɛten han! ⁴³ Naxanla nde

yina yi, naxalan furen yi a ma xabu $\text{ŋ}ee$ fu nun firin. A bata yi a yii seen birin so seribane yii, koni muxu yo mi nə a rakendeyə. ⁴⁴ A fa yamaan tagi Yesu xanbi ra, a yi a yiin din Yesu a doma lenben na, a kendeya mafuren! ⁴⁵ Yesu yi maxədinna ti, a naxa, “Nde a yiin dinxi n na?” Muxun birin yi a tandi, koni Piyeri yi a fala, a naxa, “N kanna, yamaan tixi i rabilinni, e bata i yigbeten.” ⁴⁶ Koni Yesu naxa, “Muxuna nde bata a yiin din n na yati, n bata a kolon amasətə senbəna nde bata mini n yi.” ⁴⁷ Naxanla yi a to fa fala a bata mini kənənni. Nayi, a fa, a xuruxurunma, a yi a sa Yesu bun ma yamaan birin yetagi. A a yiin dinxi Yesu ra feen naxan ma, a na fala a xa, e nun a kendeyaxi kii naxan yi mafuren! ⁴⁸ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “N ma dii temena, i ya denkeleyaan bata i rakendeyə. Siga bənə xunbenli.”

⁴⁹ Yesu na falama waxatin naxan yi, xəraan yi fa sa keli salide banxin kuntigina banxini, a yi a fala Yirusu xa, a naxa, “I ya dii temen bata faga, i nama Karaməxə tərə sənən.” ⁵⁰ Yesu yi na me, a yi a fala Yirusu xa, a naxa, “I nama gaxu, i denkeleya tun, a kendeyama nən.”

⁵¹ Yesu na li waxatin naxan yi, a mi tin muxu yo xa so a foxtə ra fo Piyeri nun Yoni nun Yaki, e nun diidina nga nun a fafe. ⁵² Muxune birin

yi wugama, e gbelegbelema diidina fe ra. Yesu naxa, “E nama wuga, diidin mi faxaxi, a xiin nən tun!”

⁵³ E birin yi gele a ma amasətə e yi a kolon yati, fa fala diidin bata faxa! ⁵⁴ Koni Yesu yi a suxu a yiin ma, a yi a xili, a naxa, “Diidina, keli!”

⁵⁵ A niin yi xəte ayi, a keli mafuren! Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E donseen so a yiil.” ⁵⁶ A sətə muxune yi kabə, koni Yesu yi e maxadi, a naxa, “Feen naxan ligaxi, e nama na fala muxu yo xa.”

9

*Xəra fu nun firinne xəfəna
Matiyu 10.5-15, Maraka*

6.7-13

¹ Yesu yi a xarandii fu nun firinna xili, a senben so e yii alogo e xa ninanne kedi, e furetəne rakendeyə. ² A yi e rasiga, a e xa sa Alaa Mangayaan kawandin ba, e furetəne rakendeyə. ³ A yi a fala e xa, a naxa, “E nama siga sese ra ε yii sigatini. E nama siga dungari ra ε yii, ε nama siga bənduli ra ε yii, hanma donsena hanma gbetina. E nama siga doma firin na ε ma. ⁴ E na yigiya dənaxan yi, ε xa lu mənni han ε keli waxatini na taani. ⁵ Xa muxe mi ε yisuxu taan naxan yi, ε keli na taani, ε yi ε sanne rakunkun ε na gbangbanna ba ε sanne ra,* na yi findi sereyaan na e xa.”

⁶ Xarandiine yi siga banxidəne birin na, e sa Yesu

* **9:5:** E sanne rakunkun feen findixi taxamasenna ra naxan a yitama fa fala na taan goron yo mi luxi xerane xun ma hali e gbangbanna mi luxi e sanna ra.

a fe Xibaru Fajin kawandin ba, e yamaan nakendeya yiren birin yi.

*Manga Herode kuisanfena
Matiyu 14.1-12, Maraka
6.14-29*

⁷ Herode, Galile mangan yi feni itoe birin me, a kuisan kati! Amasoto ndee naxa, "Yoni Marafu Tiin bata keli sayani!" ⁸ Bonne naxa, a Nabi Eli bata mini keneenni. Koni bonne naxa, a nabi fonna nde nan kelixi sayani. ⁹ Manga Herode naxa, "N bata yi Yoni xunna sege a de nun. Koni muxun mundun ito ra, n naxan ma fe mema?" Awa, a yi kata Yesu to feen na.

*Yesu yi muxu wuli suulun
dege*

*Matiyu 14.13-21, Maraka
6.30-44, Yoni 6.1-14*

¹⁰ Xerane to xete, e naxan birin liga, e na yeba Yesu xa. A siga e ra a foxo ra a danna taana nde yi naxan xili Betasada. ¹¹ Yamaan na me waxatin naxan yi, e siga a foxo ra. A yi e yisuxu, a yi Alaa Mangayana fe fala e xa. Naxanye yi waxi kendeyaan xon ma, a yi ne rakendeya.

¹² Sogen godo foloxina, xarandii fu nun firinne yi fa a fema, e naxa, "Yamaan bejin alogo e xa no sige banxidene ra e nun xeeene ma naxanye en nabilinni, e yi donseen nun e yigyaan sot menne yi, bayo en burunna nan na be."

¹³ Koni Yesu yi a fala e xa, a naxa, "E tan yeteen xa donseen so e yii."

E yi a yabi, e naxa, "Naxan nxu yii, buru xun suulun

e nun yexxe firin. I waxi a xon ma nxu xa donseen sara yamani ito birin xa di?" ¹⁴ Xemene gbansanna, muxu wuli suulun joxon nan yi e ra.

Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, "E yamaan nadoxo tonge suulun suulun yeen ma."

¹⁵ Xarandiine yi na lig, e yi e birin nadoxo. ¹⁶ Yesu yi buru xun suulunne nun yexxe firinne tongo, a yi a yeen nate kore, a barikan bira Ala xa, a yi e yigira, a yi e so a xarandiine yii, e yi e yitaxun yamaan na. ¹⁷ E birin yi e dege, e lugo ken! Xarandiine yi deben fu nun firin nafe a dungi donxene ra.

*Piyeri a falana Yesu a fe yi
Matiyu 16.13-19, Maraka
8.27-29*

¹⁸ Loxona nde Yesu yi Ala maxandima a kedenna a xun xon ma, a xarandiine yi fa a fema, a yi e maxodin, a naxa, "Yamaan naxa, a nde n tan na?"

¹⁹ E yi a yabi, e naxa, "Ndee naxa, a Yoni Marafu Tiin nan i tan na. Ndee naxa, a Nabi Eli nan i tan na, koni ndee fan naxa, a nabi fonna nde nan kelixi sayani."

²⁰ Yesu men yi e maxodin, a naxa, "E tan go, e naxa a nde n tan na?"

*Piyeri yi a yabi, a naxa,
"Alaa Muxu Sugandixin nan i
tan na!"*

*Yesu yi a sayana fe fala
Matiyu 16.20-28, Maraka
8.30-9.1*

²¹ Awa, Yesu yi a xarandiine yamari, a e nama na fala

muxu yo xa. ²² A mən yi falan ti, a naxa, “A fere mi na fō n tan Muxuna Dii Xəmən xa tərə wuyaxi sətə. Yamaan fonne nun saraxarali kuntigine nun sariya karaməxəne e məma n na nən, e yi n faxa, a soge saxandeni n keli sayani.”

²³ A yi a fala e birin xa, a naxa, “Xa muxu yo waxi bira feni n tan fəxə ra, fō a xa a mə a yetə ra, a yi a faxa wudin[†] tongo ləxə yo ləxə, a bira n fəxə ra. ²⁴ Amasətə naxan na wa a niin nakisi feni, a bənəma ayi nən. Koni naxan bənəma a niini n tan ma fe ra, na kisima nən. ²⁵ Hali muxun dunujia birin sətə, koni xa a bənə a niini habadan, na nanse fanma a ma? ²⁶ Xa muxun yagi a tiyə n tan nun n ma fe falana fe ra, Muxuna Dii Xəmən fan yagima nən na kanna fe ra a na fa a binyeni waxatin naxan yi e nun a Fafe Alaa binyena e nun maleka sarijanxine. ²⁷ N xa jəndin fala ε xa, ndee be, ne mi faxə fō e Alaa Mangayaan to.”

Yesu a nərəna fe

Matiyu 17.1-8, Maraka 9.2-

8

²⁸ Yesu yelin feni itoe falə waxatin naxan yi, ləxə xun keden jəxən danguxina, a Piyəri nun Yoni nun Yaki tongo, e siga a fəxə ra geyaan fari Ala maxandideni. ²⁹ A yi Ala maxandima waxatin naxan yi, a yetagin kəjaan yi masara, a domaan yi fixa

ayi alo kuyen na a jinna masəxən! ³⁰ Na waxatini, muxu firin yi mini kənənni, Nabi Musa nun Nabi Eli, e falan ti a xa. ³¹ E yi nərəxi. E yi Yesu faxa feen fala a xa naxan yi kamalima Yerusalən taani. ³² Piyəri nun a lanfane yi xima, koni e xulun, e Yesu a nərən to e nun xəmə firin yi tixi a dəxən ma. ³³ Na muxune kelima Yesu fəma waxatin naxan yi, Piyəri yi a fala a xa, a naxa, “Nxu kanna, a lanxi bayo nxu be yi. Nxu xa gage saxan ti be yi, i gbeen keden, Nabi Musa gbeen keden, Nabi Eli gbeen keden.” A mi yi a kolon a naxan falama.

³⁴ A falan tima waxatin naxan yi, kundaan yi godo e xun ma, xarandiine yi gaxu. ³⁵ Fala xuiin yi keli kundani, a naxa, “N ma Dii Xəmən nan ito ra, n bata naxan sugandi, ε tuli mati a xuiin na!”

³⁶ Fala xuiin dan waxatin naxan yi, Yesu keden peen yi lu na yi. Xarandiine yi e dundu feni ito birin ma, e feen naxanye toxi, e mi ne fala muxu yo xa na waxatini.

Yinnan yi diidin naxan fəxə ra

Matiyu 17.14-18, Maraka 9.14-27

³⁷ Na xətən bode e godo keli geyaan fari, yama gbeen yi Yesu ralan. ³⁸ Xəmən yi a xuini te yamaan tagi, a naxa, “Karaməxə, n ni i mafanma, i xa n ma dii xəmə keden peen mato. ³⁹ Yinnan na keli a ra,

[†] 9:23: Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxa. Ito bunna nən, fa fala fō Yesu a xarandiine xa e wəkile sayaan na Yesu fəxə ra.

a gbelegbelema nən mafurən, a xuruxurun, a yi a rabira, a de xunfanna yi lu mine, a mi a bejinma xulen fə a na a tərə kat! ⁴⁰ N bata i ya xarandiine mafan, alogo e xa a kedi a fəxəra, koni e mi nəxi a kede.”

⁴¹ Yesu yi a yabi, a naxa, “Ee! E tan dənkeleyatarene nun tinxintarene, n xa lu ε fəma han waxatin mundun yi? N dijama ε xa han waxatin mudun yi?” A yi a fala xəmən xa, a naxa, “Fa i ya diin na be.”

⁴² Diidin fama waxatin naxan yi, yinnan yi a raxuruxurun, a yi a rabira bəxəni. Yesu yi falan ti yinna jaxin xili ma, a diidin nakəndəya, a yi a so a fafe yii mən.

⁴³ Muxune birin yi kabə Ala sənbən ma.

*Yesu mən yi a faxa feen fala
Matiyu 17.22-23, Maraka
9.30-32*

Yesu feen naxan birin liga, yamaan yi lu kabə ne ma, a yi a fala a xarandiine xa na waxatini, a naxa, ⁴⁴ “N naxan falama ε xa, ε nama jinan na xən ma! N tan Muxuna Dii Xəmən soma nən yamaan yii, n lu e sənbən bun ma.” ⁴⁵ Koni e mi ito bunna kolon. A bata luxun e ma alogo e nama a bayen kolon. E mən yi gaxu a maxədinjə na feen na.

*Nde gbo birin xa?
Matiyu 18.1-5, Maraka
9.33-37*

⁴⁶ Falan yi keli xarandiine tagi fa fala nde gbo dangu e birin na. ⁴⁷ E yi mirixi naxan ma, Yesu na kolon. Nanara, a yi diidina nde tongo, a yi a

ti a dəxən ma. ⁴⁸ A yi a fala e xa, a naxa, “Naxan na diidini ito yisuxu n xinli, na bata n fan yisuxu. Naxan na n tan yisuxu, na bata na kanni susu naxan n xəxi. Amasətə naxan xurun ε birin tagi, na nan gbo ε birin xa.”

*Naxan mi kelixi ε xili ma
Maraka 9.38-40*

⁴⁹ Yoni yi falan ti, a naxa, “Nxu kanna, nxu bata xəməna nde to jinanne kedə i xinli, nxu yi a raxələ, a xa a lu amasətə a mi en tan fəxəra.”

⁵⁰ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E nama a raxələ amasətə naxan mi kelixi ε xili ma, na ε xa nən.”

*Muxune yi tondi Yesu
yisuxə*

⁵¹ Yesu siga waxatin masoxina ariyanna yi, a yi a ragidi a xa siga Yerusalən taani. ⁵² A xərane rasiga a yee ra Samariya taana nde yi, alogo e xa sa feene yiton a yee ra. ⁵³ Koni muxun naxanye na yi, ne mi a yisuxu amasətə e a kolon, a a sigama Yerusalən taan nin. ⁵⁴ A xarandiine, Yaki nun Yoni na to waxatin naxan yi, e naxa,

“Marigina, i waxi a xən ma ba, nxu xa təen yamari keli kore xənna ma, a yi itoe halagi?”

⁵⁵ Yesu yi a yee rafindi e ma, a yi e maxadi. ⁵⁶ E yi siga taa gbətə yi.

*Birana Yesu fəxəra
Matiyu 8.19-22*

⁵⁷ E yi kira yi waxatin naxan yi, xəməna nde yi a fala Yesu xa, a naxa, “I siga dədə, n sigə i fəxəra.”

58 Yesu yi a fala a xa, a naxa, "Xulumaseene xima yinle nan na, xəline yi e təen sa, koni hali n na n xunna sama dənaxan yi, na mi n tan Muxuna Dii Xəmən yii." 59 A yi a fala xəməna nde xa, a naxa, "Bira n fəxə ra."

Koni na xəmən yi a fala, a naxa, "N Marigina, tin n xa sa n fafe maluxun singen."

60 Yesu yi a yabi, a naxa, "A lu faxa muxune xa e faxa muxune maluxun.[‡] I tan xa sa Alaa Mangayana fe Xibarun nali."

61 Gbətə fan yi a fala, a naxa, "N kanna, n birama nən i fəxə ra, koni tin n xa sa n jnungu n kon kaane ma singen."

62 Yesu yi a fala a xa, a naxa, "Muxu yo jnige kenna susu, a lu a xanbi ratoε, na mi daxa a wali Alaa Mangayani."

10

Xarandii tonge soloferə e nun firinne xərayana

1 Na xanbi ra, Marigin yi muxu tonge soloferə e nun firin gbətəye yeba. A yi e rasiga firin firin yeeen ma a yee ra taan birin yi e nun yiren birin a tan yeteeen yi lan a xa siga dənaxanye yi. 2 A yi a fala e xa, a naxa, "Malo xaba dixin gbo koni a xaba muxune mi wuya. E xee kanna mafan, a xa walikəna ndee rasiga e sa maala xaba.* 3 E siga, n bata ε xe alo yexee

kankone tagi. 4 E nama siga gbeti ra, ε nama bənbəlidi xali, ε nama sankidi xali. E nama bu muxune xəntəndeni kira yi. 5 E na so banxin naxan kui, ε xa a fala singen, ε naxa, 'Ala xa bəjəe xunbenla lu banxini ito kui.' 6 Xa bəjəe xunbeli muxuna nde na, na duban xa lu a xən ma. Xa na mi a ra, na duban mən xa xətə ε tan ma. 7 E xa yigiya banxi kedenna nan kui. E na naxan so ε yii, ε xa na don, ε yi ε min, amasətə walikəen lan nən a yi a saranna sətə. E nama lu sigamatini keli banxini ito yi, siga ito yi. 8 E na so taan naxan yi, xa e ε yisuxu, e na naxan so ε yii, ε na don. 9 E xa furetəne yiylan na taani, ε yi a fala na muxune xa, ε naxa, 'Alaa Mangayaan bata maso ε ra.' 10 Koni ε na siga taan naxan yi, xa e mi ε yisuxu na yi, ε siga yamaan malanden, ε yi a fala e xa, ε naxa, 11 'Hali ε taan gbang-banna naxan nxu sanna ra, nxu bata na rakunkun ε xili ma, koni ε xa a kolon Alaa Mangayaan bata maso!' 12 N xa a fala ε xa, Kiti Sa Ləxəni Ala xələma nən na taan ma dangu Sodoma taan na!"[†]

*Taa denkəleyatarene fe
Matiyu 1.20-24*

13 "Gbalon Korasin kaane yee ra! Gbalon Betasada kaane fan yee ra, bayo kabanako feen naxanye liga ε tagi, xa ne yi liga Tire taan

[‡] **9:60:** A muxune nan ma naxanye mi biraxi a fəxə ra naxanye mi nii rakisin sətxi. Ne luxi alo faxa muxune niin mabinni. ^{*} **10:2:** Sandani ito kui, xəe kanna findixi Ala nan na. Denkəleya muxune lan e xa muxune sətə Ala xa alo malo xabane maala malanma kii naxan yi. [†] **10:12:** Sodoma findixi taana nde ra Ala naxan halagi. A mato Dunuya Fələn 19.1-29 kui.

nun Sidən taani nun, na kaane yi tinxinma ayi nən nun, to mi na ra, e yi kasa bənbəli dugin nagodo e ma, e yi xuben so e yetə ma, e yi a yita fa fala e bata e xun xanbi so e hakəne yi! ¹⁴ Ala kininkininma nən Tire taan nun Sidən taan ma Kiti Sa Ləxəni dangu ε tan na. ¹⁵ ε tan Kapərunan kaane, ε tema nən kore xənna ma ba? Ən-ən, ε godon laxira nin!”

¹⁶ Yesu yi a fala a xarandine xa, a naxa, “Naxan na a tuli mati ε xuiin na, na kanna bata a tuli mati n fan xuiin na. Naxan na a mə ε ra, na kanna bata a mə n fan na. Naxan na a mə n tan na, na kanna bata a mə n xə muxun fan na.”

Na muxu tongue soloferere e nun firinna xetə fena

¹⁷ Na muxu tongue soloferere e nun firinna yi xetə sewa gbeeni. E yi a fala, e naxa, “Marigina, hali jinanne nxu xuiin name nən i xinli!”

¹⁸ Yesu yi e yabi, a naxa, “N bata Setana to bire keli kore xənna ma alo galanna. ¹⁹ A mato, n bata sənbən fi ε ma, ε xa sigan ti sajine nun tanle fari e nun yaxun Setana sənbən fari, na sese mi ε maxələ. ²⁰ Koni ε nama sewa tun, fa fala jinanne bata ε fala xuiin suxu, koni ε sewa amasətə ε xinla bata səbə ariyanna yi.”

Yesu yi sewa

Matiyu 11.25-27, 13.16-17

²¹ Na waxatini, Yesu yi lugo sewan na Alaa Nii Sarijanxin xən ma, a naxa, “N Fafe, kore xənna nun dunuŋa Marigina!

N barikan birama i xa bayo i feen naxanye luxunxi xax-ilimane nun fekolonne ma, i bata ne yita diidine ra. N Fafe, a rafanxi i ma na kii nin.”

²² “N Fafe bata feen birin taxu n na. Muxu yo mi Dii Xəmən kolon fə a fafe Ala. Muxu yo mi Fafe Ala kolon fə a Dii Xəməna e nun a Dii Xəmən waxi a xən ma a xa a yita naxanye ra.”

²³ Na xanbi ra, Yesu yi a yee rafindi a xarandiine ma, a yi a fala e xa wundoni, a naxa, “Sewan na kanne xa naxanye yeeen feen toma ε naxan toma. ²⁴ Amasətə n xa a fala ε xa, nabi wuyaxi nun manga wuyaxi yi waxi a to feni ε naxan toma, koni e mi a to, e mi a mə ε naxan məma.”

Samariya kaana fe sandana

²⁵ Awa, na waxatini Sariya karaməxəna nde yi fa Yesu bunbadeni, a yi a maxədin, a naxa, “Karaməxə, n nanfe ligə n habadan nii rakisin sətə?”

²⁶ Yesu yi a yabi, a naxa, “Sariya Kitabun nanfe falaxi? I a xaranma di?”

²⁷ Xəmən yi a yabi, a naxa, “I xa i Marigina Ala xanu i bəjən birin na, e nun i niin birin na e nun i sənbən birin na e nun ‘i yi i adamadi boden xanu alo i yetəna.’‡”

²⁸ Yesu yi a yabi, a naxa, “I ya falan tinxin. I xa na ligə, i niin kisima nən.”

²⁹ Koni Sariya karaməxən yi waxi a xən ma nən, a xa yoon sətə a yetə xa. Nanara,

‡ **10:27:** Sariyane 6.5 nun Saraxaraline 19.18

a Yesu maxədin, a naxa, “N adamadi bodena nde ra?”

³⁰ Yesu yi sandan sa a xa, a naxa, “Xəməna nde yi keli Yerusalən taani siga Yeriko yi, muxu mafune yi a susu, e yi a bənbə, a lu ndedi e xa a faxa. ³¹ A mi bu saraxaralina nde yi fa na kiraan xən ma. A na xəmən to waxatin naxan yi, a dangu a ra bode fəxən na. ³² Lewi bənsənna muxuna nde fan yi fa, a xəmən to, a dangu a dəxən ma. ³³ Koni Samariya kaana nde dangumatən na a ra, na kiraan xən ma, na yi a li na, a to a to, a kininkinin a ma kati!§ ³⁴ A siga a fəma, a turen nun manpaan sa a maxələdene de, a yi e maxidi. Na xanbi ra, a xəmən sa a soon fari, a siga a ra xəjəy yigiya banxini a dandadeni. ³⁵ Na xətən bode, a gbeti gbanan firin tongo, a yi a so xəjəy yigiya banxin kanna yii. A yi a fala a xa, a naxa, ‘A dandan, n na xətə waxatin naxan yi, i naxan yo baxi a fe ra, n na a raxətə i ma.’”

³⁶ Yesu yelinxina sandan se, a yi a maxədin, a naxa, “I tan yee ra yi, na muxu saxanne yee, muxu mafune xəmən naxan bənbəxi, nde na adamadi bode kənden na?”

³⁷ Sariya karaməxən yi a yabi, a naxa, “Naxan kininkininxi a ma.”

Yesu yi a yabi, a naxa, “Siga, i sa na jəxənna ligi.”

Marata nun Mariyama fe

³⁸ Yesu nun a xarandiine yi sigama waxatin naxan yi, e

taana nde li, naxanla nde yi na yi, a xili Marata, na yi a yigiya a banxini. ³⁹ A xunyə naxalanmaan xili Mariyama, na yi dəxə Marigin dəxən ma, a yi a tuli mati a xaranna ra. ⁴⁰ Marata yi xaminxi wali wuyaxi ke feen na. Nənara, a fa a fala Marigin xa, a naxa, “Marigina n xunyən bata wanla birin lu n yii, i ya fe mi na yi ba? A fala a xa, a xa fa n mali!”

⁴¹ Marigin yi a yabi, a naxa, “Ee! Marata, i xaminxi, i kəntəfilixi fe wuyaxi ra.

⁴² Koni adamadiin makoon se keden peen nan ma. Mariyama bata wa fe fajin xən. Na mi fa bə a yii!”

11

Xaranna Ala maxandin ma
Matiyu 6.9-13, 7.7-11

¹ Ləxəna nde, Yesu yi Ala maxandima yirena nde yi. A yelin waxatin naxan yi, a xarandii keden yi a fala a xa, a naxa, “Marigina, nxu xaran Ala maxandin ma alo Yoni a xarandiine xaran kii naxan yi.”

² Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ə Ala maxandima ikiini, ə naxa,
‘Nxu Fafe,
i xinla xa sarijan,
i ya Mangayaan xa fa.

³ I xa nxo ləxə yo ləxə balon fi nxu ma.

⁴ I xa nxu mafelu nxu yulu-bine ra,

§ **10:33:** Na waxatini Yahudiyane yi Samariya kaane yatexi kafirine nan na. E fe fələden səbəxi Mangane Firinden 17.24 kui.

alo nxu fan bata nxu hake^ε
tongone mafelu kii
naxan yi.

I nama tin nxu xa bira tan-
tanni.”

⁵ Yesu yi a fala a xarandine xa, a naxa, “Xa ε tan nde keden siga a xøyin fəma kœ tagini, a yi a fala a xa, a naxa, ‘N xøyina, n doli buru xun saxan yi ⁶ amasətə n lanfaan naxan sa sigatini, na bata fa iki sasa, koni sese mi n yii n naxan soe a yii!’ ⁷ Koni xa bona a yabi banxini, a naxa, ‘I nama n tørø! Dæen balanxi, nxu nun n ma diine bata nxu sa, n mi fa nœ kele, n sena nde so i yii.’ ⁸ Awa, n xa a fala ε xa, hali xa a mi keli e xøyiyana fe ra, a burun so a yii, koni a kele, a makoon seen naxan birin ma, a na so a yii amasətə a mi yagixi a xandε. ⁹ Awa, n xa a fala ε xa, ε seen maxədin, ε a sɔtəma nən, ε seen fen, ε a toma nən, ε dæen kənkən, a rabima ε xa nən. ¹⁰ Amasətə naxan yo na seen maxədin, na a sɔtəma nən. Naxan na seen fen, na a toma nən. Naxan na dæen kənkən, a rabima a xa nən. ¹¹ Muxuna nde ε ye ba, naxan ma diin yεxεn maxandima a ra, a yi sajñin so a yii? ¹² Hanma a na a xandi tɔxε xeleni, a yi tanla so a yii? ¹³ Hali ε to findixi muxu naxine ra, ε a kolon fa fala a lan nən, ε xa se fajñin so ε diine yii. E faxi fa, ε Fafe naxan ariyanna yi, na a Nii

Sarijanxin fima a maxandi muxune ma kii naxan yi!”

Bobon nakəndεya fena

Matiyu 12.22-30, Maraka

3.20-27

¹⁴ Ləxəna nde Yesu yi jinanna raxεtε bobon fɔxəra. Ninanna xεtε xəmen fɔxə ra waxatin naxan yi, a falan ti fɔlø, yamaan yi kabε. ¹⁵ Koni e ndee naxa, “A jinanne kedima Yinna Mangan Belesəbu barakan nin.”

¹⁶ Bonne yi waxi a xən ma e xa a kεjaañ fεsεfεsε. Nanara, e yi a maxɔdin a a xa kabanako fena nde liga, naxan kelixi Ala ma. ¹⁷ Koni Yesu yi e miriyaan kolon, a yi a fala e xa, a naxa, “Yamanan naxan yitaxunxi yεngεni, na yamanan kalama nən mafuren!* Yεngεn tandem naxan kui, na fan kalama nən. ¹⁸ Awa, xa Setanaa mangayana a yetε yεngε, a sabatima nayi di? ε bata a fala, a n bata jinanne kedi Belesəbu barakani. ¹⁹ Xa n jinanne kedima Belesəbu barakan nin, ε fɔxərabirane e kedima nanse xən nayi? Na ma, ε fɔxərabirane a yitama nən nayi fa fala yo mi ε xa! ²⁰ Xa n jinanne kedima Ala sənbən barakan nin, na a yitama nən nayi fa fala Alaa Mangayaan bata ε li.”

²¹ “Sənbəmaan na a yitən yεngε so xinla ma, a yi a

* **11:17:** yamanana: Jinanne nun yinnane Setana sənbən bun alo yamanan nun a mangan kii naxan yi. Seen naxanye Setana sənbən bun, xa ne e bode kedi, na luxi nən alo yamanan na yitaxun. Nayi, Setana mi jinanne kede alo muxuni itoe a falama Yesu ma kii naxan yi. † **11:21:** Sandani ito kui, Setana findixi sənbəmaan na. Xa Yesu bata muxune ba Setana jinane naxine sənbən bun ma, nayi, Yesu bata Setana nə.

banxin kantan, a seene birin natangama nən.[†] 22 Koni xa senbe kanna nde baga a ma, a yi a nɔ, a sigama a yɛnge so seene birin na nən nayi, a yigi saxi naxanye fari, seen naxanye a yii, a yi ne yitaxun.”

23 “Naxan mi n tan fɔxɔ ra, na bata keli n xili ma. Nxu nun naxanye mi malanma, ne sigama ayi nən.”

*Yinna jaxin xɛtɛ fena
Matiyu 12.43-45*

24 Yesu naxa, “Yinna jaxin na xɛtɛ muxun fɔxɔ ra, a sigama yire yixaren nin, a sa a matabuden fen. Xa a mi yire yo to, a a mirima nən nayi, a naxa, ‘N kelixi denaxan yi, n mɔn xa xɛtɛ na.’ 25 Nanara, a na xɛtɛ na, xa a li na makɔxi, a yitɔnxi,[‡] 26 nayi a sigama nən, a sa fa yinna jaxi solofera gbeteye ra naxanye jaxu dangu a tan na. Ne yi lu a fəma. Na muxuna fe rajianna jaxuma ayi nən dangu a fɔlɔn na.”

Sewa kendəna fe

27 Yesu ito fala waxatin naxan yi, jaxanla nde yi falan ti a xa yamaan yɛ, a naxa, “Naxanla naxan i sɔtɔxi, a yi i maxuru, muxu sewaxin nan na ra!”

28 Koni Yesu yi a yabi, a naxa, “Naxan dangu na ra, muxu sewaxin nan ne ra naxanye Alaa falan mɛma, e yi a suxu ken!”

*Taxamasenna fe
Matiyu 12.38-42*

29 Yamaan malan Yesu fəma waxatin naxan yi, a yi a fala, a naxa, “Iki muxune findixi muxu jaxine nan na, ε to n maxɔdinma kabanako taxamasenna ma. Koni ε mi kabanako fe yo toe ba Nabi Yunusaa taxamasenna ra. 30 Nabi Yunusa[§] findi taxamasenna ra kii naxan yi Niniwa kaane xa, n tan Muxuna Dii Xemən findima taxamasenna ra na kii nin iki muxune xa. 31 Naxalan Mangan naxan keli sogeteden yiifanna ma, na tima nən Kiti Sa Lɔxɔni, a yi iki muxune yalagi bayo a kelixi bɔxɔn danna nan na, a fa a tuli mati Sulemani a fekolonna falan na. Awa, n xa a fala ε xa, naxan gbo dangu Sulemani ra, na be yi. 32 Niniwa kaane tima nən Kiti Sa Lɔxɔni, e yi ε yalagi amasɔtɔ ne Yunusa a kawandin mɛ waxatin naxan yi, e xun xanbi so nən e hakene yi. Koni n xa a fala ε xa, nde be naxan gbo Yunusa xa!”

*Fati bəndən kənənna fe
Matiyu 5.15, 6.22-23*

33 Yesu naxa, “Muxu yo mi lənpun nadəgəma, a yi a luxun hanma a yi a raso deben bun ma, koni a dɔxɔma seen nan fari alogo yamaan na so banxini, e xa kənənna to. 34 I yɛen luxi nən alo lənpuna i fati bəndən xa. Xa i yɛen kəndə, i fatin birin luma nən kənənni, koni xa i yɛen kala, i fatin luma nən dimini. 35 A ligi i yeren ma nayi,

[†] 11:25: Na yire makɔxin findixi muxun bɔjən nan na. Xa a mi lugoxi Alaa Nii Sarjanxin na, a mi ratangaxi yinnane wali kobine ma. [§] 11:30: A mato Yunusa sora 1 han 4 kui.

kənenna naxan i yi, na nama findi dimin na. ³⁶ Xa i fətin kənenni, dimi yo mi a yi, a birin degema nən alo lənpun degema kii naxan yi.”

*Yesu yi Sariya karaməxəne
nun Farisi muxune yalagi
Matiyu 23.1-36, Maraka
12.38-40*

³⁷ Yesu yelin falan tiyε waxatin naxan yi, Farisi muxuna nde yi a xili, a a xa sa a dəge a konni. Nanara, a so, a dəxə a dəgedeni. ³⁸ Farisi muxuna a to waxatin naxan yi, a Yesu mi a yiin naxaxi lan e dinan kiin ma benun a xa a dəge, a kabə. ³⁹ Nanara, Marigin yi a fala a xa, a naxa, “Ε tan Farisi muxune, ε igelengenna nun donse sa seen fanna maxama, koni ε kuiin nafexi muxu seen nun fe naxin na. ⁴⁰ Ε tan daxune! Xa Ala nan seen fanna daxi, a tan xa mi a kuiin fan daxi ba? ⁴¹ Koni naxan ε donse don goronna kui, ε xa na so yiigelitəne yii, seen birin sarijanma nən na yi.”

⁴² “Ε tan Farisi muxune, gbalona ε yee ra! Amasətə ε nakə yi seene yaganna bama, alo sorontonna nun sabi gbətəye, koni ε bata ε me tinxinyaan nun Alaa xanuntenyana fe ra. A lan nən ε xa ne nan liga, e nun yagan baana.”

⁴³ “Gbalona ε xa, ε tan Farisi muxune, amasətə dəxəde fajin nafan ε ma salide banxine yi, binye xəntənne rafan ε ma ləxə tideni. ⁴⁴ Gbalona ε xa! Amasətə ε ligaxi nən alo gaburu fonna. Yamaan sigan tima a fari, e mi a kolon.”

⁴⁵ Sariya karaməxə keden yi a fala a xa, a naxa, “Karaməxə, i naxan falama ito ra, i nxu fan nafeyama nən nayi!”

⁴⁶ Yesu yi a yabi, a naxa, “Gbalona ε xa, ε tan sariya karaməxəne! Amasətə ε goronna sama yamaan xun ma naxan binya kati, koni ε tan yətəen mi ε yii dinjə a ra hali, ε yi e mali a tongε. ⁴⁷ Gbalona ε xa! Ε bata gaburu fajine rafala nabine xa, ε benbane nabiin naxanye faxa yati! ⁴⁸ Ε benbane naxan liga, ε yətəen bata tin, ε bata a mayita amasətə ε nabine faxa nən, ε tan bata gaburune yitən mən. ⁴⁹ Nanara, en bata Ala xaxinla to, a naxa, ‘N nabine nun xərane rasigama e ma nən, e ndee faxama nən, e yi ndee besənxənya.’ ⁵⁰ Nanara, iki muxune saranma na nabine birin faxa feen nan na xabu dunuja da waxatini, ⁵¹ fölə Habilə saya feen ma han sa dəxə Sakari saya feen ma, e naxan faxa saraxa ganden nun yire sarijanxin tagi. N xa a fala ε xa, na feene xətəma nən iki muxune ma.”

⁵² “Gbalona ε xa, ε tan sariya karaməxəne, amasətə ε bata dəen jinna mara naxan xaxilimaya banxin dəen nabima, ε tan yətəen mi soε. Naxanye waxyi so feni, ε bata ne raxetə!”

⁵³ Yesu keli na yi waxatin naxan yi, sariya karaməxəne nun Farisi muxune yi a yigbəten fölə, e yi a ye mə ayi kati! E yi a maxədin fe wuyaxi ma amasətə ⁵⁴ e yi

waxi a xən ma, e xa a suxu
feni tən a falana fe ra.

12

Maxadina nafigina fe yi
Matiyu 10.26-27

¹ Muxu wuli wuyaxi e malan waxatin naxan yi han e lu tiyε e bode ma, Yesu yi falan ti a xarandiine singe xa, a naxa, “Ε a liga ε yeren ma Farisi muxune buru rate sena* fe yi, naxan findixi e nafigiyaan na. ² Feen naxan luxunxi na minima nen kənənni, wundo feen birin kolonma nen. ³ Nanara, ε bata naxan fala dimini, na mema nen kənənni. Ε bata naxan birin koyekoyen muxune xa konkoni, ne ralima nen taa tagini kənənni.”

Ala yeeragaxuna fe
Matiyu 10.28-31

⁴ “N xoyine, n xa a fala ε xa, ε nama gaxu ne yee ra naxanye fati bəndən faxama koni e mi nəε fefe ligε dangu na ra. ⁵ Ε gaxuma naxan yee ra, n na yitama ε ra nen: ε xa gaxu Ala yee ra, sənbəna a yii, a na i faxa waxatin naxan yi, na xanbi ra a yi i rasiga yahan-nama yi. N xa jəndin fala ε xa, ε xa gaxu na nan yee ra!”

⁶ “Xəlidi suulun mi sare gbanan firin na ba? Koni hali na keden, Ala mi jinanje a xən ma. ⁷ Hali ε xun sexən keden kedenne, Ala e xasabin birin kolon. Nanara, ε nama gaxu, ε dangu xəlidi wuyaxin na!”

I ti Yesu a fe ra yamaan yetagi

*Matiyu 10.32-33, 12.32,
10.19-20*

⁸ “N xa a fala ε xa, naxan yo na a ti n ma fe ra yamaan yetagi, n tan Muxuna Dii Xəmən fan na jəxənna ligama nen a xa Alaa malekane yetagi. ⁹ Koni naxan yo na a mə n na yamaan yetagi, n tan Muxuna Dii Xəmən fan n mema a ra nen Alaa malekane yetagi.”

¹⁰ “Naxan na n tan Muxuna Dii Xəmən nayelefu, na mafeluma nen. Koni naxan na Alaa Nii Sarıjanxin nayelefu, na mi mafeluyε mumε!”

¹¹ “E na siga ε ra salide banxin yetagi waxatin naxan yi, e yi ε yigbəten, hanma mangane yetagi hanma kuntigine yetagi, ε nama xamin ε xən ba feen na hanma ε naxan falama. ¹² Amasətə ε naxan falama Alaa Nii Sarıjanxina ε xaranma nen na ra na waxatin yeteni.”

Nafulu kan daxuna fe sandana

¹³ Muxuna nde yi a fala a xa yamaan tagi, a naxa, “Karaməxə, a fala ngaxakeddenna xa, nxu fafe nafunla naxan lu nxu yii, a xa a yi-taxun, a yi n gbeen so n yii.”

¹⁴ Yesu yi a yabi, a naxa, “Ee! I tan! Nde n findixi kit bolonna ra hanma se taxun na muxu firinna tagi?” ¹⁵ Na xanbi ra, a yi a fala e birin xa, a naxa, “Ε a liga ε yeren ma milana fe yi amasətə muxun

* **12:1:** burun nate sena: Lebenna na a ra naxan burun nagboma ayi.

findi nafulu kannra ki ki, a mi nœ luyε a sii ra a nafunla fe ra.”

¹⁶ Awa, Yesu yi sandani ito sa e xa, a naxa, “Bɔxɔna nde yi nafulu kannra nde yii nun naxan sise yi sabatima kati! ¹⁷ A yi a miri a yetε ma, a naxa, ‘Yire mi n yii, n na n ma sisee bogine ramare dənaxan yi. N nanfe ligama nayi?’ ¹⁸ A yi a miri a yetε ma, a naxa, ‘N naxan ligama na ni ito ra. N na n ma se ramara banxine kalama nən, n yi nde gbeteye ti naxanye gbo dangu a fonne ra. N yi n ma maala nun n yii seene ramara na yi. ¹⁹ Na xanbi ra, n na a fale nən n yetε ma, n naxa, n makoon seen naxan birin ma jee wuyaxi bun ma, n bata ne sətɔ. N xa n dəge ki faj, n yi n min, n yi n yetε rasewa.’ ²⁰ Koni Ala yi a fala a xa, a naxa, ‘I tan daxuna, to kœen na ε nun i niin fatama nən, na xanbi ra i bata seen naxanye birin namara i yetε xa, ne findima nde gbee ra?’”

²¹ Yesu naxa, “A na kii nin ε birin xa naxanye nafunla malanma e yetε xa, koni nafulu kan mi e ra Ala yee ra yi.”

Iyigi sa Ala yi Matiyu 6.25-34

²² Na xanbi ra, Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “Nanara, n na a falama ε xa, ε nama kɔntɔfili ε dunuja yi gidina fe ra, ε naxan donma hanma ε ε maxidima naxan yi. ²³ Amasɔtɔ niin dangu donseen na, fati bənden dangu dugin na pon! ²⁴ ε xɔline mato, e mi sese sima,

e mi sese xabama, donse ramarade mi e yii, koni Ala e baloma. ε tan dangu xɔline ra pon! ²⁵ ε tan nde nœ waxatidi se a yetε siin fari xaminna fe ra ba? ²⁶ Xa ε mi nœ fe xuridine ligε, nanfera ε xaminma a dənxene fe ra nayi? ²⁷ ε wudi fuge fajine gbo kii mato. E mi walima, e mi dugi rafalama e yetε xa, koni n xa a fala ε xa, hali Manga Sulemani e nun a nɔrɔn birin yi, a mi maraberi ba alo e tan nde. ²⁸ Ala nan sexene maraberi bama naxanye be yi to, tila a ganma nən, a jan fefe! A mi ε maraberi be dangu ne ra ba? ε dənkeleyaan xurun. ²⁹ Nanara, ε nama kɔntɔfili sena fe ra ε naxan donma ε nun ε naxan minma. ³⁰ Amasɔtɔ dunuja dənkeleyatarene seni itoe birin fema waxatin birin. Koni ε Fafe Ala ε makoon kolon. ³¹ Koni ε Alaa Mangayaan fen, na xanbi ra, a seni itoe fan soma ε yii nən.”

Ariyanna nafunla fe Matiyu 6.19-21

³² Yesu naxa, “Yεχεε kurdina, ε nama gaxu amasɔtɔ a bata ε Fafe Ala kənɛn, a Mangayaan so ε yii. ³³ ε ε yii seene birin sara, ε gbetin so yiigelitɔne yii. ε gbetin namara seene sətɔ ε yetε xa naxanye mi kale. ε yi ε nafunle ramara ariyanna yi a mi janma dənaxan yi, mujadene nun melimɛnle mi a kale dənaxan yi. ³⁴ Bayo i ya nafunla dənaxan yi, i xaxinla fan menna nin.”

Walikeen naxanye yitɔnxi

³⁵ Yesu naxa, “Ε ε yitən al-ogo ε xa wali, ε yi ε lenpune radegε. ³⁶ Ε xa liga alo walikeen naxanye e kuntigin legedenma keli jnaxalandi tiin malanni. A na fa waxatin naxan yi a dεen kɔnkɔn, e a rabima a xa nən mafureñ! ³⁷ Muxu sewaxin nan ne ra naxanye kuntigina e lima e ye, e yitənxi! N xa jnəndin fala ε xa, a a tagi xidima nən, a yi e radəxə, a donseen so e yii. ³⁸ Muxu sewaxin nan ne ra xa a e yitənxi li, hali a fa kɔe tagini hanma dangu na ra. ³⁹ Ε xaxili lu ito xɔn ma. Xa banxi kanna mujaden fa waxatin kolon, a mi tijnε mujaden yi so a banxini. ⁴⁰ Ε fan xa ε yitən amasətə ε xaxili mi waxatin naxan ma, n tan Muxuna Dii Xemēn fama na waxatin nin.”

*Walike tinxinxina fe
Matiyu 24.45-51*

⁴¹ Piyeri yi Yesu maxədin, a naxa, “Marigma, i sandani ito sama nxu tan nan xa ba hanma muxun birin xa?”

⁴² Marigin yi a yabi, a naxa, “Walikeen mundun lannaya muxun nun xaxilimaan na? Naxan ma kuntigi a dɔxi walikeen bonne xunna, a donseen taxun e ra a waxatini, a tan nan na ra. ⁴³ Na walikeen sewama nən xa a kuntigina a li na wanla kε! ⁴⁴ N xa a fala ε xa yati, a kuntigina a yii seen birin taxuma a ra nən. ⁴⁵ Koni xa a walikena a miri a yetε ma fa fala, ‘N ma kuntigin bata buyε ayi, a mi xetən xulen,’ xa a walikeen bonne bɔnbɔ fɔlɔ, xemēn nun jnaxanle, a a dege, a yi a min

han a yi a radangu ayi, ⁴⁶ a kuntigin na fa waxatin naxan yi, walikeen na xaxili mi a xɔn ma waxatin naxan yi, a kuntigina a jnaxankatama nən nayi, a yi a saranna fi alo denkeleyatarene kii naxan yi.”

⁴⁷ “Walikeen naxan a kuntigin sagoon kolon, koni a mi tin na lige, na bɔnbɔma nən bosaan ye wuyaxi ra kati!

⁴⁸ Koni walikeen naxan mi a kuntigin sagoon kolon, xa na fena nde liga, a bosaan sɔtɔma naxan ma fe ra, a bulanma nən nayi ndedi. Awa, a wuyaxi soxi naxan yii, a wuyaxi maxilima nən na ra. A gbegbe soxi naxan yi, a gbegbe maxilima nən na fan na dangu bona ra.”

*Mayitaxun tiin nan Yesu ra
Matiyu 10.34-36*

⁴⁹ Yesu naxa, “N bata fa teεn na dunuja yi. Xa a yi dege nun, na rafan n ma han!”

⁵⁰ Koni fɔ n xa mamin tɔrɔni singen. N bɔjε mi se han a kamali! ⁵¹ Ε mirixi a ma fa fala a n faxi bɔjε xunbenla nan na dunuja yi ba? N xa a fala ε xa, n mi faxi bɔjε xunbenla xan na fɔ mayitaxunna. ⁵² To xanbi ra, muxu suulun yitaxunma nən denbaya kedenna kui, saxan fɔxɔ kedenni, firin fɔxɔ kedenni. ⁵³ Diifafane kelima nən dii xemēne xili ma, dii xemēne fan yi keli e fafane xili ma. Dii ngane kelima nən e dii temēne xili ma, dii temēne fan yi keli e ngane xili ma. Mamene kelima nən e diine jnaxanle xili ma. Diine

janaxle fan yi keli e mamene xili ma.”

*Waxatine famu fena
Matiyu 16.2-3*

⁵⁴ Yesu mən yi a fala yamaan xa, a naxa, “Ə na kundaan to sogegodeni waxatin naxan yi, ε a kolonma nən nayi fa fala, ‘Tulen famaan ni i ra,’ a ligama na kii nin. ⁵⁵ Ε na foyen to kele sogetede yiifari fəxəni waxatin naxan yi, ε a falama nən, ε naxa, ‘Kuye wolonma nən to,’ anu a ligama nən. ⁵⁶ Ε tan nafigine, ε nəe kore xənna nun bəxə xənna matoe nən, ε yi a bunna kolon, nanfera ε mi nəe waxatini ito bunna kolonjə?”

Yəngən jan fena yəngəfane tagi

Matiyu 5.25-26

⁵⁷ “Nanfera ε mi nəe kitin se ε yetə ma, naxan tinxin ε na liga? ⁵⁸ Xa i yəngəfaan sigama i ra i kitideni, ε nəma kira yi waxatin naxan yi, i xa kata i na feen jan ε tagi alogo a nama siga i ra kitisaan fəma, alogo kitisaan fan nama i so doma kanne yii, doma kanne fan yi i sa kasoon na. ⁵⁹ N xa a fala i xa, i mi kelə na fə yanginna birin fi.”

13

Ə xun xanbi so ε hakəneyi

¹ Na waxatini, muxuna ndee yi fa Galile kaane fe fala Yesu xa, Pilati naxanye faxa e yi saraxan bama Ala xa waxatin naxan yi. ² Yesu yi e yabi, a naxa, “Bayo Galile kaane bata faxa na kiini, ε

mirima na ma nən ba, fa fala hakə kanna nan ne ra dangu Galile kaan bonne birin na ba? ³ Ən-ən de! N xa a fala ε xa, xa ε mi ε xun xanbi so ε hakəneyi, ε birin faxama nən alo bonne. ⁴ Kore banxin naxan Siloyan yi, a bira muxu fu nun solomasexe naxanye fari, ne fe di? Ε mirixi a ma fa fala ne paxu dangu Yerusalən kaane birin na ba? ⁵ Ən-ən de, n xa a fala ε xa, xa ε mi ε xun xanbi so ε hakəneyi, ε birin faxama nən alo bonne.”

Xədə binla fe sandana

⁶ Yesu yi sandani ito sa e xa, a naxa, “Xədə binla yi xəməna nde yii a nakəni. A siga a bogin fendeni koni a mi sese to a kəe ra. ⁷ Nanara, a yi a fala a nakə kantanna xa, a naxa, ‘A mato, a jəee saxanna nan ito ra, n fama be yi, n fa xədəni ito bogin fen koni n mi se to a ra. A seğə, i yi a woli ayi, a nama bəxə fajin kala.’ ⁸ Koni a nakə kantanna yi a yabi, a naxa, ‘N kanna, a lu na jəee kedenni ito yi. N xa yinla ge a rabilinni, n yi a rafe ləxən na naxan a sabatima. ⁹ Xa xədə binli ito bogi nayi faraxi, na fan, xa a mi bogi, i yi a seğə.’”

Yesu yi jaxalan furetəən nakəndəya Matabu Ləxəni

¹⁰ Matabu Ləxəna nde yi, Yesu yi xaranna tima salide banxini. ¹¹ Naxanla nde yi na nun jinan jaxin yi naxan fəxə ra, a bata yi a rafura jəee fu nun solomasexe, a bata yi

a mafelen, a mi yi fa nœ a ratinxinje hali! ¹² Yesu a to waxatin naxan yi, a yi a xili, a yi a fala, a naxa, “Nga naxanla, i bata i sotɔ i ya fureni ito ra to!” ¹³ A yi a yiin sa a fari, naxanla yi ratinxin kedenna, a yi Ala tantun.

¹⁴ Salide banxin kuntigin yi xɔlo, bayo Yesu bata muxun nakendeya Matabu Lɔxɔni. Nanara, a falan ti yamaan xa, a naxa, “Wanla kɛma xii sennin nan bun, nayi ε xa fa na lɔxɔne ma, ε fa kendeyaan sotɔ, koni a mi ligε Matabu Lɔxɔni!”

¹⁵ Marigin yi a yabi, a naxa, “Ε tan nafigine, ε tan naxanye birin be, ε mi ε ningena hanma ε sofanla fulunma ba, ε sa a ramin Matabu Lɔxɔni? ¹⁶ Awa, Iburahima bɔnsɔnna nan naxanli ito ra, Setana bata naxan xidi jnee fu nun solomasexε. A mi lan, a xa xɔrɔya, a fulun Matabu Lɔxɔni ba?” ¹⁷ Yesu a falan yi a yengefane birin nayagi. Na waxatini yamaan birin yi lu sewe a kabanako feene birin na.

Sansi xurina fe sandana

Matiyu 13.31-32, Maraka 4.30-32

¹⁸ Yesu naxa, “Alaa Mangayaan maligaxi nanse ra? N na a misalima nanse ma? ¹⁹ A luxi nen alo sansi kese xuridina, * xemen naxan si a xeen ma, a gbo, a findi wudin na, xeline yi e teen sa a yi.”

Burun nate sena fe sandana

Matiyu 13.33

* **13:19:** Sansini ito xili nen mutaridi. a ra naxan burun nagboma ayi.

²⁰ Yesu mon yi maxɔdinna ti, a naxa, “N na Alaa Mangayaan misalima nanse ma? ²¹ A ligaxi nen alo burun nate sena† naxanla naxan tongo, a yi a sa buru fuji benbeli keden yi, a yi a yimaxa, a birin yi te.”

So de xurina fe

Matiyu 7.13-14, 21-23

²² Yesu yi siga taa gbeene nun banxidene ra, a xaranna ti a yi a tinxin Yerusalen taan na.

²³ Nde yi a maxɔdin, a naxa, “N kann, muxun naxan kisima, na mi wuya ba?”

Yesu yi e yabi, a naxa, ²⁴ “Ε yixɔdɔxε ε so de xurin na, n xa a fala ε xa, muxu wuyaxi katama nen so feen na koni e mi nœ soe.”

²⁵ “Banxi kanna kelima nen, a deen balan. ε ti a xanbi ra, ε deen makɔnkɔn flo, ε naxa, ‘N kann, deen nabi nxu xa,’ a ε yabima nen nayi, a naxa, ‘N mi ε keliden kolon!’ ²⁶ Awa, ε a yabima nen nayi, ε naxa, ‘Nxu bata yi nxu deege, nxu yi nxu min i fema, i bata xaranna ti nxo taani!’ ²⁷ A mon a falama nen, a naxa, ‘Ε tan tinxintarene, ε keli n fema, n mi ε keliden kolon.’ ²⁸ Ε na Iburahima nun Isiyaga nun Yaxuba nun nabine birin to Alaa Mangayani waxatin naxan yi, koni ε tan mi so, ε wugama nen nayi, ε yi ε jinna raxin kati! ²⁹ Yamaan fama nen, sa keli sogeteden nun sogegododen nun yiifari foxɔn nun kemenna ma, e

† **13:21:** burun nate sena: Lebenna na

dɔxɔ sewa bande dondeni Alaα Mangayani.³⁰ Nayi, naxanye xanbin na, na ndee sa luma nən yeeen na. Naxanye yeeen na iki, ne yi sa lu xanbin na."

Yesu yi Yerusalen taan xanu
Matiyu 23.37-39

³¹ Na waxatin yeteni Farisi muxuna ndee yi fa Yesu fəma, e yi a fala a xa, e naxa, "Keli be yi, i siga yire gbete yi, amasotə Herode waxi i faxa feni."

³² Yesu yi e yabi, a naxa, "Ε sa a fala na xulumaseen xa, ε naxa, 'Njinanne kedima nən, n muxune rakendeya to nun tila yi, a soge saxandeni, n yelinma nən n ma wanla ra.' ³³ Koni hali na, fə n xa lu sigan tiye nən to nun tila nun tila buda yi, bayo a mi lan nabiin xa faxa yire gbete yi fə Yerusalen taani."

³⁴ A yi a fala, a naxa, "Yerusalen kaane! Yerusalen kaane! Ε tan naxanye nabine faxaxi, ε yi Alaα xərane magələn. A xənla n suxu nən sanja ma wuyaxi n xa ε malan n fəma alo təxə ngana a diine malanma a gabuteen bun ma kii naxan yi, koni ε mi tin! ³⁵ Awa, Ala ε konna rabejinma nən fefe! N xa a fala ε xa, ε mi fa n toma han ε yi a fala, ε naxa, 'Naxan fama Marigin xinli, Ala xa na baraka!'

14

Yesu yi furetoon nakendeya

¹ Matabu Ləxəna nde yi, Yesu yi siga a dəgedeni Farisi muxu gbeena nde

konni. Awa, yamaan yi Yesu matoma kati! ² Xəmən naxan fatin yi makusinxı, na yi fa Yesu yətagi. ³ Yesu yi sariya karaməxəne nun Farisi muxune maxədin, a naxa, "A daxa muxune yi rakendeya Matabu Ləxəni ba, hanma na mi lan?"

⁴ Koni e mi a yabi hali! Yesu yi xəmən tongo, a yi a rakendeya, a siga. ⁵ Na xanbir, a yi a fala e xa, a naxa, "Xa dii xəməna hanma turana ε tan nde yii, xa a bira xəjrinna kui Matabu Ləxəni, i mi a ratema mafuren Matabu Ləxəni ba?" ⁶ Koni e mi nə a maxədinnə yabə.

Yetəyitena fe

⁷ Yesu mən yi falan ti muxu xilixine xa sandani, amasotə a yi e rakərəsimə e katama dəxədeni yeeen na kii naxan yi, a naxa, ⁸ "Muxuna nde na i xili naxalandi ti malanni waxatin naxan yi, i nama dəxə yeeen na, amasotə yanyina nde muxu gbete xilixi naxan dangu i tan na. ⁹ Awa, naxan ε birin xilixi, na fama nən, a yi a fala i xa, a naxa, 'Dəxədeni ito so a yii.' Xa na ligə, i yagima nən nayi amasotə i bata keli na dəxəde fajini. ¹⁰ Koni e na i xili waxatin naxan yi, siga i sa dəxə xanbin na, nayi i xənə yatigin fama nən i fəma, a yi a fala i xa, a naxa, 'Səxə, fa i magodo yire fajini ito yi.' I binyama nən nayi muxu xilixin bonne birin yətagi. ¹¹ Amasotə naxan birin a yetə yitema, na magodoma nən.

Naxan na a yete magodo, na yitema nən."

¹² Yesu yi a fala xəjne yatigin xa, a naxa, "Xa i fərijən seen hanma ximənna soma yamaan yii, i nama i xəyine xili, hanma i ngaxakedenne hanma i xabilane hanma i dəxə bode nafulu kanne, amasətə ne fan i xilima nən, e yi i ya donla saran." ¹³ I na naxanaxan ti waxatin naxan yi, i xa yiigelitəne xili e nun madəntəne nun sankalatəne nun danxutəne. ¹⁴ Awa, i barayin sətəma nən nayı amasətə ne mi nəe a donla saranje. Koni Ala a saranna fiyə muxu tinxinxine rakeli waxatini sayani."

Dəge malan gbeena fe sandana

Matiyu 22.1-10

¹⁵ Donse donna nde yi a fəma, na ito mə waxatin naxan yi, a yi a fala Yesu xa, a naxa, "Muxu sewaxin nan ne ra naxanye balon donma Alaa Mangayani."

¹⁶ Yesu yi a fala a xa, a naxa, "Xəməna nde yi na naxan donse donna malan gbeen ti, a muxu wuyaxi xili." ¹⁷ Na malanna waxati saxini, a yi a walikeen nasiga, a xa sa a fala a muxu xilixine xa, a e xa fa, seene birin bata yi yelin yitənje! ¹⁸ Koni e birin yi e makone fala fələ. A singe ra xiin yi a fala walikeen xa, a naxa, "N bata xəen sara fən xa sa na mato, yandi i hake lu n xa." ¹⁹ Bonna naxa, "N bata jinge fu sara,

n sa e matoma, yandi i xa i hake lu n xa." ²⁰ Bonna fan naxa, "N baxi naxanla futudenı nən. Nanara, n mi nəe sigə." ²¹ Walikeen yi xətə, a sa na birin fala a kuntigin xa. Awa, banxi kanna yi xələ nayı han, a yi a fala a walikeen xa, a naxa, "I mafura, i siga kirane xən ma, i sa fa yiigelitəne nun madəntəne nun danxutəne nun sankalatəne ra." ²² A mi bu walikeen naxa, "N kanna, i naxan fala n xa, n bata na ligə koni dəxədena ndee mən luxi." ²³ Nanara, kuntigin yi a fala walikeen xa, a naxa, "Siga xəen ma kirane xən ma e nun burunna ra, i kankan yamaan ma, e xa fa, alogo n ma banxin xa rafe. ²⁴ N xa a fala i xa, muxun naxanye xilixi, ne sese mi fa fərijən seni ito donje!"

Bira Yesu fəxəra

Matiyu 10.37-38

²⁵ Yama gbeen yi Yesu fəxəra sigatini, a yi a yee rafindi e ma, a yi a fala e xa, a naxa, ²⁶ "Muxu yo fa n tan fəma, a mi nəe finde n ma xarandiin na fə a xa a mə a nga nun a fafe ra e nun a naxanla nun a diine nun a ngaxakeden xəməmane nun a naxalanmane nun a yetəen na." ²⁷ Muxu yo mi a faxa wudin* tongo, a bira n fəxəra, na mi finde n ma xarandiin na. ²⁸ Xa e tan nde waxi a xən, a xa sangansoon ti, a dəxəma nən singen, a yi a gbetin yate a yi a kolon

* **14:27:** Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxa. Ito bunna nəen, fa fala fə Yesu a xarandiine xa e wekile sayaan na Yesu fəxəra.

naxan nəxən a yii, xa na wanla nianjə. ²⁹ Xa a mi na ligə, a na yelin a bətən sə waxatin naxan yi, a mi nəe sangansoon najanjə. Naxan birin na na to, e a magelema nən. ³⁰ E a falama nən, e naxa, ‘Xəməni ito bata banxin ti fələ koni a mi nəxi a rajanjə!’ ” ³¹ Yesu naxa, “Xa mangana nde na naxan ma gali muxu wuli fu liyə, a waxi a xən ma, a xa sa mangan bona yengə naxan ma gali sigə han muxu wuli məxəjə, a dəxəma nən singen, a yi a yate xa a senbən na mangan yengə. ³² Xa senbə mi a yii, a xəraan nasigama nən benun a xa a fəman li, a yi a mafan, alogo e nama yengə. ³³ Awa, a na kii nin, ε tan nde keden mi nəe finde n ma xarandiin na fə a xa a yii seen birin yiba.”

Fəxənafe

Matiyu 5.13, Maraka 9.50

³⁴ “Fəxən fan, koni xa a məxəməxənna ba ayi, a fəraməxəməxənma nanse ra nayi? ³⁵ A mi lan bəxən ma, a mən mi finde ləxən na sansine xa fə a xa woli ayi nən. Xa tunla naxan ma a feen me, na xa a tuli mati!”

15

Yəxəee tununxina fe sandana

Matiyu 18.12-14

¹ Ləxəna nde mudu maxinle nun yulubitə wuyaxi yi fa Yesu fəma e tuli matidəni. ² Farisi muxune nun sariya karaməxəne yi falan ti fələ e de bun ma, e naxa, “Xəməni ito yulubitəne yisuxuma, a yi a dəge e fəma.”

³ Nanara, Yesu yi sandan sa e xa, a naxa,

⁴ “Xa yəxəee kəmə ε tan nde yi, na nde keden yi lə ayi, a nanfe ligama? A yəxəee tonge solomanaanin e nun solomanaaninna luma nən burunna ra, a sa a tununxin fen han a yi a to. ⁵ A na a to waxatin naxan yi, a səwama nən, a yi a sa a kəe ma, ⁶ a mən yi siga a ra a konni, a yi a dəxə bodene nun a xəyine xili, a yi a fala e xa, a naxa, ‘En səwa amasətə n ma yəxəen naxan yi tununxi n bata a to!’ ⁷ N xa a fala ε xa, a na kii nin, səwan tima nən ariyanna yi hake kan keden tubixina fe ra dangu tinxin muxu tonge solomanaanin e nun solomanaaninna ra naxanye mirixi a ma fa fala e mako mi tubin ma.”

Gbeti gbanan tununxina fe

⁸ “Awa, gbeti gbanan fu naxanla naxan yii, xa na keden tunun a ma, a nanfe ligama? A lənpun nan nadəgəma, a yi a banxin makə mafuren, a yi a fen yiren birin yi han a yi a to. ⁹ A na a to waxatin naxan yi, a a xəyine nun a dəxə bodene xilima nən e bode xən ma, a yi a fala e xa, a naxa, ‘En səwa en bode xən ma amasətə n ma gbetin naxan tunun, n bata a to!’ ¹⁰ Awa, n xa a fala ε xa a na kii nin, Alaa malekane səwama nən hake kan keden na fe ra naxan bata tubi.”

Dii Xəmə tununxina fe sandana

¹¹ Yesu yi lu falan tiyə, a naxa, “Xəməna nde yi na, dii xəmə firin yi a yii. ¹² A

xurimaan yi a fala a fafe
 xa, a naxa, 'N fafe, i ya na-
 funla taxun, i n gbeen so
 n yii.* Awa, a fafe yi na-
 funla taxun e nun a tada ra.
¹³ Waxatidi danguxina xuri-
 maan yi a gbee seene sara,
 a gbetin tongo, a siga ya-
 mana makuyena nde yi, a sa
 a gbetin birin kala dunuja
 feene yi. ¹⁴ A yii seen birin
 yi *jan*, na xanbi ra, kamε
 gbeen yi so na yamanan birin
 yi, sese mi yi fa a tan yii
sənən. ¹⁵ Awa, a siga na ya-
 manan dugurennna nde fεma
 wali kεdeni, na yi a rasiga
 a *xεen* ma *xəsε* kantandeni.
¹⁶ *Xəsεne* toge dagin naxan
 donma, a *xənla* yi a suxu a xa
 na nde don koni muxe mi na
 so a yii. ¹⁷ *Dənxeñ* na, a yi
 a miri, a naxa, 'N fafe a wa-
 likεne donseen donma han e
 mi a *janjε* koni kamεna n tan
 faxamaan ni i ra. ¹⁸ N xa siga
 n fafe fεma n sa a fala a xa,
 n naxa, N fafe, n bata haken
 liga i tan na, n yi Ala yulubin
 tongo. ¹⁹ I mi lan *sənən* i xa
 n xili fa fala i ya diina, i xa n
 suxu alo i ya walikeñ bonne.'
²⁰ Awa, a keli, a *xεtε* a fafe
 konni."

"Benun a xa na li waxatin
 naxan yi, a fafe yi a to fε, a
 ndedi makuya. A kininkinin
 a ma kati, a yi a bara, a sa
 a ralan, a yi a yiin nabilin a
 dii *xεmen* ma, a yi a sunbu.
²¹ A dii *xεmen* naxa, 'N fafe,
 n bata haken liga i tan na, n
 yi Ala yulubin tongo, a mi lan
sənən i xa n xili fa fala i ya
 diina.' ²² Koni a fafe yi a wa-

likεne xili, a naxa, 'E mafura,
 ε fa doma gbeen na, ε yi a
 ragodo a ma, ε yii rasoon so
 a yii sonla ra, ε sankidin so
 a sanni. ²³ E sa *jinge* ratu-
 raxin faxa, en malanna raba,
 en *səwa*. ²⁴ Amasətə n ma dii
xεmen bata yi faxa nun koni
 iki a niin bata bira ayi mən. A
 bata yi tunun nun koni iki, n
 bata a to.' Awa, e *jaxajaxan*
fələ."

²⁵ "Na waxatini, dii *xεmen*
 forimaan sa *xεen* ma. A
 faxi na sa keli *xεen* ma, a
 maso banxin na waxatin
 naxan yi, a sumun xuiin nun
 bodon ti xuiin mε. ²⁶ Awa,
 a walikeñ keden xili, a yi a
 maxədin, a naxa, 'Nanfe
 ligaxi?' ²⁷ Walikeñ yi a yabi,
 a naxa, 'I xunyen bata fa,
 i fafe bata *jinge* raturaxin
 faxa a xa, amasətə a mən bata
 a dii *xεmen* to, a kende.' ²⁸ A
 tada yi *xələ* kati, a mi tin soε
 banxini. Nanara, a fafe yi fa,
 a yi a mafan a xa so. ²⁹ Koni,
 a yi a yabi, a naxa, 'A mato,
 n bata *jεen* itoe birin wanla
 ke i xa alo konyina, n mi i ya
 yamarin matandi hali sanja
 ma keden pe. I nanse soxi n
 yii? Hali sii diina, i mi a so n
 yii nxu nun n lanfane yi *səwa*
 nxu bode *xən* ma! ³⁰ Koni i
 ya dii *xεmen* naxan bata i ya
 nafunla birin kala yalunyani,
 bayo na mən bata fa, i bata
jinge raturaxin faxa a xa!' ³¹ A
 fafe yi a yabi, a naxa,
 'N ma diina, i tan n fεma be
 waxatin birin, n yii seen birin
 i tan nan gbee a ra. ³² Koni a
 lan en xa malanna ti, en *səwa*

* **15:12:** A waxi a *kεen* nan *xən* benun a baba xa faxa.

amasotə i xunyen bata yi faxa nun koni a niin bata bira ayi iki. A bata yi tunun nun koni iki n bata a to.’”

16

Kuntigi tinxitarena fe

¹ Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “Nafulu kanna nde yi na nun, walikeen yi naxan yii a feene xun na. Muxune yi a fala nafulu kanna xa, e naxa, ‘I walike mangan naxan dɔxi, a i ya nafunla kalama.’ ² Nafulu kanna yi na walike mangan xili banxini, a yi a fala a xa, a naxa, ‘N naxan mexi i ya fe yi ito ra, na di? N nafunla naxan soxi i yii, fa i dəntegə amasotə n mi i findima walike mangan na sənən.’ ³ A yi a fala a yetə ma, a naxa, ‘N ma kuntigina n yiibama nən n ma wanli ito ra, n nanfe ligama nayi? Senbe mi n na n xeeen sa, n yagima nən xanditideni. ⁴ Koni n naxan ligama, n bata na kolon iki! Benun n xa n yii ba wanli waxatin naxan yi, n xɔyine sətəma nən naxanye n yisuxə e konne yi.’ ⁵ Awa, a kuntigina donla muxun naxanye birin ma, a yi ne xili. A yi a fala a singe ra xiin xa, a naxa, ‘N ma kuntigina donla yoli i ma?’ ⁶ A yi a yabi, a naxa, ‘Oliwi turen ligase xungbeen yε kəmə donla nan n ma.’ Walike mangan yi a fala, a naxa, ‘I ya doli kədin nan ito ra, dɔxɔ, i tonge suulun səbə.’ ⁷ A yi a fala bona xa, a naxa, ‘Yoli i tan ma?’ Na yi a yabi, a naxa,

‘Malo bənbəli kəmə nan n ma.’ Kuntigin yi a fala a xa, a naxa, ‘I ya doli kədin nan ito ra, tonge solomasəxə səbə.’ ⁸ Na walike manga tinxitarena kuntigin yi a matɔxɔ a to kətaxi ayi fe jaxi rabadeni, amasotə dunuja muxune kota fe jaxi rabadeni dangu kənənna gbee muxune ra.”

⁹ Yesu yi a fala, a naxa, “Ε xɔyine fen ε yetə xa dunuja nafunli alogo a na jan i yii waxatin naxan yi, naxanye ariyanna yi ne ε yisuxuma nen habadan banxine yi. ¹⁰ Naxan lannayaan ligama fe xurine yi, a tinxitareyaan ligama nən fe gbeene fan yi. Koni naxan tinxitareyaan ligama fe xurine yi, a tinxitareyaan ligama nən fe gbeene fan yi. ¹¹ E nafunla naxan soma ε yii dunuja yi, xa ε mi lannayaan ligama nayi, nde lama ε ra nafulu feni ariyanna yi? ¹² Xa ε mi lannayaan ligama muxune gbeeni, nde i tan gbeen soma i yii?”

¹³ “Walike yo mi nəε walε kuntigi firinna xa sanja ma kedenni. Amasotə a kedenna rajaxuma nən, a kedenna xanu, hanma a kedenna binya, a yi a mε bona ra. Ε mi nəε wanla ke Ala nun nafunla xa sanja ma kedenni.”

*Yesu yi yamaan kawandi
Matiyu 11.12-13, 5.31-32,
Maraka 10.11-12*

¹⁴ Farisi muxune yi ito birin mε, e yi Yesu magele amasotə e bata gbetin xanu. ¹⁵ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ε yetə findima muxu

tinxinxine ra yamaan yetag*i*, koni Ala tan ε bɔŋε yi feen kolon. Amasotɔ̄ muxun feen naxan yatexi, fe haramuxin nan na ra Ala yee ra yi.”

¹⁶ “Benun Yoni gbee waxatin xa a li Sariya Kitabun nun nabine kitabune nan yi ralima nun. Felo na waxatin ma Alaa Mangayana fe Xibaru Fajin yi rali, muxun birin yi e yixədəxə, e so a yi. ¹⁷ Koni kore xonna nun bɔxə xonna danguma nən benun Sariya Kitabun səbenla yiredi keden xa ba a ra.”

¹⁸ “Xemən naxan na a mə a naxanla ra a yi nde gbete futu, na bata yalunyaan liga. Xemən naxan na naxalan namexin futu, na fan bata yalunyaan liga.”

Nafulu kanna nun Lasarusi afe

¹⁹ Yesu naxa, “Nafulu kanna nde yi na nun naxan yi maraber i baxi dugi sare xədexene ra, a yi naxunni waxatin birin. ²⁰ Yiigelitəna nde fan yi na nun, a xili Lasarusi, koron yi a fatin birin ma. Na yi saxi nafulu kanna deen na waxatin birin. ²¹ A yi waxy a xən ma bande kesedin naxanye yolonma keli nafulu kanna tabanla ra, a xa ne don. Barene fan yi lu a korone də kɔŋjɛ.

²² Xemə yiigelitən na yi faxa, malekane yi siga a ra Iburahima dexən ma yire naxuməni. Awa, nafulu kanna fan yi faxa, e yi a maluxun. ²³ A tɔrɔ laxira yi kat! A yi a yee rasiga, a yi Iburahima to wulani,

Lasarusi a dexən ma. ²⁴ A yi gbelegbele, a naxa, ‘N Fafe Iburahima, kininkinin n ma, Lasarusi xə n ma, a xa a yii sonla sin igeni, a yi fa a dindin n lenna ma, amasotɔ̄ n tɔrɔxi təeni be kat!’ ²⁵ Koni Iburahima yi a yabi, a naxa, ‘N ma dii, i xaxili na xən ma ba, i yi kende waxatin naxan yi, i se fajin birin sətə nən koni Lasarusi tan yi tɔrən nin. Iki a tan sewaxi be, i tan tɔrəni. ²⁶ Mən sənən, yili gbeena en tagi alogo naxanye waxy keli feni be, siga i fəma, ne nama siga. Muxə nama keli i fan fəma mənni fa nxu fəma be.’ ²⁷ Nafulu kanna naxa, ‘N fafe, n na i mafanma, i xa Lasarusi xə, a xa siga n fafe konni, ²⁸ bayo ngaxakedenmaan muxu suulun na yi, a xa sa e kawandi alogo e nama fa tɔrɔ yireni ito yi be.’ ²⁹ Iburahima yi a yabi, a naxa, ‘Musa nun nabine falane e fəma na, e xa ne xuiin name.’ ³⁰ Nafulu kanna yi a yabi, a naxa, ‘N fafe Iburahima, na mi a gasə! Koni xa muxun keli sayani, a siga e fəma, e e xun xanbi soma e hakəni nən, e tubi.’ ³¹ Koni Iburahima naxa, ‘Xa e mi e tuli mati Musa nun nabine ra, hali muxun keli sayani, a siga e fəma, e mi le a ra.’ ”

17

Yulubinafe

Matiyu 18.6-7, Maraka 9.42

¹ Yesu yi a fala a xarandine xa, a naxa, “Fee naxanye muxune birama yulubini, a

fεrε mi na fο ne xa taran na, koni gbalona e yεε ra naxanye na findi sabun na. ² A yi lan ne ma, gεmε gbeen xa xidi e kε ra, e woli baan nin benun e xa diidi xurini ito nde keden bira yulubini. ³ ε a liga ε yeren ma!"

"Xa i ngaxakedenna hakεn liga, i xa a sοnna yita a ra. Xa a na feen bejin, i xa a mafelu. ⁴ Xa a hakεn liga i ra sanja yi solofero soge kedenni, koni a yi fa i fεma na waxatin birin yi, a naxa, 'N bata nimisa,' a mafelu."

Denkεleyana fe

⁵ Xεrane yi a fala Marigin xa, e naxa, "Nxο denkεleyaan fari sa."

⁶ Marigin yi e yabi, a naxa, "Xa ε denkεleyaan gbo ayi alo sansi kεsε xuridina,* ε nοε a fale nεn wudi bili gbeeni ito ma, ε naxa, 'I yεtε tala bοxοni, i sa ti fοxο igen tagi!' A ε fala xuiin suxuma nεn."

Walikεen lan a xa naxan liga

⁷ "Xa konyina ε tan nde yii naxan xεen sama hanma a yεxεne kantan, a na fa waxatin naxan yi, sa keli xεen ma, i a falama a xa nεn ba, fa fala, 'Fa i dεge?' ⁸ En-εn, koni i a falama nεn, i naxa, 'N ma ximenna rafala, i yi i ya walikε domaan tongo, i wanla ke n xa. N na n dεge

waxatin naxan yi, n yi n min, na xanbi ra i fan yi i dεge, i yi i min.' ⁹ Konyi kanni mi barika bire a konyin xa bayo a bata wanla ke a tixi naxan na. ¹⁰ ε tan fan na kii nin ε na Alaa yamarine birin suxu waxatin naxan yi, ε xa a fala, ε naxa, 'Konyin nan tun nxu tan na, nxu bata nxο wanla ke.' "

Yesu yi dogonfontο fu rakendεya

¹¹ Yesu sigama Yerusalεn taani waxatin naxan yi, a dangu Samariya yamanan nun Galile yamanan tagi. ¹² A soma taadina nde yi waxatin naxan yi, dogonfontο fu yi a ralan. E yi yire makuyeni. E gbelegbele, e naxa, ¹³ "Nxu kanni! Yesu! Kininkinin nxu ma!"

¹⁴ Yesu yi e to, a yi a fala e xa, a naxa, "Ε siga saraxaraline konni, e xa ε mato."†

Awa, e sigama kiraan xοn ma waxatin naxan yi, e kendεya. ¹⁵ Muxu keden yi e tagi, na a to waxatin naxan yi, fa fala a bata kendεya, a xεtε Ala tantunje a xuii texin na. ¹⁶ A bira Yesu sanna bun ma, a yetagin yi lan bοxοn ma, a barikan bira a xa. Samariya kaan nan yi na xεmen na nun. ¹⁷ Yesu yi a fala, a naxa, "Muxu fu xa mi kendεyaxi ba? A dοnxε muxu solomanaaninna bonne tan

* **17:6:** Sansini ito xili nεn mutaridi. † **17:14:** dogonfontοna: Alaa sariyan kui, dogonfontοn mi yi daxa a xa so taani. A yi luma taan fari ma nεn. Saraxaraline nan yi muxun fatin matoma a yi a fala, xa na kanna sarijan, hanma xa a mi sarijan. Muxu gbεtε mi yi a yiin dinje dogonfontοn na, bayo na yi na kanna sarijanna kalama nεn. A mato Saraxaraline 13.45-46. Xa dogonfonna na ba muxun ma, fa a xa saraxan ba alogo a mοn xa sarijan kii naxan yi, a fa so taani, a dοxο a konni. A mato Saraxaraline sora 14.

minen yi? ¹⁸ Muxu yo mi luxi naxan xetexi, a fa barikan bira Ala xa, fo xøneni ito ba?” ¹⁹ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Keli, i siga, i ya dønkelyaan bata i rakisi.”

Alaa Mangayaan fa feen taxamasenne

Matiyu 24.23-28, 37-41

²⁰ Farisi muxuna ndee yi Yesu maxødin, a Alaa Mangayaan fama waxatin mundun yi. A yi e yabi, a naxa, “Alaa Mangayaan mi fama alo en seen naxan toma. ²¹ Muxu mi a fale fa fala, ‘A mato, a be yi,’ hanma, ‘A sa menni.’ Amasøtø Alaa Mangayana ε tan yi.”

²² A yi a fala xarandiine xa, a naxa, “Waxatina nde fama a xønla ε suxuma nen, ε xa n tan Muxuna Dii Xemen fa waxatin to koni ε mi a toe. ²³ Nde taranma nen nayi naxyanye a falama, e naxa, ‘A sa menni,’ hanma ‘A be yi.’ Koni ε nama siga, ε nama ε gi a matoden. ²⁴ Amasøtø a luma nen alo kuyen na a jinna masøxon keli bode føxøn na sati bode føxøn na. N tan Muxuna Dii Xemen fama na kii nin n fa løxøni. ²⁵ Koni fo n xa tørø nen singen kati! A fere mi na fo iki muxune xa e me n na. ²⁶ Nuhan gbee waxatin ligi kii naxan yi,‡ a ligama na kii nin n tan Muxuna Dii Xemena waxatini. ²⁷ Muxune birin yi e degema na waxatini, e yi e minma, e yi naxanle futuma, e yi e diine fima xemene ma futun na, han Nuhan so waxatin yi a li kunkin kui. Fu-faan yi fa, a yi e birin faxa.

²⁸ A møn ligama nen na kiini alo a ligi Loti gbee waxatini kii naxan yi. Muxun birin yi lu e degø, e yi e min, e seen sara, e seen mati, e seen si, e banxin ti. ²⁹ Awa, Loti keli Sodoma yi waxatin naxan yi, teen nun doleen ganmatøøn yi godo keli kore, a yi e birin faxa. § ³⁰ N tan Muxuna Dii Xemen na mini kenenni waxatin naxan yi, a ligama na kii nin.”

³¹ “Na løxøni, muxun naxan a kore banxin køøra, na nama godo banxini a yii seene tongodeni. A møn na kii nin, muxun naxan xøen ma, na nama fa xetøø banxini. ³² E xaxili lu Loti a naxanla xøn ma.* ³³ Naxan na kata a niin nakisi feen na, na bøøma ayi nen. Naxan na bøø a niini, na kisima nen. ³⁴ N xa a fala ε xa, na køøen na xemøø firin luma nen sade kedenna ma, keden xalima nen, keden yi lu na. ³⁵ Naxalan firin luma nen se dinni, kedenna xalima nen, keden yi lu na. ³⁶ Xemøø firin luma nen xøen ma, kedenna xalima nen, keden yi lu na.”

³⁷ Xarandiine yi a maxødin, e naxa, “Marigina, na ligama minen yi?” Yesu yi e yabi, a naxa, “Sube faxaxin dønaxan yi, dugane e malanma menna nin.”

18

Kana gilen nun kitisana fe

¹ Na xanbi ra, Yesu yi sandani ito sa e xa, a yi e xaran, a e xa Ala maxandi waxatin

§ ^{17:29:} Na feen sebexi Dunuja Føløn

‡ **17:26:** Dunuja Føløn 6.5-12 nun 7.6-23

19.24 kui. * **17:32:** A mato Dunuja Føløn 19.26 kui.

birin, e nama xadan,² a naxa, "Kitisana nde yi taana nde yi nun naxan mi yi gaxuxi Ala yee ra, a mi danma muxe ra.³ Kaja gilena nde yi na taani nun, na yi siga a fëma, a yi a mafan, a naxa, 'Kitin sa nxu nun n yengfaan tagi.'⁴ A bu han, a mi tin, koni dønxen na a miri a yete ma, a naxa, 'Hali n mi gaxu Ala yee ra, n mi danje muxe ra,⁵ koni bayo kaja gileni ito n yee gbama ayi, n xa kata, n xa a kitin sa, xa na mi a ra a luma fe nen waxatin birin han n tun-naxølo n ma.'

⁶ Awa, Marigin mën yi siga falan ma, a naxa, "Kiti bolon tinxintaren naxan fala, ε tuli mati na ra. ⁷ Awa, Ala mi a gbee muxune xun mafale ba, naxanye a xilima kœen nun yanyin na? A buye na yi ba?⁸ N xa a fala ε xa, a e xun mafala kitin bolonma nen mafuren! Konì n tan Muxuna Dii Xemén na fa waxatin naxan yi, n denkeleyaan liyε dunuya yi ba?"

Farisi muxune nun mudu maxinla fe sandana

⁹ Yesu yi sandani ito fan sa na muxune xa naxanye laxi e yetena tinxinyaan na, e muxun bonne yalagi. ¹⁰ A naxa, "Muxu firin yi siga Ala Batu Banxini Ala maxandideni, Farisi muxun nan yi bona ra, bona mudu maxinla. ¹¹ Farisi muxun yi ti, a yi Ala maxandi a bøjeni. A Ala maxandi ikiini, a naxa, 'Ala, n barikan birama i xa amasøto kumade mi n tan na, tinxintare mi n tan na hanma yalundena alo muxun bonne

birin a ligama kii naxan yi. N barikan birama i xa amasøto n tan mi ligaxi alo mudu maxinli ito. ¹² Løxø xun yo løxø xun n sunna suxuma nen soge firin, n naxan birin sotøma, n ne yaganna fima.' "

¹³ "Koni mudu maxinla yi ti yire makuyeni, a mi tin a yeeen nate kore koni a yi lu a kanken makudunje, a yi a fala, a naxa, 'Ee! Ala, kininkinin n tan hake kanna ma!'" ¹⁴ Yesu naxa, "N xa a fala ε xa, xeméni ito, benun a xa siga a konni waxatin naxan yi, a tinxin nen Ala yee ra yi fefe! Amasøto muxun naxan birin a yete yitema, ne magodoma nen. Naxan birin a yete magodoma, ne yitema nen."

*Yesu yi duba diidine xa
Matiyu 19.13-15, Maraka
10.13-16*

¹⁵ Muxuna ndee yi fa e diidine ra Yesu fëma, a xa a yiin sa e xunne ma, a duba e xa. Konì a xarandiine to na to, e yi falan ti e ma amasøto e bata fa diidine ra Yesu fëma. ¹⁶ Konì Yesu yi diidine xili a fëma, a naxa, "Ε tin diidine xa fa n fëma, ε nama e raxetë amasøto e tan sifane nan gbee Alaa Mangayaan na. ¹⁷ N xa nøndin fala ε xa, xa naxan mi Alaa Mangayaan suxu alo diidine, na mi soe Alaa Mangayani mumε!"

*Xemé nafulu kanna fe
Matiyu 19.16-30, Maraka
10.17-31*

¹⁸ Yahudiyane kuntigina nde yi Yesu maxødin, a naxa, "Karamøxø fajina, n nanfe

lige n habadan nii rakisin sotɔ?"

¹⁹ Yesu yi a maxɔdin, a naxa, "Nanfera, i n xilima karamɔxɔ fajina? Muxu yo mi fan fo Ala keden peena!"

²⁰ I yamarine kolon fa fala, 'I nama yalunyaan liga, i nama faxan ti, i nama mujan ti, i nama wule seren ba, i baba nun i nga binya.*"

²¹ Xemén yi a yabi, a naxa, "Xabu n dii jnɔreyani waxatin naxan yi, n ne birin suxi."

²² Yesu ito mɛ waxatin naxan yi, a yi a fala a xa, a naxa, "Fe keden nan luxi, i xa i yii seene birin sara, i yiigelitɔne ki, i nafunla sotɔma nɛn ariyanna yi. Na xanbi ra, i bira n fɔxɔ ra."

²³ Koni xemén na mɛ waxatin naxan yi, a bɔjen yi rajnaxu a ma kati, amasotɔ nafunla yi a yii nun kati!

²⁴ Yesu yi a mato, a naxa, "Nafulu kanne so raxɔlɔ Alaa Mangayani han! ²⁵ Nafulu kanna so raxɔlɔ Alaa Mangayani dangu jnɔgɔmen so feen na sagilaan yinla ra."

²⁶ Muxun naxanye na mɛ, ne yi a maxɔdin, e naxa, "Nde nɔɛ kise nayi?"

²⁷ Yesu yi e yabi, a naxa, "Muxun mi nɔɛ feen naxan lige, Ala nɔɛ na lige nɛn."

²⁸ Piyeri yi a fala a xa, a naxa, "A mato, nxu bata feen birin bejin, nxu bira i fɔxɔ ra."

²⁹ Yesu yi a fala e xa, a naxa, "N xa jnɔndin fala ε xa, naxan birin bata a konna lu na hanma a naxanla hanma a ngaxakedenne hanma a

sotɔ muxune hanma a diine Alaa Mangayana fe ra ³⁰ na kanna na jnɔxɔn sotɔma nɛn dangu na ra waxatini ito yi, a habadan nii rakisin fan sotɔ waxati famatɔni."

*Yesu mɔnyi a faxafeen fala
Matiyu 20.17-19, Maraka
10.32-34*

³¹ Yesu yi a xarandii fu nun firinne xili a fema e danna, a yi a fala e xa, a naxa, "E tuli mati! En sigama Yerusalen taani, nabine feen naxan birin sɛbɛ n tan Muxuna Dii Xemén fe yi, ne kamalima nɛn na yi. ³² N tan Muxuna Dii Xemén soma nɛn siya gbɛtene yii, e yi n magele, e yi n nafeyə, e yi e dɛ igen namini n ma. ³³ E n bulanma nɛn, e yi n faxa, koni a soge saxandeni n mɔn kelima nɛn sayani."

³⁴ A falan naxan birin ti, xarandiine mi ne bayen kolon, bayo falan bunna yi luxunxi e ma. Yesu yi falan tima naxan ma fe yi nun, e mi na kolon.

*Yesu yi danxutɔn
nakendəya
Matiyu 20.29-34, Maraka
10.46-52*

³⁵ Yesu maso Yeriko ra waxatin naxan yi, danxutɔna nde yi dɔxi kiraan na xanditideni. ³⁶ A yamaan dangu xuiin mɛ waxatin naxan yi, a maxɔdinna ti, a naxa, "Nanfe ligaxi?"

³⁷ E yi a fala a xa, e naxa, "Yesu Nasareti kaan nan danguma."

* **18:20:** Xɔrɔyaan 20.12-16 nun Sariyane 5.16-20

³⁸ A gbelegbele, a naxa, “Dawuda a Dii Xemén Yesu, kininkinin n ma!”

³⁹ Muxun naxanye yeeen na, ne yi xajne a ma, a xa a dundu koni a mōn yi gbelegbele kati! A naxa, “Dawuda a Dii Xemén Yesu, kininkinin n ma!”

⁴⁰ Awa, Yesu yi ti, a yi a fala, a e xa fa danxutōon na a fēma. A fa a fēma waxatin naxan yi, Yesu yi a maxōdin, a naxa, ⁴¹ “I waxi a xən n xa nanfe ligia i xa?”

A yi a yabi, a naxa, “N kanna, n waxi a xən ma nēn, n mōn xa seen to.”

⁴² Yesu yi a fala a xa nayi, a naxa, “I xa seen to, i ya dēnkēleyaan bata i rakendēya.”

⁴³ Xemén yi seen to mafuren, a bira Yesu fōxō ra, a Ala matōxōma. Yamaan na to waxatin naxan yi, e birin yi Ala tantun kati!

19

Yesu nun Sakēye a fe

¹ Yesu yi so Yeriko yi, a dangumatoon nan yi a ra nun.

² Mudu maxinle kuntigina nde yi na nun a xili Sakēye. Nafulu kanna nan yi a ra. ³ A yi kata a xa Yesu to alogo a xa a kolon muxun sifan naxan a ra, bayo a yi dungi nun, a mi yi nōe Yesu tos amasōtō yamaan yi gbo. ⁴ Nanara, a yi siga a giye yamaan yee ra, a sa te xōde binla kōe ra alogo Yesu nēn dangue kiraan xən ma waxatin naxan yi, a xa a to. ⁵ Yesu na li waxatin naxan yi, a yi a yeeen nate kore, a yi a fala Sakēye xa, a naxa, “Sakēye, godo mafuren,

amasōtō n yigiyama i konna nin to!”

⁶ Sakēye yi godo mafuren, a yi a rasene sewani. ⁷ Muxun naxanye birin na to, e falan ti fōlō e de bun ma, e naxa, “Xemēni ito bata sa yigiyahake kanna konni.”

⁸ Sakēye yi keli a ti, a yi a fala Marigin xa, a naxa, “N kanna, a mato, n na n ma nafunla fōxō kedenna soma yiigelitōne yii nēn. Xa n bata naxan yii se kansun, n na nōxōn naanin naxetēma nēn na kanna ma.”

⁹ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Muxune bata kisin sōtō denbayani ito yi to. Iburahima bōnsōnna nan xemēni ito fan na. ¹⁰ Amasōtō naxanye lōxi ayi, n tan Muxuna Dii Xemén faxi ne nan fende yi, n yi e rakisi.”

Xēma gbananna fe sandana

Matiyu 25.14-30

¹¹ Muxune yi Yesu xuiin namēma, a sandan sa e xa. Bayo a bata yi maso Yerusalēn taan na, e yi a miri a Alaa Mangayaan yi minima nēn kēnenni. ¹² Nanara, Yesu naxa, “Muxu gbeena nde yi na nun naxan siga yamana makuyeni, a xa findi a konna mangan na, na xanbi ra, a xēte a konni. ¹³ Benun a xa siga a sigatini, a yi a walikē fu xili, a xēma gbananna so e keden kedenna birin yii, a naxa, ‘E kata ε tōnōn sōtō itoe fari n xanbi han n fa.’ ¹⁴ Koni a yamanan muxune bata yi a rajaxu. Nanara, e xērane rasiga a fōxō ra, e naxa, ‘Nxu mi waxi a xən ma, xemēni ito

xa mangayaan sotə nxu xun na.’”

¹⁵ “Koni xemən na yi mangayaan sotə, a mən yi xete a konni. A xemə gbananne so a walikeen naxanye yii, a ne xili mafuren, a e tənən naxanye sotəxi, e xa na yita a ra. ¹⁶ A singe ra xiin yi fa, a naxa, ‘N kanna, i xemə gbananna naxan so n yii, n bata fu sotə a fari.’ ¹⁷ A yi a yabi, a naxa, ‘Ibata i yixədəxə, walike fajin nan i tan na, amasotə i bata lannayaan ligi fe xurini, n na i findima nen kuntigin na taa fu xun na.’ ¹⁸ Walikeen firinden yi fa, a naxa, ‘N kanna, i xemə gbananna naxan so n yii, n bata suulun sotə a fari.’ ¹⁹ A yi a fala na fan xa, a naxa, ‘N na i dəxəma nen taa suulun xun na.’ ²⁰ Walikeen bona fan yi fa, a naxa, ‘N kanna, i ya xemə gbananna rasuxu. N na a ramaraxi dugi dungin nin. ²¹ N gaxuxi i yee ra amasotə i ya fe xədəxə, i gbee mi seen naxan na, i na nan tongoma. I mi naxan wolixi, i na nan xabama.’ ²² A yi a fala a xa, a naxa, ‘I tan walike jaxina, n na i yalagima i yete de xuiin nan ma! I a kolon fa fala n ma fe xədəxə, n gbee mi seen naxan na, n na nan tongoma. N mi naxan sixi, n na nan xabama. ²³ Awa, nanfera nayi, i mi n ma gbetin taxu gbeti mara banxin yulane ra, alogo n na fa waxatin naxan yi, n yi gbetin nun a tənədin sotə?’ ²⁴ Naxanye yi tixi na yi, a yi a fala ne xa, a naxa, ‘E xemaa ba ito yii, xemaa gbanan fuun yi naxan yii,

ε a so na yii.’ ²⁵ E yi a fala a xa, e naxa, ‘Nxu kanna, koni xemaa gbanan fu a tan yii!’ ²⁶ A yi e yabi, a naxa, ‘N xa a fala ε xa, seen muxun naxan birin yii, nde sama nen ne xun ma e xa, koni se mi naxan yii hali naxan di a yii, na be a yii. ²⁷ Nba, n yaxuni itoe a mi rafan naxanye ma, n xa findi mangan na, ε fa ne ra be yi, ε yi e faxa n yətagi!’ ”

Yesu so fena Yerusalen taani

Matiyu 21.1-11, Maraka 11.1-11, Yoni 12.12-19

²⁸ Yesu ito fala xanbini, a siga e yee ra Yerusalen taani. ²⁹ A maso Betifage taan nun Betani taan na Oliwi Geyaan dəxən ma waxatin naxan yi, a yi a xarandii firin nasiga a yee ra, ³⁰ a yi a jungu e ma, a naxa, “Ε siga banxideen na ε yee ra. Ε nema na liye waxatin naxan yi, ε sofalidin xidixin toma nen muxe munma dəxə naxan fari singen. Ε a fulun, ε fa a ra be. ³¹ Xa muxuna nde ε maxədin fa fala, ‘Ε ito fulunma nanfera?’ ε a fala e xa, ε naxa ‘Marigin nan mako a ma.’ ”

³² Nayi, e yi siga. Marigi Yesu naxan birin fala e xa, e sa na birin li na kiini alo a a fala e xa kii naxan yi. ³³ E yi sofalidin fulunma waxatin naxan yi, a kanna yi a fala e xa, a naxa, “Ε ito fulunma nanfera?”

³⁴ E yi a yabi, e naxa, “Marigin makona a ma.” ³⁵ E siga sofalidin na Yesu fema. E yi e domane yifulun sofalidin fari, e yi Yesu mali a dəxə a fari. ³⁶ A yi sigama waxatin

naxan yi, yamaan yi e dugine yifulun kiraan xən a yee ra a binya feen na.

³⁷ A maso Yerusalen taan na waxatin naxan yi, a na kiraan li naxan godoma Oliwi Geyaan bun ma. Xarandiin birin yi barikan bira fələ Ala xa, e yi a tantun e xui yitexin na, fata kabanako feen birin na e naxanye toxi. ³⁸ E yi a fala, e naxa, “Mangan naxan fama Marigin xinli, Ala xa na baraka! Bəjəe xunbenla xa lu ariyanna yi e nun binyena!”

³⁹ Farisi muxuna ndee yi yamaan ye, na ndee yi falan ti Yesu xa, e naxa, “Karaməxə, i ya xarandiine yamari, e xa e dundu.”

⁴⁰ Yesu yi e yabi, a naxa, “N xa a fala ε xa, xa e dundu, gəməni itoe nan sənxəma.”

Yesu yi wuga Yerusalen ma fe ra

⁴¹ A maso taan na waxatin naxan yi, a yi a to, a wuga a fe ra, ⁴² a naxa, “Ee! Ε tan, xa ε yi bəjəe xunbenla kiraan kolon nun to, na yi lan, koni iki ε mi a kolonje amasətə a bata luxun ε ma! ⁴³ Ləxəna nde a lima ε ma nən, ε yaxune luma ε rabilinje nən, e yi gbing-binna rate taan nabilinni, e kiraan bolon ε ma yiren birin yi. ⁴⁴ E ε halagima nən, e nun muxun naxanye birin taan kui. Hali gəmə keden pena, a mi luyε a funfuni ε taani ito yi, amasətə Ala fa ε kisideni waxatin naxan yi, ε mi yi a kolon nun!”

Yesu yi siga Ala Batu Banxini
Matiyu 21.12-17, Maraka 11.15-19, Yoni 2.13-22

⁴⁵ Yesu yi so Ala Batu Banxini, a saresone kedi fələ, ⁴⁶ a yi a fala e xa, a naxa, “A səbəxi Kitabun kui, Ala naxa, ‘N ma banxin xili bama nən Ala maxandi banxina.’* Koni ε tan bata a findi mujadene luxunden na!”

⁴⁷ Yesu yi xaranna tima Ala Batu Banxini ləxə yo ləxə. Saraxarali kuntigine nun sariya karaməxəne nun yamaan yeeratine yi kata a faxa feen na. ⁴⁸ Koni e mi yi a kolon e a masətə kii naxan yi, bayo yamaan birin yi tuli matixi a ra.

20

Yesu senben maxədinna fe
Matiyu 21.23-27, Maraka 11.27-33

¹ Ləxəna nde Yesu yi yamaan xaranma Ala Batu Banxini waxatin naxan yi, a yi Alaa falan Xibaru Fajin kawandin ba, saraxarali kuntigine nun sariya karaməxəne nun yamaan fonne yi fa. ² E yi a fala a xa, e naxa, “I feni itoe ligama senben mundun na? Na fala nxu xa. Nde senben soxi i yii, i yi e liga?”

³ Yesu yi e yabi, a naxa, “N xa ε maxədin, ε a fala n xa.

⁴ Nde Yoni rafaxi, a xa muxune rafu igeni e tubi xinla ma, a kelixi Ala nan ma ba, hanma muxune?”

⁵ E yi falan ti fələ e bode xa, e naxa, “Xa en na a fala fa

* **19:46:** A mato Esayi 56.7 nun Yeremi 7.11 kui.

fala, ‘A kelixi Ala nan ma,’ a falama nən nayi fa fala, ‘Nanfera, ε mi laxi Yoni ra?’⁶ Koni xa en na a fala fa fala, ‘A kelixi muxun nan ma,’ yamana en magolənma nən, amasətə e yi laxi a ra fa fala nabiin nan yi Yoni ra nun.”⁷ Nanara, e yi a yabi, e naxa, “Nxu mi a keliden kolon.”

⁸ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N tan fan feni itoe ligama sənbən naxan na, n mi na falama ε xa na yi.”

*Nakə kantanne fe sandana
Matiyu 21.33-46, Maraka
12.1-12*

⁹ Na xanbi ra, Yesu yi sandani ito sa yamaan xa, a naxa, “Muxuna nde yi manpabili nakəon sa, a yi a taxu a kantan muxune ra, a keli a konni, a sa buyε ayi.¹⁰ A bogi waxatina a lixina, a yi a walike keden xε nakəon kantan muxune ma, a e xa sa a gbeen so a yii, koni a kantan muxune yi na walikεen bənbə, e yi a raxεtε, e mi se so a yii.¹¹ Na xanbi ra, a walike gbεtε xε e ma, e yi na fan bənbə, e yi a rayagi kati, e yi a raxεtε, e mi sese so a yii.¹² A yi walikεen saxanden nasiga e ma. E yi na fan maxələ, e yi a kedi.¹³ Awa, na xanbi ra nakəkanna naxa, ‘N nanfe ligama? Nxanfan dii xəmən nasiga e ma, yanyina nde, e danma nən na ra.’¹⁴ Koni a kantan muxune to a to, e yi a fala e bode xa, e naxa, ‘Nakəkanna ke tongon nan ito ra. En na

a faxa alogo nakəon xa findi en gbeen na.’¹⁵ E yi a torotoron nakəon fari ma, e sa a faxa.* Awa, nakəkanna na fa waxatin naxan yi, a nanfe ligama a kantan muxune ra?¹⁶ A na muxune faxama nən, a nakəon taxu muxu gbεtεye ra.”

Yamaan to na mε, e naxa, “Ala xa nxu tanga na ma.”

¹⁷ Yesu yi e mato, a yi e maxədin, a naxa, “Kitabun yireni ito bunna di? A naxa, ‘Banxi tiine e mε gəmen naxan na, na bata findi banxin gəmε fisamantenna ra.’†¹⁸ Naxan yo na bira gəmeni ito fari, na yigirama nən dungi dungin na. Xa a nu bira naxan yo fari, a na yilunburunma nən.”

*Mudu fin maxədinna
Matiyu 22.15-22, Maraka
12.13-17*

¹⁹ Sariya karaməxəne nun saraxarali kuntigine yi kata Yesu suxu feen na na waxatini amasətə e yi a kolon a sandani ito saxi e tan nan ma fe ra koni e gaxuxi yamaan yεε ra.²⁰ Nanara, e fərən fen. E seen so muxuna nde yii naxanye e yεtε finde muxu tinxinxin na, e ne xε Yesu ma a suxu feen na a fala xuine xən ma alogo e xa nə a rasəe yamana kanna sənbən nun a nən bun ma.²¹ Na muxune yi a maxədin, e naxa, “Karaməxə, nxu a kolon i xaranna naxan tima e nun i falan naxan tima, e tinxin. Nxu a kolon fa

* **20:15:** Sandani ito kui Ala nan misalixi nakəkanna ra. A dinan taxuxi Isirayila kaane ra. A walikεne findixi nabine ra naxanye xε Isirayila kaane ma. A diin findixi Yesu ra. † **20:17:** Yaburin 118.22

fala i mi muxune rafisaxi e bode xa. I muxune xaranma Alaa kiraan nan ma jəndini.
 22 A fala nxu xa, xa nxu lanma nxu xa mudun so Romi Manga Gbeen yii ba?"

23 Koni Yesu yi e yanfan-tenyaan to, a yi a fala e xa, a naxa,
 24 "E gbeti gbananna yita n na. Nde xili nun a yetagin sawura a ma?"

E yi a yabi, e naxa, "Romi Manga Gbeena."

25 Nanara, Yesu naxa, "Mangan gbeen xa so a yii, Ala gbeen xa so Ala yii."[‡]

26 E mi nə a suxun feren sətə yamaan yetagi. Nanara, e yi e dundu, e kabə a fala ti kiin ma.

*Faxa muxune rakeli fena
 Matiyu 22.23-33, Maraka 12.18-27*

27 Saduse muxunes[§] yi e maso Yesu ra naxanye a falama a faxa muxune mi kelima sayani, e yi a maxədin, e naxa,
 28 "Karaməxə, Musa sariyani ito sebə nən nxu xa, a naxa, 'Xa xəmən faxa, a naxanla lu, koni a mi dii lu, na xəməna ngaxakedenna nde xa ke jaxanla tongo, e yi diin bari faxa muxun xa.'"
 29 Awa, ngaxakedenmane muxu soloferi yi na yi nun, forimaan yi jaxanla futu,

[‡] 20:25: Mangan yetagin sawuran to gbeti gbananna ma, na a findixi a gbeen na bayo a tan nan a rafalaxi. Adamadiine daxi Ala maligan na, nayi e fan findixi Ala gbeen na. Gbetin lan a so mangan yii mudun na, koni muxune lan e yi e yətə so Ala yii bayo e findixi e da mangan gbeen na. [§] 20:27: Saduse muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. Lanna mi yi e nun Farisi muxune tagi. E tan mi yi laxi malekane ra. E mən mi yi laxi a ra a muxune kelima nən sayani. * 20:28: A mato Dunupa Fələn 38.8 nun Sariyane 25.5-6 kui. [†] 20:37: A mato Xərəyaan 3.2-6 kui. [‡] 20:38: niiramane: Ala naxa a Iburahimaa Ala nan a ra. A mi a falaxi nun Iburahimaa Ala nan yi a tan na, a yi a nii ra waxatin naxan yi. A luxi alo Ala yənəna e ra laxira yi. E mən e nii ra Ala yənəna e ra yi.

a faxa, a mi dii sətə. ³⁰ A firinden yi na jaxanla tongo, 31 a saxanden fan yi a tongo. Awa, a ligə na kiini muxu soloferene birin na, e birin yi faxa, e mi dii sətə. ³² Dənxən na, jaxanla fan yi faxa. ³³ Awa, faxa muxune na keli sayani waxatin naxan yi, a findima nde a jaxalan na nayi? Bayo e muxu soloferene birin bata yi a tongo!"

³⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, "Waxatini ito yi, xəməne naxanla futuma nən jaxanle fan yi dəxə xəmən xən,³⁵ koni naxanye na keli sayani waxati famatəni, na xəməne mi jaxalan fute, a jaxanle mi dəxə xəmən xən. ³⁶ E luma nən nayi alo malekane. E mi faxama, e findima Alaa diine nan na amasətə e bata keli sayani. ³⁷ Koni Musa na yita nən a faxa muxune kelima nən sayani. Awa, Kitabun kui, fətəndin gan feen sebəxi dənaxan yi, Musa yi falan ti Marigma fe yi, a naxa, 'Iburahimaa Ala nun Isiyagaa Ala nun Yaxubaa Ala.'[†] ³⁸ Awa, a bunna ni ito ra fa fala niiramane Ala nan a tan na, faxa muxune gbee mi a ra, amasətə e birin niina e yi Ala yənəna e ra yi."[‡]

³⁹ Sariya karaməxəna ndee yi falan ti a xa, e naxa, "Karaməxə, i bata a yabi ki fajil!" ⁴⁰ Na xanbi ra, e mi fa susu a maxədinjə fe fe ra.

*Yesu yi maxədinna ti
Matiyu 22.41-46, Maraka
12.35-37*

⁴¹ Yesu yi a fala e xa, a naxa, "E a falama di fa fala Dawuda bənsənna nan Alaa Muxu Sugandixin na? ⁴² Amasətə Dawuda yetəen bata a fala Yaburin Kitabun kui, a naxa, 'Marigin yi a fala n marigin xa, a naxa, "Dəxə n yiifanna ma ⁴³ han n yi i yaxune sa i sanna bun ma." '§'

⁴⁴ "Dawuda yi a xili, a naxa, 'N Marigina.' Awa, Alaa Muxu Sugandixin findixi Dawuda bənsənna ra di?"*

*Yesu yi a xarandiine
maxadi
Matiyu 23.1-36, Maraka
12.38-40*

⁴⁵ Yamaan birin yi e tulimati Yesu ra, a yi a fala a xarandiine xa, a naxa, ⁴⁶ "E a ligə ε yeren ma sariya karaməxəne fe yi. A rafan e ma e xa doma gbeeene ragodo e ma, e yi lu e masiga tiyε. A rafan e ma yamaan xa e binya, e yi e xəntən ləxə tidene yi. A rafan e ma e xa muxu gbee dəxəden sətə salide banxini e nun dəxəde fajine malanni. ⁴⁷ E

§ 20:43: Yaburin 110.1   * **20:44:** Na waxatini karaməxəne yi a falama a Alaa Muxu Sugandixin barima Dawuda bənsənna nin fata Alaa falan na Samuyeli Firinden 7.16 kui. Anu, xa Dawuda nan Yaburin 110 səbə, nayi a tan a falama Alaa Muxu Sugandixin ma fa fala "N Marigina." Na bunna nən fa fala Alaa Muxu Sugandixin gbo a benba Dawuda xa. Na yi muxune yifu, a yi a yita a Yesu Alaa Muxu Sugandixin tiden gbo dangu Dawuda ra Ala yee ra yi.

kaja gilene yii seene bama e yii. E yi e yetə mayita sali xunkuyeni. E yalagima nən na feene ra han a radangu ayi!"

21

*Kaya gilena kisenafe
Maraka 12.41-44*

¹ Yesu yi a yeeen nasiga, a nafulu kanne to, e kiseen sama Ala Batu Banxin gbeti maradeni. ² A kaja gile yiigelitəna nde fan to, a gbanan firin sama gbeti sa seen kui. ³ Yesu naxa, "N xa jəndin fala ε xa, kaja gile yiigelitəni ito bata naxan sa, na gbo bonne birin gbeen xa. ⁴ Amasətə bonne naxan saxi, e nafulu dənxən xa mi ne ra. Koni a tan, hali yiigelitəon to a ra, naxan birin a yii a balon na, a na nan saxi."

*Ala Batu Banxin kalanafe
Matiyu 24.1-2, Maraka
13.1-2*

⁵ Muxune yi a falama a Ala Batu Banxin yi maxidixi gəmə to fajine nan na e nun muxune yi fama seen naxanye ra kiseen na Ala xa. Yesu naxa, ⁶ "E naxan toma ito ra, waxatina nde fama, gəmən naxanye birin banxini ito yi, keden mi luyε a funfuni, e e birin naxuyama ayi nən."

*Tərən nun bəsenxənyanafe
Matiyu 24.3-14, Maraka
13.3-13*

⁷ E yi a maxədin, e naxa, "Karaməxə, na ligama waxatin mundun yi? Taxam-asenna mundun a yitama nxu ra fa fala a waxatin bata a li?"

⁸ Yesu naxa, "Ε a liga ε yeren ma alogo muxe nama ε mayenden. Amasətə muxu wuyaxi fama nən n xinli, e yi a fala, e naxa, 'A tan nan n tan na.' E naxa, 'Waxatin bata a li!' Koni ε nama bira ne fəxəra. ⁹ Ε na yəngε feene nun murutə feene mə waxatin naxan yi, ε nama gaxu amasətə a fərε mi na fə ne xa liga singen. Koni waxati rəjanna munma maso singen."

¹⁰ A lu falan tiyε, a naxa, "Siya keden siyaan bona yəngəma nən yamanan keden yi yamanan bonne yəngε. ¹¹ Bəxən xuruxurun gbeen tima nən e nun fitina kamən nun fitina furen yi so yirena ndee yi. Gaxu fe gbeene nun taxamaseri gbeene ligama nən kore xənnə ma. ¹² Koni benun feni itoe birin xa liga, e ε suxuma nən, e yi ε bəsenxənya. E yi ε raso salide banxine yi, e yi ε makiti, e yi ε sa kasoon na. E sigama ε ra nən mangane nun kuntigine fəma n tan ma fe ra. ¹³ Nayi, ε findima nən n serene ra e xa. ¹⁴ Ε nama xamin, ε sa ε xun mafalama naxan na. ¹⁵ Amasətə n falan nun xaxinla soma ε yii nən. Nanara, ε yaxune mi ε tandə e yi ε nə. ¹⁶ Ε sətə muxune nun ε ngaxakedenne nun ε xabilane nun ε xəyine ε soma nən ε yii, e yi ε tan ndee faxa.

¹⁷ Muxun birin ε rajaxuma nən n tan ma fe ra. ¹⁸ Koni hali ε xun şəxə kedenna mi lə ayi. ¹⁹ Nayi, ε tunnafan alogo ε niin xa ratanga."

Yesu yi Yerusalən kala feen fala

Matiyu 24.15-21, Maraka 13.14-19

²⁰ "Ε na a to waxatin naxan yi, sofane bata Yerusalən taan nabilin, ε a kolonma nən nayi fa fala a kala waxatin mi fa buma sənən. ²¹ Xa naxan Yudaya yi na waxatini ne xa e gi, e siga geyane fari. Naxanye taan kui, ne xa e gi, e keli taani. Naxanye xəen ma, ne nama xətə taani. ²² Amasətə 'Tərən Ləxəne'nan ne ra, Kitabun naxan fala, a na birin xa kamali. ²³ Gbalo gbeen ligama nən fudi kanne nun dii ngane ra na ləxəne yi! Tərə gbeen fama nən bəxə xənni ito ma. Alaa xələn fama nən yamani ito xili ma. ²⁴ E faxama nən silanfanna ra,* ndee sigama nən konyiyani yamanan birin yi. Yerusalən taan luma nən siya gbətəne bun ma han e waxatin yi dəfe."

*Muxuna Dii Xəmən fa fena
Matiyu 24.29-31, Maraka 13.24-27*

²⁵ "Awa, na waxatini taxamasenna sama nən sogen ma, e nun kiken nun sarene ma. Dunuja siyane birin yigitəgəma nən nayi, e gaxu fəxə igen xuiin nun xunfan gbeen yəə ra. ²⁶ Feen naxanye ligama dunuja yi, muxune nəma ne mame waxatin naxan yi, e gaxuma nən,

* **21:24:** Silanfanna: Sofane yəngəso dəgəmana.

e fuga a ra. Amasətə kore xənna senbəni maxama nən.²⁷ N tan Muxuna Dii Xəmən minima nən kənənni, n fa kundani senbəni e nun binye gbeeni.²⁸ Koni feni itoe na ligə fələ waxatin naxan yi, ε xa ε xunna rakeli, ε yi ε yee nabi amasətə ε xunba waxatin bata maso.”

*Xədə binla fe taxamasenna
Matiyu 24.32-35, Maraka*

13.28-31

²⁹ Na xanbi ra, Yesu yi sandana nde sa e xa, a naxa, “Ε ε xaxili lu xədə binla nun wudin birin xən ma.³⁰ E na ningi waxatin naxan yi, ε a kolonma nən nayi fa fala nəmən bata maso.³¹ A na kii nin, ε na feni itoe to ligə waxatin naxan yi, ε a kolonma nən nayi fa fala Alaa Mangayaan fa waxatin bata maso.”

³² “N xa jəndin fala ε xa. Iki muxune mi danguma fə na feene birin ligə.³³ Kore xənna nun bəxə xənna danguma nən koni n ma falane mi danguma habadan.”

³⁴ “Ε a ligə ε yeren ma! Ε nama ε yetə findi fudimane nun dələ minne ra. Ε nama xamin ε lu kiina fe ra alogo na Ləxən nama ε raterena.³⁵ Amasətə a dunuňa muxune birin naterənama nən alo woson suben naterənama kii naxan yi.³⁶ Ε lu ε yee ra yi, ε yi Ala maxandi waxatin birin,

* **22:1:** Buru Tetaren Sanla: Yahudiyane yi burun donma xii soloferə lebən mi saxi naxan yi sanlı ito yi. E sarijan kiina nde nan yi a ra. A mato Xərəyaan 12.15 kui. † **22:1:** Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nən Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kəe kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine də wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xərəyaan 12.1-13 kui.

ε senben sətə, ε ratanga feni itoe birin ma naxanye ligama alogo ε xa ti n tan Muxuna Dii Xəmən yetagi.”

³⁷ Yesu yi xaranna tima Ala Batu Banxini nən yanyin na, a sa kəeə nadangu geyaan fari naxan xili Oliwi.³⁸ Yamaan birin yi sigama nən a fəma xətənni Ala Batu Banxini, alogo e xa e tuli mati a ra.

22

*Mangane yi yanfani tən
Yesu ma*

*Matiyu 26.1-5, Maraka
14.1-2, Yoni 11.45-53*

¹ Buru Tetaren Sanla* yi maso naxan xili Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla.[†]
² Saraxarali kuntigine nun sariya karaməxəne yi kata Yesu faxan fərən fendeni, koni e yi gaxuxi yamaan yee ra.

*Yudasiyi Yesuyanfa
Matiyu 26.14-16, Maraka*

14.10-11

³ Setana yi so Yudasi yi, naxan xili Isakariyoti, xarandii fu nun firinna nde nan yi a ra. ⁴ Awa, Yudasi yi siga, a sa a fala saraxarali kuntigine nun Ala Batu Banxin kantan muxune kuntigine xa, a noe Yesu soe e yii kii naxan yi.⁵ Na yi rafan e ma, e gbetin ba, a e xa a sareñ fi.⁶ Yudasi yi tin na ma, a ferən fen fələ, a noe Yesu soe

e yi kii naxan yi hali yamaan mi fe kolon ayi.

*Yesu yi a yitən sanla fe yi
Matiyu 26.17-25, Maraka
14.12-21*

⁷ Buru Tetaren Sanla yi a li, yεxεe diin faxa waxatin yi a li Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla fe ra. ⁸ Yesu yi Piyeri nun Yoni xε, a yi a jnungu e ma, a naxa, “Ε sa Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla ximənna rafala en xa.”

⁹ E yi a maxədin, e naxa, “I waxi a xən ma, nxu xa a rafala minen yi?”

¹⁰ A yi e yabi, a naxa, “Ε nema soma taani waxatin naxan yi, ε xemena nde lima kira yi, ige fejən dəxi a xun ma. Ε bira a fəxə ra han a na so banxin naxan kui. ¹¹ Ε yi a fala na banxin kanna xa, ε naxa, ‘Karaməxə naxa, a xənε yigiyaden minen yi, a tan nun a xarandiine Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla donseen donma dənaxan yi?’ ¹² A banxin yire gbeena nde yitama ε ra nən kore banxin kəe ra, naxan kui yitənxi ki faj. Ε donseene rafalama mənna nin.” ¹³ E sa seen birin li na yi alo Yesu a fala e xa kii naxan yi. E Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla ximənna rafala mənni.

*Marigina Ximənna fe
Matiyu 26.26-30, Maraka
14.22-26, Kərenti Kaane Singena 11.23-25*

¹⁴ Na waxatina a lixina, Yesu yi dəxə a dəgedeni e nun a xəra fu nun firinne. ¹⁵ A yi a fala e xa, a naxa, “A

xənla n ma katı, n xa Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla donseen don ε xən benun n xa tərə! ¹⁶ Amasətə n xa a fala ε xa, n mi a donma sənən han a bunna rakamalima Alaa Mangayani waxatin naxan yi.”

¹⁷ Na xanbi ra, Yesu yi igelengenna tongo, a barikan bira Ala xa, a naxa, “Ε ito tongo, ε yi a yitaxun ε ra. ¹⁸ Amasətə n xa a fala ε xa, en wudi bogi igen naxan minma ito ra, n mi fa a minma han Alaa Mangayaan yi fa.”

¹⁹ Na xanbi ra, a burun tongo, a barikan bira Ala xa, a yi a yigira, a yi a so e yii, a naxa, “N fati bəndən ni ito ra naxan fixi ε fe ra, ε xa ito liga naxan n ma fe rabire ε ma.” ²⁰ Ximən donna baxi na a ra, a yi igelengenna fan tongo na kiini, a naxa, “Igelengenni ito, Layiri Nənən na a ra naxan xidima en tagi n wunla xən naxan minima ε fe ra.”

²¹ “Koni a mato! Muxun naxan n yanfama, a n so yiini, na kanna a dəgema n xən be yi!” ²² Awa, Muxuna Dii Xemən faxama nən alo Ala bata a ragidi kii naxan yi, koni muxun naxan a yanfama, gbalon na kanna yε ra!”

²³ E yi e bode maxədin fəlo naxan na ligama e yε.

Naxan gbo a birin xa

²⁴ Matandin yi keli xarandiine tagi fa fala muxune mirima nde ma e tagi a gbo dangu e birin na. ²⁵ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Siyane mangane nəyaan nan ligama

e xun na. Kuntigine e xili bama nən fa fala, ‘Yamaan Yatigine.’²⁶ Koni a mi na kiini ε tagi. Naxan gbo ε birin xa ε tagi, fō na xa lu alo dii jɔrēna. Ε yeeeratiin xa liga alo walikena.²⁷ Amasotō nde gbo dangu bodene ra, naxan dɔxi a degedeni hanma naxan fama donseen na a xa? Naxan a degema, na nan gbo! Koni n tan ε tagi alo walikena.”

²⁸ “Ε bata lu n fema n matɔrɔn birin yi. ²⁹ Nanara, n mangayaan fima ε ma alo n Fafe Ala bata a fi n ma kii naxan yi. ³⁰ Ε ε degema nən, ε yi ε min n xən ma n ma Mangayani, ε dəxə mangaya gbedene yi. Ε yi Isirayila bɔnsən fu nun firinne maki.

*Piyeri a me fena Yesu ra
Matiyu 26.31-35, Maraka
14.27-31, Yoni 13.36-38*

³¹ Yesu naxa, “Ee! Simɔn, i tuli mati, Setana bata Ala mafan alogo a xa tin Setana yi ε birin mato, a yi ε yife alo xεε biina a maali fema kii naxan yi, a yi a deelə ba a yi.³² Koni Simɔn, n bata Ala maxandi i xa alogo i ya denkelyaan nama jnān. I mɔn na xεtε n fema waxatin naxan yi, i yi i ngaxakedenne sənbə so.”

³³ Piyeri yi a yabi, a naxa, “Marigina, n bata n yitɔn siga feen na kasoni i fɔxɔ ra, n faxa i fɔxɔ ra!”

³⁴ Yesu yi a yabi, a naxa, “Piyeri, n xa a fala i xa benun dontonna xa wuga, i a falama

nən sanja ma saxan, i naxa, i mi n tan kolon.”

³⁵ Na xanbi ra, Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N na ε xε waxatin naxan yi, ε mi siga gbeti yo ra ε yii, hanma bənbəlidina hanma sankidina, sena nde dasa nən ε ma ba?”

E yi a yabi, e naxa, “Sese mi dasa.”

³⁶ Yesu naxa, “Koni iki xa gbeti sa seen naxan yii hanma bənbəlidina, a xa a tongo. Silanfan mi muxun naxan yii, na xa a domaan mati, a silanfanna sara.[‡]

³⁷ Amasotō n xa a fala ε xa, Kitabun naxan falaxi n tan ma fe yi fō na xa kamali nən, a naxa, ‘A yate nən alo fe jaxi rabane.’ ”

³⁸ Xarandiine naxa, “Marigina, a mato, degema firin be yi.”

A yi e yabi, a naxa, “Na bata wasa ti.”

*Yesu yi Ala maxandi
Matiyu 26.36-46, Maraka
14.32-42*

³⁹ Yesu yi keli na yi, a siga Oliwi Geyaan fari alo a darixi a ligε kii naxan yi. Xarandiine yi siga a fɔxɔ ra.⁴⁰ A na yiren li waxatin naxan yi, a yi a fala e xa, a naxa, “Ε Ala maxandi alogo ε nama bira tantanni.”

⁴¹ Na xanbi ra, a keli e fema, a yi a makuya e ra ndedi, a yi a xinbi sin, a yi Ala maxandi.

⁴² A yi a fala, a naxa, “N fafe, xa i tinjε, i xa tɔrɔya igelen-genni ito masiga n na, koni n tan sagoon nama liga fō i tan sagona.”⁴³ Malekan yi mini kənənni a xa, keli ariyanna

[‡] 22:36: Silanfanna: Sofane yengeso degemana.

yi, a yi sənbən fi a ma. ⁴⁴ A tərəxi kii naxan yi, a yi a yixədəxə Ala maxandideni na kiini. Kuye wolonna yi mini a ma, a lu dindinjə alo wunla.

⁴⁵ A yelin Ala maxandə waxatin naxan yi, a xətə a xarandiine fəma, a yi e sunuxin li xixənlı! ⁴⁶ A yi a fala e xa, a naxa, “Ə xima nanfera? Ə keli, ε yi Ala maxandi alogo ε nama bira tantanni.”

Yesu susu fena

Matiyu 26.47-56, Maraka 14.43-50, Yoni 18.3-11

⁴⁷ A yi fala tiini waxatin naxan yi, ganla yi fa, Yudasi xarandii fu nun firinna nde tixi yamaan yee ra, a fa Yesu fəma a sunbudenı. ⁴⁸ Koni Yesu naxa, “Yudasi, i n tan Muxuna Dii Xəmen yanfama sunbun nan xən ma ba?”

⁴⁹ Xarandiin naxanye yi Yesu fəxə ra, feen naxan fama ligadeni Yesu ra, e na to waxatin naxan yi, e naxa, “Marigina, nxu xa nxə silanfanne tongo, nxu yengən so ba?”[§] ⁵⁰ E tan nde yi Saraxarali Kuntigi Singena konyin yiifari ma tunla səgə a ma. ⁵¹ Koni Yesu yi e yabi, a naxa, “A lu.” Yesu yi a yiin sa na xəmən tunla ma, a kendəya.

⁵² Na xanbi ra, Yesu yi a fala saraxarali kuntigine nun Ala Batu Banxin kantan muxune kuntigine nun yamaan fonne xa naxanye faxi a suxudeni, a naxa, “Ə bata fa silanfanne nun gbengbetenne ra n xili ma alo a galotən nan n tan

na ba? ⁵³ N yi ε fəma Ala Batu Banxininun ləxə yo ləxə, ε mi kata ε yi n suxu. Koni ε waxatin na a ra iki e nun dimin sənbəna.”

Piyəri yi a mə Yesu ra

Matiyu 26.57-58, 69-75, Maraka 14.53-54, 66-72, Yoni 18.12-18, 25-27

⁵⁴ E yi Yesu suxu, e siga a ra Saraxarali Kuntigi Singen konni, Piyəri yi bira a fəxə ra koni e yi tagi kuya. ⁵⁵ E yi təen sa kiti saden tandem tagi, e yi a dəxə menni. Piyəri yi dəxə e fəma. ⁵⁶ Walike jaxanla nde a to dəxi təen xən ma waxatin naxan yi, a yi a mato ki fəji, a naxa, “Xəməni ito fan yi a fəxə ra nun yati!”

⁵⁷ Piyəri yi a tandi, a naxa, “Ee! I tan jaxanla, n mi a kolon mumə!” ⁵⁸ A mi bu na xanbi ra xəməna nde fan yi a to, a naxa, “A tan nan nde i tan fan na!”

Koni Piyəri yi a yabi a naxa, “Ee! I tan xəməna, a tan se mi n tan na de!”

⁵⁹ Awa, waxatidi danguxina, xəməna nde fan yi a fala a xa a səbeen na, a naxa, “Sikə yo mi naxan yi, xəməni ito yi a fəxə ra nun amasətə Galile kaan nan a tan fan na!”

⁶⁰ Koni Piyəri yi a yabi, a naxa, “Ee! I tan xəməna, i naxan falama, n mi na kolon!”

Awa, a yi falan tima waxatin naxan yi, dontonna yi wuga mafuren! ⁶¹ Marigin yi a firifiri, a Piyəri mato. Piyəri yi a miri Marigina falan ma alo a fala kii naxan yi, a naxa, “Benun dontonna xa wuga to,

i a falama nən dəxə saxan a i mi n kolon." ⁶² Piyeri yi mini, a səxəle wugan ti!

E yi Yesu magele, e yi a bənbə

Matiyu 26.67-68, Maraka 14.65

⁶³ Muxun naxanye yi Yesu kantanma, ne yi Yesu magele, e yi a bənbə. ⁶⁴ E yi a yəen maxidi, e yi a maxədin, e naxa, "Nde i bənbəxi? Nabiya falane ti nxu xa." ⁶⁵ E yi a makonbi han!

E yi Yesu ti muxu gbeene yetagi

Matiyu 26.59-66, Maraka 14.55-64, Yoni 18.19-24

⁶⁶ Kuye yibaxina, yamaan fonne nun saraxarali kuntigine nun sariya karaməxəne yi e malan, e fa Yesu ra Kitisa Gbeene fəma. ⁶⁷ E yi a fala, e naxa, "Xa Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na, a fala nxu xa."

A yi e yabi, a naxa, "Xa n na a fala ε xa, ε mi lama n na. ⁶⁸ Xa n na ε maxədin, ε mi n yabε, ⁶⁹ koni fələ iki ma, n tan Muxuna Dii Xəmen dəxəma nən Ala Senbəmaan yiifanna ma."

⁷⁰ E birin naxa, "Alaa Dii Xəmen nan i tan na nayi ba?"

A yi e yabi, a naxa, "Ε bata a fala. A tan nan n tan na."

⁷¹ E yi a fala, e naxa, "En mako mi fa sere ma sənən! En tan yətəen bata a xuiin me!"

23

E siga Yesu ra Pilati fəma

Matiyu 27.1-2, 11-14, Maraka 15.1-5, Yoni 18.28-38

¹ Yamaan birin yi Yesu tongo, e siga a ra Pilati fəma, ² e a kansun fələ na yi, e naxa, "Nxu bata xəməni ito susu, a nxə siyani murutəma. A yi a fale e xa, a e nama mudun so Manga Gbeen yii. A naxa, a tan nan Alaa Muxu Sugandixin na e nun mangana."

³ Awa, Pilati yi a maxədin a naxa, "Yahudiyane mangan nan i tan na ba?"

Yesu yi a yabi, a naxa, "Ən, alo i a falaxi kii naxan yi."

⁴ Na xanbi ra, Pilati yi a fala saraxarali kuntigine nun yamaan xa, a naxa, "N mi xəməni ito yalagi fe toxi hali!"

⁵ Koni e mən yi kata, e naxa, "A bata yamaan tagi so a xaranna xən ma! A fələxi Galile nin han sa dəxə Yudaya birin na, iki a bata fa be fan yi."

⁶ Pilati ito mə waxatin naxan yi, a yi maxədinnati, a naxa, "Galile kaan nan xəməni ito ra ba?" ⁷ A na kolon waxatin naxan yi fa fala Yesu kelixi na yamanan nin Herode yi kuntigiyani dənaxan yi, a yi a rasiga a ma, Herode fan yi Yerusalən taani na waxatini.

Yesu Herode fəma

⁸ Herode Yesu to waxatin naxan yi, na yi rafan a ma kati, amasətə a bata yi Yesu a fe mə nun! A xənla yi a ma nun, a xa a to xabu waxati xunkuye. A yi waxi a xən ma, a xa Yesu to kabanako fena ndee ligε. ⁹ Nanara, Herode yi Yesu maxədin sanja ma wuyaxi, koni Yesu mi a yabi

hali fala keden peen na!
¹⁰ Saraxarali kuntigine nun sariya karaməxəne yi Yesu kansun kati! ¹¹ Herode nun a sofane yi Yesu magele, e yi a rafeya kati! E yi doma fajin nagodo a ma, e yi a raxetə Pilati ma. ¹² Na ləxən yetəni Pilati nun Herode yi findi xəyimane ra amasətə e mi yi rafan e bode ma nun.

*E Yesu faxa feen nagidi
Matiyu 27.15-26, Maraka
15.6-15, Yoni 18.39-19.16*

¹³ Pilati yi saraxarali kuntigine nun mangane nun yamaan maxili, a yi e malan, ¹⁴ a yi a fala e xa, a naxa, “Ə bata fa xəməni ito ra n fəma, a a yamaan namurutəma. Nba, n bata a fəsəfəsə ε yee xəri. Ə a kansunxi fe jaxin naxanye ra, n mi a sən toxi hali keden. ¹⁵ Herode fan mi a sən toxi. Nanara, a bata a raxetə n ma, xəməni ito mi fe yo ligaxi a faxə naxan ma. ¹⁶ Awa, n xa a bənbə, n yi a bejin.”

¹⁷ Bayo Halagi Tiin Dangu Ləxən Sali waxatine yi, fə Pilati xa muxu keden namini nən kasoon na e xa. ¹⁸ Muxune birin yi sənxa, e naxa, “Yesu xa faxa, i Baraba bejin nxu xa!” ¹⁹ Baraba yi kasoon na murutən nun muxu faxa feen nan ma taani.

²⁰ A xəli yi Pilati ma a xa Yesu bejin. Nanara, a mən yi yamaan xili. ²¹ Koni e mən yi sənxa, e naxa, “A gbangban wudin ma!”

²² Pilati yi a fala e xa sanja ma saxan, a naxa, “A fe jaxin mundun ligaxi? N mi fe jaxi

yo toxi a ra a faxə naxan ma. N xa a bənbə, n yi a bejin.”

²³ Koni e lu sənxa, e yi e xuini te, e naxa, a Yesu xa gbangban wudin ma. E kui feen yi ligə e sənxa sənxa fe ra. ²⁴ Nanara, Pilati yi a kitin bolon alo e a fala a xa kii naxan yi. ²⁵ E waxi xəmən naxan xən ma, a na bejin e xa naxan sa kasoon na murutən nun muxu faxa feen na. Awa, a Yesu so e yii a e xa e rafan feen ligə a ra.

*E yi Yesu gbangban wudin ma
Matiyu 27.32-44, Maraka
15.21-32, Yoni 19.17-27*

²⁶ E sigama Yesu ra a gbangbandeni wudin ma waxatin naxan yi, e lan xəməna nde ra, a xili Simən Sireni kaana. A kelima xəen ma siga taani. E yi a suxu, e Yesu gbangban wudin sa a xun ma, e yi a bira Yesu fəxə ra.

²⁷ Muxu wuyaxi yi bira a fəxə ra. Naxanla ndee yi e yə nun, ne yi e yiin sa e xun ma, e gbelegbele a fe ra. ²⁸ Yesu yi a yee rafindi e ma, a yi a fala e xa, a naxa, “Yerusalən jaxanle, ε nama wuga n tan ma fe ra, koni ε wuga ε yetə nun ε diine fe ra. ²⁹ Amasətə ləxəna nde fama, muxuna nde a falama nən fa fala, ‘Səwan gbantane xa, səwan jaxanle xa naxanye mi dii barixi, dii nga mi e ra.’ ³⁰ Nayi, muxune a falama nən geyane xa, e naxa, ‘Ə bira nxu fari,’ e yi a fala yire matexine xa, e naxa, ‘Ə nxu yə maluxun.’ ³¹ Amasətə xa fe sifani itoe ligə wudi xinden

na, nanfe ligama wudi xaren na nayi?"

³² E fe jaxi raba firinne fan tongo, a e xa faxa Yesu fēma. ³³ E na yiren li waxatin naxan yi naxan xili "xun xōri yirena," e Yesu gbangban wudin ma na yi e nun fe jaxi raba firinne, keden a yiifanna ma, bodena a kōmenna ma. ³⁴ Yesu naxa, "N Fafe, e mafelu, amasōtō e naxan ligama e mi na kolon."

Awa, e yi masensenna ti lan a dugine yitaxun feen ma. ³⁵ Yamaan yi ti na yi, e lu Yesu matoe. Yamaan kuntigine yi a magele, e naxa, "A bata bodene rakisi, xa Alaa Muxu Sugandixin nan a tan na, a xa a yētē rakisi!"

³⁶ Sofane fan yi a magele, e fa a fēma, e yi minse muluxunxin ti a xa. ³⁷ E yi a fala, e naxa, "Xa Yahudiyane mangan nan i tan na, i yētē rakisi."

³⁸ E falani itoe sēbē a xun ma, e naxa, "Yahudiyane Mangan ni ito ra."

³⁹ Fe jaxi rabaan naxanye yi gbangbanxi a fēma, na nde keden yi a rayelefu, a naxa, "Alaa Muxu Sugandixin xa mi i tan na ba? I yētē rakisi e nun nxu tan fan!"

⁴⁰ Koni bonna yi a maxadi, a naxa, "I mi gaxue Ala yēe ra ba? En tan fan yalagin nan bun ma be yi. ⁴¹ Koni en gbeen lanxi, amasōtō en na en ma fe jaxin saranna nan sōtōma ito ra. Koni a tan mi fe jaxi yo ligaxi." ⁴² A yi a fala Yesu xa, a naxa, "Yesu, i

na fa i ya Mangayani waxatin naxan yi, i xa i xaxili lu n xōn ma!"

⁴³ Yesu yi a fala a xa, a naxa, "N xa jōndin fala i xa, i luma n fēma nēn ariyanna yi to."

Yesu faxa fena

Matiyu 27.45-46, Maraka 15.33-41, Yoni 19.28-30

⁴⁴ Sogen bata yi a ratinxin, dimin yi so yamanan yiren birin yi han se din waxatin yi maso. ⁴⁵ Sogen yi dimi. Awa, dugin naxan yi singanxi Ala Batu Banxin tagi, na yi bō firinna ra. ⁴⁶ Yesu yi a xuini te kati, a naxa, "N Fafe, n bata n niin so i yii."* A na fala xanbini, a faxa.

⁴⁷ Feen naxan liga, sofa kēmen kuntigin yi na to, a yi Ala tantun, a naxa, "Muxu tinxinxin yatin nan yi ito ral!"

⁴⁸ Muxun naxanye fa fe yigbedeni, a feen naxanye ligaxi e yēe xōri, e ne to waxatin naxan yi, e birin yi xētē e konni, e yiin saxi e xun ma, e wugama. ⁴⁹ Naxanye birin yi Yesu kolon ki faji e nun naxanla naxanye bira a fōxōra keli Galile yi, ne yi sa ti yire makuyeni, e lu feni itoe matoe.

Yesu maluxun fena

Matiyu 27.57-61, Maraka 15.42-47, Yoni 19.38-42

⁵⁰ Xēmēna nde yi na nun, a xili Yusufu. A yi yamaan fonne yē. A yi fan, a yi tinxin.

⁵¹ A mi yi tinxi bonne kitixaxin nun e kewanle ma. Aritamate taan muxuna nde nan yi a ra, Yudaya yamanana.

* **23:46:** Yaburin 31.6

A yi Alaa Mangayaan nan mamëma. ⁵² A siga Pilati konni, a sa a maxödin Yesu binbina fe ma. ⁵³ A yi a binbin ba wudin kœ ra, a yi a kasangen. Awa, gaburun naxan gexi fanyeni alo faran yinla, muxe munma yi sa naxan kui singen, a yi sa a maluxun menni. ⁵⁴ Yuman nan yi a ra nun. Matabu Loxon bata yi maso nun.

⁵⁵ Naxanla naxanye bira Yesu fɔxɔ ra keli Galile, ne yi siga Yusufu fɔxɔ ra, e sa gaburun to, alogo e xa a kolon Yesu binbin saxi kii naxan yi. ⁵⁶ E xete e konni, e sa se xiri jaxumene nun latiknonna rafala a binbin xa.

E yi e matabu Matabu Loxoni alo sariyana a fala kii naxan yi.

24

Yesu keli fena sayani

Matiyu 28.1-10, Maraka

16.1-8, Yoni 20.1-10

¹ Xati lɔxɔn xɔtɔn xɔtɔnni, naxanle ture xiri jaxumene naxanye rafalaxi, e yi siga ne ra gaburu dœn na. ² E yi a li gemen baxi gaburun de ra. ³ E yi so gaburun kui koni e mi Marigi Yesu binbin to na yi. ⁴ E kuisanxin yi lu tixi na yi, e yi e terena xeme dugi mayilenxi kan firinna e dœxɔn ma. ⁵ Naxanle yi gaxu kati, e yi e xinbi sin, e e tigine sin bɔxɔn ma. Na xeme firinne yi a fala jaxanle xa, e naxa, “E niiramaan fenma faxa muxune ye nanfera? ⁶ A mi be, a bata keli sayani. A yi Galile yi waxatin naxan yi, a naxan fala ε xa,

ε xaxili lu na xɔn ma. ⁷ A naxa, ‘Fɔ Muxuna Dii Xemén xa so hake kanne yii, e yi a gbangban wudin ma, a soge saxandeni a keli sayani.’”

⁸ Na xanbi ra, a falane yi rabira jaxanle ma. ⁹ E xete keli gaburu dœn na, e sa na birin fala xarandii fu nun kedenna xa e nun a muxune birin. ¹⁰ Naxanli itoe nan a fala xerane xa, Mariyama Magadala kaan nun Yoyana nun Mariyama Yaki nga e nun jaxanla bonne, ne yi feni itoe fala xerane xa. ¹¹ Koni e yi a miri a jaxanle daxuya falan nan tixi, e mi la e ra mumë! ¹² Koni Piyeri yi keli, a siga gaburu dœn na, a yi a yigodo, a yi a ye masa gaburun kui, a kasangenna kui genla to saxi, a xete a konni. Feen naxan ligaxi, a kabema na ra.

Yesu siga fena Emayusi

Taanī

Maraka 16.12-13

¹³ Na lɔxɔ yeteni, muxu firin yi sigama taadina nde yi naxan yi xili Emayusi, e nun Yerusalen taan yi tagi kuya ndedi. ¹⁴ Feen naxanye bata yi liga, e batuma na feene ma. ¹⁵ E yi batuma waxatin naxan yi, Yesu yi a maso e ra, e birin yi lu sige. ¹⁶ E yi a to koni hali na, e mi a kolon. ¹⁷ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E sigama kiraan xɔn waxatin naxan yi, ε yi nanfe falama?”

E sunuxin yi ti. ¹⁸ Na nde keden, naxan yi xili Kelopa, na yi a yabi, a naxa, “I tan keden peen nan Yerusalen taani ba, naxan mi a kolon feen

naxanye ligaxi mənni waxati danguxini itoe yi?"

¹⁹ A yi a maxədin, a naxa, "Nanfe ne ra?"

E yi a yabi, e naxa, "Feeen naxan ligaxi Yesu Nasareti kaan na. Nabi sənbə kannan nan yi a ra a falan nun kewanli Ala nun yamaan birin yetagi. ²⁰ Saraxarali kuntigine nun en ma kuntigine yi a suxu, alogo e xa a faxa. E yi a gbangban wudin ma. ²¹ Anu, nxu bata yi nxu yigi sa a yi nun fa fala a tan nan Isirayila muxune xunbaan na. A birin mi na ra, a ligan soge saxanna nan to, ²² naxanla ndee yi nxu tagi, ne nxu rakəntəfili nən. E siga nən gaburu dəen na subaxani, ²³ e mi a binbin to, e xətə, e fa a fala nxu xa, a malekane mini nən e ma naxanye a fala e xa, a a niin bata bira ayi! ²⁴ Nxu lanfana ndee yi siga gaburu dəen na, e sa a to alo naxanle a fala nxu xa kii naxan yi, a yatin ligaxi na kii nin, koni e mi a to."

²⁵ Awa, Yesu yi a fala e xa, a naxa, "Ə xaxili mi na. Nabine feen naxanye birin fala ε xa, ε mi la ne ra ε bəjəni xulen! ²⁶ Ə mi a kolon a lanma Alaa Muxu Sugandixin xa tərə feni itoe ra benun a xa so a binyeni?" ²⁷ Na xanbi ra, feen naxan birin falaxi Yesu a fe yi Kitabun kui, fələ Nabi Musaa Kitabun ma, han nabi gbətəye, a na birin yeba e xa.

²⁸ E yi sigama taan naxan yi nun, e to maso menna ra, Yesu yi a liga alo a dangumatoon na a ra. ²⁹ Koni e yi a raxətə, e naxa, "Lu nxu

fema amasətə kəe somaan ni i ra, dimin yi so." Nayi, a yi lu e fema. ³⁰ A dəxə a dəgedeni e fema, a burun tongo, a barikan bira Ala xa, na xanbi ra a buruni gira, a yi a so e yii. ³¹ E yəen yi rabi mafuren, e yi a kolon fa fala a Yesu na a ra. Koni a tunun e yetagi. ³² E yi a fala e bode xa, e naxa, "A ligaxi nən alo təen nan yi en kuiin ganma, a Kitabun fəsəfəsəma en xa waxatin naxan yi kiraan xən ma."

³³ E keli mafuren, e xətə Yerusalən taani, e xarandii fu nun kedenna li malanxi dənaxan yi e nun bonne. ³⁴ E yi a fala, e naxa, "Marigin bata keli sayani yati! Simən bata a to!"

³⁵ Feen naxan liga kiraan xən ma, muxu firinne yi ne yeba e xa, e Marigin kolon kii naxan yi, a buruni gira waxatin naxan yi.

*Xarandiine yi Yesu to
Matiyu 28.16-20, Maraka
16.14-18, Yoni 20.19-23,
Kewanle 1.6-8*

³⁶ E yi ito falama waxatin naxan yi, Marigin yətəen yi ti e tagi mafuren, a yi a fala e xa, a naxa, "Ala xa ε bəjən xunbeli."

³⁷ E gaxu kati, e yi e miri, e naxa, e bata muxun yəlenna to. ³⁸ Koni a yi a fala e xa, a naxa, "Ə kuisanxi nanfera, sikəna ε bəjəni nanfera? ³⁹ Ə n yiine nun n sanne mato, ε a kolonma nən a n tan nan a ra. Ə yiin din n na, ε a toma nən nayı amasətə fati bəndən nun xənne mi muxun yəlenni alo ε a toma n tan yi kii naxan yi."

⁴⁰ A to yi na falama e xa, a yi a yiin nun a sanne yita e ra.

⁴¹ S^ewan nun kab^en yi a lig^a, e mi la a ra xulen. Nayi, a yi e max^odin, a naxa, “Donsena ε yii be ba?” ⁴² E y^exε gilinxⁱ dungin so a yii, ⁴³ a yi a tongo, a yi a don e y^etagi.

⁴⁴ Na xanbi ra, a yi a fala e xa, a naxa, “N yi ε f^ema waxatin naxan yi, n feni itoe nan fala ε xa. Feen naxan birin s^eb^exi n ma fe yi Musaa Sariya Kitabun kui e nun nabine kitabune nun Yaburin kui, f^o ne xa kamali n^en.”

⁴⁵ A yi a lig^a e xaxili s^ot^o alogo e xa Kitabuna feene famu. ⁴⁶ A yi a fala e xa,

a naxa, “Ito nan s^eb^exi fa fala Alaa Muxu Sugandixin xa t^or^o, a keli sayani a sage saxandenⁱ. ⁴⁷ Tubi feen nun yulubi xafarin kawandin bama n^en a xinli siyane birin xa, f^olo Yerusalen taan ma.

⁴⁸ Feni itoe seren nan ε tan na. ⁴⁹ N Fafe Ala ε tuli sa naxan na, n tan yeteen na rafama n^en ε ma. Koni ε lu Yerusalen taani han na senben yi fa sa keli kore a godo ε xun ma.”

Yesu yi te ariyanna yi

Maraka 16.19-20, K^ewanle

1.9-11

⁵⁰ Na xanbi ra, a siga e ra han Betani taani, a sa a yiini te d^enaxan yi, a duba e xa.

⁵¹ A yi dubama e xa waxatin naxan yi, a keli e f^ema, a te ariyanna yi. ⁵² E to yelin a batue, e s^ewaxi gbeen yi x^et^e Yerusalen taani. ⁵³ E yi lu Ala Batu Banxini waxatin birin, e lu barikan bire Ala xa.

Yoni Yoni Yesu a Fe Xibaru Fajin Naxan Sεbε

Marigi Yesu fəxərabira naanin nan Yesu a taruxun nun a falane səbəxi Alaa Nii Sarıjanxin barakani: Matiyu nun Maraka nun Luka e nun Yoni. Yoni a fe yeba kiin nan baxi bonne ma. A luxi alo Yoni yi waxi Yesu a fe tilinxine nan makenen fe yi muxune xa. Na kui, a Yesu a fala wuyaxi səbəxi nən bonne mi naxanye səbəxi e nun a taruxuna ndee. A mən Yesu a dunuja yi gidin bunna yəbama miriya tilinxin nin. Yoni Kitabun yireni ito səbəxi nən fə nee tongue naanin hanma nee tongue sennin nəxəndən Yesu te xanbini kore xənna ma.

Kitabun yireni ito miriya tilinxina ndee nan singe yitama naxan Yesu fa xunna yəbama. Yoni Yesu tiden yəbama fala tilinxin nin al-ogo muxune xa e miri ki fəjə Yesu a fe ma. Yoni mi Yesu bari kiin yəbaxi. Yesu a dunuja yi gidini, a xaran wuyaxi ti nən a yamaan xa. A mən kabanako fe wuyaxi liga nən. Yoni na nan yəbama Ningila Yesu kui. Yoni mən Yesu a fala dənxəne yəbama dangu bonne ra. Dənxən na, a Yesu a sayaan nan yəbama e nun a rakeli fena sayani.

Yoni Yesu a falane nan

səbəxi itoe ra naxanye Yesu keñaan yitama en na: Yesu naxa, "N tan nan nii rakisin balon na." (Yoni 6.35 nun 6.41 nun 6.48 nun 6.51) Yesu naxa, "N tan nan dunuja kenenna ra." (Yoni 8.12) Yesu naxa, "N tan nan sansanna so deen na yəxəene xa." (Yoni 10.7) Yesu naxa, "N tan nan xuruse raba fajin na." (Yoni 10.11 nun 10.14) Yesu naxa, "N tan nan marakeli tiin na sayani e nun nii rakisin na." (Yoni 11.25) Yesu naxa, "Kiraan nan n tan na, e nun nəndina e nun nii rakisina." (Yoni 14.6) Yesu naxa, "N tan nan nəndin binla ra alo wudi binla." (Yoni 15.1 nun 15.5)

Yesu mən a Alayana a fe falaxi wundoni na yire sisana ndee yi, a naxa, "N tan nan a ra, naxan na yi." (Yoni 8.24 nun 8.28 nun 8.58 nun 13.19 nun 18.5) Kitabun yiren naxan xili Xərəyaan sora 3.14, na naxa fa fala Ala xinla yətəen findixi na falan nan na bayo Ala naxa mənni, "N tan na a ra, Ala naxan na yi." Ala mən naxa mənni fa fala a yətəen xili nən "N Na Yi." Nayi, Yesu to a falama muxune xa fa fala "N tan nan a ra, naxan na yi," na bunna nəen fa fala Yesu findixi Alaa falan nan na, falan naxan findixi Ala ra. (Yoni 1.1).

Alaa Falana fe

¹ Dunuja fələni, Alaa Falan yi na. Falan yi Ala fəma. Falan nan mən yi Ala ra.* ² A yi Ala fəma a fələni. ³ Ala seen

* **1:1:** Alaa Falani ito findixi Yesu nan na. A mato Yoni 1.14 kui. Ala dunuja da a falan naxan xən a fələni, Ala na nan findixi muxun na, Yesu.

birin daxi a tan nan xən ma.
Ala mi sese daxi a tan xanbi.
⁴ Nii rakisin yi a tan nin. Na
nii rakisin yi findi kənenna ra
adamadiine xa. ⁵ Kənenna yi
mini dimini, koni dimin mi a
nə.

⁶ Ala yi muxuna nde xε
naxan yi xili Yoni.† ⁷ Na
yi fa, a findi kənenna seren
na, alogo muxun birin
xa dənkəleya a tan xən.
⁸ Kənenna mi yi a tan na,
koni a fa nən, alogo a xa
fa kənenna sereyaan ba.
⁹ Kənenna yetəen nan yi na ra,
naxan famatə yi a ra dunuja
muxune birin makənəndeni.

¹⁰ Alaa Falan yi dunuja yi.
Dunuja da a tan nan na,
koni dunuja muxune mi a
kolon. ¹¹ A fa nən a konni,
koni a kon kaane mi a rasuxu.
¹² Koni naxanye a rasuxu e
dənkəleya a xinli, a sənbən fi
nen ne ma e findi Alaa di-
ine ra. ¹³ E mi barixi Ala di-
ine ra adamadiyaan kiin xan
xən ma hanma fati bəndəna
hanma muxun sagona, koni
na fataxi Ala nan na.

¹⁴ Alaa Falan yi findi fati
bəndən na, a yi lu en yε. Nxu
bata a binyen to, alofafana
dii xəmə kedenna binyena, a
lugoxi hinanna nun jəndin
na.

¹⁵ Yoni yi a feen fala a xuini
texin na, a naxa, “N na a tan
nan ma fe fala, n naxa, ‘A
fama n xanbi ra, koni a gbo
n tan xa amasətə benun n tan
xa da, a tan yi na.’”

¹⁶ En birin bata barakan
sətə barakan fari a hinan ka-
malixin xən ma. ¹⁷ Amasətə
Alaa sariyan falaxi yamaan

xa Musa nan xən ma, koni
hinanna nun jəndin faxi
Yesu nan xən ma, Alaa Muxu
Sugandixina. ¹⁸ Muxu yo
munma Ala to singen. Koni
a Dii Xəmə keden peen naxan
nun a tan Ala lan, naxan a
fafe fəma, na nan bata Ala
yita en na.

*Yoni Marafu Tiina
sereyana fe*

*Matiyu 3.1-12, Maraka 1.1-
8, Luka 3.1-18*

¹⁹ Yoni sereyani ito nan
ba, Yahudiyane to saraxara-
line nun Lewine xε a ma a
maxədindeni keli Yerusalən
taani, e naxa, “Nde i tan na?”
²⁰ Yoni mi tondi a fale, a yi
a fala e birin yetəgi, a naxa,
“Alaa Muxu Sugandixin mi n
tan na.”

²¹ E yi a maxədin, e naxa,
“Nde fa i tan na? Nabi Eli
nan i tan na ba?” Yoni yi e
yabi, a naxa, “Ən-ən, na mi n
tan na.” E mən yi a maxədin,
e naxa, “Nabiin nan i tan na
ba?” A yi e yabi, a naxa, “Ən-
ən, na mi n tan na.” ²² E yi
a fala, e naxa, “Nde i tan na?
Amasətə naxanye nxu xəxi, fə
nxu xa sa nxu dentəgə nən ne
xa. I nanse fale i yetə a fe yi?”
²³ Yoni yi e yabi Nabi Esayi a
falane xən, a naxa,

“N tan na a ra naxan a xuini
tema tonbonni,
n naxa, ‘Ə kira tinixinxin
nafala Marigin xa.’‡”

† 1:6: Yoni Marafu Tiin nan Yoni ito ra.

‡ 1:23: Esayi 40.3

²⁴ Farisi muxun§ naxanye yi xəxi Yoni ma, ²⁵ ne yi a maxədin, e naxa, “Xa Alaa Muxu Sugandixin mi i tan na, Nabi Eli mi i tan na, nabi mi i tan na, nanfera i fa muxune rafuma igeni e sarijan feen na?” ²⁶ Yoni yi e yabi, a naxa, “N tan marafuun tima igen nin, koni muxuna nde ε tagi ε mi naxan kolon. ²⁷ A fama nən n xanbi ra, koni n tan mi lan hali n yi findi a sankidi fulunna ra.”

²⁸ Ito birin ligaxi Betani taan nin, Yurudən baan kidima, Yoni yi muxune rafuma igeni dənaxan yi.

Alaa Yəxəe Diina fe

²⁹ Na xətən bode, Yoni yi Yesu to fe a fəma, a naxa, “Alaa Yəxəe Diin nan ito ra, naxan dunuya birin yulubin bama. ³⁰ N yi ito nan ma fe falama, n naxa, ‘Muxuna nde fama n xanbi ra, koni a gbo n tan xa amasətə benun n tan xa bari, a tan yi na.’ ³¹ N tan mi yi a kolon nun, koni n bata fa yamaan nafudenı igeni alogo n xa a yita Isirayila yamaan na.” ³² Yoni mən yi sereyani ito ba, a naxa, “N bata Alaa Nii Sarıjanxin to godə a ma ganba sawurani, a yi lu a ma. ³³ N mi yi a kolon nun, koni naxan n nafaxi yamaan nafudenı igeni, na a fala n xa nən, a naxa, ‘I na Alaa Nii Sarıjanxin to godə

naxan ma, a tan nan marafuun tima Nii Sarıjanxin na.’ ³⁴ N bata a to, n yi a seren ba, fa fala Alaa Dii Xəməna a tan nan na.”

Yesu a xarandii singene fe

³⁵ Na xətən bode Yoni nun a xarandii firin yi tixi nun, ³⁶ a yi Yesu to dangue, a naxa, “Alaa Yəxəe Diin nan ito ra!” ³⁷ A xarandii firinna yi a xuiin mə, e siga Yesu fəxə ra. ³⁸ Yesu yi a yəe raxətə, a yi e to biraxi a fəxə ra, a yi e maxədin, a naxa, “Ε nanse fenma?” E yi a yabi, e naxa, “Rabi, i yigiyaxi minən?” Rabi bunna nən fa fala, “Karaməxə.” ³⁹ A yi e yabi, a naxa, “Ε fa a mato.” Se din waxatin nan yi a ra nun. E yi siga, e sa a yigiyaden to. Ejinbari raso a fəma.

⁴⁰ Xarandii firinna naxanye Yoni xuiin mə e bira Yesu fəxə ra, na keden yi xili nən Andire, Simən Piyəri xunyəna.* ⁴¹ Andire yi a tada Simən fen keden na, a yi a fala a xa, a naxa, “Nxu bata Mesiya to.” Mesiya bunna nən fa fala, “Alaa Muxu Sugandixina.” ⁴² Na xanbi ra, a fa Simən na Yesu fəma.

Yesu yi a mato, a naxa, “Simən nan i tan na, Yoni a dii xəməna. I xili bama nən sənən, Sifasi.” Xinli ito nun Piyəri, xili kedenna nan e ra.†

Yesu yi Filipi nun Nataniyeli xili

§ 1:24: Farisi muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. E tan nan e səbə so Nabi Musaa sariyan suxun ma dangu Yahudiyenonne ra. E mən yi e benbane namunne suxuma kii xədexəni. E tan yi laxi malekane ra. E mən yi laxi a ra a muxune kelima nən sayani. * **1:40:** Muxune mən Piyəri ma a Pita. † **1:42:** Piyəri xinla bunna nən fa fala gəməna.

⁴³ Na xətən bode Yesu yi a ragidi, a xa siga Galile yamanani. A yi Filipi to, a yi a fala a xa, a naxa, “Bira n fəxə ra!” ⁴⁴ Filipi yi kelixi Betasada taan nin alo Andire nun Piyeri. ⁴⁵ Filipi yi Nataniyeli to, a yi a fala a xa, a naxa, “Musa muxun naxan ma fe səbe Sariya Kitabun kui e nun nabine fan naxan ma fe səbe, nxu bata a to, Yusufu a dii xəməna Yesu, Nasareti kaana.”

⁴⁶ Nataniyeli yi a maxədin, a naxa, “Se fajin nəe kelə Nasareti ba?” Filipi yi a yabi, a naxa, “Fa a mato.” ⁴⁷ Yesu Nataniyeli to fe a fəma waxatin naxan yi, a naxa, “Isirayila kaan yətəen nan ito ra! Yanfa mi naxan ma fe yi!” ⁴⁸ Nataniyeli yi a maxədin, a naxa, “I n kolonxi di?” Yesu yi a yabi a naxa, “N ni i toxinen, i xədə binla bun ma waxatin naxan yi benun Filipi xa i xili.” ⁴⁹ Nataniyeli yi a yabi, a naxa, “Karaməxə, Alaa Dii Xəmən nan i tan na! Isirayila Mangan nan i tan na!” ⁵⁰ Yesu yi a fala, a naxa, “N to a falaxi i xa, n naxa, ‘n bata yi i to xədə binla bun ma,’ i dənkəleyaxi n ma na nan na ba? I feene toma nən naxanye gbo na xa!” ⁵¹ A yi a fala e xa, a naxa, “N xa jəndin fala ε xa, ε ariyanna dəen nabixin toma nən, ε yi Ala malekane to, e tema, e godoma Muxuna Dii Xəmən xən ma!”

2

Naxalandi tiina Kana taani

¹ Soge firin danguxina, e siga naxalandi tideni Kana

taani, Galile yamanani. Yesu nga yi na nun. ² E yi Yesu nun a xarandiine fan xili na naxalandi tiini. ³ Manpaan to dasa, Yesu nga yi a fala a xa, a naxa, “Manpaan bata jan e yii.” ⁴ Yesu yi a yabi, a naxa, “N na, en ma fe na yi? N ma waxatin munma a li singen.” ⁵ Yesu nga yi a fala walikəne xa, a naxa, “A na naxan fala ε xa, ε na liga.”

⁶ Awa, ige fəjə sennin yi dəxi na nun, naxanye yi findixi Yahudiyane marasarıjan ige sa seen na, litiri yə kəmə nan yi sama e keden kedenna birin kui. ⁷ Yesu yi a fala walikəne xa, a naxa, “Ε ige fəjəni itoe rafe igen na.” E yi e rafe igen na pen! ⁸ Na xanbi ra, a yi a fala e xa, a naxa, “Ε igena nde səge, ε siga a ra naxalandi ti sumunna kuntigin fəma.” E yi siga a ra a xa. ⁹ Naxalandi ti sumunna kuntigin yi igen mato, a bata maxəte manpaan na, koni a mi yi a keliden kolon. Anu, walikeen naxanye igen səge, ne yi a kolon. Nanara, kuntigin yi naxalandi kanna xili, ¹⁰ a yi a fala a xa, a naxa, “Manpa fajin nan soma muxune yii singen, na xanbi ra, manpaan na muxune suxu waxatin naxan yi, i yi nde gbətə ramin naxan mi fan naxi ra. Koni i bata manpa fajin namara han iki!”

¹¹ Yesu a kabanako fe singen ni ito ra, a naxan liga Kana taani Galile yamanani. A yi a binyen mayita a xarandiine ra, ne yi la a ra.

¹² Na xanbi ra, Yesu

nun a nga nun a xunyene
nun a xarandiine yi siga
Kaperunan yi, e yi sa xi dando
ti na.

Yesu yi siga Ala Batu Banxini

*Matiyu 21.12-13, Maraka
11.15-17, Luka 19.45-46*

¹³ Waxatin bata yi maso
Yahudiyane Halagi Tiin
Dangu Loxon Sanla* yi
rabama waxatin naxan yi
nun, Yesu yi siga Yerusalen
taani. ¹⁴ A yi muxune li Ala
Batu Banxin tandem ma, e
jingene nun yexene nun
ganbane matima na. Gbeti
masarana ndee fan yi doxi
na nun. ¹⁵ Nayi, a yi fsonna
rafala, a yi e birin kedi Ala
Batu Banxini, jingene nun
yexene, a yi gbeti masarane
gbeti gbananne raxuya ayi
bokoni, a yi e tabanle rafelen.
¹⁶ Muxun naxanye yi ganba
matini, a yi a fala ne xa,
a naxa, “E itoe birin ba
be. E nama n Fafe Alaa
banxin findi sare soden na!”
¹⁷ Naxan sebexi Kitabuni, na
feen yi rabira a xarandiine
ma, a naxa, “I ya banxina fe
xaminna n na han a n ganma
alo teena!”

¹⁸ Yahudiyane yi a
maxdin, e naxa, “I noe
taxamasenna mundun yite
nxu ra fa fala senbena i yii,
i yi na birin liga?” ¹⁹ Yesu yi e
yabi, a naxa, “E Alaa banxini
ito kala, n mon a tiye soge
saxanna bun.” ²⁰ Yahudiyane

yi a fala a xa, e naxa, “Ala
Batu Banxini ito tixijee tonge
naanin e nun jee sennin nan
bun ma. I tan noe na tiye soge
saxanna bun?” ²¹ Koni Yesu
yi Ala Batu Banxin naxan ma
fe falama, a yeteen fati benden
nan yi na ra. ²² Nanara,
Yesu to keli sayani, a falan yi
rabira a xarandiine ma. E yi
la Kitabun na e nun Yesu a
fala tixine.

*Yesu muxune kui feene
kolon*

²³ Yesu yi Yerusalen taani
waxatin naxan yi Halagi Tiin
Dangu Loxon Sanla waxatini,
muxu wuyaxi yi a kabanako
feene to, e denkeleya a ma.

²⁴ Koni Yesu mi yi a lan
nayaan saxi e yi, bayo a yi
adamadijine birin kui feene
kolon. ²⁵ A mako mi yi a
ma, e xa muxu yo a fe fala
a xa, bayo a tan yeteen yi
adamadiin kui feene kolon.

3

Yesu nun Nikodem a fe

¹ Farisi muxuna nde yi
na nun, a yi xili Nikodem,
Yahudiyane kuntigina nde
nan yi a ra. ² Na yi fa Yesu
fema koeen na, a yi a fala a
xa, a naxa, “Karamxon, nxu
a kolon a karamxon nan i
ra fata Ala ra. I kabanako
feen naxanye ligama, muxu
yo mi noe ne liget xa Ala
mi a xon ma.” ³ Yesu yi a
yabi, a naxa, “N xa jondin
fala i xa, xa muxun mon mi

* **2:13:** Halagi Tiin Dangu Loxon Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa n'en
Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa koe kedenna ra. Koni,
Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi
dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xoroyaan 12.1-13 kui.

xetε, a bari a nenen na, a mi nœ Alaa Mangayaan toe.”⁴ Nikodem yi a maxodin, a naxa, “Muxun naxan bata fori, na mœn nœ bare di? A mi nœ xetε a nga fatini, a mœn yi a bari!”⁵ Yesu yi a yabi, a naxa, “N xa jøndin fala i xa, muxu yo mi nœ soe Alaa Mangayani fœ a bari fata igen nun Alaa Nii Sarijanxin na.⁶ Naxan barixi fati bœnden, fati bœnden nan na ra. Naxan barixi Alaa Nii Sarijanxini, niin nan na ra.⁷ I nama kabœ bayo n bata a fala i xa, n naxa, ‘Fœ ε mœn xa xetε, ε bari a nenen na.’⁸ Foyen fama yiren nin denaxan na a kœnen, i yi a xuiin me, koni i mi a keliden kolon, i mœn mi a sigaden kolon. A na kii nin birin xa naxanye na bari Alaa Nii Sarijanxini.”

⁹ Nikodem yi a maxodin, a naxa, “Na ligan di nayi?”¹⁰ Yesu yi a yabi, a naxa, “Isirayila kaane karamœxœn nan i tan na, i mi feni itoe kolon ba?¹¹ N xa jøndin fala i xa, nxu naxan kolon, nxu na nan falama. Nxu naxan toxi, nxu na nan sereya bama. Koni hali na, ε mi nxœ sereya falan suxi.¹² Nba, xa n dunuja feene fala ε xa, ε mi la ne ra. N na kore xœnna feene fala ε xa, ε lama ne ra di?¹³ Muxu yo munma te ariyanna yi singen, fœ naxan kelixi ariyanna yi, n tan Muxuna Dii Xemena.”

¹⁴ “Musa sajini te kore kii naxan yi tonbonni wudin ma,

fœ n tan Muxuna Dii Xemena fan xa yite na kii nin^{*}¹⁵ alogo naxan yo na denkeleya n ma, na xa habadan nii rakisin sœtœ.¹⁶ Amasœtœ Ala bata dunuja xanu han a bata a Dii Xemœ keden peen fi en ma, alogo muxu yo na denkeleya a ma, na nama halagi fœ a habadan nii rakisin sœtœ.¹⁷ Bayo Ala mi a Dii Xemœ nafaxi dunuja yi alogo a xa dunuja muxune yalagi, koni alogo dunuja muxune xa kisi a xœn ma.”

¹⁸ “Naxan yo na denkeleya a ma, na kanna mi fa yalagin sœnœn. Koni naxanye mi denkeleyaxi a ma, ne bata yelin yalage, bayo e mi denkeleyaxi Alaa Dii Xemœ keden peen ma.¹⁹ Eyalagima ito nan na: Kœnenna bata fa dunuja yi koni dimin nan nafan adamadiine ma dangu kœnenna ra, amasœtœ e kœwanle mi fan.²⁰ Naxan yo fe jaxin ligama, kœnenna mi rafan na ma. Na mi minin kœnenna ma, alogo a sœnna nama mini kœnenni.²¹ Koni naxan fe tinxinxin ligama, na fama nœn kœnenna ma, alogo yamaan xa a yigbe a a walima Ala sagoon nin.”

Yesu nun Yoni afe

²² Na xanbi ra, Yesu nun a xarandiine yi siga Yudaya yamanani. A waxati ti e fema. A yi yamaan nafuma igeni e tubi feen na.²³ Yoni fan yi marafuun tima Ayenon xudeni Salin taan dœxœn ma, amasœtœ ige gbeen yi na nun.

* **3:14:** Sajini te feen Musa xœn, na mato Yatene 21.8-9 kui. Yesu yite nœn a yelin xanbini gbangbanje wudin ma. A mœn yi te ariyanna yi. Yesu falan tima na fe firinna nan ma.

Yamaan yi lu sigε menni e rafudeni.²⁴ Yoni munma yi sa kasoon na singen.

²⁵ Yoni a xarandiina ndee nun Yahudiyana nde yi e bode matandi fōlō lan marasarijan feen ma.²⁶ E yi siga Yoni fēma, e yi a fala a xa, e naxa, "Karaməxə, i xaxili luxi a xən ma ba, ε nun naxan yi Yurudən kidima, i naxan ma fe sereya ba nxu xa. Nba iki, a marafuun tima, muxune birin sigama a fēma!"²⁷ Yoni yi e yabi, a naxa, "Muxun mi sese sōtəma fō Ala na naxan fi a ma.²⁸ Σ tan yeteeñ nan n seren na, a n na a fala nēn, n naxa, 'Alaa Muxu Sugandixin mi n tan na, xəraan nan tun n tan na a yee ra.'²⁹ Naxalandi kanna nan gbee naxanla ra. Koni a xəyin naxan tixi a fēma, na tuli matixi a ra. A na a xuñin mē waxatin naxan yi, a səwama nēn. N ma səwan na kii nin, a dəfexi.³⁰ Fō a tan xa yite nēn, n tan yi magodo."

Naxan kelixi ariyanna yi

³¹ "Naxan kelixi kore xənna ma, na seen birin xun na. Naxan kelixi dunuja yi, dunuja gbeen nan na ra. Na dunuja feene nan falama. Naxan kelixi ariyanna yi, na nan seen birin xun na.³² A naxan toxi, a a mē, a na nan sereya bama koniyamaan mi a sereya falan suxi.³³ Naxan na a falan suxu, na bata a mayita a Ala nan tinxin.³⁴ Ala naxan xəxi, na Alaa falan nan tima amasətə Alaa Nii Sarijanxin fima a ma nēn

dan mi naxan na!³⁵ Fafe Alaa Dii Xəmən nafan a ma. A bata feen birin taxu a ra.³⁶ Naxan na dənkəleya a Dii Xəmən ma, na habadan nii rakisin sōtəma nēn. Naxan mi laxi a Dii Xəmən na, na mi nii rakisin sōtə, bayo Alaa xələn luma nēn a fari!"

4

Samariya kaa naxanla fe

¹ Farisi muxune yi a mē fa fala Yesu yi xarandiine sōtəma dangu Yoni ra, a yi e rafu igeni.² Anu, Yesu yeteeñ mi yi marafuun tima, koni a xarandiine nan yi muxune rafuma.³ Yesu to muxune falane mē, a keli Yudaya yamanani, a siga Galile yamanani.

⁴ A yi lan nun a xa dangu Samariya yamanani.⁵ A taana nde li Samariya yamanani naxan xili Sikara, naxan yi maso xəen na Yaxuba naxan so a dii xəmən Yusufu yii.⁶ Yaxubaa xəjrinna yi na yi. Yesu bata yi xədan siga tideni, a yi dəxə na xəjrinna de ra yanyin na.

⁷ Samariya kaa naxanla nde yi fa ige badeni. Yesu yi a fala a xa, a naxa, "N ki igeni, n xa n min."⁸ A xarandiine bata yi siga taani donse saradeni.⁹ Samariya kaa naxanla yi a yabi, a naxa, "Yahudiyānan i tan na, Samariya kaan nan n tan na. I n xandima igeni nanfera?" Amasətə Yahudiyane mako mi Samariya kaane ma.*

* 4:9: Na waxatini Yahudiyane yi Samariya kaane yatexi kafirine nan na. E fe fələden səbəxi Mangane Firinden 17.24 kui.

10 Yesu yi a yabi, a naxa, "Xa i yi Alaa kiseen kolon nun e nun naxan i xandixi igeni, xa i yi na fan kolon nun, i yi a xandima nən nun, a yi siimaya igen fi i ma."

11 Naxanla yi a fala, a naxa, "N fafe, ige rate se mi i yii, anu igen makuya. I na siimaya igen sətən minən yi? 12 Nxu benba Yaxuba nan xəjinni ito fixi nxu ma, a tan nun a diine nun a xuruseene birin yi e minma be nin nun. I tan gbo Yaxuba xa ba?"

13 Yesu yi a yabi, a naxa, "Muxu yo igeni ito min, min xənla a suxuma nən mən, 14 koni n tan igen naxan fima muxune ma, xa muxun na min, min xənla mi fa a suxuma sənən. Amasətən ni igen naxan fima a ma, na luma nən a yi alo tigi igen naxan minima han a habadan nii rakisin sətə." 15 Naxanla yi a fala, a naxa, "N fafe, na igen fi n ma alogo min xənla nama fa n suxu sənən, n mən yi fa ige badeni be."

16 Yesu yi a fala a xa, a naxa, "Sa i ya xəmən xili, ε fa be."

17 Naxanla yi a yabi, a naxa, "Xəmən mi n yii." Yesu yi a yabi, a naxa, "I bata jəndin fala fa fala xəmə mi i yii. 18 Koni i bata yi dəxə xəmə suulun xən ma nun. I naxan yii iki, i ya xəmən yetəen mi na ra. I bata jəndin fala n xa."

19 Naxanla yi a fala, a naxa, "N fafe, n bata a kolon fa yati, fa fala nabiin nan i tan na. 20 Nxu tan Samariya kaane, nxu benbane Ala batu geyani ito nan fari, koni ε tan Yahudiyane naxa,

a lan nən, en xa Ala batu Yerusalən nin." 21 Yesu yi a fala naxanla xa, a naxa, "La n na, waxatina nde fama, yamaan mi fa fama Fafe Ala batuden'i geyani ito fari, e mən mi a batue Yerusalən taan fan yi. 22 Ε tan Samariya kaane, ε naxan batuma, ε mi na kolon. Nxu tan Yahudiyane naxan batuma, nxu na kolon, amasətə kisi feen fataxi Yahudiyane nan na. 23 Koni waxatina nde fama, a yetəen bata a li, Ala batu muxu kendene fama Fafe Ala batuden'i niin nun jəndini nən yati! Bayo Fafe Ala na muxu sifane nan fenma, ε yi a batu. 24 Niin nan Ala ra. Naxanye a batuma, ne xa a batu niin nun jəndin yatin nin."

25 Naxanla yi a fala a xa, a naxa, "N na a kolon fa fala Mesiya fama nən, naxan xili Alaa Muxu Sugandixina. A na fa waxatin naxan yi, a feen birin yəbama nxu xa nən." 26 Yesu yi a yabi, a naxa, "A tan nan n tan na, n tan naxan falan tima i xa ito ra."

27 Na waxatin yetəni, Yesu a xarandiine yi fa, e kabə amasətə e bata a li falan tiyε naxanla xa. Koni e sese mi naxanla maxədin fa fala, "I wəxi nanse xən?" E mi Yesu fan maxədin fa fala, "I nanse falama naxanla xa?" 28 Nba, naxanla yi ige ba fəjən lu na, a xətə taani. A sa a fala yamaan xa, 29 a naxa, "Ε fa xəməna nde mato, n bata feen naxanye birin ligə, a bata ne birin fala n xa. Alaa Muxu Sugandixin mi a ra ba?" 30 Na

ma, yamaan yi keli taani, e siga Yesu fēma.

³¹ Xarandiine yi Yesu mafanma na waxatini, e naxa, “Karamoxo, donseen don!” ³² Koni a yi e yabi, a naxa, “Donsenan yii, ε mi naxan kolon.” ³³ Nayi, xarandiine yi e bode maxədin fələ, e naxa, “Muxuna nde bata donseen fi a ma ba?” ³⁴ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N ma donseen nan n xε muxun sagoon wanla kæn na han wanla yi kamali.” ³⁵ E a falama nen, ε naxa, ‘Kike naanin luxi, malo xaba waxatin yi a li,’ koni n xa a fala ε xa, ε yεen nakeli, ε xεene mato. Maala bata mɔ, malo xaba waxatin bata a li. ³⁶ Malo xabane bata fələ e saranna sotε. E naxanye malanma, ne habadan nii rakisin sotoma nen. Nanara, maala bi muxun nun a xaba muxun sewama nen e bode xɔn ma. ³⁷ Na kui, jøndin nan sandani ito ra, naxan a falaxi, a naxa, ‘Muxuna nde maala bima, gbete yi a xaba.’ ³⁸ N bata ε xε, ε sa maala xaba, ε mi naxan walixi. Muxu gbeteeye nan a walixi. ε tan yi tɔnɔ sotə e wanli.”

³⁹ Samariya kaan naxanye yi na taani, ne wuyaxi yi dənkeleya Yesu ma na naxanla falana fe ra, a naxa, “N feen naxan birin ligaxi, a bata na fala n xa.” ⁴⁰ Nanara, Samariya kaane to fa Yesu fēma, e yi a mafan, a xa lu

e fēma. Yesu yi lu e fēma xii firin. ⁴¹ Muxu wuyaxi gbeteeye yi dənkeleya Yesu ma a falane fe ra. ⁴² Ne yi a fala naxanla xa, e naxa, “Nxu bata dənkeleya iki koni nxu mi dənkeleyaxi i ya falan gbansanna xan ma fe ra bayo nxu fan bata a xuiin mε. Nxu bata a kolon yati fa fala dunuja muxune rakisimaan nan a tan na.”

Yesu yi kuntigina diini yalan

⁴³ Yesu to xii firin ti na, a yi siga Galile yamanani. ⁴⁴ Yesu yetεen bata yi a fala e xa nun, a naxa, “Nabiin mi binyen sotε a yetεna yamanani.” ⁴⁵ A Galile yamanan li waxatin naxan yi, na kaane yi a yisuxu ki fajni, amasotə e fan bata yi a fe ligaxine to Yerusalen taani Halagi Tiin Dangu Loxɔn Sanla[†] waxatini. Bayo e fan yi na nun. ⁴⁶ Nayi, Yesu mən yi xεtε Kana taani Galile yamanani, a igen maxεtε manpaan na dənaxan yi.

Mangana kuntigina nde yi menni naxan ma dii xεmεn yi furaxi Kaperunan yi. ⁴⁷ A to a mε a Yesu bata fa Galile yi sa keli Yudaya yamanani, a yi siga a fēma, a yi a mafan, alogo a xa siga Kaperunan yi, a sa a dii xεmεni yalan. Amasotə a faxamatɔɔn nan yi fa a ra. ⁴⁸ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Ε tan tondixi

[†] **4:45:** Halagi Tiin Dangu Loxɔn Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nən Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa koe kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xɔrɔyaan 12.1-13 kui.

dənkəleye fɔ ε na taxam-asenne nun kabanako feene to.”⁴⁹ Mangana kuntigin yi a yabi, a naxa, “N kanna, yandi, fa en siga benun n ma diin xa faxa.”⁵⁰ Yesu yi a fala, a naxa, “Siga, i ya dii xəmən mi faxama.” Xəmən yi la Yesu a falan na, a siga.⁵¹ A yi sigama a konni waxatin naxan yi, a lan a walikene ra. Ne yi a fala a xa, fa fala a a diin mən a nii ra.⁵² A yi e maxədin a dii xəmən fisaxi waxatin naxan yi. E yi a yabi, e naxa, “Xoro yanyi tagini, a fati mawolonna yi a bejin.”⁵³ Na yi rabira a fafe ma a Yesu a fala na waxatin nin, a naxa, “I ya dii xəmən mi faxama.” Nanara, a tan nun a denbayaan birin yi dənkəleya Yesu ma.

⁵⁴ Kabanako feen firinden nan ito ra Yesu naxan liga a to keli Yudaya yamanani siga Galile yamanani.

5

Yesuyilebutennarakendeyə

¹ Na xanbi ra, Yesu yi siga Yerusalən taani Yahudiyane sanla nde a fe ra. ² Nba, maxadena nde yi rafalaxi Yerusalən taan yəxəne so dəen dəxən, a xili “Betesata” Heburu xuini. Gage suulun tixi na maxaden nabilinni. ³ Furetə wuyaxi yi saxi na gagene bun ma, danxutəne nun sankalatəne nun lebutenne. E yi igeni

maxa waxatin nan lege-denma⁴ amasətə malekana nde yi godoma igeni waxatina nde yi, a yi a yimaxa. Furetən naxan singe na yi godo igeni, malekana igeni maxama waxatin naxan yi, na furen yi yalanma nən, a na findi a sifa yo ra.

⁵ Xəməna nde yi na nun naxan yi furaxi jee tongue saxan e nun solomasəxə.⁶ Yesu to a to saxi na yi, a yi a kolon fa fala na xəmən bata yi bu furaxi, Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I waxi a xən ma, i xa kendəya ba?”⁷ Furetən yi a yabi, a naxa, “N kanna, igeni maxan waxatin naxan yi, muxe mi n yii be naxan n nagode igeni. N na kata, n xa godo a yi, muxu gbətə singe nan godoma n yee ra.”⁸ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Keli, i ya sa seen tongo, i siga.”⁹ Xəmən yi yalan sa, a yi a sa seen tongo, a siga.

Matabu Ləxən nan yi a ra.¹⁰ Na ma, xəmən naxan kendəyaxi, Yahudiyane yi a fala na xa, e naxa, “Sariyan mi a falaxi i xa i ya sa seen tongo Matabu Ləxəni.”*¹¹ A yi e yabi, a naxa, “Muxun naxan n nakendəyaxi, na nan a falaxi, a n xa n ma sa seen tongo, n siga.”¹² E yi a maxədin, e naxa, “Nde na ra naxan a falaxi, a i xa i ya sa seen tongo, i siga?”¹³ Koni xəmən naxan yi kendəyaxi, na mi yi a kolon, bayo Yesu

* **5:10:** Farisi muxune namunne mi yi tinjə wali yo xa kə Matabu Ləxəni. Na feen sebəxi Xərçayaan 20.8-10 kui. Farisi muxune fena ndee saxi sariyan fari, e naxa, a hali muxu səxəlexine mi yi maliyə na ləxəni hali muxune tərəxi na namunna fe ra a xədəxen na.

bata yi lo ayi yamaan ye.
¹⁴ Na xanbi ra, Yesu yi sa a to Ala Batu Banxini, a naxa, "A mato, i bata kendeya. Fata yulubin ma alogo fe gbeten nama i soto naxan naxu dangu ito ra." ¹⁵ Xemen yi siga, a sa a fala Yahudiyane xa, a naxa, a Yesu nan a rakendeyaxi. ¹⁶ Nayi, e yi Yesu fen yengen na, bayo a bata yi na liga Matabu Loxoni.

¹⁷ Nanara, Yesu yi e yabi, a naxa, "N Fafe Ala walima waxatin birin, a lan nen, n fan xa wali." ¹⁸ Na ma, Yahudiya kuntigine mon yi e yixodexaferen fendeni Yesu faxa xinla ma. Amasoto a mi yi Matabu Loxon sariyan xan gbansan kalama, koni a mon yi a falama a a Fafe nan Ala ra, a yi a fala alo e nun Ala keden.

Alaa Dii Xemen senbenafe

¹⁹ Nanara, Yesu yi e yabi, a naxa, "N xa jondin fala ε xa. Fafana a Dii Xemen mi fefe ligε a yetε ma, fō a na a Fafe to naxan ligε. N Fafe Ala na naxan liga, n tan a Dii Xemen fan na nan ligama. ²⁰ Bayo a Dii Xemen nafan a ma, a yi a yita a ra a feen naxanye birin ligama. A feene yitama a ra nen naxanye gbo itoe xa, alogo ε birin xa kabε ne ma. ²¹ Amasoto n Fafe Ala faxa muxune rakelima sayani kii naxan yi, a nii rakisin fi e ma, a Dii Xemen fan nii rakisin fima a waxon muxune ma na kii nin. ²² Fafe Ala mi muxu yo a kiti bolonma koni a bata muxu makitin birin taxu a Dii Xemen na, ²³ alogo muxun birin xa a Dii Xemen

binya, alo Fafe Ala binyaxi kii naxan yi. Muxu yo mi a Dii Xemen binya, na mi Fafan fan binyaxi naxan a xexi."

²⁴ "N xa jondin fala ε xa, naxan yo n ma falan me, a denkeleya n xε muxun ma, na habadan nii rakisin sotoma nen. Na kanna mi yalagima, koni a bata keli sayani, a so nii rakisini. ²⁵ N xa jondin fala ε xa, waxatin fama, a bata a li, faxa muxune Alaa Dii Xemen xuiin namema nen. Naxanye na a me, ne nii rakisin sotoma nen. ²⁶ Bayo alo habadan nii rakisin Fafe Ala yii kii naxan yi, a bata a ragidi a Dii Xemen ma na kiini. ²⁷ A bata kiti saan senben fi a Dii Xemen ma, amasoto Muxuna Dii Xemen na a ra. ²⁸ ε nama kabε ito ra, bayo waxatin fama faxa muxune birin a xuiin namema nen, ²⁹ e yi keli e gaburune kui. Naxanye fe fajin ligaxi, ne kelima nen, e nii rakisin soto. Naxanye fe jaxin ligaxi, ne fan kelima nen, e yalagi. ³⁰ N mi noe fefe ligε n yetε ra. N kitin sama nen alo n na mema kii naxan yi. N ma kitin mon tinxin bayo n mi n yetε sagoon ligama, koni fō n xε muxun sagona."

Yesu a sereyane fe

³¹ "Xa n tan nan n yetε sereyaan bama, ε mi na yetεma jondin na. ³² Koni muxu gbetε na naxan sereyaan bama n xa. N na a kolon, a sereyaan naxan bama n ma fe yi, jondin nan na ra. ³³ ε bata xerane rafa Yoni ma, a seren ba jondini. ³⁴ N tan mako mi

adamadiine sereyaan ma koni n na falama n̄en alogo ε xa kisi.³⁵ Yoni luxi n̄en alo lenpu degena ε tagi, a findi kenenna ra ε xa. Ε bata tin sewe a kenenna ra waxatidi bun.³⁶ Koni sereyana n̄ yii naxan gbo Yoni gbeen xa. N Fafe Ala wanla naxanye soxi n̄ yii n̄ xa e rakamali, ne a yitama n̄en a n Fafe nan n̄ x̄xi.³⁷ Fafe Ala naxan n̄ x̄xi, na fan bata seren ba n̄ xa. Ε munma a xuiin me, ε m̄n munma a ȳtagin to mumε!³⁸ A falan mi ε tan kui, amasot̄o ε mi denkeleyaxi a x̄raan ma.³⁹ Ε kitabun fesefesema amasot̄o ε mirixi a ma, a ε habadan nii rakisin sot̄oma a x̄on ma, koni na fan seren bama n̄ tan nan xa!⁴⁰ Hali na, ε mi tinxi fe n̄ tan ma, ε nii rakisin sot̄o.”

⁴¹ “N mako mi adamadiine binyen ma. ⁴² Koni n̄ na ε tan kolon. Alaa xanuntenyaan mi ε bɔj̄eni. ⁴³ N bata fa n Fafe Ala xinli koni ε mi n̄ nasuxi. Xa muxu gbete fa a yete xinli, ε na tan nasuxuma n̄en. ⁴⁴ A rafan ε ma, ε xa binyen sot̄o ε bode ra koni ε mi kataxi ε yi binyen sot̄o Ala keden peen yii. Ε denkeleyama na yi di?⁴⁵ Koni ε nama ε miri fa fala n̄ na ε magima n Fafe xa n̄en. Musa nan ε magima, ε yigi saxi naxan yi. ⁴⁶ Xa ε yi laxi Musa ra nun, ε yi lama n̄ tan fan na n̄en nun amasot̄o a bata n̄ ma fe sebe. ⁴⁷ Koni xa ε mi laxi a fe sebexine ra, ε lama n̄ ma falan na di nayi?”

6

Yesu yi muxu wuli suulun dage

Matiyu 14.13-21, Maraka 6.30-44, Luka 9.10-17

¹ Na xanbira, Yesu yi dangu Galile Daraan kidima, naxan m̄n xili Tiberiyadi Darana. ² Yama gbeen yi biraxi a fɔx̄o ra amasot̄o e bata yi a kabanako wanle to. A yi furet̄one yiylanma. ³ Yesu nun a xarandiine yi te geyaan fari, e sa dɔx̄o na.

⁴ Yahudiyane sanla, Halagi Tiin Dangu Lox̄on Sanla* bata yi maso.

⁵ Yesu yi a yεen nasiga, a yama gbeen to fe a fema. A yi a fala Filipi xa, a naxa, “En donseen sarama minen yi muxuni itoe xa, e yi e d̄ege?” ⁶ A na fala a xa n̄en alogo a xa a kεnaan fesefesε, bayo a yi a kolon a yi naxan ligama. ⁷ Filipi yi a yabi, a naxa, “Hali en gbeti gbanan kεmε firin sara donseen na, birin mi ndedi sot̄e!” ⁸ Yesu a xarandiina nde Sim̄on Piyeri ngaxakedenna Andire yi a fala, a naxa, ⁹ “Banxulanna nde be buru xun suulun nun yεxε firin a yii. Koni na nanse ligε muxuni itoe birin na?”

¹⁰ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ε yamaan nadɔx̄o.” Nba, sexen yi m̄enni han. Nayi, muxune birin yi dɔx̄o. Fayida x̄emε wuli suulun nan jɔx̄on yi e yε nun. ¹¹ Yesu yi buru

* **6:4:** Halagi Tiin Dangu Lox̄on Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa n̄en Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa k̄oe kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xɔrɔyaan 12.1-13 kui.

xunne tongo, a barikan bira Ala xa. Muxun naxanye yi dɔxi na, a yi a taxun ne ra han e wasa! A yexen fan liga na kiini. ¹² E birin to lugo, a yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “ɛ dungi dungi dɔnxene matongo. ɛ nama sese yikala.” ¹³ Nanara, e ne birin matongo. E debe fu nun firin nafe buru xun suulunna dungi dungine ra, naxanye lu e dɛge xanbini.

¹⁴ Na muxune to a to Yesu kabanako feen naxan liga, e yi a fala, e naxa, “Nabiin nan yati xemeni ito ra naxan yi lanma a fa dunuja yi.” ¹⁵ Yesu yi a kolon, a e yi fama a karahanden nin, a xa findi mangan na. Nayi, a mɔn yi keli na, a kedenna yi siga geyaan fari.

*Yesu yi sigan ti igen fari
Matiyu 14.22-23, Maraka
6.45-52*

¹⁶ Ninbanna a lixina, a xarandiine yi godo daraan dɛ, ¹⁷ e te kunkin kui siga daraan kidima Kaperunan binni. Kœ yi so, Yesu mi fa e fɛma. ¹⁸ Foye gbeen yi fa, igen yi walanje ayi kati! ¹⁹ Na waxatini, xarandiine bata yi siga kilo suulun hanma sennin igen xun ma. E yi Yesu to a masoe kunkin na, a sigan tima igen fari. E yi gaxu. ²⁰ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “ɛ nama gaxu, n tan nan a ra.” ²¹ Xarandiine yi tin a so kunkin kui, kunkin yi a sigaden li mafuren.

Yamaan yi Yesu fen

²² Na xətən bode yamaan naxan lu daraan dɛ, ne yi a to a kunki keden peen nan yi na yi, anu Yesu mi te na kunkin kui. A xarandiine nan gbansan siga. ²³ Marigi Yesu barikan bira Ala xa denaxan yi, yamaan yi burun don, kunki gbeteye yi fa menni sa keli Tiberiyadi taani. ²⁴ Nanara, yamana a to waxatin naxan yi, a Yesu nun a xarandiine mi yi na, e te kunkine kui, siga Yesu fendeni Kaperunan yi.

*Yesu luxi nɛn alo burun
naxanfindixi nii rakisi seen na*

²⁵ E Yesu to daraan xənbir waxatin naxan yi, e yi a fala a xa, e naxa, “Karamɔxɔ, i faxi be waxatin mundun yi?” ²⁶ Yesu yi e yabi, a naxa, “N xa jəndin fala ε xa, ε mi n fenma amasɔtɔ ε bata kabanako feene to, koni bayo ε bata burun don, ε lugo.

²⁷ ɛ nama wali donsena fe ra naxan kalama, fɔ naxan habadan nii rakisin fima ε ma n tan Muxuna Dii Xəmen naxan soma ε yii. Amasɔtɔ Fafe Ala bata a taxamasenna sa n ma.” ²⁸ E yi a maxɔdin, e naxa, “Nxu tan nanfe ligama alogo nxu yi Alaa wanle kɛ.” ²⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “ɛ walima Ala xa ikiini: ɛ xa la a xəraan na.” ³⁰ E yi a yabi, e naxa, “I kabanako feen mundun ligama, nxu a to, nxu dənkəleya i ma? I nanfe ligama na yi?” ³¹ Nxu benbane donseen don nɛn tonbonni naxan xili ‘Manna donsena’ alo a səbəxi Kitabun kui kii naxan yi, a naxa, ‘A

† 6:31: Manna donsena: A mato Xərɔyaan 16.13-15 nun 16.31 kui.

burun so e yii sa keli kore, e yi a don.’†”

³² Yesu naxa, “N xa jəndin fala ε xa. Musa xa mi burun so ε yii de sa keli kore, koni n Fafe Ala nan buru kənden so ε yii, sa keli kore. ³³ Amasətə Ala burun naxan firma ε ma, sa keli kore, na nan nii rakisin fi dunuja muxune ma.”

³⁴ Nayi, e yi a fala a xa, e naxa, “Nxu kannna, lu na burun soε nxu yii tun.”

³⁵ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N tan nan nii rakisin balon na. Muxu yo fa n tan ma, kamən mi na suxε mumε! Muxu yo dənkəleya n tan ma, min xənla mi na suxε mumε!

³⁶ Koni n na a fala ε xa nən, a ε bata yi n to nun koni ε mi dənkəleya. ³⁷ N Fafe Ala muxun naxanye fi n ma, ne fama nən n fəma. Naxan na fa n fəma, n mi na kedε mumε!

³⁸ Amasətə n godoxi nən sa keli ariyanna yi alogo n xa fa n xε muxun sagoon liga koni n tan sagoon mi a ra.

³⁹ N xε muxun sagoon ni i ra: a bata muxun naxanye fi n ma, n nama ne sese ralə ayi, koni fə n xa e rakeli sayani ləxə dənxəni. ⁴⁰ Amasətə n Fafe Ala sagoon nan ito ra, a naxan yo na a Dii Xəmən to, e dənkəleya a ma, n yi e rakeli sayani ləxə dənxəni, ne habadan nii rakisin sətəma nən.”

⁴¹ Yahudiyane yi Yesu mafala fələ bayo a bata a fala, a naxa, “N tan nan balon na naxan sa kelixi ariyanna yi.” ⁴² Na ma, e naxa, “Yusufu a dii xəmən Yesu xa mi ito ra ba? Nxu a fafe nun a nga

kolon. A tan a falama di nayi, a godoxi nən sa keli ariyanna yi?”

⁴³ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ε ba n mafale ε bode tagi.

⁴⁴ Muxu yo mi fe n fəma fə n Fafe Ala na naxan mabandun, n xε muxuna. Awa, n na a rakelima nən sayani ləxə dənxəni. ⁴⁵ Nabine bata a səbə, e naxa, ‘Ala e birin xaranma nən.’ Naxan yo na n Fafe Ala xuiin name, a yi a xaranna susu, na fama nən n fəma. ⁴⁶ Muxu yo munma Fafe Ala to, fə naxan kelixi Ala yi, na nan tun bata Fafe Ala to. ⁴⁷ N xa jəndin fala ε xa, muxu yo na dənkəleya, na bata habadan nii rakisin sətə. ⁴⁸ N tan nan nii rakisin balon na. ⁴⁹ Ε benbane burundon nən tonbonni, naxan xili Manna donsena, koni e faxa nən. ⁵⁰ Koni na balon ni i ra naxan sa kelixi ariyanna yi, muxu yo na a don, na mi faxama. ⁵¹ N tan nan nii rakisin balon na sa keli ariyanna yi. Muxu yo na baloni ito don, a nii rakisin sətəma nən habadan. N fati bəndən nan findixi baloni ito ra, n naxan firma alogo dunuja muxune birin xa nii rakisin sətə.”

⁵² Yahudiyane xələxin yi e bode matandi fələ, e naxa, “Xəməni ito nəe a fati bəndən fiyε en ma di, en yi a don?”

⁵³ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N xa jəndin fala ε xa, xa ε mi Muxuna Dii Xəmən fati bəndən don, ε yi a wunla min, nii rakisin mi luma ε xa mumε! ⁵⁴ Muxu yo n fati bəndən don, a yi n wunla min, habadan nii rakisina a xa. N na a rakelima nən sayani ləxə

dɔnxəni.⁵⁵ Amasoto donse kenden nan n fati benden na. Min se kenden nan n wunla ra.⁵⁶ Naxan na n fati benden don, a yi n wunla min, na bata lu n tan yi, n fan bata lu na kanni.⁵⁷ Habadan Fafe, na nan n xexi. Nii rakisina n tan yii a barakani. Na kiini, naxan na balo n tan xən, na fan nii rakisin sotoma nən n barakani.⁵⁸ Baloni ito nan godoxi sa keli ariyanna yi. E benbane burun don nən naxan xili Manna donsena, e faxa. Koni, naxan na baloni ito don, na nii rakisin sotoma nən habadan.”

⁵⁹ Yesu na birin falaxi waxatin naxan yi, a yi xaranna tima salide banxini Kaperunan taani.

Habadan nii rakisina fe

⁶⁰ E to na mε, a xarandii wuyaxi yi a fala, e naxa, “Xaranni ito xədəxə de! Nde tinjə a ma?”⁶¹ Yesu yi a kolon a yete ma fa fala a xarandiine a mafalama a falana fe ra. Nanara, a yi a fala e xa, a naxa, “Na falan bata ε magaxu ba?⁶² Xa ε fa Muxuna Dii Xemən to tə a kelideni go?⁶³ Alaa Nii Sarijanxin nan nii rakisin fina. Sese mi fati bəndən na. N falan naxanye tixi ε xa, niin nun nii rakisin nan ne ra.⁶⁴ Koni hali na, ε tan ndee mi denkəleyaxi.” Amasoto xabu a fələni, Yesu yi ne kolon naxanye mi yi denkəleyaxi a ma e nun naxan sa a yanfama.⁶⁵ A mən yi a fala, a naxa, “Na feen ma, n bata a fala ε xa, n naxa, ‘Muxu yo mi

naε fe n fema fə n Fafe Ala na naxan mali.’”

⁶⁶ A xarandii wuyaxi yi xətə a fəxə ra na waxatini, e mi fa siga a fəxə ra sənən.

⁶⁷ Nanara, Yesu yi a fala a xarandii fu nun firinne xa, a naxa, “E tan go, ε fan waxi xətə feni ba?”⁶⁸ Simən Piyəri yi a yabi, a naxa, “Marigina, nxu sigama nde fema? Habadan nii rakisi falane i tan nan yii.”⁶⁹ Nxu bata denkəleya, nxu bata a kolon fa fala i tan nan Alaa Muxu Sarijanxin na.”⁷⁰ Yesu yi e yabi, a naxa, “N tan xa mi ε tan muxu fu nun firinne sugandixi ba? Koni hali na, muxu keden ε ye, se jaxin nan na ra!”⁷¹ A yi na falama Simən Isakariyoti a dii xemən Yudasi nan ma. Na yi a xarandii fu nun firinne nan ye, koni na nan yi a yanfama.

7

Yesu nun a ngaxakedenne fe

¹ Na xanbi ra, Yesu yi Galile yamanani siga. A mi tin sigε Yudaya yamanani amasoto Yahudiyan naxanye yi na, ne yi waxi a faxa feni.

² Yahudiyane Bubu Kui Sanla* bata yi maso.

³ Nanara, Yesu ngaxakedenne yi a fala a xa, e naxa, “I lan nən i xa keli be, i siga Yudaya yamanani, alogo i ya xarandiine xa i ya kabanako fe wanle to.⁴ Muxun wanla naxan kəma, a mi na luxunjə xa a waxi findi feni xili kanna ra. Bayo i feni itoe

* 7:2: Bubu Kui Sanla fe sebəxi Saraxaraline 23.33-38 kui.

ligama, i yete yita dunuja birin na.”⁵ Amasoto hali a ngaxakedenne mi yi laxi a ra.
⁶ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N ma waxatin munma a li singen. Koni waxatin birin lan ε tan xa.”⁷ Dunuja mi nœ ε tan napaxue. Koni a bata n tan napaxu, amasoto n bata a fala a a kewanle naxu.⁸ ε siga sanli. N tan mi sigama iki, amasoto n ma waxatin munma a li singen.”⁹ A yi na fala e xa, a lu Galile yamanani.

Yesu yi siga yamaan malanni

¹⁰ Yesu ngaxakedenne sigaxin sanli, na xanbi ra a fan yi siga. Koni a mi a yete makenen, a yi a yee raluxunje ayi.

¹¹ Yahudiyane yi a fen malanni, e naxa, “A minen yi?”¹² Yamaan yi koyekoyenma a fe yi han! Nde naxa, “Muxu fajin nan a ra.” Nde fan naxa, “Enen, a yamaan mayendenma.”¹³ Koni muxu yo mi falan ti kenen a fe ma, amasoto e yi gaxuxi Yahudiyane yee ra.

¹⁴ Malanna bata yi siga han a tagi, Yesu yi siga Ala Batu Banxini, a yamaan xaran fôlo.
¹⁵ Yahudiyane yi kabé kati! E yi a fala, e naxa, “Xemeni ito Kitabun kolonxi di? A mi xaranxi.”¹⁶ Yesu yi e yabi, a naxa, “N xaranna naxan tima, na mi kelixi n tan ma, koni a kelixi n xe muxun nan ma.”¹⁷ Naxan waxi Ala sa-goon ligal feni, na a kolonman, xa xaranni ito kelixi Ala nan ma, hanma xa a kelixi n tan nan ma.¹⁸ Muxun

naxan a yete a fe falama, na binyen nan fenma a yete xa. Koni naxan binyen fenma a xe muxun xa, na jöndin nan falama, tinxintareya mi na kanni.¹⁹ Musa xa mi Alaa sariyan so ε yii ba? Koni ε sese mi sariyan suxi! Nanfera ε kataxi n faxa feen na?”

²⁰ Yamaan yi a yabi, e naxa, “Yinnani i fôxø ra! Nde kataxi i tan faxa feen na?”²¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “N bata yi kabanako fe gbee keden ligal, ε birin kabé nén na ma.²² Musa gaan tiin yamarin so nén ε yii. Nanara, ε ε dii xemene dugi soma Matabu Loxoni. Anu, Musa xa mi a fôlo koni xabu ε benbane.²³ Xa ε ε dii xemene dugi soma Matabu Loxoni, alogo Musaa sariyan nama kala, ε xâloma n tan ma nanfera, a n bata xemén gbindin birin nakendeyla Matabu Loxoni?²⁴ ε nama kitin bolon benun ε xa feen fesefese. ε kitin sa tinxinna nin.”

Yamaan yi Yesu a fe fala

²⁵ Yerusalen taan muxuna ndee yi a fala, e naxa, “Na xemén xa mi ito ra ba, e kataxi naxan faxa fe ra?”²⁶ A mato, a falan tima kenen, e mi a mafalama! Kuntigine bata a kolon ba, fa fala Alaa Muxu Sugandixin nan ito ra?²⁷ Koni Alaa Muxu Sugandixin na fa waxatin naxan yi, muxu yo mi a keliden kolonje. Koni en birin xemeni ito keliden kolon.”²⁸ Yesu yi xaranna tima Ala Batu Banxini waxatin naxan yi, a yi a xuini te, a naxa, “ε n kolon ba e nun n keliden yetena? N mi faxi n yete ma.

Naxan n xexi, jəndin nan na kannra. Σ mi a tan kolon,
²⁹ koni n tan a kolon, amasətə
n kelixi a tan nan fəma. A tan
nan n xexi.”³⁰ Na xanbi ra,
e kata a suxu feen na. Koni
muxu yo mi a yiin din a ra,
amasətə a waxatin munma yi
a li singen.

³¹ Koni muxu wuyaxi yi
dənkəleya a ma yamaan
yε, e naxa, “Alaa Muxu
Sugandixin na fa waxatin
naxan yi, a kabanako feene
lige nən naxanye gbo mux-
uni ito gbeene xa ba?”³² Farisi muxune yi yamaan
koyəkoyən xuiin mε Yesu a
fe ma. Saraxarali kuntigine
nun Farisi muxune yi kantan
muxune rasiga a suxudeni.

³³ Yesu naxa, “N na ε fəma
han waxatidi mən, na xanbi
ra n siga n xε muxun fəma.
³⁴ Σ n fenma nən, koni ε mi fa
n toe sənən, amasətə n sigan
denaxan yi, ε mi nəe sigε na
yi.”³⁵ Yahudiyane yi a fala
e bode tagi, e naxa, “A sigan
minən yi, en mi a toe dənaxan
yi? A sigama Girekine ya-
manani ba, en kon kaane
xuyaxi ayi dənaxan yi, a yi
Girekine xaran?”³⁶ A falani ito
bunna di? Fa fala, ε n fenma
nen, koni ε mi n toe? Fa fala,
n sigan denaxan yi, ε mi sigε
mənni?”

*Igen naxan habadan nii
rakisin fima*

³⁷ Sanla ləxə dənxəni, sanla
ləxə gbeena, Yesu yi ti, a yi
a xuini te, a naxa, “Xa min
xənla naxan ma, a xa fa n

ma, a fa a min.³⁸ Naxan na
dənkəleya n tan ma, siimaya
igene minima nən na kanni
alo baana, alo Kitabuna a
falaxi kii naxan yi.”³⁹ Yesu
yi Alaa Nii Sarijanxin nan
ma fe falama. Naxanye yi
dənkəleyama Yesu ma, ne yi
a sətəma nən. Na waxatini,
Nii Sarijanxin munma yi fi,
amasətə Yesu munma yi keli a
binyeni.

Yamaan yi yitaxun Yesu a fera

⁴⁰ Muxuna ndee yi Yesu
xuiin mε yamaan yε, e
naxa, “Nabi yetəen nan
xəməni ito ra yati!”⁴¹ Nde
gbətəye fan naxa, “Alaa
Muxu Sugandixin nan a
ra.” Koni nde gbətəye naxa,
“Alaa Muxu Sugandixin
minima Galile yamanani
di?”⁴² Kitabun xa mi a
falaxi ba fa fala Alaa Muxu
Sugandixin minima Dawuda
bonsənna nin keli Bəteləmi
taani, Dawuda dəxədəna?”⁴³
⁴³ Nanara, yamaan yi yitax-
unxi a fe ra.⁴⁴ Ndee yi waxi a
suxu feni koni muxu yo mi a
yiin din a ra.

Yahudiya kuntigine dənkəleyatareyana fe

⁴⁵ Kantan muxune yi
xətə saraxarali kuntigine
nun Farisi muxune fəma,
naxanye e maxədin, e naxa,
“Nanfera ε mi faxi Yesu ra?”⁴⁶
⁴⁶ Kantan muxune yi e yabi,
e naxa, “Muxu yo munma
falan ti singen alo xəməni
ito falan tima kii naxan

[†] **7:38:** Siimaya igena fe mən səbəxi Sakari 14.8 kui. [‡] **7:42:** A mato Samuyeli Firinden 7.12 nun Yaburin 89.4-5 nun Yeremi 23.5 nun Mika 5.1 kui.

yi.”⁴⁷ Farisi muxune yi e maxədin, e naxa, “A bata ε fan mayenden n ne?⁴⁸ ε yamaan kuntigina nde kolon hanma Farisi muxuna nde naxan laxi a ra?⁴⁹ Yamani ito mi Musaa sariyan kolon. Nanara, Ala dangana e fɔxɔra!”⁵⁰ Nikodemī naxan bata yi fa Yesu fēma a fɔlōni nun, na yi e ye, a yi a fala e xa, a naxa,⁵¹ “En ma sariyan na a ra ba, en xa muxun yalagi benun en xa a xuiin mε, en yi a kolon a naxan ligama?”⁵² E yi a yabi, e naxa, “Galile kaan nan i tan fan na ba? Kitabun xaran. I a kolonma nēn nayi a nabiin mi kelē Galile yamanani mumē!”⁵³ Nayi, birin yi siga a konni.

8

Naxanla naxan suxu yalunyani

¹ Yesu yi siga Oliwi geyaan fari. ² Na xətən bode subaxani, a mən yi xətə Ala Batu Banxini. Yamaan birin yi fa a fēma, a dɔxɔ, a yi e xaran fɔlō.

³ Sariya karaməxəne nun Farisi muxune yi naxanla nde suxu yalunyaan ligadeni, e fa a ra, e yi a ti e tagi. ⁴ E yi a fala Yesu xa, e naxa, “Karaməxɔ, nxu naxanli ito suxi yalunyaan nan ligε. ⁵ Musa a yamari nēn Sariya Kitabuni, a na naxalan sifan xa magələn gemen na han a faxa. Nba, i tan naxa a di?”⁶ E yi na falama a bunba feen nan ma, alogo e xa a suxu. Koni Yesu yi a yigodo, a lu səbenla tiyε a yii sonla ra bɔxən ma.⁷ E yi tixi a

dəxən ma na waxatini, e lu a maxədinjne. Yesu yi a rakeli, a yi a fala e xa, a naxa, “Naxan munma yulubin liga ε tagi singen, na singe xa gemen woli a ma.”⁸ A mən yi a yigodo, a lu səbenla tiyε bɔxən ma.⁹ E ito mε waxatin naxan yi, e birin yi keli na yi keden keden yeēn ma fɔlō xεmε fonne ma. Yesu kedenna yi lu na yi, naxanla fan yi lu tixi na yi.¹⁰ Yesu yi keli, a yi a fala naxanla xa, a naxa, “Nga naxanla, e minen yi? Muxe mi lu be, e yi i yalagi?”¹¹ A yi a yabi, a naxa, “N fafe, muxu yo.”

Yesu naxa, “Nba, n tan fan mi i yalagima. Siga, koni i nama fa yulubin liga sənən.”

Dunuya kənənna nan Yesu ra

¹² Yesu mən yi falan ti e xa, a naxa, “N tan nan dunuya kənənna ra. Naxan na bira n tan fɔxɔ ra, na nii rakisin kənənna sətəma nēn, a mi sigan tiyε dimini mumē!”

¹³ Farisi muxune yi a fala a xa, e naxa, “I yetε seren nan bama iki, nəndi mi i ya sereyaan na!”¹⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “Hali n nan n yetε seren ba, n nəndin nan falama. Amasətə n na n keliden nun n sigaden kolon. Koni ε tan mi n keliden nun n sigaden kolon.¹⁵ ε kitin sama adamadiyaan nin. N mi muxu yo a kitin bolonma.¹⁶ Koni xa n tan na kitin sa, n ma kitisaan findima nəndin nan na, amasətə n keden mi a ra. Nxu nun n fafe na a ra naxan n xεxi.¹⁷ A səbəxi ε sariyan kui, a naxa, ‘Xa sere

firinna falan naxan ti, *jəndin* nan na ra.*¹⁸ N seren bama n *yεtε* xa, n Fafe naxan n *xεxi*, na fan seren bama n xa.”¹⁹ E yi a fala a xa, e naxa, “I fafe minen yi?” Yesu yi e yabi, a naxa, “E mi n kolon, ε mi n Fafe fan kolon. Xa ε yi n tan kolon nun, ε yi n Fafe fan kolonma nən.”

²⁰ Yesu yi na falane birin tima, a lu xaranna tiyε Ala Batu Banxini, Alaa kiseene rasuxuma dənaxan yi. Hali na, muxu yo mi a suxu, amasotø a waxatin munma yi a li singen.

Yesu sigama dənaxanyi

²¹ Yesu mən yi a fala e xa, a naxa, “N bata siga. Ε n fenma nen, koni ε faxama nen ε yulubine yi. N sigama dənaxan yi, ε mi nəe sige mənni.”²² Nanara, Yahudiyane yi maxədinna ti, e naxa, “A waxi a *yεtε* faxa feen nin ba, bayo a falama, a naxa, ‘N sigama dənaxan yi, ε mi nəe fe mənni?’”²³ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Dunuja gbeen nan ε tan na, koni n tan kelixi kore xənna nan ma. Ε tan fataxi dunuja ito nan na, koni n tan mi kelixi dunuja ito yi.”²⁴ Nanara, n na a falaxi ε xa fa fala, ε faxama nen ε yulubine yi. Nba, xa ε mi laxi a ra fa fala ‘N tan nan a ra, naxan na yi,’ ε faxama

nən ε yulubine yi yati!”†²⁵ E yi a maxədin, e naxa, “Nde i tan na?” Yesu yi e yabi, a naxa, “N naxan falama ε xa xabu a fələni, na nan n tan na.”²⁶ Fala wuyaxi n xən ε kitideni, koni naxan n nafaxi, *jəndin* nan a tan na. N naxan mexi a ra, n na falama nən dunuja muxune xa.”²⁷ E mi yi a famuma fa fala a Fafe Ala nan ma fe falama e xa.²⁸ Nanara, Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ε na Muxuna Dii Xəməni te‡ waxatin naxan yi, ε a kolonma nən na yi fa fala ‘N tan nan a ra, naxan na yi.’§²⁹ Ε a kolonma nən na waxatini, n mi fefe ligama n *yεtε* ma fə n Fafe Ala n xaranxi naxan ma.³⁰ Naxan n *xεxi*, na n fəxø ra, a mi n kedenna luxi, amasotø n na a rafan feen ligama waxatin birin.”

³⁰ Muxu wuyaxi yi a falane me, e dənkəleya a ma.

Nəndina i xərəyama nən

³¹ Na ma, Yahudiyane naxanye yi dənkəleyaxi a ma, Yesu yi a fala ne xa, a naxa, “Xa ε n ma xaranna suxu, n ma xarandiin *yεtεen* nan ε tan na na yi.”³² Ε *jəndin* kolonma nən, *jəndin* yi ε xərəya.”³³ E yi a yabi, e naxa, “Iburahima bənsənna nan nxu tan na. Han to, nxu mi yi muxe konyiya bun. Fa fala, ε xərəyama nən, na bunna di?”

* **8:17:** A mato Sariyane 17.6 nun 19.15 kui. † **8:24:** A sebəxi Xərəyaan 3.14 kui fa fala Ala xinla *yεtεen* findixi na falan nan na bayo Ala naxa mənni, “N tan na a ra, Ala naxan na yi.” Ala mən naxa mənni fa fala a *yεtεen* xili nən “N Na Yi.” Nayi, Yesu a falani ito bunna nən fa fala Yesu findixi Alaa falan nan na, falan naxan findixi Ala ra. Na feen mən sebəxi Yoni 1.1 kui. ‡ **8:28:** Muxuna Dii Xəməni te fena: A mato Yoni 3.14 kui. Yesu yite nən a yelin xanbini gbangbanjə wudin ma. A mən yi te ariyanna yi. Yesu falan tima na fe firinna nan ma. § **8:28:** A mato Xərəyaan 3.14 kui.

³⁴ Yesu yi a fala e xa, a naxa, "N xa jøndin fala ε xa, naxanye yulubin ligama, yulubina konyin nan ne ra. ³⁵ Konyin mi luma denbayani waxatin birin, koni dii xemén luma nén denbayani habadan. ³⁶ Xa Dii Xeména ε xørøya, ε bata xørøya nayi yati! ³⁷ N na a kolon IburaHima bønsønna nan ε tan na. Anu, ε kataxi n faxa feen na amasøtø n ma falan mi xanma ε ma. ³⁸ N naxan toxi n Fafe Ala fëma, n na nan falama ε xa, koni ε naxan mëxi ε fafe ra, ε na nan ligama."

³⁹ E yi a yabi, e naxa, "Nxu fafe nan IburaHima ra." Yesu yi e yabi, a naxa, "Xa IburaHima diine nan yi ε ra nun, ε yi a liga feene ligama nén. ⁴⁰ N jøndin naxan mëxi Ala ra, n na nan falama ε xa, koni hali na, ε kataxi n faxa feen na. IburaHima mi ito jøxønna lige! ⁴¹ ε fafe liga feene nan ligama." E yi a yabi, e naxa, "Nxu mi barixi futun fari ma. Ala nan keden peen nxu Fafe ra."

⁴² Yesu yi a fala e xa, a naxa, "Xa ε fafe nan yi Ala ra nun yati, ε yi n xanuma nén nun, amasøtø n fataxi Ala nan na, n be nin iki. N mi faxi n yëte ra, Ala nan n xëxi. ⁴³ N naxan falama, nanfera ε mi na yëe toma? Amasøtø ε mi nœ n fala xuiin me. ⁴⁴ ε fafe nan Yinnan Manga Setana ra, ε waxi a xøn ma, ε xa a rafan feene liga. Xabu a føløni muxu faxan nan a tan na. A mi tin jøndin ma amasøtø

jøndi mi a tan yi mume! A nœn wulen falama, a minima a yëte gbee kejaan nan ma amasøtø wule xëlen nan a ra. Wulene birin fafe nan a tan na. ⁴⁵ Koni ε mi laxi n na bayo n jøndin nan falama ε xa. ⁴⁶ Nde ε ye be naxan a yite a n bata yulubin liga? Xa n jøndin fala ε xa, nanfera ε mi lama n na? ⁴⁷ Naxan fataxi Ala ra, na a tuli matima nén Alaa falan na. ε mi ε tuli matima bayo Ala gbee mi ε tan na."

Yesu nun IburaHima fe

⁴⁸ Yahudiyane yi Yesu yabi, e naxa, "Nxu mi jøndin xan falan ba, fa fala Samariya kaan nan i tan na jønin naxin naxan føxø ra?"* ⁴⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, "Yinnan mi n tan føxø ra. N na n Fafe Ala nan tun binyama, koni ε tan n yelefuma. ⁵⁰ N mi binyen fenma n yëte xa. Ala naxan kitin sama, na nan binyen fenma n tan xa. ⁵¹ N xa jøndin fala ε xa, naxan na n ma falan suxu, na kanna mi sayaan sotø habadan!"

⁵² Yahudiyane yi a fala a xa, e naxa, "Nxu bata a kolon yati, fa fala yinnana i tan føxø ra! IburaHima bata faxa, nabine fan bata faxa, koni i tan naxa, 'Naxan na n ma falan suxu, na kanna mi sayaan sotø habadan.' ⁵³ I tan gbo nxu fafe IburaHima xa ba, naxan bata faxa? Nabine fan bata faxa. I ya fe mirixi di?" ⁵⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, "Xa n yi n yëte binya nun, n ma binyen mi findima sese

* **8:48:** Na waxatini Yahudiyane yi Samariya kaane yatëxi kafirine nan na. E fe føløden sëbëxi Mangane Firinden 17.24 kui.

ra. N Fafe nan n binyama, ε a falaxi naxan ma fā fala ε Ala nan a ra.⁵⁵ ε mi a tan kolon, koni n tan a kolon. Xa n na a fala fa fala n mi a kolon, n bata findi wule xelen na nayi alo ε tan. Koni n na a kolon, n na a falan suxuma.⁵⁶ ε fafe Iburahima yengi yi tixi n fa waxatin na sewani. A bata a to, a yi sewa.”⁵⁷ Yahudiyane yi a fala a xa, e naxa, “I munma jee tongue suulun soto singen, i yi Iburahima to nun ba?”⁵⁸ Yesu yi e yabi, a naxa, “N xa jondin fala ε xa, Iburahima barixi nēn, n tan na yi.”[†]

⁵⁹ Na ma, e yi gemene tongo a magolōn xinla ma, koni Yesu yi a luxun, a mini Ala Batu Banxini.

9

Yesuyi danxutøyenyeeen nabi

¹ Yesu yi a masiga tima waxatin naxan yi, a yi xemena nde to naxan barixi danxutøyani. ² A xarandine yi a maxodin, e naxa, “Karamoxo, nanfera xemeni ito barixi danxutøyani, a yeteen nan yulubin ligaxi ba hanma a soto muxune?”³ Yesu yi e yabi, a naxa, “A yetena yulubin xa mi a danxuxi, a soto muxune fan gbeen mi a danxuxi. A danxuxi nēn alogo Ala senben wanla xa mayita yamaan na a tan xən ma.”⁴ Fanni sogen

texi fō en xa n xε muxuna wanle ke nēn. Amasotə kjeen somaan ni i ra, muxe mi nōe wale waxatin naxan yi.⁵ N dunuja yi waxatin naxan yi, dunuja kenenna nan n tan na.”

⁶ Yesu to na fala, a dēgen namini bəxəni, a benden namulan a ra, a boron bəli danxutøyen yeeen ma.⁷ A yi a fala xemēn xa, a naxa, “Sa i yeeen naxa ige ramaradeni naxan xili Siloyan.” Siloyan bunna nēn, “Xerana.” Na ma, xemēn yi siga, a sa a yeeen naxa. Axetematona, a seen to.

⁸ Na xanbi ra, a dəxə bodene nun muxun naxanye yi a toma xandi tideni a fələni, ne yi maxodinna ti, e naxa, “Xemēn naxan yi dəxi xandi tideni nun, na xa mi ito ra ba?”⁹ Nde naxa, “A tan nan a ra.” Koni bonne naxa, “Enen, e maliga nēn tun!” Koni xemēn yeteen yi a fala, a naxa, “N tan nan yati a ra.”¹⁰ E yi a maxodin, e naxa, “I yeeen nabixi di?”¹¹ A yi e yabi, a naxa, “Xemēn naxan xili Yesu, na nan benden namulanxi a yi boron bəli n yeeen ma. A yi a fala n xa, a naxa, ‘Siga Siloyan yi, i sa i yeeen naxa.’ Nayi, n sa n yeeen naxa, n yi seen to.”¹² E yi a maxodin, e naxa, “Na xemēn minen yi?”

A yi e yabi, a naxa, “N mi a kolon.”

[†] **8:58:** Yesu a alayana a fe falaxi wundoni yireni ito yi. Na feen mōn sebəxi Xoroyaan 3.14 kui, na naxa fa fala Ala xinla yeteen findixi na falan nan na bayo Ala naxa mənni, “N tan na a ra, Ala naxan na yi.” Ala mōn naxa mənni fa fala a yeteen xili nēn “N Na Yi.” Nayi, Yesu to a falama muxune xa fa fala “Iburahima barixi nēn, n tan na yi,” na bunna nēn fa fala Yesu findixi Alaa falan na, falan naxan findixi Ala ra. Na feen mōn sebəxi Yoni 1.1 kui.

*Farisi muxuneyi danxutəoñ
maxədin*

¹³ Nba, xəmən naxan yi danxuxi nun, e yi siga na ra Farisi muxune fəma. ¹⁴ Anu, Yesu bəndən namulan waxatin naxan yi, a xəmən yəeñe rabi, Matabu Ləxəñ nan yi a ra. ¹⁵ Nanara, Farisi muxune mən yi xəmən maxədin a yeeñ nabi kiin ma. A yi a fala e xa, a naxa, “A bəndən nan namulanxi, a yi a bəli n yəeñe ma, n yi n yeeñ naxa, iki n bata seen to.” ¹⁶ Farisi muxuna nde naxa, “Xəmən naxan ito ligaxi, na mi fataxi Ala xan na, amasətə a mi Matabu Ləxəñ tənnna suxi.” Koni nde gbatə naxa, “Yulubi kanna nəe kabanako fe sifani itoe ligə ba?” Na ma, e yitaxun. ¹⁷ Nba, Farisi muxune mən yi xəmən maxədin, e naxa, “Itan naxa a di a fe yi, a i tan naxan yeeñe rabixi?”

A yi e yabi, a naxa, “Nabiin nan a ra.”

¹⁸ Benun e xa xəmən sətə muxune xili, Yahudiyane mən mi yi laxi a ra a danxutəoñ nan yi a ra, a bata seen to. ¹⁹ E yi e maxədin, e naxa, “E diin nan ito ra ba, ε naxan ma a a sətəxi danxutəyaan nin? Nanfe ligaxi a to fa seen toma iki?” ²⁰ A sətə muxune yi e yabi, e naxa, “Nxu a kolon fa fala a nxə diin na a ra. Nxu mən a kolon a sətəxi danxutəyaan nin. ²¹ Koni nxu mi a kolon naxan a ligaxi a fa seen toma iki. Naxan a yeeñ nabixi, nxu mi na fan kolon. E a maxədin, bayo dii jore mi fa a ra sənən. A yeteeñ xa ε yabi!” ²² A sətə

muxune ito fala nən, amasətə e yi gaxuxi Yahudiyane yee ra, bayo Yahudiyane bata yi lan a ma fa fala naxan na a tiyə a ra, a Alaa Muxu Sugandixin nan Yesu ra, e na kanna kedima nən salide banxini. ²³ Na nan a liga, a sətə muxune naxa, “E a maxədin, amasətə dii jore mi fa a ra sənən!”

²⁴ E mən yi na xəmən xili naxan yi danxuxi, e yi a fala a xa, e naxa, “Nəndin fala, i binyen fi Ala ma! Nxu a kolon fa fala yulubi kanna nan na xəmən na.” ²⁵ Xəmən yi e yabi, a naxa, “N tan mi a kolon xa yulubi kanna nan a ra. N naxan kolon, danxutəoñ nan yi n na, koni iki n seen toma!” ²⁶ E yi a maxədin, e naxa, “A nanfe ligaxi i ra? A i yeeñ nabixi di?” ²⁷ A yi e yabi, a naxa, “N bata yelin na fale ε xa, koni ε mi ε tuli mati. Nanfera ε mən waxy a me feni? E fan waxy findi feni a xarandiine nan na ba?” ²⁸ E yi a makonbi, e yi a fala a xa, e naxa, “A xarandiina i tan nan na, Musa gbee xarandiine nan nxu tan na. ²⁹ Nxu a kolon fa fala Ala falan ti nən Musa xa, koni nxu mi xəməni ito kelide kolon!” ³⁰ Xəmən yi e yabi, a naxa, “Ee! Nba, kabanako feen nan na ra, ε mi a keliden kolon, koni a bata n tan yeeñ nabi. ³¹ En na a kolon fa fala Ala mi a tuli matima yulubi kanne ra. A tuli matima a binya muxu nan xui ra naxan a sa-goon ligama. ³² Xabu dunupa da, muxe munma a me sin-gen fa fala muxuna nde bata danxutəoñ yeeñ nabi naxan

sotəxi danxutɔyani. ³³ Xa xemeni ito mi fataxi Ala xan na nun, a mi yi nɔε fefe ligε nun.” ³⁴ E yi a yabi, e naxa, “I sotəxi yulubin yɛtεen nin, i kataxi nxu xaran feen nan na ba?” E yi a kedi tandem ma.

Danxutɔyana Alaa feene yi

³⁵ Yesu yi a me fa fala a e bata xemén kedi. A yi a to, a naxa, “I bata dənkeleya Muxuna Dii Xemen ma ba?” ³⁶ Xemén yi a yabi, a naxa, “N kanna, nde na ra alogo n xa dənkeleya a ma?” ³⁷ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I bata yelin a toe, a tan nan falan tima i xa iki.” ³⁸ Xemén yi a fala, a naxa, “N Marigina, n bata dənkeleya i ma.” A yi a xinbi sin Yesu bun ma.

³⁹ Yesu naxa, “N faxi dunuja makitiden nin alogo danxutɔne xa seen to, yεε kanne yi danxu.” ⁴⁰ Farisi muxuna ndee yi a fəma na yi, ne yi a xuiin me. E yi a maxɔdin, e naxa, “I yengi a ma danxutɔɔn nan nxu tan fan na ba?” ⁴¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Xa danxutɔɔn nan yi ε ra nun, ε mi yi yatema yulubi kanna ra na yi. Koni bayo ε naxa, ‘Nxu seen toma,’ ε yulubin luma nən ε ma na yi.”

10

Yεxεε kulana fe sandana

¹ Yesu naxa, “N xa jəndin fala ε xa, muxun naxan mi soma xuruse sansanni fata a so dəen na, koni a te sansanna ra, mujaden nun mafu tiin nan na kanna ra. ² Muxun naxan soma xuruse sansanni fata a dəen na, xuruse rabaan

nan na kanna ra. ³ De kantanna dəen nabima a xa nən. A na a yεxεεne xili waxatin naxan yi, e a xuiin məma nən, a yi e ramini. ⁴ A na a gbeeene ramini waxatin naxan yi, a ti e yεε ra, a yεxεεne birama a fɔxɔ ra nən, amasətɔ e a xuiin kolon. ⁵ E mi birama muxu gbete fɔxɔ ra, e gima muxu gbete yεε ra nən, amasətɔ e mi a xuiin kolon.”

⁶ Yesu yi sandani ito sa e xa, koni a feen naxan falama e xa, e mi na famu.

Yesu, xuruse raba fajina

⁷ Nayi, Yesu mən yi a fala e xa, a naxa, “N xa jəndin fala ε xa, n tan nan sansanna so dəen na yεxεεne xa. ⁸ Naxanye birin faxi n yεε ra, mujadene nun mafu tiine nan yi ne ra. Koni yεxεεne mi e tuli mati ne xuine ra. ⁹ N tan nan sansanna so dəen na. Muxu yo so n tan xən ma, na kisima nən. Na nɔε mine nən a so, a yi balon sətɔ. ¹⁰ Mujaden mi fama fefe ra fɔ mujan nun faxa tiin nun kalan xili ma. N tan faxi nən alogo ε xa dunuja yi gidi dəfexin sətɔ.”

¹¹ “N tan nan xuruse raba fajin na. Xuru se raba fajin tinjε nən, a faxa yεxεεne fe ra. ¹² Koni walikεen tan mi luxi alo xuruse rabana bayo a gbee mi yεxεεne ra. Xa a kankon to fe, a yεxεεne rabεjinma nən, a yi a gi. Kankon yi wuru yεxεε kuruni a yi e raxuya ayi. ¹³ Walikεen nan na ra, yεxεεne fe kəntɔfil mi a ma. ¹⁴ N tan nan xuruse raba fajin na. N na n ma xuruseene kolon, e fan n

kolon¹⁵ alo Fafana n kolon kii naxan yi, alo n fan Fafan kolon kii naxan yi. N nan n niin firma n̄en n ma xuruseene fe ra.¹⁶ Yexee gbeteye n yii naxanye mi kulani ito yi f̄o n xa fa ne fan na. E tuli matima n̄en n xuiin na. E findi kuru kedenna ra xuruse raba kedenna xa.¹⁷ N Fafe Ala bata n xanu amasōtō n bata n niin fi, alogo n m̄on xa sa a sōtō.¹⁸ Muxu yo mi n niin b̄e n yi, koni n na a firma n̄en n yete ra. Senbena n yii, n yi a fi, a senben m̄on n yii, n yi a tongo. N yamarini ito nan sōtxi n Fafe Ala ra.”

¹⁹ Yahudiyane m̄on yi yitaxun na falane fe ra.²⁰ E wuyaxi yi a fala, e naxa, “Yinna jaxin nan ito f̄ox̄a ra. Seen bata so a yi! E tuli matima a ra nanfera?”²¹ Koni bonne naxa, “Yinna jaxin naxan f̄ox̄a ra, na mi falan tima na kiini. Yinnan n̄oe danxutōn yeeen nabiyē ba?”

Yahudiyane yi e me Yesu ra

²² Ala Batu Banxin nabi waxatin sanla sewan nan yi a ra Yerusalen taani, xunbeli waxatini.²³ Yesu yi a masiga tima Ala Batu Banxin tandem ma Sulemani a Gagene bun ma.²⁴ Yahudiyane yi a rabilin, e yi a fala a xa, e naxa, “I sikeni ito bama nxu ma waxatin mundun yi? Xa Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na, a fala nxu xa kēnenni.”

²⁵ Yesu yi e yabi, a naxa, “N bata yelin a fale ε xa, koni ε mi laxi a ra. N kabanako fe wanla naxanye kema n Fafe Ala senbeni, ne nan n seren na.²⁶ Koni ε mi laxi n na,

amasōtōn ma yexee n mi ε tan na.²⁷ N ma yexee n xuiin mema n̄en. N na e kolon, e birama n̄en n f̄ox̄a ra.²⁸ N habadan nii rakisin firma e ma n̄en, e mi faxe habadan. Muxu yo mi n̄oe e b̄e n yii.²⁹ N Fafe Ala naxan e soxi n yii, na gbo birin xa. Muxu yo mi n̄oe e b̄e n Fafe Ala yii.³⁰ N tan nun n Fafe, keden nan nxu ra.”³¹ Yahudiyane m̄on yi gemene tongo a magolōn xinla ma.

³² Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N bata wali fajni wuyaxi ke ε yetagi n Fafe Ala barakani. E n magolōnma wanla mundun ma fe ra ne ye nayi?”³³ Yahudiyane yi a yabi, e naxa, “Nxu mi i magolōnma wali fajine xan ma fe ra f̄o i Ala rayelefun naxan tima! Bayo muxun nan tun i tan na, koni i kataxi i xa i yete findi Ala ra!”³⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “A mi sebexi ε sariyani ba, a Ala naxa, ‘Alane nan ε tan na.’”³⁵ Kitabun naxan falaxi jōndin nan na ra habadan. Alaa falan tixi muxun naxanye xa, xa a yi a fala ne ma, a ‘alane’ nan ne ra,³⁶ nanfera ε tan naxa, a n tan bata Ala rayelefu n to a falaxi a Alaa Dii Xemēn nan n tan na? N Fafe Ala nan n sugandixi, a yi n nafa dunuja yi.³⁷ Awa, xa n mi Fafe Alaa wanla kēma hali ε mi la n na.³⁸ Koni xa n na e kēma, xa ε mi la n na, ε la n ma wanle ra alogo ε xa a kolon fa, a Fafana n yi e nun n tan fafani.”

³⁹ Yahudiyane m̄on yi kata

* **10:34:** Yaburin 82.6

Yesu suxu feen na, koni a yi a ba e yii.

⁴⁰ Yesu mən yi xətə Yurudən kidi ma, Yoni yi marafuun tima dənaxan yi igeni a fələni. A sa lu na. ⁴¹ Muxu wuyaxi yi fa a fəma, e naxa, "Yoni mi kabanako fe liga, koni a falan naxanye birin tixi xəməni ito a fe yi, nəndin nan ne ra." ⁴² Muxu wuyaxi yi dənkəleya a ma mənni.

11

Lasarusifaxafena

¹ Xəməna nde yi furaxi, naxan yi xili Lasarusi Betani kaana, Mariyama nun a tada naxalanmana, Marata yi dəxi taan naxan yi. ² Mariyama findi naxanla nan na naxan latikənənna sa Marigin sanne ma, a yi e masugusugu a xun səxəne ra, na ngaxakedenna Lasarusi nan yi furaxi. ³ Nanara, a tadane yi xəraan nasiga Yesu ma, e naxa, "Marigina, i xəyin bata fura." ⁴ Yesu to na mə, a naxa, "Saya fure mi a ra. Ito ligaxi nən alogo Ala xa binya. Alaa Dii Xəmən binyama nən fureni ito xən ma."

⁵ Marata nun a xunyən naxalanmaan nun Lasarusi yi rafan Yesu ma han! ⁶ Anu, a to a mə fa fala a Lasarusi furaxi, a yi dənaxan yi, a mən yi xii firin ti mənni. ⁷ Na xanbi ra, a yi a fala a xarandiine xa, a naxa, "En xətə Yudaya yamanani." ⁸ A xarandiine yi a fala a xa, e naxa, "Karaməxə, a munma bu singen Yahudiyane yi waxi i magələn feni, i mən

waxi xətə feni mənna nin ba?" ⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, "Yanyin birin na, kənənna mi na ba? Naxan na sigan ti yanyin na, na mi dagalanma ayi amasətə a dunuja kənənna toma. ¹⁰ Koni xa muxun sigan ti kəeən na, a dagalanma ayi nən amasətə kənənna mi na." ¹¹ Yesu to na fala, a naxa, "En xəyin Lasarusi xiin nən, koni n xa sa a raxulun." ¹² A xarandiine yi a fala a xa, e naxa, "Marigina, xa a xiin nən, a kəndeyama nən." ¹³ Koni Yesu yi Lasarusi faxa feen nan ma fe falama nun. A xarandiine yi mirixi a ma, a xixənla nan tun yi a ma. ¹⁴ Nanara, Yesu yi falan makənen e xa, a naxa, "Lasarusi faxaxin nan a ra. ¹⁵ Koni n bata səwa ε tan ma fe ra bayo n mi yi a fəma nun, alogo ε xa dənkəleya. En siga a fəma." ¹⁶ Nayi, Tomasi, naxan yi xili a "Gulunna," na yi a fala xarandiin bonne xa, a naxa, "En fan xa siga, alogo en birin xa sa faxa!"

Yesu nan nii rakisin fima

¹⁷ Yesu to fa, a yi a kolon a Lasarusi maluxunna bata yi xii naanin ti. ¹⁸ Betani nun Yerusalən taan yi tagi so, fə kilo saxan nəxən. ¹⁹ Yahudiya wuyaxi bata yi fa nun Marata nun Mariyama xunyə xəməmaan saya xəntənna tideni e ma.

²⁰ Marata to a mə, a Yesu fama, a yi siga a ralandeni koni Mariyama yi lu banxini. ²¹ Marata yi a fala Yesu xa, a naxa, "N Marigina, xa i yi be nun, n xunyən mi yi faxə

nun! ²² Koni n na a kolon, hali iki, i na Ala maxandi fefera, a na ligama i xa nən.” ²³ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I xunyən mən kelima nən sayani.” ²⁴ Marata yi a yabi, a naxa, “N na a kolon a kelima nən sayani dunuja rajanni.” ²⁵ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “N tan nan marakeli tiin na sayani e nun nii rakisin na. Naxan na dənkeleya n tan ma, hali a faxa, a nii rakisin sətəma nən.” ²⁶ Naxan na lu a nii ra a dənkeleya n ma, na mi faxə mume! I laxi ito ra ba?” ²⁷ Marata yi a yabi, a naxa, “On Marigina, n laxi a ra fa fala Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na, Alaa Dii Xəməna, naxan yi fama dunuja yi nun.”

²⁸ Marata na fala xanbini, a xətə, a yi a xunyən Mariyama xili wundoni, a yi a fala a xa, a naxa, “Karaməxə be yi, a i xilima.” ²⁹ Mariyama na mə waxatin naxan yi, a yi keli mafuren, a sa a ralan. ³⁰ Yesu munma yi taan li nun, Marata a li dənaxan yi, a yi mənna nin nun. ³¹ Yahudiyan naxanye siga Mariyama xəntəndeni, ne a to waxatin naxan yi Mariyama bata keli mafuren, a mini, e yi bira a fəxə ra. E yengi yi a ma, a sigan gaburun dəen nan na wugadeni.

³² Mariyama Yesu fəman li waxatin naxan yi, a yi a to, a yi a xinbi sin a bun ma, a naxa, “Marigina, xa i yi be nun, n xunyən mi yi faxə nun!” ³³ Yesu yi a to, a wugama, Yahudiyan nax-

anye fan yi a fəxə ra, ne fan yi wugama, na yi a niin sunu han! ³⁴ A yi e maxədin, a naxa, “Ə a maluxunxi minən yi?” E yi a yabi, e naxa, “Marigina, fa a mato.”

³⁵ Yesu yi wuga. ³⁶ Na ma, Yahudiyane naxa, “A bata a xanu kii naxan yi, ə na mato!”

³⁷ Koni nde naxa, “Ito xa mi danxutəən yəen nabi ba? A mi yi a lige nun, Lasarusi nama faxa ba?”

Lasarusi rakeli fəna sayani

³⁸ Yesu bəjən yi sunuxi, a siga gaburun dəen na. Faranna nan yi a ra nun, gəmən saxi a dəen na. ³⁹ Yesu yi e yamari, a naxa, “Ə gəmən ba a də ra!” Faxa muxun tadan paxalanmaan Marata yi a fala a xa, a naxa, “Marigina, a xirin nan fa minima iki amasətə a maluxunna bata soge naanin ti.” ⁴⁰ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “N mi yi a fala i xa nun fa fala xa i denkəleyaxi, i Alaa binyen toma nən?” ⁴¹ Nayi, e gəmən ba na. Yesu yi a yəə rate kore, a yi Ala maxandi, a naxa, “N Fafe, n barikan birama i xa amasətə i bata n xuiin mə. ⁴² N na a kolon fa fala i n xuiin məma waxatin birin. Koni n ni ito falama muxuni itoe nan ma fe ra naxanye tixi be, alogo e xa la a ra fa fala a i tan nan n xəxi.” ⁴³ A to na fala, a yi a xuiini te, a naxa, “Lasarusi, mini!” ⁴⁴ Faxa muxun yi keli gaburun kui, a sanna nun a yiine raxidixi kasangenna ra, a xunna fan mafilinxı kasangenni. Yesu yi a fala e

xa, a naxa, “Ε a mafulun, ε a lu, a xa siga.”

E wundo fena Yesu xili ma Matiyu 26.1-5, Maraka 14.1-2, Luka 22.1-2

⁴⁵ Nanara, Yahudiyen naxanye yi na Mariyama xontøndeni, Yesu feen naxan liga, e to na to, e wuyaxi yi dñkelya a ma. ⁴⁶ Koni nde yi siga Farisi muxune fëma. Yesu feen naxan ligaxi, e sa na fala e xa.

⁴⁷ Nanara, saraxarali kuntigine nun Farisi muxune yi kitisa yamaan xili bode toni, e naxa, “En nanfe ligama? Xemëni ito kabanako fe wuyaxi ligama! ⁴⁸ Xa en na a lu iki, muxune birin dñkelyama a ma nñ. Romi kuntigine kelima nñ, e yi en ma yire sarijanxin kala e nun en siyaan birin!”* ⁴⁹ E tan nde keden nan yi xili Kayafa, naxan yi Saraxarali Kuntigi Singen na nun na ñeñ na, a yi a fala, a naxa, “Ε mi fefe kolon! ⁵⁰ Ε mi a kolon ba, fa fala a fisa muxu kedenna xa faxa yamaan xa benun siyaan birin xa halagi?” ⁵¹ Anu, a mi na falaxi a yete ma. Kayafa to yi saraxarali kuntigiyani nun na ñeñ na, a waliyya falan nan tixi na ra fa fala Yesu xa faxa Yahudiyane siyaan xa. ⁵² Koni na siyaan

* **11:48:** Yesu a waxatini, Romi kaane Isirayila yamanan suxu nñ yengeni. Nayi, xa Yerusalen taani maxa naxi ra, Romi kaane yi na yatëma nñ murutën na nun, e fa yengen so, e taan yirene kala. Na nan gaxu yi Isirayila kaane ma. ^{† 11:55:} Halagi Tiin Dangu Loxon Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nñ Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa koe kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xoroyaan 12.1-13 kui.

gbansanna xa mi a ra fo Ala diin naxanye xuyaxi ayi, a yi ne findi yama kedenna ra. ⁵³ Nba, fõlo na waxatin ma, Yahudiya kuntigine yi Yesu faxa feni tñ. ⁵⁴ Nanara, Yesu mi fa a masiga ti Yudaya yamanani kënenne sçññ koni a keli, a siga taana nde yi tonbonna dëxñ ma, dñanaxan xili Efiram. E nun a xarandiine yi lu na yi.

⁵⁵ Yahudiyane sanla, Halagi Tiin Dangu Loxon Sanla[†] bata yi maso. Muxu wuyaxi yi keli na yamanani siga Yerusalen taani alogo e xa sa e yete rasarijan benun sanla xa a li. ⁵⁶ E yi lu Yesu fenje. E yi malanxi Ala Batu Banxini waxatin naxan yi, e yi lu e bode maxödinje, e naxa, “Ε mirixi nanse ma? A mi fe sanli ba?” ⁵⁷ Saraxarali kuntigine nun Farisi muxune bata yi yamarin fi, e naxa, xa naxan Yesu yire kolon, a xa a yire ba alogo e xa sa a suxu.

12

Latikññna sa fena Yesu ma Matiyu 26.6-13, Maraka 14.3-9

¹ A bata yi lu soge sennin benun Halagi Tiin Dangu Loxon Sanla xa a li, Yesu yi siga Betani taani, Lasarusi yi döxi dñanaxan yi, Yesu naxan nakeli sayani. ² E yi donseen

nafala a xa na yi. Lasarusi yi dəxi Yesu fəma a dəgedeni, Marata yi walima e xa.³ Nba, Mariyama yi latikənənna sare xədəxən litiri tagi tongo, naxan xili naradi, a yi a sa Yesu sanne ma. A yi e masugusugu a xunsexeñ na. Latikənənna xirin yi banxin suxu.⁴ Yudasi Isakariyoti, Yesu a xarandiina nde naxan yi a yanfama, a a so yiini, na yi a fala, a naxa,⁵ “Nanfera latikənənni ito mi matixi gbeti gbanan kəmə saxan na, a so yiigelitəne yii?”⁶ A mi na falaxi fa fala a xaminxi yiigelitəne fe ra, koni bayo mujaden nan yi a tan na nun. Gbeti bənbənla yi ramaraxi a tan nan yii. A yi na gbetina nde donna nun.⁷ Koni Yesu naxa, “Fata a ra! A ito maraxi n binbin maluxun ləxən nan yee ra.⁸ Yiigelitəne ε fəma waxatin birin koni n tan mi luma ε fəma waxatin birin.”

E yi Lasarusi fan faxa feni tən

⁹ Yahudiya wuyaxi yi a mε, a Yesu na yi. E yi siga Yesu nun Lasarusi fan matodenı Yesu naxan nakeli sayani.¹⁰ Na ma, saraxarali kuntigine yi Lasarusi fan faxa feni tən.¹¹ Amasətə Yahudiya wuyaxi yi xətəma e fəxə ra, e yi dənkələya Yesu ma Lasarusi a fe ra.

*Yesu yi so Yerusalən taani
Matiyu 21.1-11, Maraka
11.1-11, Luka 19.28-40*

¹² Na xətən bode, yama gbeen naxan yi faxi sanli, ne yi a mε, a Yesu fama Yerusalən taani.¹³ Nanara,

e sa tugu yiine masege, e sa a ralan, e sənxə, e naxa, “Ala tantun! Naxan fama Marigin xinli, Ala xa na baraka! Ala xa Isirayila Mangan baraka!”¹⁴ Yesu yi sofənla to, a dəxə a fari alo a səbəxi Kitabuni kii naxan yi, a naxa,¹⁵ “Siyon kaane, ε nama gaxu! A mato, ε mangan fama.

A dəxi sofali diin fari.”*

¹⁶ A xarandiine mi yi na birin famuxi singen, koni Yesu binya waxatin naxan yi, nayı e yi a kolon a na feene yi səbəxi a tan nan ma fe ra, a e tan yetəen bata yi na liga a xa.

¹⁷ Yamaan naxan yi Yesu fəma a Lasarusi xili gaburun na waxatin naxan yi, a yi a rakeli sayani, ne birin yi lu na seren bə.¹⁸ Nanara, yamaan yi siga a ralandeni amasətə e bata a mε Yesu kabanako feen naxan ligaxi.¹⁹ Farisi muxune yi a fala e bode xa, e naxa, “Ε mi a to, en katan naxan tima, a munanfan yo mi en ma! A mato, dunuya muxune birin biraxi a fəxə ra!”

Girekina ndee yi Yesu fen

²⁰ Girekina ndee bata yi siga sanli Ala batudenı.²¹ E fa Filipi fəma naxan yi kelixi Betasada taani Galile yamanani, e yi maxədinna ti, e naxa, “Nxu Fafe, nxu waxi a xən ma, nxu xa Yesu to.”²² Filipi yi sa a fala Andire xa, e firinna birin yi siga, e sa a fala Yesu xa.

²³ Yesu yi e yabi, a naxa, “Muxuna Dii Xəmən binya waxatin bata a li.²⁴ N xa

* 12:15: Sakari 9.9

jəndin fala ε xa, fanni sansi kesen mi bira bɔxəni a yee maluxun, a mi wuyε ayi. Koni xa a yee maluxun, a solima nən, a wuya ayi. ²⁵ Muxu yo niin nafan a ma, a bənəma a yi nən, koni muxu yo a mε a niin na dunuja ito yi, na a ramarama nən habadan nii rakisini. ²⁶ Muxu yo waxi a xən ma, a xa wanla kε n xa fɔ a xa bira n fɔxə ra nən. Nayi, n dənaxan yi, n ma walikeen fan luma nən mənni. Muxu yo wanla kəma n xa, n Fafe Ala na binyama nən.”

Yesu yi a faxa feen fala

²⁷ Yesu naxa, “N bɔjən tɔrɔxi na a ra iki. N nanfe falama? Nxa a fala ba, fa fala, ‘N Fafe, i nama tin waxatini ito xa n li?’ Anu, n faxi na nan ma. ²⁸ N Fafe, i xinla binya!” Nayi, fala xuiin yi keli kore naxan a fala, a naxa, “N bata a binya, n mən a binyama nən.” ²⁹ Yamaan naxan yi tixi na, ne yi fala xuiin mε, e naxa, “Galanna bata a xui ramin!” Ndee naxa, “Malekan bata falan ti a xa!” ³⁰ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Fala xuini ito mi minixi n tan ma fe ra, fɔ ε tan ma fe ra. ³¹ Dunuja kitin bolon waxatin bata a li iki. Ala dunujani ito kuntigi jaxin kedima nən iki. ³² N na yite[†] bɔxən ma waxatin naxan yi, n muxune birin mabandunma nən n ma.” ³³ A ito falaxi nən alogo a xa a faxa kiin yita e ra. ³⁴ Yamaan yi a yabi, e naxa, “Nxu bata a kolon Sariya Kitabun xən, a

Alaa Muxu Sugandixin luma nən habadan. I tan a falama nanfera fa fala a Muxuna Dii Xəməni tema nən? Nde Muxuna Dii Xəməni ito ra?”³⁵ Yesu yi e yabi, a naxa, “Kənənna kanna mən ε ye sin-gen waxatidi tun. Kənənna ε tagi waxatin naxan yi ε sigan ti, alogo dimin nama so ε ma. Bayo naxan dimini, na mi a sigaden kolon. ³⁶ Kənənna kanna ε tagi waxatin naxan yi, ε dənkəleya a ma, alogo ε xa findi kənənna muxune ra.”

Yesu ito fala e xa waxatin naxan yi, a yi siga, a a luxun e ma.

Yahudiyane mi tin dənkəleye

³⁷ Hali a to kabanako fe wuyaxi ligə e yee xəri, e mi la a ra. ³⁸ Na ligə nən alogo Nabi Esayi fala xuiin xa kamali, a naxa, “Marigina, nde laxi nxɔ falan na? Marigina a sənbən makənen nde xa?”[‡]

³⁹ Nanara, e mi yi nəe dənkəleye bayo Esayi mən naxa,

⁴⁰ “A bata e yee danxu, a yi e bɔjən xədəxə ayi, alogo e yee nome nama toon ti, e xaxinla nome feene famu, a e nome maxete,

Ala yi e rakəndeyə.”[§]

⁴¹ Esayi na falaxi nən, bayo a bata yi Yesu a binyen to, a yi a tan nan ma fe falama.

⁴² Anu, hali yamaan kuntigine yε, muxu wuyaxi dənkəleya nən Yesu ma. Koni e mi yi tinma a falə Farisi muxune fe ra alogo e nome

[†] 12:32: Yesu yite nən a yelin xanbini gbangbanje wudin ma. A mən yi te ariyanna yi. Yesu falan tima na fe firinna nan ma. A mato Yoni 3.14 kui. [‡] 12:38:

e ramini salideni.⁴³ A rafan e ma muxune xa e binya benun Ala xa e binya.

Kitisana

⁴⁴ Yesu yi a xuini te, a naxa, “Naxan na dënkeleya n ma, a mi dënkeleyaxi n tan xan tun ma fō naxan n xexi.⁴⁵ Muxu yo n to, na bata n xε muxun fan to.⁴⁶ N bata fa dunuja yi alo kēnenna kanna. Naxan na dënkeleya n ma, na mi luyε dimini.⁴⁷ Muxu yo n ma falan mε, a mi a suxu, n tan xa mi a yalagima. Amasotə n mi faxi dunuja muxune yalagideni, fō e rakisideni.⁴⁸ Naxan na a mε n na, a mi tin n ma falane suxε. N ma falan na kanna yalagima nen lōxō dōnxenī.⁴⁹ Amasotə n mi falan tima n yete xan ma fe ra fō n Fafe Ala naxan n xexi. Na nan n ma fala tixine yamarima n ma.⁵⁰ N na a kolon fa fala a yamarin findima nen habadan nii rakin na. N falantii n nen alo n Fafe Ala a yamarixi n ma kii naxan yi.”

13

Yesu yi a xarandiine sanne maxa

¹ Nba, na xətən bode, Halagi Tiin Dangu Loxon Sanla nan yi a ra. Yesu yi a kolon fa fala a keli waxatin bata a li dunuja yi, siga a Fafe Ala konni. A gbee muxun naxye yi dunuja yi, a yi ne xanu waxatin birin, a yi e xanu han a rajanna.

² E yi e d̄egema waxatin naxan yi, Yinna Manga Setana bata yi yelin soε Simōn ma dii xemēn Yudasi Isakariyoti bōneni a xa Yesu

yanfa, a a so yiini.³ Yesu yi a kolon fa fala Fafe Ala bata feen birin sa a sənbəni. A yi a kolon fa fala a fataxi Ala nan na, a mən sigama Ala nan ma.⁴ Nanara, e to yi e d̄egema, a yi keli, a yi a doma gbeen ba a ma, a dugin xidi a tagi.⁵ Na xanbi ra, a yi igen sa ige sa seen kui, a yi fōlō a xarandiine sanne maxε. Dugin naxan yi xidixi a tagi, a yi e sanne masugusugu na ra.⁶ A yi fa Simōn Piyeri fēma, na yi a fala a xa, a naxa, “Marigina, i tan nan n sanna maxama ba?”

⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “I mi a kolon n naxan ligama iki, koni i fama a kolondeni nen.”⁸ Piyeri yi a fala, a naxa, “I tan mi n sanna maxε mumε!” Yesu yi a yabi a naxa, “Xa n mi i sanna maxa, i mi finde n ma xarandiin na.”⁹ Simōn Piyeri yi a yabi, a naxa, “Marigina, i nama n sanna gbansanna maxa nayi, koni e nun n yiine nun n xunna!”¹⁰ Yesu yi a yabi, a naxa, “Naxan bata a gbindin maxa, na mako mi fa a maxan ma fō a sanne, bayo a sarijan. E fan sarijan, koni ε birin mi a ra.”¹¹ Yesu yi a yanfa muxun kolon. Nanara, a yi a fala, a naxa, “E birin mi sarijan.”

¹² Yesu yelin e sanne maxε waxatin naxan yi, a yi a doma gbeen nagodo a ma, a mən yi sa dōxō a funfuni. A yi e maxədin, a naxa, “N naxan ligaxi ito ra, ε na famunxi ba?¹³ E n tan xilima fa fala ‘Karaməxō’ e nun ‘Marig-

ina.' Na falan lanxi amasətə na nan n tan na.¹⁴ Xa n tan ε Marigin nun ε karaməxən bata ε sanne maxa, ε tan fan xa ε bode sanne maxa.¹⁵ N misaala yitaxi ε ra nən, alogo ε xa a liga alo n na a ligaxi kii naxan yi.¹⁶ N xa jəndin fala ε xa, konyin mi gbo a kanna xa, xəraan mi gbo a xε muxun xa.¹⁷ ε bata feni itoe kolon iki, sewana ε xa, xa ε lu na lige!"

¹⁸ "N mi falan tima ε birin ma fe ra. N bata naxanye sugandi, n ne kolon. Koni fə Kitabun fala xuiin xa raka-mali nən, a naxa, 'Nxu nun naxan donseen donma nxu bode xən, na bata keli n xili ma.'^{*} ¹⁹ N ni ito falama ε xa iki benun a xa liga. Nayi, a na liga waxatin naxan yi, ε lama a ra nən, fa fala, 'N tan nan a ra, naxan na yi.' "[†]

²⁰ "N xa jəndin fala ε xa. Naxan na n ma xərani susu, na bata n fan yisuxu. Naxan na n tan yisuxu, na kanna bata Ala yisuxu naxan n xəxi."

*Yudasi Yesu yanfama nən
Matiyu 26.20-25, Maraka
14.17-21, Luka 22.21-23*

²¹ Yesu ito fala waxatin naxan yi, a niin yi sunu! A yi sereya falani ito ti, a naxa, "N xa jəndin fala ε xa, ε tan nde keden n yanfama nən, a n so yiini yati!" ²² A xarandiine yi ε bode mato, ε mi yi a kolon a yi muxun naxan ma.
²³ Yesu a xarandii keden yi

* **13:18:** Yaburin 41.10   † **13:19:** A səbəxi Xərəyaan 3.14 kui fa fala Ala xinla yətəen findixi na falan nan na bayo Ala naxa mənni, "N tan na a ra, Ala naxan na yi." Ala mən naxa mənni fa fala a yətəen xili nən "N Na Yi." Nayi, Yesu a falani ito bunna nən fa fala Yesu findixi Alaa falan nan na, falan naxan findixi Ala ra. Na feen mən səbəxi Yoni 1.1 kui.

na, a yi naxan xanuxi kati, na yi dəxi a dəxən ma.²⁴ Simən Piyəri yi a yiin maliga na xa, a naxa, "A maxədin, a nde a fe falama."²⁵ Na xarandiin yi a maso Yesu ra, a yi a maxədin, a naxa, "N Marigina, nde na ra?"²⁶ Yesu yi a yabi, a naxa, "N na donseen sin sabini, n na a so naxan yii, na kanna nan a ra." Awa, a donseen sin sabini, a yi a so Simən ma dii xəmən Yudasi Isakariyoti yii.²⁷ Yudasi donseen nasuxina, Setana yi so a yi sa! Yesu yi a fala a xa, a naxa, "I naxan ligama, na liga mafureñ."²⁸ Yesu naxan fala a xa, bona naxanye yi dəxi ε dəgedeni, ne sese mi yi na famunxi.²⁹ Bayo Yudasi nan yi ε gbetin marama, ndee yengi yi lu a ma, a Yesu bata a fala a xa, a xa sa sena ndee sara sanla fe ra. Hanma a xa sa sena nde so yiigelitəne yii.³⁰ Yudasi yi na donseen nasuxu, a mini na sa! Kəəen nan yi a ra.

Sariya nənəna fe

³¹ Yudasi siga waxatin naxan yi, Yesu naxa, "Iki, n tan Muxuna Dii Xəməna binyen bata makənen, Alaa binyen fan bata makənen n barakani.³² Xa Alaa binyen bata makənen n tan barakani, Ala yetəna n tan Muxuna Dii Xəməna binyen makənenma nən mafureñ!"

³³ "N ma diine, n mi buma ε fema sənən. ε n fenma nən, koni n naxan fala

Yahudiyane xa, n na nan falama ε fan xa, n naxa, 'N sigama yiren naxan yi, ε mi nœ sigε na yi.' ³⁴ N yamari nenen nan soma ε yi, ε bode xanu. Ε ε bode xanu alo n na ε xanuxi kii naxan yi. ³⁵ Ε na ε bode xanu, muxune birin ε kolonma n ma xarandiine ra na nan xən.'

*Yesu yi Piyeri rakolon
Matiyu 26.31-35, Maraka
14.27-31, Luka 22.31-34*

³⁶ Simən Piyeri yi a maxədin, a naxa, "Marigina, i sigan minen yi?" Yesu yi a yabi, a naxa, "N sigama denaxan yi, i mi nœ sigε n fəxəra mənni iki, koni i sigama n fəxəra nən waxati famatəni." ³⁷ Piyeri yi a maxədin, a naxa, "Marigina, nanfera, n mi nœ bire i fəxəra iki? N faxε nən i ya fe ra!" ³⁸ Yesu yi a yabi, a naxa, "I faxε n ma fe ra ba? N xa jəndin fala i xa, benun dontonne xa wuga waxatin naxan yi, i ya falama nən dəxəja ma saxan fa fala i mi n kolon."

14

Kiraan nan Yesu ra

¹ Yesu yi a fala e xa, a naxa, "Ε bəjenen nama tərə, ε dənkəleya Ala ma, ε dənkəleya n tan fan ma. ² Banxi wuyaxi n Fafe Ala konni. Xa a mi yi na kiini, n yi a falama ε xa nən nun. N sigama n xa sa yirena nde yitən ε xa na yi. ³ N na sa yirena nde yitən ε xa, n mən fama nən, n yi siga ε ra n yii alogo n denaxan yi, ε fan yi sa

lu mənni. ⁴ N sigan dənaxan yi, ε mən kiraan kolon."

⁵ Tomasi yi a fala a xa, a naxa, "Marigina, nxu mi i sigaden kolon, nxu na kiraan kolonma di?" ⁶ Yesu yi a yabi, a naxa, "Kiraan nan n tan na, e nun jəndina e nun nii rakisina. Muxu yo mi sigε n Fafe Ala ma n tan ma sabuyaan xanbi. ⁷ Xa ε n tan kolon, ε n Fafe fan kolonma nən. To xanbi ra, ε bata a kolon, ε bata a to."

⁸ Filipi yi a fala a xa, a naxa, "Marigina, Fafe Ala yita nxu ra, na nan nxu wasama." ⁹ Yesu yi a yabi, a naxa, "Filipi, en bata bu en bode fəma kati! Han to, i mi n kolon? Muxu yo na n to, na kanna bata Fafe Ala to. I tan a falama nanfera fa fala a n xa Fafe Ala yita ε ra?" ¹⁰ Filipi, i mi laxi a ra ba, fa fala n Fafe Ala yi, Fafe Ala n fan yi? N falan naxanye tima ε xa, n gbee mi ne ra. Koni n Fafe Ala naxan luma n tan yi, na nan a wanla kəma. ¹¹ Ε dənkəleya a ma fa fala n Fafe Ala yi, Fafe Ala n fan yi. Hanma ε dənkəleya kabanako fe wanli itoe xən."

¹² "N xa jəndin fala ε xa, naxan na dənkəleya n ma, na feene ligama nən alo n naxanye ligama. A yetəen feene ligama nən naxanye gbo itoe xa, amasətə n sigama n Fafe Ala fəma. ¹³ Ε na Ala maxandi fefe ra n tan xinli, n na ligama ε xa nən alogo n Fafe Alaa binyen xa mayita a Dii Xəmən barakani. ¹⁴ Xa ε n xandi fefe

* **14:14:** Ala maxandi feni ito mən səbəxi Yoni 15.16 nun 16.23-26 nun 15.7 kui.

ra n xinli, n na ligama ε xa
nen.”*

Alaa Nii Sarijnanxin fa fena

¹⁵ “Xa ε n xanuxi, ε n ma yamarine suxu. ¹⁶ N Fafe Ala maxandima nən, a yi Mali Ti gbete so ε yii naxan luma ε fema habadan. ¹⁷ Alaa Nii Sarijnanxin nan a ra, ḥəndin kanna. Dunuja muxune mi nəe na sətə amasətə e mi nəe a toε, e mi a kolonjε. Koni ε tan a kolon amasətə a luma nən ε fema, a mən yi lu ε yi. ¹⁸ N mi ε luye alo kirdine, n mən fama nən ε fema. ¹⁹ Ndedi nan fa luxi, dunuja muxune mi fa n toma sənən koni ε tan n toma nən. Bayo n tan bata niin kisin sətə, ε fan nii rakisin sətəma nən. ²⁰ Na waxatin na a li, ε a kolonma nən, a n Fafe Ala yi, ε tan fan n tan yi alo n tan ε yi kii naxan yi. ²¹ Muxu yo n ma yamarine sətə, a yi ε suxu, na nan bata n xanu. Muxu yo n xanu, n Fafe Ala fan na kanna xanuma nən, n tan fan yi a xanu, n yi n yεtε yita a ra.”

²² Yudasi bona, Yudasi Isakariyoti mi naxan na, na yi a fala, a naxa, “Marigina, nanfera i lan i xa i yεtε yita nxu ra, koni i mi i yεtε yite dunuja muxune ra?” ²³ Yesu yi a yabi, a naxa, “Muxu yo n xanu, na n ma falan suxuma nən. N Fafe Ala fan yi a xanu, n tan nun n Fafe Ala yi siga a fema, nxu yi nxu konni tən a fema. ²⁴ Muxu yo mi n xanu, na mi n ma falan suxε. ε bata falan naxan mε, n gbee fala mi na ra. N Fafe Ala naxan n xəxi, na nan gbee na ra.”

²⁵ “N to yi ε fema, nanara, n falani itoe ti ε xa. ²⁶ Koni Mali Tiina, Alaa Nii Sarijnanxina, Fafe Ala naxan nafama ε ma n xinli, na ε xaranma nən feen birin ma. N feen naxan birin falaxi ε xa, a ne birin nabirama nən ε ma.”

²⁷ “N bata bəjε xunbenla lu ε yi. N bata n ma bəjε xunbenla fi ε ma. N mi a fixi ε ma alo dunuja kiin tima kii naxan yi. ε bəjən nama tərə, ε nama gaxu. ²⁸ ε bata n ma falan mε, n naxa, ‘N sigama koni n mən fama ε fema nən.’ Xa ε yi n xanuxi, ε yi səwama nən n siga feen na n Fafe Ala konni amasətə a gbo n tan xa. ²⁹ N feni itoe falama ε xa nən iki benun a xa liga. Nanara, a na liga waxatin naxan yi, ε denkəleyama nən. ³⁰ N mi fa buma falan tiyε ε fema sənən, amasətə dunuja ito kuntigi naxin fama. Sese mi a ra n tan yi. ³¹ Koni dunuja xa a kolon fa fala n bata n Fafe Ala xanu. Nanara, n feen birin ligama alo a n yamarixi kii naxan yi. ε keli, ε fa, en siga.”

15

Nəndin binla nan Yesu ra

¹ Yesu yi a fala, a naxa, “N tan nan ḥəndin binla ra alo wudin binla. N Fafe Ala nan nakɔɔn kanna ra. ² Wudi yiin naxanye birin n tan wudi binla ma, xa na naxanye mi bogi, Fafe Ala ne bama nən n ma. Naxanye birin bogima, a ne rasarijanma nən alogo e mən xa bogi dangu a singen na. ³ N falan naxan tixi ε xa, na bata ε sarijan iki. ⁴ ε lu n tan yi, n fan yi lu ε yi. Wudi

yiin mi nœ boge a yete ra, xa a mi a binla ma. E fan na kii nin, xa e mi lu n tan yi.⁵ N tan nan wudin binla ra, a yiine nan ε tan na. Naxan na lu n tan yi, n tan fan luma nœ na kanni, a yi bogi wuyaxi ti a kewanli.* Amasətɔ ε mi nœ sese ligε n tan xanbi.⁶ Xa muxun naxan mi lu n tan yi, na rawolima ayi nœ alo wudi yiina, a xara. Na wudi yii sifane malanma nœ, e sa teeni, e gan.⁷ Xa ε lu n tan yi, n ma falan yi lu ε yi, ε na n xandi sese yi, ε na sotoma nœ.⁸ E na findi n ma xarandine ra, ε yi bogi wuyaxi ti ε kewanli, na nan n Fafe Alaa binyen makenenma.”

⁹ “N Fafe Ala n xanuxi kii naxan yi, n fan bata ε xanu na kiini. E lu n ma xanuntenyani.¹⁰ Xa ε n ma yamarine suxu, ε luma nœ n ma xanuntenyani alo n fan n Fafe Alaa yamarin suxi kii naxan yi, n lu a xanuntenyani.¹¹ N ni ito falaxi ε xa nœ alogo n ma sewan xa lu ε yi, ε sewan yi defe.”

¹² “N ma yamarin nan ito ra, ε bode xanu alo n na ε xanuxi kii naxan yi.¹³ Xanuntenyaan mi muxu yo yi dangu ito ra fa fala a xa faxa a xoyine fe ra.¹⁴ Xa ε n ma yamarine suxu, n xoyine nan ε tan na.¹⁵ N mi fa a falama ε ma sənən fa fala walikene amasətɔ walikεen mi a kolon a kuntigin naxan ligama. Koni n fa ε xili bama nœ, ‘n xoyine’ amasətɔ n naxan birin mexi n Fafe Ala

ra, n bata na yeba ε xa.¹⁶ E tan mi n sugandixi koni n tan bata ε sugandi, n yi ε ti a ra a ε xa siga, ε sa bogi wuyaxi ti ε kewanle xən, begin naxanye luma a ra habadan alogo ε na fefe maxandi n xinli, n Fafe Ala xa na fi ε ma.¹⁷ N ma yamarin nan ito ra, ε bode xanu.”

Dunuja muxune ε rajaxuma nœ

¹⁸ “Xa dunuja muxune ε rajaxu, ε xaxili lu a xən ma fa fala a e n singe nan najaxu.¹⁹ Xa dunuja muxun nan yi ε tan na nun, dunuja muxune yi ε xanuma nœ alo e kon kaane. Koni n bata ε sugandi keli dunuja muxune tagi. E gbee mi fa ε tan na. Na nan a ligaxi dunuja muxune ε rajaxuxi.²⁰ N naxan falaxi ε xa, ε xaxili lu na xən ma, n naxa, ‘Konyin mi gbo a kanna xa.’ Xa e bata n tan besənxənya, e ε fan besənxənyama nœ. Xa e bata n ma falan suxu, e ε fan gbeen suxuma nœ.²¹ Koni e ito birin ligama ε ra nœ amasətɔ n gbeen nan ε tan na, bayo e mi n xε muxun kolon.²² Xa n mi yi fa nun, n fa falan ti e xa, e mi yi yatema yulubi tongone ra nun. Koni iki, mawuga yo mi fa e xa yulubina fe ra sənən.²³ Muxu yo n tan najaxu, na kanna bata n Fafe Ala fan najaxu.²⁴ Xa n mi yi kabanako fe wanle kε e tagi nun, muxu gbεtε munma yi naxanye liga singen, e mi yi yaten yulubi tongone ra

* **15:5:** Wudi fajin bogi fajin nan tima. Adamadi fajin fan kewali fajin nan ligama. Na luxi nœ alo wudin nun a bogina. Na feen mən sebəxi Galati 5.22 kui.

nun. Koni iki, n naxan ligaxi, e bata na to. Hali na, e n tan nun n Fafe Ala rajaxuxi. ²⁵ Koni naxan sebexi e Sariya Kitabun kui, fō na xa kamali nēn, a naxa, ‘E bata n tan napaxu fuuni.’[†] ”

²⁶ “Mali Tiin na fa, n naxan nafama sa keli Fafe Ala fēma, Alaa Nii Sarijanxina, jōndin kanna, na n ma fe sereyaan bama nēn. ²⁷ E tan fan n ma fe sereyaan bama nēn amasōtō ε yi n fōxō ra nun xabu a fōloni.”

16

¹ “N ni ito birin falaxi ε xa nēn alogo ε nama bira tantanni. ² E ε kedima nēn salide banxine yi. Nba, waxatina nde fama, xa muxu yo ε faxa, na kanna a mirima nēn fa fala a bata Alaa wanla ke. ³ E feni itoe ligama ε ra nēn amasōtō e mi n tan kolon, e mi n Fafe Ala fan kolon. ⁴ Koni n bata feni itoe fala ε xa. Nanara, e nēma feni itoe lige ε ra waxatin naxan yi, n ma falane rabirama ε ma nēn. N munma yi feni itoe fala ε xa nun a singeni amasōtō n yi ε fēma.”

Alaa Nii Sarijanxin wanla fe

⁵ “Koni iki, n sigama n xε muxun fēma koni ε tan sese mi n maxədinma fa fala, ‘I sigan minen yi?’ ⁶ Koni xabu n na a fala ε xa, ε bōnen bata rafōrō. ⁷ Hali na, n xa jōndin fala ε xa, a fisa ε ma n siga. Amasōtō xa n mi siga, Mali Tiin* mi fama ε fēma. Koni xa n siga, n Mali Tiin

nafama ε ma nēn. ⁸ A na fa, a dunuja muxune tantanna yitama e ra nēn lan yulubin nun tinxinyaan nun Ala kiti bolonna ma. ⁹ Yulubina, amasōtō e mi dēnkēleyaxi n tan ma. ¹⁰ Tinxinyana, amasōtō n sigama n Fafe Ala konni, ε mi fa n toma sōnōn. ¹¹ Kiti bolonna, amasōtō dunuja kuntigi jnaxin bata yelin yalagε.”

¹² “Fe wuyaxi n kui, n naxanye fale ε xa, koni e mi xanjε ε ma iki. ¹³ Koni Alaa Nii Sarijanxina, jōndin kanna na fa, a ε tima nēn jōndin birin kiraan xōn. A mi a yēte sagoon xan falama. Koni a naxan mēma, a na nan falama ε xa. A yi fe famatōne rali ε ma. ¹⁴ A n tan binyama nēn amasōtō a na naxan sōtō n tan yii, a na nan nalima ε ma. ¹⁵ N gbeen nan n Fafe Ala yii seene birin na. Nanara, n naxa, ‘Alaa Niin na naxan sōtō n yii, a na nan nalima ε ma.’ ”

Bōne rafōrōn yi masara sewān na

¹⁶ Awa, Yesu yi a fala, a naxa, “Ndēdi mōn luxi, ε mi fa n toma, koni na waxatidin na dangu ε mōn n toma nēn.”

¹⁷ A xarandiina ndee yi a fala e bode tagi, e naxa, “Ito bunna di? Fa fala, ‘Ndēdi mōn luxi, ε mi fa n toma, koni na waxatidin na dangu, ε mōn n toma nēn?’ A mōn naxa, a sigama a Fafe fēma.” ¹⁸ E yi a falama, e naxa, “A nanse

† 15:25: Yaburin 35.19 nun 69.5 Sarijanxin nan na. A mi nōe finde adamadi yo ra bayo a luma nēn dēnkēleya muxune bōneni. Na feen sebexi Yoni 14.17 kui.

* 16:7: Mali Tiini ito findixi Alaa Nii Sarijanxin nan na. A mi nōe finde adamadi yo ra bayo a luma nēn dēnkēleya muxune bōneni. Na feen sebexi Yoni 14.17 kui.

falama ito ra, a naxa, ‘Waxatidi?’ En mi a kolon a naxan falama.”

¹⁹ Yesu to a kolon fa fala e yi waxi a maxədin feni, a yi a fala e xa, a naxa, “N naxan falaxi ε xa fa fala, ‘Ndedi mən luxi, ε mi fa n toma, koni na waxatidin na dangu, ε mən n toma nən’ ε ε bode maxədinma na nan ma ba? ²⁰ N xa jəndin fala ε xa, ε wugama nən, ε sunu koni dunuja muxune sewama nən. Ε bəjen nafərəma nən koni ε bəjəe rafərən findima nən sewan na. ²¹ Xa jəxanla diin barima waxatin naxan yi, a niini suxuma a ma nən kati, amasətə a waxatin nan na ra. Koni a na diin sətə waxatin naxan yi, a jənanma nən a tərən birin na, a sewa amasətə a bata diin sətə dunuja yi. ²² Ε tan fan na kii nin. Ε bəjen nafərəxi iki koni n mən ε toma nən. Ε bəjen yi rafe sewan na. Muxu yo mi nəe ε sewan bε ε yii. ²³ Na waxatin na a li, ε mi n maxədinjε fefe ra. N xa jəndin fala ε xa, ε na n Fafe Ala maxandi fefe ra n tan xinli, a na fima ε ma nən. ²⁴ Han iki, ε munma Ala maxandi fefe ra n xinli singen. Ε xandin ti, ε a sətəma nən alogo ε sewan xa dεfe.”

Yesu bata dunuja nə

²⁵ “N bata yi feni itoe fala ε xa sandani. Koni waxatina nde fama, n mi fa falan tima ε xa na kiini, koni n nan n Fafe a fe makənenma ε xa nən na waxatini. ²⁶ Na waxatin na a li, ε Ala maxandima nən n xinli. N mi a falama a n tan nan n Fafe maxədinma ε xa.

²⁷ Na mi a ra. Amasətə Fafe Ala bata ε xanu bayo ε bata n tan xanu, ε bata la a ra fa fala n kelixi Ala nan ma. ²⁸ N kelixi n Fafe Ala nan fəma, n fa dunuja ito yi. Iki n kelima dunuja yi, n siga n Fafe Ala fəma.”

²⁹ A xarandiine yi a fala, e naxa, “A mato, i falan tima nxu xa kənənna nin iki, i mi fa sanda sama sənən. ³⁰ Nxu bata a kolon iki fa fala i feen birin kolon. Nanara, i mako mi a ma a muxə xa maxədinna ti. Nayi, nxu bata la a ra fa fala i kelixi Ala nan fəma.” ³¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ε bata la a ra iki ba? ³² Waxatina a limaan ni i ra, a bata a li, ε birin xuyama ayi nən na waxatini, ε birin yi siga ε konne yi. Ε yi n keden peen lu. Koni n keden mi a ra amasətə n Fafe Ala n fəma. ³³ N feni itoe falaxi ε xa nən alogo ε xa bəjəe xunbenla sətə n tan barakani. Ε tərəma nən dunujani ito yi, koni ε wəkile! N tan bata dunuja nə.”

17

Yesu yi Ala maxandi

¹ Yesu yelin na fale waxatin naxan yi, a yi a yee rate kore, a naxa, “N Fafe, waxatin bata a li. I ya Dii Xəməna binyen makənen alogo i ya Dii Xəmən xa i binya. ² I bata sənben fi n tan ma adamadiine birin xun na, a n xa habadan nii rakisin fi muxune ma i naxanye soxi n yii. ³ Habadan nii rakisin nan ito ra, a e xa i tan Ala keden peen nan kolon e nun Yesu Alaa Muxu Sugandixina i naxan xəxi. ⁴ N bata i ya binyen makənen dunuja yi. I

wanla naxan soxi n yii, n bata yelin na ra. ⁵ N Fafe, iki n ma binyen makənen i yətagi, binyen naxan yi n yii i fəma nun benun dunuja xa da.”

⁶ “I muxun naxanye fixi n ma dunuja yi, n bata i makənen ne xa. I gbeen nan yi e tan na. I bata e so n tan yii, e yi i ya falan suxu. ⁷ E bata a kolon iki fa fala i seen naxan birin fixi n ma, ne kelixi i tan nan yii. ⁸ I falan naxan tixi n xa, n bata na fala e xa, e yi a suxu. E bata a kolon yati, fa fala n kelixi i tan nin. E bata la a ra fa fala i tan nan n xəxi.”

⁹ “N niitan Ala maxandima e xa. N mi i maxandima dunuja muxune birin xan xa fo i muxun naxanye soxi n yii amasətə i gbeen nan ne ra. ¹⁰ Naxanye birin n yii, i gbeen nan ne ra. I gbeen naxanye birin na, n gbeen nan ne ra. N binyaxi e tan xən. ¹¹ Iki n sigama i fəma, n mi fa luma dunuja yi sənən koni e tan mən dunuja yi. N Fafe sarijanxina, i xinla naxan fixi n ma, e ratanga na xinla sənbəni alogo e xa findi kedenna ra, alo en tan findixi kedenna ra kii naxan yi. ¹² N yi e fəma waxatin naxan yi, i xinla naxan so n yii, n na e ratanga na xinla sənbən nan xən, n yi e kantan. Hali keden mi lə ayi, fo halagin yi ragidixi naxan ma, alogo Kitabun səbenla xa kamali. ¹³ Iki n sigama i fəma, n bata feni itoe fala dunuja muxune xa alogo e xa n ma səwa defexin sətə e bənəni. ¹⁴ N bata i ya falan

nali e ma koni dunuja muxune bata e rajaxu amasətə dunuja gbee mi e tan na alo dunuja gbee to mi n tan na. ¹⁵ N mi i mafanma fa fala i xa e ba dunuja yi koni n ni i mafanma nən, i xa e ratanga Fe Naxin Kanna ma. ¹⁶ Dunuja gbee mi e ra alo dunuja gbee to mi n tan na. ¹⁷ E rasarijan nəndin xən. I ya falan nan nəndin na. ¹⁸ I n xəxi dunuja yi kii naxan yi, n fan bata e xə dunuja yi na kiini. ¹⁹ N bata n yətə rasarijan e fe ra alogo e fan xa rasarijan nəndin xən.”

²⁰ “N mi i maxandima e tan xan tun ma fe ra, koni fo e nun muxun naxanye fan dənkəleyama n ma e fala xuiin xən ma ²¹ alogo e birin xa findi muxu kedenna ra, alo i tan n tan yi kii naxan yi, e nun n fan i tan yi kii naxan yi. N Fafe, e fan xa findi kedenna ra en tan yi alogo dunuja muxune xa la a ra fa fala i tan nan n xəxi. ²² I binyen naxan soxi n yii, n fan bata na so e yii, alogo e fan xa findi kedenna ra alo n tan nun i tan kedenna ra kii naxan yi, ²³ n tan e tan yi, i tan fan n tan yi. E xa findi kedenna ra ngaxakedenya kamalixini alogo dunuja muxune xa a kolon fa fala i tan nan n xəxi, a i bata e xanu alo i n xanuxi kii naxan yi. ²⁴ N Fafe, i bata e so n yii. N dənaxan yi, n waxi a xən ma, e fan xa siga n fəxə ra mənna nin, alogo e xa n ma binyen to, i binyen naxan fixi n ma, bayo i n xanuxi nən benun dunuja xa da.

25 N Fafe tinxinxina, dunuja muxune mi yi i kolon, koni n tan i kolon, e fan bata a kolon a i tan nan n xəxi. 26 N bata a liga, e yi i kolon. N na ligama nən, alogo i n xanuxi xānuntenyaan naxan na, na xa lu e tan fan yi, n tan fan yi lu e yi."

18

*Yesu suxufena
Matiyu 26.47-56, Maraka 14.43-50, Luka 22.47-53*

¹ Yesu yelin Ala maxandə waxatin naxan yi, e nun a xarandiine yi siga, e sa dangu Kedirən lanbanna fəxə kedenni, oliwi wudi bili nakən yireni, e nun a xarandiine sa so dənaxan yi. ² Yudasi naxan Yesu yanfa, a a so yiini, na yi mənna kolon amasətə Yesu nun a xarandiine yi darixi e malanjə mənna nin. ³ Yudasi yi fa nakəni, e nun Romi sofa ganla nun Yahudiyane kantan muxune, saraxarali kuntigine nun Farisi muxune naxanye xəxi. Xaye dəgəne nun lənpune nun yəngə so seene yi e yii.

⁴ Feen naxanye fama ligadeni Yesu ra, a yi ne birin kolon. Yesu yi fa e fəma, a yi e maxədin, a naxa, "Ə nde fenma?" ⁵ E yi a yabi, e naxa, "Nxu Yesu Nasareti kaan nan fenma." Yesu naxa, "N tan ni i ra." Yudasi naxan a yanfama, a a so yiini, na fan yi tixi e tagi. ⁶ Yesu to a fala, a naxa, "N tan ni i ra," e xətc e xanbi ra, e bira.

⁷ Yesu mən yi e maxədin, a naxa, "Ə nde fenma?" E yi a fala, e naxa, "Yesu Nasareti kaana." ⁸ Yesu yi a fala, a naxa, "N bata yi a fala ε xa, a n tan ni i ra. Xa ε n tan nan fenma, ε bonni itoe yiiba, e xa siga." ⁹ A na liga nən alogo a fala tixin xa kamali, a naxa, "N Fafe Ala naxan birin fixi n ma hali na keden mi ləxi ayi."

¹⁰ Silanfanna yi Simən Piyəri yii.* Piyəri yi a botinjə ayi, a Saraxarali Kuntigi Singena konyin yiifari ma tunla səgə a ma. Na konyin yi xili nən "Malikusi." ¹¹ Yesu yi a fala Piyəri xa, a naxa, "I ya silanfanna səti a təeni! N Fafe tərə igelengenna naxan nagidixi n ma, n mi n minjə na ra ba?"

E siga Yesu ra Anasa konni

¹² Sofa ganla nun e mangān nun Yahudiyane kantan muxune yi Yesu suxu, e yi a xidi. ¹³ E siga Yesu ra Anasa singe fəma amasətə Kayafa bitan xəməmaan nan yi na ra. Kayafa nan yi Saraxarali Kuntigi Singen na na jəen na. ¹⁴ Kayafa nan bata yi Yahudiyane rakolon nun, a naxa, a fisa muxu kedenna xa faxa yamaan xa.

Piyəri a mə fena Yesu ra

Matiyu 26.69-70, Maraka 14.66-68, Luka 22.55-57

¹⁵ Simən Piyəri nun xarandiina nde yi biraxi Yesu fəxə ra. Saraxarali Kuntigi Singen yi xarandiin bona kolon ki fajı. Nanara, a so Yesu fəxə ra Saraxarali

* **18:10:** Silanfanna: Sofane yəngeso dəgəmana.

Kuntigi Singena tandem ma kiti sadeni.¹⁶ Koni Piyéri yi tixi sansanna so d̄en dex̄on. Xarandiin bonna, Saraxarali Kuntigi Singen yi naxan kolon, na yi mini, a falan ti walike naxanla xa, naxan tixi d̄en na, na yi Piyéri raso.¹⁷ Walike naxanla naxan yi tixi d̄en na, na yi a fala a xa, a naxa, “Xem̄eni ito a xarandiina nde xa mi i fan na ba?” Piyéri yi a yabi, a naxa, “N tan mi a ra.”¹⁸ Xunbenla yi fama na waxatini. Nanara, walikene nun d̄e kantanne yi teen sa a ra, e yi tixi naxan x̄on e maxaradeni. Piyéri fan yi tixi e ye a maxaradeni.

*Kuntigin yi Yesu max̄din
Matiyu 26.59-66, Maraka
14.55-64, Luka 22.66-71*

¹⁹ Saraxarali Kuntigi Singen yi Yesu max̄din a xarandiine nun a xaranna fe ma.²⁰ Yesu yi a yabi, a naxa, “N bata falan ti yamaan birin xa k̄enni, n yi darixi xaranna tiye salide banxine nin hanma Ala Batu Banxini, Yahudiyane birin e malanma denaxan yi. N mi sese falaxi wundoni.²¹ I n max̄dinma na ma nanfera? Muxun naxanye n xuiin mexi, ne max̄din. E n ma fala tixine kolon ki faj!”²² Yesu ito fala waxatin naxan yi, d̄e kantanna naxanye yi na yi, na nde yi a d̄en garin, a naxa, “I Saraxarali Kuntigi Singen yabima na kii nin?”²³ Yesu

yi a yabi, a naxa, “Xa n fala jaxin tixi, na sereyaan ba. Koni xa n j̄ondin nan falaxi, nanfera i n garinx?”

²⁴ Nayi, Anasa yi a xidixin nasiga Kayafa ma, Saraxarali Kuntigi Singena.

Piyéri m̄n yi a me Yesu a xarandiyaan na

*Matiyu 26.59-66, Maraka
14.69-72, Luka 22.58-62*

²⁵ Sim̄on Piyéri yi lu tixi na yi a maxaradeni. E yi a fala a xa, e naxa, “A xarandiina nde xa mi i fan na ba?” Koni Piyéri yi a tandi, a naxa, “N tan mi a ra.”²⁶ Piyéri Saraxarali Kuntigi Singena konyin naxan tuli sege a ma, na kon kaana nde yi a max̄din, a naxa, “N mi i tan xa to a fema oliwi bili nakoni?”²⁷ Piyéri m̄n yi a tandi. Dontonna yi wuga keden na!

*E siga Yesu ra Pilati konni
Matiyu 27.1-2, 11-14,
Maraka 15.1-5, Luka 23.1-5*

²⁸ E yi Yesu tongo Kayafa konni siga yamana kanna banxini. X̄oton x̄otonna nan yi a ra nun. Yahudiyane yetee mi so yamana kanna banxini alogo Romi kaane nama e sarijanna kala, bayo e yi sigama Halagi Tiin Dangu Lox̄on Sanla[†] donse donden nin.²⁹ Pilati yi mini tandeni e fema, a yi a fala e xa, a naxa, “E xem̄eni ito kansunma feen mundun ma?”³⁰ E yi a yabi, e naxa, “Xa xem̄eni ito mi fe

[†] **18:28:** Halagi Tiin Dangu Lox̄on Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa n̄en Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa k̄oe kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine d̄e wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato X̄oroyaan 12.1-13 kui.

naxi rabaxi, nxu mi yi fama a ra i fəma nun.”³¹ Pilati yi a fala e xa, a naxa, “Ε a tongo, ε yεtēen xa a makiti ε sariyan na.” Yahudiyane yi a yabi, e naxa, “Koni ε sariyan mi a ra, nxu xa muxun faxa.”³² Ito ligaxi nən alogo Yesu naxan fala lan a faxa kiin ma, na xa kamali.

³³ Pilati yi xεtε yamana kanna banxini, a sa Yesu xili, a yi a maxədin, a naxa, “Yahudiyane Mangan nan i tan na ba?”³⁴ Yesu yi a yabi, a naxa, “I yεtēna maxədinna ni ito ra ba hanma muxune nan a falaxi i xa?”³⁵ Pilati yi a yabi, a naxa, “I mirixi a ma fa fala Yahudiyane nan n tan na ba? I kon kaane nun i ya saraxarali kuntigine nan i soxi n yii. I nanfe ligaxi?”³⁶ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Dunujani ito gbee mi n ma mangayaan na. Xa dunujana ito gbeen nan yi n ma mangayaan na nun, n ma walikεne yi yεngεn soma n xa nən nun alogo Yahudiyane nama n suxu. Koni iki, n ma mangayaan mi be xan yi.”³⁷ Nanara, Pilati yi a maxədin, a naxa, “Mangana nde nan i tan na nayi ba?” Yesu yi a yabi, a naxa, “I tan nan a falaxi fa fala a mangan nan n tan na. N barixi dunuja yi na nan ma, a n xa jəndin seren ba. Naxan yo jəndin xa, ne e tuli matima n xuiin na nən.”³⁸ Pilati yi a maxədin, a naxa, “Nanse jəndin na?”

*E Yesu faxa feen nata
Matiyu 27.15-31, Maraka
15.6-20, Luka 23.13-25*

A to na fala, Pilati yi mini banxini, a mən yi siga Yahudiyane fəma, a sa a fala e xa, a naxa, “N mi a yalagi xun toxi hali ndedi!³⁹ Koni ε namunna nan a ra, n muxu keden yiiba ε xa Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla waxatini. Ε waxi a xən ma, n xa Yahudiyane mangan yiiba ε xa ba?”⁴⁰ E sənxə sənxə, e yi a yabi, e naxa, “En-en, a tan mi a ra. Nxu waxi Baraba nan xən!” Anu, mafu tiin nan yi Baraba ra.

19

¹ Nayi, Pilati yi Yesu tongo, e yi a bulan. ² Sofane yi kəmətin jəli kanna rafala mangaya taxamasenna ra, e yi a so a xunna, e yi doma mamiloxin nagodo a ma. ³ E yi lu fε a fəma, e yi a fala a xa, e naxa, “Yahudiyane Mangana, i kənε.” Eyi a garin.

⁴ Pilati mən yi mini, a yi a fala Yahudiyane yamaan xa, a naxa, “Ε a mato, n xa a ramini ε ma tandemī, alogo ε xa a kolon a n mi a yalagi xun toxi mumε!”⁵ Nayi, Yesu yi mini tandemī, mangaya kəməti jəli kanna soxi a xun na, doma mamiloxin fan yi ragodoxi a ma. Pilati yi a fala e xa, a naxa, “A tan xəmən ni i ral!”

⁶ Saraxarali kuntigine nun dε kantanne to a to, e sənxə sənxə, e lu a fale, e naxa, “A xa gbangban, a xa gbangban!” Pilati yi a fala e xa, a naxa, “Ε tan xa a tongo, ε sa a gbangban. N tan mi a yalagi xun toxi mumε!”⁷ Yahudiyane yi a yabi, e naxa, “Sariyana nxu

yii, fata na sariyan na a daxa
a xa faxa amasōtō a bata a yetē
findi Alaa Dii Xemēn na.”

⁸ Pilati to na mε, a yi gaxu kati! ⁹ A mən yi xetē yamana kanna banxini, a yi a fala Yesu xa, a naxa, “I tan kelixi minen yi?” Koni Yesu mi a yabi. ¹⁰ Pilati yi a fala a xa, a naxa, “I mi n yabima? I mi a kolon fa fala sənbəna n yii, n ni i bejin hanma n ni i gbangban?” ¹¹ Yesu yi a yabi, a naxa, “Nə yo mi i yii n tan fari fō Ala naxan soxi i yii. Nanara, xemēn naxan n soxi i yii na bata findi yulubi tongon na dangu i tan na.”

¹² Pilati na mε waxatin naxan yi, a bejin xənla yi a susu kati! Koni Yahudiyane yi lu sənxə sənxəe, e naxa, “Xa i xemēni ito bejin, Romi Manga Gbeen Sesare xøyi mi i tan na. Naxan yo a yetē findi mangan na, na bata keli Romi Manga Gbeen xili ma.”

¹³ Pilati to falani ito mε, a Yesu ramini, a dəxə a kitī sa gbedeni, dənaxan xili “Geme Kirana” dənaxan xili Heburu xui, “Gabata.” ¹⁴ Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla nan yi na xətən bode. Pilati yi a fala Yahudiyane xa, a naxa, “E mangan ni i ra, ε hən!” ¹⁵ E lu sənxəe, e naxa, “A xa faxa! A xa faxa! A xa gbangban!” Pilati yi e maxədin, a naxa, “E waxi a xən ma, n xa ε mangan gbangban wudin ma ba?” Saraxarali kuntigine yi a yabi, e naxa, “Manga yo mi nxu tan yii, ba Romi Manga Sesare ra.” ¹⁶ Na xanbi ra, Pilati yi Yesu so e yii, a e xa

a gbangban wudin ma.

Yesu yi gbangban wudin ma

Matiyu 27.32-44, Maraka 15.21-32, Luka 23.26-43

Nayi, sofane yi siga Yesu ra. ¹⁷ A yetēen yi a faxa wudin tongo, e siga yirena nde yi dənaxan xili “Xun Xəri Yirena” dənaxan xili Heburu xui, “Gologota.” ¹⁸ E yi sa a gbangban wudin ma menni. E yi muxu firin fan gbangban wudin ma a fəma, bona a fəxə kedenni, bona fan a fəxə kedenni. Yesu yi lu e tagi.

¹⁹ Pilati yi yamarin fi, e səbenla ti, e sa a singan a faxa wudin na, a naxa, “Yesu Nasareti kaana, Yahudiyane Mangana.” ²⁰ Yahudiyə wuyaxi yi na xaran amasōtō Yesu yi gbangbanxi wudin ma dənaxan yi, mən yi taan dəxən ma nən, na yi səbəxi Heburu xuiin nun Latin xuiin nun Gireki xuiin nin.

²¹ Yahudiyane saraxarali kuntigine yi a fala Pilati xa, e naxa, “I nama a səbə fa fala ‘Yahudiyane Mangana,’ koni fa fala xemēni ito naxa, a Yahudiyane Mangan nan a tan na.” ²² Pilati yi e yabi, a naxa, “N naxan səbəxi, n mi fa na kalama sənən.”

²³ Sofane to yelin Yesu gbangbanjə wudin ma, e yi a dugine tongo, e yi a yitaxun dəxəde naanin sofa keden dəxəde keden. A doma bun biran naxan mi yi dəgəxi bayo dugi kedenna nan yi a ra, na yi lu. ²⁴ Sofane yi a fala e bode xa, e naxa, “En nama a yibə, en masənsənna ti, a na naxan susu, na yi a sətə.” Ito ligaxi

nen alogo Kitabuna falan xa kamali, a naxa,
 “E bata masensenna ti
 n ma dugine fe ra,
 e xa e yitaxun e bode tagi.”*
 Nayi, sofane yi na liga.

²⁵ Yesu nga yi tixi a faxa wudin fəma nun, e nun a ngaxakeden naxalanmana, Mariyama, Kilofasi a naxanla, e nun Mariyama Magadala kaana. ²⁶ Yesu yi a nga tixin to na yi e nun a xarandiina, a yi naxan maxanuxi han! A yi a fala a nga xa, a naxa, “Nga, i ya dii xəmen nan ito ra.” ²⁷ A yi a fala na xarandiin xa, a naxa, “I nga ni ito ra.” Na waxatin yetəni, na xarandiin yi a nga tongo, a siga a ra a konni.

Yesu faxa fena

Matiyu 27.45-56, Maraka 15.33-41, Luka 23.44-49

²⁸ Yesu yi a kolon fa fala feen birin bata yelin ligə, a naxa, “N kəe yinla bata raxara.” A na fala nən alogo naxan səbəxi Kitabuni na xa kamali.[†] ²⁹ Ige sasena nde yi dəxi na, na yi rafexi manpa muluxunxin na. E dugi dungina nde ragodo manpa muluxunxini, e yi a filin wudin ma naxan xili hisopi wudina.[‡] E yi a lan Yesu dəen ma a gbangban wudin kəe ra. ³⁰ Yesu to manpa muluxunna min, a yi a fala, a naxa, “A birin bata kamali.”

* 19:24: Yaburin 22.19   † 19:28:

‡ 19:29: Hisopi yi findixi sansi bili xurudina nde nan na e yulubi xafari wunla xuyama naxan na saraxabadeni. Na feen səbəxi Xərəyaan 12.22 kui. § 19:36: A mato Xərəyaan 12.46 nun Yatəne 9.12 nun Yaburin 34.21 kui. * 19:37: A mato Sakari 12.10 kui.

Na danguxina, a yi a xun sin, a niin yi ba.

Sofane yi Yesu jənsenna səxən tanban na

³¹ Yuman nan yi a ra, na xətən bode yi findima ləxə binyen nan na Matabu Ləxəne yε. Yahudiyanе kuntigine mi yi waxi e xa faxa muxune lu wudin kəe ra Matabu Ləxəni. E yi a fala Pilati xa a e xa e sanne yigira alogo e xa e ragodo sinma. ³² Nanara, sofane yi siga, e yi xəmən bonne sanne yigira naxan yi gbangbanxi Yesu dəxən e nun bonne. ³³ Koni e Yesu li waxatin naxan yi, e yi a to, a bata faxa. Nanara, e mi a sanne yigira. ³⁴ Koni sofana nde yi Yesu səxən a jənsenni tanban na. Wunla nun igen yi mini a ma mafuren. ³⁵ Naxan na toxi, na bata a seren ba. Nəndin nan a sereyaan na. A tan yatigi a kolon a nəndin nan falaxi. Nayi, ε fan xa dənkəleya. ³⁶ Na ligaxi nən alogo Kitabun səbənla xa kamali, a naxa, “Hali a xəri kedenna mi yigire.”§

³⁷ A səbəxi yire gbətə yi Kitabun kui, a naxa, “E muxun naxan yisəxənxi, e e yəen tima nən na ra.”*

Yesu Maluxun fena

Matiyu 27.57-61, Maraka 15.42-47, Luka 23.50-56

³⁸ Na xanbi ra, Yusufu Arimate kaan yi Pilati mafan,

A mato Yaburin 22.16 nun 69.22 kui.

§ 19:36: A mato Xərəyaan 12.22 kui. * 19:37: A mato Sakari 12.10 kui.

a xa Yesu binbin tongo. Nba, Yesu a xarandiina nde nan yi Yusufu ra, koni wundoni, amasətə a yigaxuxi Yahudiyane yee ra. Pilati yi tin. Nanara, a yi fa Yesu binbin tongodeni.³⁹ Nikodemī naxan siga Yesu fəma kœen na a fələni, na fan yi bira Yusufu fəxə ra. Ture xiri naxumēn kilo tongue saxan, mirihi latikənənna nun latikənən gbətə basanxin nan yi a yii.⁴⁰ E yi Yesu binbin kasangen dugi fixən nun ture xiri naxumēn na amasətə Yahudiyane namunna nan yi na ra.⁴¹ Yesu gbangban wudin ma dənaxan yi, nakə yiren nan yi na dəxən. Bilinganna nde yi na nun, muxe munma yi maluxun dənaxan yi.⁴² Na xətən bode Yahudiyane Matabu Ləxən nan yi a ra, gaburun faranna to mi yi makuya, e sa Yesu maluxun mənni.

20

*Yesu keli feen gaburun kui
Matiyu 28.1-8, Maraka
16.1-8, Luka 24.1-12*

¹ Xatin subaxani benun kuye xa yiba, Mariyama Magadala kaan yi siga gaburu dəen na, a yi a li, gəmen bata ba gaburun də ra.² A gimatən yi siga Simən Piyəri nun a xarandiin boden fəma, Yesu yi naxan maxanuxi han, a yi a fala e xa, a naxa, “E bata Marigin ba gaburun kui, e a saxi dədə, nxu mi na kolon!”

³ Piyəri nun xarandiin bona yi mini, siga gaburu dəen na.⁴ E firinna birin yi

siga e giye koni xarandiin bona yi dangu Piyəri ra, a singe yi sa gaburu dəen li.⁵ A yi a felen, a yi a yee masa, a yi kasangenna to gaburun faranna kui koni a mi so na.⁶ Na xanbi ra, Simən Piyəri yi fa, a yi so gaburun faranna ra kedenna, a fan yi kasangenna to saxi na yi.⁷ Yesu xunna yi mafilinxı dugin naxan yi, na mafilinxın yi saxi a danna, a mi yi kasangenna dəxən ma.⁸ Nayi, xarandiin naxan singe sa gaburu dəen li, na fan yi so a kui. A yi na yito, a yi dənkəleya.⁹ Amasətə e munma yi a famu naxan səbəxi Kitabuni, naxan yi a falaxi a Yesu kelima nən sayani.¹⁰ Na xanbi ra, xarandiine yi xətə e konni.

*Yesu yi mini kənenni
Mariyama Magadala kaan xa
Matiyu 28.9-10, Maraka
16.9-11*

¹¹ Mariyama tan tixin yi lu wugə gaburu dəen na. A wugama, a yi a felen a yee masadeni gaburun kui.¹² Yesu binbin yi saxi dənaxan yi nun, a yi maleka dugi fixə kan firin to dəxi mənni. Kedenna dəxi a xun saden binna ra. Bonna dəxi a san saden binna ra.¹³ E yi a maxədin, e naxa, “I wugan nanfera, nga naxanla?” A yi e yabi, a naxa, “E bata n Marigin ba be yi, n mi a kolon e a saxi dədə.”

¹⁴ A ito fala waxatin naxan yi, a yi a firifiri, a Yesu to tixi na yi. Koni a mi yi a kolon, xa Yesu nan yi a ra.¹⁵ Yesu yi

a maxədin, a naxa, “I wugan nanfera, nga naxanla? I nde fenma?” Naxanla yengi yi a ma, a nakə kantanna nan yi a ra. A yi a fala a xa, a naxa, “N fafe, xa i tan nan a baxi be, i sigaxi a ra dənaxan yi, na fala n xa, n xa sa a tongo na.”¹⁶ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Mariyama.” A yi a firifiri, a falan ti Yesu xa Heburu xuini, a naxa, “Raboni.” Na bunna nəɛn, “Karaməxə.”

¹⁷ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I nama kankan n ma, amasətə n munma siga n Fafe Ala fəma singen. Koni siga, i sa a fala ngaxakedenne xa, i naxa, a n temə n Fafe nun ε Fafe fəma, n ma Ala nun ε Ala.”¹⁸ Nayi, Mariyama Magadala kaan yi siga a faladeni xarandiine xa fa fala a bata Marigin to, a bata falani itoe ti a xa.

*Yesu yi a xarandiine xε
Matiyu 28.16-20, Maraka
16.14-18, Luka 24.36-49*

¹⁹ Na xati kedenna jinbanna ra, xarandiine yi malanxi banxina nde kui, dəɛn balanxi e ma amasətə e yi gaxuxi Yahudiyane yee ra. Yesu yi fa, a ti e tagi, a naxa, “Ε bəjən xə xunbeli.”

²⁰ A yelinxini ito fale, a yi a yiine nun a jənsənna yita e ra. Xarandiine Marigin toxina, e səwa kati!²¹ Yesu mən yi a fala e xa, a naxa, “Ε bəjən xə xunbeli! N Fafe Ala n xəxi kii naxan yi, n fan bata ε xε na kiini.”²² A ito fala waxatin naxan yi, a yi a də foyen fe e ma, a naxa, “Ε Alaa Nii Sarjanxin sətə.”²³ Ε na dija naxanye yulubiye ma,

ne mafeluun sətəma nən, ε na naxanye gbeeye ramara, ne gbeene ramarama nən.”

Yesu nun Tomasi

²⁴ Muxu keden yi a xarandii fu nun firinne yε, Tomasi, naxan mən yi xili “Gulunna,” na mi yi e fəma Yesu fa waxatin naxan yi.²⁵ Nanara, xarandiin bonne yi a fala a xa, e naxa, “Nxu bata Marigin to!” Tomasi yi a fala e xa, a naxa, “Xa n mi a gbangban funfun to a yiine kui, n yi n yii sonla raso a səxəndene ra, n yi n yiin naso a jənsənna səxənden na, n mi le a ra mumē!”

²⁶ Ləxə xun keden danguxina, xarandiine mən yi e malan banxini, Tomasi yi e fəma, dəɛne yi balanxi. Koni Yesu yi fa, a ti e tagi, a naxa, “Ε bəjən xə xunbeli.”²⁷ Na xanbi ra, a yi a fala Tomasi xa, a naxa, “I yii sonla rafa, i yi n yiine mato. I yiini bandun, i yi a raso n jənsənni, alogo i nama dənkeleyatareyaan liga, dənkeleya.”²⁸ Tomasi yi a yabi, a naxa, “N Marigina, n ma Ala!”²⁹ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Bayo i bata n to, i bata dənkeleya ba? Muxun naxanye dənkeleyaxi hali e munma n to, səwan ne xa!”

Kitabun yireni ito səbə xunna

³⁰ Yesu kabanako fe gbətε wuyaxi liga nən a xarandiine yee xəri naxan mi səbəxi Kitabuni ito kui.³¹ Koni itoe səbəxi nən alogo ε xa la a ra fa fala Alaa Muxu Sugandixin nan Yesu ra, Alaa Dii Xəməna.

Σ na dənkeleya a ma, ε nii rak-isin sətoma nən a xinli.

21

*Yesu yi mini kənenni
xarandii solofera tagi*

¹ Na xanbi ra, Yesu mən yi a yēte makənen a xarandiine xa Tiberiyadi daraan dəxən ma. A a yēte makənen kii naxan yi, na nan ito ra. ² Simən Piyəri nun Tomasi naxan xili Gulunna, e nun Nataniyeli naxan kelixi Kana taani Galile yamanani e nun Sebede a dii xəməne nun xarandii firin għetxe, ne yi malanxi. ³ Simən Piyəri yi a fala bonne xa, a naxa, “N sigama yəxəe suxudeni.” E yi a yabi, e naxa, “Nxu fan sigama i fəxə ra nən.” Nayi, e siga, e sa dəxə kunkin kui. Koni e mi sese suxu na kœen na.

⁴ Kuye yibaxina, Yesu yi fa ti daraan də. Koni a xarandiine mi yi a kolon a Yesu nan yi a ra. ⁵ A yi a fala e xa, a naxa, “Banxulanne, ε bata yəxəna nde suxu ba?” E yi a yabi, e naxa, “En-en.” ⁶ A yi a fala e xa, a naxa, “Ε yalaan nagodo kunkin yiifanna ma, ε nde suxuma nən na yi.” E to yalaan nagodo menni, e mi nə a bandunje amasətə yəxəe wuyaxi bata yi e suxu yalaan na. ⁷ Yesu yi xarandiin naxan maxanuxi, na yi a fala Piyəri xa, a naxa, “Marigin nan a ra!” Simən Piyəri to na mə tun, fa fala Marigin nan a ra, a yi a domaan xidi a ra, amasətə a ragenla nan yi a ra. A tugan, a sin igeni. ⁸ Xarandiin bonne yi bira a

fəxə ra kunkin kui, e fa yalaan bandunje, a rafexi yəxən na ken! Amasətə, e nun xaren mi yi tagi kuya, fə nəngənna yəkəmə firin jəxən.

⁹ E to xaren li, e yi təen to na, yəxəne yi gamma dənaxan yi e nun buruna. ¹⁰ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ε baxi yəxən naxan suxude, ε fa na nde ra.” ¹¹ Simən Piyəri yi so kunkin kui, a yalaan bandun xareyaan na, a rafexi yəxəe xungbene ra. Kəmə tonge suulun e nun saxan nan yi a birin na. Hali e to a wuyaxi suxu, koni yalaan mi yibə. ¹² Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ε fa ε dəge.” Xarandiine sese mi susu a maxədinje fa fala, “Nde i tan na?” Amasətə e yi a kolon, a Marigin nan yi a ra. ¹³ Nanara, Yesu yi a maso, a burun tongo, a yi a so e yii. A yəxən fan liga na kiini.

¹⁴ A saxanden nan yi na ra Yesu xa a makənen a xarandiine xa, xabu a keli sayani.

Yesu nun Piyəri

¹⁵ E yelin xanbini e dəge, Yesu yi a fala Simən Piyəri xa, a naxa, “Simən, Yoni a dii xəməna, i n xanuxi dangu itoe ra ba?” Piyəri yi a yabi, a naxa, “On, n Marigina, i a kolon, i rafan n ma.” Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I yengi dəxə n ma yəxəe diine xən.”

¹⁶ Yesu mən yi a fala a xa a firinden, a naxa, “Simən, Yoni a dii xəməna, i n xanuxi ba?” Piyəri yi a yabi, a naxa, “On, n Marigina, i a kolon, i rafan n ma.” Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I yengi lu n ma

yεxεεne xən.”¹⁷ Yesu mən yi a fala a xa a saxandeni, a naxa, “Simən, Yoni a dii xεməna, n nafan i ma ba?” Piyeri bəjən yi yifu amasətə Yesu bata a maxədin dəxəŋja ma saxan fa fala, “I n xanuxi ba?” Piyeri yi a fala a xa, a naxa, “N Marigina, i feen birin kolon, i a kolon, i rafan n ma.” Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I yengi dəxə n ma yεxεεne xən.”¹⁸ N xa jəndin fala i xa. I yi banxulanyani waxatin naxan yi, i yi darixi i yεtε maxidε nən, i yi siga dənaxan na i kənən. Koni i na fori waxatin naxan yi, i yiine yibandunma nən muxu gbətε yi i maxidi, a siga i ra yire yi dənaxan mi rafan i ma.”¹⁹ Yesu yi na falama nən alogo a xa Piyeri faxa kiin yita, a yi Ala binyama naxan xən. A yi a fala a xa, a naxa, “Bira n fəxə ra.”

²⁰ Piyeri yi a firifiri, a yi xarandiin bona to e fəxə ra, Yesu yi naxan maxanuxi. A tan nan yi dəxi Yesu fəma e dəgedeni, a Yesu maxədin waxatin naxan yi, a naxa, “Marigina, nde i yanfama, a i so yiini?”²¹ Awa, Piyeri a toxina, a yi a fala Yesu xa, a naxa, “Marigina, nanfe ligama xεmeni ito ra?”²² Yesu yi a yabi, a naxa, “Xa n waxi a xən ma, a tan xa lu a nii ra han n fa, na nanfe ligama i tan na? I tan xa bira n fəxə ra tun.”²³ Nayi, falani ito yi xuya ayi Yesu a xarandiine tagi fa fala xarandiini ito mi faxama. Koni Yesu mi a falaxi fa fala a mi faxama, koni a a fala a xa nən, a naxa, “Xa n waxi a xən ma a tan xa lu a nii

ra han n fa, na nanfe ligama i tan na?”

²⁴ Na xarandiin nan feni itoe seren bama. A tan nan mən itoe səbəxi. En na a kolon fa fala jəndin nan a sereyaan na.

Fala dənxəna

²⁵ Yesu mən fe gbətε wuyaxi liga nən. Xa ne birin yi səbə nun, n ma miriyani, a kitabune mi yi xanjə dunujəni ito yi.

Kewanle Yesu a Xerane Kewanle

Luka naxan Ningila Yesu yirena nde səbəxi, na nan mən yireni ito fan səbəxi naxan xili “Yesu a Xerane Kewanle.” Ningila Yesu a yitama en na nən Yesu feen naxanye ligaxi a siimayani. A firindeni ito fələxi a singen danden nin. A fan a yitama en na nən Yesu fəxərabirane nun a xerane naxan liga alogo Yesu a xaranna xa xuya ayi dunuja yiren birin yi.

Yesu yelin xanbini a xerane xə, a e xa a xaranna kawandin ba dunuja yirene birin yi, a yi a Nii Sarıjanxin fan nagodo e ma alogo e xa sənbən sətə a wanla kə feen na. E to na sətə, e yi kawandin ba fələ Yerusalen taani. Muxu wuyaxi yi la e falane ra, e findi Yesu fəxərabirane ra. Kabanako fe wuyaxi yi liga alogo muxune xa la Yesu a xerane falane ra.

Na kawandin yi sənbən sətəma Yerusalen taani waxatın naxan yi, Yesu yaxune yi denkeleya muxune tərə fələ. Na kui, Yesu fəxərabirane yi xuya ayi Yerusalen taan fari ma. E yi siga kawandin bə Yudaya nun Samari bəxən ma. Kitabun yireni ito sora singena han sora fu nun firinden na wanla nan yitama en na. Piyəri tiden gbo na taruxune kui.

* **1:1:** Teyofili: Muxu xinla na a ra naxan bunna nəen, fa fala “Muxun naxan Ala xanuxi.” A mato Luka 1.1 kui.

Na xanbi ra, Ala yi xera gbətə xili naxan findixi Pəli ra. Benun Ala xa a xili, Pəli yi Yesu fəxərabirane naxankatama Isirayilaa dinan xinli han! Koni Yesu yi a yətə yita Pəli ra, a fa a xə yamana gbətəye ma. Na kui Yesu a fe xibarun yi dangu Isirayila bəxən danne ra siga siya gbətəne yamanane yi.

Pəli yi na wanla kə yire wuyaxi yi, keli Yerusalen taani siga han Romi taani. Yahudiyane yi a naxankata, koni e mi a nə. A yi kawandin bama Yahudiyane xa salide banxine kui, a mən yi a bama siya gbətəne se batudene kui. A na liga nən alogo dunuja muxune birin xa a kolon Yesu naxan ligaxi e xa.

Luka taruxuni itoe fəsəfəsəxi nən, a e səbə. Koni yirena nde səbə kiina a yitama en na, a a ligaxi Luka yəe xəri nən. Waxatina nde Luka naxa, “Nxu yi siga iki...” Na falan nan a yitama en na, a a fan yi na nun. E nun Pəli nan yi sigama sigatini Yesu fe xibarun nalideni. Dandan tiin nan yi Luka ra.

Na birin kui, to dənkəleya muxune nəe a kolonjə nən Yesu fəxərabira singene dunuja yi gidixi kii naxan yi. E wanla lan a xa findi misaala ra en xa.

Yesu te feen kore

¹ N xəyin Teyofili,*

N bata Yesu a feene səbə i xa n ma səbə singen kui a

wanla fələ feen naxanye birin ma, e nun a xaranna naxan birin ti xabu a fələni² han a te kore waxatin naxan yi a yelin xanbini yamarine fiyε a xera sugandixine ma Alaa Nii Sarıjanxin barakani.³ A naxankata xanbini, a yi a niiramaan yita e ra taxam-aseri wuyaxi xən ma xii tongue naanin bun, a mən yi Alaa Mangayana fe fala e xa.⁴ A yi e fəma waxatin naxan yi, a yi e yamari, a naxa, “E nama keli Yerusalən taani singen. N Fafe Ala ε tuli saxi naxan na,[†] ε na mame be, n bata yi naxan ma fe fala ε xa.⁵ Amasətə Yoni muxune rafuxi igen nin koni a mi fa buma, ε rafu Alaa Nii Sarıjanxini.”

⁶ Nba, xərane yi malanxi Yesu fəma waxatin naxan yi, e yi a maxədin, e naxa, “Marigina, i mən Isirayila mangayani tənma waxatini ito nin ba?”[‡] ⁷ Yesu yi a fala xərane xa, a naxa, “N Fafe Ala bata waxatin naxanye ragidi a sənbən bun, a mi lan ε xa ne ligə waxatine kolon.⁸ Koni Alaa Nii Sarıjanxin na godo ε ma waxatin naxan yi, ε sənbən sətəma nən, ε yi findi n serene ra Yerusalən taani, e nun Yudaya yamanan nun Samariya yamanan birin siga han bəxən danne ra.”⁹ A yelinxini ito fale, Ala yi a rate kore e yεə xəri, a yi lə ayi e ma kundani.¹⁰ E yεən mən

yi xəlexi ayi a fəxə ra waxatin naxan yi, xəmə dugi fixə kan firin yi ti xərane fəma.¹¹ E yi a fala, e naxa, “Galile kaane, ε tixi be nanfera, ε koren matoma? Yesu ito naxan bata tongo ε tagi, a te kore xənna ma, a mən fama nən alo ε a toxı tə kii naxan yi.”

Yudasi nəxən sugandi fəna

¹² E yi xətə Yerusalən taani sa keli Oliwi geyaan na. Na geyaan nun taa tagina, kilo keden nəxəndən na a ra.¹³ E soxina taani, e te kore banxin kui e yigiyān na. Naxanye yi na yi, ne nan xili itoe ra, Piyəri[§] nun Yoni nun Yaki nun Andire nun Filipi nun Tomasi nun Barotolome nun Matiyu nun Alifaa dii xəməna Yaki nun Simən e naxan ma a “Yahudiya siya xanuna,”* e nun Yaki a dii xəməna, Yudasi.¹⁴ Itoe birin yi e malanma yire kedenni Ala maxandideni waxatin birin e nun nəxanla ndee nun Yesu nga, Mariyama e nun Yesu xunyəne.

¹⁵ Na waxatini, Piyəri yi keli, a falan ti dənkəleya muxune ye. Muxu kəmə muxu məxənə nan yi na yi.¹⁶ A yi a fala, a naxa, “Ngaxakedenne, Alaa Nii Sarıjanxin naxan falaxi Kitabun kui Dawuda xən ma Yudasi a fe yi, naxan yi Yesu suxu muxune yεə ra fəna xa kamali nən.¹⁷ Yudasi, en tan nde nan yi a ra nun. A

[†] **1:4:** Ala e tuli saxi naxan na, na findixi Alaa Nii Sarıjanxin nan na. A mato Xərane 2.2 kui. [‡] **1:6:** E yi waxi a xən ma Ala xa Isirayila mangayani tən bayo Romi kaane bata yi Isirayila yamanan suxu yəngəni. [§] **1:13:** Muxune mən Piyəri ma a Pita. ^{*} **1:13:** Yahudiya siya xanuna: Muxune nan yi ne ra naxanye yi Romi kaane yəngəma alogi Isirayila kaane xa mini e nən bun ma.

fan yi wanli ito ligama en xən ma.”

Yudasi faxa fena

Matiyu 27.3-9

¹⁸ Nba, Yudasi gbetin naxan sṣo a saranna ra tinxintareyaan xən ma, a bɔxən sara na ra. A bira na bɔxən fari, a faxa, a kuiin yi rabo ayi. A kui seene birin yi mini. ¹⁹ Yerusalen kaane birin yi na feen kolon. Nanara, e na bɔxən xili sa e kon xuini, Hakeladama. Na bunna neen, “Wuli bɔxəna.”

Yudasi ḥɔxən sugandi fena

²⁰ Piyeri mən yi a fala, a naxa, “Amasṣo a s̄ebəxi Yaburin kui, fa fala, ‘A yireni genla xa lu, muxu yo nama lu na yi.’ A mən s̄ebəxi, ‘Muxu gbete xa a tiden tongo.’[†] ²¹ Nanara, fɔ muxuna nde xa sugandi, naxan yi en fəma waxatin birin yi, en Marigi Yesu yi sigan tima en xən ma waxatin naxan yi ²² fɔlɔ Yesu rafu waxatin ma Yoni xən, han sa ti Yesu rate lɔxən ma kore. Fɔ na kannxa kaifu en ma, a fan yi findi seren na a Yesu bata keli sayani.” ²³ Nanara, e muxu firin yeba, Yusufu naxan yi xili Barasaba, a mən yi xili Yusutu e nun Matiyasi. ²⁴ E yi Ala maxandi, e naxa, “Marigina, i tan muxun birin bɔjɛ yi feen kolon. Nanara, a yita nxu ra, itoe firinna, i bata naxan sugandi ²⁵ alogo a xa wali xərayani Yudasi ḥɔxəni, Yudasi wanla naxan bejin, a siga a sigadeni.” ²⁶ Na danguxina, e masenseenna ti,

a yi Matiyasi suxu, a sa Yesu a xera fu nun kedenna fari.

2

Alaa Nii Sarıjanxin fa fena

¹ Se Xaba Singen Sali lɔxəna a liye, dənkəleya muxune birin yi malanxi yirena nde yi, ² sanja ma kedenni, e yi xui gbeena nde mε keli kore naxan yi ligaxi alo foye gbeen xuina. E yi dɔxi banxin naxan kui, a yi na rafe. ³ Tεe dəgēne yi siga gode e keden kedenna birin xun ma alo tεen lenna. ⁴ E birin yi lugo Alaa Nii Sarıjanxin na. E falan ti fɔlɔ xui gbetene yi, alo Nii Sarıjanxina a fixi e ma kii naxan yi.

⁵ Yahudiya tɔgɔndiyaxina ndee yi yigiyaxi Yerusalen taani na waxatini, naxanye sa kelixi dunuja siyane birin ye. ⁶ E to xui gbeeni ito mε, yamaan yi e malan. Na yi e birin naterena amassɔo e keden kedenna birin yi e yete kon xuiin nan məma dənkəleya muxune falani. ⁷ E yi kabə han, e naxa, “Naxanye falan tima itoe ra, Galile kaane xa mi e birin na ba? ⁸ Nanfera nayi, en keden kedenna birin fa e xuiin məma en yete bari xuiine yi? ⁹ Parate kaane, Mede kaane, Elan kaane, naxanye dɔxi Mesopotamiya nun Yudaya nun Kapadose nun Pontu nun Asi yi ¹⁰ e nun Firigi nun Panfiliya nun Misiran nun Libiya bɔxən naxan Sireni yamanan dəxən e nun naxanye kelixi

[†] **1:20:** A mato Yaburin 69.26 nun 109.8 kui.

Romi taani¹¹ Yahudiyane ba, Yahudiyataren naxanye so Yahudiya dinani ba, Kireti kaane ba, Arabi kaane ba, en birin e xuiin mema, e Alaa kabanako feene ralima en ma, en ma xuine yi!"¹² E birin yi kabε, e yifu, e lu a falε e bode xa, e naxa, "Ito bunna di?"¹³ Koni ndee yi lu denkeleya muxune magelε, e naxa, "Itoe minxin nan a ra."

Piyeri kawandin naxan ba

¹⁴ Nba, Piyeri nun xarandii fu nun kedenna bonne yi keli, e ti, Piyeri yi falan ti yamaan xa a xuini texin na, a naxa, "Ε tan Yahudiyane nun Yerusalen kaane, ε tuli mati n xuiin na, alogo ε xa a kolon,¹⁵ fa fala muxuni itoe mi minxi alo ε yengi a ma kii naxan yi, soge raxεnxεn* waxatin na a ra iki.¹⁶ Koni Ala naxan fala Nabi Yoweli a Kitabun kui, na nan ito ra. A naxa,

¹⁷ 'Waxati rananni, n na n ma Nii Sarijanxin nagodoma nεn adamadiin birin ma. Ε dii xεmεne nun ε dii tεmεne nabiya falane tima nεn.

Ε banxulanne yi fe toon ti alo xiyena.

Ε xεmε fonne yi xiyen sa.

¹⁸ Na lεxεne yi, n na n ma Nii Sarijanxin nagodoma nεn hali n ma konyi xεmεne nun n ma konyi gilεne xun ma, e yi nabiya falane ti.

¹⁹ N kabanako feene yitama nεn kore xεnna ma e nun taxamasenne bεxε xεnna ma, wunla nun tεen nun tεe tuti gbeen minima nεn.

²⁰ Sogeni dimima nεn, kiken yi gbeeli alo wunla, benun Marigina lεxε binye gbeen xa a li.

²¹ Nba, muxu yo na Marigin maxandi a xinla ra, na kisima nεn.'†

²² "Isirayila xεmεne, ε tuli mati falani ito ra. Ala nan Yesu Nasareti kaan xεxi. Ala bata na yita ε ra kabanako feene nun fe magaxuxine nun taxamasenne xεn a naxanye ligi ε tagi alo ε tan yetεna a kolon kii naxan yi.

²³ Ala bata yi a ragidi alo a yi a kolon kii naxan yi, a Yesu xa so ε yii. Ε yi kafu gbalotεne ma, ε yi a gbangban wudin ma, ε yi a faxa. ²⁴ Koni Ala mεn yi a rakeli, a yi a ba sayaan xεlεni amasεtε sayaan mi yi nε a ramare. ²⁵ Bayo Dawuda a fala nεn a fe yi, a naxa,

'N xaxili Marigin xεn ma waxatin birin, bayo a n dεxεn ma, sese mi n mamaxe.

²⁶ Nanara, n bεjεn sεwaxi, n yi falan ti sεwani.

N fati bεndεn fan luma nεn yigini.

²⁷ Amasεtε, i mi i mε n na, n siga laxira yi.

I mi tinjε i ya muxu tεgεndiyaxin yi kun gaburun na.

²⁸ I bata kiraan yita n na

* **2:15:** Piyeri soge raxεnxεna fe falaxi nεn alogo yamaan xa la a ra a dεlε fe mi yi a ra bayo mεn kaane mi yi darixi dεlεn minjε xεtonni. † **2:21:** Yoweli 3.1-5

‡ **2:28:** Yaburin 16.8-11

nii rakisin sotoma naxan xən.
I n nalugoma nən səwan na i
yətagi.”[‡]

²⁹ “Awa, ngaxakedenne, n
xa en benba Dawudaa fe fala
ε xa sike mi naxan yi. A
faxa nən, a maluxun, a gabu-
run mən na han to. ³⁰ Koni
nabiin nan yi a ra, a a kolon
nən a Ala bata a tuli sa, a yi
a kələ, a Dawuda bənsənna
nde findima nən Mangan na
a tan funfuni.[§] ³¹ Ala yi
feen naxan ligama, Dawuda
to na to, a yi Alaa Muxu
Sugandixin nakeli feen fala, a
naxa, a mi a mə a ra, a siga
laxira yi. A fati bəndən mən
mi kunma.* ³² Ala na Yesu
nan nakelixi sayani. En birin
bata findi na seren na. ³³ A
bata te Ala yiifanna ma. A yi
Alaa Nii Sarıjanxin sotə, Fafe
Ala bata en tuli sa naxan na,
a yi a ragodo en ma iki. Ε na
nan toma. Ε na nan məma iki.
³⁴ Amasotə Dawuda yətəen mi
te ariyanna yi. Anu, a yətəen
bata a fala, a naxa, ‘Marigin
yi a fala n marigin xa, a naxa,
‘Dəxə n yiifanna ma
³⁵ han n yi i yaxune sa i sanna
bun ma.”[†] ’”

³⁶ “Nayi, Isirayila muxune
xa ito kolon yati, a ε Yesu
naxan gbangbanxi wudin
ma, Ala bata na findi Marigin
na e nun a Muxu Sugandixin
na.”

³⁷ Nba, yamaan to na mə,
na yi e bənən kala. E yi a fala
Piyeri nun xəraan bonne xa,
e naxa, “Nxu ngaxakedenne,
nxu nanfe ligama?” ³⁸ Piyeri

yi a fala e xa, a naxa, “Ε ke-
den kedenna birin xa ε xun
xanbi so ε hakəni, ε rafu igeni
Yesu Alaa Muxu Sugandixin
xinli, alogo ε yulubine xa xa-
fari, ε yi Alaa kiseen sotə, a
Nii Sarıjanxin. ³⁹ Amasotə
Ala bata ε tan nun ε diine
tuli sa na ra e nun naxanye
birin yire makuyene yi en
Marigina Ala naxanye xilima
a fəma.”

⁴⁰ Piyeri yi sereyaan ba, a
yi e rawəkile fala wuyaxi ra,
a naxa, “Ε yətə ratanga wax-
atini ito tinxintareyaan ma.”

⁴¹ Naxanye tin a falan ma,
ne yi rafu igeni. Muxu wuli
saxan jəxən yi sa dənkəleya
muxune fari na ləxəni. ⁴² E yi
bira xərane xaranna fəxəra, e
yi lu ngaxakedenyani, e lu e
dəgə e bode xən ma,[‡] e lu Ala
maxandə.

⁴³ Xərane yi kabanako fe
wuyaxi ligə e nun taxam-
asenne han birin yi gaxu.
⁴⁴ Dənkəleya muxune birin yi
lu e bode fəma, e yii seene
birin yi findi e bode gbee
ra. ⁴⁵ E yi e bəxəne nun e
yii seene matima nən, e yi

na gbetine yitaxun e bode ra
alo e keden kedenna birin
makona a ma kii naxan yi.
⁴⁶ E yi lu e malanjə Ala Batu
Banxini ləxə yo ləxə, e yi
e dəgema e bode xən ma e
konne yi, səwan nun bəjə
xunbenli. ⁴⁷ E yi lu Ala
tantunjə, e yi rafan yamaan
birin ma. Marigin yi nde
sama kisi muxune fari nən
ləxə yo ləxə.

§ 2:30: Yaburin 132.11 * 2:31: Yaburin 16.10 † 2:35: Yaburin 110.1

‡ 2:42: Yanyina nde, ito bunna nən fa fala e yi Marigina ximənna yitaxunma. A
mato Luka 22.19 kui.

3

Ləbutenna rakendeyafena

¹ Ləxəna nde, Piyəri nun Yoni yi siga Ala Batu Banxin Alə maxandi waxatini, benun se din waxatin xa a li. ² Nba, muxune yi fama xəməna nde ra Ala Batu Banxin nabilinna yinna so dəen na xandi tideni ləxə yo ləxə naxan yi barixi ləbutenyani. Na so dəen yi xili nən, “De Tofajina.” ³ A to Piyəri nun Yoni to soə, a yi e xandi gbetini.

⁴ E yi e yeeñ ti a ra. Piyəri yi a fala a xa, a naxa, “Nxu mato.” ⁵ A yi e mato. A yengi yi a ma, a e yii sena nde nan fima a ma. ⁶ Koni Piyəri yi a fala a xa, a naxa, “Gbeti mi n yii! Xəma mi n yii! Koni seen naxan n yii, n na soma nən i yii. Yesu Alaa Muxu Sugandixin Nasareti kaan xinli, keli, i sigan ti.” ⁷ Piyəri yi a susu a yiifanna ma, a yi a rakeli. Xəmən sanne nun a wəsəxəne yi senben sətə. ⁸ A yi tugar, a ti a sanne xun na, a sigan ti fələ. Enun xarandiine yi so Ala Batu Banxin, a sigan tima, a tugarma, a Ala tantunma.

⁹ Yamaan birin yi a to sigan tiyə, a Ala tantunma. ¹⁰ E yi a kolon a a tan nan yi xandi tiini Ala Batu Banxin nabilinna yinna so dəen na, naxan yi xili “De Tofajina.” Feen naxan liga xəmən xa, e birin yi e tərena na ra, e kabə kati!

Piyəri a kawandina

¹¹ Bayo a mi yi fa xətəma Piyəri nun Yoni fəxə ra,

yamaan kuisanxin yi fa e giyə, e yi e malan Sulemani a Gagene bun ma. ¹² Piyəri yamaan to waxatin naxan yi, a yi falan ti e xa, a naxa, “Isirayila xəməne, nanfera ε kabəma feni ito ma? Nanfera ε nxu matoma alo nxu tan nan a ligaxi xəməni ito yi sigan ti nxu senben nun nxə Ala kolonna barakanı? ¹³ Iburahimaa Ala nun Isiyagaa Ala nun Yaxubaa Ala nun en benbane Ala nan a walikeən Yesu a binyen mayitaxi, ε naxan yanfa, ε yi ε me a ra Pilati yətagi, naxan yi wama a bejin feni. ¹⁴ ε ε mexi muxu sarijanxin nun muxu tinxinxin na, ε Pilati mafan, a xa muxu faxan bejin ε xa. ¹⁵ ε nii rakisin kanna faxa nən, koni Ala yi a rakeli sayani. Na seren nan nxu tan na. ¹⁶ Nxu to denkeleyaxi Yesu xinla ma, na nan fangan fixi xəməni ito ma, ε naxan toma, ε a kolon. Denkeleyana Yesu xinla ma na nan a rakendeyaxi ε yee xəri.”

¹⁷ “Nba, ngaxakedenne, n na a kolon ε tan nun ε mangane feen naxan liga Yesu ra, ε a ligaxi a kolontareyan nan ma. ¹⁸ Ala bata yi naxan fala a nabine birin xən ma, a na nan nakamalixi, a fə a Muxu Sugandixin xa tərə. ¹⁹ Nanara, ε xun xanbi so ε hakəni, ε tubi Ala ma alogo ε yulubine xa xafari ²⁰ Marigin yi matabu waxatine fi ε ma, a mən yi a Muxu Sugandixin nafa ε ma Yesu, a naxan nagidi ε ma. ²¹ Koni fə a xa lu nən kore xənna ma singen han a waxati saxin na a li Ala

feen birin yitənma waxatin naxan yi alo a bata a fala a nabi sarijanxine xən ma kii naxan yi waxati danguxine yi. ²² Musa a fala nən, a naxa, ‘Marigma ε Ala nabina nde raminima nən ε ye alo n tan, ε tuli mati a falane birin na. ²³ Xa naxan yo mi a tuli mati na nabiin na, a kedima nən yamaan ye.* ²⁴ Nabiin naxanye birin bata falan ti xabu Nabi Samuyeli waxatini, ne birin bata yi ləxəni itoe fe fala. ²⁵ ε findixi nabine diine nan na. Ala layirin xidixi e nun ε benbane tagi nən, a yi a fala Iburahima xa, a naxa, ‘Dunuŋa siyane birin duban sətəma nən i tan bənsənna barakan.’† ²⁶ Ala to a walikeen nafa, a a xε ε singe nan ma alogo ε xa duban sətə a xən, a yi ε birin naxete ε fe naxine fəxə ra.”

4

Piyeri nun Yoni makitifena

¹ Piyeri nun Yoni yi fala tiini waxatin naxan yi yamaan xa, saraxaraline nun Ala Batu Banxin kantan muxune manggan nun Saduse muxune* yi fa. ² E yi xələxi han, bayo xərane yi yamaan xaranma. E yi a falama a faxa muxune kelima nən sayani alo Yesu. ³ E yi e suxu, e yi e sa kasoon na han xətənni bayo kəeən bata yi so. ⁴ Koni muxun naxanye e falan me, na wuyaxi

yi la a ra. Denkəleya muxune yi wuya ayi han muxu wuli suulun jəxən xəmene gbansanna.

⁵ Na xətən bode, yamaan mangane nun fonne nun sariya karaməxəne yi e malan Yerusalən taani. ⁶ Saraxarali Kuntigi Singena Anasa yi na e nun Kayafa nun Yoni nun Alesandire nun Saraxarali Kuntigi Singena denbayaan muxu gbətəye. ⁷ E yi Piyeri nun Yoni ti e yetagi, e yi e maxədin, e naxa, “Ε ito ligaxi nde sənbə bun hanma xinla mundun yi?”

⁸ Piyeri yi lugoxi Alaa Nii Sarijanxin na, a yi e yabi, a naxa, “Yamaan mangane nun fonne, ⁹ xa ε nxu makitima wali fajina fe ra to naxan ligaxi lebutenna xa, e nun a rakendeyaxi kii naxan yi, ¹⁰ nayi ε xa a kolon, ε tan nun Isirayila yamaan birin, fa fala xəməni ito tixi ε yetagi kəndeyani Yesu Nasareti kaan xinla barakan nin, Alaa Muxu Sugandixina, ε naxan gbangban wudin ma, Ala yi a rakeli sayani. ¹¹ Kitabun Yesu ito nan ma fe falaxi, a naxa, ‘Ε tan banxi tiine ε me gəmen naxan na, na bata findi banxin gəmə fisamantenna ra.’† ¹² Kisim mi sətə muxu gbətə yo xən, bayo xili gbətə yo mi dunujia yi, naxan fixi muxune fe ra en kisin sətə naxan sabu ra.”

¹³ E yi kabə Piyeri nun Yoni

* 3:23: A mato Sariyane 18.15 nun 18.18-19 kui. † 3:25: Dunujia Fələn 22.18 nun 26.4 kui. * 4:1: Saduse muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. Lanna mi yi e nun Farisi muxune tagi. E tan mi yi laxi malekane ra. E mən mi yi laxi a ra a muxune kelima nən sayani. † 4:11: Yaburin 118.22

a xaxili ragidin ma, amasətə xarantarene nan tun yi e ra naxanye mi fe kolon. Na yi a yita e ra a e yi Yesu nan fɔxɔ ra. ¹⁴ Koni bayo e yi xəmen kendeyaxin toma tixi e dəxən ma, e mi yi nœ sese falə. ¹⁵ Koni e yi xarandine yamari, a e xa mini kitisa yamaan malanni, e yi falan ti fɔlə e bode xa, e naxa, ¹⁶ “En nanfe ligama muxuni itoe ra? Amasətə Yerusalən kaane birin a kolon a e bata kabanako fe gbeen liga. En mi nœ a matande. ¹⁷ Koni en xa tənna sa e ra, a e nama fa falan ti muxu yo xa Yesu xinli alogo feni ito nama xuya ayi yamaan tagi.”

¹⁸ E yi Piyeri nun Yoni xili, e yi e yamari a e nama fa fala yo ti hanma e xaranna ti Yesu xinli. ¹⁹ Koni Piyeri nun Yoni yi e yabi, e naxa, “E tan yətəen xa a mato xa nxu lan nxu xa ε tan nan xui susu hanma Ala. ²⁰ Nxu naxan toxi nxu yi a me, nxu mi nœ tondə na falə.” ²¹ E mən yi e kənkə e ma kati, na xanbi ra, e yi e bejin. E mi yi nœ e naxankate, amasətə yamaan birin yi Ala tantunma fe ligaxini ito a fe ra. ²² Amasətə xəmen naxan nakendəya findi kabanako feen na, na barin bata yi dangu nœe tonge naanin na.

Yesu mandonne Ala maxandina

²³ E to e bejin, Piyeri nun Yoni yi siga e lanfane fema. Saraxarali kuntigine nun yamaan fonne feen naxan falaxi e xa, e na birin yeba e

xa. ²⁴ E na me waxatin naxan yi, e birin yi e xui ramini Ala ma jənige kedenni, e naxa, “Nxu kanna, i tan naxan kore xənna nun bɔxɔ xənna nun fɔxɔ igen nun e yi seene birin daxi, ²⁵ i tan naxan falan ti Alaa Nii Sarıjanxin nun nxu benba Dawuda xən ma, i ya walikəna, i naxa, ‘Nanfera siyane murutəma? Nanfera yamanane muxune yanfa fuune soma?’

²⁶ Dunuña mangane bata tondi, kuntigine bata e malan Marigin nun a Muxu Sugandixin xili ma.”[‡]

²⁷ “Bayo jəndin na a ra yati, Herode nun Pənsi Pilati nun Yahudiyatarene nun Isirayila yamaan birin e malan nən taani ito kui i ya walike sarıjanxin Yesu xili ma i naxan sugandixi. ²⁸ I sənbən nun i sagoon bata yi feen naxanye ragidi, e yi ne birin liga. ²⁹ Awa iki, Marigina, i tuli mati e fala xələne ra, i tin i ya walikəna xa i ya falan nali xaxili ragidi gbeeni. ³⁰ I yini bandun alogo muxune xa kendəya, taxamasenne nun kabanako feene yi liga i ya walike sarıjanxin Yesu xinli.”

³¹ E yelinxina Ala maxandə, e yi malanxi dənaxan yi, mənna yi xuruxurun. E birin yi lugo Alaa Nii Sarıjanxin na. E yi Alaa falan nali xaxili ragidini.

Denkəleya muxune lanna

³² Xaxili kedenna nun nii kedenna yi lu denkəleya

yamaan muxune birin ma. Muxu yo mi yi a falama, a naxa, n gbeen ni ito ra, bayo e birin malanna nan yi e yii seene ra.³³ Xerane yi lu Marigi Yesu keli feen sereyaan bε sεnbε gbeeni. Baraka gbeen yi lu e birin xən!³⁴ Bayo sese mi yi dasaxi muxu yo ma e yε. Xεε bəxən nun banxine yi naxanye yii, e yi e matima nεn, e yi e sarex xali,³⁵ e sa e sa xerane bun. Xerane yi gbetin taxun muxune ra alo e makona a ma kii naxan yi.

³⁶ Awa, Lewi bənsənna xəməna nde yi na, naxan bari Sipiri yamanani, a yi xili Yusufu. Xerane yi a xili sa Baranabasi. Na bunna nεn, "Muxu Ralimaniyana."³⁷ Xεε bəxəna nde yi a yii, a na mati, a yi fa a sara gbetin sa xerane bun.

5

Ananiyasi nun Safira a fe

¹ Xəməna nde yi na naxan yi xili Ananiyasi, a naxanla fan yi xili Safira. Na fan yi e bəxəna nde mati, ² a yi a sarex fəxə kedenna ramara a yεtε xa. A naxanla fan yi na kolon. A siga a dənxən na xerane yεε ra. ³ Piyeri yi a fala a xa, a naxa, "Ananiyasi, nanfera i tinxi Setana yi so i bənəni, han i wulen fala Alaa Nii Sarıjanxin xa? Nanfera i bəxən sarex fəxə kedenna ramaraxi i yii?" ⁴ Benun i xa na xεε bəxən mati waxatin naxan yi, i gbeen xa mi yi a ra ba? I to a mati i sagoon xa mi yi a gbetin na ba? Nanfera

nayi, i fe sifani ito ligaxi? I mi wulen falaxi muxune xan xa de, fə Ala."⁵ Ananiyasi ito mε waxatin naxan yi, a bira, a faxa. Naxanye birin na mε, ne yi gaxu.⁶ Banxulanne yi keli, e yi a kasangen, e sa a maluxun.

⁷ Awa waxatidi danguxina, a naxanla fan yi fa, koni feen naxan ligaxi, a munma yi na mε singen. ⁸ Piyeri yi a fala a xa, a naxa, "A fala n xa, ε bəxən saraxi xasabini ito nən na ba?" Naxanla yi a yabi, a naxa, "Ən, a sarex yatin nan ito ra."⁹ Nayi, Piyeri yi a fala a xa, a naxa, "Nanfera ε nun i ya xəmən lanxi a ma ε xa Marigina Nii Sarıjanxin bunba? I ya xəmən maluxun muxune san xuiin ni i ra dεεn na, e i fan xalima nεn iki sal!"¹⁰ A yi bira Piyeri bun ma, a faxa keden na! Banxulanne yi fa, e yi naxanla fan li faxaxi, e yi a tongo, e sa a maluxun a xəmən dəxən ma.¹¹ Dənkeleya yamaan nun muxun naxanye birin na feen mε, gaxu gbeen yi ne suxu.

Taxamasenne fe

¹² Xerane yi taxamaseri wuyaxi nun kabanako fe wuyaxi liga yamaan tagi. Dənkeleya muxune birin yi e malanma Sulemani a Gagene nan bun ma.¹³ Muxu yo mi susu a masoε e ra. Hali na, yamaan yi e xili fajin falama.¹⁴ Koni muxu wuyaxi yi lu sε e fari, xəmən nun naxanla naxanye dənkeleya Marigin ma.¹⁵ Nayi, muxune yi lu fe furetəne ra, e yi e sa e sa seene nun dagine ma

kirane xən ma alogo Piyeri dangumatən nininna xa e li. ¹⁶ Yama gbeen yi malan, sa keli Yerusalen rabilinna taane yi. E fa e furetəne ra e nun jinan jaxine naxanye tərəma. E keden kedenna birin yi kendəya.

Xərane bəsenxənyana fena

¹⁷ Saraxarali Kuntigi Singen nun a muxun naxanye yi findixi Saduse muxune ra, ne yi xərane maxəxələn han e yi keli e xili ma. ¹⁸ E yi xərane suxu, e yi e sa kasoon na. ¹⁹ Koni Marigina malekan yi fa kaso banxin dəen nabi kəeən na. A yi e ramini, a yi a fala e xa, ²⁰ a naxa, “Ə siga, ə sa ti Ala Batu Banxini, Yesu dunuya yi gidi kiin naxan yitaxi ə ra, ə na feene birin yəba yamaan xa.” ²¹ E to na mə, e yi so Ala Batu Banxini subaxani, e xaranna ti fələ.

Nba, Saraxarali Kuntigi Singen nun a muxune to fa, e yi kitisa yamaan birin xili, Isirayila yamaan fonne birin. E muxun nasiga kaso banxini, a e xa sa fa xərane ra e yetagi. ²² Koni e na lixina, kantan muxune mi xərane to. E yi xətə, e sa a fala bonne xa, e naxa, ²³ “Nxu kasoon lixi balanxi nən ken, kantan muxune tixi dəen na, koni nxu to dəen nabi, muxu yo mi yi na kui!” ²⁴ Ala Batu Banxin kantan muxune kuntigin nun saraxarali kuntigine ito mexina, e yi kui fu xərane fe yi, e naxa, “Nanfe ligaxi e ra?” ²⁵ Nba, xəməna nde yi so, a yi a fala e xa, a

naxa, “Ə fa a mato, ə xəmən naxanye saxi kasoon na, e sa tixi Ala Batu Banxin kui, yamaan xarandenil!” ²⁶ Kantan muxune kuntigin nun a muxune yi keli, e sa fa xərane ra. Koni e mi fa xərane karahan, amasətə e yi gaxuxi e magələn feen na yamaan xən.

²⁷ E faxina xərane ra, e yi e ti kitisa yamaan yetagi. Saraxarali Kuntigi Singen yi e maxədin, ²⁸ a naxa, “Nxu mi yi ə yamari nun, a ə nama fa yamaan xaran xəməni ito xinli ba? Koni a mato, ə bata Yerusalen taan birin nafe ə xaranni ito ra. Ə waxy a xən ma, ə xa xəməni ito faxa feen sa nxu xun ma!”

²⁹ Piyeri nun xəraan bonne yi e yabi, e naxa, “A fərə mi na fə nxu xa Alaa falan nan suxu dangu muxune gbee falan na. ³⁰ En benbane Ala bata Yesu rakeli sayani, ə naxan gbangban wudin ma, ə yi a faxa. ³¹ Ala mən yi a rate kore, a yi a dəxə a yiifanna ma, a yi a findi Mangan na e nun Marakisi Tiin na alogo Isirayila qaane xa nə e xun xənbəsəc e hakəne yi, e yulubine yi safari. ³² Feni itoe serene nan nxu tan na. Ala bata a Nii Sarıjanxin naxan fi a falan suxu muxune ma, na feene seren nan na fan na.”

³³ E ito mexina, e bəjənən yi te katı, han xərane faxa xənla yi e suxu! ³⁴ Koni Gamaliyeli naxan findixi

Farisi muxuna* nde ra, na yi na yi. Sariya karaməxən nan yi a ra naxan yi binyaxi yamaan birin xən. Na yi keli, a ti kitisa yamaan tagi, a yi yamarin fi, a xərane xa ramini singe.³⁵ Na danguxina, a yi a fala kitisane xa, a naxa, “Isirayila kaane, ε muxuni itoe fe liga ε yeren ma.³⁶ Waxati danguxina nde yi, xəmena nde yi xili Tudasi, na a yetε findi nən muxu gbeena nde ra, muxu kəmə naanin jəxən yi bira a fəxə ra. Koni muxune a faxa nən. A fəxərabirane birin yi xuya ayi, a fe yi lu fuu.³⁷ Na danguxina, Yudasi Galile kaan fan yi keli muxune birin xili səbə waxatini, a yi ti ganla nde yee ra murute xinla ma. Koni muxune yi a fan faxa, a fəxərabirane fan yi xuya ayi.³⁸ Nanara, n xa a fala ε xa iki, ε muxuni itoe lu na, ε e bejin, e xa siga. Amasətə xa e feene nun e wanle fataxi muxune nan na, e kalama nən.³⁹ Koni xa a fataxi Ala nan na, ε mi e nəe mume! Na ma, ε a ligi ki fajı alogo a nama liga alo ε Ala nan yengəma.” E yi tin a maxadi xuiin ma.

⁴⁰ E yi xərane xili banxini, e yi e bulan, e yi tənna dəxə a e nama fa falan ti Yesu xinla ra. E yi e bejin.⁴¹ Xərane sewaxin yi keli kitisa yamaan fəma bayo Ala bata na binyen fi e ma a e xa naxankata Yesu xinla fe ra.⁴² E yi lu yamaan

xaranjəe, e Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe xibarun nali Ala Batu Banxin nun muxune konne yi ləxə yo ləxə.

6

Denkəleya yamaan mali tinefe

¹ Na waxatini, Yesu fəxərabirane to yi wuyama ayi, Yahudiyan naxanye yi Girəki xuiin falama, ne yi e mawuga Yahudiyan bonne fari naxanye yi Heburu xuiin falama bayo e kaja giləne mi yi ləxə yo ləxə balon sətəma a kiini a taxun waxatini. Yahudiya Girəki xui falane naxa, “Gbetin naxan yitaxunma ləxə yo ləxə balon na, nxə kaja giləne mi na se sətəma.”² Nayi, xarandii fu nun firinne yi Yesu fəxərabirane birin malan, e yi a fala e xa, e naxa, “A mi lan nxu yi Alaa falan nabejin donse feen na.³ Na ma, ngaxakedenne, ε muxu binyaxi solofer sugandi ε yə naxanye lugoxi Alaa Nii Sarijanxin na, xaxinla e ma, en yi e ti na wanla ra.⁴ Nayi, en nəe en səbə soe nən Ala maxandin nun a falan wanli.”

⁵ Na falan yi yamaan birin kənən. Nayi, e yi Etiyən sugandi, naxan yi lugoxi denkəleyaan nun Alaa Nii Sarijanxin na, e nun Filipi nun Pirokoru nun Nikanoro nun Timon nun Paramenasi

* **5:34:** Farisi muxune: Yahudiyan nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. E tan nan e səbə so Nabi Musaa sariyan suxun ma dangu Yahudiyan bonne ra. E mən yi e benbane namunne suxuma kii xədəxəni. E tan yi laxi malekane ra. E mən yi laxi a ra a muxune kelima nən sayani.

e nun Nikolasi Antiyəki kaan naxan so Yahudiya dinani.
⁶ E yi ne yita xərane ra. Xərane yi e yiin sa e ma, e yi Ala maxandi e xa.

⁷ Na ma, Alaa falan yi lu xuyə ayi. Yesu fəxərabirane yi wuya ayi Yerusalən taani kati! Saraxarali wuyaxi yi dənkəleyə.

Etiyən suxufena

⁸ Nba, Etiyən yi lugoxi Alaa hinanna nun a sənbən na. A yi kabanako fe gbeene nun taxamasenne ligə yamaan tagi. ⁹ Koni salide banxina nde muxune yi keli Etiyən xili ma naxan yi xili “Muxu Xərəyaxine Salide Banxina” naxanye yi kelixi Sirəni nun Alesandire taan nun Silisi nun Asi yamanani, e yi Etiyən matandi fəlo. ¹⁰ Koni e mi yi nəe tiyə Etiyən ma fe kolonna yee ra e nun a yi falan tima Nii Sarıjanxin naxan baraka yi. ¹¹ Awa, e muxuna ndee saranna fi alogo e xa a fala, e naxa, “Nxu a xuiin naməxi nən Musa nun Ala rayelefue!” ¹² Nayi, e yi yamaan nun yamaan fonne nun sariya karaməxəne radin Etiyən xili ma. E yi Etiyən suxu, e siga a ra kitisa yamaan fəma. ¹³ E yi fa wule sere baane ra. Ne yi a fala, e naxa, “Xəməni ito luma fala naxine tiyə Yire Sarıjanxini ito nun Musaa sariyan xili ma. ¹⁴ Amasətə nxubata a mə a ra, a a falama, a naxa, a Yesu Nasareti kaan yire sarıjanxin kalama nən, a yi en ma namun fonne

maxətə en naxanye sətəxi Musa ra.”

¹⁵ Naxanye birin yi dəxi kitisa yamaan malanni, ne birin yeeen yi lu tixi Etiyən na, e yi a yetagin to alo malekan yetagin na a ra.

7

Etiyən ma sereyana

¹ Saraxarali Kuntigi Singen yi a fala, a naxa, “Fee naxan falaxi i xun ma, jəndin na a ra ba?”

² Etiyən yi a yabi, a naxa, “N fəfəne nun ngaxakedenne, ε tuli mati n xuiin na. En benba Iburahima yi Mesopotamiya yamanani waxatin naxan yi benun a xa dəxə Xarani taani, Ala Binyen Kanna a yetə makənen nən a xa. ³ Ala yi a fala a xa, a naxa, ‘Keli i ya yamanan nun i xabilani. Siga na yamanani, n naxan yitama i ra.’* ⁴ Nayi, a keli Kalidi kaane yamanani, a sa dəxə Xarani taani. A fafe to faxa, Ala yi a rafa yamanani ito yi, ε dəxi dənaxan yi iki.

⁵ Ala mi bəxə yo fi Iburahima ma yamanani ito yi na waxatini hali san tide keden jəxən. Koni Ala a tuli sa nən, a yamanani ito findima nən a tan nun a bənsənna gbeen na. Anu, dii yo mi yi a yii na waxatini.

⁶ Ala ito nan falaxi, a naxa, ‘I bənsənna dəxəma nən yamana gətə yi, e konna mi dənaxan yi, e yi tərə jəe kəmə naanin konyiyani. ⁷ Koni e na lu siyaan naxan bun konyiyani, n na makitima

* 7:3: Dunuya Fələn 12.1

nén. Na xanbi ra, e minima nén na yamanani, e yi fa n batu be.[†] ⁸ Na xanbi ra, Ala yi banxulan tiin layirin xidi e nun Iburahima tagi. Na xanbi ra, a yi Isiyaga bari, a yi a banxulan a xii solomasexede lóxóni. Isiyaga fan yi Yaxuba banxulan. Yaxuba fan yi en benba fu nun firinne banxulan.”

⁹ “Awa, Yusufu a fe xéxelónyaan ma, en benbane yi a mati Misiran kaane ma. Koni Ala yi a xón. ¹⁰ Ala yi a xunba a törön birin yi. A yi xaxilimayaan fi Yusufu ma, a yi a rafan Misiran mangan ma. A yi Yusufu dəxə Misiran yamanan xun na e nun a banxi yi feene birin. ¹¹ Nba, fitina kamen yi so Misiran yamanan nun Kanan yamanani, törön yi gbo ayi. Donse yo mi yi fa en benbane yii. ¹² Koni Yaxuba a me waxatin naxan yi, a murutun yi Misiran yi, a yi en benbane rasiga a singeni. ¹³ E sigan firindeni, Yusufu yi a yete yita a ngaxakedenne ra. Misiran mangan Yusufu kon kaane fe kolon na waxatin nin. ¹⁴ Na xanbi ra, Yusufu yi xéraan nasiga a fafe Yaxuba nun a denbayaan birin tongodeni, muxu tonge solofer e nun suulun nan yi e birin malanxin na. ¹⁵ Yaxuba yi siga Misiran yi, a faxa dənaxan yi e nun en benbane. ¹⁶ Yamaan yi siga e binbine ra Siken taani. Iburahima gaburun naxan sara Hamori a diine ma Siken

taani gbetin na, yamaan yi sa e maluxun mənni.”

¹⁷ “Ala Iburahima tuli sa naxan na, na rakamali waxatin yi maso, en ma yamaan yi wuya ayi Misiran yi. ¹⁸ Na danguxina, Manga gbëtë yi dəxə Misiran yi naxan mi yi Yusufu kolon. ¹⁹ Na Mangan yi en ma yamaan yanfa, e yi en benbane törö, a yi e karahan alogo e xa e diine rabejin, e faxa. ²⁰ Musa bari na waxatin nin, a yi Ala kənən han! A lu nén a fafe konni han kike saxan. ²¹ A ba a fafe konni waxatin naxan yi, Misiran mangana dii təmən yi sa a tongo, a yi a maxuru, a yi a findi a dii xəmən na. ²² E yi Musa xaran Misiran kaane fe kolonna birin ma, a yi sənbən sətə a falan nun a kewanli.”

²³ “Musa barin to jee tongue naanin sətə, a ngaxakeden Isirayila kaan bonne xəntən xənla yi a suxu. ²⁴ A yi Misiran kaana nde to a ngaxakedenna nde törə, a yi a xun mayəngə, a yi a gbeen jəxə, a Misiran kaan faxa. ²⁵ A yengi yi a ma a a kon kaane yi a famuma nən a Ala yi waxi e xunba feni a tan nan xón. Koni e mi a famu mumē! ²⁶ Na xətən bode a yi Isirayila kaan muxu firin to yengə, a kata e tagini təndeni. A yi a fala e xa, a naxa, ‘Ngaxakedenne mane nan ε ra, nanfera ε ε bode törəma?’ ²⁷ Koni naxan yi a boden jaxankatama, na yi Musa radinjε ayi, a yi a fala, a naxa, ‘Nde i findixi mangan nun kitisaan na nxu xun na? ²⁸ I waxi n fan

[†] 7:7: Dunuya Fələn 15.13-14 nun Xərəyaan 3.12

faxa feen nin ba alo i Misiran kaan faxa kii naxan yi xoro?’
 29 Musa to na mε, a yi a gi, a siga Midiyā yamanani. A dii xεmε firin sotø menni.”

³⁰ “Awa, jee tongue naanin danguxina, malekan yi mini kεnenni Musa xa tεen yiyani fεtøndin tagi Sinayi geyaan dεxøn ma burunna ra. ³¹ Musa na to waxatin naxan yi, a kabø. A to yi a masoma a ra alogo a xa a yigbe, Marigin xuiin yi mini, a naxa, ³² ‘I benbane Ala nan n tan na, Iburahimaa Ala nun Isiyagaa Ala nun Yaxubaa Ala.’ Musa yi gaxu, a xuruxurun, a mi fa susu a matoe. ³³ Marigin yi a fala a xa, a naxa, ‘I ya sankidine ba i sanni amasøtø i tixi dεnaxan yi, bøxø sarijanxin na a ra. ³⁴ N bata n ma yamana tøron to Misiran yamanani, n bata e kutun xuiin mε, n bata fa e xunbadeni. Fa iki, n xa i xε Misiran yamanani.’”[‡]

³⁵ “Na Musa kedenna nan yi a ra Isirayila kaane bata yi e mε naxan na nun, e yi a fala, e naxa, ‘Nde i findixi mangan nun kitisaan na?’ Ala a tan nan nasiga e mangan nun e xunbaan na fata malekan fala xuiin na naxan mini kεnenni a xa fεtøndini. ³⁶ Musa e ramini nεn na yi, a kabanako feene nun taxam-asenne liga Misiran yi e nun Baa Gbeeli, e nun tonbonni jee tongue naanin. ³⁷ Na Musa

nan ito ra naxan a fala Isirayila kaane xa, a naxa, ‘Ala nabina nde raminima nen ε yε, naxan luma alo n tan.’[§] ³⁸ A tan nan yi yamaan yε tonbonni, e nun malekan nan yi a ra naxan yi falan tima a xa Sinayi geyaan fari, a yi falane sotø naxanye nii rakisin fima muxune ma alogo a xa ne radangu en ma.”

³⁹ “Koni en benbane mitin a falan suxε, e yi e mε a ra, xεte xønla yi e suxu Misiran yi. ⁴⁰ E yi a fala Haruna xa, e naxa, ‘Ala gbεtεne rafala en xa naxan tima en yεe ra amasøtø Musa naxan en naminixi Misiran yamanani, en mi a kolon naxan a sotøxi.’* ⁴¹ Nayi, e jinge dii sawuran nafala e suxuren na, e saraxan ba na xa, e yi sεwa e yεtεna se rafalaxina fe ra. ⁴² Na ma, Ala yi xεte e føxø ra, a yi e lu kore xønna yanban seene batue alo a sεbεxi nabine kitabune kui kii naxan yi, a naxa, ‘E tan Isirayila yamaan to yi tonbon yireni jee tongue naanin, ε saraxane ba nεn n tan xa ba?’ ⁴³ E Møløkø suxuren batu bubun[†] nan xali, e nun Ramafan sarensuxurena, ε suxuren naxanye rafalaxi ε batu seene ra. Nanara, n na ε xalima nεn konyiyani Babiløn xanbi ra.’”[‡]

⁴⁴ “Layiri sereyaan bubun[§] yi en benbane yii tonbonni.

[‡] 7:34: A mato Xøroyaan 2.14 han 3.10 kui. [§] 7:37: Sariyane 18.15 ^{*} 7:40: Xøroyaan 32.1 nun 32.23 [†] 7:43: bubuna: Bubuni itoe yi rafalaxi sube kidine nan na naxanye singanxi xalanbene ra. E yi e maxalima yirene yi e nema sigatini waxatin naxan yi. [‡] 7:43: Amosi 5.25-27 Møløkø findixi suxuren nan na muxune yi e diine bama saraxan na naxan xa. Siyana ndee yi Møløkø nun Ramafan kolonxi e alane nan na naxatini. [§] 7:44: Xøroyaan 25.9

A yi tixi alo Ala a yeba Musa
xa kii naxan yi a yi a mis-
aala yita a ra. ⁴⁵ E to na
soto, en benbane yi a xali
e yii Yosuwe a mangayaan
bun ma, e yi en ma bəxən
tongoma siyane yii waxatin
naxan yi, Ala yi siyaan nax-
anye kedima e yee ra. A yi
lu en ma bəxəni han Dawuda
waxatini. ⁴⁶ Dawuda yi Alaa
hinanna soto, a yi a maxədin
alogo a xa nə Yaxubaa Ala
Batu Banxin tiye. ⁴⁷ Koni
Sulemani nan banxin ti a xa.”

⁴⁸ “Koni Kore Xənna Ala mi
dəxəma muxune banxi tixine
kui, alo nabina a falaxi kii
naxan yi, a naxa,

⁴⁹ ‘Marigin naxa:

Kore xənna nan n ma manga
gbeden na,
bəxən yi findi n san tiden na.
E banxin sifan mundun tiye n
tan xa?

N ma matabuden finde minen
na?

⁵⁰ N tan xa mi seni itoe birin
nafalaxi ba?” ^{**}

⁵¹ “E tan yama murutəxina,
ε bəjəne nun ε tunle luxi alo
Ala kolontarene. E Alaa Nii
Sarijanxin matandima alo ε
benbane! ⁵² E benbane mi
nabiin mundun bəsənxənya?
E nabine faxa nən, naxanye
Tinxinna Kanna fa feen fala.
Iki ε fan bata a tan yətəen
yanfa, ε yi a faxa. ⁵³ E tan
bata Alaa sariyan soto fata
malekane ra, koni ε mi a
suxi!”

Etiyən magələn fena

⁵⁴ E to na me, e bəjən yi
te, han e yi e ninne raxin!

⁵⁵ Koni Etiyən yi lugoxi Alaa

Nii Sarijanxin na, a koren
mato, a yi Ala nərən to, Yesu yi
tixi Ala yiifanna ma. ⁵⁶ A yi a
fala, a naxa, “A mato! N kore
xənna rabixin toma, Muxuna
Dii Xəmən tixi Ala yiifanna
ma!”

⁵⁷ E yi sənəxə gbeeni te. E
yi e yiine sa e tunle də ra. E
birin yi gbisin a xili ma. ⁵⁸ E
yi a bubu, e a ramini taani,
e sa a magələn han a faxa.
Na feen serene yi e dugine
taxuma banxulanna nde ra,
naxan yi xili Səli. ⁵⁹ Eyi Etiyən
magələnma waxatin naxan
yi, Etiyən yi lu Ala maxandə,
a naxa, “Marigi Yesu, n niin
nasuxu!” ⁶⁰ A yi a xinbi sin, a
yi gbelegbele, a naxa, “Marig-
ina, i nama e suxu e yulubini
ito ra.” A yelin xanbin na fale,
sayaan yi a li.

8

Səli yi dənkəleya yamaan bəsənxənya

¹ Səli yi tinxi Etiyən faxa
feen ma.

Nba, na ləxəni, bəsənxənya
gbeen yi keli dənkəleya ya-
maan xili ma Yerusalən taani.
E birin yi xuya ayi Yudaya
yamanan nun Samariya ya-
manani, fə xərane. ² Muxu
təgəndiyaxina ndee yi Etiyən
binbin maluxun, e wuga a fe
ra kati!

³ Koni Səli tan yi kataxi
dənkəleya yamaan kala feen
nan na. A yi soma banxine
kui, a dənkəleya xəməne nun
naxanle suxu, a yi e sa kasoon
na.

Yesu afeyi rali Samariyayi

* **7:50:** Esayi 66.1-2

⁴ Dēnkələya muxun naxanye xuya ayi, ne yi lu Alaa falan naliyε yiren birin yi.
⁵ Filipi yi siga Samariya yamanan taana nde yi, a sa Alaa Muxu Sugandixina fe kawandin ba na yi.
⁶ Yamaan birin yi e tuli mati Filipi a falane ra ki fajni, e mən yi lu a kabanako feene matoε a yi naxanye ligama.
⁷ Yonna naxine yi muxun naxanye fɔxɔ ra, ne yi e ragbelegbele, e xətε e fɔxɔ ra. Fati mafaxatōne nun lebuten wuyaxi fan yi kendεya.
⁸ Səwa gbeen yi so na taani.

⁹ Xəməna nde yi na taani naxan yi xili Simən. Na yi woyiməyaan ligama. Samariya kaane birin yi kabəma a ma. A yi a yətε yigboma.
¹⁰ Taan muxune birin yi biraxi a fɔxɔ ra, fonna nun dii nɔrəna, e lu a fale, e naxa, “Xəməni ito, Ala sənbən ni ito ra, yamaan naxan xili sa a ‘Fanga Gbee Kanna.’”
¹¹ E yi biraxi a fɔxɔ ra, bayo e yi kabəma a ma xabu to mi na ra a woyiməyana fe ra.
¹² Koni Filipi Alaa Mangayaan nun Yesu Alaa Muxu Sugandixina a fe xibarun nali e ma waxatin naxan yi, e yi dēnkələya. Xəməne nun naxanle, e birin yi rafu igeni e tubi xinla ma.
¹³ Simən fan yətəen yi dēnkələya. A yi rafu igeni, a lu biraxi Filipi fɔxɔ ra yiren birin yi. A yi taxamaseri gbeene nun kabanako feene to, a kabə kati!

¹⁴ Xəraan naxanye yi Yerusalən taani, ne a mε

waxatin naxan yi a Samariya kaane bata Alaa falan suxu, e Piyəri nun Yoni rasiga e ma.
¹⁵ E to so na, e yi Ala maxandi e xa alogo e xa Alaa Nii Sarıjanxin sətə.
¹⁶ Amasətə Alaa Nii Sarıjanxin munma yi godo e tan sese fari singen. E bata yi rafu igeni Marigi Yesu xinla nan tun yi gbansan!
¹⁷ Nayi, Piyəri nun Yoni yi e yiin sa e ma, e yi Alaa Nii Sarıjanxin sətə.

¹⁸ Simən a to waxatin naxan yi, a Nii Sarıjanxin yi sətəma xərane yiine xən, a yi fa gbetin na e xən,
¹⁹ a naxa, “E sənbəni ito fi n fan ma alogo n na n yiin sa muxu yo ma, na kanna fan xa Alaa Nii Sarıjanxin sətə.”

²⁰ Koni Piyəri yi a yabi, a naxa, “E nun i ya gbetin xa halagi yire kedenni, amasətə i mirixi a ma fa fala a i Alaa kiseen sətən gbetin nan xən!
²¹ I gbee yo mi nxɔ wanle yi amasətə i bəjən mi tinixinxi Ala yee ra yi.
²² Nayi, xətε i ya miriya naxin fɔxɔ ra, i yi Marigin maxandi alogo a xa i mafelu i ya miriya naxin na, xa a sa tin.
²³ Amasətə n bata a to, i lugoxi xəxələnyaan nan na, i kankan tinxitareyaan ma.”

²⁴ Simən yi a fala Piyəri nun Yoni xa, a naxa, “Yandi, ε Marigin maxandi n xa, alogo, ε feen naxanye falaxi, ne sese nama n li.”
²⁵ Piyəri nun Yoni seren baxina, e Marigina falan nali, e xətε Yerusalən taani, e dangu Yesu a fe Xibaru Fajin naliyε Samariya taa wuyaxi yi.

Filipi nun Etiyopi kaana fe

²⁶ Marigina malekan yi falan ti Filipi xa, a naxa, "Keli, i siga sogeteden yi-ifanna ma, kiraan naxan kelima Yerusalen taani siga Gasa taani naxan dangun burunna ra, i siga na xon."

²⁷ Filipi yi keli, a siga, a Etiyopi kaa xeme tegənxina* nde li kira yi. Kuntigi gbeen nan yi na xemen na nun. A tan nan yi Etiyopi Naxalan Mangan Kandasi a nafunle birin xun na. A bata yi siga Yerusalen taani Ala batudeni. ²⁸ A xetematona a konni, a yi dəxi a wontoron kui, a yi lu Nabi Esayi a Kitabun xaranje. ²⁹ Alaa Nii Sarijanxin yi a fala Filipi xa, a naxa, "Siga, i sa i maso na wontoron na." ³⁰ Filipi yi siga a giye, a yi Etiyopi kaan xuiin me Nabi Esayi a Kitabun xaranje. Na ma, Filipi yi a maxədin, a naxa, "I naxan xaranma, i a bunna kolon ba?"

³¹ A yi a yabi, a naxa, "N na a kolonma di, xa muxe mi a yeba n xa?" A Filipi xili alogo a xa te, a dəxə a fəma wontoroni. ³² A yi dənaxan xaranma Kitabun kui, na ni ito ra, a naxa, "E a xali nən
alo yəxəen faxa daxina.

A mi fala yo ti,
alo yəxəen naxan a dunduma
a fati ma xaben xaba
muxun bun.[†]

³³ E a rayagi nən,

e mi tin a kitin bolonje tinx-inni.

Nde nəe a yixətəna fe fale?

Amasətə e bata a siimayaan dan dunuja yi."[‡]

³⁴ Kuntigin yi a fala Filipi xa, a naxa, "Yandi, a fala n xa, nabini ito nde a fe falama, a yetə fe ba, hanma muxu gbətə a fe?" ³⁵ Filipi yi falan tongo, a yi a fələ na Kitabun yiren ma, a Yesu a fe xibarun nali a ma. ³⁶ E yi sigan tima kiraan xon ma waxatin naxan yi, e xudena nde li. Kuntigin yi a fala a xa, a naxa, "Igen mato, nanfera n mi rafuyə?"

³⁷ Filipi yi a fala a xa, a naxa, "Xa i bata dənkəleya i bəjəni, i nəe rafuyə nən." Kuntigin yi a yabi, a naxa, "N bata dənkəleya a ma, a Yesu Alaa Muxu Sugandixin nan Alaa Dii Xəmən na."

³⁸ A yi yamarin fi a e xa wontoron nati. E nun Filipi yi godo igeni, a yi rafu.

³⁹ E to te igeni, Marigina Nii Sarijanxin yi Filipi tongo, a siga a ra. Kuntigin mi fa a to sənən, koni a səwaxin yi siga a sigatini. ⁴⁰ Filipi yi sa mini Asotu taani, a yi Yesu a fe Xibaru Fajin nalima a dangu taane birin yi, han a sa so Sesariya taani waxatin naxan yi.

9

Səli tubi fəna

Xərane 22.6-16 nun 26.12-

18

* **8:27:** Xeme tegənxina: Na waxatini, mangane yi xeməna ndee tegənma nən alogo e xa e yengi dəxə mangana feene xon, e mi bira mangana jaxanle fəxə ra.

[†] **8:32:** xabenxa: Yirena ndee yi, yəxəe xaben kuyama ayi nən, a yi xaba a findi dugin na. [‡] **8:33:** Esayi 53.7-8

¹ Nba, Səli naxan yi kənkəxi Marigin fəxərabirane ma e faxa feen na, na yi siga Saraxarali Kuntigi Singen fəma, ² a yi kədine maxədin a ra, a naxanye səbə Damasi taan salide banxine muxune ma, alogo xa a sa naxanye li na, xəmən nun naxanla, e biraxi Yesu a Kiraan fəxə ra, a xa fa e xidixin na Yerusalən taani.

³ A yi kira yi, a bata yi maso Damasi taan na, təə dəgə gbeen yi keli kore mafuren, a lu dəgə a rabilinni. ⁴ A yi bira bəxəni, a fala xuiin mə, naxan yi a falama, a naxa, "Səli, Səli i n bəsenxənyama nanfera?" ⁵ Səli yi maxədinneni ti, a naxa, "Marigina, nde i tan na?" Na xuiin yi a yabi a naxa, "N tan, Yesu na a ra, i naxan bəsenxənyama. ⁶ Koni keli, i siga taani. I lan i xa naxan liga, e sa na falama i xa nən." ⁷ Muxun naxanye yi Səli fəxə ra nun, ne dunduxin yilu tixi. E yi fala xuiin məma koni e mi yi muxu yo toma. ⁸ Səli yi keli, a ti, a yi a yəen nabi, koni a mi yi sese toma. E yi a yii rasuxu, e siga a ra Damasi taani. ⁹ A lu danxutəyani han soge saxan. A mi yi donse donma, a mi yi a minma.

¹⁰ Nba, Yesu fəxərabirana nde yi Damasi taani nun, a xili Ananiyasi. Marigin yi falan ti na xa fe tooni alo xiyena, a naxa, "Ananiyasi." Ananiyasi yi a yabi, a naxa, "Marigina, n tan ni i ra." ¹¹ Marigin yi a fala a xa, a naxa, "Keli, i siga kiraan xən ma, naxan xili Kira

Tinxinxina, i sa muxuna nde maxədin Yudasi a banxini naxan kelixi Tarise taani naxan xili Səli bayo a n maxandima. ¹² A bata fe toon ti alo xiyena, a xəməna nde to fe naxan xili Ananiyasi, a yi a yiin sa a ma, alogo a mən xa nə seen to." ¹³ Ananiyasi yi a yabi, a naxa, "Marigina, muxu wuyaxi bata na xəməna fe fala n xa, a fe naxin naxanye birin ligaxi i ya yama sarıjanxin na Yerusalən taani. ¹⁴ A bata sənbən sətə saraxarali kuntigine yii, a xa fa Damasi taani alogo muxun naxanye birin i xinla falama, a xa ne suxu." ¹⁵ Marigin yi a fala Ananiyasi xa, a naxa, "Siga tun, amasətə n bata Səli sugandi n ma walikeen na, a xa n xinla rali siya gbətəne nun e mangane nun Isirayila muxune ma. ¹⁶ N na yitama a ra nən a tərən yaten naxan sətəma n ma fe ra."

¹⁷ Nayi, Ananiyasi yi siga na banxini, a sa a yiin sa Səli ma. A yi a fala a xa, a naxa, "Ngaxakedenna Səli, Marigi Yesu naxan mini i xa kənənni kira yi, i to yi fama be, na nan n nafaxi i ma alogo i mən xa seen to, i lugo Alaa Nii Sarıjanxin na." ¹⁸ Mafuren sena nde yi ba Səli yəen ma alo se xanla, a mən yi seen to. A yi keli, a rafu igeni. ¹⁹ A yi a dəgə, a mən yi sənbən sətə.

*Səli yi kawandin ba
Damasi taani*

Səli yi xii dando raba Yesu fəxərabirane fəma Damasi taani. ²⁰ A yi kawandin ba fələ salide banxine kui keden

na, a Alaa Dii Xemēn nan Yesu ra. ²¹ Naxanye birin na mε, ne yi kabε, e maxədinna ti, e naxa, “Xemēni ito xa mi yi muxune jaxankatama Yerusalēn taani naxan yi Ala maxandima xinli ito yi ba? A mi faxi ne xan suxudeyi be ba, alogo a xa siga e ra saraxarali kuntigine fēma?” ²² Koni Sōli sēnbēn yi gboma ayi kati! A yi a mayitama, a Yesu nan Alaa Muxu Sugandixin na han Damasi taan Yahudiyane yifu.

²³ Xii wuyaxi danguxina, Yahudiyane yi e bode to Sōli faxa feen ma. ²⁴ Koni Sōli yi e wundon kolon. E yi lu taan so dēne kantanjē kœen nun yanyin na, alogo e xa a faxa. ²⁵ Koni Sōli a xarandiine yi sa a ragodo sagan kui taan nabilinna yinna xanbi ra.

Sōli Yerusalēn taani

²⁶ Sōli yi siga Yerusalēn taani, a kata sigadeni Yesu fōxərabirane fēma. Koni e gaxu a yεε ra, bayo e mi yi laxi a ra xa Yesu fōxərabiran nan yi a ra nun. ²⁷ Koni Baranabasi yi a xali xērane fēma. Sōli Marigin to kii naxan yi kira yi, a mōn yi a xuiin mε, a na yεba e xa e nun Sōli kawandin ba kii naxan yi Damasi taani Marigi Yesu xinli. ²⁸ Nayi, Sōli yi lu e fēma. A lu sige kawandi badeni xaxili ragidini Marigi Yesu xinli Yerusalēn taan birin yi. ²⁹ Yahudiyen naxanye yi Girēki xuiin falama, Sōli yi lu ne matande, koni ne fan yi kata a faxa feen na. ³⁰ A

ngaxakedenne to na mε, e yi siga a ra Sesariya taani, e yi a rasiga Tarise taani.

³¹ Nayi, denkeleya yamaan yi waxati ti bōjē xunbenli Yudaya yamanan nun Galile yamanan nun Samariya yamanani, e lu e bode sēnbē soε. Alaa Nii Sarijanxin yi lu e ralimaniyε Marigin yεeragaxuni, e wuya ayi.

Piyeri yi siga Lida nun Yafa yi

³² Piyeri yi a masigan tima na yirene birin yi. Ləxəna nde, a yi siga Lida taan yama sarijanxin xəntəndeni. ³³ A xemēna nde li na naxan yi xili Ene, lebutenna nan yi a ra. Na yi saxi xabu j̄ee solo-masexε. ³⁴ Piyeri yi a fala a xa, a naxa, “Ene, Yesu Alaa Muxu Sugandixin bata i rakendεya. Keli, i sadeni tōn.” Ene yi keli mafuren! ³⁵ Lida kaane nun Sarōn kaane birin yi xemēto, e tubi Marigin ma.

³⁶ Naxanla nde yi Yafa taani naxan findixi Yesu fōxərabirana nde ra, a xili Tabita, naxan mōn yi xili Dōrakasi Girēki xuini. A yi fe fajin ligama waxatin birin, a yi yiigelitōne malima. ³⁷ Na waxatini, a yi fura, a faxa. E to yelin a binbin maxε, e yi sa a sa kore banxina nde kui.

³⁸ Awa, Yesu fōxərabiran naxanye Yafa taani, ne bata yi a mε a Piyeri Lida taani Yafa taan dəxən ma. E yi xeraan muxu firin nasiga, e naxa, “Yandi, fa nxu fēma keden na.” ³⁹ Piyeri yi keli, e nun na xemēne yi siga. E to so, e yi siga a ra kore

banxin kui. Kajna gilene birin wugamatōn yi fa a fēma. Dōrakasi domaan nun gubaan naxanye rafala a to yi jne, e yi ne yita a ra.⁴⁰ Piyeri yi e birin namini banxini, a yi a xinbi sin, a Ala maxandi. Na xanbi ra, a yi a yee rafindi a binbin ma, a yi a fala, a naxa, "Tabita, keli." A yi a yee nabi, a Piyeri to, a keli, a dōxə.⁴¹ Piyeri yi a susu a yiin ma, a yi a rakeli. Na xanbi ra, a yama sarijanxin nun kajna gilene xili, a yi a jneñen yita e ra.⁴² Feni ito xibarun yi xuya ayi Yafa yiren birin yi. Muxu wuyaxi yi denkeleya Marigin ma.⁴³ Piyeri yi xii wuyaxi ti Yafa yi xemena nde fēma naxan yi xili Simōn. Garangen nan yi a ra.

10

Piyeri nun Kōrōneyi a fe

¹ Xemena nde yi Sesariya taani a xili Kōrōneyi, sofa kēmen kuntigin nan yi a ra, a yi Itali yamanan ganla nin.² Dina muxun nan yi a ra. A tan nun a denbayaan birin yi gaxuxi Ala yee ra. A yi Yahudiya yiigelitōne kima han! A yi Ala maxandima waxatin birin.³ Loxəna nde, se din waxatin bata yi maso, a yi fe toon ti alo xiyena, a yi Alaa malekana nde to, a yi yigbe ki faji. Malekan yi so a konni, a yi a fala a xa, a naxa, "Kōrōneyi!"⁴ A yi malekan mato gaxuni, a yi a yabi, a naxa, "N kannna, nanfe

ligaxi?" Malekan yi a yabi, a naxa, "I ya maxandi xuiin nun i ya yiigelito kiseene bata Ala kēnen. Na nan a ligaxi a bata a yengi lu i xən.⁵ Muxuna ndee rasiga Yafa taani iki, e xa sa fa muxun na naxan xili Simōn, naxan mōn xili Piyeri.⁶ A yigiyaxi Simōn garangen konna nin, fōxə igen dē."

⁷ Na xanbi ra, malekan naxan yi falan tima Kōrōneyi xa, na yi siga. Kōrōneyi yi a walikēen muxu firin xili e nun sofa dinaxina nde naxan yi walima a fēma.⁸ Feen naxan ligaxi, a na birin yeba e xa, a yi e rasiga Yafa taani.

⁹ Na xətən bode, e yi kira yi, e bata yi maso Yafa taan na, Piyeri yi te kore banxin xuntagi yanyi tagini Ala maxandideni.¹⁰ Kamen yi a susu, a yi waxi a dege feni. E yi donseen nafalama a xa waxatin naxan yi, a yi fe toon ti alo xiyena.¹¹ A yi kore xənna rabixin to, a sena nde to gode, a ligaxi alo dugi yigbeena. A singanxi a tongon naaninne ma godo bəxəni.¹² Subene nun bubu seene nun xəliin siyaan birin yi na kui.¹³ Piyeri yi fala xuiin mē a fe tooni, a naxa, "Piyeri, keli i yi nde faxa, i yi a don!"

¹⁴ Koni Piyeri yi a yabi, a naxa, "En-en de Marigina! Han iki, n munma se haramuxin* hanma se sarijantaren don singen."¹⁵ Na fala xuiin mōn yi mini, a naxa, "Ala bata naxan nasarijan, i tan nama na yatę

* **10:14:** se haramuxina: Sube wuyaxi mi radaxaxi Yahudiyane dinani. A mato Saraxaraline sora 11 kui.

se sarijantaren na.” ¹⁶ Na yi ligā dəxəŋa ma saxan. Na seen mən yi te kore keden na.

¹⁷ Piyeri fe toon naxan ti alo xiyeña, a yi a mirima na bunna ma waxatin naxan yi, Kərəneyi a xərane bata yi Simən ma banxin to, e tixi a de ra. ¹⁸ E yi muxune xili, e maxədinna ti, xa Simən yi yigiyaxi mənni naxan mən xili Piyeri.

¹⁹ Piyeri mən yi a mirima a fe toon bunna ma waxatin naxan yi, Alaa Nii Sarıjanxin yi a fala a xa, a naxa, “Simən, a mato, xəmə saxan i fenma. ²⁰ Keli i siga e fəxə ra hali i mi sike, amasətə n tan nan e rafaxi.” ²¹ Nayi, Piyeri yi siga na muxune fəma, a yi a fala e xa, a naxa, “N tan ni i ra, ε naxan fenma. ε faxi nanfera?” ²² E yi a yabi, e naxa, “Kərəneyi, sofa kəmen kuntigin nan nxu xəxi. Muxu tinxinxin nan a ra, a gaxu Ala yee ra, Yahudiyane birin a seren bama! Maleka sarıjanxin bata a fala a xa, a xa i xili a konni a yi i ya falane rame.” ²³ Nayi, Piyeri yi e yigiyaxi banxini. Na xətən bode, a yi keli, e birin yi siga. Yafa taan dənkəleya muxuna ndee yi siga e fəxə ra.

²⁴ Na xətən bode mən, e Sesariya taan li. Kərəneyi yi e legedenma, a bata yi a kon kaane nun a xəyine birin malan nun. ²⁵ Piyeri to so banxini, Kərəneyi yi a ralan, a yi a xinbi sin Piyeri bun ma a binya feen na. ²⁶ Koni Piyeri yi a rakeli, a naxa, “Keli, amasətə muxun nan tun n fan

na.” ²⁷ E yi lu fala tiini han Piyeri yi so, a yi muxu wuyaxi li malanxi na yi. ²⁸ A yi a fala e xa, a naxa, “Ə a kolon yati fa fala a Yahudiyane dinan mi tinjə e nun siya gbətən xa lu e bode xən hanma a so a konni. Koni Ala bata a yita n na, a n nama a fala muxu yo ma fa fala a mi sarijan hanma a haramuxi. ²⁹ Nanara, i ya xərane to n xili, n mi tondixi fe. Nba, ε n xilixi nanfera?”

³⁰ Kərəneyi yi a fala, a naxa, “A soge naaninna nan i ra, n yi salima n ma banxini alo waxati sifani ito yi, benun se din waxatin xa a li, nba, xəməna nde yi mini kənenni n xa, a ti n yetagi, a domaan mayilenma. ³¹ A yi a fala, a naxa, ‘Kərəneyi, Ala bata i ya maxandin xuiin me. I ya yiigelitə kiseene bata a ligə Ala yi a yengi lu i xən ma.’ ³² Nayi, muxuna nde rasiga Yafa taani Simən xilideni naxan mən xili Piyeri. A yigiyaxi Simən garangen konna nin fəxə igen de.’ ³³ Nanara, n xəraan nasi-gaxi i fəxə ra keden na, i fan bata tin fe. Awa, iki nxu birin Ala yetagi be alogo nxu xa na falan me Marigina i yamarixi naxan na.”

Piyeri yi falan ti

³⁴ Piyeri yi falan ti fələ, a naxa, “Iki, n bata a kolon, a nəndin na a ra, fa fala Ala mi muxune rafisaxi e bode xa. ³⁵ Naxan na gaxu a yee ra, a tinxinyaan naba, a na yisuxuma nən, a na findi muxun siya yo ra. ³⁶ Ala bata a falan nasiga Isirayila

kaane ma, a yi Yesu a fe Xibaru Fajin nali e ma fa fala a bɔŋe xunbenla sotoma Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakan nin, muxun birin Marigina.³⁷ E a kolon naxan liga Yudaya yamanan birin yi, naxan bata yi fɔlɔ Galile yamanani Yoni kawandin ba xanbini a yamaan xa rafu igeni e tubi xinla ma.³⁸ E mɔn a kolon, a Alaa Nii Sarjanxin nagodo nɛn Yesu Nasareti kaan xun ma alo masusan turena, a yi sɛnbɛn fi a ma. E mɔn a kolon Yesu siga kii naxan yi yiren birin yi, a yi lu fe fajine ligɛ, a muxune rakendɛya, naxanye birin yi Yinna Manga Setana sɛnbɛn bun ma, amasotɔ Ala yi a xɔn ma.³⁹ A feen naxanye birin liga Yahudiya yamanan nun Yerusalen taani, ne serene nan nxu tan na. E yi a gbangban wudin ma, e yi a faxa.⁴⁰ Koni Ala yi a rakeli sayani a sage saxande lɔxɔni, a yi a yita yamaan na.⁴¹ Yamaan birin mi a to, koni fɔ Ala sereyaan naxanye sugandixi, en tan naxanye en dege a xɔn, en yi en min a dexɔn a keli xanbini sayani.⁴² A bata en yamari, a en xa kawandin ba yamaan xa, en yi a seren ba fa fala Ala bata a ragidi Yesu ma, a xa faxa muxune nun jɛŋɛ muxune makiti.⁴³ Nabine birin a seren ba nɛn, a muxu yo na dɛnkɛleya a ma, na kanna yulubine xafarima nɛn Yesu xinla barakani.”

Siya gbɛtɛne Alaa Nii Sarjanxin sotɔfena

⁴⁴ Piyeri yi falan tima waxatin naxan yi, naxanye birin yi tuli matixi a falan na, Alaa Nii Sarjanxin yi godo ne birin ma.⁴⁵ Yahudiyan dɛnkɛleya muxun naxanye fa Piyeri fɔxɔ ra, ne yi kabɛ bayo Ala a Nii Sarjanxin nagodo nɛn siya gbɛtɛne fan ma.⁴⁶ Amasotɔ e yi na muxune fala xuine mɛma e Ala matɔxɔma xui gbɛtɛne yi. Nayi, Piyeri yi a fala,⁴⁷ a naxa, “Tondi tiyɛ muxuni itoe rafuyɛ igeni ba, naxanye bata Alaa Nii Sarjanxin sotɔ alo en tan a sotɔxi kii naxan yi?”⁴⁸ Nanara, a yi e yamari a e xa rafu Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli. Na xanbira, e yi Piyeri mafan, a xa lu na xi dando.

11

Piyeri yi a dɛntɛgɛ Yerusalen dɛnkɛleya yamaan xa

¹ Xerane nun dɛnkɛleya muxun naxanye yi Yudaya yamanan birin yi, ne yi a me, a siya gbɛtɛne fan bata Alaa falan suxu.² Piyeri to siga Yerusalen taani, Yahudiya dɛnkɛleya muxune yi a mafala fɔlɔ, e naxa,³ “I bata siga banxulantarene konni, ε birin yi ε dege ε bode xɔn ma!”

⁴ Piyeri yi na feene yɛba e xa ki fajin a danguxi kii naxan yi,⁵ a naxa, “N yi Ala maxandima Yafa taani waxatin naxan yi, n fe toon ti nɛn alo xiyena. N sena nde to gode, a ligaxi alo dugi yigbeena. A singanxi

a tongon naaninne ma, a ti n dəxən ma. ⁶ N yi a kui to, n yi fa subene nun burunna subene nun bubu seeñe nun xəline to. ⁷ Na xanbi ra, n fala xuiin mε, a naxa, ‘Piyeri, keli, i nde faxa, i yi a don!’ ⁸ Koni n yi a yabi, n naxa, ‘En-en de, Marigina, n munma donse haramuxin don singen hanma donse sarijantarena.’ ⁹ Fala xuiin mən yi keli kore, a naxa, ‘Ala bata naxan nasarijan, i nama na yate se sarijantaren na!’ ¹⁰ Na yi liga dəxəja ma saxan. Dənxən na, na seen mən yi te kore. ¹¹ Na waxatin yeteni xəmə saxan yi fa n ma banxini nxu yi yigiyaxi dənaxan yi keli Sesariya taani. ¹² Alaa Nii Sarıjanxin yi a fala n xa, a n nama sike sigə e fəxə ra. Denkəleya muxu senninni itoe naxanye be, ne fan yi n mati, nxu birin yi so Kərəneyi a banxini. ¹³ Kərəneyi malekan to tixi a banxini kii naxan yi, a yi na yeba nxu xa. Malekan yi a fala a xa, a naxa, ‘Muxuna nde rasiga Yafa taani, e xa sa Simən xili, naxan mən xili Piyeri. ¹⁴ A falane tima i xa nən, naxanye ε nun i ya denbayaan birin nakisima.’ ¹⁵ N to falan fələ, Alaa Nii Sarıjanxin yi godo e ma alo a godo nxu fan ma kii naxan yi a fələni. ¹⁶ Nayi, Marigin falan naxan ti n xa, na yi rabira n ma, a naxa, ‘Yoni marafuun tixi igen nin, koni ε tan nafuma Alaa Nii Sarıjanxin nin.’ ¹⁷ Awa, Ala to e kixi alo a en fan kixi kii

naxan yi, en tan naxanye dənkəleyaxi Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin ma, n tan yi lan nun n xa Ala matandi ba?’

¹⁸ E na falane mε waxatin naxan yi, e birin yi e dundu, e yi Ala tantun, e naxa, “Ala bata tin siya gbetene fan xa tubi, e nii rakisin sətə!”

Antiyəki dənkəleya yamana fe

¹⁹ Awa, tərə ləxən naxanye fa Etiyən faxa waxatini, na yi a liga dənkəleya muxune yi xuya ayi. Ndee yi siga han Fenisa nun Sipiri nun Antiyəki taani. Eyi Alaa falan nalima Yahudiyane nan tun ma. ²⁰ Koni xəmen naxanye dənkəleya Sipiri yamanan nun Sirəni taani, na ndee yi siga Antiyəki taani, e Marigi Yesu a fe Xibaru Fajin nali Girəkine fan ma. ²¹ Marigin sənbən yi lu e fəxə ra, muxu wuyaxi yi dənkəleya, e tubi Marigin ma.

²² Awa, na fe xibarun yi Yerusalən dənkəleya yamaan li, e Baranabasi rasiga Antiyəki taani. ²³ A to na li, Ala hinanxi e ra kii naxan yi, a na to, a səwa. A yi e birin nalimaniya, a e xa lu Marigin fəxə ra e bəjən birin na!

²⁴ Muxu fajin nan yi Baranabasi ra, a yi lugoxi Alaa Nii Sarıjanxin na, a dənkəleyaxi. Muxu wuyaxi yi bira Marigin fəxə ra.

²⁵ Na xanbi ra, Baranabasi yi siga Tarise taani Səli fəndeni. ²⁶ A a to waxatin naxan yi, a yi fa a ra Antiyəki yi. Baranabasi nun Səli yi

lu dənkeleya yamaan xən, e muxu wuyaxi xaran han jee keden. Antiyəki kaane nan singe Yesu fəxərabirane xili sa a Yesu mantonne.

²⁷ Awa, na waxatini, nabina ndee yi keli Yerusalən taani, e siga Antiyəki taani.

²⁸ E tan nde yi xili Agabusi, na yi keli, a yi a fala Alaa Nii Sarıjanxin barakani, a fitina kamən soma nən dunuŋa birin yi. Na feen kamali nən Manga Kilədi waxatini.

²⁹ Men kaan naxanye yi Yesu fəxə ra, ne yi lan a ma, a e birin xa e fanga bərən liga alogo e xa mali seen nasiga e ngaxakedenne ma naxanye yi Yudaya yamanani. ³⁰ E yi na liga, e yi na so Baranabasi nun Səli yii siga Yudaya dənkeleya yamaan fonne ma.

12

Piyəri safeen kasoon na

¹ Na waxatini, Manga Herode yi dənkeleya yamaan muxuna ndee suxu, a xa e naxankata. ² A yi yamarin fi, a e xa Yoni tada Yaki faxa silanfanna ra.* ³ A to a to, a na rafan Yahudiyane ma, a mən yi Piyəri fan suxu. Na liga Buru Ratetaren Sali ləxəne nin.[†] ⁴ Herode to Piyəri suxu, a yi a sa kasoon na, a yi sofa naanin dəxəde naanin ti a kantandeni. A

xəli yi Herode ma, Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla‡ na ba a ra, a yi a makiti yamaan yetagi. ⁵ Nanara, e yi Piyəri ramara kasoon na, koni dənkeleya yamaan yi Ala maxandima a xa kati!

Piyəri mini fena kasoon na

⁶ Na kəeen na, benun Herode xa Piyəri makiti, Piyəri yi xidixi yələnxənne ra, a xima sofa firin tagi. Kaso banxin kantan muxune tixi deen na. ⁷ Marigina malekan yi mini kənənni a xa, kaso banxin kuiin yi yalan. Malekan yi Piyəri jənsenna magarin, a yi a raxulun, a yi a fala a xa, a naxa, "Keli mafuren!" Yələnxənne yi ba a yiine ra, e yolon. ⁸ Malekan yi a fala a xa, a naxa, "I maxidi, i ya sankidine so." Piyəri yi na liga. Malekan yi a fala a xa, a naxa, "I ya domaan nagodo i ma, i bira n fəxə ra." ⁹ Piyəri yi bira malekan fəxə ra mini kasoon na. Koni malekan yi naxan ligama, Piyəri mi yi a kolon xa jəndin nan yi a ra. A yengi yi a ma a a yi fe toon nan tima alo xiyena. ¹⁰ E yi dangu kantan ti singen na, e nun a firindena, e yi sa tande yi dee wure daxin li siga taani. Na yi rabi a yetə ra, e yi mini. E sigaxin kiraan xən ndedi, malekan yi tunun Piyəri ma.

* **12:2:** Silanfanna: Sofane yəngəso dəgəməna. † **12:3:** Buru Tetaren Sanla: Yahudiyane yi burun donma xii soloferə lebən mi saxi naxan yi sanli ito yi. E sarijan kiina nde nan yi a ra. A mato Xərəyaan 12.15 kui. ‡ **12:4:** Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nən Firawonaa yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kəe kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine dəwudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xərəyaan 12.1-13 kui.

¹¹ Piyéri to xaxili sətə, a yi a fala, a naxa, “N bata a kolon yati, a Marigin nan a malekan xəxi, a n nakisi Herode sənbən ma e nun Yahudiya yamaan yi waxi naxan birin liga fe yi n na.” ¹² A yelinxina a mire, a yi siga Yoni Maraka nga Mariyama konni. Muxu wuyaxi yi malanxi na yi nun, e Ala maxandima. ¹³ Piyéri to dəen kənkən, walike naxanla nde yi na nun naxan yi xili Roda. Na yi siga, a sa a tuli mati. ¹⁴ A Piyéri xuiin kolonxina, a səwa han a yi jinan dəen nabi feen xən, a xətə a giyə. A sa a fala, a naxa, “Piyéri tixi dəen na!” ¹⁵ E yi a fala a xa, e naxa, “I xunna bata keli!” Koni a kankan a ma a jəndin na a ra. E yi a yabi, e naxa, “Piyéri yəlenna nan na ra.”

¹⁶ Koni na waxatin birin, Piyéri yi dəen kənkəma tun. Dənxən na e dəen nabi. E Piyéri to waxatin naxan yi, e kabə. ¹⁷ Koni a yi a yiin maliga e xa, a e xa e dundu. Marigina a raminixi kasoon na kii naxan yi, a yi na yəba e xa, a naxa, “E na fala Yaki\$ nun en ngaxakedenne birin xa.” Na xanbi ra, a yi mini, a siga yire gbətə yi.

¹⁸ Kuye to yiba, sofane yi kuisan kati, e naxa, “Nanfe ligaxi Piyéri ra?” ¹⁹ Herode yi e yamari, a e xa a fen koni e mi a to. Nayi, a yi kaso kantanne makiti, a yi a yamari, a e xa faxa. Na

xanbi ra, Herode yi keli Yudaya yamanani, a sa waxati ti Sesariya taani.

Herode faxa fena

²⁰ Herode yi xəlxəi Tire kaane nun Sidən kaane ma nun. Nanara, ne yi e malan, siga Herode fəma. E yi mangana muxu gbeena nde singe masətə, Bilasati. Na xanbi ra, e yi kata yengən nan feen na e nun mangan tagi, amasətə e yamanan muxune yi donseen sətəma Manga Herode a yamanan nin. ²¹ E ləxən naxan saxi, Herode yi a mangaya domaan nagodo a ma, a dəxə a mangaya gbedəni, a falan ti yamaan xa. ²² Yamaan yi sənxə, e naxa, “alana nde nan xui ito ra, adama mi a ra.” ²³ Na waxatin yetəni, Marigina malekan yi furen nadin Herode ma, amasətə a mi yi Ala binyaxi. Kunle yi a don, a faxa.

²⁴ Alaa falan yi xuya ayi, a sənbən sətə. ²⁵ Baranabasi nun Səli yi yelin e xərayaan na, e keli Yerusalən taani, e xətə Antiyəki taani. E siga Yoni Maraka ra e fəxə ra.

13

E Baranabasi nun Səli rasiga

¹ Nabina ndee nun karaməxəna ndee yi Antiyəki dənkəleya yamaan ye nun, Baranabasi nun Simeyən, e yi naxan xilima a fati fəreña, e nun Lusiyusu Sirəni kaan

§ 12:17: Herode bata yi Yaki gbətə nan faxa. A mato Xərane 12.2 kui. Yanyina nde, Yaki ito nan yi Yerusalən dənkəleya yamaan xunna ra. A mato Galati 1.19 nun Yaki 1.1 nun Xərane 15.13 kui.

nun Manahen naxan nun Manga Herode maxuruxi e bode xən ma, e nun Səli.² Ləxəna nde, e yi sunni, e Marigin batuma, Alaa Nii Sarijanxin yi a fala e xa, a naxa, “Ə Baranabasi nun Səli lu e danna n xa n ma wanla ra, n na e xilixi naxan ma.”³ Nayi, e to yelin sun suxun nun Ala maxandin na, e yi e yiin sa Baranabasi nun Səli ma e taxu feen na Ala ra, e yi e rasiga.

⁴ Nba, Alaa Nii Sarijanxin to Baranabasi nun Səli rasiga, e yi siga Silusi taani, e dəxə kunkin kui fəxə igen xun ma, e siga han Sipiri yamanani.⁵ E to so Salamin taani, e sa Alaa falan nali Yahudiyane salide banxine yi. Yoni Maraka yi e fəxə ra e mali feen na.

⁶ E dangu na yamanan birin yi, han e sa Pafosi taan li. E yi woyiməna nde li na, a xili Barayisa. Wule nabiin nan yi a ra Yudaya yamanani. ⁷ Kuntigina nde nan yi a ra yamana kanna Seriyu Pəli fəma. Xaxilimaan nan yi na yamana kanna ra. A yi Baranabasi nun Səli xili a konni amasətə a yi waxyi a xən ma a xa Alaa falan name.⁸ Koni Barayisa na woyiməen naxan mən yi xili Gireki xuini, Elimasi, na yi e matandi. A yi kata a yamana kanna xa tondi dənkəleya feen ma.⁹ Awa, Səli naxan mən xili Pəli, na yi lugoxi Alaa Nii Sarijanxin na, a yi woyiməen mato kati!¹⁰ A yi a fala, a naxa,

“I tan lugoxi yanfan nun kətə pəxin siyaan birin na! Yonna Manga Setanaa diina! Tininxinyaan birin yaxun nan i tan na. I mi bə Marigina kira tininxinxine matandə ba?¹¹ A mato, Marigin bata a yiini te i xili ma iki, i danxuma nən. I waxati tima nən i mi sogen to.”

Na waxatin yeteni, kundaan nun dimin yi Elimasi yəen suxu. A lu a masiga tiyə, a muxune fenma naxan a yii rasuxə.¹² Yamana kanna na to waxatin naxan yi, a dənkəleya, a kabə Marigina xaranna ma.

Pəli a kawandina Pisidiya yi

¹³ Pəli nun a fəxərabirane yi dəxə kunkin kui Pafosi taani siga Pəriga taani Panfiliya yamanani. Koni Yoni Maraka yi xətə e fəxə ra na yi, a siga Yerusalən taani.¹⁴ E yi keli Pəriga taani siga Antiyəki taani naxan Pisidiya yamanani. Matabu Ləxəni, e sa so Yahudiyane salide banxini, e dəxə.¹⁵ E yelin Musaa Sariya Kitabun nun nabine kitabune xaranjə waxatin naxan yi, salide banxin kuntigine yi a fala e xa, e naxa, “Ngaxakedenne, xa kawandi falana nde ε xən lan yamaan ma, ε a fala.”¹⁶ Pəli yi keli, a yi e masabari a yiin na, a falan fələ, a naxa, “Ə tan Isirayila kaane nun siya gbətən naxanye gaxuxi Ala yee ra, ε tuli mati n xuiin na!”¹⁷ Isirayila kaane Ala bata en benbane sugandi, a yi e rawuya ayi, e yi Misiran

yamanani waxatin naxan yi. Na xanbi ra, a yi e ramini na yamanani a sənbə gbeeni.
 18 A yi ti e bun ma tonbonni jn̄e tongue naanin,¹⁹ a yi siya solofera halagi Kanan bɔxɔni, a yi a yamaan findi na bɔxɔn kanna ra.²⁰ Na birin danguxi jn̄e keme naanin e nun jn̄e tongue suulun jn̄xɔn nan bun.”

“Na xanbi ra, a kitisane fi e ma han Nabi Samuyeli a waxatini.²¹ Na xanbi ra, e yi mangan maxɔdin Ala ra, Ala yi Bunyamin bɔnsɔnna Kisua dii xemən Səli findi e mangan na jn̄e tongue naanin.²² Ala Səli ba mangayani waxatin naxan yi, a yi Dawuda findi e mangan na. Ala a fala nən Dawuda fe yi, a naxa, ‘N bata a to, a muxun nan Yese a dii xemən Dawuda ra naxan bɔjjen luxi alo n bɔjjen.’”*

²³ “Ala yi Yesu Marakisi Tiin namini Dawuda bɔnsɔnni Isirayila xa, a bata yi e tuli sa naxan na.²⁴ Benun Yesu xa fa waxatin naxan yi, Yoni yi Isirayila yamaan birin kawandi, a e xa e keŋjaan maxetə, e rafu igeni e tubi xinla ma.²⁵ Yoni yi yelinma a wanla ra waxatin naxan yi, a yi a fala yamaan xa, a naxa, ‘E mirixi a ma, a nde n tan na? E naxan maməma, na mi n tan na. Koni na fama nən n tan xanbi ra. N yeteeñ mi lan n yi a sankidin fulun.’”

²⁶ Pɔli mən yi a fala, a naxa, “Ngaxakedenne, Iburahima bɔnsɔnne nun siya gbətən naxanye gaxuma Ala yee

ra, kisi feen Xibaru Fajini ito faxi en tan nan ma.²⁷ Amasɔtɔ Yerusalen kaane nun e kuntigine mi Yesu kolon. E mən mi nabine falane famuxi naxanye xaranma Matabu Lɔxɔne birin yi. Koni, e na falane rakamali nən, e to Yesu yalagi.²⁸ Hali e to mi a yalagi xun yo to a ra, a yi lan a xa faxa naxan ma. Koni e Pilati mafan nən, alogo a xa a faxa.²⁹ Kitabun naxan falaxi a fe yi, e na birin nakamali waxatin naxan yi, e yi a ragodo a gbangban wudin ma, e yi a maluxun.³⁰ Koni Ala yi a rakeli sayani.³¹ Naxanye yi biraxi a fɔxɔra Yerusalen taani nun keli Galile yi, ne yi a to xi wuyaxi bun. Ne nan a serene ra en ma yamaan xa iki.”

³² “Nxu bata fa Yesu a fe Xibaru Fajini ito ralideni ε ma. Ala bata yi en benbane tuli sa naxan na,³³ a bata na rakamali en tan xa, e bɔnsɔnne, a Marigi Yesu rakeli sayani, alo a sebəxi kii naxan yi Yaburin sora firinden kui, a naxa, ‘N ma dii xemən nan i tan na. N bata findi i fafe ra to.”†

³⁴ “Ala naxan fala Yesu rakeli feni sayani, alogo a nama fa faxa sɔnɔn, a ito nan fala, a naxa, ‘N Dawuda tuli sa duba sarıjanxi kəndən naxanye ra, n na fima nən ε ma.’‡³⁵ Nanara, a sebəxi yire gbətə yi, a naxa, ‘I mi tinjə i ya muxu sarıjanxin yi kun gaburun kui.’§³⁶ Anu, Dawuda yelin xanbini wal-

* 13:22: Samuyeli Singen 13.14   † 13:33: Yaburin 2.7   ‡ 13:34: Esayi 55.3

§ 13:35: Yaburin 16.10

Ala xa a waxatini, a faxa nən, e yi a maluxun a benbane fəma, a binbin yi kun. ³⁷ Koni Ala naxan nakeli sayani, na mi kunma.”

³⁸ “Nanara, ngaxakedenne, nxu bata a rali ε ma, ε xa a kolon, a yulubine xafarima Yesu barakan nin. Musaa sariyan mi yi nœ ε ratinxinjε Ala yee ra yi yulubine fe ra, ³⁹ koni naxanye na dənkəleya Yesu ma, ne tinxinma nən Ala yee ra yi a barakani. ⁴⁰ Nanara, ε a ligə ε yeren ma, nabine naxan fala, na nama fa ε sətə, ⁴¹ e naxa, ‘E tan muxu de jaxine, ε kabε, ε xuya ayi. Bayo n fena nde ligama nən ε waxatini ito yi ε mi yi le naxan na, hali xa a fala ε xa.’* ”

⁴² Pəli nun Baranabasi yi minima salide banxini waxatin naxan yi, yamaan yi e mafan, a e mən xa falani ito ti e xa Matabu Ləxə famatəni. ⁴³ Awa, yamaan keli malanni waxatin naxan yi, Yahudiya wuyaxi nun siya gbətən naxanye yi tubixi Yahudiyane dinan ma, ne yi bira Pəli nun Baranabasi fəxə ra. Nanara, ne yi e kawandi, a e xa lu Alaa hinanna bun ma.

⁴⁴ Na Matabu Ləxən xunsagin ma, fayida taan muxune birin yi e malan Marigina falan name xinla ma. ⁴⁵ Yahudiyen bonne yamaan to waxatin naxan yi, e xəxələnyaan yi keli e ra kat! E yi Pəli a falane matandi, e yi a rayelefu. ⁴⁶ Koni Pəli nun

Baranabasi yi falan ti xaxili ragidini, e naxa, “A fere mi na fə Alaa falan xa ti ε tan nan singe xa. Koni bayo ε bata ε me Alaa falan na, ε mi ε yetε yatexi habadan nii rakisin muxune ra, nxu kelima ε fema nən, nxu siga siyane fema. ⁴⁷ Amasətə Marigina a yamarixi en ma na kii nin, a naxa, ‘N bata i findi kənenna ra siyane xa, alogo i xa siga kisi feen na han bəxən danne.’† ”

⁴⁸ Siya gbətene ito me waxatin naxan yi, e sewa, e Marigina falan binya. Naxanye birin yi yebaxi nun habadan nii rakisin sətə feen na, ne yi dənkəleya.

⁴⁹ Marigina falan yi xuya ayi na yamanan yiren birin yi. ⁵⁰ Koni taan muxu gbeene nun siya gbətən jaxalan xili kanna naxanye yi gaxuma Ala yee ra, Yahudiyane yi ne radin. E besənxənyaan nakeli Pəli nun Baranabasi xili ma, e yi e kedi e yamanani. ⁵¹ Xərane yi e sanne rakunkun‡ e rame feen na, e siga Ikoniyon taani. ⁵² Yesu fəxərabirane tan bəjen yi rafe sewan nun Alaa Nii Sarijanxin na.

14

Eyi siga Ikoniyon taani

¹ Pəli nun Baranabasi yi so Yahudiyane salide banxini Ikoniyon taani alo e darixi a ra kii naxan yi, e yi falan

* **13:41:** A mato Xabakuki 1.5 kui. † **13:47:** Esayi 49.6 ‡ **13:51:** E sanne rakunkun feen findixi taxamasenna nan na naxan a yitama fa fala na taan goron yo mi luxi e xun ma hali e gbangbanna mi luxi e sanna ra. Na feen mən sebəxi Matiyu 10.14 kui e nun Maraka 6.11 nun Luka 9.5.

ti a fajin na han Yahudiyane nun siya gbete wuyaxiye yi denkeleya. ² Koni Yahudiyane naxanye mi tin denkeleye, ne yi siyaan bonne radin denkeleya muxune xili ma. ³ Peli nun Baranabasi yi bu Ikoniyon taani. E yi falan ti xaxili ragidini Marigina fe yi, naxan yi taxamasenne nun kabankoko feene ligasenben fima e ma alogo na xa findi a hinanna xibarun sereyaan na. ⁴ Taa kui kaane yi yitaxun firinna ra, ndee yi lu Yahudiyane mabinni, bonne yi lu xerane fari.

⁵ Yahudiyane nun siya gbetene nun e kuntigine yi e yiton Peli nun Baranabasi rayarabi feen na, e nun e magolon feen na e faxa xinla ma. ⁶ Xerane na mexina, e yi e gi. E siga taana ndee yi naxanye xili Lisisire nun Deribe, Likayoni yamanani, e nun na rabilinna birin. ⁷ E yi lu Yesu a fe Xibaru Fajin naliye na yi.

Peli nun Baranabasi Lisisire yi

⁸ Xemena nde yi doxi Lisisire taani, lebutenna nan yi a ra. Xabu a bari, a lebutenxi. A munma yi sigan ti mum! ⁹ A yi a tuli mati Peli a falane ra. Peli to a yeen ti xemena, a yi a kolon a na xemena denkeleyaan yi noe a rakendeyen. ¹⁰ Nayi, Peli yi a fala xuini te, a naxa, "Keli, i ti i sanne xun na!" Xemena yi tugan, a sigan ti foso.

¹¹ Yamaan Peli a fe ligaxintoxat naxan yi, e yi sonxo Likayoni xuini, e naxa, "Alane nan bata godo en tagi adamadiine maligan na!" ¹² E yi Baranabasi xili sa, a "Seyusi," e Peli fan xili sa, "Hereme"^{*} amasota Peli nan yi fala tiin na. ¹³ Seyusi batuden naxan yi taa deen na, na saraxaraliin yi fa turane nun noxonde komotine ra taan so deen na. E yi waxi nen, a yamaan xa saraxane ba Peli nun Baranabasi xa.

¹⁴ Xerane, Baranabasi nun Peli to na kolon, e yi e domane yibo e ma. E siga e giye yamaan tagi, e gbelegbelema, e naxa, ¹⁵ "E ito ligama nannfera? Muxun nan tun nxu tan na alo e tan! Nxu faxi Yesu a fe Xibaru Fajin nan nalideyi e ma, alogo nxu xa a fala e xa, a e xa xete fe fuuni itoe foxo ra, e yi bira habadan Ala foxo ra, naxan kore xonna nun boxo xonna nun igen daxi e nun e yi seene birin. ¹⁶ Waxati danguxine yi, Ala tin nen siyane birin yi sigan ti e gbee kiraan xon. ¹⁷ Koni a yi wali fajine ligama a fe sereyane ra. A yi tulen nafama kore, sansine yi bogima e waxatini, a yi e ralugo balon nun sewan na." ¹⁸ Hali xarandiine to falani itoe ti, a yi luxi ndedi yamaan xa saraxan ba e xa.

¹⁹ Yahudiyana ndee yi keli Antiyeki taan nun Ikoniyon taani. E yi yamaan nadin. E yi Peli magolon, e yi a bubu siga taan fari ma. E yengi yi a

* **14:12:** Gireki kaane gbee alane mangan yi xili nen Seyusi. E gbee alane xeraan fan xili nen Hereme.

ma, a a bata faxa. ²⁰ Koni Yesu fōxōrabirane to a rabilin, a yi keli, a mōn yi xētē taani. Na xōtōn bode e nun Baranabasi yi siga Deribe taani.

Eyi xētē Antiyōkiyi Siriyayi

²¹ Pōli nun Baranabasi yi Yesu a fe Xibaru Fajin kawandin ba Deribe taani, e xarandii wuyaxi sōtō na yi. Na xanbi ra, e xētē Lisitire taan nun Ikonyion taan nun Antiyōki taani. ²² E yi Yesu fōxōrabirane sēnbē so, e yi e ralimaniya, a e xa lu dēnkēleyaan kiraan xōn ma. E yi e xaran, e naxa, “A fērē mi na fō en xa tōrō nēn han, en yi fa lu sōe Ala Mangayani.” ²³ E yi fonne dōxō e xunna dēnkēleya yamaan keden kedenna birin yi. E sunna suxu, e yi Ala maxandi, e ne taxu Marigin na e dēnkēleyaxi naxan ma.

²⁴ E yi dangu Pisidiya yamanani, siga Panfiliya. ²⁵ E to Yesu a fe Xibaru Fajin nali Periga taani, e yi godo Atali taani. ²⁶ E kelixin mēnni, e dōxō kunkin kui, e xētē Antiyōki taani, e yi taxuxi Ala hinantenna ra dēnaxan yi a wanla fe ra, e naxan naka-mali.

²⁷ Pōli nun Baranabasi Antiyōki lixina, e yi dēnkēleya yamaan malan. Ala feen naxan birin ligaxi e xōn, e yi na birin yēba, e nun Ala tinxi kii naxan yi siya gbētēne yi findi dēnkēleya muxune ra. ²⁸ E yi waxati xunkuye ti Yesu fōxōrabirane fēma Antiyōki yi.

15

Yerusalēn Malanna fe

¹ Xēmēna ndee yi keli Yudaya yamanani, siga Antiyōki taani, e dēnkēleya muxune xaran fōlō, e naxa, “E mi nōe kisē fō e banxulan alo Musaa sariyana a falaxi kii naxan yi.” ² Fe matandi gbeen yi keli e nun Pōli nun Baranabasi tagi han e yi lan a ma, a Pōli nun Baranabasi nun Antiyōki dēnkēleya muxuna ndee xa siga Yerusalēn taani, e sa xērane nun fonne to falani ito ma.

³ Nayi, dēnkēleya yamaan yi e mali e siga. E yi dangu a falē Fenisa yamanan nun Samariya yamanani, siya gbētēne tubixi kii naxan yi Ala ma. Xibaruni ito yi e ngaxakedenne birin nasēwa kati! ⁴ E Yerusalēn taan lixina, dēnkēleya yamaan nun xērane nun fonne yi e rasēnē. Ala feen naxan liga e xōn ma, e na birin yēba e xa. ⁵ Farisi muxun naxanye bata yi denkēleya, na ndee yi keli, e naxa, “Fō siya gbētēne xa banxulan nēn, e yi yamari, a e xa Musaa sariyan suxu.”

⁶ Xērane nun fonne yi e malan, e feni ito fēsēfēsē.

⁷ Matandin jānxina, Piyēri yi keli, a yi a fala e xa, a naxa, “Ngaxakedenne, ε a kolon a Ala bata n sugandi ε tagi to mi na ra, alogo n tan xa Yesu a fe Xibaru Fajin nali siya gbētēne ma, e yi a me, e dēnkēleya. ⁸ Ala naxan muxun birin bōjē yi feene kolon, na bata e fan nasuxu, a a Nii Sarijānxin so e yii alo

a ligə en fan xa kii naxan yi.
 9 A mi tagi raba yo saxi en tan nun e tan tagi. Amasətə a bata e bəjien nasarijan dənkəleyaan xən. 10 Awa, nanfera ε Ala bunbama, ε goronna sa Yesu fəxərabirane xun ma, en benbane nun en tan yətəen mi nəe goronna naxan tongε? 11 Anu, en laxi a ra a en kisixi en Marigi Yesu a hinanna nan xən alo e tan.”

12 Yamaan birin yi e sabari, e yi e tuli mati Baranabasi nun Pəli a falan na. Ala taxamasenne nun kabanako feen naxanye liga e xən ma siya gbətəne tagi, e yi ne birin yəba yamaan xa. 13 E yelin falan tiyε waxatin naxan yi, Yaki yi keli, a naxa, “Ngaxakedenne, ε tuli mati n xuiin na! 14 Ala siya gbətən muxune findi a yamaan na kii naxan yi a singeni, Simən bata na yəba en xa. 15 Awa, nabine falan bata lan ito ma yati! Alaa falan səbəxi Kitabuni na kii nin, a naxa, 16 ‘Na xanbi ra, n mən fama nən, n Dawudaa banxi kalaxini tən. N na rafalama nən, n yi a nənən ti 17 alogo muxu dənxən naxanye luxi yamaan yε, ne xa Marigin fen, e nun siyane birin naxanye n xinla batuma,’* Marigina ito nan falaxi, naxan feni itoe birin ligama 18 naxanye kolonxi xabu a fələni.”

19 Yaki mən yi a fala, a naxa, “N gbee miriyani, siya gbətən naxanye tubima Ala ma, en

nama ne tərə. 20 Koni fo en xa kədin səbə, en yi a fala e xa, a e xa e yətə ratanga donseen donna ma naxan bata rali suxure kideni, e nun yanga suxun nun sube yifaxi donna nun sube wuli donna.† 21 Amasətə xabu en benbane waxatine yi, Musaa sariyana fe kawandin bama taane birin yi, a xaranma salide banxine kui Matabu Ləxəne birin yi.”

E kədin nasiga siya gbətəne dənkəleya muxune ma

22 Xərane nun fonne nun dənkəleya yamaan birin yi lan a ma, a e xa muxuna ndee sugandi e yε, e yi e rasiga Antiyəki yi Pəli nun Baranabasi fəxə ra. E yi Yudasi sugandi naxan mən xili Barasaba e nun Silasi, naxanye findixi yəeratine ra dənkəleya muxune yε. 23 E yi na xərane rasiga kedini ito ra e yii, a səbəxi, e naxa,

“Xərane nun fonne, ε ngaxakedenne bata kedini ito səbə dənkəleya muxune ma naxanye siya gbətəne yε Antiyəki nun Siriya nun Silisi yi. Nxu ε xəntən.”

24 “Nxu bata a mε, a muxuna ndee bata keli nxu konni, nxu mi naxanye xəxi, e sa ε tərə, e yi ε rakəntəfili e falane ra. 25 Nanara, nxu birin bata lan a ma, a nxu xa muxuna ndee rasiga ε ma sa en xanuntenne Baranabasi nun Pəli fari, 26 naxanye bata e niin gerun en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina wanla fe ra. 27 Nanara, nxu

* 15:17: Amosi 9.11-12   † 15:20: A mato Saraxaraline 18.6-18 nun Saraxaraline 17.10-16 kui. Siyana ndee yi wunla nan donma mənni.

Yudasi nun Silasi rafaxi ε ma feni ito yebadeni alogo e xuiin fan xa lan kedina falan ma.²⁸ Amasətə Alaa Nii Sarijanxin nun nxu tan bata tin, a nxu nama goron gbete sa ε xun ma ba sariyani itoe ra:²⁹ Ε xa ε yεtε ratanga donseen donna ma naxan bata rali susurene ma, e nun sube wuli donna nun sube yifaxi donna nun yanga susxuna. A lan ε nama na feene liga. Ala xa ε ratanga.”

³⁰ Nayi, e yi keli, e yi siga Antiyəki yi. E yi dənkeləya yamaan birin malan, e yi kedin so e yii.³¹ Yamaan to kedin xaran, e birin yi sewa na kawandi falana fe ra.³² Yudasi nun Silasi naxanye findixi nabine ra, ne fan yi dənkeləya muxune ralimaniya, e yi e sənbə so fala wuyaxi ra.³³ E to waxati ti e fəma, dənkeləya muxune yi tin e siga bəjəe xunbenli, e yi xεtε e xε muxune fəma.³⁴ Koni Silasi yi lu na.

³⁵ Pəli nun Baranabasi yi lu Antiyəki yi. E nun bonne yi lu xaranna tiyε, e lu Marigina falan kawandin bε.

Pəli nun Baranabasi fata fena

³⁶ Na dangu xanbini, Pəli yi a fala Baranabasi xa, a naxa, “En Marigina falan kawandin baxi taan naxanye birin yi, en mən xa xεtε mənne yi en ngaxakedenne xəntəndeni, alogo en xa sa a kolon e kii naxan yi.”³⁷ A xəli yi Baranabasi ma, Yoni Maraka xa siga e fəxə ra,³⁸ koni Pəli yi a miri, a na

mi daxa, amasətə a xεtε nən e fəxə ra Panfiliya yi benun e xa yelin e wanla ra.³⁹ E yi e bode matandi han, e fata. Baranabasi yi Yoni Maraka tongo, e so kunkin kui, siga Sipiri bəxəni fəxə igen tagi.

⁴⁰ Koni Pəli tan yi Silasi tongo e yi siga, dənkeləya muxune yelin xanbini e luyε Marigina hinantenyaan bun.

⁴¹ A yi dangu Siriya nun Silisi yamanane yi, a dənkeləya yamane sənbə so.

16

Timate yi siga Pəli nun Silasi fəxəra

¹ Pəli yi siga Deribe nun Lisitire yi. Dənkeləya muxuna nde yi na, a xili Timəte. Yahudiyen nan yi a nga ra e nun dənkeləya muxuna. Koni Gireki kaan nan yi a fafe ra.² Dənkeləya muxun naxanye yi dəxi Lisitire taan nun Ikoniyon taani, ne birin yi a xili fajin falama.³ A xənla yi Pəli suxu, a xa siga a ra a fəxə ra. Nayi, a yi a rabanxulan Yahudiyane fe ra naxanye yi na yamanani, bayo e birin yi a kolon a Gireki kaan nan yi a fafe ra.

⁴ E dangu taan naxanye birin yi, xərane nun fonne lanxi sariyan naxan ma Yerusalən taani, e yi na fala na kaane xa, alogo e xa a susu.⁵ Awa, dənkeləya yamane yi sənbən sətə dənkeləyani. Ləxə yo ləxə, muxune yi xun masama nən.

Pəli yi fe toon ti alo xiyeña

⁶ Alaa Nii Sarijanxin mi yi tinxi e Alaa falan nali Asi

yamanani. Nayi, e yi siga Firigi nun Galati yamanane yi.⁷ E Misi yamanan li waxatin naxan yi, e yi kata siga feen na Bitini yamanani, koni Yesu a Nii Sarinhanxin mi tin e xa.⁸ Nayi, e dangu Misi yamanani, siga Tirowasi taani.⁹ Kœen na, Pöli yi fe toon ti alo xiyena, a yi Masedoniya kaana nde to tixi, naxan yi a mafanma, a naxa, "Fa Masedoniya yamanani, i fa nxu mal!"¹⁰ Na fe toon danguxina, nxu* yi kata siga feen na Masedoniya yamanani mafuren, amasot nxu yilaxi a ra a Ala nan nxu xilixi Yesu a fe Xibaru Fajin nalideni e ma.

Lidi tubifena Filipi taani

¹¹ Awa, nxu yi so kunkin kui Tirowasi taani, nxu siga nxu tinxinni Samatirosi bœxöni fœxœ igen tagi. Na xœtœn bode, nxu siga Neyapoli taani.¹² Nxu yi keli na yi, nxu siga Filipi taani, na rabilinna taa singena Masedoniya bœxöni Romi kaane yi dœxi denaxan yi. Nxu yi xi dando ti na taani.¹³ Matabu Lœxöni, nxu yi mini na taan so deen na, nxu siga ba deen na. Nxu yengi yi a ma, a nxu yi Yahudiyane salidena nde toe mœnni. Naxanla naxanye yi malanxi na yi, nxu yi dœxœ ne fema, nxu falan ti ne xa.¹⁴ Na naxanle ye, keden yi na naxan yi xili Lidi, na yi kelixi Tiyatire taan nin. Dugi mamiloxi yulan nan yi a ra. A yi gaxu Ala yœe ra. A yi a tul

mati. Marigin yi a bœnen nabi alogo Pöli yi naxan falama a xa na suxu.¹⁵ E nun a kon kaane birin yi rafu igeni e tubi xinla ma. Na xanbi ra, a yi nxu mafan, a naxa, "Xa ε laxi a ra, a n denkelyaxi Marigin ma, ε fa yigiyi n ma banxini." A yi nxu karahan, a nxu xa so a banxini.

Pöli nun Silasi kasoon na

¹⁶ Lœxöna nde, nxu yi sigama salideni, nxu lan konyi sungutunna nde ra, yinnan yi naxan fœxœ ra alo ninginangana, a yi fe famatœne falama naxan baraka yi. A yi gbeti gbeen nan sœtœma na xœn so a kanne yii.¹⁷ A yi bira nxu nun Pöli fœxœ ra, yinnana a rasœnxœma, a falan ti a xœn, a naxa, "Kore Xœnna Alaa walikeen nan itoe ra! E kisi feen kiraan nan yitama ε ra!"¹⁸ A yi lu na lige xii wuyaxi han a yi gba Pöli ra. Dœnxeen na, a yi a yœe rafindi a ma, a yi falan ti yinnan xa, a naxa, "N bata i yamari Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli, xœte sungutunni ito fœxœ ra!" Yinnan yi xœte a fœxœ ra na waxatin yeteni!

¹⁹ Awa, a kanne a kolon waxatin naxan yi, a e mi fa gbeti sœtœma a ra sœnœn, e Pöli nun Silasi suxu, e yi e bubu, e siga e ra kuntigine fema lœxœ tideni.²⁰ E siga e ra kitisane yetagi. E yi a fala e xa, e naxa, "Yahudiyen nan xœmœni itoe ra, e en ma taan basanma kati!²¹ E yamaan

* **16:10:** Fœlo be ma, Kitabun yireni ito sebœ muxun luma a falœ fa fala "Nxu" naxan bunna neen Luka fan yi Pöli fœxœ ra sigatiini itoe yi.

xaranma namunna naxanye ma, en tan Romi kaane mi daxa en xa tin ne ma en yi e liga.”²² Ganla yi keli e xili ma, kitisane yi Pəli nun Silasi a domane ba e ma, e yi yamarin fi, a e xa e bulan.²³ E to e bulan kati, e yi e raso kasō banxini, e yi a fala kasō kantanna xa, a a xa e mara ki faj!²⁴ Kaso kantanna yamarin sətə waxatin naxan yi, a yi sa e sa kutun na kasō banxin tagi konkoni.

²⁵ Kœ tagini, Pəli nun Silasi yi Ala maxandima, e bətin bama Ala xa, kasorasaan bonne yi tuli matixi e ra.²⁶ Sanja ma kedenni, bəxən yi xuruxurun gbeen ti, han kasō banxin yi xuruxurun han! Banxin kasō yirene dəene birin yi rabi, yələnxənne yi ba kasorasane birin ma.²⁷ Kaso kantanna xulun waxatin naxan yi, a dəene rabixin to, a yi a silanfanna botinjə ayi,[†] alogo a xa a yəte faxa, bayo a yengi yi a ma, a kasorasane bata e gi.²⁸ Koni Pəli yi sənxə, a naxa, “I nama i yəte maxələ! Nxu birin be!”

²⁹ Nayi, kasō kantanna yi lənpun maxili, a so kasō banxini mafureñ, a xuruxurunma, a yi a bira Pəli nun Silasi bun ma.³⁰ Na xanbi ra, a yi e ramini, a yi e maxədin, a naxa, “Nnanfe ligə, n kisi?”³¹ E yi a yabi, e naxa, “Dənkəleya Marigi Yesu ma, i yi kisi, ε nun i ya denbayana.”³² E yi Marigina falan kawandin

ba e nun a denbayaan birin xa.³³ Na kœen yeteeñ na, kasō kantanna yi e tongo, a e maxələdene də fitan. E nun a muxune birin yi rafu igeni e tubi xinla ma mafureñ!³⁴ A siga Pəli nun Silasi ra a banxini, a donseen so e yii. E nun a denbayaan birin yi sewa amasətə e bata dənkəleya Ala ma.

³⁵ Kuye yibaxina, kitisane yi doma kanne rasiga kasō kantanna ma, e naxa, “Na xəməne bejin.”³⁶ Nayi, kasō kantanna yi a fala Pəli xa, a naxa, “Kitisane bata yamarin fi, a n xa i tan nun Silasi bejin, ε siga bəjəe xunbenli.”³⁷ Koni Pəli yi a fala doma kanne xa, a naxa, “E bata nxu tan Romi dugurenne bənbəkənenna ma, e mi sa nxu makitixi nən, e yi nxu sa kasoon na. Koni iki, e fa waxi nxu bejin feen nin wundoni ba? Na mi lanjə mumə! Fə e yeteeñ xa fa be, e fa nxu bejin.”

³⁸ Doma kanne yi sa falani ito ti kitisane xa. E a mə waxatin naxan yi, a Romi dugurennna nan Pəli nun Silasi ra, e gaxu kati!

³⁹ Nanara, e yi Pəli nun Silasi mafan. Na xanbi ra, e yi e ramini kasoon na, e yi e mafan, a e xa keli na taani.

⁴⁰ Pəli nun Silasi to mini kasoon na, e yi siga Lidi a banxini, e sa e ngaxakedenne li na, e yi ne ralimaniya, e siga.

[†] 16:27: Silanfanna: Sofane yəngeso dəgemanā.

*Pəli a kəntəfinle Tesaloniki
taan nun Beere taani*

¹ E yi dangu Anfipoli nun Apoloni taane yi, e fa Tesaloniki taani, Yahudiyane salide banxina nde yi denaxan yi. ²Pəli yi so e salide banxini alo a yi darixi a ra kii naxan yi. A yi xunsagi saxan ti na, Yahudiyane nun Pəli yi Kitabuna fe falama Matabu Ləxəne yi. ³A yi a yəba e xa, a a yita e ra fa fala a Alaa Muxu Sugandixin yi daxa a tərə, a yi keli sayani. A yi a fala e xa, a naxa, “N Yesu naxan ma fe kawandi bama ε xa, Alaa Muxu Sugandixin nan na ra.” ⁴Yahudiyana ndee yi la a ra, e yi sa Pəli nun Silasi fari. Gireki kaan naxanye yi gaxuxi Ala yεε ra, ne wuyaxi yi na ligi e nun naxalan xili kan wuyaxi.

⁵ Koni xəxələnyaan yi keli Yahudiyane ra, e fuyantenna ndee malan ləxəo tideni a e xa yamaan nadin, taan birin yi maxa. E siga Yason ma banxini Pəli nun Silasi fendi alogo e xa sa e ti yamaan yətagi. ⁶Koni e to mi e to, e yi Yason nun dənkeləya muxuna ndee bubu, e siga e ra taan kitisane fəma. E sənxə sənxə, e naxa, “Muxuni itoe dunuŋa birin yifuma, iki e bata fa be, ⁷Yason yi e yigiya a banxini. Muxuni itoe birin tondixi Romi Manga Gbeena sariyan suxε, amasətə e a falama a manga gbətə na naxan xili Yesu.” ⁸Na falane yi taan kitisane nun yamaan nakəntəfilı, ⁹e mi Yason nun bodene bejın fə e to e xunba gbetin fi.

E siga Beere taani

¹⁰ Kəe to so, dənkeləya muxune yi Pəli nun Silasi rasiga Beere yi. E na li waxatin naxan yi, e siga Yahudiyane salide banxini. ¹¹Beere kaane yugon yi fan Tesaloniki kaane xa, bayo Alaa falan nasuxun kunfan yi ne yi. Ləxə yo ləxə e yi Kitabun fəsəfəsema nən alogo e xa Pəli a falane nəndin kolon. ¹²Yahudiya wuyaxi yi dənkeləya e yε, e nun Gireki naxalan xili kan wuyaxi nun Gireki xəmə wuyaxi. ¹³Koni Yahudiyen naxanye yi Tesaloniki taani, ne to a mə a Pəli Alaa falan nalima Beere taani, e fan yi fa na yi, e yamaan nadin, a yi maxa. ¹⁴Mafuren dənkeləya muxune yi Pəli rasiga fəxə igen binni, koni Silasi nun Timəte yi lu Beere taani. ¹⁵Muxun naxanye sa Pəli mati, ne yi siga a ra han Atəna taani. Na xanbi ra, e mən yi xətə Beere taani Pəli a jungu xuiin na, a Silasi nun Timəte xa fa a fəma sinma.

Pəli Atəna taani

¹⁶ Pəli yi e legedenma waxatın naxan yi Atəna taani, a niin yi rajaxu a ma, bayo a bata yi a to, a susure yiren nan yi na taan na. ¹⁷Nanara, e nun Yahudiyane yi batuma feene ma salide banxini e nun Girekin naxanye yi gaxuma Ala yεε ra, e nun a yi naralanma muxun naxanye ra ləxə tideni ləxə yo ləxə. ¹⁸Lənnilana ndee yi na yi, e yi xili Epikuri muxune nun Sitoyisi muxune, ne yi

falan ti fələ a xa.* Nde yi lu e bode maxədinjə e naxa, “Fala tiini ito waxy nanse fala fe yi?” Bonne naxa, “A ligaxi alo a ala xəjnene nan ma fe ralima.” Amasətə Pəli yi Yesu a fe xibarun kawandin bama e nun a keli fena sayani.¹⁹ Nayi, e yi Pəli tongo, e siga a ra Areyopagi malan yireni, e yi a fala a xa, e naxa, “N xu wama a kolon feni nanse xaran nənəni ito ra i naxan ma fe falama?²⁰ Amasətə nxu fe nənəni nan mema, nxu waxi e bunna kolon feni.”²¹ Atēna kaane nun xəjen naxanye yi e yε, ne yi e waxatin birin nadanguma fala nənəni nan tun namedehyi.

²² Pəli yi ti yamaan tagi Areyopagi fala tideni, a naxa, “Atēna kaane, n bata a to a ε dinaxi feen birin yi.²³ Amasətə n yi ε taani sigama waxatin naxan yi, n yi ε batu seene toma. N mən bata saraxa gandena nde fan to, a səbəxi denaxan ma fa fala, ‘En mi ala naxan kolon.’ Awa, ε naxan batuma ε mi a kolon n faxi na nan ma fe ralideyi ε ma.²⁴ Ala naxan dunuja nun a yi seene birin daxi, na nan kore xənna nun bəxə xənna Marigin na. Na mi dəxəma seene batu banxine kui muxune naxanye tixi.²⁵ A mako mi muxun yii fəxən ma. Amasətə a tan nan siimayaan firma yamaan

ma, e nun niiraxinla nun seen birin.²⁶ A siyane birin da nən mini muxu kedenni. A yi e dəxə dunuja yiren birin yi. A yeteeen yi e gbee waxatine nun e dəxədene danne ragidi.²⁷ Ala na ligaxi nən alogo muxune xa a fen, e yi kata a kolon feen na, xa e nəe. Anu, a mi makuya en sese ra.²⁸ Amasətə, ε gbee fala jnaxumε tiina ndee a falama, e naxa, ‘En dunuja yi gidin ligama a tan nin, en na en masigama a tan nin, en luma dunuja yi a tan nin.’ E mən naxa, ‘Ala bənsənna nan en fan na.’²⁹ Xa Ala bənsənna nan en tan na, en nama en miri, a Ala maliga xəmaan na hanma gbetina hanma gəmə sawuran naxan nafalaxi adamane kətənə nun miriyane xən. ³⁰ Ala mi na fe kolontareya waxatine yatəxi, koni iki, a muxun birin xilima yiren birin yi, a e xa e kəjaan maxete.³¹ Amasətə a bata ləxə keden nagidi a dunuja birin kitin bolonma naxan yi tinxinni a muxu yəbaxin xən. A bata na kanna mataxamaseri muxun birin xa, a to a rakeli sayani.”

³² E to Pəli xuiin mə a muxune kelima sayani, nde yi a magele, koni bonne naxa, “N xu mən waxi i ya falan name feni waxati gbete.”³³ Nanara, Pəli yi keli e tagi.³⁴ Koni muxuna ndee yi sa a

* **17:18:** Men kaana ndee yi findixi xili kanne ra e miriya tilinxine fe ra lan dunuja kəjaan fəsəfəsen ma. E mi yi dina yi. E fe fəsəfəseni nan yi findixi e gbee dinan na. Epikuri muxune yi biraxi muxuna nde a xaranna fəxə ra naxan xili Epikuri. E yi laxi a ra a dunuja feene mi ragidixi fəxunna ayi gbansan nan muxun malima e xa e masiga tərəyaan na. Sitoysi muxune yi biraxi muxu gbete a xaranna fəxə ra naxan xili Senoni. E yi waxi dunuja gelene kolon feni alogo e xa e susu ki fajti.

fari, e dënkeləya alo Denisi Areyopagi muxuna nde, e nun naxanla nde naxan yi xili Damarisi e nun ndee gbeteye.

18

Pəli yi siga Kərenti taani

¹ Na xanbi ra, Pəli yi keli Atəna taani, a siga Kərenti taani. ² A Yahudiyana nde li na, naxan yi xili Akila Pontu kaana. E nun a naxanla Pirisila yi baxi fade nən sa keli Itali yamananı. Amasətə Manga Kilədi bata yi a yamari a Yahudiyane birin xa keli Romi taani. Pəli yi kafu e ma, ³ bayo e birin yi fatan wali siya kedenni ito ra, kidi degəna bubun na. A yi lu e fəma walideni. ⁴ Matabu Ləxən birin, a yi falan tima nən Yahudiyane salide banxini, a yi kata Yahudiyane nun Girəkine masətədeni. ⁵ Silasi nun Timətə na li waxatin naxan yi keli Masedoniya yi, Pəli yi lu kawandin bə waxatin birin. A sereyaan ba Yahudiyane xa, a Yesu nan Alaa Muxu Sugandixin na. ⁶ Koni Yahudiyane to a matandi, e a rayelefu, a yi a domani kunkun taxamasenna ra, a yi a fala e xa, a naxa, "Xa ε halagi, ε yetəen nan funfu na ra. Na goronna mi fa n tan xun ma. Iki n sigama siya gbetene nan fəma." ⁷ Awa, a yi keli na, a siga, a sa so muxuna nde a banxini naxan yi xili Titi-Yusutu. Ala yəeragaxu muxun nan yi na ra. A banxin yi salide banxin dəxən ma. ⁸ Salide

banxin kuntigin naxan yi xili Kirisipu, na nun a denbayaan birin yi dënkeləya Marigin ma. Kərenti kaa wuyaxi yi a falan mə, e dënkeləya, e rafu igeni e tubi xinla ma.

⁹ Ləxəna nde, Pəli yi fe toon ti kəeən na alo xiyena. Marigin yi a fala a xa, a naxa, "I nama gaxu, koni falan ti! I nama i dundu! ¹⁰ Amasətə n na i fəxə ra. Muxu yo yii mi i liyε, a fe jaxin naba i ra, bayo n ma muxu wuyaxi taani ito yi!" ¹¹ Nanara, Pəli yi lu na yi jee keden kike sennin, a yamaan xaran Alaa falan ma.

¹² Galiyon yi Akaya yamaña kanna ra waxatin naxan yi, Yahudiyane birin yi e malan Pəli xili ma, e siga a ra kiti sadeni. ¹³ E yi a kansun, e naxa, "Xəməni ito yamaan mabandunma Ala batu kiina nde nin naxan mi daxa sariyani."

¹⁴ Benun Pəli xa falan ti, Galiyon yi a fala Yahudiyane xa, a naxa, "Xa ε tan Yahudiyane yi ε mawugama tinxintareyana fe yi nun hanma gbalona nde, a yi lan nun nayi n xa n tuli mati ε falan na. ¹⁵ Koni ε to ε bode matandima ε falane yi, e nun xinle nun ε gbee sariyane, na ε tan nan ma. N tan mi waxi findi feni na feen kitisaan na." ¹⁶ A yi e kedi kiti sadeni. ¹⁷ Awa, e birin yi salide banxin kuntigi Sosaten susu, e yi a mabənbə kitisa banxin yətagi. Koni Galiyon ma fe mi taran na yi hali!

E xətə Antiyəki taani

¹⁸ Pəli yi soge wuyaxi ti a ngaxakedenne fəma Kərenti taani. Na xanbi ra, a yi keli e fəma. E nun Pirisila nun Akila yi so kunkin kui siga Siriya yamanani. Koni a bata yi a xunna bi Sankire taani a dətiina nde a fe ra. ¹⁹ E to sa Efəsi li, Pəli yi Pirisila nun Akila lu na yi. Koni Pəli yetəen yi siga Yahudiyane salide banxini, e falan ti e bode tagi. ²⁰ E yi a mafan, a a xa bu e fəma, koni a mi tin. ²¹ A yi sigama waxatin naxan yi, a yi a fala e xa, a naxa, “Xa Ala tin, n mən fama nən e fəma.” A yi dəxə kunkin kui, a siga Efəsi taani.

²² A Sesariya taan li waxatini naxan yi, a yi siga Yerusalən taani, a sa na dənkəleya yamaan xəntən. Na xanbi ra, a yi siga Antiyəki taani. ²³ A yi waxatidi ti, a yi siga. A yi a masiga ti Galati yamanan nun Firigi yamanan birin yi, a yi Yesu fəxərabirane kawandi, e sənbən sətə.

Apolosi Efəsi nun Kərenti yi

²⁴ Na waxatini, Yahudiyana nde yi siga Efəsi taani, a xili Apolosi naxan bari Alesandire taani. A yi falan kolon kati, a yi Kitabun kolon ki fəji. ²⁵ A yi xaranxi Marigina Kirana fe ma. A yi Yesu a fe xaranna tima a səbəen nun tinxinna nin. Koni a yi Yoni a xaranna nan gbansan kolon marafu feen na igeni. ²⁶ A yi falan ti fələ xaxili ragidini Yahudiyane salide banxini. Pirisila nun Akila a xuiin mə waxatin naxan yi, e yi a tongo, e yi Alaa Kirana

fe yəba a xa a kiin yətəni. ²⁷ Siga xənla bata yi Apolosi susu Akaya yamanani. Nanara, dənkəleya muxun naxanye yi Efəsi taani, ne yi a mali, e kədin səbə Yesu fəxərabirane ma Akaya yi, a e xa a yisuxu na yi. A na li waxatin naxan yi, naxanye yi dənkəleyaxi Ala hinanna barakani, a yi ne mali kati! ²⁸ Amasətə a yi Yahudiyane falan matandima sənbəni kənənni, a yi a yita Kitabun kui, a Yesu nan Alaa Muxu Sugandixin na.

19

Pəli yi siga Efəsi taani

¹ Apolosi yi Kərenti taani waxatin naxan yi, Pəli yi geya yamanani siga, a yi fa Efəsi taani. A yi Yesu fəxərabirana ndee li na yi. ² A yi e maxədin, a naxa, “Ə dənkəleya waxatini naxan yi, ə yi Alaa Nii Sarıjanxin sətə ba?” E yi a yabi, e naxa, “Nxu munma sa Alaa Nii Sarıjanxina fe mənən.” ³ Pəli yi e maxədin, a naxa, “Ə rafuxi igeni xaranna mundun xən?” E yi a yabi, e naxa, “Yoni gbee marafuun xaranna.” ⁴ Pəli yi a fala e xa, a naxa, “Yoni yi muxune rafuma igen nin alogo e xa e kəjaan maxətə. A yi a falama yamaan xa nən, a e xa dənkəleya na kanna ma naxan fama a tan xanbi ra. Na nan Yesu ra.”

⁵ E na mə waxatin naxan yi, e rafu igeni Marigi Yesu xinli.

⁶ Pəli yi a yiin sa e ma, Alaa Nii Sarıjanxin yi godo e ma, e yi falan ti xui gətəne yi, e

yi nabiya falane ti. ⁷ E tan naxanye birin yi na, muxu fu nun firin jəxəndən.

⁸ Pəli yi siga Yahudiyane salide banxini, a falan ti yamaan xa xaxili ragidini kike saxan. A yi kata a xa e mabandun Alaa Mangayaan ma. ⁹ Koni ndee yi tengbesen, e mi tin dənkəleye, e yi lu Yesu a Kirana fe yibəsə yamaan yetagi. Nanara, Pəli yi a masiga e ra, a Yesu fəxərabirane xali e danna. E yi lu falan tiyə ləxə yo ləxə Tiranusi a xarande banxini. ¹⁰ Na yi lu ligə han jəe firin. Nanara, muxun naxanye birin yi dəxi Asi yamanani, Yahudiyane nun Girəkine, ne birin yi Marigina falan mə.

Sebaa dii xəmene fe

¹¹ Ala yi kabanako fe gbeene liga Pəli xən ma. ¹² Nanara, dugi dungin nun wali domaan naxanye bata yi din a fatin na, e yi ne tongoma nən, e yi e sa furemane fatin ma. E yi kendəya, yinnane fan yi xətə e fəxə ra. ¹³ Yahudiyan naxanye yi sigama yirene yi yinnane kedidi, ne fan yi kata Marigi Yesu xinla rawalideni e yinnan naxine kedi. E yi a falama yinnane xa nən, e naxa, “N bata ε yamari Yesu xinli, Pəli naxan ma fe kawandi bama, ε xətə muxuni ito fəxə ra!” ¹⁴ Yahudiyane saraxarali kuntigina nde Sebaa dii xəmə soloferene yi na nan ligama.

¹⁵ Koni ləxəna nde yinnan yi e yabi, a naxa, “N Yesu

kolon, n Pəli fan ma fe kolon, koni nde ε tan na?” ¹⁶ Yinnan yi xəmən naxan fəxə ra, na yi dutun e ma sənbən na, han a yi e birin nə. A yi e mabənbə han e ragenle yi e gi, e maxəlxin yi mini banxini. ¹⁷ Yahudiyane

nun Girəkin naxanye yi dəxi Efəsi taani, ne to ito mə, e birin yi gaxu kati! Marigi Yesu xinli binya han!

¹⁸ Muxun naxanye dənkəleya, na wuyaxi yi fa, e yi e ti e fe naxine ra kənənna ma.

¹⁹ Naxanye yi woyiməyaan ligama, ne yi e kədine malan, e fa e ra, e yi e gan birin yetagi. E yi kədine sareñate, a birin malanxina, gbeti gbanan wuli tongue suulun.

²⁰ Alaa falan yi xuyama ayi na kii nin, Marigin sənbən barakani.

Sənxə sənxə naxan te Efəsi taani

²¹ Na feene danguxina, Pəli yi a miri, a xa siga Masedoniyə nun Akaya yamanani, siga han Yerusalən taani. A yi a fala, a naxa, “N na siga na waxatin naxan yi, fə n xa sa Romi fan to.” ²² Nanara, a yi a mali muxu firin nasiga Masedoniyə yamanani, Timəte nun Erasite. A tan yi lu Asi yamanani ndedi.

²³ Na waxatini, sənxə gbeen yi te Efəsi taani masətə Yesu a Kirana fe ma.

²⁴ Xabuna nde yi na, a xili Demetiri. A tan nan yi e gbee ala naxalanmana nde Aritemi batu banxin sawura xunxurine rafalama gbeti bənbəxin na. Na yi tənə gbeen

nan sötöma a tan nun a walikε bodene xa. ²⁵ Nanara, a yi a walikε bodene birin xili, e nun naxanye yi na wali sifan ligama, a yi a fala e xa, a naxa, “Nfafane, ε a kolon en nafunla sötöma wanli ito nin. ²⁶ Pəli ito feen naxan ligama, ε bata na mε, ε yi a to. A naxa, a muxune suxuren naxanye rafalama e ala ra, Ala mi ne ra mumε! A bata muxu wuyaxi mayenden, a yi e maxεtε Efesi taani be e nun fayida Asi yamanan birin. ²⁷ Fe xədəxən nan na ra. En ma wanli ito fama xili jaxin sötödeni nən! En ma ala Aritemi batu banxin fan yi xunna kala. Aritemi naxan batuma Asi yamanan nun dunuja yiren birin yi, na binyen bama a ma nən.”

²⁸ Yamaan falani itoe mε waxatin naxan yi, e bəjən yi te, e sənxə sənxə, e naxa, “Efesi kaane gbee ala Aritemi gbo!” ²⁹ Sənxə sənxən yi te taan yiren birin yi. Yamaan yi Pəli sigati bodene suxu, Gayi nun Arisitaraki, Masedoniya kaane. E birin gitmatən yi siga ne ra yamaan malanden. ³⁰ A xənla yi Pəli suxu, a xa siga yamaan yetagi koni Yesu fəxərabirane mi tin a siga. ³¹ Yamanan muxu gbeena ndee naxanye yi Pəli xəyine ra, na ndee yi xəraan nasiga a ma, e yi a mafan a nama so yamaan ye. ³² Malanden tan yi basanxi han! Ndee yi sənxəma fena nde ra, bonne yi sənxəma fe gbətε ra, amasətə e yi malanxi na feen naxanye ma, a wuyaxi mi yi sa ne

kolon nən. ³³ Yahudiyane yi muxuna nde radinma yεen na alogo a xa falan ti naxan yi xili Alesandire. Muxuna ndee yi a yεbama a xa naxan ligaxi, nayı, a yi yamaan masabari a yiin na alogo a xa falan ti. ³⁴ Koni e a kolon waxatin naxan yi, a Yahudiya nan yi a ra, e birin yi sənxə e bode xən ma han waxati xunkuye, e naxa, “Efesi kaane gbee ala Aritemi gbo!”

³⁵ Dənxən na, taan səbeli tiin yi yamaan masabari, a naxa, “Efesi kaane, dunuja muxune birin a kolon, a Efesi taan nan Aritemi batu banxin kantanma e nun a sawuran naxan godo keli kore! ³⁶ Muxu yo mi nəe feni itoe matandε. Nanara, ε lan nən ε yi ε sabari. E nama fefe liga a wolonni. ³⁷ E bata fa muxuni itoe ra be koni e mi se mujaxi alane batu banxine yi, e mi en ma suxuren naxalanmaan nayelefuxi hali! ³⁸ Xa mawugana nde Demetiri nun a walikεen bodene kui lan muxu yo ma, kitibatun kitisanma na. E xa sa e mawuga menni. ³⁹ Xa ε mən wama fe gbətε xən ma fə ε xa a fala taan dugurenne malanni. ⁴⁰ E nama sa en kansun murutε feen na to sənxə sənxəna fe ra. Bayo en mi nəe dentegε yo se malanni ito ti xunna ma.” A yelinxini ito fale, a yamaan nasiga.

20

Pəli Masedoniya nun
Akaya yi

¹ Sənxə sənxən baxina a ra, Pəli yi Yesu fəxərabirane malan. A yi e ralimaniya, a yi a jnungu e ma. Na xanbi ra, a siga Masedoniya yamananani. ² A dangu na yamanan birin yi, a yamaan nalimaniya fala wuyaxi ra. Na danguxina, a siga Gireki yamananani, ³ a kike saxan ti na yi. A yi waxi siga feni Siriya yamananani kunkin kui, koni a to a kolon a Yahudiyane bata yanfan so a ma, a yi a miri, a xa xətə Masedoniya kiraan xən ma. ⁴ Pirusi a dii xəmən Sopateri Beere kaan yi siga a matideni, e nun Arisitaraki nun Sekondu Tesaloniki kaane nun Gayi Deribe kaan nun Timate e nun Tikiko nun Tirofime naxanye kelixi Asi yamananani. ⁵ Ne yi siga yeeen na, e sa nxu legeden Tirowasi taani. ⁶ Buru Tetaren Sanla* danguxina, nxu yi dəxə kunkin kui keli Filipi taani. Xii suulun danguxina, nxu yi sa bonne li Tirowasi taani, nxu yi ləxə xun keden ti na yi.

Pəli Eyutiki rakeli fena sayani

⁷ Simitin jinbanna ra, nxu yi malanxi buruni gira feen na nxu bode xən ma.[†] Pəli yi falan ti yamaan xa, a lu falan tiyə han kəe tagini amasətə a yi sigama nən na xətən bode. ⁸ Nxu yi malanxi kore banxin naxan kəe ra, lənpu wuyaxi yi mənni. ⁹ Banxulanna nde yi na yi a xili Eyutiki, na

yi dəxi kore banxin foye soden nan na. Pəli to yi falan xunkuyama ayi, na banxulanna yi xi han! Xixənla yi gbo ayi han, a yi bira keli kore banxin saxanden. E yi sa a faxaxin li. ¹⁰ Awa, Pəli yi godo, a yi a felen a xun ma mafurən, a yi a tongo, a naxa, “E nama xamin, a niin mən a yi.” ¹¹ Na xanbi ra, Pəli mən yi te sangansoon kəe ra. A yi buruni gira, a yi a don. Pəli yi falan ti e xa han xətənni, na xanbi ra a yi siga. ¹² E siga banxulanna kəndən na, na yi e ralimaniya ki fəni.

Pəli jnungu fena Efəsi kaane ma

¹³ Nxu yi siga Pəli yee ra kunkin kui Asosi taani, nxu yi Pəli tongoma kunkin kui dənaxan yi. Amasətə, a yi sigama a sanna nan ma. ¹⁴ A to nxu li Asosi taani, nxu yi a tongo kunkin kui, nxu yi siga taana nde yi, naxan yi xili Mitilene. ¹⁵ Na xətən bode, nxu yi keli na yi, siga igen xun ma han Kiyo taani. A soge firindeni, nxu yi fa Samosi yi, a soge saxandena, nxu sa Miletli li. ¹⁶ Pəli yi a ragidi, a xa dangu Efəsi taan dəxən kunkin kui amasətə a mi yi waxi ti feni, alogo a nama bu Asi yamananani. A yi mafuraxi alogo Se Xaba Singen Sanla xa a li Yerusalən taani, xa na lanjə.

Pəli a jnungu xuina

* **20:6:** Buru Tetaren Sanla: Yahudiyane yi burun donna xii soloferə ləben mi saxi naxan yi sanli ito yi. E sarıjan kiina nde nan yi a ra. A mato Xərəyaan 12.15 kui. † **20:7:** Yanyina nde, feni ito findixi Marigina ximənna nan na.

¹⁷ P̄oli yi x̄eraan nasiga Efesi taani keli Miletı yi, a denkeleya yamaan fonne xa fa. ¹⁸ E to fa, a yi a fala e xa, a naxa, "Xabu n faan soge singena Asi yamanani ε tagi, ε n kewanle kolon. ¹⁹ N bata wali Marigin xa yεte magodon nun yεegeni. N m̄n yi t̄r̄oma Yahudiyane yanfantenyaa bun. ²⁰ ε a kolon a n mi ε munanfan fe yo luxunxi ε ma. N bata xaranna ti ε xa yamani e nun ε banxine yi. ²¹ N bata a rali Yahudiyane nun Gir̄kine birin ma a e xa e kejaan maxεtε, e tubi Ala ma, e denkeleya en Marigi Yesu ma."

²² "Nba, Alaa Niin nan sigama n na Yerusalen taani iki. Feen naxanye sa ligama n na na yi, n mi ne kolon. ²³ N naxan tun kolon f̄o n n̄ema danguma taa yo taa, Alaa Nii Sarijanxina n nakolonma a kasorasaan nun t̄r̄o wuyaxi n mameen yεen na. ²⁴ Koni n mi n niin yatexi sese ra f̄o n bata kiraan naxan dε suxu, n xa na rakamali. Marigi Yesu wanla naxan soxi n yii, n xa na rajan. Na ni ito ra, a n xa Alaa hinanna fe Xibaru Fajin seren ba."

²⁵ "Iki n na a kolon, fa fala n bata sigan ti ε tan naxanye birin tagi, n yi Alaa Mangayaan kawandin ba ε xa, ε tan sese mi fa n toma s̄on̄on. ²⁶ Nanara, n na a falama ε xa to yeteni, xa ε tan nde yo halagi, na goronna mi fa n tan xun ma. ²⁷ Amasot̄o n bata Ala sagoon birin nali ε ma, a sese mi fa luxi. ²⁸ ε j̄ox̄o lu ε yetε x̄on e nun Alaa Nii

Sarijanxina ε findixi yamaan naxan birin masuxu muxuye ra. ε Alaa yamaan masuxu alo xuruse rabaan nun a kuruna bayo a bata a sara a yetε wunla ra. ²⁹ Amasot̄o n na kolon, n na keli ε tagi waxatin naxan yi, muxu jaxine fama n̄en sodeni ε tagi, e kata ε yamaan kaladeni alo kankone xuruse kurun tagi. ³⁰ Muxuna ndee kelima n̄en ε tagi, e yi fala tinxintarene ti alogo Yesu f̄ox̄rabirane xa bira e f̄ox̄ ra. ³¹ Nanara, ε lu ε yεe ra yi! N na ε keden kedenna birin nakolonxi feen naxanye ma j̄ee saxan k̄eeen nun yanyina yεegeni, ε nama ninan ne x̄on!"

³² "Awa, iki n bata ε taxu Ala ra e nun a hinan falan naxan n̄oe senben fiye ε ma, a yi na keen fi ε ma naxan maraxi muxu sarijanxine birin xa. ³³ N mi kunfaxyi muxu yo a gbeti x̄on, hanma xemana, hanma dugine. ³⁴ ε yetεna a kolon, n yetεen yii f̄ox̄ne nan nxu nun n lanfane makone fanxi. ³⁵ A lan en xa fangatarene mali kii naxan yi, n bata na birin yita ε ra wali x̄odexε sifani ito x̄on ma. Marigi Yesu falan naxan ti, ε xaxili lu ne x̄on ma. A naxa, 'Naxan seen fima, na barayin gbo dangu a s̄oto muxun na.'

³⁶ P̄oli to yelin falan tiye ε xa, a yi a xinbi sin e f̄ema, ε birin yi Ala maxandi. ³⁷ E birin yi wuga, e yi e yiin nabilin P̄oli ma, e yi a sunbu. ³⁸ A to a fala e xa, a naxa, a e mi fa a toma s̄on̄on, na yi e sunu kat. E sa a mati han kunki deen na.

21

Pəli siga fena Yerusalen taani

¹ Nxu fata xanbini, nxu yi nxu tinxin Kosi bəxən na kunkin kui. Na xətən bode, nxu sa so Rəde bəxəni, nxu yi keli menni nxu fa Patara taani. ² Nxu yi kunkina nde li men naxan yi fəxə igeni gidima siga Fenisa yamanan binni, nxu yi te na kui. ³ Nxu Sipiri bəxən toxina, nxu yi dangu a ra, a lu kəmen fəxən binni. Nxu yi siga Siriya yamanan binni. Nxu sa Tire taan li, kunkin yi lanma a xa goronne ragodo dənaxan yi. ⁴ Nxu yi Yesu fəxərabirana ndee li men. Nxu yi ləxə xun keden ti ne fəma. E yi a fala Pəli xa Alaa Nii Sarıjanxin sənbəni, e naxa, a a nama siga Yerusalen taani. ⁵ Koni na xunsagin jənxina, nxu yi keli, nxu siga. Yesu fəxərabirane birin yi sa nxu mati, e nun e jəxanle nun e diine han taan fari ma. Nxu yi nxu xinbi sin baan də, nxu yi Ala maxandi menni. ⁶ Na xanbi ra, nxu yi nxu jəngu nxu bode ma, nxu so kunkin kui, e tan yi xətə e konni.

⁷ Nxu yi sigama kunkin kui, keli Tire taani siga Pitolome taani, nxu yi dənkeleya muxune xəntən na yi, nxu ferijən e fəma. ⁸ Na xətən bode nxu yi keli men, nxu yi siga Sesariya taani. Nxu yi sa so Filipi Xibaru Fajı Raliin konni naxan yi na muxu sugandixi soloferene ye.*

⁹ Dii təmə fututare rasəlonxi naanin yi Filipi yi, ne yi nabiya falane tima. ¹⁰ Nxu xi dando tixin na, nabiin naxan yi xili Agabusi, na yi fa sa keli Yudaya yi. ¹¹ A yi fa nxu fəma, a yi Pəli a tagi xidin tongo, a yi a yətə sanne nun a yiine xidi na ra, a naxa, “Alaa Nii Sarıjanxin naxa, ‘Yahudiyane tagi xidini ito kannna xidima ikiini Yerusalen taani, e a so siya gətəne yii.’”

¹² Nxu na mə waxatin naxan yi, nxu birin yi Pəli mafan, a a nama siga Yerusalen taani. ¹³ Koni a yi nxu yabi, a naxa, “Nanfera ε wugama han ε n bəjən kala? Amasətə n yitənxi na a ra e xa n xidi Yerusalen taani, e yi n faxa Marigi Yesu xinla fe ra.” ¹⁴ A to mi tin nxə falan suxε, nxu mi kankan a ma, nxu yi a fala, nxu naxa, “Marigin səgoon xa liga.”

¹⁵ Na ləxəne to dangu, nxu yi nxu yitən, nxu yi siga Yerusalen taani. ¹⁶ Yesu fəxərabirana ndee yi nxu mati keli Sesariya taani. E yi nxu xali Menason Sipiri kaan konni, nxu yi lan nxu xa yigiyə dənaxan yi. Yesu fəxərabiran nan yi a ra xabu waxati xunkuye.

Pəli yi Yaki xəntən

¹⁷ Nxu Yerusalen taan li waxatin naxan yi, dənkeleya muxune yi nxu yisuxu sewani. ¹⁸ Na xətən bode, nxu nun Pəli yi siga Yaki xəntəndeni. Dənkeleya ya maan fonne birin yi malanxi

* **21:8:** A mato Xərane 6.5 nun Xərane 8.5-40 kui.

na yi. ¹⁹ Pəli yi e xəntən, a yi a wanla birin dəntəgen sa e xa Ala feen naxanye ligaxi siya gbetene tagi. ²⁰ E na mə waxatin naxan yi, e birin yi Ala tantun. E a fala Pəli xa, e naxa, “Nxu ngaxakedenna, a mato, Yahudiyan wuli wuyaxi bata dənkəleya, e birin mən tunnafanxi Musaa sariyan suxudeni. ²¹ Anu, muxune ito nan falaxi e xa, e naxa, a Yahudiyan naxanye birin siya gbetene ye, a i ne xaranma e xa xətə Musaa sariyan fəxə ra, a e mən nama e diine banxulan, a e nama en ma namunne suxu. ²² En fa nanfe ligan nayi? Amasətə sike yo mi na, e a məma nən, a i bata fa. ²³ Nanara, nxu naxan falama i xa, i xa na liga. Awa, xəmə naanin be naxanye bata e de ti Ala xa. ²⁴ Siga e fəxə ra, ε sa ε rasarijan ε bode xən ma. I mən xa e sareñ fi, alogo e xa e xunne bi. Nayi, birin a kolonma nən, a e feen naxanye falaxi i ya fe yi, a nəndi mi e sese ra, koni a i fan yətəen Musaa sariyane suxi. ²⁵ Koni siya gbeten naxanye tan bata dənkəleya, nxu bata nxə miriyane səbe, nxu yi a rasiga ne ma. Nxu naxa, e xa e yətə ratanga doneen donna ma naxan bata rali suturene ma, e nun sube wunli donna nun suben yifaxi donna nun yanga suxuna.”[†]

²⁶ Na xətən bode, Pəli yi na xəməne tongo e yi rasarijan e bode xən ma. Na xanbi ra, a so Ala Batu Banxini alogo a

xa a fala e xa e sarijan ləxəne rakamalima waxatin naxan yi, e yi saraxan ba e keden kedenna birin xa.

Pəli suxu fena Ala Batu Banxini

²⁷ Soge solofereden janmatəna, Yahudiyan naxanye keli Asi yamanani, ne yi Pəli to Ala Batu Banxini. E yi yamaan birin nadin a xili ma, e yi a suxu. ²⁸ E sənxə sənxə, e naxa, “Isirayila muxune, ε nxu mali. Xəməni ito nan sigama yiren birin yi, a xaranna ti en ma yamaan nun Musaa sariyan nun yireni ito xili ma. A yətəen bata Girekine raso Ala Batu Banxini, e yi na sarijanna kala.” ²⁹ E ito falaxi nən bayo e bata yi Tirofime Efəsi kaan to a fəxə ra taani, e yengi yi a ma a Pəli bata yi a raso Ala Batu Banxini.

³⁰ Taan birin yi maxa, yamaan yi e gi sa keli yiren birin yi. E yi Pəli suxu, e yi mini a bubue Ala Batu Banxini tande ma. E yi a so dəene ragali keden na.

³¹ Yamaan yi waxi Pəli faxa feni. Muxuna nde yi fa a fala Romi kaane sofa ganla mangan xa, a sənxə sənxən Yerusalən taan yiren birin yi. ³² Sofa mangan yi sofane nun sofa kəmen kuntigine xili, e siga e giye yama gbeen fema. Na muxune sofane to waxatin naxan yi, e ba Pəli bənbə. ³³ Sofa mangan yi sa Pəli suxu, a yi e yamari, a e xa a xidi yələnxən firin na. Na xanbi ra, a yi maxədinna

[†] 21:25: A mato Xərane 15.20 kui.

ti a nde a ra, e nun a naxan ligaxi.³⁴ Koni muxuna ndee yi sənxəma fena nde ra, bonne sənxəma fe gbete ma. Sofa mangan mi yi sese yee toma sənxə sənxəni. Nayi, a yi yamarin fi a e xa siga Pəli ra yire makantinxini.³⁵ Pəli to e banxin te dəen li, fə sofane xa yi fa a tongo nən, e siga a ra amasətə yamaan yi nañaraxi.³⁶ Yamaan birin yi biraxi a fəxə ra, e sənxəma, e naxa, “A xa faxa!”

Pəli yi a yetə yeba

³⁷ E yi sigama Pəli ra yire makantinxini waxatin naxan yi, a falan ti sofa mangan xa, a naxa, “I tinjə ba n xa falana nde ti i xa?” Sofa mangan yi a maxədin a naxa, “I Girəki xuiin məma?³⁸ Na Misiran kaan xa mi i tan na ba, naxan baxi yamaan namurutədeni, a siga yengə so muxu wuli naaninna ra tonbonni?”³⁹ Pəli yi a yabi, a naxa, “Yahudiyānan n tan na, n barixi Tarise taan nin Silisi yamanani, na taa suturaxin dugurennānan n tan na. Yandi, tin n xa falan ti yamaan xa.”

⁴⁰ Sofa mangan yi tin. Nanara, Pəli yi keli a ti banxin te dəen na, a yamaan masabari a yiin na. Awa, e dunduxina, Pəli yi falan ti e xa Heburu xuini.

22

¹ A naxa, “Ngaxakedenne nun n fafane, ε tuli mati, n xa n xənba ε xa!”² E to a mə a Heburu xuiin falama, e yi e raxara. Awa, Pəli yi siga falan ma, a naxa,³ “Yahudiyā-

nan n tan na, n barixi Tarise taan nin, Silisi yamanani. Koni n maxuruxi be nin. Gamaliyeli nan n xaranxi en benbane sariyan suxu kiin ma. Alaa fe kunfan yi n fan yi alo ε tan birin kii naxan yi to.⁴ N fan yi Yesu a Kiraan muxune bəsenxənyama han n yi e faxa. N yi xəməne nun jaxanle suxuma, n yi e sa kasoon na.⁵ Saraxarali Kuntigi Singen nun yamaan fonne birin n seren bə nən na ma, amasətə n kədin sətə e ra nən, siga en ngaxakeden Yahudiyane ma Damasi taani. Nanara, n yi siga na yi muxuni itoe suxu xinla ma, n yi e xidi, n xətə e ra Yerusalən taani e jaxankatadeni.”

Pəli yi a tubi feen fala Xərane 9.1-19, 26.12-18

⁶ “Awa, n yi kira yi waxatin naxan yi, yanyi tagini, n bata yi maso Damasi taan na, təə dəgə gbeen yi ti n ma mafuren keli kore!⁷ N bira bəxəni. N fala xuiin mə, a naxa, ‘Səli, Səli, i n bəsenxənyama nanfera?’⁸ N yi a maxədin, n naxa, ‘Marigina, nde i tan na?’ A yi n yabi, a naxa, ‘Yesu Nasareti kaan nan n tan na, i naxan bəsenxənyama iki!’⁹ Muxun naxanye yi n fəxə ra, ne fan yi na təə dəgen to. Koni naxan yi falan tima n xa, e mi na xuiin mə.¹⁰ N yi maxədinna ti, n naxa, ‘Marigina, n xa nanfe liga?’ Awa, Marigin yi a fala n xa, a naxa, ‘Keli, i siga Damasi taani! Ala i yamarixi naxan birin liga fe ra, ne birin sa falama i xa nən mənni.’¹¹ Na təə dəgə gbeen

yi n danxu, na ma, n lanfane
yi n yii rasuxu e siga n na
Damasi taani."

¹² "Awa, xemena nde yi na yi, naxan yi xili Ananiyasi. Muxu tɔgɔndiyaxin nan yi a ra, a yi Alaa sariyan suxi, Yahudiyan naxanye birin yi dɔxi mənni, ne yi a binyaxi kati! ¹³ Na yi fa, a ti n dəxən, a naxa, 'Ngaxakedenna Səli, seen to fa!' N yi toon ti keden na, n yi a tan to. ¹⁴ A yi a fala, a naxa, 'N xu bənbəne Ala bata i sugandi alogo i xa a sagoon kolon, i yi Tinxin Muxun Yesu to, i yi a xuiin yətəen me. ¹⁵ Amasətə i bata feen naxanye to, i yi a me, i findima nən na seren na muxune birin xa. ¹⁶ Awa, i fa nanse maməma iki? Keli, i rafu igeni, i yulubine birin xa ba i ma, i yi a maxandi a xinli."

Pəli a xərayana siyane ma

¹⁷ "N xətexina Yerusalən taani, n yi Ala maxandima Ala Batu Banxini waxatin naxan yi, n yi fe toon ti alo xiyena. ¹⁸ N yi Marigin to, a yi a fala n xa, a naxa, 'I mafura, i keli Yerusalən taani keden na, amasətə i sereyaan naxan bama n ma fe yi, e mi na suxuma.' ¹⁹ N yi a yabi, n naxa, 'Marigina, e a kolon yati a n yi sigama salide banxine yi, naxanye dənkəleyaxi i ma, n yi ne sa kasoon na, n yi e bənbə. ²⁰ E to yi i serena Etiyən faxama, n tan yətəen yi na, n tin nən. Naxanye yi a faxama, n tan nan yi ne dugine kantanma.' ²¹ Awa, Marigin yi a fala n xa,

a naxa, 'Siga, amasətə n na i rasigama nən siya gbətəne ma yire makuyene yi.'

²² Yamaan yi e tulı mati Pəli xuiin na han a yi na fala. E yi sənxə fələ kati, e naxa, "A xa faxa! Muxu sifani ito lu daxi mi a ra a nii ra!" ²³ E yi sənxəma, e e domane wolima kore, e gbangbanni te. ²⁴ Romi sofa mangan yi yamarin fi, a e xa so Pəli ra yire makantaxini. A naxa, a e xa a bulan, e yi a maxədin alogo a xa a kolon yamaan sənxəma a ma feen naxan ma. ²⁵ Koni e to a xidi a bulan xinla ma, sofa kəmən kuntigin naxan yi tixi na, Pəli yi na maxədin, a naxa, "A daxa ε xa Romi dugurennə nde bulan hali ε munma naxan makiti singen?"

²⁶ Sofa kəmən kuntigin na me waxatin naxan yi, a yi siga sofa mangan fəma, a yi na fala, a yi a maxədin, a naxa, "I nanfe ligε? Romi dugurennə nde nan xəmeni ito ra!" ²⁷ Nanara, sofa mangan yi siga, a yi Pəli maxədin, a naxa, "A fala n xa, xa Romi dugurennə nde nan i tan na?" Pəli yi a yabi, a naxa, "Ən, a tan nan nde n na." ²⁸ Sofa mangan yi a fala, a naxa, "N gbeti gbeen nan baxi, n findi Romi dugurennə ra." Pəli yi a yabi, a naxa, "Koni n tan barixi Romi dugurenayaan nin."

²⁹ Muxun naxanye yi a bulanma nun alogo a xa falan ti, ne yi keli a fəma keden na. Sofa mangana a kolon waxatin naxan yi, a bata yi Romi dugurennə nde xidi

yələnxənna ra nun, na fan yi gaxu.

Yahudiyane yi Pəli makiti

³⁰ Yahudiyane yi Pəli kansunma feen naxan na, sofa mangan yi waxi na kolon feni. Nanara, na xətən bode, e yi Pəli fulun. Sofa mangan yi saraxarali kuntigine nun kitisa yamaan yamari, e yi e malan. Na xanbi ra, a yi Pəli ti e yetagi.

23

¹ Pəli yi kitisa yamaan mato kati, a naxa, “Ngaxakedenne, n feen naxanye ligaxi Ala yee xəri han to, n mi n yətə yalagima ne ra.” ² Muxun naxanye yi tixi Pəli fəma, Saraxarali Kuntigi Singena Ananiyasi yi ne yamari, a e xa Pəli deen garin. ³ Pəli yi a fala a xa, a naxa, “Ala i fan bənbəma nən, i tan naxan luxi alo banxin naxan fari mafixa, koni a kuiin ləxi. I dəxi n makitidi sariyan xən. Koni i tan sariyan kalama amasətə i bata yamarin fi, a e xa n bənbə!” ⁴ Muxun naxanye yi Pəli fəma, ne yi a fala a xa, e naxa, “I Alaa Saraxarali Kuntigi Singen nan konbima na ra.” ⁵ Pəli yi a yabi, a naxa, “Ngaxakedenne, n mi yi a kolon a Saraxarali Kuntigi Singen nan a ra. Amasətə a sebəxi Kitabun kui, a naxa, ‘I nama fala jaxin ti i ya yamaan mangan ma.’*”

⁶ Pəli yi a kolon, a Saduse muxune nun Farisi muxune nan yi na yamaan na. A yi keli, a yi a fala a xuini

texin na kitisa yamaan tagi, a naxa, “Ngaxakedenne, Farisi muxun nan n na. N fafe fan Farisi muxun na a ra. E n makitima bayo n laxi a ra a faxa muxune kelima nən sayani!” ⁷ A na falaxina, Saduse muxune nun Farisi muxune yi fələ e bode matandə, yamaan yi taxun. ⁸ Saduse muxune yi a falama, e naxa, a muxune mi kelima sayani, e mən naxa, a malekane mi na hanma sənbə totarene. Koni Farisi muxune tan yi laxi ne birin na. ⁹ Nanara, sənxə sənxə gbeen yi keli. Awa, sariya karaməxəna ndee yi keli Farisi muxune yε, e ti, e matandin ti kat! E naxa, “Nxu mi fe jaxi yo toxi xəməni ito a fe yi. Yanyina nde, sənbə totarena nde hanma malekan falan ti a xa nən yati!”

¹⁰ Matandin yi gbo ayi han sofa mangan yi gaxu, a e nama Pəli yibə dungi dungin na. Nanara, a sofane yamari, a e xa sa Pəli tongo yamaan tagi, e siga a ra yire makan-tanxini.

¹¹ Na kəeen na, Marigin yi mini Pəli xa, a naxa, “I wəkile! I sereyaan bama n xa nən Romi taani alo i a ligə Yerusalən taani kii naxan yi.”

Eyanfan so Pəli ma

¹² Na xətən bode, Yahudiyane yi e malan e lan a ma, e yi e kələ, a e mi donseen donma, e mi igen minma fə e Pəli faxa. ¹³ Naxanye na feni tən, e dangu muxu tonge

* 23:5: Xərəyaan 22.27

naanin na.¹⁴ Na xanbi ra, e siga saraxarali kuntigine nun fonne fēma, e naxa, "Nxu bata nxu kōlo, a nxu nama sese don fō nxu Pōli faxa.¹⁵ Awa, nayi ε tan nun kitisa yamaan xa xeraan nasiga Romi sofa mangan ma, a a xa Pōli rafa ε ma alogo ε xa a fe fēsefēse. Nxu yitōnxi nxu xa a faxa benun a xa be li."

¹⁶ Koni Pōli magilēna dii xēmen na yanfan mexina, a yi siga yire makantaxini, a sa feni ito fala Pōli xa.¹⁷ Na xanbi ra, Pōli yi sofa kēmen kuntigina nde xili, a yi a fala a xa, a naxa, "Banxulanni ito tongo, i siga a ra sofa mangan fēma, a waxi falana nde ti feni a xa."¹⁸ A yi a tongo, a siga a ra sofa mangan fēma, a yi a fala a xa, a naxa, "Pōli naxan kasoon na, na nan n xilixi, a yi a fala n xa, a naxa, a n xa fa banxulanni ito ra i fēma amasōtō a waxi fena nde fala feni i xa."¹⁹ Sofa mangan yi banxulanna yii rasuxu, a siga a ra a danna, a sa a maxōdin, a naxa, "I nanfe falama n xa?"²⁰ Banxulanna yi a fala a xa, a naxa, "Yahudiyane bata lan a ma a tila e xa i mafan, a i xa Pōli rasiga kitisa yamaan ma alogo e xa a fe fēsefēse.²¹ Koni i nama i tuli mati ne ra amasōtō e dangu muxu tonge naanin na naxanye luxunxi Pōli yee ra. E birin bata e kōlo, a e nama sese don, e nama e min, han e yi a faxa. E yitōnxi na nan ma iki. E i ya yamarin nan tun legedenma."²² Sofa mangan yi a fala, a naxa, "I nama a fala muxu yo xa fa

fala i bata na yeba n xa." A banxulanna yiba, a yi siga.

Pōli yi rasiga Felisi ma

²³ Sofa mangan yi sofa kēmen kuntigi firin xili, a naxa, "Ε sofa kēmē firin tongo, e nun soo kan tongue soloferē nun tanba kan kēmē firin. Ε ne yitōn, siga Sesariya taani to kōeen na dēge waxatin na dangu.²⁴ Ε fa soona ndee ra Pōli tongo xinla ma, alogo a xa sa yamana kanna Felisi konna li bōjē xunbenli."²⁵ Na xanbi ra, a kēdin sēbe, a naxa,²⁶ "N tan Kilōdi Lisiyasa bata i tan Felisi yamana kan fajin xōntōn.²⁷ Yahudiyane xēmeni ito suxi, a yi luxi ndedi, e xa a faxa. N to a kolon a Romi dugurennā nan a ra, nxu nun n ma sofane yi siga, nxu sa a rakisi.²⁸ E a kansunma feen naxan na, n yi waxi na kolon feni. Nanara, n siga a ra e kitisa yamaan fēma.²⁹ N yi a to, a e a kansunma e sariya kala feen nan na, koni a mi fe yo ligaxi, a faxē feen naxan ma hanma e a sē kasoon na feen naxan ma.³⁰ Koni n to a mē a Yahudiyane bata yanfan so a ma, n yi a rasiga i ma keden na. N mōn yi a kansun muxune yamari a e xa sa e mawuga i tan fēma."

³¹ Yamarin naxan fi sofane ma e yi na liga. E yi Pōli tongo, e siga a ra Antipatiri taani.³² Na xōtōn bode sofaan naxanye siga e sanni, ne yi xēte yire makantaxini. Soo kanne yi Pōli tongo.³³ E yi siga Pōli ra Sesariya taani, e

yi a so yamana kanna yii, e kedin fan so a yii.³⁴ Yamana kanna yi kedin xaran, a Pəli maxədin a kelixi yamanan naxan yi. A a kolon waxatin naxan yi, a a kelixi Silisi yamanan nin,³⁵ a naxa, “I kansun muxune na be li waxatin naxan yi, n na n tuli matima nən i ya fe ra na waxatini.” Na xanbi ra, a yamarin fi a kantan muxune xa Pəli mara yamana kan banxini.

24

Yahudiyane yi Pəli kansun

¹ Soge suulun danguxina, Saraxarali Kuntigi Singena Ananiyasi yi siga Sesariya taani e nun yamaan fonna ndee nun muxu xun mayəngen naxan xili Teritule. Ne yi e mawuga Pəli fari yamana kanna yetagi.² E to Pəli maxili, Teritule yi Pəli kansun fələ falani itoe yi, a naxa, “Felisi manga fajina, nxu bəjəe xunbeli gbeen naxan sətəma i barakani, e nun i feen naxanye yitənxı i ya xaxilimayani, nxu siyaan sabati feen na,³ nxu fe fajin naxanye birin sətəma i yii waxatin birin e nun yiren birin yi, nxu barikan birama i xa na ra, manga Felisi.⁴ Koni hali na, nxu nama i ya waxatin tongo. Nanara, n na i mafanma, yandi i tuli mati nxu dentəgə xuiin na ndedi.⁵ Nxu bata xəməni ito to, muxu tərə gbeen na a ra naxan sənxə sənxən nakelima Yahudiyə yamaan yə dunuja yiren birin yi. A tan nan Yesu Nasareti kaana dinan yəeratiin na.⁶ A mən

bata kata a xa Ala Batu Banxina sarijanna kala. Nanara, nxu a suxi. A xənla yi nxu ma, nxu xa a makiti alo nxə sariyan kii naxan yi.⁷ Koni sofa mangana, Lisiya yi fa a tongo nxu yii karahanni.⁸ Na xanbi ra, a yi yamarin fi, a a kansun muxune xa fa i fəma. Xa i xəməni ito maxədin, i yətəna a kolonma nən nxu a kansunma feen naxan birin na.”⁹ Yahudiyane fan yi tin na falan ma, e naxa, a jəndi nan na birin na.

Pəli yi a xənba Felisi yətagi

¹⁰ Yamana kanna yi Pəli yamari, a a xa falan ti. Pəli yi a fala, a naxa, “N na a kolon, a i bata findi kitisaan na siyani ito xun na xabu jəe wuyaxi. Nanara, n na n xənbama i yətagi xaxili ragidini.¹¹ I yətəen nəe a kolonjə nən yati, a munma dangu xi fu nun firin na singen xabu n siga Yerusalən taani Ala batuden.¹² E mi n lixi Ala Batu Banxini muxe matandide yi, hanma yamaan kui sodeni salide banxine yi hanma yire gətə yi taani.¹³ E n kansunma feen naxanye ra iki, e mi nəe na jəndin yite i ra.¹⁴ N na n tiye na ra i yətagi fa fala a n na n benbane Ala nan batuma Yesu a Kiraan xən e a falan naxan ma a wule dinan nan a ra. Anu, feen naxan birin səbəxi Sariya Kitabun kui e nun nabine kitabune kui, n laxi ne birin na.¹⁵ Nxu nun itoe birin yigi saxi Ala yi kii kedenna nin, a faxa muxune kelima nən sayani, tinxin muxune nun tinxintarene birin.¹⁶ Nanara, n na n fanga

beren ligama waxatin birin, alogo n nama n yete yalagi Ala yetagi e nun muxune yetagi.”

¹⁷ “N bata yi jee dando ti n mi Yerusalen taan li. Koni iki, n sigaxi Yerusalen taani nen alogo n xa siga kiseene ra n kon kaa yiigelitone xa. N mon yi saraxane ba Ala xa. ¹⁸ N bata yi n yete rasarijan, e n li Ala Batu Banxini na ligadeni waxatin naxan yi. Gali mi yi n fema, sonxa sonxan mi yi na. ¹⁹ Koni Yahudiyan naxanye kelixi Asi yamanani, ne nan yi lanma e xa fa i yetagi n kansundeni, xa fena nde e kui n xili ma. ²⁰ Xanamu, muxun naxanye be, ne xa a fala n kalan naxan tixi, n yi tixi kitisa yamaan yetagi waxatin naxan yi. ²¹ Fø n falan naxan tixi e tagi n xuini texin na, n naxa, ‘E n makitima to bayo n laxi a ra a faxa muxune kelima nen sayani! ’”

²² Felisi naxan yi Yesu a Kiraan kolon ki faji, na yi falani so, a yi a fala e xa, a naxa, “Sofa mangan Lisiyasa na fa waxatin naxan yi, n yi i ya kitin bolon.” ²³ A yi a fala sofa kemén kuntigin xa, a xa Pøli kantan kasoon na, a yi a xønbejin ndedi, a e mon nama tondi a xøyine xa a mali a makone ra.

Pøli Felisi nun Dirusila yetagi

²⁴ Xi dando danguxina, Felisi nun a naxanla Dirusila yi fa, Yahudiya naxanla nan yi na ra. Felisi yi xeraan nasiga Pøli xilideni, a yi a tul mati a falan na lan denkeleyaan ma

Alaa Muxu Sugandixin ma Yesu. ²⁵ Koni Pøli yi falan tima waxatin naxan yi lan tinxinna nun yete suxun nun kiti famatona fe ma, gaxun yi Felisi suxu. A yi a fala a xa, a naxa, “Siga singen, xa waxati sa lu n yii, n na i xile.” ²⁶ A mon yi waxi a xøn a Pøli xa gbetin so a yii. Na nan yi a ra a yi a xilima waxatin birin alogo e xa batu.

²⁷ Neé firin danguxina, Pørusu Fesitu yi døxø yamana kanyani Felisi funfuni. Felisi yi waxi a xøn ma, a xa Yahudiyane rafan feen liga. Nanara, a yi Pøli lu kasoon na.

25

Pøli Fesitu yamana kanna yetagi

¹ A faan xii saxanna yamanani, Fesitu yi keli Sesariya taani siga Yerusalen taani. ² Saraxarali kuntigine nun Yahudiya fonne yi e mawuga Pøli fari. ³ E yi Fesitu mafan a a xa e rafan feen liga, a yi fa Pøli ra Yerusalen taani. E bata yi yanfan so a ma nun, e yi wama a faxa feni kira yi. ⁴ Fesitu yi e yabi, a naxa, “Pøli maraxi kasoon na Sesariya taani, n tan fan yeteen mi buma, n siga na yi. ⁵ Xa a fe naxi ligaxi, ε yeeratina ndee xa siga n føxø ra Sesariya taani, e sa a kansun.”

⁶ Fesitu yi lu e fema xii solomasexø han fu yate, na xanbi ra, a siga Sesariya taani. Na xøton bode, a yi døxø kiti sadeni, a yi e yamari, a e xa Pøli raso. ⁷ Pøli na li

waxatin naxan yi, Yahudiyen naxanye yi kelixi Yerusalen taani, ne yi ti a rabilinni, e fe jəxi wuyaxi sa a xun ma, e mi yi nəe naxanye jəndin mayite. ⁸ Koni Pəli yi a yətə xənba, a naxa, “N mi kala yo tixi Yahudiyane sariyan ma hanma Ala Batu Banxin ma hanma Romi Manga Gbeen ma.”

⁹ Fəsitu yi waxi a xən ma, a xa Yahudiyane rafan feen ligi. Nanara, a yi Pəli maxədin, a naxa, “I waxi a xən ma, i xa siga Yerusalen taani, i sa makiti feni itoe ma n yətagi na yi ba?” ¹⁰ Pəli yi a fala, a naxa, “N tixi Romi Manga Gbeena kitit saden ni ito ra, a lan n xa makiti be. N mi tinxintareya ligaxi Yahudiyane ra hali alo i yətəna a kolon kii naxan yi. ¹¹ Xa n bata tinxintareyaan ligi hanma fe gbətə, n faxə naxan ma, n mi tondima n xa faxa. Koni itoe wulen nan sama n xun ma. A mi daxa muxu yo xa n so e yi. Nba, Manga Gbeen xa n makiti Romi taani!”

¹² Fəsitu yelin falan tiyə a maxadi muxune xa waxatin naxan yi, a yi Pəli yabi, a naxa, “I bata Romi Manga Gbeena fe fala, na ma, i sigama nən Manga Gbeen yətagi!”

Pəli yi ti manga gbətə yətagi

¹³ Xii dando to dangu, Manga Agiripa nun Berinisi yi siga Fəsitu xəntəndeni Sesariya taani. ¹⁴ E to yi xii wuyaxi radanguma na, Fəsitu yi Pəli a fe yəba Mangan xa, a naxa,

“Muxuna nde be, Felisi naxan luxi kasoon na. ¹⁵ N siga Yerusalen taani waxatin naxan yi, Yahudiyane saraxarali kuntigine nun yamaan fonne mawugan sa nen a fari, a n xa a yalagi. ¹⁶ Koni n yi a fala e xa, n naxa, Romi kaane mi darixi muxun faxə benun e nun a kansun muxune xa ti kitisaan yetagi a yi a yəba. ¹⁷ Nanara, e birin yi fa n fəxə ra be. N mi bu tixi n yi a makiti fələ na xətən bode, n yamarin fi a e xa fa xəmen na. ¹⁸ A kansun muxune yi ti koni n yi mirixi feen jəxin naxanye ma, e mi a kansun ne sese ra ¹⁹ fə e to lu e bode matandə e dinana fe ra e nun Yesu a fe, naxan bata faxa, koni Pəli naxan ma fe falama a a bata keli sayani. ²⁰ N tan mi yi a kolon n naxan ligə matandi sıfani ito yi. Nanara, n yi Pəli maxədin, xa a yi wama siga feen nin Yerusalen taani alogo a xa sa makiti feni ito ra mənni. ²¹ Koni Pəli yi wa a feen xali feni Manga Gbeen yetagi Romi taani. Nanara, n yi yamarin fi a e xa a ramara han n yi a rasiga Romi Manga Gbeen ma.”

²² Agiripa yi a fala Fəsitu xa, a naxa, “N fan waxi xəməni ito xuiin name feni.” Fəsitu yi a yabi, a naxa, “I a xuiin naməma nən tila.”

²³ Na xətən bode Agiripa nun Berinisi yi fa, yama gbeene biraxi e fəxə ra binyeni. E tan nun sofa kuntigine nun taan muxu gbeene yi siga malan banxini. Fəsitu yi yamarin fi, a e

xa fa Pəli ra.²⁴ Fesitu yi a fala, a naxa, "Manga Agiripa nun muxun naxanye birin nxu dəxən ma be, ε bata xəməni ito to Yahudiya yamaan birin mawugan saxi naxan fari Sesariya taan nun Yerusalən taani. E birin yi lu sənxə sənxə, e naxa, a a mi lan a xa lu a nii ra sənən.²⁵ Koni n mi fefe toxi a faxə naxan ma. Koni a yetəen bata Romi Manga Gbeena fe fala. Na nan a toxi, n yi a ragidi n xa a rasiga.²⁶ Koni fala kəndə yo mi n yii n naxan səbəma Manga Gbeen ma. Nanara, n bata fa a ra ε yetəgi katarabi i tan Manga Agiripa ma, alogo en na yelin a fəsəfəsədeni, n nəe fena nde sebə nən.²⁷ Amasətə n tan yee ra yi, a mi lan n kasorasaan nasiga Manga Gbeen ma, fə n na a yeba a kalan naxan tixi."

26

Pəli yi a yetə xənba

¹ Agiripa yi a fala Pəli xa, a naxa, "Waxatini i yii i falan ti i yetə a fe yi." Pəli yi a yiini te, a yi a yetə xənba iki:

² A naxa, "Manga Agiripa, Yahudiyane n kansunma feen naxanye ra, n səwaxi to, n xa ti i yetəgi n xənbədeni i xa lan ne birin ma.³ Amasətə i Yahudiyane namunne nun matandine birin kolon ki fəji. Awa yandi, n bata i mafan, i tuli mati n na ki fəji."

⁴ "Yahudiyane birin n sənna kolon xabu n dii jərəyani. Xabu a fələni, n na n ma siimayaan maxalixi n

siyaan nun Yerusalən taan nin.⁵ E n kolon xabu to mi a ra. E nəe sereyaan bə nən, xa e sa wa, fa fala n yi Farisi muxune nan ye, naxanye findixi nxə dinan dina xənxənne ra.⁶ Ala en benbane tuli sa naxan na, n yigi saxi na nin. Na nan a ligaxi, e n makitima iki.⁷ En bənsən fu nun firinne birin yigi saxi na tuli sa rakamalixin nan to fe yi, e nəma Ala batue kəeən nun yanyin na e səbəen birin na. Mangana, Yahudiyane n kansunma na yigin nan ma fe ra.⁸ Nanfera ε tan mi laxi a ra a Ala faxa muxune rakelima nən sayanı?"

⁹ "N tan fan ma miriyani, n bata yi a ragidi nun n xa Yesu Nasareti kaan xinla yengə.¹⁰ N na nan liga Yerusalən taani. N nəən sətə saraxarali kuntigine ra, n yi muxu sərijanxi wuyaxi sa kasoon na. E na yi e faxa feen nata, n yi n xuiin fi.¹¹ N yi e naxankatama salide banxine birin yi sanja ma wuyaxi. N yi e karahanma e xa e Marigin nayelefū. N ma xələn yi gbo ayi e xili ma han n yi e bəsənxənya yamana gbetene taane yi."

Pəli yi a tubi feen fala

Xərane 9.1-19 nun 22.6-16

¹² "Na ma, ləxəna nde, n yi siga Damasi taani saraxarali kuntigine nəən nun e tinna ma.¹³ Mangana, n yi kira yi waxatin naxan yi, yanyi tagini, təə dəgə gbeen yi ti nxu nun n fəxərabirane ma keli kore, a dəgen yi gbo sogen xa.¹⁴ Nxu birin yi bira bəxəni.

N yi xuina nde mε Heburu xuini naxan yi a falama n xa, a naxa, ‘Soli, Soli, i n bεsenxənyama nanfera? A xədəxə i tan ma, i tondi i gbəngben muxun bun alo turana.’¹⁵ N yi maxədinna ti, n naxa, ‘Marigina, nde i tan na?’ A yi n yabi, a naxa, ‘Yesu nan n tan na, i naxan bεsenxənyama.’¹⁶ Koni keli, i ti. N minixi kεnenni i xa nən alogo i xa findi n ma waliķen na, i feen naxanye toxi n ma fe yi to, i findi ne seren na e nun n naxanye yitama i ra.¹⁷ N ni i ratangama nən i ya yamaan ma e nun siya gbetene, n na i xεma naxanye ma¹⁸ alogo i xa sa e yεene rabi, i yi e ba dimin nun Setana nɔɔn bun ma, i fa e ra Alaa kεnenna ma. Xa e dənkəleya n ma, e yulubi xafarin sətəma nən, e lu Ala muxu sarijanxine yε.’”

Pəli yi a wanla fe fala

19 “Nanara, Manga Agiripa, n fe toon naxan ti keli kore, n mi na matandi.²⁰ N yi kawandin ba Damasi kaane nun Yerusalen kaane nun Yudaya kaane birin nun siya gbetene fan tagi. N yi a fala e xa, n naxa, e xa e xun xanbi so e hakene yi, e fa Ala ma, e kewanle yi a yita fa fala a e bata tubi.²¹ Yahudiyane n suxi Ala Batu Banxini na nan ma, e kata n faxa feen na.²² Koni Ala n malima nən han to, n mən be alogo n xa sereyaan ba birin xa, muxudin nun muxu gbeena. N mi sese falama fɔ nabine nun Musa bata yi naxan fala nun lan fe famatəne ma.²³ E naxa,

a Alaa Muxu Sugandixin yi tərəma nən, a findi muxu singen na naxan kelima sayani, a yi kεnenna rali a yamaan nun siya gbetene ma.”

24 Awa, Pəli to yi a yεtə xənbama na kiini, Fesitu yi a fala a xuini texin na, a naxa, “Pəli, seen nan soxi i yi! I ya xaran gbeen bata seen naso i yi!”

25 Pəli yi a yabi, a naxa, “Fesitu, muxu fajina, se mi soxi n yi. Njəndin nun lənnin nan falama i xa.²⁶ Amasətə Manga Agiripa feni ito kolon, nayi n nəc falan tiyε a xa nən xaxili ragidini. N laxi a ra, a a feni itoe kolon ki fajni, bayo e mi rabaxi luxunni.²⁷ Manga Agiripa, i laxi nabine falane ra ba? N na a kolon a i bata la e ra!”

28 Agiripa yi Pəli yabi, a naxa, “I n finde Yesu mantonna ra waxatidini ito yi ba?”²⁹ Pəli yi a yabi, a naxa, “Xa waxatin xunkuya ayi ba, xa a dungi ayi ba, n na Ala maxandima nən i tan xa e nun naxanye birin tuli matixi n na to, alogo ε xa lu alo n tan kii naxan yi to, ba yələnxənni itoe ra!”

30 Na xanbi ra, mangan nun yamana kanna nun Berinisi nun muxun bonne birin yi keli,³¹ e to yi minimi, e yi lu a fale e bode xa, e naxa, “Xəməni ito mi fefe ligaxi a faxε naxan ma hanma a sama kasoon na naxan ma.”³² Agiripa yi a fala Fesitu xa, a naxa, “Xa xəməni ito mi yi maxandin ti nun a Romi Manga Gbeen xa a makiti, en yi a bejinnamon nən nun.”

27

Pəli yi siga Romi taani

¹ E lan a ma waxatin naxan yi, a nxu xa siga kunkin kui Itali yamanani, e yi Pəli nun kaso ra muxuna ndee so sofa kəmən kuntigina nde yii naxan yi xili Yuliyusi, Romi Manga Gbeena sofane ye.
² Nxu so kunkina nde kui naxan keli Adiramiti taani. A yi danguma Asi yamanan fəxə igen taa dəene nan na. Arisitaraki yi nxu fəxə ra, Masedoniya kaan naxan keli Tesaloniki yi.

³ Na xətən bode nxu yi sa so Sidən taani. Awa, Yuliyusi yi fe fajin naba Pəli xa, a tin a xa siga a xəyine fəma fanda fədeni. ⁴ Nxu to keli na yi, nxu siga igen tagini dənaxan xili Sipiri, bayo foyen bata yi a xun sa nxu ma. ⁵ Nxu yi fəxə igeni gidi Silisi nun Panfiliya yamanan dəxən ma, nxu yi sa Mira taan li Lisi yamanani.
⁶ Sofa kəmən kuntigin yi kunkina nde li na naxan yi kelixi Alesandire taani, a sigama Itali yamanani. A yi nxu raso na kunkin kui.

⁷ Nxu yi siga ndedi ndedi han xii wuyaxi, han nxu sa Sinidi bəxən li fəxə igen tagi tərəni. Bayo foyen mi yi tinma nxu xa siga mən binni, na yi a ligi nxu siga Kireti bəxən bode fəxən na fəxə igen tagi, nxu yi dangu Salemone gəmən yetagi. ⁸ Nxu yi dangu xareyaan dəxən tərəni, nxu yi yirena nde li dənaxan yi xili Tide Fanina Lase taan dəxən ma.

⁹ Nxu bata yi bu sigatini han igen xun ma sigatiin yi magaxu ayi nxu ma. Yahudiyane sun suxu waxatin bata yi dangu nun. Na nan a ligi Pəli yi e rakolon, ¹⁰ a naxa, “Ngaxakedenne, n bata a to, en ma ige xun ma sigatiin findima gbalon nan na. Xa en siga, a findima kala nan na kunkin nun a kui seene ma e nun en tan yətəen ma.” ¹¹ Koni sofa kəmən kuntigin yi laxi kunki ragine kuntigin nun kunki kanna xuiin na dangu Poli a falan na. ¹² Bayo na bəxəni, kunki tiden mi yi fan nəmen nadanguden na, muxu wuyaxi yi waxi kata feni, a nxu xa siga Kireti bəxən kunki ratideni nəmen nadanguden denaxan xili Fenixi, denaxan yee rafindixi sogegododen ma.

Foye gbeena fe fəxə igen xun ma

¹³ Foyedin yi fələ fe keli yiifanna ma. E yi e miri, a e waxən feen bata ligi e xa. Nanara, e yi kunkin nati seen ba igeni, e lu sige Kireti bəxən de. ¹⁴ Koni mafuren, foye gbeen yi keli xareyaan mabinni, naxan xili, “Kəmən ma foyena.” ¹⁵ Na foyen yi kunkin tuntun. E mi yi noe kunkin natiye. Nxu yi a lu foyen yi siga nxu ra. ¹⁶ Nxu yi dangu bəxəna nde dəxən, naxan xili Kawuda. Nde yi ba foyen na mənni. Nxu yi kata gbeen ti nxu xa marakantan kunkidin nate kunkin fari. ¹⁷ E a rate waxatin naxan yi, e yi lutine xidi kunkin na a

rabilinni alogo a nama kala. E yi gaxuxi a foyen nama kunkin xali a sa bɔnbɔ Sirite njemensin gbiligbinle ra. Nanara, e yi kunkin nati seen nagodo, foyen yi lu sige nxu ra. ¹⁸ Foyen yi nxu bɔnbɔ ki faji. Na xɔtɔn bode, e yi goronne ramini fɔlɔ kunki gbeen kui, e yi e rawoli ayi igeni. ¹⁹ A soge saxandeni, kunki ragine yeteeñ yi kunkin nagi seene rawoli ayi igeni. ²⁰ Xii wuyaxi nxu mi sogen to hanma sarene. Koni foyen tan yi gboma ayi nən tun. Dɔnxen na nxu yi yigitęgę, a nxu mi fa kisima.

²¹ A bata yi xii wuyaxi ti e mi e dęge. Pɔli yi keli, a ti muxune tagi, a naxa, "Ngax-akedenne, ε yi lanma nun ε yi n xuiin suxu ε mi keli Kireti bɔxɔni. ε mi yi kalan nun bɔnɔ gbeeni itoe sɔtɔma nun. ²² Nba, iki n na ε mafanma nən, ε xa ε wękile. Muxu yo mi faxama, kunkin nan tun kalama. ²³ Amasɔtɔ n Marigina Ala, n naxan batuma, na malekana nde bata a maso n na to kɔεen na. ²⁴ A yi a fala n xa, a naxa, 'Pɔli, i nama gaxu! A fere mi na fɔ i xa ti Romi Manga Gbeen yetagı. Ala bata i sigati bɔdene birin fan niin fi i ma a hinanni.' ²⁵ Nanara, ngax-akedenne, ε wękile amasɔtɔ n bata dənkəleya Ala ma, a a ligama nən alo a falaxi n xa kii naxan yi. ²⁶ Koni en sa dinma nən bɔxɔna nde ra igen tagi."

²⁷ Awa, foyen yi nxu rasigama Adiriyatike fɔxɔ igen xun ma a xi fu nun naanindeni, kɔe tagini, kunki

ragine yi sike a nxu bata maso xareyaan na. ²⁸ E se maliga seen sinxina igeni, e yi a to a igen yi tilin kanke ye tonge naanin. E sigaxina ndedi, e mən yi a maliga, e yi a to a tilinna kanke ye tonge saxan nan lixi. ²⁹ E yi gaxu, a kunkin nama a din gəməne ra. Nanara, e kunkin nati wure naanin nagodo igeni kunkin xanbi ra. E digi kuye baan na. ³⁰ Kunki ragine yi waxi keli feni kunkin kui. E maratanga kunkidin nagodo igen xun ma. E a ligi alo e yi kunkin nati sena ndee nan nagodoma kunkin yee ra igeni. ³¹ Koni Pɔli yi a fala sofa kəmən kuntigi gbeen nun sofane xa, a naxa, "Xa kunki ragini itoe mi lu kunkin kui, ε mi kisima." ³² Nanara, sofane yi maratanga kunkidin xidi lutine rasege ayi, a sin igeni.

³³ Kuye baan masoxina, Pɔli yi e birin mafan a e xa donseen don, a naxa, "A xii fu nun naaninna nan to, ε legeden tiini han iki ε munma donse don. ³⁴ Nanara, n na ε mafanma, alogo ε xa donseen don, bayo ε makona a ma ε kisi. Hali xun səxə kedenna ε tan sese mi bɔnəma a yi."

³⁵ Pɔli yelin falan tiyε waxatin naxan yi, a buruna nde tongo, a barikan bira Ala xa e birin yee xɔri, a buruni gira, a a don fɔlɔ. ³⁶ Bonne fan yi e wękile, e birin yi donseen don. ³⁷ Nxu tan naxanye birin yi kunkin kui, muxu kəmə firin muxu tonge solofera muxu sennin. ³⁸ E

birin lugo waxatin naxan yi, e donseen nawoli ayi igeni al-ogo kunkin xa yelefu ayi.

Kunkin kala fena

³⁹ Kuye to yiba, kunki ragine yi bɔxɔn naxan toma, e mi yi na kolon, koni e sa igen to soxi bɔxɔn kui mɛnɛnsin yirena nde yi. E yi lan a ma a e xa kunkin nasiga mɛnɛnsinna ma, xa e nœ. ⁴⁰ E yi kunkin nati wurene fulun, e yi e lu fɔxɔ igeni. E mɔn yi kunki matinxin seene xidi lutine fulun. E yi kunkin nasiga dugin nate kunkin yee ra. Foyen yi lu kunkin nasigɛ xareyaan binni. ⁴¹ Koni kunkin yi sa nɛmɛnsinna gbiligrinla li igen bun. Kunkin xunna yi digi, a mi yi fa nœ sigɛ. Walanna sɛnbɛn yi a xanbin kala.

⁴² Sofane yi lan a ma, a e xa kasor ra muxune birin faxa alogo muxu yo nama a futuxulu, a siga igen xun ma. ⁴³ Koni sofa kɛmɛn kuntigin yi waxi a xɔn ma nɛn, a xa Pɔli rakisi. Nanara, a yi e raxəlɔ, a e nama na ligi. Koni naxanye birin yi nœ baan gide, a yi ne yamari, a ne singe xa e bɔxɔn igen ma siga xareyaan na. ⁴⁴ Awa, a dɔnxɛn naxanye yi luxi, a ne xa farinne susu hanma kunkin wudi dungina ndee, e bira bodene fɔxɔ ra. N xu birin yi xareyaan li herini.

28

Pɔli Malita fɔxɔ ige tagi bɔxɔni

¹ Nba, nxu to xareyaan li herini, nxu yi a me a na bɔxɔn yi xili nɛn Malita. ² Nxu yi rafan na dugurenne ma kati! Tulen yi fa, xunbenla yi mini. Nayi, e yi tɛɛn sa nxu xa, e nxu yisuxu ki faji. ³ Pɔli yi yegene malan, a yi e sa tɛɛni, tɛɛn wuyenna to gbo ayi, sajin yi mini, a yi a singan Pɔli yiin na. ⁴ Na dugurenne yi sajin to singanxi Pɔli yiin na, e yi a fala e bode xa, e naxa, "Muxu faxan nan xɛmɛni ito ra, hali a to bata tanga fɔxɔ igen ma, haken mi tinma a xa lu a nii ra." ⁵ Koni Pɔli yi a yiin lisani, sajin yi bira tɛɛni, sese mi a to. ⁶ E birin yengi yi a ma, a a yiin yi xungboma nɛn hanma a yi bira a faxa sa! Koni e bu a legedenjɛ, e mi fefe to ligɛ a ra. Nanara, e yi e miri fe gbɛtɛ ma, a alana nde nan yi Pɔli ra.

⁷ Bɔxɔna nde yi na dɛxɔn ma naxan yi Pubiliyusi gbeen na, mɛnna mangana. Na yi nxu yigiya binyeni xii saxan. ⁸ Pubiliyusi fafe furaxin yi saxi saden ma, fati mawolonna nun wulixɔnden nan yi a ma. Pɔli yi so a konni, a sa a yiin sa a ma, a yi Ala maxandi a xa, a yi a rakendɛya. ⁹ Na ligi waxatin naxan yi, furemaan naxanye birin yi na bɔxɔni, ne yi fa, e rakendɛya. ¹⁰ E yi nxu binya kii wuyaxi. Nxu to yi kelima na, e yi nxu fanda se wuyaxi ra.

Pɔli yi keli Malita yi

¹¹ Kike saxan to dangu, nxu mɔn yi siga kunki gbɛtɛ kui naxan yi kelixi Alesandire yi. Na bata yi nɛmɛn nadangu

na bəxəni. E alane, gulun sawura firin yi tixi na kunkin xunna ma. ¹² Nxu yi Sirakusi taan li, nxu xii saxan ti mənni. ¹³ Nxu yi keli na yi, nxu sa Regiyo taan li. Na xətən bode foyen yi fa fələ keli sogeteden yiifanna ma, nxu xii firin ti kunkin kui nxu sa Pusəle taan li. ¹⁴ Nxu yi dənkəleya muxuna ndee li mənni. Ne yi nxu mafan, a nxu xa ləxə xun keden ti e fema. Nxu sa Romi taan li na kii nin. ¹⁵ Dənkəleya muxun naxanye yi Romi taani, ne yi nxu fa feen mə. E yi fa nxu ralandeni han Apiyusi Ləxətiden nun yiren naxan xili “Xəne Yigiya Banxi Saxanna.” Pəli ne to waxatin naxan yi, a yi barikan bira Ala xa, a yi sənbən sətə.

Pəli yi Romi taan li

¹⁶ Nxu Romi taan li waxatin naxan yi, e yi tin a Pəli xa lu a danna mənni, sofana nde yi lu a sanna.

¹⁷ Xi saxan danguxina, Pəli yi Yahudiya muxu gbeene xili. E malan waxatin naxan yi, a yi a fala e xa, a naxa, “Ngaxakedenne, hali n to mi sese ligaxi en ma yamaan na hanma n yi en benbane namun fena nde kala, e bata n suxu Yerusalən taani, e yi n so Romi kaane yii. ¹⁸ Ne yelin xanbini maxədinne tiyə n ma, e yi lan a ma e xa n beñin amasətə e mi fefe toxin faxə feen naxan ma. ¹⁹ Koni Yahudiyane mi tin. Na yi a ligə, n yi a fala a Romi Manga Gbeen xa fa n makiti, hali n to mi yi waxi n siyaan xun

maxidi feni. ²⁰ Na nan a ligə, n yi a fala, n naxa, fə n xa i to, n yi falan ti i xa. N xidixi yələnxənni itoe ra Isirayila kaane yigin nan ma fe ra.”

²¹ E yi a fala a xa, e naxa, “Nxu mi kədi yo sətxi i ya fe yi sa keli Yudaya yamanani. Nxu ngaxakeden yo mi kelixi na yi naxan fa i xili naxin falaxi. ²² Koni nxu waxi i kui feen kolon feni amasətə nxu a kolon, muxune dinani ito mafalama yiren birin.”

²³ Nanara, e yi waxatina nde sa Pəli xa. Muxu wuyaxi yi siga Pəli yigiyaa na, Pəli yi Alaa Mangayana fe yəba e xa, keli xətənni han jinbanna. A mən yi kata Yesu a fe yitadeni e ra Musaa Sariya Kitabun nun nabine kitabune xən alogo e xa la Yesu ra. ²⁴ Ndee yi la a falan na, koni ndee mi tin dənkəleye. ²⁵ Koni bayo e yi xuyama ayi lantareyani, Pəli yi ito fala e xa, a naxa, “Alaa Nii Sarıjanxin bata nəndin fala ε benbane xa Nabi Esayı xən. ²⁶ A naxa,

‘Siga, i sa a fala yamani ito xa, i naxa: Ε tulı matima nən han, koni ε mi fefe famuma. Ε seen matoma nən han, koni ε mi a yigbəma.

²⁷ Amasətə yamani ito bəjən xədəxə, e bata e tunla dutun, e yi e yəen naxi. Xa na mi yi a ra nun, e yəen yi toon tima nən, e tunle yi falan mə, e xaxinla yi feen famu, e yi xətə n ma, n yi e rakəndəya.”*

* **28:27:** Esayi 6.9-10

28 Nanara, ε xa a kolon Alaa
kisi feen falan bata siga siya
gbetene ma. Ne tan e tuli
matima nən.”²⁹ Pəli yelin
ito falε waxatin naxan yi,
Yahudiyane yi xεtε e bode
matandε.

³⁰ Pəli yi jneε firin ti na, a
banxi saren firma. Naxanye
birin yi fama a fəma, a yi
ne birin nasenəma.³¹ A yi
Alaa Mangayaan kawandin
ba, a yamaan xaran Marigi
Yesu Alaa Muxu Sugandixina
fe ma xaxili ragidin birin yi.
Muxu yo mi a raxələ.

Romi Kaane Pəli Alaa Falan Naxan Nasiga Romi Kaane Ma

Nee dando dangu xanbini Yesu faxan nun a kenla sayani, Yahudiya denkeleya muxune yi Yesu a fe Xibaru Fajin nali fələ Romi taani, manga taana. Nanara, benun Pəli xa kawandin ba waxatin naxan yi Siriya nun Asi nun Gireki yamanane yi, denkeleya yamaan yi fa Romi taani. Ala to a fala Pəli xa fa fala a a xa siga han dunuja danna, a yi waxy siga feni Romi taan nun Esipajna yamanan nin denaxanye sa Romi taan xanbi ra pon! A Kitabun yireni ito səbəxi Romi taan denkeleya muxune nan ma a sigatiin xili yi naxanye yi e malanma Pirisila nun Akila konni. A yi waxy a xən ma nen, ne xa a mali a sigatini, e sena ndee so a yii alogo a xa sa na yire makuyen li denkeleya yamaan munma yi sətə denaxan yi.

Pəli yi katama Kitabun yireni ito yi nən a xa a yita mənna denkeleya muxune ra a tan a xərayaan nakamalima kii naxan yi siya gbətəne ye. Kitabun yireni ito Pəli a kawandi ti kiin nan yəbama dangu Kitabun yire gbətəye ra a naxanye səbə alogo mən kaane xa tin a mali feen ma. A tan yətəen bata a kawandin falani so iki, a naxa, "N mi yagixi Yesu a fe Xibaru Fajin

naliyə, bayo Ala sənbən na a ra alogo naxan yo na la a ra, na xa kisi, fələ Yahudiyane ma siga siya gbətəne ma." (Romi Kaane 1.16).

Xəra Pəli waxatini, matandi wuyaxi yi Yahudiyane nun siya gbətəne tagi denkeleya muxune ye. A gbengbenna, siya gbətə muxune na findi denkeleya muxune ra, xa a yi lanma ne xa Yahudiyane sariyan susu hanma e nama a susu. Na yi findixi matandi gbeen nan na han a fe yi fala Pəli a kədi wuyaxi yi. Kitabun yireni ito yi, Pəli a falama a a Yesu a fe Xibaru Fajin naxan nalima, na siyane birin nan gbee ra (Romi Kaane 1.16). A mən a yəbama Ala hakə kanne rakisima kii naxan yi, a findi ndenden na, naxan denkeleyaxi Yesu ma (Romi Kaane 1.18 han 8.39).

Na xanbi ra, a yi a fala Alaa falan nakamalima kii naxan yi Yahudiyane fe ra hali Yahudiya muxuna ndee to tondi Yesu yate Alaa Muxu Sugandixin na. A falama a na tondin mi nəe Alaa falan kale bayo dənxən na, a hinanna ne fan lima nen (Keli Romi Kaane sora 9 ma han 11). Na kui, Ala bata hinan siya gbətəne fan na benun Yahudiyane mən xa xətə a ma waxatin naxan yi alogo Yesu a fe Xibaru Fajin xa siya gbətəne li, e yi dunuja yi gidi sarıjanxin liga. (Keli Romi Kaane 12.1 ma han 15.13).

A rajanna, Pəli a falama e xa fa fala a wama siga feni Romi taan nun Esipajna

yamanani alogo a xa Yesu a fe Xibaru Fajin nali mën kaane fan ma. A yi Romi kaane xɔntɔn (15.14 han 16.27). Naxanye birin wama a kolon feni Ala muxune rakisima kii naxan yi, Kitabun yireni ito e malima nən na ra.

Pəli Xibarun Fajin naxan nalima

¹ N tan Pəli, Alaa Muxu Sugandixina Yesu a walikəna, Ala bata naxan xili alogo n xa findi a xəraan na, a yi n yeba alogo n xa Alaa falan Xibaru Fajin nali, n bata ito səbe ε ma.

² Ala yamaan tuli sa Yesu a fe Xibaru Fajini ito nan na a nabine falane xən e Kitabu Sarıjanxine kui. ³ A dii xəməna fe nan yi a ra, naxan barixi Dawuda bənsənni fati bənden mabinni, ⁴ Alaa Nii Sarıjanxin mən yi a mayita senbeni fa fala a Alaa Dii Xəmən nan a ra, bayo en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin bata keli sayani. ⁵ Ala bata nxu findi xərane ra a hinanni Yesu xinla barakani alogo siyane birin xa a xuiin suxu dənkəleyani. ⁶ ε tan fan na muxune ye, Alaa Muxu Sugandixin Yesu bata naxanye xili.

⁷ Awa, ε tan naxanye birin Romi taani, Ala xanuntenne, a mən naxanye xili, ε yi findi a yama sarıjanxin na, n bata ito səbe ε birin ma.

En Fafe Ala nun Marigi Yesu, a Muxu Sugandixin xa hinanna nun bəjəe xunbenla fi ε ma.

Ala maxandin nun barika birana

⁸ N barikan nan singe birama Ala xa ε birin ma fe ra, Alaa Muxu Sugandixin Yesu barakani. Amasətə muxune ε dənkəleyana fe falama dunuja yiren birin yi. ⁹ Ala nan n seren na, n walima naxan xa a Dii Xəməna fe Xibaru Fajin nalini n niin birin na. A a kolon a n miriyana ε xən ma waxatin birin ¹⁰ n nəma Ala maxandə waxati yo yi. N na Ala maxədinma, xa a sagoon na a ra, a xa fəren fi n ma n siga ε konni. ¹¹ Amasətə ε to xənla n ma kati, alogo Alaa Nii Sarıjanxin bata naxan fi n ma, n yi na nde radangu ε ma, ε yi senben sətə ¹² alogo en yi en bode ralimaniya en ma dənkəleyani.

¹³ Ngaxakedenne, n waxi a xən ma ε xa a kolon, n bata yi kata nun sanja ma wuyaxi, n xa sa ε xɔntɔn koni n mi fəre sətə. N yi waxi a xən ma, n xa dənkəleya muxuna ndee sətə ε konni alo n na a sətə siya gbetəne ye kii naxan yi. ¹⁴ Goronna n xun ma n xa wali birin fəma, Girkine nun xuluntarene e nun xaxilimane nun xaxilitarene. ¹⁵ Nanara, a xənla n ma han, n xa Yesu a fe Xibaru Fajin nali ε tan Romi kaane fan ma.

Yesu a fe Xibaru Fajina senbenə

¹⁶ N mi yagin Yesu a fe Xibaru Fajin naliye, bayo Ala senben na a ra alogo naxan yo na la a ra, na xa kisi, fələ Yahudiyane

ma siga siya gbetene ma.
¹⁷ Yesu a fe Xibaru Fajin bata tinxinyaan makenen, Ala naxan fima muxune ma. Na fələxi dənkəleyaan nan ma a rajan dənkəleyaan ma, alo a səbəxi kii naxan yi Kitabuni, a naxa, "Naxan na tinxin dənkəleyaan xən, na nii rakisin sətəma nən."*

Muxune yalagi fena

¹⁸ Ala bata a xələn makenen sa keli ariyanna yi lan muxune Ala kolontareyaan nun e tinxintareyaan ma naxanye jəndin luxunma tinxintareyani. ¹⁹ Amasətə muxune nəe naxan kolonjə Ala fe yi, e bata na yigbe, bayo Ala bata yi na makenen e xa. ²⁰ Bayo xabu dunuña da, Ala kejnaan naxanye mi toma yəen na alo a habadan sənbən nun a Alayana, ne yigbəma ki fajı, bayo muxune e famuma a daala xən. Nanara, e mi nəe e yəte xun mafalə. ²¹ Hali e to Ala kolon, e mi a binyama, e mən mi barikan birama a xa. Koni e miriyane bata lu fuyan. E xaxilitareyaan yi e bəjnəne lu dimini. ²² E bata e yəte yate xaxilimane ra, koni e findi daxune ra. ²³ E bata habadan Alaa binyen masara suxurene ra naxanye rafalaxi muxune nun xəline nun subene nun bubu seene maligan na naxanye faxama.

²⁴ Nanara, Ala bata e rabejin e xəsi feene yi e bəjnəne kunfaxyi naxanye xən, e yi lu e bode fati rayelefue. ²⁵ E yi Alaa jəndin masara wulen na, e wali dali seene

* 1:17: Xabakuki 2.4

xa, e yi e batu, benun e xa daala kanna Ala yətəen batu naxan lan a batu han habadan. Amina.

²⁶ Na feene ma, Ala yi e lu e kunfa fe rayelefuxi xəsixine yi. Amasətə hali e naxanle fan bata e me e da kiin na, e kafu jəxəya gbeteye ligə naxanye mi daxa. ²⁷ Xəməne fan na kii nin, e yi e me e naxanle kafu jəxəyaan na, e yi e bode rakunfa. Xəmən nun xəmən yi e bode rayagi e kafu. E yi e fe naxin saranna sətə.

²⁸ Bayo e to bata tondi Ala kolonjə, a bata e rabejin e xaxilitareyani, e yi lu fe haramuxine ligə. ²⁹ E lugoxi tinxintareyaan sifan birin na, fe naxin nun milən nun naxuna. E lugoxi xəxələnyaan nun faxa ti xənla nun lantareyaan nun yanfantenyaa nun marajaxun nun muxu mafalan na. ³⁰ E bata findi muxu xili kalane nun Ala yaxune nun yanda muxune nun wasodene nun muxu kanbaxine ra, e fe naxi kətə nənəne raminima, e murutə e bari muxune ma. ³¹ Xaxilitarene nun lannayatarene nun hinantarene nun kininkintarene nan e ra. ³² Anu, e Alaa sariya tinxinxin kolon, a muxun naxanye feni itoe ligama, ne lan nən, e faxa. Hali na, e luma na feene nan ligə tun, a mən nafan e ma muxu gbeteye fan yi ne ligə.

2

Alaa kitina

¹ I findi ndenden na, i tan naxan bodene yalagima, i

mi nœ i yœtœ xun mafale. Amasotœ i bodene yalagin feen naxanye ma, i tan fan yœtœen ne ligama. Nayi, i bata i yœtœen fan yalagi. ² En na a kolon Ala kiti tinxinxin sama nœn muxune ma, naxanye fe sisfani itoe ligama. ³ Koni i laxi a ra a i tan mine Alaa kitin bun ba, i tan naxan bodene yalagima feene ma i tan yœtœen naxanye ligama? ⁴ Hanma i yoxi Alaa nœma fisamanten gbeen ma ba, e nun a dijana? I mi a kolon a Alaa fanna lan nœn a yi i sigati kiin maxetœ ba? ⁵ Koni i ya tengbesenyaan ma, i mi waxyi i bœjen maxetœ feni. Nanara, i luma Alaa xœlon fari se naxan namaraxi i xili ma, a yi i li Alaa kiti tinxinxin na mini kœnenni waxatin naxan yi. ⁶ Amasotœ na waxatini, Ala “muxun birin saranma nœn a kœwanle ra.”* ⁷ A habadan nii rakisin fima nœn muxune ma naxanye na e tunnafan fe fajin ligadeni e yi binyen nun xunnayerenna nun faxatareyaan fen. ⁸ Koni a xœlon nun a bœne teen kelima nœn muxune xili ma naxanye e yœtœ yigboma, e tondi jœndin ma, e lu tinxintareyaan bun. ⁹ Awa, tœrœn nun kœntœfinle sama nœn fe naxi rabane birin fari, fœlœ Yahudiyane ma siga siya gbetene ma. ¹⁰ Koni Ala binyen nun xunna kenla nun bœne xunbenla fima nœn fe fajin rabane ma, fœlœ Yahudiyane ma siga siya gbetene ma. ¹¹ Amasotœ Ala mi muxune rafisama e bode

xa.

¹² Naxanye birin yulubin ligama, e mi Musaa sariyan bun, ne halagima nœn hali ba na sariyan na. Koni naxanye birin yulubin ligama Musaa sariyan bun, ne yalagima nœn sariyan xœn. ¹³ Amasotœ naxan na a tuli mati sariyan na, na xa mi Ala kœnenni koni naxan na sariyan suxu, Ala na nan yatœxi tinxin muxun na. ¹⁴ Awa, siya gbetœn naxanye mi Musaa sariyan kolon ne na fena nde ligi naxan daxa sariyani e gbee muxuyaan xœn, ne bata e gbee sariyan namini hali Musaa sariyan to mi yi e yii. ¹⁵ Na a yitama nœn a sariyan yamarin naxan fixi, na yi sebœxi e bœjen nin. E yœtœ xaxinla fan luma e kawande, a yi e fe kalan yita e ra waxatina nde, a mon yi e kewanle xun mayengœ waxati gbete. ¹⁶ A ligama na kii nin Ala na mini muxune wundo feene makitideni lœxœn naxan yi a Muxu Sugandixin Yesu barakani, alo n Yesu a fe Xibaru Fajin naxan nalima, na falan kii naxan yi.

Yahudiyane nun sariyana fe

¹⁷ Koni i tan naxan a falama a Yahudiyan nan i ra, i yengi saxi sariyan ma, i yœtœ matœxœma Ala yi, ¹⁸ i a sagoon kolon, sariyan bata i xaran fe fisamantenna sugandin ma. ¹⁹ I laxi a ra fa fala a danxutœne yii rasuxun nan

* **2:6:** A mato Yaburin 62.13 nun Sandane 24.12 kui.

i tan na, e nun kənenna naxan muxune malima dimini,²⁰ naxan xaxilitarene xaranma e nun diidine karaməxəna, bayo i laxi a ra a i bata fe kolonna nun nəndin yətəen sətə sariyani.²¹ Nayi, i tan naxan bonne xaranma, i yətə xaranma ba? I tan naxan kawandin bama a muxun nama muñan ti, i tan mi muñan tiin ba?²² I tan naxan tənna dəxəma yalunyaan na, i tan mi yalunyaan ligān ba? Suxurene ranaxu i tan naxan ma, i mi e batu banxine kui seene tongon ba?²³ I i yətə matəxəma sariyani, koni i Ala matandima sariya kalan xən!²⁴ Amasətə, Kitabun naxa, “Ala xinla rayelefuxi siya gbətēne yε ε tan nan ma fe ra.”[†]

²⁵ Yahudiyanе banxulanna lan, xa i sariyan suxu. Koni xa sariya kalan nan i ra, hali i banxulanxi, i fa yatexi nən alo siya gbətē banxulantarena. ²⁶ Siya gbətēn naxanye mi banxulanxi, xa ne sariyan suxu, Ala mi na yate alo Yahudiya sariya suxune ba?²⁷ Xa banxulantarena Alaa sariyan suxu, a mi i tan Yahudiya banxulanna yalagę ba? Amasətə i sariyan kalama, hali a səbəxin to i yi. ²⁸ Yahudiya dinan maligan muxun naxan yi, na mi findixi Yahudiya kendə yətəen na. Banxulan feen mi findixi fati bəndəna fe gbansanna ra. ²⁹ Koni muxun findima Yahudiya kendən na a kui feene nan xən. Banxulanya kendən luma muxun bənən

nin fata Alaa Nii Sarıjanxin na. Sarıya səbəxi mi a ra. Na muxu sifan mi tantunna sətəma adamadiiine ra fə Ala yətəna.

3

¹ Nanse Yahudiyanе rafisaxi muxun bonne xa nayi? Banxulanna tənən nanse ra?² Tənə wuyaxi a ra kiin birin yi. A singen naxan na, Ala bata a falane birin taxu Yahudiyanе ra. ³ Awa, na di, xa dənkəleyaan mi muxuna ndee yi, na Alaa tinxinna kale ba?⁴ En-en de! Nəndin kanna nan Ala ra hali muxune birin findi wule falane ra. A səbəxi Kitabuni, a naxa, “Nanara, i na falan ti, i tan nan tinxin. I na kitin sa, i yoon sətə.”*

⁵ Koni xa en ma tinxitareyana Alaa tinxinna raminima kənenni, en nanse falama lan na feen ma? Ala mi tinxitareyaa xan ligama nayi, a na a xələn nagodo en ma? N falan tima alo muxune.⁶ En-en de! Xa a yi na kii nin nun, Ala nəe dunuŋa makite di?

⁷ Koni na di? Xa Alaa nəndin makenenma n ma wulen nan xən, a binyen yi fari sa, nanfera n tan mən yalagę nayi alo yulubi kanna?⁸ Nayi, nanfera en mi a falama, en naxa, “En fe naxin liga alogo a xa yate fe fajin na?” Wule falana ndee na falan sama nxu xun ma. Na kanne yalagi daxin na a ra.

† 2:24: Esayi 52.5 * 3:4: Yaburin 51.6

*Muxu yo mi na naxan
tinxin*

⁹ A di nayi? Nxu tan fisa bonne xa ba? En-en de! En bata yi a yigbe nun fa fala Yahudiyane nun siya gbetene birin yulubin senben bun ma,

¹⁰ alo a sebexi Kitabuni kii naxan yi, a naxa,
“Tinxin muxu yo mi na hali keden pe!

¹¹ Muxu yo mi na naxan fe kolon.
Muxu yo mi na naxan Ala fenma.

¹² Muxun birin bata kiraan fata.

E birin bata lu fufafu.
Muxu yo mi a fajin nabama hali muxu keden pe!

¹³ E koe yinle rabixi alo gaburuna,
yanfa falane nan e lenne ma.

E fala xuine xole
alo koson xolena.

¹⁴ E deen nafexi dangane nun fala xui xolene nan na.

¹⁵ E mafura wuli raminideni.

¹⁶ Gbalon nun kalan nan e kirane xon.

¹⁷ E mi boje xunbenla kiraan kolon!

¹⁸ E mi gaxuma Ala yee ra mum!"[†]

¹⁹ Anu, en na a kolon a sariyan naxan birin falama, a falama muxune nan xa naxanye sariyan bun, alogo birin deen xa suxu, dunuja muxune birin yi kolon fe kalanera Ala yetagi. ²⁰ Nanara, adamadi yo mi yatexi tinxin muxun na Ala yee ra yi sariya suxun xon, bayo sariyan yulubin nan tun yitama en na.

²¹ Koni iki, ba sariyan na, tinxinna nde bata mini

kennenni Ala naxan fima muxune ma, Sariya Kitabun nun nabine kitabune bata yi naxan seren ba. ²² Naxanye birin na denkeleya, Ala ne ratinxinma a yee ra yi nen denkeleyaan xon Yesu yi, Alaa Muxu Sugandixina. Amasato tagi raba mi na. ²³ Muxun birin bata yulubin liga. Nanara, e mi Alaa binyen sotoxi. ²⁴ Koni Ala muxune kima tinxinni a hinanna nan xon, a yi e xunba a Muxu Sugandixin Yesu barakani. ²⁵ Ala a tan nan findixi a solona saan na e nun yulubi xafari saraxana, na muxune xa naxanye na denkeleya a wunla ma. Na bata a gbee tinxinna yita. Bayo yulubin naxanye liga benun iki, a mi yi muxune yulubine saranma e ra a dijan waxatini, ²⁶ koni a bata wa a tinxinna yita feni waxatini ito yi, alogo a xa tinxin feu, a mon yi muxune ratinxinje ayi a yee ra yi naxanye bata denkeleya Yesu ma.

²⁷ Nayi, muxune lan e xa e yete matoxo nanfe ma? Sese! Nanfera? E to sariyan suxi, e yete matoxoma na nan na ba? En-en, na mi a ra, fo e denkeleyana. ²⁸ Amasato en bata a to muxun tinxinma Ala yee ra yi denkeleyaan nan xon, hali ba sariya suxun na. ²⁹ Yahudiyane nan tun gbee Ala ra ba? Siya gbetene fan ma Ala xa mi a tan na ba? Siya gbetene fan ma Ala na a ra yati! ³⁰ Ala kedenna na a

[†] 3:18: Yaburin 14.1-3 nun 53.2-4 nun 5.10 nun 140.4 e nun Esayi 59.7-8 nun Yaburin 36.2

ra naxan Yahudiyane ratinx-inma a yee ra yi denkeleyaan xon e nun siya gbetene fan na denkeleya kedenna xon. ³¹ Na bunna neen a en xa sariyan bejin denkeleyani ba? En-en de! En lan nen en yi sariyan yate.

4

Iburahima misaala

¹ En nanse falama en siyaan benba Iburahima a fe yi nayi? A nanse kolonxi feni ito yi? ² Xa Iburahima tinxinje ayi nen Ala yee ra yi a kewanla xon, a yi a yete matoxe nen na yi. Koni a mi noe na ligi Ala yetagi! ³ Kitabun nanse falaxi lan na fe ma? A naxa, "Iburahima yi denkeleya Ala ma, Ala yi na yate tinxinna ra a xa."* ⁴ Muxun naxan na wali, a yi a saranna seto, na mi yatema kiseen na a xa, bayo a wali saranna na a ra. ⁵ Koni muxun naxan mi walima, koni a laxi Ala ra naxan Ala kolontarene matinxinma, Ala na kanna denkeleyaan yatema nen tinxinna ra. ⁶ Dawuda fan muxuna sewana fe falaxi na kii nin, Ala naxan yatexi tinxin muxun na, ba kewanle ra, a naxa,

⁷ "Sewan na kanna xa, naxan ma sariya kalane bata mafelu

naxan yulubiye bata xafari.

⁸ Sewan na adaman xa, Marigin bata dija naxan haken ma."†

⁹ Na sewan findixi Yahudiyi banxulanxine nan

gbansan gbee ra ba hanma siya gbetene fan? Awa, en baxi a faladeni, en naxa, a Ala Iburahimaa denkeleyaan yate nen tinxinna ra a xa. ¹⁰ Koni na ligi waxatin mundun yi? A bata yi banxulan hanma a munma yi banxulan? A munma yi banxulan. ¹¹ A banxulanyaan seto nen a tinxinyaan taxamasenna ra a naxan setoxi a denkeleyaan xon benun a xa banxulan waxatin naxan yi. Nnara, Iburahima yi findi muxune birin benban na naxanye denkeleyaxi Ala ma, na yi yate e xa tinxinna ra hali e mi banxulanxi. ¹² Naxanye banxulanxi, e men biraxi nxu benba Iburahima denkeleyaan foxo ra Iburahima yi naxan yi nun benun a xa banxulan, ne fan benban nan Iburahima ra.

Ala Iburahima tuli sa naxan na

¹³ Ala yi Iburahima nun a bensenna tuli sa, a naxa, dunuja findima nen e keen na. Koni a mi na tuli saan setoxi sariyan xan xon fo a tinxinna denkeleyaan barakani.‡ ¹⁴ Xa muxune yi na keen setoxi sariya susun nan xon nun, nayi denkeleyaan tono mi na. Ala en tuli saxi nen nayi fuyan! ¹⁵ Amaseto sariyan nan fama Alaa xolon na, bayo xa sariya mi na, sariya kalan fan mi na.

¹⁶ Nayi, Ala en tuli saxi denkeleyaan nan baraka yi, alogo a xa findi Alaa hinanna ra Iburahima yixete birin

* **4:3:** Dunuja Følon 15.6   † **4:8:** Yaburin 32.1-2   ‡ **4:13:** A mato Dunuja Følon 12.2-3 nun 17.4-6 nun 22.15-18 kui.

xa naxanye sariyan sotoxi e
nun naxanye fan denkeleya
alo Iburahima. Iburahima
nan en birin benban na,
¹⁷ alo a sebexi Kitabun kui
kii naxan yi, a naxa, "N na i
findima nen siya wuyaxine
benban na."[§] A tan nan
en benban na Ala yee ra
yi, Iburahima denkeleya Ala
naxan ma, Ala naxan faxa
muxune niin birama e yi,
Ala naxan seen yamarima
naxan mi na, a yi taran na.
¹⁸ Iburahima denkeleya nen a
yigin ma, hali a yigin xunna
to mi yi toma. Na kiini, a yi
findi "siya wuyaxine benban
na," alo Ala a fala a xa kii
naxan yi, a naxa, "I yixetene
luma na kii nin."^{*} ¹⁹ A bata
yi nee kemere nekendem soto
nun, fayida a fati benden yi
faxa feni, a naxanla Saran
fan yi findixi gbantan na
koni a denkeleyaan tan yi
kende. ²⁰ Ala a tuli sa
naxan na, a mi siké na ma
denkeleyatareyani, koni a
denkeleyana a senbe so nen,
a yi Ala binya. ²¹ A yi laxi
a ra yati, fa fala Ala a tuli
saxi naxan na, a senben na
rakamalima nen. ²² Nanara,
Ala na yate nen tinxinna ra a
xa.[†] ²³ Koni na falan mi sebexi
a tan keden ma fe ra, fa fala,
"A yatexi tinxinna ra a xa."
²⁴ A mon sebexi en tan nan xa
bayo na yatema tinxinna ra
en tan fan xa, en na denkeleya
Ala ma naxan en Marigi Yesu
rakelixi sayani. ²⁵ Yesu faxaxi
en hakene nan ma fe ra, a yi
keli sayani, a en natinxin Ala

yee ra yi.

5

Tinxinyana fe Ala yee ra yi

¹ Bayo en bata tinxinje ayi
Ala yee ra yi denkeleyaan xon,
lanna bata taran en nun Ala
tagi Marigi Yesu barakani,
Alaa Muxu Sugandixina.
² A bata en nafa a hinanni
denkeleyaan xon en naxan yi
iki. En yi sewa Alaa binyen
soto feen yigin na. ³ En
mon sewaxi en ma torone
ra amasoto en na a kolon
a toron fama tunnafanna
nan na. ⁴ Tunnafanna yi fa
lannayaan na. Lannayaan yi
fa yigin na. ⁵ Na yigin mi en
yanfama, amasoto Ala bata a
xanuntenyaan sa en bojeni a
Nii Sarjanxin xon ma, a bata
naxan fi en ma.

⁶ Amasoto senbe mi yi en na
waxatin naxan yi, Alaa Muxu
Sugandixin faxa nen Ala
kolontarene fe ra a waxati
ragidixini. ⁷ Fayida muxe mi
yi tinje faxe tinxin muxuna
fe ra, koni yanyina nde,
muxuna nde susen nen faxe
muxu fajina fe ra. ⁸ Koni Ala
a xanuntenyaan yitaxi en na
na kii nin, en mon yi yulubi
kanne ra waxatin naxan yi,
Alaa Muxu Sugandixin yi
faxa en xa. ⁹ Iki xa en bata
tinxinje ayi Ala yee ra yi
Yesu wunla xon ma, a mi sa
taganje en kise Alaa xelon
ma a barakani. ¹⁰ Bayo xa
Ala yaxun yi en na waxatin
naxan yi, en nun Ala tagin
yi yiton a Dii Xemena sayaan
xon, xa en tagin bata yiton

§ 4:17: Dunujia Folon 17.5 * 4:18: Dunujia Folon 15.5 † 4:22: Dunujia Folon 15.6

nayi, a tagan xun mi na nayi en nakise Yesu a nii rakisin barakani.¹¹ Koni a birin mi na ra, en mən sewaxi Ala ra en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin fe ra naxan bata en nun Ala tagini tən iki.

En Benba Adama nun Yesu afe

¹² Nanara, yulubin soxi dunuja yi muxu keden peen nan xən ma, sayaan fan yi fa yulubin xən. Nanara, sayaan bata fa muxun birin ma, amasətə muxun birin bata yulubin liga.¹³ Yulubin yi dunuja yi nun benun sariyan xa fa, anu xa sariyan mi na, yulubin fan mi yatəma.¹⁴ Koni fələ En Benba Adama waxatin ma han sa dəxə Musa waxatin na, sayaan mangayaan ligama muxun birin xun na, hali naxanye mi En Benba Adamaa yulubin sifan liga naxan Alaa sariyan kala.

En Benba Adama yi findixi muxu famatoon misaala nan na.¹⁵ Koni Alaa kiseen mi maligaxi Adama haken na. Hali muxu wuyaxi to bata sayaan sətə a tan kedenna haken xən, Alaa hinanna nun a kiin hinanna gbo na xa, a naxan fixi muxu wuyaxi ma muxu keden peen barakan xən, Yesu, a Muxu Sugandixinna.¹⁶ Alaa kiseen nun muxu kedenni ito yulubin mən mi rajanma fe kedenna ma. Bayo yulubi keden peen kitin bata a liga adamadiine yi yalagi, koni Alaa kiseen faxi yulubi wuyaxin liga xanbin nin, a yi tinxinyaan nafa.¹⁷ Xa sayaan

bata nəən sətə muxu kedenna haken xən, na muxu kedenna fe ra, na muxune fan mi taganje nəən sətə Alaa Muxu Sugandixin Yesu kedenna dunuja yi gidin xən, naxanye Alaa hinan pəntaren sətəma e nun a kiseen naxan findixi tinxinna ra.

¹⁸ Nanara, birin yalagixi kii naxan yi hakə kedenna xən, kewali tinxinxi kedenni ito fan bata findi tinxinna ra na kiini naxan nii rakisin nafama muxune birin ma.

¹⁹ Amasətə muxu wuyaxi findixi hakə kanne ra kii naxan yi muxu kedenna fala susutareyaan xən ma, muxu wuyaxi fan natinxinma ayi na kii nin Ala yee ra yi muxu kedenna a fala susun barakani.

²⁰ Sariyan bata fa alogo hakene xa wuya ayi, koni yulubin gboxi ayi dənaxan yi, Alaa hinanna fan bata gbo ayi mənni mən.²¹ Nanara, yulubin mangayaan ligaxi kii naxan yi sayani, Alaa hinanna fan mangayaan ligama tinxinyaan xən ma na kii nin, a yi en naso habadan nii rakisini, en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani.

6

*Sayaan nun siimayana
Yesu xən*

¹ En nanfe falama? En luyə yulubine ligə ba alogo Alaa hinanna xa gbo ayi?² En-en de! En luxi nən alo en bata faxa yulubin mabinni, en mən luyə en ma dunuja yi gidin ligə yulubini di nayi?³ E mi a kolon ba, a en tan naxanye bata rafu igeni Alaa

Muxu Sugandixin Yesu xinli, a en bata rafu a xən ma a sayani? ⁴ Nayi, en nun Yesu bata maluxun en bode xən ma a sayani en nafuxi igeni waxatin naxan yi, alogo Alaa Muxu Sugandixin kelixi sayani kii naxan yi a fafe a binyeni, en fan xa sigan ti dunuja yi gidi nənəni na kini.

⁵ Amasətə xa en birin bata findi kedenna ra a sayani, en fan kelima nən sayani alo a tan. ⁶ En xa ito kolon: en ma muxuya fonna bata faxa Yesu xən wudin ma, alogo en ma muxuyaan naxan yulubini, na xa jnan, en yi ba yulubina konyiyani. ⁷ Amasətə muxun na faxa, a xərəyama nən yulubin ma. ⁸ Xa en nun Alaa Muxu Sugandixin bata faxa en bode xən ma, en mən laxi a ra nayi fa fala en nii rakisin sətəma nən en bode xən ma. ⁹ Amasətə en na a kolon fa fala Alaa Muxu Sugandixin bata keli sayani, a mi fa faxama sənən, sənbə mi fa sayaan na a fari sənən. ¹⁰ Amasətə a faxa nən, a faxa yulubin nan ma fe ra sanja ma keden han habadan. Iki a a nii ra, a siimayani Ala nan xa. ¹¹ A na kii nin, ε fan xa ε yetə yate muxu faxaxine ra yulubin ma, koni ε luxi ε siimayani Ala xa Alaa Muxu Sugandixin Yesu nin.

¹² Nanara, yulubin nama fa mangayaan liga ε fatibəndəni sənən naxan faxama, ε lu a waxən feene ligε. ¹³ ε nama ε fatin yire yo lu yulubini alo yəngε so sena tinxintareyaan xa, koni ε yetə so Ala yi, alo

a bata muxun naxanye rakeli sayani. ε fatin yiren birin so Ala nan yii yəngε so seen na tinxinyaan xa. ¹⁴ Na ma, yulubin nama mangayaan liga ε xun na, bayo ε mi fa sariyan bun ma sənən, fə Alaa hinanna.

Tinxinyaana konyine

¹⁵ Na di nayi? A lan en xa lu yulubin ligε ba, bayo en mi fa sariyan bun ma sənən, fə Alaa hinanna? En-en de! ¹⁶ ε mi a kolon ba, ε na ε yetə so muxuna nde yii ε findi a xui suxu konyin na, ε findima na kanna konyin nan na ε naxan xui suxuma? A finde yulubin na, i yi faxa, hanma a finde Ala xuiin suxun na, i yi yate tinxin muxun na. ¹⁷ Koni tantunna Ala xa, bayo yulubina konyin nan yi ε ra nun, koni xaranna naxan taxu ε ra, ε bata na suxu ε bəjənəni. ¹⁸ ε bata xərəya yulubin ma, ε findi tinxinyaana konyine ra. ¹⁹ N dunuja misaali ito falama ε xa nən alogo ε xa a yee to hali sənbə to mi ε yi. A fələni nun ε bata yi ε fatin birin findi xəsi feene konyin na, ε kewali jnaxine yi siga gboe ayi. Koni iki, ε fatin birin xa findi tinxinyaana konyin na, ε yi sarijan.

²⁰ ε yi yulubina konyiyani waxatin naxan yi, ε mi yi tinxinyaan bun ma nun.

²¹ ε feen naxanye liga na waxatini, ε yagixi naxanye ra iki, ε tənən mundun sətəxi ne yi? Ne rajanna findixi sayaan nan na. ²² Koni iki, ε bata xərəya yulubin ma, ε findi Alaa konyine ra. ε

marasarijanna nan findixi na t^{on}on na, naxan sayaan findixi habadan nii rakisin na.²³ Bayo yulubin saranna nan sayaan na koni Alaa kisena, habadan nii rakisin nan na ra en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixini.

7

Denkelyea muxune bata x^{rɔ}ya

¹ Ngaxakedenne, ε tan naxanye sariyan kolon, ε a kolon fa fala a sariyan muxun yamarima fanni a daxi. ² A misaala findixi naxanla nan na naxan d^{oxi} x^{emēn} x^{on}. Na nun a x^{emēna} e bode ra fanni a daxi, koni xa a x^{emēn} faxa, a bata mini sariyan bun naxan yi e xidixi e bode ra. ³ Nanara, xa a d^{oxo} x^{emē} gbete x^{on}, a x^{emē} singen m^{on} a nii ra, a bata yalunyaan liga na yi. Koni xa a x^{emēn} faxa, nayi a bata mini na sariyan bun. Nayi, a n^{oe} d^{oxe} gbete x^{on}nen, na mi findixi yalunyaan na. ⁴ Ngaxakedenne, ε tan fan bata faxa sariyan mabinni Alaa Muxu Sugandixin fati benden x^{on} ma. Nayi, ε bata findi na gbeen na, naxan ke-lexi sayani alogo en xa wali fajine ke Ala xa. ⁵ Amas^{ot}o fati benden nafan feene yi en yamarima waxatin naxan yi, yulubin nafan fe naxine yi walima en fatine yi sariyan x^{on} alogo naxan en faxama en yi na liga. ⁶ Koni iki, en bata mini sariyan bun, amas^{ot}o en bata faxa sariyan bun, naxan yi en suxi. En

fa Alaa Nii Sarijanxina a kira n^{en}n nan x^{on}, en mi fa fe fori sebexine bun.

Sariyan nun hak^{en}a fe

⁷ En nanfe falama nayi? Sariyan yeteeen nan yulubin na ba? En-en de! Sariyan nan a ligaxi n yulubin kolon. Xa sariyan mi yi a fala n xa nun, i nama mila ayi, n mi yi milan kolonma nun.* ⁸ Na ma, yulubin yi feren s^{ot}o, a milan sifan birin naso n tan yi sariyan x^{on} ma. Amas^{ot}o xa sariyan mi yi na nun, yulubin faxaxin nan yi a ra. ⁹ Sariyan mi yi na waxatin naxan yi, n yi kende, koni yamarin to fa, yulubin yi fa, n yi faxa. ¹⁰ Yamarin naxan faxi siimayana fe ra, na faxi sayaan nan na n tan ma. ¹¹ Bayo, yulubin bata feren s^{ot}o yamarin x^{on}, a yi n yanfa, a n faxa.

¹² Nanara, sariyan sarijan, yamarin sarijan, a tinxin, a fan. ¹³ Na bunna di? Fa fala naxan fan, na bata findi sayaan na n tan xa? En-en de! Yulubin nan bata n faxa na se fajin x^{on}, alogo a xa kolon yulubin na. Nayi, yulubin senbe gbeen yi makenen yamarin x^{on}.

Yulubin yi muxun n^o

¹⁴ En na a kolon fa fala a sariyan fatali Alaa Nii Sarijanxin nan na, koni fati benden nan n tan na, naxan bata mati a findi yulubina konyin na. ¹⁵ N naxan ligama, n mi na bayen kolon. Amas^{ot}o n waxi naxan liga feni, n mi na xan ligama, koni

* 7:7: A mato X^{rɔ}yaan 20.17 nun Sariyane 5.21 kui.

fō naxan mi rafan n ma n na nan ligama.¹⁶ N mi waxi naxan liga feni, n na nan ligama. Na a yitama nēn fa fala a n bata tin a sariyan fan.¹⁷ Nayi, n tan xa mi na ligama, koni yulubin nan na ra naxan n yi.¹⁸ Amasōtō n na a kolon a fe fajin mi n tan yi fata n fati bēndēn nafan feene ra, bayo hali fe fajin liga xōnla n ma, n mi nōe a lige.¹⁹ N waxi fe fajin naxan liga feni, n mi na xan ligama, koni n mi waxi fe jaxin naxan liga feni, n luma na nan lige.²⁰ Feen naxan liga xōli mi n ma, xa n na liga, na bunna nēen, fa fala n tan xa mi a ligaxi, koni yulubin naxan n yi.

²¹ Nanara, sariyan naxan walima n tan yi, na ni ito ra. Fe fajin liga xōnla n ma waxatin naxan yi, a fērē mi na bayo fe jaxina n yi.²² Anu, n sēwaxi Alaa sariyan na n sondonni.²³ Koni n sariya gbētē nan toma n fati bēndēni naxan n xaxinla sariyan yēngēma, na yi n findi kasorasaan na yulubina sariyan xōn ma, naxan walima n fati bēndēni.²⁴ Tōrō muxun nan n na! Nde n xunbama fati bēndēni ito nun a rafan feene yi naxanye n xalima sayani?²⁵ Tantunna Ala xa en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani!

Nayi, n bata findi Alaa sariyan konyin na n xaxinli, koni n fati bēndēn nafan feene bata n findi yulubina sariyana konyin na.

8

¹ Nanara, muxun naxanye

Alaa Muxu Sugandixin Yesu yi, Ala mi fa ne yalagima.² Amasōtō, Alaa Nii Sarījanxina nii rakisin sariyan bata n xōrōya yulubin nun sayaan sariyan ma Alaa Muxu Sugandixin Yesu barakani.³ Amasōtō sariyan mi yi nōe na lige, bayo fati bēndēn nafan feene bata a sēnbēn jnan. Ala nan na liga, a yi a yetēna Dii Xēmēn nafa adamadi yulubi kanne sawurani, a yulubin yalagi fati bēndēni.⁴ Ala na ligaxi nēn alogo sariyan tinxinna xa kamali en yi, en tan naxanye mi fa en fati bēndēn nafan feene ligama, koni fō Alaa Nii Sarījanxin nafan feene.⁵ Awa, naxanye e fati bēndēn nafan feene ligama, ne luma e mirē na fe sispane nan ma, koni naxanye Alaa Nii Sarījanxin nafan feene ligama, ne luma e mirē Alaa Nii Sarījanxina feene nan ma.⁶ Fati bēndēn natan miriyane na lu i yi, sayaan nan na ra, koni xa i miriyane keli Alaa Nii Sarījanxin nin, siimayaan nan na ra e nun bojē xunbenla.⁷ Amasōtō fati bēndēn natan miriyane findixi Ala yaxun nan na, bayo e mi nōe i xure Alaa sariyan bun mumē!⁸ Naxanye e fati bēndēn nafan feene ligama, ne mi Ala kēnēnjē mumē!

⁹ Koni ε tan mi fa ε fati bēndēn nafan feene ligama fō Alaa Nii Sarījanxin nafan feene, Alaa Nii Sarījanxin to ε yi. Amasōtō xa Alaa Muxu Sugandixin Niin mi muxun naxan yi, Alaa

Muxu Sugandixin gbee mi na kannra ra.¹⁰ Koni xa Alaa Muxu Sugandixin ε tan yi, ε fati benden bata faxa yulubina fe ra, koni ε niina ε yi, amasoto ε bata ratinxinje ayi Ala yetagi.¹¹ Anu, Alaa Niin naxan Yesu rakelixi sayani, xa na lu ε yi, a tan naxan Alaa Muxu Sugandixin nakelixi sayani, na mən nii rakisinfima nən ε fati bendene ma a Nii Sarijanxin barakani naxan luma ε yi.

¹² Na ma, ngaxakedenne, goronna en xun ma. Koni fati benden tan goronna mi en xun ma en yi a rafan feene ligi. ¹³ Amasoto xa ε lu ε fati benden nafan feene ligi, ε faxama nən. Koni xa ε fati benden natane faxa Alaa Nii Sarijanxin xən, ε nii rakisinfota sotoma nən. ¹⁴ Alaa Nii Sarijanxin muxun naxanye yii rasuxi, Alaa diin nan ne ra. ¹⁵ Amasoto ε Niin naxan sotoxi, na mi ε findixi gaxun konyin na. Koni a bata ε findi Alaa diine ra. En xinla tima na nan baraka yi, en naxa, “Baba, n fafe!” ¹⁶ Alaa Nii Sarijanxin yeteen sereyaan bama en niin xa, a Alaa diin nan en tan na. ¹⁷ En to findixi Alaa diine ra, en fama nən keen sotoden'i alo a diine bayo Ala barayin naxan namaraxi a Muxu Sugandixin nun a muxune xa, en na sotoma nən. Xa en nun Yesu tɔrɔ en bode xən ma, en birin nan a binyen sotoma nayi.

Binyen naxan fama

* **8:20:** A mato Dunupa Fələn 3.17

¹⁸ N bata a kolon a en tɔrɔn naxan sotoma iki, e nun binyen naxan fama, ne tagi kuya kati! ¹⁹ Bayo daala birin luxi nən alo a Ala legedenma, a digima na waxatin na han Ala diine nərən sa minima kənənni waxatin naxan yi. ²⁰ Amasoto daala lu nən kobiyaan bun.* A sago mi yi a ra, koni Ala sagoon nan a luxi na kiini alogo yigin xa sotə, ²¹ fa fala daala xərəyama nən kalana konyiyaan ma, a yi fa Alaa diine xərəya kendəni. ²² Amasoto en na a kolon, xabu a fələni han waxatini ito yi, a luxi alo daala birin kutunma xəleni alo jaxanla naxan dii barini. ²³ Koni daala xa mi keden a ra, koni en tan naxanye fan singe Alaa Nii Sarijanxin sotoxi, en fan səxəlexi en bəjəni, en Ala maməma waxatin naxan yi a en findi a diine ra, a yi en gbindin xunba. ²⁴ Amasoto en bata kisi na yigin xən. Anu, i yigin saxi feen naxan yi, xa i bata na to, na mi fa xile yigina. En bata yelin naxan sotə, en fa en xaxili tima na ra di? ²⁵ Koni en munma naxan sotə, xa en na en yigin sa na fari, en na a maməma nən tunnafanni.

²⁶ Alaa Nii Sarijanxina en tan sənbetare kanne malima na kii kedenna nin. Amasoto en mi a kolon en lan en xa Ala maxandi naxan ma. Koni Nii Sarijanxin yetena Ala mafanma en xa kutunni naxan mi nəe fale. ²⁷ Ala naxan muxune bəjə yi feene toma, na a Nii Sarijanxina miriyaan kolon, amasoto

Alaa Nii Sarjanxina Ala mafanma a yama sarijanxin xa alo Ala sagoon kii naxan yi.

²⁸ En na a kolon a Ala feene birin najanma a fanin nan ma a xanu muxune xa, a naxanye xilixi a maragidini. ²⁹ Amasot, Ala naxanye sugandi a foloni, a mon bata a ragidi a xa ne findi a Dii Xem'en maligane ra, alogo Yesu xa lu alo dii singena a xunyene ye. ³⁰ Ala bata yi na ragidi naxanye xa, a mon bata ne xili. A naxanye xilixi, a mon bata ne ratinxinje ayi a yetagi, a mon yi a binyen fi e ma.

Alaa xanuntenyana

³¹ Nayi, en nanse falama na fe ra? Xa Ala en xon, nde fa kel'e en xili ma nayi? ³² A tan naxan mi a yetena dii xem'en natanga, koni a yi a fi en birin xa, nanfera nayi a mi seen birin soe en yii a Dii Xem'en xon? ³³ Ala bata muxun naxanye sugandi, nde ne kansunje? Ala nan yoon fiin kanna ra. ³⁴ Nde noe en yalage? Muxu yo, bayo Alaa Muxu Sugandixin Yesu bata faxa, a mon yi keli sayani, a mon tixi Ala yiifanna ma, a Ala mafanma en xa. ³⁵ Nanse en be Alaa Muxu Sugandixinna xanuntenyani? Toren nun kontofinla ba, hanma besenxonyana hanma kamena hanma marabenna hanma gbalona hanma sayana silanfanna ra?[†] Ne sese mi noe a lige. ³⁶ Bayo a sebexi Kitabuni, a naxa,

"E nxu faxama i tan nan ma fe ra ferijen gbən! E nxu ligama alo yexen naxan faxa daxi a ra!"[‡] ³⁷ Koni naxan en xanuxi, en noon sotoma nen na xon feni itoe birin yi fefe. ³⁸ Amasot, na a kolon yati, sayana hanma dunuja yi gidina hanma malekane hanma ninanne hanma waxatini itoe hanma waxati famatone hanma senbe kanne ³⁹ hanma naxanye kore xonna ma hanma naxanye boxon bun ma, dalise yo mi na yi naxan en be Alaa xanuntenyani en naxan sotxi en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani.

9

Ala muxun naxanye sugandixi

¹ N xa jəndin fala ε xa Alaa Muxu Sugandixin barakani, n mi wulen falama, n xaxinla mi n yalagima. N seren bama Alaa Nii Sarjanxini: ² N sunuxi, n bəjen mon səxolexi waxatin birin. ³ Amasot, n yi waxi nen n tan yeteen nan xa Alaa dangan sot, n yi masiga a Muxu Sugandixin na ngaxakedenne funfuni, n kon kaane, ⁴ Isirayila kaane, e tan naxanye findi Alaa dine ra, e a binyen nun a layirine nun a sariyan nun a batu kiine nun a tulisane sot. ⁵ E fataxi Nabi singene bonsonne nan na, Alaa Muxu Sugandixin yi mini e tan yi adamadiyaan kii ma. Ala

[†] 8:35: Silanfanna: Sofane yengeso degemana. [‡] 8:36: Yaburin 44.23

naxan seen birin xun na, na
xa tantun habadan! Amina.

⁶ Anu, na xa mi na ra de
fa fala a Alaa tuli saan tñø
mi fa na, bayo Isirayila kaane
birin mi findixi Alaa yamana
Isirayila xan na. ⁷ E to bar-
ixi Iburahima bønsønni, na
mi a ra fa fala e birin find-
ixi Iburahimaa dii këndëne
nan na. Amasøtø Ala a fala
nøn a xa, a naxa, "Naxanye
yatëma i bønsønna ra, ne min-
ima Isiyaga bønsønna nin."*
⁸ Na nan na ra, diin naxanye
barixi adamadiyaan kii ma,
Alaa dii mi ne ra, koni fø Ala
Iburahima tuli sa diin nax-
anye ra, ne nan findixi a dii
këndëne ra. ⁹ Amasøtø Ala
Iburahima tuli sa na kii nin,
a naxa, "N fama nøn waxati
saxini, Saran yi dii xemën
bari."†

¹⁰ A birin mi na ra, Re-
bekä a dii firinne birin fafe
keden nan yi a ra, en benba
Isiyaga. ¹¹ Anu, benun gu-
lunni itoe xa bari, benun e xa
fe fajin ligä hanma a naxina,
Ala bata yi a ragidi na nde
keden xa sugandi ¹² hali ba
e këwanle ra koni fø a naxan
xilixi. A yi a fala Rebeka
xa, a naxa, "Tadan luma nøn
xunyena noøn bun ma." ¹³ A
søbøxi Kitabun kui ikiini, a
naxa, "N bata Yaxuba xanu
koni n bata Esayu rajaxu."‡

¹⁴ En nanfe falama nayi?
Ala tinxintareyaan nan ligaxi
nayi ba? En-en de! ¹⁵ Amasøtø
a bata a fala Musa xa, a
naxa, "N hinanje naxan
na, n hinanma nøn na ra,

n kininkininje naxan ma,
n kininkininma nøn na
ma."§ ¹⁶ Na mi fataxi muxun
waxøn feene xan na hanma
a kewanle, koni fø Alaa
kininkininna. ¹⁷ Amasøtø a
søbøxi Kitabuni, Ala a falama
Firawona xa dñaxan yi, a
naxa, "N na i findixi mangan
na nøn alogo n xa n sënbën
mayita i tan xøn, n xinla
yi rali dunuja yiren birin
yi."* ¹⁸ Nayi, Ala na wa
kininkinin feni naxan ma a
kininkinin na ma, a na wa
naxan natengbesen fe yi ayi,
a na ratengbesenma ayi nøn.

Alaa xøløn nun a kinink- ininna

¹⁹ Muxuna nde a falama
n xa nøn, a naxa, "Nan-
fera Ala mën nxu yalag-
ima? Amasøtø nde Alaa
fe ragidixin matandë?"
²⁰ Nde i tan na naxan Ala
matandima? Fejñen nøe a fale
a rafala muxun ma ba fa
fala nanfera i n nafalaxi iki?
²¹ Awa, nøøn mi fejñe rafalan
yii ba, a fejñe firin nafala fejñe
bënde kedenni, keden binye
wanle xa, boden fe fune xa?

²² Nayi, Ala yi wa a xøløn
nun a sënbën mayita feni, a yi
dijnatati, a ti na muxune bun
a xølø naxanye ma, naxanye
yi halage. ²³ A na ligä nøn al-
ogo a xa a binye gbeen yita na
muxune ra, a kininkinin nax-
anye ma, a bata yi naxanye
yitøn a binyen søtø xinla ma.
²⁴ Na nan en tan na, a nax-
anye xilixi, keli Yahudiyane
ye e nun siya gbetene fan ye.

* 9:7: Dunuja Føløn 21.12   † 9:9: Dunuja Føløn 18.10-14   ‡ 9:13: A mato
Dunuja Føløn 25.23 nun Malaki 1.2-3 kui.   § 9:15: Xørøyaan 33.19   * 9:17:

25 Amasōtō a fala nēn Nabi Hose xa, a naxa,
“Naxanye mi yi n ma yamaan na,
n ne xilima nēn n ma yamaa,
n mi yi naxanye xanuxi,
n ne xilima nēn n xanun-
tenne.”

26 A mōn sēbexi menni, a
naxa,
“Ayi falama e ma dēnaxan yi,
‘N ma yamaan mi ε ra,’
e fa xili bama nēn menni
‘Habadan Alaa diine.’†”

27 Nabi Esayi yi a xuini
te Isirayila muxune fe ra, a
naxa,
“Hali Isirayila muxune yi
wuya ayi
alo mējensinna naxan fōxō
igen dē,
hali na, e dōnxēdin nan tun
kisima.

28 Amasōtō Marigina a fe
ragidixine rakamal-
ima nēn dunuja ma a
kiini sa!‡

29 A na kii nin, alo Nabi
Esayi a fala kii naxan yi a
fōlōni, a naxa,
“Xa Marigina Sēnbēn Birin
Kanna mi yi en
yixētēna ndee lu nun,
en yi luma nēn nun alo
Sodoma taana,
en ligā alo Gomora taana.”§

*Isirayila nun Xibaru
Fayinafe*

30 En nanfe falama nayi?
Siya gbētēn naxanye mi yi
tinxinna fenma, ne bata a
sōtō dēnkēleyaan barakani.
31 Koni Isirayila kaan nax-
anye yi sariyan tinxinna

fenma, ne mi a sōtōma.
32 Na di? Bayo e mi a fenxi
dēnkēleyaan xōn fō e kewanle.
E yi e sanna radin gēmen
na naxan xili, “San nadin
gēmena”³³ Kitabun naxan
ma fe fala, a naxa, “A mato,
n bata gēmen sa Siyon yi,
yamana e sanna radinma
gēmen naxan na, e bira. Koni
naxan na dēnkēleya a ma, na
kanna mi nimisama.”*

10

¹ Ngaxakedenne, n waxi a
xōn ma n bōnen birin yi, n
kon kaane xa kisi. N na Ala
maxandima e xa na ra kati!
² N findima nēn e tan seren
na fa fala Alaa fe kunfana
e yi, koni e kolontareyani.
³ Ala muxune ratinxinma kii
naxan yi a yētē yēe ra yi, e
mi na kolon. Nayi, e bata
kata, e yi e gbee kiraan sa,
e mi xuruxi Alaa tinxyanyaan
bun. ⁴ Amasōtō Alaa Muxu
Sugandixin bata sariyan
nakamali. Nanara, naxan
na dēnkēleya a ma, na kanna
bata tinxin Ala yēe ra yi.

Kisi fena muxune birin xa

⁵ Muxune tinxyanyaan
naxan sōtōma sariyan xōn,
Musa bata na fe sēbe, a
naxa, “Naxan na e suxu, na
kanna nii rakisin sōtōma nēn
e xōn.”* ⁶ Koni tinxyanyaan
naxan sōtōma Ala yēe ra yi
dēnkēleyaan xōn, na sēbexi
Kitabun kui ikiini, a naxa, “I
nama a fala i yētē ma fa fala
nde nōe tē kore?” Na bunna
nēen, alogo a xa sa Alaa Muxu
Sugandixin nagodo. ⁷ Hanma

† 9:26: Hose 2.1-3 nun 2.25   ‡ 9:28: Esayi 10.22-28

mato Dunuja Fōlōn 19.23-28 kui.

* 9:33: Esayi 28.16

§ 9:29: Esayi 1.9. A

* 10:5: Saraxaraline

“Nde sigama laxira yi?” A xa sa Alaa Muxu Sugandixin nakeli sayani.⁸ Koni a nanse falaxi? A naxa, “Alaa falana i dəxən ma, a i dəen kui, a i bəjəni,”[†] na nan dənkəleyaan falan na, en naxan nalima iki.⁹ Xa i i tiyε a ra i dəni fa fala Yesu nan Marigin na, i dənkəleya i bəjəni, a Ala a rakeli nən sayani, i kisima nən.¹⁰ Amasətə muxun dənkəleyama a bəjən nin, Ala yi a ratinxinjε ayi a yee ra yi. A yi a ti a ra a dəni, a kisi.¹¹ Amasətə Kitabun naxa, “Naxan yo na dənkəleya a ma, na mi nimisama.”[‡] ¹² Amasətə tagi raba mi Yahudiyane nun siya gbetene tagi. Marigi keden peen nan e birin xun na naxan a maxandi muxune birin kima a fonisireyani.¹³ Amasətə Kitabun naxa, “Naxan yo na Marigin xili, na kisima nən.”[§]

¹⁴ Koni e a xilima di, xa e mi dənkəleya a ma? E dənkəleyama di, xa e munma a fe mε? E na məma di, xa muxe mi kawandin ba e xa?¹⁵ Na kawandin bama di, xa xərane mi rasiga? A səbəxi Kitabun kui na kii nin, a naxa, “Xəra fajin yibane faan lanxi han!”^{*} ¹⁶ Koni Isirayila kaane birin mi na fe Xibaru Fajin suxi. Amasətə, Nabi Esayi a fala nən, a naxa, “Marigina, nde laxi nxə falan na?”[†] ¹⁷ Anu, dənkəleyaan fama Alaa falan məen nan

xən ma. Alaa falan fan məma Alaa Muxu Sugandixina fe kawandin nan xən.

¹⁸ Koni n xa maxədinnna ti: E mi a fe mexi ba? Ən-ən, e bata a mε! Kitabun naxa, “E fala xuiin bəxən birin li nən.

E falane yi siga han dunuya danna.”[‡]

¹⁹ Awa, n mən xa maxədinnna ti, “Isirayila muxune mi a famu ba?” Musa nan singe ito yabi. A naxa, “N na ε raxəxələnma ayi nən muxune xən yama fajin mi naxanye ra. N yi ε raxələ siya xaxilitaren xən.”[§] ²⁰ Esayi yi susu Alaa falani ito tiyε, a naxa, “Naxanye mi yi n fenma, ne bata n to. Naxanye mi yi n maxədinma, n bata n yətə yita ne ra.”^{*} ²¹ Koni a yi a fala Isirayila a fe ra, a naxa, “N na n yiini bandunma yama fala suxutare murutəxine ma ferijən gben!”[†]

11

Alaa kininkininna Isirayila ma

¹ N xa maxədinni ito ti: Ala bata a mε a yamaan na ba? Ən-ən de! Amasətə Isirayila kaan nan n tan yətəen na, Iburahima yixətəna nde Bunyamin bənsənni. ² Ala yamaan naxan sugandi a yətə xa a fələni a mi ne rabəjinxı. Nabi Eli a mawugama Ala xa Isirayila kaane fe ra Kitabun kui dənaxan yi, ε mi mənna kolon ba? A naxa,³ “Marigina, e bata i ya

[†] **10:8:** A mato Sariyane 30.12-14 kui.

3.5

^{*} **10:15:** Esayi 52.7

[†] **10:16:** Esayi 53.1

[‡] **10:11:** Esayi 28.16 [§] **10:13:** Yoweli

[‡] **10:18:** Yaburin 19.5

[§] **10:19:** Sariyane 32.21

^{*} **10:20:** Esayi 65.1

[†] **10:21:** Esayi 65.2

nabine faxa, e yi i ya saraxa gandene kala, n keden peen nan fa luxi, e mən kataxi n fan faxa feen na.”* ⁴ Ala a yabi di? A naxa, “N bata muxu wuli solofera ramara n yētē xa naxanye mi e xinbi sinxi Baali suxuren bun ma.”† ⁵ A mən na kii nin iki, Alaa yama dōnxēn luxi naxanye sugandixi hinanna xən waxatini ito yi. ⁶ Xa a ligaxi hinanna nan xən, muxune kewanla mi fa a ra. Xanamu Alaa hinanna mi yi findima hinanna ra.

⁷ Nanfe ligaxi nayi? Isirayila kaane yi naxan fenma nun e səbəen na, e mi na sətəxi. Koni fō Ala naxanye sugandixi ne nan a sətəxi. A dōnxēne tondixi nən ⁸ alo a səbəxi kii naxan yi Kitabuni, a naxa, “Ala bata xaxili xədexēn fi e ma, e nun yēen naxanye mi seen toma e nun tunla naxanye mi falan məma han to.”‡ ⁹ Dawuda yi a fala, a naxa, “Ala xa e naxajaxane findi e susu fərən na e nun lutı ratixin na e yēe ra naxan e rabirama, e hakəne yi saran e ra. ¹⁰ E yēene xa rafərə ayi, e yi danxu! E fanna xa ba a ra waxatin birin!”§

¹¹ N na ε maxədinma, Yahudiyane tantan waxatin naxan yi, e bira nən ba habadan? En-en de! Koni e to sin hakeni, siya gbətēne yi kisi feen sətə alogo xəxələnyaan xa Isirayila kaane suxu. ¹² Anu, xa Yahudiyane haken

findi həri gbeen na dunuja muxune xa, xa e bənən findi hərin na siya gbətēne xa, e na a rakamali waxatin naxan yi, na fan mi hərin nafe nayi ba?

¹³ N falan tima ε tan siya gbətēne nan xa iki. N bata findi xəraan na siya gbətēne xa. N səwaxi na wanla ra bayo, ¹⁴ yanyina nde, n xəxələnyaan nasoma nən n bənsənna muxuna ndee yi alogo e fan ndee xa kisi. ¹⁵ Amasətə Isirayila kaane raməxi waxatin naxan yi, xa Ala nun dunuja muxune tagini tən, nanse fa ligama nayi, xa e mən so a lannayani? Na findima kenla nan na sayani siga nii rakisini.

¹⁶ Anu, xa buru keden nali Ala ma, e nun naxanye bənbəxi e bode xən, ne fan sarijan.* Xa wudin salenna sarijan, a yiine fan luma na kii nin. ¹⁷ Koni xa a yiina ndee səgə wudi binla ma, i tan siya gbətēn naxan luxi alo burunna Oliwi bili yiina, i tan yi xidi wudin binla ma e funfuni, i yi lu na wudin salenna igen sətə, ¹⁸ i nama i yētē yite na wudi yii səgəxine ma. Xa i na ligi, i nama jinan fa fala i tan xa mi salenna baloma de, salenna nan i tan baloma.

¹⁹ Koni waxatina nde i tan a falama nən, i naxa, “Wudi yiine səgəxi nən alogo n tan xa ti e funfuni.” ²⁰ Nəndin na a ra, e səgəxi nən masətə e

* **11:3:** Mangane Singen 19.10 nun 19.14   † **11:4:** Mangane Singen 19.18

‡ **11:8:** A mato Sariyane 29.3 nun Esayi 6.10 kui.   § **11:10:** Yaburin 69.23-24

* **11:16:** A mato Yatēne 15.19-21 kui.

dĕnkĕleyatareyaan ma, i tan yi ti e funfuni dĕnkĕleyaan xən. Nayi, i nama yanda ayi na feen na de, koni a ligi i yeren ma. ²¹ Amasətə, xa Ala mi Yahudiyane ratangaxi, naxanye luxi alo wudi yii singene, a mi i fan natangama. ²² Nayi, en na en miri Alaa nemaan nun a ye xədəxən ma. Naxanye tantanxi, a xədəxəne ma, koni a nemaan fan i tan na, koni fə i xa lu a nemaan bun nən, xanamu, a i fan səgəma a binla ma nən alo wudi yiina. ²³ Xa Yahudiyane mi lu e dĕnkĕleyatareyanı, e mən tugunma nən e tiden na. Amasətə Ala nəe e raxətə nən e funfuni. ²⁴ Bayo, xa i tan siya gbətən ligaxi nən alo burunna Oliwi wudi yiin naxan yi səgəxi a binla ma, i yi tugun taa kui Oliwi wudi kəndən na hali i da kii mi yi a ra, nayi Yahudiyen yətəen naxanye ligaxi alo taa kui Oliwi wudi kəndən yiine, Ala taganjəne ne tiyə e yətə binla ma e funfune yi ba?

Isirayila birin kisima nən

²⁵ Ngaxakedenne, n waxi Alaa wundo feni ito yita feni ε ra, alogo ε nama ε yətə yate fekolonne ra: Isirayila yamaan fəxə kedenna tondixi han siyaan bonne xasabi defexin yi so. ²⁶ Nanara, Isirayila birin kisima nən alo a səbəxi Kitabuni kui kii naxan yi, a naxa,

“Xunbaan kelima nən Siyon yi,

a Ala kolontareyaan birin jən Yaxuba bənsənni.

²⁷ N na e yulubin ba e ma waxatin naxan yi, n layirin xidima na nan na e xa.”[†]

²⁸ Yahudiyane bata findi Ala yaxune ra alogo ε tan xa Yesu a fe Xibaru Fajin sətə. Koni Ala rafan yama sugandixin mən e ra e benba nabi singene fe ra. ²⁹ Amasətə Alaa kiseene nun maragidin mi kalama. ³⁰ ε tan siya gbətəne, ε munma yi Alaa falan suxu a singeni, koni ε bata Ala kininkininna sətə iki amasətə Yahudiyane mi Alaa falan suxi. ³¹ Na kiini, iki Yahudiyane mi fa Ala xuiin suxuma alogo ε tan siya gbətəne kininkininna naxan sətəxi, e fan xa na sətə ε tan siya gbətəne sabun na. ³² Ala bata muxun birin findi kasorasane ra e fala suxutareyaan xən alogo a xa kininkinin e birin ma.

Ala xa tantun

³³ Alaa fonisireyaan nun a xaxilimayaan nun a fe kolonna tilin de! Nde nəe Alaa fe ragidixine famunjə? Nde nəe a feene famunjə? ³⁴ A səbəxi Kitabuni, a naxa,

“Nde Marigina miriyane kolon? Nde nəe finde a kawandi muxun na?[‡] ³⁵ Nde nəe Ala dole, alogo a mən xa a raxətə a ma?”[§] ³⁶ Amasətə feen birin kelixi a tan yii a tan nan baraka yi a tan xa. Binyena a tan nan xa habadan. Amina!

† 11:27: Esayi 59.20-21

‡ 11:34: Esayi 40.13

§ 11:35: Yuba 41.3

12

*Denkelyea muxun xa wali
Ala xa*

¹ Ngaxakedenne, Ala to kininkininx ε ma, n na ε mafanma ε fati bëndëñ fi Ala ma saraxan na ε dunuja yi gidini, a sarijan, a rafan Ala ma. Na nan findixi batu fajin na ε naxan ligama Ala xa. ² ε nama ε yet ε lu dunuja feene yi, koni ε xa ε kënaan masara xaxilimaya nñen x ε n, alogo ε xa Ala sagoon kolon naxan fan, a rayabu, a kamalixi.

³ N na a falama ε birin xa Alaa maragidini a naxan fixi n ma, n naxa, ε nama a miri xaxilitareyani a ε dangu bonne ra, koni ε miri ε yet ε ma xaxilimayaan nun yet ε suxuni alo Ala dënkelyaan yaten naxan fixi ε ma. ⁴ En fatin yirene wuya, koni e birin nun e wali. ⁵ A na kii nin, hali en to wuya, en bata findi fati bëndë kedenna ra Alaa Muxu Sugandixini, en lu en bode yi alo fatin yirene. ⁶ Ala en kixi seen sifa wuyaxi nan na, alo a ragidixi en ma kii naxan yi. Xa muxuna nde kixi nabiya falane yi, a falane xa lan dënkelyaan ma. ⁷ Xa wanla na a ra yamaan xa, a xa wanla ke. Naxan n ε e xaranna tiye, na xa xaranna ti. ⁸Xa naxan n ε e muxune ralimaniye, na xa e ralimaniya. Naxan kiin tima, na xa a liga fonisireyani. Xa y ε eratiin na a ra, na xa a s ε bë so na ma. Xa naxan kininkininma muxune ma, a xa a liga sewani.

⁹ ε xanuntenyaan nama findi nafigiyaan na. ε ε me fe jaxin na. Naxan fan, ε na suxu ken! ¹⁰ ε ε bode rafan ngaxakedenyaaan xanuntenyani, ε yi ε bode binya ki faji. ¹¹ ε tunnafanna nama findi salayaan na. Koni ε wali Marigin xa w ε kileñi. ¹² ε sewa ε yigina fe ra, ε dija t ε r ε ni, ε lu Ala maxandini tun. ¹³ ε muxu sarijanxine goronna tongo e makone yi. ε fatan muxune yisux ε .

¹⁴ ε duba ε bësenx ε nya muxune xa, ε duba, ε nama dangan ti. ¹⁵ Naxanye sewaxi, ε sewa ne x ε n ma. Naxanye wugama, ε wuga ne x ε n ma. ¹⁶ ε kui feene xa findi kedenna ra ε bode xa. ε nama ε waso, koni naxan yo magodoxi ε tin na ma. ε nama ε yet ε yate fekolonne ra.

¹⁷ ε nama fe jaxin j ε x ε fe naxin na. ε kata fe fajin liga feen na muxune birin y ε ra yi. ¹⁸ Xa a lanj ε , fanni na fate ε tan na, lanna xa lu ε nun muxune birin tagi. ¹⁹ N xanuntenne, ε nama ε gbeen j ε x ε , koni ε a lu Alaa x ε lon ma, amasot ε a sebexi Kitabuni, Marigin naxa, "N tan nan gbej ε x ε tiin na. N feene saranma nñen e j ε x ε onne ra."* ²⁰ Koni ε tan xa a liga na kiini: Kitabun naxa, "Xa kamëna i yaxun ma, donseen so a yii. Xa min x ε lta a ma, igen so a yii, amasot ε xa i na liga a xa, na luma a xa nñen alo i t ε e wolonne nan malanma a xunna ma."† ²¹ I nama tin fe

* 12:19: Sariyane 32.35   † 12:20: Sandane 25.21-22

naxin xa i nə. Koni fə i xa fe
naxin nə fe fajin xən.

13

En xuru mangane ma

¹ Muxun birin xa xuru mangane ma. Amasətə mangaya yo mi na, naxan mi kelixi Ala ma. Mangan naxanye dəxi, a tan nan ne dəxi. ² Nanara, naxan na murute mangane ma, na murutəxi Alaa yamarin nan ma. Naxanye na ligama, ne kitin nan tima e yetə ma. ³ Fe fani rabaan mi gaxuma mangane yee ra, koni fə fe naxi rabana. I waxy i nama gaxu mangan yee ra ba? Nayi, fe fajin liga alogo a xa i matəxə. ⁴ Amasətə a findixi Alaa walikeen nan na alogo a xa fe fajin liga i xa. Koni xa i fe naxin liga, gaxu a yee ra! Bayo silanfanna mi a yii naxi fuu.* Alaa walikeen nan a ra naxan a xələn nagodoma fe naxi rabaan ma, a a fe naxin saran a ra. ⁵ Nanara, fə ε xa xuru nən mangane ma, fa fala e nama i tərə, na mi a ra, koni alogo i nama i yetə yalagi i xaxinli.

⁶ Nanara, ε mudun fima, bayo naxanye e rasuxuma, ne Alaa wanla nan na. ⁷ ε muxune donle fi. ε lan ε xa mudun sifa yo fi, ε na fi. Xa ε yii seene mudun na a ra, ε na fi, xa binyen na a ra, ε na fi, xa xunnayerenna na a ra, ε na fi.

⁸ Muxu yo a doli nama lu ε ma, fə xanuntenyana ε lan ε xa naxan namara ε

bode xa. Naxan na a boden xanu na bata sariyan dəfe. ⁹ Bayo yamarine naxa, “I nama yalunyaan liga. I nama faxan ti. I nama mujan ti. I nama mila ayi.” E nun yamarin dənxən bonne birin fala yisoxin ni i ra, “I adamadi boden xanu alo i yetəna.”† ¹⁰ Xanuntenyaa mi tinje fe naxin ma i boden xa mumə! Xanuntenyaa nan sariyan nakamalima.

¹¹ ε na suxu bayo ε waxatini ito kolon. Waxatini ito bata fa ε raxulundeni ε xixənli, bayo en kisi waxatini so iki dangu en ma dənkəleyaan fələ waxatin na. ¹² Kəeen bata yanfan, kuye baan bata maso. Nayi, en xətə feene fəxə ra naxanye ligama dimini, en yi kənen ma yengə so seene tongo. ¹³ En xa sigan ti alo naxan daxa, alo a lan kənenni kii naxan yi. En nama haramu sumunne liga, hanma dələn minna hanma yanga suxuna hanma haramu feene hanma lantareyana hanma xəxələnyana. ¹⁴ Koni ε xa Marigi Yesu, Alaa Muxu Sugandixin tongo alo ε domana. ε nama lu ε mire ε fati bəndən nafan feene liga feen ma.

14

*I nama i ngaxakedenna
yalagi*

¹ Muxun naxan ma dənkəleya xurun ε ye, ε xa na yisuxu, ε nama a miriyane matandi. ² Muxuna

* **13:4:** Silanfanna: Sofane yengeso degemana. † **13:9:** A mato Xərəyaan 20.13-17 nun Sariyane 5.17-21 nun Saraxaraline 19.18 kui.

ndee seen birin donma e denkelyani, koni ndee tan bogi seene nan tun donma e denkeluyaan senbetareyani.
³ Muxun naxan seen birin donma, na nama muxun naxaxu naxan bata a deen gele sa. Naxan a deen gele saxi, na nama muxun yalagi naxan seen birin donma, amasoto Ala bata a fan yisuxu. ⁴ Nde i tan na, i tan naxan muxu gbetena konyin makitima? Xa a bira, hanma xa a ti, na a kanna nan ma. Koni a kelima nen, a ti amasoto a rati senben Marigin yii.

⁵ Muxuna ndee mirixi nen, a loxona nde dangu nde ra. Gbeteeye mirixi a ma, a loxon birin keden. Fo birin xa la a miriyaan na nen. ⁶ Naxan mirixi a ma, a loxona nde dangu nde ra, na a ligama Marigin binya feen nan na. Naxan seen birin donma, na fan na ligama Marigin binya feen nan na, amasoto a barikan birama Ala xa na donsena fe ra. Naxanye gele donsena nde ra, ne na ligama Marigin binya fe nan na. Ne fan barikan birama Ala xa. ⁷ Amasoto en sese mi en nii ra en yete xa. En sese mi faxama en yete xa. ⁸ Xa en lu en nii ra, en luxi en nii ra Marigin nan xa. Xa en faxa, en faxaxi Marigin nan xa. Nanara, xa en lu en nii ra, hanma xa en faxa, Marigin nan gbee en na. ⁹ Amasoto Alaa Muxu Sugandixin faxaxi muxun naxan ma fe ra, i nama a liga, na yi halagin soto i ya donseen xon. ¹⁰ Koni i tan,

nanfera i i ngaxakedenna yalagima? Nanfera i a rajaxuma? En birin tima nen kitu sadeni Ala yetagi. ¹¹ Amasoto a sebexi Kitabuni, a naxa,

“Marigin naxa,
 ‘Habadan Ala nan n na,
 n bata n klo n yete yi,
 xinbin birin sinma nen n bun
 ma,
 lenna birin yi Alaa binyena fe
 fala.’* ”

¹² En keden kedenna birin en yete dentegema nen Ala xa.

I nama muxune ti haken ma

¹³ Nanara, en xa fata en bode yalagin ma. Koni ε kata alogo ε nama fefe liga naxan ε ngaxakedenna ratantanje hanma a yi a bira yulubini. ¹⁴ Bayo n na a kolon, n bata a famu Marigi Yesu barakani fa fala donse yo mi haramuxi a yete ma, koni xa muxuna a miri fa fala a haramuxi, nayi a haramuxi a tan xa. ¹⁵ Xa i ngaxakedenna xolksi i ya donsena nde a fe ra, i mi fa xanuntenya kira xon. Alaa Muxu Sugandixin faxaxi muxun naxan ma fe ra, i nama a liga, na yi halagin soto i ya donseen xon.

¹⁶ Feen naxan fan ε tan xa, na nama findi ε mafala xunna ra. ¹⁷ Amasoto Alaa Mangayaan mi findixi donseen nun minseen xan na, koni fo tinxinna nun boje xunbenla nun sewana, fata Alaa Nii Sarijanxin na. ¹⁸ Amasoto muxun naxanye birin walima Alaa Muxu Sugandixin

* 14:11: Esayi 45.23

xa na kiini, ne rafan Ala ma e nun muxune.

¹⁹ Nanara, feen naxanye findixi bɔŋe xunbenla nun en senbe soon na fɔ en xa ne nan liga. ²⁰ I nama Ala kewanla kala donseen xɔn. Donseen birin donna daxa, koni donseen naxan muxu gbetən bira ma yulubini, na donseen donna mi daxa. ²¹ A fis, i nama suben don, i nama manpaan min, i nama fefe liga xa a i ngaxakedenna birε hakəni. ²² I laxi naxan na feni itoe yi, na mara i yetε xa Ala yetagi. Sewan na kanna xa naxan mi a yetε yalagima a fe raba kiini. ²³ Koni xa naxan sikε donsena nde donden, na kanna yalagixin na ra Ala xɔn, amasətə a mi feen ligama denkeleyani. Anu, feen naxan mi ligama denkeleyani, yulubin nan na ra.

15

En misaala tongo Yesu ma

¹ En tan naxanye senbe gbo denkeleyani, a lan en xa dija senbetare kanne bun e denkeleya xuriyani. En nama en yetε rafan feen liga, ² fɔ en xa en boden nafan feen nan naba, en yi fan e ra. Nanara, e sabate denkeleyani. ³ Amasətə Ala Muxu Sugandixin mi a rafan feene xan liga, koni alo a sebəxi Kitabuni kii naxan yi, a naxa, “E i konbin naxanye tima, ne n tan nan lima.”* ⁴ Amasətə naxan birin sebəxi waxati danguxine yi, ne sebəxi en xaran feen nan ma, alogo Kitabun xuiin xa

tunnafanna nun limaniyaan fi en ma, en yi yigin sətə.

⁵ Ala naxan tunnafanna nun limaniyaan fama, na xa ε mali, ε miriyane yi findi kedenna ra ε bode xa, ne yi lan Alaa Muxu Sugandixin Yesu kejaa ma, ⁶ alogo ε xa Ala binya miriya kedenna nun xui kedenni, en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin fafe.

Xibaru Fajin Siyane birin xa

⁷ ε bode yisuxu Alaa binyena fe ra, alo Alaa Muxu Sugandixin ε yisuxi kii naxan yi. ⁸ N xa a fala ε xa, Alaa Muxu Sugandixin bata findi Yahudiyane walikeen na Alaa jəndina fe ra alogo Ala bata en benba nabi singene tuli sa naxan na, a xa na rakamali, ⁹ siya gbetene fan yi Ala binya a kininkininna fe ra, alo a sebəxi Kitabun kui kii naxan yi, a naxa, “Nanara, n ni i tantunma siyane tagi, n yi i xinla binya betini.”† ¹⁰ A mɔn yi a fala, a naxa, “Siyane, ε nun Alaa yamaan xa sewa ε bode xɔn.”‡ ¹¹ A mɔn yi a fala, a naxa, “Siyane birin xa Marigin tantun! Yamane birin xa a batu!”§ ¹² Awa, Esayi fan yi a fala, a naxa, “Yese bɔnsɔnna mɔn kelima nən alo wudi salenna naxan a majingima, a nɔɔn sətə siyane xun na. Siyane yi e yigi sa a yi.”*

¹³ Nba, Ala naxan yigin kanna ra, na xa ε ralugo

* 15:3: Yaburin 69.10 † 15:9: Samuyeli 22.50 nun Yaburin 18.50 ‡ 15:10: Sariyane 32.43 § 15:11: Yaburin 117.1 * 15:12: Esayi 11.10

sewan nun bøjøe xunbenla birin na ε denkelyani alogo ε yigin xa lu fari se Alaa Nii Sarijanxin barakani.

Pøli a wanla

¹⁴ Ngaxakedenne, n na a kolon fa fala ε lugoxi fanna nun fe kolonna birin na. Ε nœ ε bode xaranje nœn. ¹⁵ Koni n bata susu, n yi fena ndee sebε ε ma, alogo n mœn xa a rabira ε ma bayo Ala bata a ragidi n ma, ¹⁶ n yi findi Alaa Muxu Sugandixin Yesu a walikœen na siya gbetene xa. N lan n xa wali alo saraxaraliin naxan Alaa falan Xibaru Fajin nalima alogo siya gbetene xa findi saraxa se fajin na Ala xa, e rasarajan Alaa Nii Sarijanxin xœn. ¹⁷ Nayi, n nœ n kanbœ nœn Alaa Muxu Sugandixin Yesu yi n ma wanla fe ra Ala xa. ¹⁸ N mi suse falan tiye sese ma fœ Alaa Muxu Sugandixin bata naxan liga n tan xœn, a yi siya gbetene findi Alaa fala suxune ra n kewanle nun n ma falane xœn, ¹⁹ e nun senben taxamasenne nun kabanako feene Alaa Nii Sarijanxin senben barakani. Nanara, fœlœ Yerusalen taan ma han sa dœxœ Iliri yamanan na,[†] n bata Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajin nali na yiren birin yi han a kamali. ²⁰ Na ma, xunnayerenna na a ra n tan xa, n xa Yesu a fe Xibaru Fajin nali na yirene yi Alaa Muxu Sugandixina fe munma kolon denaxanye yi, alogo n nama banxin ti muxu gbete a banxin beten saxin

fari. ²¹ A sebœxi Kitabuni na kii nin, a naxa, "A fe munma fala naxanye xa singen, ne a toma nœn. Naxanye munma a fe me singen, ne a famuma nœn."[‡]

Siga xœnla yi Pøli suxu Romi yi

²² Na nan n yikalaxi sigadeni ε konni. ²³ Koni iki, n ma wanla bata jan yamanani itoe yi. Nanara, xabu jœe wuyaxi n to waxi siga feni ε xœntœndeni, ²⁴ n yi a miri n xa na liga n nœma sigε Sapen yamanani waxatin naxan yi. N yi waxi ε to feni n nœma dangue, ε yi n mali n ma sigatini, n waxatidi ti ε fœma, n siga na yamanani. ²⁵ Koni iki, n sigama Yerusalen taani, n sa yama sarijanxin mali na. ²⁶ Amasœtœ a bata Masedoniya kaane nun Akaya kaane kœnen, e xa e yii malan yiigelitœne fe ra yama sarijanxin yœ Yerusalen taani. ²⁷ A e kœnen nœn e xa na liga, koni a donla mœn yi e ma. Bayo xa siya gbetene bata Yahudiyane dinan tœnœne sœtœ, siya gbetene fan lan nœn e yi Yahudiyane mali e yii seene ra. ²⁸ N na yelin feni ito ra waxatin yi, n yi a tœnœn so e yii, n danguma nœn ε konni n nœma sigε Sapen yamanani. ²⁹ N na a kolon yati, fa fala n nœma sigε ε konni waxatin naxan yi, n sigama Alaa Muxu Sugandixina duba kamalixin nin.

³⁰ Ngaxakedenne, n na ε mafanma en Marigi Yesu

[†] 15:19: Iliri yamanan sa Gireki yamanan sogeteden kœmenna ma. [‡] 15:21: Esayi 52.15

Alaa Muxu Sugandixin xinli e nun Alaa Nii Sarijhanxina xanuntenyani, ε xa ε yixədəxə, ε yi Ala maxandi n xa.

³¹ Ε Ala maxandi n xa alogo a xa n xunba Yudaya dənkəleyatarene yii, e nun n wanla naxan kəma Yerusalən taani, na xa rafan yama sarijanxin ma na yi. ³² Nayi, xa Ala tin, n fama səwani nən ε fəma, en birin yi matabun sətə en bode xən ma. ³³ Bəjəe xunbenla Ala xa lu ε birin xən. Amina.

16

Pəli a xəntənna

¹ Ε en ngaxakeden naxalanmaan Foyibe yate muxu fajin na, naxan walima Sankire dənkəleya yamaan xa. ² Ε a yisuxu Marigin xinli alo a lan yama sarijanxin tagi kii naxan yi, ε a mali kiin birin yi a makoon na lu a ma dənaxan yi. A tan yətəen bata muxu wuyaxi mali a gbengbenna n tan.

³ Ε Pirisila nun Akila xəntən, n walikə bodene Alaa Muxu Sugandixin Yesu xa.

⁴ E bata susu sayaan na n tan niina fe ra. N keden xa mi barikan birama e xa, siya gbətə dənkəleya yamane birin barikan birama e xa.

⁵ Denkəleya muxun naxanye e malanma e banxini, ε ne fan xəntən. Ε n xanuntenna Epayinətə xəntən, naxan singe dənkəleya Alaa Muxu Sugandixin ma Asi yamanani.

⁶ Ε Mariyama xəntən naxan walixi ε xa kati! ⁷ Ε Andironiki nun Yuniyasi xəntən n kon kaane,

nxu nun naxanye sa kasoon na. E yatəxi xərane yε. E singe dənkəleya Alaa Muxu Sugandixin ma n tan yee ra.

⁸ Ε Anpiliyati xəntən n xa, n xanuntenna Marigini. ⁹ Ε Yurubani xəntən n xa, en walikə bodene Alaa Muxu Sugandixin xa, e nun n xanuntenna Satakisi. ¹⁰ Ε Apeləsi xəntən naxan a yetə yita Alaa Muxu Sugandixin gbeen na matoon xən. Ε Arisitobulaa denbayaan xəntən. ¹¹ Ε Herodiyon xəntən, n kon kaana. Ε Narisisaa denbayaan muxune xəntən naxanye laxi Marigin na.

¹² Ε Tirifina nun Tirifosa xəntən, naxanla naxanye walima Marigin xa han! E nun n xanuntenna Pərası naxalan gbətən naxan walixi Marigin xa han! ¹³ Ε Rufu xəntən, Marigin naxan sugandixi, e nun a nga, naxan lu alo nga. ¹⁴ Ε Asinkirite nun Filegon nun Herimə nun Patirobasi nun Herimasi xəntən e nun en ngaxakedenna naxanye e fəma.

¹⁵ Ε Filologe nun Yuliye xəntən e nun Nere nun a magilena, e nun Olinpasi nun yama sarijanxin naxanye birin e fəma.

¹⁶ Ε bode xəntən ngaxakedenya xəntən sunbuni. Alaa Muxu Sugandixinia yamane birin ε xəntənma.

Marakolon dənxəne

¹⁷ Ngaxakedenne, n na ε mafanma, ε a ligə ε yerən ma muxune fe yi naxanye muxune tagi taxunma, e yi e bira tantanni. Ε xaranna naxan

sətəxi, e na matandima. E masiga ne ra. ¹⁸ Amasətə na muxu sifane mi walima en Marigina Alaa Muxu Sugandixin xan xa mumε, koni e yetε rafan feene! E səntarene mayendenma e fala fajine nun e wule matəxə falane ra. ¹⁹ Muxun birin bata a me a ε Alaa falan suxuma. Nayi, n səwaxi ε fe ra han, koni n wama nən ε xa findi xaxilimane ra ε fe fajin kolon, ε yi fe naxin matanga səntareyani. ²⁰ Bojε xunbenla Ala Setana halagima nən ε sanna bun. En Marigi Yesu xa hinan ε ra.

²¹ N walike boden Timətε ε xəntən e nun Lusiyusu nun Yason nun Sosipateri, n kon kaane.

²² N tan, Teritiyusi nan kedini ito səbəxi Pəli xa, n fan bata ε xəntən Marigin xinli.*

²³ Gayi ε xəntən, nxu nun denkəleya yamaan birin yatigina. Erasite, taan gbeti ramarana e nun en ngaxakedenna Kuwaratusi ε xəntən.

²⁴ En Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinan ε ra. Amina.

Ala maxandin nun Ala tunna

²⁵ Ala naxan nəε ε sənbə soε n ma Xibaru Faji raliin xən, e nun Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe kawandi baan xən, fata na wundo feen kolonna ra naxan yi luxunxi to mi na ra, ²⁶ naxan bata mini kənenni iki nabine kitabune xən, fata habadan Ala yamarin na fa fala a

xa rali siyane birin ma e yi dənkəleya a ma, e yi a xuiin suxu,

²⁷ Ala naxan keden pe fe kolonna ra, en xa na Ala binya Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani habadan! Amina.

* **16:22:** Teritiyusi nan Pəli xuiin səbə a xa. Yanyina nde a wanla nan yi səbeli tiin na.

Kedi Singen

Korenti Kaane Ma Poli Alaa Falan Kedi Singena Korenti Kaane Ma

Poli a xerayaan sigatiin firinden, a yi kike fu nun solomasexə raba Girékine konni Korenti taani. A dënkeləya yamaan malanna naxan fələ na, na muxune yi findixi siya gbetene nan na naxanye yi suxure batuni nun.

Na waxatini Korenti taan yi sabatixi han, fata a kunki tide firinne ra. Yulayaan yi sabatixi han! Namun feene fan yi sabatixi. Dunuja fe kolonna xaranna nun suxure batu feene fan yi sabatixi. Fe jaxin nun sən jaxin fan yi gbo. Nayi, na feene yi dënkeləya yama nənən dəxən ma, ne yi e mabandunma kiin birin yi. En na a toma nən nayi fa fala na kəntəfili wuyaxi ti nən xeraan ma.

Poli keli xanbini na, a yi kəntəfili fe wuyaxi mə lan men kaane dënkeləya yamaan ma. Nayi, a yi kedin səbe han naanin nəxən. Firin yi ne ye naxanye ramaraxi Kitabun kui. Koni a dənxə firinna naxanye mi fa en yii to, ne fe falaxi Korenti Kaane Kedine kui a Singena, keli a sora 5.9-13. E fe mən falaxi a kedin firinden kui a sora 2.3 e nun a sora 7.8. Kedi firinna naxanye Kitabun kui, ne səbəxi Poli a xeraya sigatiin saxanden nin, a singen səbəxi Efesi taani (a mato Korenti

Kaane Kedi Singen sora 16.8), a firinden səbəxi Efesi taani hanma Masedoniya yi.

Kedi singen kui naxan səbə Korenti kaane ma, a yelin xanbini xəntənna tiyə, a yi wali fajı kolonna ti Ala maxandini (1.1 han 9), Poli yi a fala men kaane xa, a e xa mayitaxunna jan naxan e tagi (1.10 han 4.21), e fe jaxin jan yamani (sora 5), e yi ba e feene raliyə siya gbetene kiti sadene yi (6.1 han 11). A mən a yitama dënkeləya muxune lanma e xa e fati bəndən nawali kii naxan yi (6.12 han 20). Na xanbi ra, a mən yi men kaane maxədin wuyaxi yabi, lan feni itoe ma:

- Futu tiina (sora 7)

- Subena fe naxan baxi saraxan na suxurene xa, e nun muxun lan a xa a yetə suxu kii naxan yi lan suxure batu feene nun namun fonne ma (8.1 han 11.1)

- Dënkeləya yamaan malanna nun Marigina ximənna fe (11.2 han 34)

- Alaa Nii Sarıjanxina kiseene fe (sora 12 han 14)

- Faxa muxune keli fena sayani (sora 15)

Kedin najanxi xibaruna nde nan ma alo xerana wanle nun xəntənne (sora 16). Dunuja kəntəfili feni itoe birin yi, xerana a yitama nən Yesu nəxə muxune kəntəfili feene bə e ma kii naxan yi, a a xanunteyaan nan kiraan na naxan dangu feen birin na (sora 13).

¹ N tan Poli, Ala naxan xilixi a sagoni, a yi n findi Yesu Alaa Muxu Sugandixina xeraan na, nxu nun en

ngaxakedenna Sosaten nan ito sebema ε ma. ² Nxu yi a rasiga Alaa dənkeleya yamaan ma Korenti taani, muxun naxanye bata rasarijan Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani, naxanye xilixi alogo e xa findi yama sarijanxin na, e nun muxun naxanye birin Ala maxandima yiren birin yi en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli, e Marigma, e nun nxu fan gbeena.

³ En Fafe Ala nun en Marigma Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun bɔŋe xunbenla fi ε ma.

Barika Birana Ala xa

⁴ N barikan birama Ala xa ε fe ra waxatin birin amasətə a bata hinanna fi ε ma Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani. ⁵ Amasətə ε feene birin bata sabati Yesu barakani, a yi ε mali falan nun ε fe kolonni. ⁶ Amasətə nxɔ sereyaan bata rakamali ε yi Alaa Muxu Sugandixin fe ra. ⁷ Nayi, Alaa kise yo mi dasaxi ε ma ε nemə en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin mame han a mini kənenni.

⁸ A mɔn ε marama nen ken, han waxati rajanna alogo en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin nama fe yo li ε ra a Fa Lɔxɔni. ⁹ Ala naxan ε xilixi alogo ε nun en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa lan ε bode ma, na tinxin.

Mayitaxunna dənkeleyaya-maní

¹⁰ Ngaxakedenne, n na ε mafanma en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli, ε birin xa lan ε bode ma, alogo ε nama yitaxun. ε findi muxu kedenna ra, ε miriyane nun ε kui feene yi findi kedenna ra.

¹¹ Amasətə ngaxakedenne, n bata a kolon Kilowe kon kaane xɔn, a lantareyana ε tagi. ¹² N waxi naxan fala feni, na ni i ra: muxuna ndee a falama ε ye, e naxa, "N tan Pɔli nan fɔxɔ ra." Bonna naxa, "N tan Apolosi nan fɔxɔ ra." Bonna fan naxa, "N tan Piyeri nan fɔxɔ ra." Nde gbete fan naxa, "N tan Alaa Muxu Sugandixin nan fɔxɔ ra."

¹³ Alaa Muxu Sugandixin taxunxin na a ra ba? Pɔli nan gbangban wudin ma ε xa ba? ε rafuxi igeni Pɔli nan xili yi ba?

¹⁴ N barikan birama Ala xa fa fala n mi ε sese rafuxi igeni ε tubi xinla ma fɔ Kirisipu nun Gayi ¹⁵ alogo muxu yo nama a fala fa fala ε rafuxi n xinla nin. ¹⁶ N bata yi Esitefana nun a kon kaane fan nafu. Koni n mi fa a kolon xa n bata muxu gbete rafu. ¹⁷ Alaa Muxu Sugandixin mi n xəxi, a n xa marafuun ti. A n xəxi nen, a n xa sa Yesu a fe Xibaru Fajin nali, anu, n mi na ligama adamadiine lɔnni falane xɔn alogo Alaa Muxu Sugandixin faxa wudin* sənbən nama ba a ra na yi.

Xaxilimayaan nun xaxil-itareyana

* **1:17:** Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxa. Yesu sayaan findixi sənbən nan na naxan habadan nii rakisin fima muxune ma. Yesu gbangban wudin naxan ma, na bata findi kisin taxamasenna ra.

¹⁸ Yesu faxa fena wudin ma, na findixi xaxilitareyaan nan na muxune xa naxanye halagima. Koni Ala en tan naxanye rakisima, a findixi Ala sɛnbɛn nan na en tan xa. ¹⁹ Ito nan sɛbɛxi Kitabun kui: “N fe kolonne fe kolonna kalama nɛn, n yi xaxilimane xaxilimayani fu.”[†] ²⁰ Fe kolonna minɛn yi? Sariya karamɛxɔn minɛn yi? Waxatini ito muxu lənnixin minɛn yi? Dunuja muxune nun e fe kolonna mi Ala kolonxi a fe kolonni. Ala mi dunuja fe kolonna findixi daxuyaan na ba?

²¹ Amasɔtɔ Alaa fe kolonna mi tinxi dunuja muxune xa Ala kolon e fe kolonni. A Ala kɛnɛnxi nɛn a xa muxu dɛnkɛleyaxine rakisi kawandini ito xɔn naxan luxi alo daxuyana yamaan xa. ²² Yahudiyane taxamasenne maxɔdinma, Girɛkine fe kolonna fenma. ²³ Koni Alaa Muxu Sugandixin gbangban feen wudin ma, en na nan ma fe kawandi bama. Yahudiyane mi tinma na nan me, e nun daxuyaan na a ra siya gbɛtene xa. ²⁴ Koni Ala bata naxanye xili, xa a findi Yahudiyane hanma Girɛkina, Alaa Muxu Sugandixin findixi Ala sɛnbɛn nun a fe kolonna nan na, na kanne xa. ²⁵ Amasɔtɔ hali Alaa fena ndee nun daxuyaan maliga, na daxuyaan dangu muxune fe kolonna ra. Hali Alaa fena ndee nun sɛnbɛtareyaan maliga, na sɛnbɛtareyaan gbo muxune sɛnbɛn xa.

²⁶ Ngaxakedenne, ε miri a ma, ε yi findixi muxun sifan naxanye ra Ala ε xilixi waxatin naxan yi. Fe kolon wuyaxi mi yi ε ye adamadiine yeε ra yi. Sɛnbɛma wuyaxi mi yi ε ye, denbaya barakaxi wuyaxi mi yi ε ye. ²⁷ Koni naxan ma fe findixi daxuyaan na dunuja muxune xa, Ala na nan sugandixi a xa fe kolonne rayagi. Naxan findixi sɛnbɛtaren na dunuja muxune xa, a na nan sugandixi alogo a xa sɛnbɛmane rayagi. ²⁸ Dunuja muxune yoxi naxan ma, e yi a rajaxu, e yi a bɔtɛ raba, e mi naxan yatɛxi se ra, Ala na nan sugandixi a xa dunuja se yatɛxine halagi. ²⁹ Nayi, adamadi yo mi nɔɛ a yetɛ matɔxɛ Ala yetagi. ³⁰ Koni Ala bata ε kafu a Muxu Sugandixin Yesu ma, a yi a findi en ma fe kolonna ra fata Ala ra, e nun en ma tinxinna nun sarijanna nun xunbana. ³¹ Nanara, a sɛbɛxi Kitabun kui, a naxa, “Xa muxun naxan a yetɛ matɔxɔma, a xa a yetɛ matɔxɔ Marigina fe ra.”[‡]

2

Yesu gbangban feen wudin ma

¹ Ngaxakedenne, n to fa ε fema n xa fa Alaa fe sereyaan ba ε xa, n mi fala tilinxi ti ε xa fe kolonni. ² Amasɔtɔ n na a ragidi nɛn fa fala n nama fefe kolon ε tagi, fɔ Yesu Alaa Muxu Sugandixin fe, naxan gbangban wudin ma. ³ Nanara, n yi

[†] 1:19: Esayi 29.14   [‡] 1:31: A mato Yeremi 9.22-23 kui.

ε fēma sēnbetareyani, n yi xuruxurunma gaxuni. ⁴ N yi xaranna nun kawandin naxan tima, n mi yi katama muxune mabandundeni adamadiine fe kolonna xan xōn, fō Alaa Nii Sarijanxin sēnbēna, ⁵ alogo ε nama dēnkēleya adamadiine fe kolonna ma, fō Ala sēnbēna.

Alaa fe kolonna

⁶ Anu, naxanye dēnkēleyaan bata kōxō, nxu ne xaranma fe kolonna nde ma. Koni dunuja ito fe kolonna mi a ra, hanma dunuja kuntigine* gbeena, naxanye halagima. ⁷ Nxu tan Alaa fe kolonna wundo feen nan yēbama, naxan yi luxunxi, koni Ala bata yi naxan nagidi en ma en ma binyena fe ra, benun dunuja xa da. ⁸ Dunuja kuntigi yo mi na fe kolonna kolonxi. Xa e yi a kolon, e mi yi Marigin binyen kanna gbangbanjē wudin ma nun. ⁹ Koni alo a sēbexi Kitabun kui kii naxan yi, a naxa, “Ala feen naxan yitōnxi a xanu muxune yēe ra, yēen munma na to, tunla munma na me, muxun xaxinla munma na yēe to.”†

¹⁰ Koni Ala bata a makēnen en tan xa a Nii Sarijanxin barakani. Alaa Nii Sarijanxin feen birin bunna fenma hali Alaa fe tilinxine. ¹¹ Amasōtō nde muxune yē naxan nōe muxun kui feen kolonjē, ba a yētē nii yi feen na naxan na kanna fatini. Na

kiini, Alaa Nii Sarijanxin nan fan Alaa feene birin kolon.

¹² En mi dunuja ito xaxinla xan sōtxi, koni fō Alaa Nii Sarijanxina, Ala naxan nafaxi, alogo Ala seen naxanye birin fixi en ma, en xa ne kolon. ¹³ Nxu na feene nan falama, naxanye mi findixi muxune fe kolonne xaranne ra, koni fō Alaa Nii Sarijanxina xaranna. Nxu Alaa Niina feene yēbama na kanna nan xa, na niin naxan yi. ¹⁴ Koni Alaa Nii Sarijanxin mi muxun naxan yi, na kanna mi Alaa Niina feene suxē mumē. Daxuya feene nan ne ra a yēe ra yi, a mi nōe e famunjē. Amasōtō Alaa feene kolonma a Nii Sarijanxin nan xōn. ¹⁵ Alaa Nii Sarijanxin muxun naxan bōjē yi, na kanna nōe feene birin tagi rabē nēn, koni muxu yo mi nōe na kanna feene kolonjē. ¹⁶ Amasōtō, a sēbexi Kitabuni, a naxa, “Nde nōe Marigina miriyane kolonjē

alogeo a xa a kawandi a yi a rakāta?”‡

Koni en tan, Alaa Muxu Sugandixina miriyana en yi.

3

Alaa walikēne fe

¹ Ngaxakedenne, n mi yi nōe falan tiyē ε xa alo muxun naxanye kōxōxi Alaa feene yi, koni alo dunuja muxune alo muxun naxanye dii jōreyani Alaa Muxu Sugandixina feene yi. ² N bata xaranna

* **2:6:** Yanyina nde Pōli falan tima dunuja kuntigi jaxine nan ma e nun Setana yinnan naxanye na kuntigine jaxine sēnbēn binla ra. † **2:9:** A mato Esayi 64.3 kui. ‡ **2:16:** Esayi 40.13

fi ε ma naxan luxi alo xijε igena, donse xədexεn mi yi a ra, bayo ε mi yi nəe a rasuxε. Koni hali iki, ε mi a nəe singen. ³ Amasotə ε mən luxi nən alo dunuja muxune. Bayo xəxələnyaan nun lantareyana ε tagi. Na mi a yitaxi ba fa fala a dunuja muxune nan ε tan na naxanye sigan tima alo adamadiin bonne? ⁴ ε tan nde keden na a fala, a naxa, "N tan, Pəli nan gbee n na," boden yi a fala, a naxa, "N tan, Apolosi nan gbee n na," adamadiyaan feene xa mi ne ra ba?

⁵ Nde Apolosi ra? Nde Pəli ra? Alaa walikeen nan tun nxu tan na, naxanye ε malixi ε dənkelya. Birin a wanla rakamalima nən Marigin naxan soxi a yii. ⁶ N sansiin si nən, Apolosi nan yi a ige sama, koni Ala nan a rasabati. ⁷ Na kiini, sese mi sansiin si muxun nun a ige sa muxun na fə Ala naxan a rasabatima. ⁸ Sansiin si muxun nun a ige sa muxun birin lan, Ala ne keden kedenna birin saranma nən lan e wanla yaten ma. ⁹ Amasotə nxu findixi walikene nan na, naxanye nun Ala walima. ε tan findixi Alaa xeeen nan na, xanamu, Alaa banxina. ¹⁰ Ala bata a ragidi n ma a hinanni, n yi wali a xa alo banxi tiin naxan fatan, n yi banxin betən sa. Iki, muxu gbətə bata banxin ti na fari. Koni fə birin xa a ligə a yeren ma na banxin ti feni. ¹¹ Amasotə

banxi tiin mi nəe banxi betən sakin maxetε, bayo a bata yelin betən se. Alaa Muxu Sugandixin Yesu nan a betən sakin na. ¹² Koni, xa muxu yo banxin ti na betən sakin fari, a xəma banxin ti, hanma gbeti daxina, hanma bəxə bun nafunle, hanma wudina, hanma sexəna, ¹³ birin wali xənna makenenma nən Yesu Fa Ləxəni. Amasotə təen nan fama, na yi muxun birin wali funfun mayita, xa a fan, xa a mi fan. ¹⁴ Xa muxun wanla nde ke təen mi naxan halage, na kanna nə saranna sətəma nən. ¹⁵ Koni xa muxun wali xənna gan, a bata bənə na yi. A yetəen kisima nən, koni a luma nən alo muxun na dangu təen xun ma.

¹⁶ ε mi a kolon ba, fa fala a ε findixi Ala Batu Banxin nan na, Alaa Nii Sarijanxin dəxədena? ¹⁷ Nanara, xa muxu yo Ala Batu Banxin kala, Ala na kanna halagima nən. Amasotə Ala Batu Banxin sarijan, ε tan yetəen nan Ala Batu Banxin na.

¹⁸ Nanara, muxu yo nama a yetə mayenden. Xa muxuna nde ε tagi naxan a mirima fa fala a fe kolonna nan a tan na dunuja muxune yee ra yi, a yi lan nən, na kanna xa a yetə yate xaxilitaren na, alogo a xa findi fe kolonna yatin na. ¹⁹ Amasotə dunuja fe kolonna findixi daxuyaan nan na Ala yee ra yi, alo a sebəxi Kitabun kui kii naxan yi, a naxa, "Ala xaxilimane susuma e yetəna kətene nan xən."* ²⁰ A mən naxa yire

* **3:19:** A mato Yuba 5.13 kui. † **3:20:** Yaburin 94.11

gbete yi, "Marigin fe kolonne miriyane kolon fe fuune nan na."[†] ²¹ Nanara, muxu yo nama a kanba adamadiine yi sənən! Amasətə ε tan nan gbee itoe birin na: ²² Pəli yo, Apolosi yo, Piyəri yo, dunuja ito yo, siimayana hanma faxana, waxatini ito hanma naxan fama, ε gbeen nan e birin na, ²³ koni Alaa Muxu Sugandixin nan fan gbee ε tan na, Ala nan fan gbee Yesu ra.

4

Yesu a xərane

¹ Na kui, muxune xa nxu yate Alaa Muxu Sugandixina walikene nan na, Alaa wundo feene taxuxi naxanye ra. ² Nba, tinxinna nan maxədinxi walikeen ma. ³ Na mi fefe ra n tan xa, xa ε tan n yalagi hanma adamadiine kiti sadena nde. N tan yeteen mi nəe n yete yalage, ⁴ bayo n xaxinla mi n yalagixi. Koni na mi a ligə a n tinxin, bayo Marigin nan n makitima. ⁵ Nanara, ε nama kitin sa benun a waxati saxin xa a li, benun Marigin xa fa, naxan dimin fe luxunxine raminima kənənni, a yi bənəe yi feene makenen. Nayi, birin a binyen sətə Ala yii.

⁶ Ngaxakedenne, n na feene birin falaxi n yete nun Apolosi ma ε tan nan ma fe ra alogo nxə misala xa sandani ito bunna yita ε ra fa fala "Ε nama dangu fe səbəxine ra." Ε yi waso ayi, ε muxune rafisa e bode xa. ⁷ Nanse i tan danguxi bodene ra? Nanse i yii, naxan mi soxi i yii? Xa

a soxi i yii nən, nanfera i fa i yete matəxəma alo i tan yeteen nan a sətəxi?

⁸ Ε bata wasa sinma! Ε bata findi nafulu kanne ra sinma! Ε bata findi mangane ra, hali nxu tan mi naxan sətəxi. A yi rafanjə n ma ε xa findi mangane ra yati alogo nxu fan xa findi a ra ε xən. ⁹ Amasətə n yengi yi a ma fa fala Ala bata nxu tan xərane lu xanbin na alo muxu suxin naxanye yalagixi e xa faxa yamaan yee ramaxa seen na, nxu to bata findi mato seen na dunuja muxune birin yetagi e nun malekane.

¹⁰ Daxun nan nxu tan na Alaa Muxu Sugandixina fe ra. Koni xaxilimaan nan ε tan na Alaa Muxu Sugandixini. Sənbə mi nxu tan na, koni ε tan, sənbəna ε tan na. Ε tan binyaxi, koni nxu tan yarabixi. ¹¹ Kaməna nxu suxuma han iki yetəni e nun min xənla nun marabənna. Nxu jaxankataxi, sigatiin nan fa nxu ra. ¹² Nxu taganma wale nxu yiine ra. E na nxu danga, nxu duba e xa. E na nxu bəsənxənya, nxu limaniya. ¹³ E na nxu mafala, nxu tan yi e ralimaniya. Nxu bata findi dunuja nama bəxən daxin na alo se xəsixine han iki.

¹⁴ N mi ito səbəxi ε ma alogo n xa ε rayagi, koni alogo n xa ε rakolon alo n xanunten diine. ¹⁵ Amasətə hali karaməxə wuli fu yi tixi ε yee ra nun naxanye ε xaranma Alaa Muxu Sugandixina fe ma, fafe kedden peen nan ε xa. Amasətə n bata findi ε fafe ra Alaa Muxu Sugandixin Yesu a fe yi, n Yesu a fe Xibaru Fajin

nali ε ma. ¹⁶ Nanara, n na ε mafanma, ε xa n naliga. ¹⁷ N Timote rasigama ε ma na nan ma. N nafan diin nan a tan na e nun təgəndiya muxuna Marigina fe yi. A n ma kirane rabirama ε ma nən Alaa Muxu Sugandixin Yesu yi, n dənkəleya yamane birin xaranma naxanye ma yiren birin yi.

¹⁸ ε tan ndee ε yetε yigboma, a n mi fa fama ε fəma sənən. ¹⁹ Koni xa Marigin tin, n fama nən ε fəma iki sa. Nayi, n fama nən na muxu wasoxine sənbən kolondeni, hali e falan gbansanna mi a ra. ²⁰ Amasətə falan xa mi Alaa Mangayaan na, fə sənbəna. ²¹ Nanse rafan ε ma? N xa fa bosaan na ε yee ra? Hanma xanuntenyaan nun limaniyana?

5

Yalunyana fe

¹ Nba, e a falama fa fala a muxuna ndee yanga suxuni ε tagi. Na yanga suxu kiin naxu kati, hali dənkəleyatarene mi na nəxənna ligama. Muxuna nde bata a nga xuri tongo. ² Hali na, ε mən ε wasoma! A yi lan nun, ε xa sunu na ma, muxun naxan na fe sifan ligaxi, ε yi na ba ε tagi. ³ Hali n gbindin mi ε fəma koni n xaxili ε xən. Muxun naxan bata na fe sifan liga, n bata

yelin na kanna yalage alo n nəma yi ε fəma. ⁴ E na ε malan Marigi Yesu xinli, n fan xaxili ε xən ma, Marigi Yesu sənbən fan ε xən ma, ⁵ na waxatini, ε na kanna kedi ε tagi, a lu Setana yii, alogo a fati bəndən nafan feene xa kala, a niin yi kisi Marigin Fa Ləxəni.

⁶ ε yetε matəxən mi fan mumε! ε mi a kolon ba, fa fala a “Buru rate sena* ndedi nan buru fujin birin natema?” ⁷ Nayi, ε yetε rasarijan! ε haken ba ε tagi naxan luxi ε ye alo buru rate se fonna buru xunni. ε lu alo buru nənən naxan mi basanxi se gbətə ra. Amasətə Alaa Muxu Sugandixin bata faxa en xa alo Halagi Tiin Dangu Ləxən† saraxa yəxəena.‡ ⁸ Nayi, en xa na sanla raba a kiini. En nama a liga buru rate se fonna ra naxan luxi alo marajaxun nun fe naxina. Koni en xa a liga alo buru rate seen mi basanxi burun naxan na, sarijanna nun nəndini.§

⁹ N na a səbə nən ε ma n ma kedin kui, a ε nama ε nun yanga suxune malan. ¹⁰ Koni n mi a falaxi dunuja ito muxune xan ma fe ra, naxanye yanga suxuni, hanma milantenne hanma kansun tiine hanma suxure batune. Xa a yi na kii nin nun, fə ε mini dunuja yi feu!

* **5:6:** buru rate sena: Lebenna na a ra naxan burun nagboma ayi. † **5:7:** Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla: Nabi Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nən Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kəe kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xərəyaan 12.1-13 kui. ‡ **5:7:**

A mato Xərəyaan 13.7 nun 12.21 kui. § **5:8:** A mato Xərəyaan 12.15-20 nun Sariyane 16.3 kui.

11 Iki, n na a səbəma ε ma fa fala, muxun naxanye bata e yεtε findi dənkeleya muxune ra, koni e lu yanga suxuni, hanma milantenyana, hanma suxure batuna, hanma nafigiyana, hanma dələ minna hanma kansun tina. Hali ε nun ne nama ε yii malan donse dondeni. 12 Anu, n tan ma wali mi a ra, n yi dənkeleyatarene makiti. Koni ε tan xa mi lan ε yi dənkeleya yamaan muxune makiti ba? 13 Ala nan dənkeleyatarene kitine bolonma. A səbəxi Kitabuni, a naxa, “Ε xa muxu naxin kedi ε tagi.”*

6

Kitina ngaxakedenmane tagi

1 Xa yεngεn muxu firinna tagi dənkeleya yamani, nanfera ε tinma na kitin xa sa tinxintarene tagi, benun a xa sa yama sarijanxin tagi? 2 Ε mi a kolon ba, fa fala yama sarijanxin dunuja kitin sama nən? Nba, xa ε dunuja kitine sama nən, nanfera ε mi nəε fe xuridine kitin sε? 3 Ε mi a kolon ba fa fala a en tan nan malekane makitima? En fa taganjε dunuja ito feene ma nayi ba? 4 Nba, xa yεngεnε ε tagi dunuja feene ma, ε muxune dəxε kitisane ra nayi naxanye mi binyaxi dənkeleya yamaan tagi ba? 5 N na ε yagi feen nan falama nayi. Na bunna nεen ba, fa fala fe kolon yo mi ε tagi naxan nəε dənkeleya muxu firinna tagi kitin sε?

6 Koni dənkeleya muxuna nde bata a ngaxakedenna nde xili kitini dənkeleyatarene konni dənkeleyatarene yεε xɔri!

7 Xa kitine ε tagi, bənən nan na ra. Benun na xa liga, a mi yi lan ba, ε xa tin tinxintareyaan yi liga ε ra nayi? Nayi, ε mi yi lan ba, ε tin kansunna ma?

8 Koni ε tan yεtεen nan tinxintareyaan ligama, ε yi ε ngaxakedenmane yii seene kansun. 9 Ε mi a kolon ba fa fala tinxintarene mi kεen sɔtəma Alaa Mangayani? Ε nama ε yεtε mayenden. Yanga suxune hanma suxure batune hanma yalundene hanma xəmen naxanye ka-fuma e bode ma, 10 hanma mujadene hanma dələ minne, hanma nafigine, hanma kansun tiine, ne sese mi kεen sɔtəma Alaa Mangayani. 11 Ε tan ndee yi na kii nin nun, koni ε yulubine bata xafari, ε rasarijan, ε yi findi muxu tinxinxine ra en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli a Nii Sarijanxin barakani.

Ε Ala binya ε fati bəndeni

12 Ε a falama nən, ε naxa, “Feen birin daxa n tan xa.” Koni tənɔ mi feen birin na. ε naxa, “Feen birin daxa n tan xa.” Koni n tan mi tinqε luyε sese a konyiya bun. 13 Ε mən a falama, ε naxa, “Kuiin nan gbee donseen na, donseen nan fan gbee kuiin na.” Koni Ala e firinna birin halagima nən. Muxun fati bənden mi rafalaxi yanga suxun xan

* 5:13: Sariyane 17.7

xili yi bayo Marigin nan gbee fati benden na, e nun Marigin fan fati benden nan xa.¹⁴ Ala bata Marigin nakeli sayani, a en tan fan nakelima nen a sənbəni.¹⁵ ε mi a kolon ba fa fala a ε fati benden findixi Ala Muxu Sugandixin fati benden yirena nde nan na? Nayi, n lan n xa Marigin fati benden din yalunden fatin na ba? Εn-εn de!¹⁶ ε mi a kolon ba fa fala xəmən naxan nun naxalan yalunden kafuma, a ne bata findi fati bende kedenna ra? Na ma, a sebəxi Kitabuni: Ne firinna batə findi fati bende kedenna ra.*¹⁷ Koni naxan a yetə tugunma Marigin na, na nun Marigin findima nən kedenna ra.

¹⁸ ε gi yanga suxun bun. Muxun yulubi gbətən naxanye ligama ne mi a fati bendeni, koni muxun naxan yangan suxuma na yulubin ligama a yetə fati benden nan xili ma.¹⁹ ε mi a kolon ba fa fala Ala Nii Sarıjanxin Batu Banxin nan ε fati benden na, Niin naxan ε yi, Ala naxan fixi ε ma? ε gbee mi ε fati benden na.²⁰ Amasətə a ε xunbaxi sare xədexən nan na. Nayi, ε Ala binya ε fati bendeni.

7

Futu feen maxədinna

¹ ε naxan falaxi ε kedin kui, en fa na ma fa fala xa a lan xəmən nama naxanla tongo.
² Anu, yanga suxun to bata gbo ayi, a lan xəmən birin xa naxalan keden futu a yetə xa. Xəmən birin ma naxalan xa lu a yii, naxanla birin ma xəmə

yi lu a yii.³ Xəmən lan a xa naxan liga a naxanla xa, a xa na liga a xa. Naxanla fan na kii nin a xəmən xa.⁴ Naxanla sago mi a yetə fati bendeni fə a xəməna. Na kiini, xəmən fan sago mi a yetə fati bendeni fə a naxanla.⁵ ε nama tondi ε bode ra fə xa ε firinna bata waxatina nde sa lan na fe ma alogo ε xa lu Ala maxandə. Na xanbi ra, ε mən yi lu ε bode ra alogo Setana nama ε ratantan ε yetə suxutareyaan xən.

⁶ N tinxi naxan ma nən na nan falama na ra. A mi findixi yamarin xan na.⁷ N yi wama nən, birin xa findi naxalan dəxətaren na alo n tan, koni birin nun a kiseen na a ra Ala xən. Nde na ito sətə, nde fan yi nde gbətə sətə.

⁸ Nba, naxanye mi futun bun e nun kajia giləne, n ni ito nan falama ne fe yi. A lan e xa lu e danna alo n tan.⁹ Koni xa e mi nəe e yetə suxə, a lan nən e xa lu futun bun, amasətə na fisa benun e xa lu kunfa gbeeni.

¹⁰ Nba, naxanye futun bun, n yamarini ito fima ne nan ma fe ra. N tan mi a ra fə Marigina. Naxanla nama a mə a xəmən na. ¹¹ Xa a a mə a xəmən na, a nama dəxə xəmə gbətə xən. Xanamu, e nun a xəmən tagin xa yitən. Xəmən fan nama a naxanla rame.

¹² N ni ito nan falama muxun bonne xa. N tan nan a falama, Marigina falan mi a ra. Xa naxalan denkəleyatarena nde xəmə denkəleyaxina nde yii, xa naxanla tin a e xa lu e bode ra, a mi lan xəmən yi

a me a ra. ¹³ Xa jaxalan denkeleyaxina nde dəxi xemē denkeleyatarena nde xən, xa xemēn tin a e xa lu e bode ra, a mi lan jaxanla yi a me a ra. ¹⁴ Amasətə xemē denkeleyataren bata rasarijan a jaxanla xən. Na kiini jaxalan denkeleyataren fan bata rasarijan a xemē denkeleyaxin xən. Xa na mi yi a ra nun, ε diine yi findima nən muxu sarijantarene ra, anu jəndin naxan na e rasarijanxi. ¹⁵ Koni xa denkeleyataren waxi a me feni a xemēn na hanma a jaxanla ra, a lu a xa siga. Denkeleya muxun mi fa xidixi nayi a na findi xemēn na hanma jaxanla. Amasətə Ala en xilixi bəjəe xunbenla nin. ¹⁶ Amasətə i tan jaxanla, i a kolonma di, xa i nəe i ya xemēn nakise? I tan xemēna, i a kolonma di, xa i nəe i ya jaxanla rakise?

Birin xa lu Ala fe ragidixini

¹⁷ Ba na ra, birin xa lu a kiini alo Marigina a ragidixi a ma kii naxan yi Ala a xili waxatin naxan yi. Nyamarini ito nan soxi denkeleya yamane birin yii. ¹⁸ Alo misaali itoe: Xa xemēna nde yi banxulanxi Ala a xili waxatin naxan yi, a nama a banxulanyaan luxun. Koni xa nde gbətə mi yi banxulanxi benun Ala xa a xili, a nama tin sənən, a xa banxulan. ¹⁹ Amasətə xa i banxulanxi, xa i mi banxulanxi, fefe mi na ra fə i xa Alaa yamaine nan suxu. ²⁰ Birin xa lu a kiini alo a yi kii naxan yi benun Ala xa a xili. ²¹ Ala

i xili waxatin naxan yi, xa konyin nan yi i tan na, i nama xamin na ra. Koni xa i nəe fəren səte i xərəya, na liga. ²² Amasətə Marigin bata konyin naxan xili, Marigina xərən nan na ra. Ala bata xərən naxan xili, na fan bata findi a Muxu Sugandixina konyin na. ²³ Ala ε saraxi sare xədəxən nan na. ε nama findi adamadiine konyine ra. ²⁴ Ngaxakedenne, ε keden kedenna birin xa lu ε kiini Ala yetagi alo ε yi kii naxan yi benun Ala xa ε xili.

Muxun naxanye mi futun bun e nun kaya gilene fe

²⁵ Muxun naxanye mi futun bun, ε naxan səbəxi ne fe ra, en fa na ma. Marigina yamarin xa mi ito ra, koni Ala to bata n findi tinxin muxun na a kininkininni, n na n ma miriyaan nan falama.

²⁶ Tərə waxatini ito yi, a laj nən muxun xa lu alo a kii naxan yi. ²⁷ Xa jaxanla i yii, i nama kata fa fala i xa a bejin. Xa jaxalantare kanna nan i ra, i nama jaxanla fen. ²⁸ Koni xa i futun ti, yulubin mi na ra. Xa sungutunna dəxə xemē taa ra, yulubin mi na ra. Koni naxanye futun tixi, ne tərə wuyaxi sətəma nən e dunuja yi gidini, n waxi n xa ne masiga ε ra.

²⁹ Ngaxakedenne, n naxan ma, na ni ito ra. Waxatin mi fa xunkuya sənən. Fələ iki ma, jaxalan kanne xa lu alo jaxalan mi e yii. ³⁰ Muxun naxanye wugama, e xa liga alo e mi yi wugama. Muxun naxanye səwaxi, e xa liga alo

e mi yi sewaxi. Naxanye bata sareñ so, ne xa liga alo e mi se ramarama.³¹ Muxun naxanye dunuja seeñe rawalima, e xa liga alo e mi tñø sotøma e yi. Amasøtø dunuja ito danguma nñen.

³² Nba, a xøli n ma nñen ε xa xørøya xaminna birin ma. Naxalantare kanna a jøxø luma Marigina wanla nan tun xøn alogo a xa Marigin nan kenen. ³³ Koni jaxalan kanna a jøxø luma dunuja feene nan xøn alogo a xa a naxanla kenen. ³⁴ Nayi, a feene yitaxunxin na a ra. Naxanla naxan fan mi futuxi hanma sungutunna, ne jøxø luma Marigina wanle nan tun xøn alogo e xa findi Ala gbeen na fati bñnden nun niini. Koni jaxanla xemë kanna, na a jøxø luma dunuja feene nan xøn, alogo a xa a xemë kenen.

³⁵ N na falama ε xa ε mali feen nan na. N mi kataxi, n xa ε raxølo. Koni n waxi a xøn ma nñen ε xa lu fe fajine nan fari naxanye lanxi, alogo ε xa lubiraxi Marigin nan tun føxø ra.

³⁶ Xa banxulanna bata naxanla masuxu, a yi a miri a a sungutunna tørøma nñen, xa a fa fori, a mi a døxø. Xa a waxi a døxø feni, nayi a xa a waxøn feen liga, a mi yulubi ligaxi na yi. ³⁷ Koni xa xemëna a ragidi a bøjëni, karahan mi naxan na, a a nama sungutunna døxø, a mñn nøe a yëte suxε, fe fajin nan na fan na. ³⁸ Na ma, naxan bata a gbeen futu, na bata fe fajin liga, koni naxan

mi a gbeen futuxi, na bata fe fajin liga dangu bona ra.

³⁹ Naxanla xa døxø a xemën xøn han a xemën yi faxa. Koni xa a xemën faxa, a bata xørøya nayi, a nøe døxø nñen gbëte xøn ma naxan nafan a ma. Koni a xa findi Marigin gbeen nan na. ⁴⁰ Koni n ma miriyani, sewana a xa, xa a lu a kiini. N laxi a ra mñn, fa fala Alaa Niina n fan yi.

8

Suben naxan nalixi susuren ma

¹ Ε naxan sebexi subena fe yi naxan bata rali susurene ma, en fa na ma. Fe kolonna en birin yi. Fe kolonna muxun findima wasoden nan na, koni xanuntenyaan maliin nan tima. ² Muxun naxan a mirima fa fala a fe kolon, na mi fe kolon alo a lan a xa a kolon kii naxan yi. ³ Koni muxun naxan bata Ala xanu, Ala na kanna kolon.

⁴ Nanara, donseen naxan bata rali susurene ma, en fa na nan ma fe falama. En na a kolon fa fala susuren mi findixi sese ra dunuja yi. Ala keden peen na a ra. ⁵ Hali batu se wuyaxi to bøxø xønna nun kore xønna fari, muxun naxanye ma a “alane,” hali “ala” wuyaxi nun “marigi” wuyaxi yi na nun, ⁶ koni en tan mabinni, Ala keden peen na a ra. A tan nan en fafe ra naxan seen birin daxi. En na en ma dunuja yi gidin ligama a tan nan xa. Marigi keden peen na a ra, Yesu Alaa Muxu Sugandixina. Seen birin daxi a tan nan baraka yi. En na en

ma dunuja yi gidin ligama a
tan nan baraka yi.

⁷ Koni muxun birin mi ito kolon. Muxuna ndee bata dari suxure kii feene ra. Hali iki, e nɛma donse sifani ito donjɛ, e yengi luma a xɔn ma nɛn a e suxuren kiseen nan donma. E xaxili kobil fan e yalagima, a e xɔsi. ⁸ Koni donseen mi en masoma Ala ra. Xa en na a don, en mi bɔnɔma sese yi. Xa en mi a don, en mɔn mi tɔnɔ yo sɔtɔma.

⁹ Koni hali feene liga feen xɔrɔyaan to ε yi, ε a liga ε yeren ma, ε nama na muxune bira yulubini naxanye munma sɛnbɛ sɔtɔ dɛnkɛleyani. ¹⁰ Amasɔtɔ muxun naxan sɛnbɛ mi gbo dɛnkɛleyani feni ito yi naxan xaxinla kobi, xa na i tan fekolonna li i dɛge suxure banxini, na mi na fan nawɛkile a fan yi suxure kii donseen don ba? ¹¹ Nba, na muxun naxan munma sɛnbɛ sɔtɔ dɛnkɛleyani, Alaa Muxu Sugandixin faxaxi naxan xa, na halagima nɛn i tan fekolonna xɔn ma na yi. ¹² Nba, ε na haken liga i ngaxakedenna ra na kiini, i yi a xaxili kobil natantan, i mɔn yulubin ligama Alaa Muxu Sugandixin na na haken nan xɔn. ¹³ Nanara, xa donsena a lige ngaxakedenna yi bira yulubini, n tan fan mi fa na suben donjɛ sɔnɔn mumɛ, alogo n nama a bira yulubini!

9

*Feen naxanye lan xerane
ma*

¹ Xɔrɔ mi n tan na ba? Xera mi n tan na ba? N tan mi en Marigi Yesu toxi ba? N wali xɔnna xa mi ε tan na Marigini ba? ² Hali bonne mi n kolon xeraan na, koni fɔ ε tan xa a kolon nɛn! Bayo ε tan to bata dɛnkɛleya, na findixi n ma xerayaan taxamasenna nan na Marigini.

³ N na n xɔnbama falani itoe ra n tɔŋɛgɛ muxune nan xa. ⁴ N naxa, nxu mi daxa nxu xa nxu dɛge nxu yi nxu min? ⁵ Nxu mi daxa, nxu fan yi dɛnkɛleya jaxanla nde futu ba, a yi siga nxu fɔxɔ ra sigatini alo xeraan bonne nun Marigin xunyene nun Piyeri a ligan kii naxan yi? ⁶ Nxu nun Baranabasi nan tun daxa ba, nxu wali donse feen na? ⁷ Sofaan mundun a yɛtɛ goronna tongɛ a sofa wanli? Nde wudin siyɛ, a mi a bogine don? Nde xuruseene rabɛ a mi e nɔnɔn min?

⁸ N ma falani ito findixi adamadiiine miriyaan gbansanna nan na ba? Sariya Kitabun fan mi na fe kedenna xan falaxi ba? ⁹ Amasɔtɔ, a sebɛxi Musaa Sariya Kitabun kui, a naxa, “I na ningen ti malo bodonna ra, i nama a dæn xidi.”* Ala a jɔxɔ luxi ningene nan gbansan xɔn ma ba? ¹⁰ A mi ito falaxi en tan xan ma fe ra ba? Di, ito sebɛxi en tan nan ma fe ra yati. Xɛɛ biin neen xɛɛn bima, malo xaban neen maala xabama, e yigi saxi se xabaxine yitaxunna nan ma. ¹¹ Nxu tan to bata sansiin woli ε tagi naxan findixi Alaa feene ra, xa nxu fati bɛndɛn

* 9:9: Sariyane 25.4

mali seen sɔtɔ ε yii, na nxuba? ¹² Xa a daxa ε xa bonne mali seni itoe ra, a mi daxa nxu tan xa dangu ne ra ba? Anu, nxu tan mi sariyan i to rawalixi. A makuya na ra. Nxu bata dija feen birin ma alogo sese nama Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajin madigan.

¹³ ε mi a kolon ba, fa fala a muxun naxan walima Ala Batu Banxini, na a donseen sɔtɔma Ala Batu Banxin nin? Naxanye saraxane bama, ne e gbeen sɔtɔma saraxan nin. ¹⁴ Marigina en yamarixi na kii nin fa fala naxan Yesu a fe Xibaru Fajin nalima, na xa a balon sɔtɔ na xɔn ma.[†]

¹⁵ Koni n tan mi sariyan i to sese rawalixi. N mɔn mi ito sɛbɛxi ε ma ε xandi feen xan ma iki. A rafanje n ma n xa faxa benun n kanba xunni i to xa ba n yii. ¹⁶ Anu, n na Yesu a fe Xibaru Fajin nali, na mi finde kanba xunna ra n xa bayo Ala bata na goronna dɔxɔ n xun ma. Gbalona n tan xa, xa n mi Xibaru Fajin nali! ¹⁷ Xa n yi wanli ito kɛma n jenige fajin nin, n yi saranna sɔtɔma nɛn, koni bayo n karanxi nɛn, n goronna nan tun bama n ma. ¹⁸ N saranna nanse ra na yi? Na ni ito ra: n xa Yesu a fe Xibaru Fajin nali hali n sare mi fi alogo n nama na sariyan nawali n yi seen sɔtɔ Xibaru Fajin xɔn.

¹⁹ Xɔrɔn nan n tan na, muxu yo a konyi mi n tan na koni n bata n yete findi muxun birin ma konyin na alogo n xa muxu wuyaxi sɔtɔ

n nɔe naxan na. ²⁰ N nema Yahudiyane tagi, n na n yete lu alo Yahudiyane alogo n xa e masɔtɔ. Naxanye sariyan bun ma, n nema ne tagi, n yi n yete lu alo n sariyan nan bun ma alogo n xa ne masɔtɔ, hali n to mi sariyan bun ma. ²¹ Naxanye mi sariyan sɔtɔxi, n yi n yete lu ne ye alo e tan, naxanye mi sariyan kolon alogo n xa ne masɔtɔ hali n to mi xɔrɔyaxi Alaa sariyan ma amasɔtɔ n fa Alaa Muxu Sugandixina sariyan nan bun. ²² Muxun naxanye munma sɛnben sɔtɔ dɛnkɛleyani, n yi lu ne tagi alo naxan sɛnben xurun dɛnkɛleyani, alogo n xa e masɔtɔ. N bata n yete findi muxun sifan birin na muxun birin xa alogo n xa ndee rakisi kiin birin yi.

²³ N ni ito birin ligama Alaa falan Xibaru Fajin nan ma fe ra alogo n fan xa n gbeen sɔtɔ a yi. ²⁴ ε mi a kolon ba fa fala naxanye e malanma e gidiñ xatajɔxɔya giini alogo xulunden xa to, a e birin e gima nɛn koni keden nan gbansan yɛerati kɔntɔnna sɔtɔma. Nayi, ε gi alogo ε xa kɔntɔnna sɔtɔ. ²⁵ Muxun naxan katama a boden lu feni fe sifani itoe yi fɔ na kanna xa a yixɔdɔxɔ, a a yitɔn yete suxuni. A na ligama nɛn alogo nɔ sɔtɔn taxamasenna xa so a xunna naxan mi buma. Koni en tan a ligama nɛn alogo mangaya taxamasenna xa so en xun na naxan luma habadan. ²⁶ Nanara, n mi n gima n xunna yi. N mi

[†] 9:14: A mato Matiyu 10.10 nun Luka 10.7 kui.

yēngē soma alo muxun naxan
a yiin wolima foyeni tun.
27 A makuya na ra. N na n
fatin suxuma a xədəxən nan
na alo konyina, alogo n na
kawandin ba bonne xa, n tan
yētēen nama fula a tənən na.

10

Suxure feen maxadina

1 Ngaxakedenne, n waxi a
xən ma ε xa a kolon fa fala
en benbane bira nən Musa
fəxə ra kundaan bun han e
birin yi baani gidi.* 2 A yi
luxi alo e rafu nən e tubi xinla
ma Musa xən kundaan nun
baa igeni. 3 E birin yi na
niindonse kedenna don,⁴ eyi
na siimaya ige kedenna min,
bayo e igen min nən keli Ala
gəməni gəmən naxan findixi
a Muxu Sugandixin na naxan
yi biraxi e fəxə ra.† 5 Koni hali
na, e wuyaxi mi Ala kənen, e
binbine yi lu burunna ra.‡

6 Nba, misaala nan ne birin
na en tan xa alogo en nama
en miri fe naxin ma alo ne a
liga kii naxan yi. 7 En nama
suxuren batu alo na ndee a
liga kii naxan yi. Bayo a
səbəxi Kitabuni, a naxa, “Ya-
maan yi dəxə e dəgedeni e
nun e minden, e lu kele, e
sabaan so.”§ 8 En nama yan-
gan suxu alo na ndee a liga
kii naxan yi, e muxu wuli
məxəjən nun saxan yi faxa
soge kedenni.* 9 En nama
Alaa Muxu Sugandixin mato
bunbani alo na ndee a liga

kii naxan yi, sajine yi e faxa.
10 Ε nama ε mawuga alo na
ndee a liga kii naxan yi, Ala yi
Halagi Tiin nafa, a yi e faxa.
11 Feni itoe birin liga nən e ra,
e findi misaale ra, e yi səbə
en nakolon seen na, waxati
rajanna bata a li en tan nax-
anye ma. 12 Nayi, naxan na a
miri fa fala a a tixi ki fajni, na
xa a liga a yeren ma alogo a
nama bira.

13 Ε ratantan feen nax-
anye bata ε sətə, ne darixi
adamadiine liyε nən. Koni
bayo Ala tinxin, a mi tinjε
tantan feen xa ε sətə dangu
ε senben yaten na. Na ma,
tantan feen nəma ε fəxə ra,
Ala yi na yi mini fərən fi ε ma,
alogo ε xa lu tinxinni.

14 Nanara, n xanuntenne, ε
ε gi suxure batun bun. 15 N
falān tima ε xa alo xaxili-
mane, ε yetēen xa n ma falan
mato. 16 En na barikan bira
Ala xa Marigina igelengenna
xən, en yi en min, na mi en
nun Alaa Muxu Sugandixin
wunla malanma ba? En bu-
run naxan donma na wax-
atini, na mi en nun Marig-
in fati bəndən malanma ba?†
17 Buru xun keden to a ra, en
birin bata malan en lu alo fati
bəndə keden peena, hali en
to wuya, bayo en birin nde
sətəma na buru kedenna nin.

18 Ε Isirayila kaane mato,
naxanye saraxa subene
donma, lanna mi ne nun
saraxa ganden tagi ba? 19 N
waxi nanse fala fe yi nayi?

* **10:1:** A mato Xərəyaan 13.21-22 nun 14.22-29 kui. † **10:4:** A mato Xərəyaan 16.4-35 nun Sariyane 8.3 nun Yatēne 20.8-11 kui. ‡ **10:5:** A mato Yatēne 14.16 nun 14.23 nun 14.29-30 kui. § **10:7:** Xərəyaan 32.6 * **10:8:** A mato Yatēne 25.1-9 kui. † **10:16:** Marigina ximənna nan ito ra. A mato Luka 22.19 nun Korenti Singen 11.23-26 kui.

Suxure kiin findixi sɛnbəna nde ra ba hanma suxuren findixi se kendən nan na ba? ²⁰ Na mi a ra, koni suxure batune saraxan naxanye bama, e ne ralima Setana malekane nan ma, Alaa fe mi na ra feu! Anu, n mi waxi lanna xa lu ε nun yinnane tagi. ²¹ Ε mi nœ ε minjε Marigina igelengenna ra, ε mən yi ε min suxurene igelengenna ra. Ε mi nœ Marigina ximənna donjε e nun jinanne don seene. ²² En waxi Marigina xɔxələnna nan nakeli fe yi ba? En sɛnbən gbo a xa ba?

²³ Ε naxa, “Feen birin daxa nxu tan xa.” Koni tənɔ mi feen birin yi. Ε naxa, “Feen birin daxa nxu tan xa,” koni feen birin xa mi en malima. ²⁴ Muxu yo nama hərin fen a yɛtε xa tun, fɔ muxu gbetεye fan xa. ²⁵ Seen naxan birin sarama lɔxɔ tideni, ε na don. Ε nama maxədinna ti xa ε gelən mi a ra. ²⁶ Bayo Kitabun naxa, a Marigin nan gbee bɔxɔn nun ayi seene birin na.‡ ²⁷ Xa dənkəleyatarena nde ε xili donse dondeni, xa siga xɔnla ε ma, a na donseen naxan so ε yii, ε na don. Ε nama maxədinna ti xa ε gelən mi a ra. ²⁸ Koni xa muxuna nde a fala ε xa, a naxa, “Donseni ito bata rali suxuren ma,” nayi, ε nama na donseen don masɔtɔ na muxuna fe ra naxan ε rakolonxi lan xaxinla yaten ma. ²⁹ Ε tan xaxinla yaten mi a ra koni fɔ bonna xaxinla. Anu, nanfera n tan ma xɔrɔyaan finde yalagin na muxu gbetε xaxinli?

³⁰ Xa n barikan bira Ala xa n ma donsena fe ra, nanfera muxuna nde n nayelefuma lan na donsena fe ma, n bata barikan bira Ala xa naxan ma fe ra?

³¹ Na kui, xa ε donseen donna hanma ε ε minma, ε nɛma fefe ligε, ε a ligə Alaa binyena fe ra. ³² Ε kewanle nama Yahudiyane ratantan, hanma Girékine hanma Alaa dənkəleya yamana, ³³ alo n tan fan katama n xa muxun birin kənən kii naxan yi. N mi fe fajin fenma n yɛtε xan tun xa, fɔ muxu wuyaxi xa alogo ne fan xa kisi.

11

Feen naxanye daxa sali waxatini

¹ Ε findi n naliga muxune ra, bayo n tan fan Alaa Muxu Sugandixin naligama.

² N bata ε tantun, n ma fe to rabiraxi ε ma feen birin yi, ε nun ε to n ma xaranne suxi alo n na a falaxi ε xa kii naxan yi.

³ Koni, n waxi a xɔn ma ε xa a kolon a Alaa Muxu Sugandixin nan xɛmɛne birin xun na. Xɛmɛn nan naxanla xun na. Ala nan a Muxu Sugandixin xun na.

⁴ Nanara, xɛmɛn naxan Ala maxandima, hanma naxan nabiya falane tima yamaan tagi, xa kəmətina a xun na, a bata a kuntigin nafεya. ⁵ Naxanla naxan Ala maxandima, hanma a nabiya falane tima yamaan tagi, a xunna magenla a ra, na a kuntigin nan nayagima. Na luxi nən alo a na a xunna

‡ 10:26: A mato Yaburin 24.1 kui.

gbanan. ⁶ Xa jaxanla mi a xunna maxidi, a mən lan nən a yi a xunna gbanan. Koni jaxanla xunna gbananxina, e nun a maxabaxina, na birin to mayagi nən, a lan nən nayi a yi a xunna maxidi. ⁷ Xəmən tan mi lan a yi a xunna maxidi bayo a findixi Ala maligan nun a binyen nan na. Koni jaxanla nan a xəməna binyen na. ⁸ Amasətə Ala mi xəmən xan baxi jaxanlı, koni jaxanla nan baxi xəməni. ⁹ Xəmən mi daxi jaxanla fe ra, koni jaxanla nan daxi xəməna fe ra. ¹⁰ Nanara, jaxanla xa a xunna maxidi a xəməna sənbən taxamasenna ra e nun malekane fe ra. ¹¹ Koni Marigina dinani, jaxanla mi fataxi xəmən na, xəmən fan mi fataxi jaxanla ra. ¹² Bayo alo jaxanla kelixi xəməni kii naxan yi, jaxanla fan xəmən barixi na kii nin. Koni feen birin kelixi Ala nan ma.*

¹³ E tan yetəen xa na feen makiti: Xa jaxanla lan a yi Ala maxandi a xunna mi maxidixi. ¹⁴ Nba, Adamadiin kəjaan mi ε xaranjəe ba, fa fala xa xəmen xunsexən kuya ayi, a yagima nən nayi? ¹⁵ Koni binyen nan na ra jaxanla xa xa a xunsexən kuya ayi. Bayo a xunsexən kuyan bata findi a maxidi seen na. ¹⁶ Koni xa muxu yo waxyi a xən ma, a xa tandin ti feni ito ma, n naxan falama nayi, na ni ito ra. Namunni itoe nan nxu nun dənkəleya yamaan birin yii nxu nəma Ala batue waxatin naxan yi.

*Marigina ximənna fe
Matiyu 26.26-29 Maraka
14.22-25 Luka 22.14-20*

¹⁷ N falan naxan tima ε xa iki, n mi ε tantunma na ra amasətə ε malanna mi fe fapin ligama fə a jaxina. ¹⁸ Fe singena, e bata yi a fala n xa a ε na ε malan dənkəleya yamaan kiin ma, mayitaxun feene ε tagi. N laxi na ra han yirena nde. ¹⁹ A fərə mi na fə mayitaxunna nde xa lu ε tagi, alogo naxanye Ala kənənxi, ne xa kolon. ²⁰ ε na ε malan waxatin naxan yi, ε mi Marigina ximənna xan donma, ²¹ bayo ε nəma ε dəgema, birin a mafurama nən a gbee donseen dondeni. Nanara, kaməna ndee ma, koni ndee minxin na a ra. ²² Banxi mi ε yii ba, ε donseen donjə dənaxan yi, ε yi ε min? ε Alaa dənkəleya yamaan najaxuma ba, ε to yi igelitəne biran lanbaranni? N nanse falama ε xa? N na ε tantunjə nayi ba? Nayi, n mi ε tantunjə mumə!

²³ Amasətə Marigina n xaranxi naxan ma, n fan bata ε xaran na ma fa fala Marigi Yesu yanfaxi, a so yiini kəəen naxan na, a burun tongo nən. ²⁴ A barikan bira Ala xa, a yi a yigira, a naxa, “N fati bəndən ni ito ra naxan fixi ε fe ra. ε ito ligi naxan n ma fe rabirε ε ma.” ²⁵ E yelinxina ximənna donjə, a yi igelengenna fan tongo, a naxa, “Layirin nənən naxan xidixi en tagi n wunla xən, na ni ito ra. ε nəma ito minjə waxati yo yi, n ma fe

* **11:12:** A mato Dunuya Fələn 1.26-27 nun 2.18-23 kui.

xa rabira ε ma.”²⁶ Amasətə ε nəma buruni ito donjε waxatin naxan yi, ε yi ε min igelengenni ito ra, ε Marigina saya feen nan nalima han a fa.

²⁷ Nanara, xa muxu yo Marigina a burun don, hanma a yi a min Marigina igelengenna ra daxatareyani, na kanna yulubin nan tongoma Marigin fati bəndən nun a wunla fe yi. ²⁸ Nanara, birin xa a yetε körəsi, a yi Marigina burun don, a yi a min Marigina igelengenna fan na na kiini. ²⁹ Amasətə naxan na burun don, a yi a min igelengenna ra, e nun Marigin fati bəndən mi lanxi e bode ma, a kitin nan xilima a yetε ma na ra. ³⁰ Nanara, ε wuyaxi furama, sənbə mi ε ra, ndee bata faxa. ³¹ Koni xa en na en yetε rakörəsi, en tangama nən Alaa kitin ma. ³² Koni Marigin na en kiti, a en maxuruma nən alogo en nun dunuya muxune nama yalagi en bode xən.

³³ Nanara, ngaxakedenne, ε na ε malan waxatin naxan yi ε degedeni, ε xa ε bode legeden. ³⁴ Xa kaməna nde ma, a xa a dege a konni alogo ε malanna nama kitin xili ε ma. N na fa waxatin naxan yi, n fe gbeteye yəbama nən.

12

Alaa Nii Sarıjanxina kiseene fe

¹ ε naxan səbəxi Alaa Nii Sarıjanxina kiseene fe ra, en fa na ma. Ngaxakedenne, n mi waxi ε xa lu fe

kolontareyani. ² ε a kolon fa fala ε yi dənkəleyatareyani waxatin naxan yi, ε yi biraxi susurenə nan fəxə ra e nun naxanye mi falan tima, ε lə ayi. ³ Nanara, n na a falama ε xa fa fala, naxan yo falan tima Alaa Nii Sarıjanxin barakani, na mi nəe a fale, a naxa, “Yesu dangaxi.” Muxe mən mi nəe a fale, a naxa, “Marigin nan Yesu ra,” Alaa Nii Sarıjanxin xanbi.

⁴ Alaa Nii Sarıjanxi kedən peen na a ra, koni a kiseen sifan wuya. ⁵ Marigi kedən peen na a ra, koni muxune walima a xa kii wuyaxi. ⁶ Wanla sifan wuya, koni Ala kedənna nan ne birin nakamalima muxune birin yi. ⁷ Alaa Nii Sarıjanxina fena ndee minima kənənni muxu kedən kedənna birin xən alogo yamaan birin xa sabati. ⁸ Alaa Nii Sarıjanxin muxuna nde kima xaxilimaya falan nan na. Na Nii Sarıjanxi kedənna nan mən muxu gbetə fan kima fe kolonna falan na. ⁹ Na Nii Sarıjanxi kedənna nan mən muxu gbetə kima dənkəleyani. Na Nii Sarıjanxi kedənna mən yi muxu gbetə ki muxu rakendəya kiseni. ¹⁰ Muxu gbetə yi ki kabanako fe ligə sənbəni, muxu gbetə yi ki nabiya falane ra, gbetə yi sənbə naxine nun Ala sənbən tagi raba, gbetə yi falan ti xui sifa gbetəne yi, gbetə mən xui gbeteye madanguma. ¹¹ Koni a tan Alaa Nii Sarıjanxin kedənna nan na birin ligama. A tan nan muxun birin kima alo a waxi a xən ma kii naxan

yi.

Gbindi kedenna na a ra

¹² Nba, Alaa Muxu Sugandixin luxi nən alo gbindi kedenna koni yire wuyaxi a ma. Koni hali a yirene to wuya, gbindi kedenna nan a ra. ¹³ Amasətə en birin nafuxi igeni Alaa Nii Sarjanxin kedenna nan baraka yi, en so fati bəndə kedenni, Yahudiyane nun Girékine, konyine nun xərəne, Ala bata a Nii Sarjanxin fi en birin ma.

¹⁴ Fati bəndən mi findixi yire kedenna xan na koni yire wuyaxi. ¹⁵ Xa sanna a fala, a naxa, "N tan mi fati bəndəni, bayo n mi findixi yiin na," na mi a bə fatin na. ¹⁶ Xa tunla a fala, a naxa, "N tan mi fati bəndəni, bayo n mi findixi yeeñ na," na mi a bə fatin na. ¹⁷ Xa fati bəndən birin yi findi yeeñ nan tun na, feen yi məma di nayi? Xa fati bəndən birin yi findi tunla nan tun na, seen xirin yi məma di nayi? ¹⁸ Koni Ala bata fati bəndən yirene birin yəba alo a waxy a xən ma kii naxan yi. ¹⁹ Xa a birin yi findi se keden peen na, fati bəndən yi luma minən? ²⁰ A kii naxan yi iki, fatin yire wuyaxi na koni fati bəndə kedenna na a ra.

²¹ Nanara, yeeñ mi nəe a falə yiin ma, a naxa, "N mako mi i ma." Xunna mi a falə sanne ma, a naxa, "N mako mi ε ma." ²² A makuya na ra. Hali sənbə mi fati bəndən yiren naxanye ra, e tiden na. ²³ Hali fatin yiren naxanye mayagi dangu fatin yirene

birin na, en ne maxidima binyeni ki faji. Fatin yiren naxanye mi lan e to, en menne suturama bonne xa. ²⁴ Koni fati bəndən yiren naxanye mi mayagi, ne mako mi na ma. Ala yətəen bata en fati bəndən yirene yəba, a binyen fi fati bəndən yirene ma a yi dasaxi naxanye ma, ²⁵ alogo fati bəndən nama yitaxun, koni fatin yirene birin xa e jəxə lu e boden xən ma. ²⁶ Xa fati bəndən yirena nde xəleni, fatin yire dənxeñ birin səxjələma nən a xən. Xa yire keden binyen sətə, bonne birin səwama nən a xən.

²⁷ Nba, ε tan nan Alaa Muxu Sugandixin fati bəndən na. A fati bəndən yirena nde nan ε keden kedenna birin na. ²⁸ Ala xərane nan singe luxi dənkəleya yamani, a firindena, nabine, a saxandena karaməxəne, e nun kabanako feene raba muxune, e nun naxanye kixi muxu rakəndəya kiseen nun mali ti kiseen nun yəerati kiseni e nun naxanye falan tima xui gbətəne yi. ²⁹ Birin mi finde xəraan na, hanma nabine hanma karaməxəne hanma kabanako feene raba muxune ³⁰ hanma muxun naxan kixi muxu rakəndəya kiseni hanma xui gbətə falana hanma xui radanguna. ³¹ Koni, ε səbə so kise fisamantenne ma. Iki n xa kira fisamantenna yita ε ra. Na ni i ra:

13

Xanuntenyana fe

¹ Hali n falan ti adamadiiñe xuine nun malekane xuine

yi, koni xa xanuntenyaan mi n bɔjəni, n fala xuiin luxi nən nayi alo talan xuiin nun karijan xuina.
² Hali nabiya falane n dε, e nun lənniña han n wundo feene birin kolonna sɔtɔ, hali dənkəleyana n yi, n geyane ba e funfuni, koni xa xanuntenyaan mi n bɔjəni, sese mi n tan na na yi.
³ Hali n na n yii seen birin fi yiigelitəne ma, hali n na n fati bəndən fi, a gan, koni xa xanuntenyaan mi n bɔjəni, na mi fefe fanjε n ma.

⁴ Dijan xanuntenyani. A fe fajin nan ligama. Xəxələnyaan mi xanuntenyani. A mi a yetε yigboma. Waso mi xanuntenyani.
⁵ Marayagi mi a yi. A mi a yetε a herin xan tun kataxi. A bɔjən mi tema fefe ma. A mi xələn namarama. ⁶ A mi sewama tinxintareyaan na fo nəndina. ⁷ A mafeluun tima feen birin yi. A təgəndiyaxi waxatin birin. Yigina a yi feen birin yi. A tunnafan feen birin yi.

⁸ Xanuntenyaan mi janjε habadan. Nabiya falane danguma nən, xuine yi jan, fe kolonna yi dangu.
⁹ Amasətɔ en fe kolon ndedi, en nabiya falane tima ndedi,
¹⁰ koni a kamalixin na fa waxatin naxan yi, a kamalitaren janma nən na yi.

¹¹ N to yi dii jɔreyani waxatin naxan yi, n yi falan tima alo dii jɔrena, n yi n mirima alo dii jɔrena, n yi feene famuma alo dii jɔrena. Koni n to findi fonna ra, n mi

fa dii jɔre fe rabama sənən.
¹² Iki, en sawura yidimixin nan toma alo matoon kikeni, koni waxati famatəni, en toon tima nən yee nun yee. Iki, danna n ma fe kolonna ma, na waxatini n feene kolonma nən alo Ala n kolon kii naxan yi.

¹³ Iki fe saxanni itoe luma nən, dənkəleyaan nun yigin nun xanuntenyana, koni xanuntenyaan nan gbo e birin xa.

14

*Alaa Nii Sarıjanxina
kiseene*

¹ ε yixədəxə ε lu xanuntenyani. Nii Sarıjanxina a kiseene xənla xa ε susu, a gbengbenna ε yi nabiya falane ti. ² Amasətɔ muxun naxan xui gbətən falama, na mi falan tima muxune xan xa, fo Ala, amasətɔ muxu yo mi a xuiin məma. A wundo feene falama Alaa Nii Sarıjanxin barakan nin.
³ Koni naxan nabiya falane tima yamaan xa, na falan tima ε sabati feen nan na, a yi ε ralimaniya, a yi ε bɔjən xunbeli. ⁴ Koni muxun naxan falan tima xui gbətəni, na a yetən nan tun malima, koni naxan nabiya falane tima, na dənkəleya yamaan birin nan malima.

⁵ Xa ε birin xui gbətəne falama, na rafan n ma. Koni naxan nafan n ma dangu na ra, ε birin xa nabiya falane ti. Amasətɔ muxun naxan nabiya falane tima, na dangu xui gbətə falan na, fo xa muxuna nde na naxan a xuiin

nadanguε alogo dənkəleya yamaan birin maliye kii naxan yi.⁶ Ngaxakedenne, xa n siga ε fema, n sa falan ti ε xa xui gbetene yi, n nanfe fanxi ε ma nayi, xa n mi Ala fena nde makenen ε xa, hanma fe kolonna nde hanma nabiya falana hanma xaranna?

⁷ Hali maxa seene fan na kii nin, alo xulenna nun kondenna. E bətin naxan bama, muxun na kolonma di xa ε mi e xuine ramini ki faj? ⁸Xa xətaan xui fajin mi mini, a rafixa, nde a yitənje yengε so xinla ma? ⁹A na kii nin ε konni, ε na falan ti xui gbetene yi, xa a mi findi fala yigbəxin na, na bunna kolonma di nayi? Fala fuun nan tun na ra. ¹⁰Xui wuyaxi nan dunuya yi, koni ne sese mi na naxan bun mi na. ¹¹Koni xuiin naxan falama, xa n mi na mema, naxan a falama, xəjən nan n tan na na yee ra yi. Xəjən nan a fan na n yee ra yi. ¹²A na kii nin ε fan xa, ε to waxi Ala Nii Sarıjanxina a kiseene xən ma, naxanye dənkəleya yamaan malima, ε yixədəxəne nan ma.

¹³ Nanara, muxun naxan falan tima xui gbeteni, a xa Ala maxandi alogo a xa nə a bunna fale. ¹⁴Amasətəxa n na Ala maxandima xui gbeteni, n niin nan Ala maxandima nayi, koni n xaxinla mi walima. ¹⁵N nanfe ligama nayi? N xa Ala maxandi n niini e nun n xaxinla fan yi. N xa bətin ba n niini e nun n xaxinli. ¹⁶I na barikan bira Ala xa i niini,

muxun naxan mi na bunna kolon, na a falama di fa fala “Amina?” Amasətə i naxan falama, a mi na kolon. ¹⁷Hali i barikan birama Ala xa ki faj, muxu gbete mi maliin səte nayi mume!

¹⁸ N barikan birama Ala xa amasətə n tan xui gbetene falama dangu ε birin na. ¹⁹Koni en nəma dənkəleya yamaan malanni hali n fala xui suulun nan tun ti, naxanye bunna kolonje, alogo n xa muxune xaran, na fisə benun n xa falan wuli wuyaxi ti xui gbeteni.

²⁰ Ngaxakedenne, ε miriyaan nama liga alo diidine. ε xa liga alo dii nərəne fe naxine fe yi, koni ε findi fonne ra ε xaxinli. ²¹A sebəxi Sariya Kitabun kui:

“Marigin naxa,
‘N falan tima yamani ito xa ne
xən
naxanye xəjən xeine falama
e nun xəjəne de xuiin xən
koni hali na,

e mi e tuli matima n na.’”*

²² Na ma, xui gbetene findixi taxamasenne ra dənkəleyatarene nan xa. A mi ligama dənkəleya muxune fe ra. Nabiya falane fan mi findixi taxamasenne ra dənkəleyatarene xa fə dənkəleya muxune.

²³ Nba, xa dənkəleya yamaan birin e malan, e falan ti fələ xui gbetene yi, xa muxuna ndee fa, naxanye e tuli matima gbansan hanma e mi dənkəleyaxi, ne mi a fale ba, fa fala a seen nan soxi ε yi? ²⁴Koni xa ε

* **14:21:** Esayi 28.11-12

birin nabiya falane tima, dənkəleyatarena nde yi so ε fəma, hanma naxan a tulimatima gbansan, na falane birin a sɔnne yitama a ranen, birin yi a kiti. ²⁵ A miriya wundone minima nən kənənni. Nayi, a xinbi sinmanen, a yetagin yi lan bɔxən ma, a yi Ala batu, a yi a fala, a naxa, “Nəndin na a ra, Ala ε tagi.”

Fe yibasanna denkəleya yamanī

²⁶ Ngaxakedenne, ε xa nanse ligə ε na ε malan waxatin naxan yi? Birin xa fa e nun bətina nde, hanma xaranna, hanma Alaa fe makenənna, hanma xui gbətəna nde, hanma xui madanguna. Na birin xa findi dənkəleya yamaan səbə so feen na. ²⁷ Xa muxuna ndee falan tima xui gbətəni, muxu firin hanma saxan, ne birin xa falan ti keden keden yeeñ ma. Koni e naxan falama fɔ muxu gbətε xa na radangu. ²⁸ Xa muxe mi na naxan a bunna fale, na kanna xa a dundu dənkəleya yamani nayi, koni a xa falan ti e nun Ala tagi. ²⁹ Nabine tan, muxu firin hanma saxan naxanye nabiya falane tima, ne xa falan ti, bonne yi e falan fəsəfəsε. ³⁰ Koni xa muxuna nde dəxi ε tagi malanni, Ala yi fena nde makenən a xa, a lan nən, fala ti singen xa a dundu singen. ³¹ Amasətə a lan nən,

ε xa nabiya falane ti keden keden yeeñ ma alogo ε birin yi xaranna sətə, ε yi ralimaniya. ³² Nabine kisenə e nɔɔn nan bun, ³³ bayo Ala mi findixi fe yibasanna Ala ra, koni fɔ bɔjε xunbenla.

A ligən kii naxan yi dənkəleya yama sarijanxine birin yi, ³⁴ naxanle xa e dundu malanni, amasətə e mi lan e falan ti, koni e xa e yetε magodo alo sariyana a falaxi kii naxan yi. ³⁵ Xa e waxi a xɔn ma, e xa yirena nde yee to, e xa e xəməne maxədin e konni. Naxanla na falan ti malanni, yagi feen nan na ra.[†]

³⁶ Alaa falan minixi ε konna nin ba? Hanma a faxi ε tan nan keden ma ba? ³⁷ Xa muxu yo a mirima fa fala nabiin nan a tan na hanma Alaa Nii Sarijanxina kisenə a yii, n feen naxanye səbəma ε ma, a lan nən a xa ne kolon fa fala Marigina yamarine nan ne ra. ³⁸ Xa a mi falani ito yate, a fan mi yatεma.

³⁹ Nanara, ngaxakedenne, nabiya falane ti xənla xa ε susu. ε mɔn nama tɔnna dəxɔ xui gbətε fala feen na. ⁴⁰ Koni feen birin xa yeba ki fapi a kiraan xən ma.

15

Yesu keli fena sayani

¹ Nba, ngaxakedenne, n xa Yesu a fe Xibaru Fajina fe rabira ε ma, n naxan nali ε ma, ε yi a rasuxu, ε səbε soxi naxan

[†] **14:35:** Yanyina nde naxanla ndee yi Kɔrenti taan dənkəleya yamani naxanye yi darixi maxədinna tiye kawandi ba waxatini, na yi kawandi baani fu yamaan lan e xa e tulimati waxatin naxan yi. Koni waxati gbətε naxanle lan e falan ti alo a falan kii naxan yi Kɔrenti Singen 11.5 kui.

yi, ² ε kisixi naxan xən, xa ε a suxu alo n na a ralixi ε ma kii naxan yi. Xa na mi a ra, ε bata la a ra fuuni na yi.

³ A singen naxan na, n naxan sətəxi, n bata na rali ε ma: Alaa Muxu Sugandixin faxaxi en yulubine nan ma fe ra, alo Kitabuna a falaxi kii naxan yi. ⁴ A maluxun nən, a sayaan sage saxande ləxəni a keli sayani, alo Kitabuna a falaxi kii naxan yi. ⁵ A yi a yɛtε yita Piyeri ra, na xanbi ra a xəra fu nun firinne. ⁶ Na xanbi ra, dənkəleya muxun kəmə suulun e nun nde yi a to waxati kedenni. Na wuyaxi mən e nii ra, koni nde bata faxa. ⁷ Na xanbi ra, Yaki yi a to, a xərane birin yi a to mən.

⁸ Dənxən na a yi a yɛtε yita n tan fan na, n tan naxan luxi alo diin naxan mi bari a waxatini. ⁹ Amasətə xəraan birin gbo n tan xa. N tan mi sa lan nən, a fala n ma a “xərana,” amasətə n bata yi Alaa dənkəleya yamaan bəsənxənya. ¹⁰ Koni Alaa hinanni, a yi n kejaañ masara iki. A hinanna naxan nagidixi n ma na mi luxi fuuni, bayo n wali nən dangu xəraan bonne birin na. N tan mi a ra koni Alaa hinanna nan yi n bəjəneni. ¹¹ Nayi, xa a findi n tan na, xa a findi e tan na, nxu ito nan kawandi bama. ε fan bata la na nan na.

En keli fena sayani

¹² Nba, nxu to kawandin bama fa fala Alaa Muxu Sugandixin bata keli sayani, nanfera ε tan ndee a falama fa fala faxa muxune mi kelima sayani? ¹³ Xa faxa

muxune mi kelima, na bunna nəen fa fala Alaa Muxu Sugandixin yɛtεen mi yi kelixi sayani na yi nun. ¹⁴ Nba, xa Alaa Muxu Sugandixin mi yi kelixi sayani nun, kawandin ba xun mi yi na nxu xən ma nayi, ε dənkəleyaan fan bata lu fuyan. ¹⁵ Naxan dangu na ra, en bata wule seren ba Alaa fe ma nayi amasətə en bata a fala a a bata a Muxu Sugandixin nakeli sayani. Koni xa faxa muxune mi kelima sayani, na bunna nəen fa fala, Ala mi a fan nakelixi sayani. ¹⁶ Amasətə xa faxa muxune mi kelima sayani, Alaa Muxu Sugandixin fan mi kelixi sayani na yi. ¹⁷ Nba, xa Alaa Muxu Sugandixin mi yi keli sayani nun, ε dənkəleyaan bata findi fe fuun na, ε mən ε yulubine yi na yi. ¹⁸ Na bunna nəen fa fala, naxan bata yi dənkəleya Alaa Muxu Sugandixin ma, ε faxa, ne bata lə ayi na yi. ¹⁹ Xa en na en yigin saxi Alaa Muxu Sugandixin dunuña yi gidini ito nan tun yi, nayi en tan makininkinin dangu muxune birin na.

²⁰ Koni Alaa Muxu Sugandixin bata keli sayani yati! Muxu singe kelixin na a ra sayani faxa muxune yε. ²¹ Bayo sayaan to faxi muxu kedenna nan xən, na kiini mən, muxune fan kelima sayani muxu keden peen nan fan xən. ²² Muxun birin to faxama nən adamadiyani, na kiini mən, ε birin mən kelima nən sayani Alaa Muxu Sugandixin. ²³ Koni muxun birin nun a waxati saxin na

a ra, Alaa Muxu Sugandixin nan muxu singen na naxan keli sayani. Na xanbi ra, a muxune fan kelima nən sayani a fa waxatini.²⁴ Na na dangu, a rajanna na a li, Yesu fama mangayane nun nøyane nun sənbene birin kaladeni nən, a yi mangayaan naxete a Fafe Ala ma.²⁵ Amasətə a fere mi na fo Yesu xa mangayaan liga nən han Ala yi a yaxune birin sa a sanna bun ma.²⁶ Yaxun naxan halagima dənxen na, na nan sayaan na.²⁷ Amasətə Kitabun bata a fala, a naxa, “A bata seen birin lu a sanna bun.”^{*} Koni a to a fala a seen birin bata lu a bun ma, na fixa fa fala Ala mi na ye ma naxan seen birin luxi a tan bun ma.²⁸ Seen birin na lu a bun ma, nayi a tan yetəna, Alaa Dii Xemen fan luma nən Ala bun ma naxan seen birin saxi a bun ma, alogo Ala xa lu seen birin xun na feen birin yi.

²⁹ Xa na kii mi a ra, muxun naxanye rafuxi igeni faxa muxune fe ra ne nanse fenma? Xa faxa muxune mi kelima, nanfera muxune rafuma igeni ne fe ra?³⁰ Nxu tan fan, nanfera nxu tan gbalon de be waxatin birin?³¹ Ngaxakedenne, n sayaan de ləxə yo ləxə. N binyen naxan sətxi ε to lu Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixini, n bata n kələ na nin, jəndin nan na ra.³² Xa n dalise xajene yengəxi Efesi taani adamadiine feene nan tun yi, na munanfanna mundun yi

n ma nayi? Xa faxa muxune mi yi rakelε sayani nun, nayi en yi sandani ito suxuma nən nun,

“En na en dəge, en yi en min bayo en faxan nən tila.”[†]

³³ E nama ε mayenden amasətə, “Xəyi naxine sən fajin kalamə nən.”³⁴ E mən xa xaxili sətə alo a daxa kii naxan yi. E fata yulubi feene ra. E tan nde mi Ala kolon, n na ito falama ε yagin nan ma.

Fati bəndən kəlifəna sayani

³⁵ Ndee maxədinna tima nən, e naxa, “Faxa muxune kelima sayani di? E fama fati bəndən sifan mundun yi?”

³⁶ Xaxilitarena! I na sansiin woli i ya xəen ma waxatin naxan yi, a mi sole fo a lu faxan iyani singen.³⁷ I mi sii se binla xan wolima koni fo a sansi kəsedin tun, maala hanma sansi gbete.³⁸ Koni Ala nan sansiin nasolima a binli gbo ayi alo a rafan a ma kii naxan yi. A tan nan sansiin siyaan birin binla kəjaan nagidima a ma.

³⁹ Niimaseen birin fatin keden mi a ra. Muxun fatina a danna, suben fatina a danna, xəliin fatina a danna, yəxən fatina a danna.

⁴⁰ Kore xənna fatine na yi, dunuŋa fatine na yi. Kore xənna fatine nərəna a danna, dunuŋa fatine nərəna a danna.

⁴¹ Sogen gbee nərəna a danna, kiken gbee nərəna a danna, sarene fan gbee nərəna e danna, sarene keden keddenna birin ma nərəna a danna.

* 15:27: Yaburin 110.1   † 15:32: Esayi 22.13

⁴² Faxe muxune na keli, a ligama na kii nin. Fati benden naxan maluxunma, a noe kale. Koni a na keli faxa muxune tagi, a mi noe kal. ⁴³ A maluxunma waxatin naxan yi, a mi fan, senbe mi a ra. Koni a na keli, a noroxi, senbena a yi kati! ⁴⁴ A maluxunma waxatin naxan yi, fati benden nan yi a ra, a na keli, ariyanna fatin nan na ra. Xa fati bendena en yi be, ariyanna fatin fan na yi. ⁴⁵ Amasoto a sebexi Kitabun kui iki, a naxa,

“Adama, Alaa Muxu daxi singen yi findi dajexon na.”

Koni Adama donxe ra xina,[‡] Yesu, na yi nii rakisin fi yamaan ma. ⁴⁶ En mi ariyanna fatini ito singe sotoma fo fati bendena, na xanbi ra, en ariyanna fatin sotoma nen na yi. ⁴⁷ Adama singe ra xina, Ala na daxi boxoni ito benden nan na. Adaman firindena, na kelixi ariyanna nin. ⁴⁸ Naxan daxi bendeni ito yi, dunuja muxune na nan maliga yi. Muxun naxan sa kelixi ariyanna yi, ariyanna gbee muxune nun na nan maliga. ⁴⁹ En to bata maliga adama ra naxan minixi bendeni, en mon fama maligadeni na kiini ariyanna gbee muxun na.

⁵⁰ Ngaxakedenne, n naxan ma, na ni ito ra fa fala naxan daxi fati benden nun wunla ra, e mi noe Alaa Mangayaan sote. Seen naxan kunma, na mi luma habadan.

[‡] 15:45: Adama singena fe toma Dunuja Folon 2.7 kui. Adama donxe ra xina, na findixi Yesu nan na. [§] 15:55: A mato Esayi 25.8 nun Hose 13.14 kui.

⁵¹ E tuli mati, n wundo feen nan falama. En birin mi faxe, koni en birin maxete ma nen. ⁵² Amasoto xota donxe na fe waxatin naxan yi, faxa muxune kelima nen, e habadan nii rakisin soto, en birin yi maxete mafuren benun ye magira. ⁵³ Amasoto en fati benden naxan kalama, a fere mi na fo a xa maxete fatin na naxan mi kale. A faxa dixin yi maxete a faxataren na. ⁵⁴ Nanara, en fatin naxan kalama, a na maxete fati kalataren na waxatin naxan yi, a faxa dixin yi maxete faxataren na. Na na liga, Kitabuna falan bata kamali nayi, a naxa, “Sayaan bata halagi no soton bun.”

⁵⁵ “Sayana, i ya noen minen yi?”

Sayana, i faxa ti senben minen yi?”[§]

⁵⁶ Sayaan faxa ti senben nan yulubin na, yulubin fan senben nan sariyan na. ⁵⁷ Koni barikan xa bira Ala xa naxan noen fima en ma a Muxu Sugandixin barakani en Marigi Yesu.

⁵⁸ Nanara, n nafan ngaxakedenne, e sobe so ki faji! E nama yimaxa. E lu wale Marigin xa waxatin birin amasoto e a kolon fa fala e wanla naxan kema Marigin xa, fe fuu mi na ra mum!

16

Yiimalanna Yerusalen denkelya muxune xa

¹ E naxan sebexi yiimalanna fe yi lan yama

sarijanxina fe ma Yerusalen taani, en fa na ma. Σ ligalo n yamarin naxan fi Galati yamanan dənkeleya yamaan malanne ma. ^{2} Xati yo xati, ε keden kedenna birin xa gbetina nde ramara a danna ε konne yi, lan ε feren yaten ma, alogo ε nama n faan mame ε yii malan feen na. ^{3} N na fa waxatin naxan yi, ε na muxun naxanye sugandi, n ne rasigama nən kədina e yii, e yi ε kiseene xali Yerusalen taani. ^{4} Koni xa a lan n tan yetee n xaxa siga, fɔ nxu birin xa siga na yi.

Pɔli a wanle fe

^{5} N na dangu Masedoniya yamanani waxatin naxan yi, n sigama nən ε konni, bayo n danguma nən na. ^{6} N waxati dando tima nən ε konni, hanma xunbeli waxatin birin. Nayi, ε yi n fanda n ma sigatini. ^{7} Amasətə n mi waxyi a xən ma, n xa ε to gbansan, n dangu. N wama nən n xa waxatidi ti ε konni, xa Marigin tin. ^{8} Koni n luma nən Efesi taani han Se Xaba Singen Sali loxona. ^{9} Bayo dəen bata rabi n xa n yi n ma wanla ke, anu n yengə faane wuya.

^{10} Xa Timəte fa, ε a yisuxu alogo xamin yo nama a susu, amasətə a walima Marigin nan xa alo n tan. ^{11} Nayi, muxu yo nama a rajaxu. Koni ε a fanda a sigatini bɔŋe xunbenli, alogo a mən xa xete n fəma, amasətə nxu nun dənkeleya muxun bonne a maməma be.

^{12} Σ naxan səbəxi en ngax-akedenna Apolosi a fe ra, en fa na ma. N bata a mafan han alogo a xa siga ε konni e nun dənkeleya muxun bonne, koni a jenige ma fe mi yi a ra a xa na ligi singen. Xa a fəren sətə, a sigama nən.

Yamari dənxene nun xəntənne

^{13} Σ lu ε yee ra yi, ε lu dənkeleyani. Σ wəkile, ε sənbən sətə. ^{14} Σ feen birin ligi xanuntenyaan nin.

^{15} Σ a kolon a Esitefana nun a denbayaan nan singe tubi Yesu ma Akaya yamanani, e yi e yete lu yama sarijanxina wanla ra. Ngaxakedenne, n na ε mafanma, ^{16} ε xuru na muxu sifane ma naxanye birin e yixədəxəma wanli ito yi.

^{17} N bata səwa Esitefana fa feen na, e nun Foritunatusi nun Axayikusu. Σ to mi yi be, naxan yi dasaxi n ma e na so nən n yii ε funfuni. ^{18} E bata n nii yifan n ma alo e ε nii yifan ε ma kii naxan yi. Σ na muxu sifane wali fajı kolon.

^{19} Asi yamanan dənkeleya yamane ε xəntən. Akila nun Pirisila nun dənkeleya yamaan naxanye e malanma e banxini, ne ε xəntənma Marigin xinli ki fajı! ^{20} Dənkeleya muxun naxanye birin be, ne ε xəntənma. Σ bode xəntən ngaxakedenya xəntən sunbuni.

^{21} N tan Pɔli nan xəntən xuini itoe səbəma n yiin na.

^{22} Naxan mi Marigin xanuma, dangatoon nan na ra.

N naxa, “Nxu Marigina, fa xulen!”²³ En Marigi Yesu a hinanna xa lu ε xɔn.²⁴ N ma xanuntenyana ε birin xa Alaa Muxu Sugandixin Yesu barakani.

Kədi Firindena Korenti Kaane Ma Pəli Alaa Falan Kədi Firindena Korenti Kaane Ma

Kədi firindeni ito xədəxən nan yitama Pəli nun Korenti dənkəleyə muxune tagi. Muxuna ndee yi e ye, ne bata yi sike Pəli a xərayaan ma e yi a bətə raba. Na feen yi Pəli xələ han! Koni hali na, a mən yi a xanuntenyaan yitama Korenti kaane ra e nun a mən yi wama e lanna xən ma kii naxan yi. Nanara, a to e xili fajine mə, a feene bata lan fələ, a yi sewa (sora 7.5-15).

Kədin fələna, a tan yətəen mantərə naxine nan yəbama, a naxanye sətə Efesi yamanani (1.1-11), a fe xədəxə gətəeye fan yəba naxanye dangu e nun Korenti kaane tagi. A mən yi xərayaan wanla tənəna fe fala, Marigi Yesu naxan xəxi. Nayi, a yi a yəba nanfera a yetə findi muxu a fe maxədəxən na a kədi danguxin kui e nun a sewaxi kii naxan yi na fe ra bayo a bata a to fa fala na tənən bata lu e ma (sora 1.12 han sora 7.16).

A yi yiimalanna fe fala lan Yudaya yamanan dənkəleyə muxune fe ma (sora 8 han 9). A yi a fala Korenti kaane xa a e xa kiin ti fonisireyani.

Kədin najanna fala ti kiin masaraxi ndedi (sora 10 han 13). Pəli falan tima muxune ma naxanye a falama a Yesu a xəra mi a tan na. Kədin

najanxi xanuntenya falane nan ma (sora 13.11-13).

Kitabun yireni ito kui, Pəli nəma a xərayaan xun mafalama, a mən Xibaru Fajin yətəen xun mafalama. Xa a kataxi alogo a xərayaan senben xa kolon, a yi na ligama nən alogo muxune xa tin Yesu a fe Xibaru Fajin na, Alaa Muxu Sugandixin yi kolon Marigin na.

Duban nun xəntənne

¹ N tan Pəli naxan findixi Yesu Alaa Muxu Sugandixin a xəraan na Ala sagoni, n tan nan kədini ito səbəma ε ma, nxu nun en ngaxakeddenna Timəte, siga dənkəleyə yamaan ma Korenti taani e nun muxu sarıjanxine birin Akaya yamanani.

² En Fafe Ala nun en Marigin Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun bəjəe xunbenla fi ε ma.

Pəli yi barikan bira Ala xa

³ En barikan bira en Marigi Yesu a Alaa Muxu Sugandixin Fafe Ala xa, en Fafe kininkininna kanna, Ala naxan muxune ralimaniyama. ⁴ A en nalimaniyama en ma tərəne birin yi nən alogo en xa nətərə muxune ralimaniyε na limaniyaan xən Ala naxan fixi en ma. ⁵ En nun Alaa Muxu Sugandixin tərəma en bode xən kii naxan yi, en ma limaniyaan gboma ayi Alaa Muxu Sugandixin barakani na kii nin. ⁶ Xa nxu tərə, na findixi ε ralimaniya fərən nun ε rakisi fərən nan na. Xa nxu limaniyaan sətə, ε fan

limaniyaan sətəma nən, alogo ε xa sənben sətə tərəne bun, en na tərə en bode xən ma waxatin naxan yi.⁷ Nxu mən laxi ε ra ki fəni, bayo nxu a kolon fa fala en to tərəma en bode xən, en limaniyaan sətəma nən en bode xən.

⁸ Nba, ngaxakedenne, nxu tərən naxanye sətə Asi yamanani, nxu waxi ε rakolon feni ne ra. Goronna naxan sa nxu xun ma, na yi binya han! Nxu mi yi a nəe! Nxu yigitegə nən, a nxu mi yi kisima sayaan ma. ⁹ Nxu yi nxu mirixi nun fa fala sayaan bata ragidi nxu ma. Koni na ligaxi nən alogo nxu nama la nxu yətə ra fə Ala naxan faxa muxune rakelima sayani. ¹⁰ A bata nxu xunba sayaan gbalon ma, a mən fama nxu xunbadeni nən. Nxu bata nxu yigi ti Ala ra yati fa fala a mən luma nxu xunbe,¹¹ ε nəma nxu malima Ala maxandideni. Nayi, Ala hinanma nən nxu ra masətə muxu wuyaxi a Ala maxandin xən, nanara muxu wuyaxi fan mən nəe nən barikan bire Ala xa nxə fe yi.

Pəli yi a waxən feene maxətə

¹² Nxə binyen ni ito ra: Nxu xaxinla sereyaan bama, nxu bata sigan ti dunuŋja yi Alaa sarijanna nun tinxinni, a gbengbenna ε mabinni. Muxune fe kolonna mi yi a ra, koni Alaa hinanni. ¹³ Nxu mi sese səbəma ε ma ε mi naxan xaranjə, ε yi a kolon. A xənla n na ε xa a kolon a fəjin na,¹⁴ alo ε to a kolonxi ndedi fa fala nxu findixi ε binyen nan

na en Marigi Yesu fa waxatini alo ε fan findixi nxu gbeen na kii naxan yi.

¹⁵ N to laxi ito ra, n yi a miri, fa fala n xa siga ε tan nan fəma singen alogo ε xa a tənən sətə sanja ma firin.

¹⁶ Amasətə n bata yi a miri, n xa dangu ε xəntəŋjə n nəma sigə Masedoniya yi waxatin naxan yi. Na xanbi ra, n xətematən mən yi dangu ε konni keli Masedoniya yi, ε yi n mali siga feen na Yudaya yi. ¹⁷ N feni ito ragidi waxatin naxan yi, n na ligaxi fuun nin ba? Hanma, n ma feene ligə alo adamadiin bonne ba? N yi “ən” e nun “ən-ən” falan sanja yi kedenni?

¹⁸ Koni Ala to tinxin, nxu falan naxan tixi ε xa, na mi findixi wulen nun jəndin na sanja ma kedenni.

¹⁹ Amasətə Yesu Alaa Muxu Sugandixina, Alaa Dii Xəməna, Silasi nun Timəte nun n tan yətəen naxan ma fe kawandi ba ε tagi, na falan mi findixi fala firinna ra, alo “ən” e nun “ən-ən.” Fala gətə mi a tan yi, fə “ən!” ²⁰ Amasətə Ala bata en tuli sa feen naxan birin na, ne kamalixi Yesu a falani ito xən fa fala “ən.” Nanara, nxu fan a falama Yesu barakani fa fala, “amina,” Ala binya feni.

²¹ Amasətə Ala yətəen nan nxu tan nun ε tan sənbe soxi a Muxu Sugandixini. A bata en masusan turen na en sugandi feen na,²² a yi a taxamasenna sa en ma, a a Nii Sarıjanxin naso en bənəni a lu alo se singen naxan soxi en yii taxamasenna ra alogo en xa la fe famatəne ra.

²³ Ala nan n seren na, n

bata n kələ n niini: Xa n mi xetexi Korenti yi na ligaxi nən alogo n nama ε raxələ.
²⁴ Fa fala nxu nəon sətəxi ε denkəleyaan xun na, na mi a ra. Koni en walima nən en bode xən ma ε sewana fe ra amasətə ε sənbə soxi denkəleyani.

2

¹ Nanara, n bata a ragidi fa fala n nama xətə ε konni xələni. ² Amasətə xa n na a liga ε xələ, nde n tan nasewama ba ε tan na, n naxanye raxələxi? ³ Nanara, n kədin səbəxi ε ma* fa fala n mi yi sigama ε konni, alogo n nama na muxune raxələ naxanye finde n səwa xunna ra. N yi laxi a ra, a n ma sewan finde en birin ma sewan na. ⁴ N kədin səbəxi ε ma tərə gbeen nun bəjərə rafərən nun yeegeen nin. N mi yi waxyi ε raxələ feni, koni n yi ε rakolonma nən, a n na ε xanuxi han!

Fənəxi rabaan mafelufena

⁵ Xa ε tan nde findi yamaan naxələferen na, a mi n tan xan naxələxi, koni fə ε tan yamaan birin, anu nəndin naxan na, a nde nan tun naxələxi. ⁶ ε wuyaxi to bata a haken saran a ra, na bata a li. ⁷ Nba, iki, fə ε xa na kanna mafelu nən, ε yi a ralimaniya, alogo a bəjənən nama fərə gbeen ti han a yigitegə. ⁸ Nayi, n bata ε mafan, ε mən xa ε xanuntaayaan yita a ra. ⁹ Bayo n na a səbəxi ε ma nən alogo n xa ε sənna kolon, xa ε xuruxi feen birin yi. ¹⁰ ε

na muxun naxan mafelu, n fan na mafeluma nən. N tan na naxan mafelu, xa n bata na mafelu, n na ligama ε tan nan ma fe ra Alaa Muxu Sugandixin yee xəri, ¹¹ alogo Setana nama en mayenden, bayo en na a waxən feene kolon.

¹² Nba, n siga Tirowasi taani Alaa Muxu Sugandixin fe Xibaru Fajin nalideni waxatin naxan yi, n yi a to fa fala Marigin bata dəen nabi n xa mənni. ¹³ Koni n xaxili mi yi saxi, amasətə n mi ngaxakedenna Tito lixi na. Nanara, n yi n jüngu mən kaane ma, n siga Masedoniya yi.

Yesu nan tima en yee ra

¹⁴ Koni Ala tantun, amasətə a Muxu Sugandixin en nasa-ma a fangan bun ma nən, a ti en yee ra siga yiren birin yi, a kolonna yi xuya ayi en xən ma alo se xiri fajin naxan xuyama ayi. ¹⁵ Amasətə en luxi nən alo wusulanna xirina Alaa Muxu Sugandixin naxan ganma, a rali Ala ma yamaan birin tagi, kisi muxune nun kisitarene. ¹⁶ A findixi sayaan xirin nan na muxuna ndee xa naxanye xalima sayani. A findi nii rakisin xirin na ndee gbətəye xa naxanye xalima nii rakisini. Nde nəe wanli ito kə? ¹⁷ Anu, nxu tan mi luxi alo muxun naxanye Alaa falan findima yulaya seen na. Koni nxu tan falan tima Alaa Muxu Sugandixin barakan nin fata

* **2:3:** A kədin naxan ma fe falama be, yanyina nde na mi ramaraxi muxune yii to.

Ala ra nxu bøjne fixen na Ala yetagi.

3

Layiri nənen walikene

¹ Nxu mən bata nxu yete matəxə fələ ba? Hanma nxu makoon mən nxu dəntəgə kedine ma ba naxanye nxu tənən falama ε xa hanma ε naxanye səbəma bonne ma nxə fe yi alo muxuna ndee kii naxan yi? ² Ε tan yetəen findixi nxu dəntəgə kedin nan na, naxan səbəxi nxu bøjnene yi, muxune birin nəe naxan kolonjε, e a xaran. ³ Ε bata findi kedin na Alaa Muxu Sugandixin naxan səbəxi nxə wanla xən, naxan mi səbəxi duba igen na hanma gəmə walaxan fari,* koni habadan Alaa Nii Sarıjanxin nan na səbəxi fati walaxane ma ε bøjnene yi.

⁴ Na yigin nan en yi Ala yetagi a Muxu Sugandixin barakani. ⁵ Anu, na mi na ra fa fala sənbəna nxu ra nxu na wanla ke, koni nxu sənbən kelixi Ala nan yii. ⁶ A tan nan sənbən fixi nxu ma, a nxu xa layiri nənen wanla ke, naxan mi fataxi sariya səbəxin na fə Alaa Nii Sarıjanxina. Amasətə sariya səbəxin sayaan nan nafama, koni Alaa Nii Sarıjanxin nii rakisin nan firma.

⁷ Nba, sariyan naxan sayaan nafaxi, naxan yi kərendənxi gəmə walaxan ma, xa na faxi binyeni han

Musa yetagin yi mayilen a nərəni, Isirayila kaane mi nə e yee tiye a ra hali a yetagin nərən to yi sigama janjε, xa na fa na binyen sifani,⁸ Alaa Nii Sarıjanxin wanla binyen mi gboma ayi dangu na ra ba? ⁹ Wanla naxan muxune yalagima, xa na findi binyen na, wanla naxan muxune ratinxinma Ala yee ra yi, na binyen gboma ayi nən han dangu na ra. ¹⁰ Naxan yi findixi binyen na nun, na mi fa a ra iki binye fisamantenni ito a fe ra. ¹¹ Awa, nərən naxan yi janma, xa na faxi binyena nde yi, nayı naxan luma habadan, na tan ma binyen danma minən?

¹² Nanara, na yigin to en yii, en xaxili ragidixi han! ¹³ En tan mi ligaxi alo Musa, naxan yi dugin soma a yetagin xun na alogo Isirayila kaane nama a mayilenna to, naxan yi sigama janjε. ¹⁴ Koni e bøjnen bata yi xədəxə ayi. Bayo han to, e nəma Layiri Fonna Kitabun xaranjε, a luxi alo na dugin mən na yi, e mi a yee to. A munma ba singen, bayo a mi bə fə Alaa Muxu Sugandixin. ¹⁵ Hali to, e nəma Musaa Kitabu yirene xaranjε, dugin soxi e bøjnen xun na. ¹⁶ Koni muxun na a yee rafindisi Marigin ma, dugin bama nən na yi.† ¹⁷ Bayo Marigin nan Nii Sarıjanxin na. Marigina Nii Sarıjanxin dənaxan yi, xərəyaan nan

* **3:3:** Nabi Musaa sariyan nan yi səbəma walaxan fari. A mato Xərəyaan 24.12 kui. Nabi Yeremi fan a fala nən fa fala sariya nənen na fa, na fa səbəma muxune bøjnen benun a xa səbə walaxan ma. A mato Yeremi 31.33 nun Esekiyeli 11.19 nun 36.26-27 kui. † **3:16:** A mato Xərəyaan 34.34 kui.

menni. ¹⁸ En tan birin, Alaa binyen nan mayilenma en yetagine ma, anu en mi dugin soma en yetagin xun na. En luma maxete a tan maligan nan na, en ma binyen yi siga gboe ayi, fata Marigin na, naxan findixi Alaa Nii Sarijanxin na.

4

¹ Nanara, wanli ito to en yi Alaa kininkininni, nxu mi tunnaxəloma nxu ma. ² Nxu bata nxu me yagi fe luxunxine birin na, nxu mi fefe ligama yanfani, nxu mi Alaa falan maxetema. Koni nxu jəndin nan mayitama, alogo muxune birin xa nxo lannayaan nakərəsi e xaxinle yi Ala yetagi. ³ Nxu Yesu a fe Xibaru Fajin naxan nalima, xa na mən luxunxi, a luxunxi muxune nan ma naxanye halagima. ⁴ Dunujani ito mangan Setana bata dənkəleyatarene xaxinle yidimi alogo e nama Alaa Muxu Sugandixin fe Xibaru Fajin nərən to dəge. Alaa Muxu Sugandixin nan Ala sawuran na. ⁵ Nxu mi nxu yete a fe kawandi xan bama, fo nxu a falama Alaa Muxu Sugandixin Yesu nan Marigin na, e nun nxu bata findi ε walikene nan na Yesu a fe ra.

⁶ Amasətə Ala naxan a falaxi, a naxa, "Kənənna xa mini dimini,"* na Ala nan a ligaxi kənənna yi lu en bəjəni, alogo en xa Alaa binyen kənənna kolon, naxan a Muxu Sugandixin yetagin ma.

⁷ Koni en na nafulu kəndən namaraxi bənde fejene nan kui naxanye findixi en fati bəndəne ra, naxan a yitama a sənbə fisamantenni ito findixi Ala gbeen nan na, a mi kelixi en tan ma. ⁸ Nxu yigbətenxi kiin birin yi, koni nxu mi yilunburunxi! Nxu xaminxi koni nxu mi yigitəgəxi! ⁹ Nxu bəsənxənyaxi, koni nxu mi rabejinxi! Nxu rabiraxi koni nxu mi halagixi! ¹⁰ Nxu Yesu a sayaan tərən tongoma nxu fatini waxatin birin, alogo Yesu a dunuja yi gidin fan xa makənen nxu fatin xən. ¹¹ Hali nxu to nxu nii ra, nxu sayaan de waxatin birin Yesu a fe ra, alogo a dunuja yi gidin xa makənen nxu fati bəndən xən. ¹² Na bunna nəen fa fala sayaan walima nxu tan yi koni nii rakisin nan walima ε tan yi.

¹³ A səbəxi Kitabun kui, a naxa, "N dənkəleyaxyi, nanara n yi falan ti."† Nxu tan nan fan falan tima dənkəleyani na xaxili kedenni amasətə nxu bata dənkəleya. ¹⁴ Bayo nxu a kolon fa fala Ala naxan Marigi Yesu rakelixi sayani, na nan en fan nakelima sayani Yesu xən, a yi en birin malan en bode xən a yetagi. ¹⁵ Na birin ligama ε tan nan ma fe ra alogo Alaa hinanna xa siga ware, a yi muxu wuyaxi li, e barika biran yi gbo ayi, na yi findi Alaa binyen na.

En yigin saxi se totarene yi

¹⁶ Nanara, nxu mi tunnaxəloma nxu ma. Hali nxu

* **4:6:** Dunujani Fələn 1.3   † **4:13:** Yaburin 116.10

fati benden to danguma, koni niin naxan nxu yi, na findima nen a nenen na ləxə yo ləxə. ¹⁷ Bayo, en tərədin naxan yi waxatidini ito bun ma dunuja yi, na mi gbo xa a sa habadan barayigbeen ma, en naxan sətəma e xən. ¹⁸ Nxu bata nxu yigin sa se totarene fari. Bayo seen naxanye toma, ne mi buma, koni seen naxanye mi toma, ne luma nen habadan!

5

¹ Amasətə en na a kolon fa fala en niin fati benden nin naxan luxi alo en dəxə bubuna dunuja yi. Xa na kala, habadan banxina en yii naxan findixi ariyanna fatin na Ala wali xənna, muxune mi naxan nafalaxi. ² Nba, iki en kutunma bubuni ito yi, en fati bendena, bayo en ma habadan dəxəden xənla en suxuma ki fajı, alogo ariyanna fatin xa sa en ma alo dugina. ³ Bayo en na na dugin so en mi fa luma alo en nagenla na a ra. ⁴ Amasətə en nəma bubuni ito kui, en kutunma, en tərəxi. En mi waxi dugi fonna ba feni en ma, koni a xənla en na, ariyanna fatin xa sa en ma alo dugina, alogo seen naxan faxama, nii rakisin xa findi na rajanna ra. ⁵ Ala en daxi na feen nan ma. A bata a Nii Sarijanxin fi en ma, a lu alo se singen naxan soxi en yii taxamasenna ra alogo en xa la fe famatəne ra.

⁶ Nanara, en xaxili ragidixi waxatin birin. En mən a kolon fa fala fanni en na en konni fati bendeni ito yi, en

nun Marigin dəxəden tagi kuya. ⁷ Amasətə en sigan tima dənkəleyaan nan xən ma, koni se toxin mi a ra. ⁸ Anu, en xaxili ragidixi. A rafanjə en ma, en keli fati bendeni ito yi, en sa dəxə Marigin konni. ⁹ Naxan xunna kenla ra en xa, en yi Ala kənen, xa en lu en fati bendeni hanma en faxa. ¹⁰ Amasətə a fərə mi na fə en birin xa ti kənenni Alaa Muxu Sugandixina kiti saden yetagi nen. Muxune birin e kewanle saranna sətəma nen keden keden yəen ma, a naxan nabaxi a dunuja yi gidini, a fajina hanma a naxina.

Ala nun muxune tagini tənna

¹¹ Nxu to Marigin yəeragaxun kolon, nanara, nxu kataxi, nxu xa muxune sətə. Ala nxu kolon ki fajı. N ma miriyani, ε fan nxu kolon ε xaxinli. ¹² Nxu mi kataxi nxu mən xa nxu yətə matəxə ε xa. Koni nxu fəren nan fima ε ma, ε yi ε kanba nxə fe yi, alogo ε xa nə na muxune yabə naxanye e kanbama e tofanni benun e xa e kanba e bəyə yi feene yi. ¹³ Xa xaxilitaren nan nxu tan na, na Ala nan ma. Koni xa xaxilimaan nan nxu ra, na ε tan nan xa. ¹⁴ Amasətə Alaa Muxu Sugandixina xanuntenyaan nan nxu karahanma, nxu tan to laxi a ra fa fala a muxu keden peen nan faxaxi birin xa, nayi, birin bata faxa a tan yi. ¹⁵ A bata faxa muxun birin xa. Nanara, muxun naxanye e nii ra, ne mi fa e nii ra e

yete xa sənən, koni fə naxan faxaxi, a keli sayani e tan xa.

¹⁶ Nba, iki en mi fa muxu yo yatema adamadiyaan ki-raan xən. Hali en to yi Alaa Muxu Sugandixin yatema na kiini nun, en mi fa na ligama. ¹⁷ Nayi, xa muxu yo Alaa Muxu Sugandixin, na kanna bata findi dali nənen na. A kejna fonne bata dangu, a nənen bata fa! ¹⁸ Na birin kelixi Ala nan ma, naxan en nun a tan tagini tənxi a Muxu Sugandixin xən, a yi wanla so en yii a en fan xa a tan nun bonne tagini tən. ¹⁹ Bayo, Ala a yeteen nun dunuya muxune tagini tənma a Muxu Sugandixin nan xən, a mi fa e sənna yatema. A mən bata na tagi tənferen xibarun taxu nxu ra.

²⁰ Nayi, Alaa Muxu Sugandixinə xərane nan en na. Ala yeteen nan muxune rawəkilema en ma falan xən. En naxa, "Nxu bata ε mafan Alaa Muxu Sugandixin xinli, ε a lu ε nun Ala tagin xa yitən." ²¹ Naxan mi yulubi yo ligaxi, Ala en yulubin saxi na nan ma alogo Ala gbee tinxinna xa lu en yi Yesu barakani.

6

¹ En to walima en bode xən, nxu bata ε mafan, ε Alaa hin-nanna naxan sətəxi, ε nama na tongo fe fuun na. ² Bayo a falaxi nən, a naxa, "N bata i yabi n ma marafanna waxatini, n yi i mali marakisi ləxəni."* A mato, Ala rafan waxatin ni i ra, marakisi ləxəni ni i ra.

* 6:2: Esayi 49.8

³ Nxu mi sese luyε naxan muxun birε tantanni, alogo fe yo nama to nxə wanla ra. ⁴ Koni nxu kataxi kiin birin yi nxu xa findi Alaa walike fajine ra: tunnafan gbeen nun tərən nun fe xədəxəne nun kontəfinle yi. ⁵ Xa e nxu bənbə, nxu nəma kasoon na, xa e yamaan nadin nxu ma, xa nxu wali xədəxəne nun xixəlitareyaan nun kaməni. ⁶ Nxu kataxi sarıñanna nun fe kolonna nun dijan nun jənige fajin nun Alaa Nii Sarıñanxin nun xanuntenya kendəni, ⁷ e nun jəndi falan nun Ala sənbəni. Nxu tinxinna rawali yəngə so seen nun nxu makantan seen na. ⁸ Nxu nəen binyeni, hanma yagini, nxu nəen xili kalani hanma xili fajina, nxu tinxin hali nxu to yatəxi yanfanenne ra. ⁹ Nxu suxi alo muxun naxanye mi kolonxi, anu nxu kolonxi ki fajni. Nxu yatəxi alo nxu faxamatən nan yi a ra nun, anu ε mato nxu jəjə mi a ra iki ba? Nxu jaxankataxi, koni e munma nxu faxa. ¹⁰ Nxu yatəxi muxu sunuxine ra, anu nxu səwaxi waxatin birin. Nxu suxi alo yiigelitəne koni nxu bata muxu wuyaxi findi se kanne ra. Sese mi nxu yii, koni nxu gbeen nan seen birin na.

¹¹ Korenti kaane, nxu bata falan ti ε xa kənənni, nxu yi nxu kui feen birin fala ε xa. ¹² Nxu mi nxə xanuntenyaan luxunxi ε ma, koni ε tan bata ε gbeen luxun nxu ma. ¹³ N bata falan ti ε xa alo n ma diine. A daxa, ε fan xa ε kui

feene yita nxu ra!

*Denkelyatarene nun
denkelya muxune nama
malan*

*Korenti Singen 10.14-22,
Efesi 5.5-11, Piyeri Singen 2.9-
12*

¹⁴ Ε nun denkelyatarene nama xun xidi wudi kedenna tongo ε malan fe kedenna ma. Amasoto tinxinyaan nun tinxintareyaan lanje e bode ma feen mundun yi? Kenenna nun dimin lanje e bode ma ba? ¹⁵ Alaa Muxu Sugandixin nun Setana nœ lanje di? Denkelya muxun lanxi denkelyataren ma kiin mundun yi? ¹⁶ Layirin mundun xidixi Ala Batu Banxin nun susurene tagi? Amasoto habadan Ala Batu Banxin nan en na, alo Ala a falaxi kii naxan yi, a naxa, “N luma nœ e ye. N yi n masiga ti e tagi, n findi e Ala ra. E yi findi n ma yamaan na.” ¹⁷ Nanara, Marigin naxa,

“Ε mini ne ye, ε ε masiga e ra. Ε nama din se sarijantare yo ra, nayi n tan ε rasuxuma nœn.” ¹⁸ Marigma Senben Birin Kanna ito nan falaxi, a naxa, “N findima nœn ε fafe ra, ε findi n ma dii xemene nun n ma dii temene ra.”†

7

¹ Bayo Ala to bata en tuli sa feni itoe birin na, ngaxakedenne, en ba feen birin ma naxan fati bœnden nun niin xœsima, en yi lu en

ma sarijanna rakamale Ala yœragaxuni.

Poli a sewana

² Ε bœjeni tœn nxu xa. Nxu mi tinxintareya ligaxi muxe ra, nxu mi e ratantan, nxu mi e yii se kansun. ³ N mi ito falaxi ε yalagi feen xan na, amasoto n bata yi a fala a singeni, n naxa, “Ε fe nxu bœjeni kii naxan yi, en birin na a ra siimayaan nun sayani.” ⁴ N laxi ε tan na kati! N na n kanbama ε tan nin. Ε fe n ralimaniyama han n dœfe. Hali nxu to tœron birin yi, n ma sewan dan mi na!

⁵ Amasoto, nxu Masedoniya li waxatin naxan yi, nxu mi matabu yo sœtœ. Nxu yi tœrœxi kiin birin yi. Matandi tiine yi nxu rabilinni, gaxun yi nxu yi. ⁶ Koni Ala naxan muxu magodoxine ralimaniyama, na yi nxu ralimaniya Tito a faan xœn ma. ⁷ A fa feen gbansanna xa mi yi a ra, fœ a limaniyaan naxan sœtœ ε xœn. A yi a fala nxu xa, n xœnla ε susu kii naxan yi, ε sunu, n ma fe kunfan yi lu ε yi. Nanara, n ma sewan yi gbo ayi.

⁸ Hali n to ε raxœlœxi n ma falan xœn kœdin kui,* n tan mi nimisaxi a seben na. N nimisa nœn waxatidi, n to a kolon a na kœdin bata yi ε raxœlœ. ⁹ Koni iki, n sewaxi, ε to nimisaxi na mi a ra, koni na nimisan to ε fe raba kine masaraxi. Ala nan na nimisan nagidixi. Nanara,

† **6:18:** A mato Saraxaraline 26.12 nun Esekiyeli 37.27 nun Esayi 52.11 nun Yeremi 31.9 nun Esekiyeli 20.34 nun Samuyeli Firinden 7.14 nun Esayi 43.6 nun Hose 2.1 kui. * **7:8:** Yanyina nde Poli kœdina nde sebœxi e ma naxan mi luxi en yii to.

ε mi tərə yo sətəxi nxu yi.
¹⁰ Amasətə nimisan naxan kelixi Ala ma, na a ligən nən muxune yi e xun xanbi so e hakəni, e kisi. Nanara, mənə yo mi na yi. Koni nimisan naxan kelixi dununa feene yi, na rajanma sayaan nan ma.
¹¹ Nimisani ito naxan kelixi Ala ma, ε na mato. A bata ε findi səbə ralane ra. Ε kunfəxi ε səntareyaan mayita feen na. Ε xələxi fe jaxin ma, ε bəjən bata te, fe fajin xənla bata ε suxu ken! Ε fe jaxi rabane hakəne saranma e ra. Na bata a yita fa fala fe yo mi ε ra fefe yi.

¹² Xa n na kədin səbəxi, n mi a səbəxi fe kalane xan ma fe ra hanma e muxun naxanye tərəxi. Koni alogo ε səbə soxi nxu xa kii naxan yi, na xa mini kənənni ε yetəen xa Ala yetəgi. ¹³ Ne nan birin nxu ralimaniyaxi.

E nun mən, ba nxu ralimaniya feen na, ε Tito rasəwaxi kii naxan yi, nxu səwaxi na fan na han! Bayo ε birin bata a nii yifan a ma.
¹⁴ N bata yi ε matəxə Tito xa nun. Ε mi n nayagixi. Bayo nxu bata jəndin fala ε xa waxatin birin, nxu ε matəxən naxan tixi Tito xa, na fan bata findi jəndin na. ¹⁵ A marafanna luma gboε ayi ε tan ma fe yi, a na rabira a ma ε birin xuruxi feen birin yi kii naxan yi, e nun ε a rasənəxi kii naxan yi binye gbeeni han ε xuruxurun. ¹⁶ N səwaxi bayo n laxi ε ra feen birin yi.

8

dənkəleya muxune xa

¹ Ngaxakedenne, Alaa hinanna walima Masedoniya dənkəleya muxune tagi kii naxan yi, nxu waxi a xən ε xa na kolon. ² Hali e to yi tərəya jaxini, e sewa gbeen sa nən e yiigelitəya xədəxən fari, e yi kiin ti fonisireya gbeeni. ³ N na e seren bama fa fala e kiin tixi nən alo e fanga bərəna, a mən yi dangu na ra e jənige fajini. ⁴ E nxu mafan nən kati, a e xa na binyen sətə, e fan yi yama sarijanxin mali Yerusalən taani. ⁵ E dangu nən nxu gbee miriyaan na. E yi e yetə fi Marigin ma singen. Na xanbi ra, e yi e yetə fi nxu fan ma Ala sagoni. ⁶ Nayi, Tito naxan hinan wanli ito fələxi ε konni, nxu bata na mafan, a xa sa a rakamali ε tagi. ⁷ Koni ε to ε sənbə soma feen birin yi, dənkəleyaan nun falan nun fe kolonna nun wəkilən nun xanunteyaan na nxu xa, nayi ε sənbə so hinanna fan yi.

⁸ N mi yamarin sama ε ma, koni n nəma bonne wanla a fe fale, n fəren fima ε ma nən alogo ε xa ε xanunteyaan mayita. ⁹ Amasətə ε en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina hinanna kolon. Se kanna nan yi a ra, koni a yi a yetə findi yiigelitən na ε fe ra, alogo ε xa findi se kanne ra a yiigelitəyaan xən.

¹⁰ Nayi, n nan n ma miriyaan nan yitama ε ra feni ito yi: ε tan nan singeye ε yii malan yala, ba na ra mən, ε tan nan singe a jənigexi.

11 Awa, ε na wanla rajan alogo ε lanxi jenige fajin naxan ma a foloni, ε xa na rakamali na kiini, fata ε ferene ra. ¹² Amasoto xa ε jenigen fan, Ala ε kiseen yatema nen ε yii seene xasabin ma, seen naxan mi ε yii, na mi a ra.

¹³ Nxu mi waxi a xən ma, nxu xa goronna ba bonne xun ma, a dəxə ε tan xun ma, koni nxu waxi nen birin xa ye lan. ¹⁴ Koni bayo se wuyaxi ε yii waxatini ito yi, a lan nen, ε xa ne mali naxanye mako ε yii seene ma iki. Nayi, ε yii seene na dasa waxatin naxan yi, e fan ε malima nen e yii seene ra alogo ε birin yi ye lan. ¹⁵ A səbəxi Kitabuni, a naxa, “Naxanye a gbegbe matongo, ne mi a gboxi ayi. Naxanye ndedi matongo, a mi dasa ne fan ma.”*

Tito nun a lanfane

¹⁶ Nxu barikan birama Ala xa, amasoto a bata a ligi Tito xa a səbə so ε xa alo n tan. ¹⁷ Nxu naxan maxədinxi Tito ra, a bata tin na ma, a mən bata a səbə so, a yi a jenige a xa siga ε fema. ¹⁸ Nxu e nun nxu ngaxakedenna nde rasigama ε ma, dənkelya yamane birin naxan matəxəma a wanla fe ra Yesu a fe Xibaru Fajin nali feen na. ¹⁹ Naxan mən dangu na ra, dənkelya yamaan birin bata a tan sugandi, a xa siga nxu matideni, nxu nema kiseni itoe xalə waxatin naxan yi, naxanye goron saxi nxu xun ma Marigin yeteeen

binya feen na e nun nxu jenige fajin seren na.

²⁰ Nxu a ligama nxu yeren ma alogo muxe nama nxu mafala nxu kise gbeeni itoe masuxu kiina fe ra. ²¹ Naxan daxa Marigin yetagi e nun muxune yetagi, nxu katama na nan ligadeyi.

²² Nxu naxan sama na muxu firinne fari, nxu nxu ngaxakedenna nde rasigama e matideni. Nxu bata a mato sanja ma wuyaxi, nxu yi a kolon, a səbə soxi waxatin birin. A mən bata na səbəen yita iki a to laxi ε ra han! ²³ Tito tan, na findixi n xəyin nun n walike boden nan na. Nxu ngaxakedenna naxanye rasigaxi, dənkelya yamana xərane nan ne ra Alaa Muxu Sugandixina binyena fe ra. ²⁴ Nanara, ε xa xanuntenyaan yita e ra alogo dənkelya yamane xa nxu kanba xunna kolon ε yi, e yi a to.

9

Dənkelya muxune mali fena

¹ ε maliin naxan nabama lan yama sarijanxin ma, a tənə mi na n xa kədin səbə ε ma lan na ma. ² Bayo, n na a kolon fa fala ε jenigen fan. N luma ε matəxə Masedoniya kaane xa, n naxa, “Xabu yala, Akaya kaane yitənxi mali ti feen na.” ε bata muxu wuyaxi rakunfa ε səbə soon xən. ³ Nayi, n na ngaxakedenna ndee rasigama ε ma alogo nxu ε matəxəxi kii naxan yi, na nama findi fe

* **8:15:** Xərəyaan 16.18

fuun na. Koni a xa a li ε yitənxi alo n na a falaxi kii naxan yi. ⁴ Xa Masedoniya kaana nde fa n fəxə ra ε fəma, e yi a li ε mi yitənxi, nxu yi yagima nən nayi nxu to laxi ε ra, koni katarabi ε tan nan ma. ⁵ Nanara, n bata a miri, fa fala, a lan n xa ngaxakedenna ndee mafan, e siga ε fəma n yee ra, ε yi na fonisireya kiseni tən, ε bata yi nxu tulisa naxan na alogo a xa fi fonisireyani benun a xa findi karahanna ra.

⁶ Ε xaxili lu ito xən ma. Naxan na sansina ndedi woli, na ndedi nan xabama. Koni naxan na sansi gbeen woli, na a gbegbe xabama nən.

⁷ Birin xa Ala ki alo a bata a ragidi a bəjəni kii naxan yi. A nama findi mənən na hanma karahanna. Amasətə naxan kiin tima səwani, na kanna rafan Ala ma. ⁸ Ala nəe ε kiyε nən a hinan dəfexini alogo a xa ε makone fan feen birin yi waxatin birin, nde mən yi lu ε yii wali fəjine birin kədeni. ⁹ A səbəxi Kitabuni, a naxa, “A bata tərə muxune ki fonisireyani.

A tinxinyaan luma nən habadan!”*

¹⁰ Nba, Ala naxan sansiin fima xee biin ma e nun donsena, na sansiin fima ε ma nən, a a rawuya ayi, a yi ε tinxinyaan wali xənne ragbo ayi. ¹¹ Ε findima nən se kanne ra kiin birin yi, alogo ε xa lu fonisireyani waxatin birin. Nayi, muxu wuyaxi barikan birama nən Ala xa, nxu na ε kiseene xali ε xən. ¹² Amasətə ε wanla naxan nabama ito

ra, na mi yama sarıjanxin makone xan gbansan fanma, koni a mən wali fəni kolonna rayiriwama Ala xa. ¹³ Muxu wuyaxi Ala binyama nən ε wanli ito tənən xən, ε to yamari suxun saxi ε tubi feen fari Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fəjini. E mən Ala binyama nən ε fonisireyana fe ra ε to e kima ε seene yi e nun muxun bonne. ¹⁴ Nanara, e Ala maxande ε xa xanuntenyani Alaa hinan gbeena fe ra a naxan nagidixi ε ma. ¹⁵ En barikan bira Ala xa a kisenə fe ra naxan jəxən mi na.

10

Pəli yi a wanla xun mayengε

¹ N tan Pəli, n bata ε mafan Alaa Muxu Sugandixina limaniyaan nun dijnani, hali ndee to a falama a n falan tima ε yee xəri yetε magodon nin, koni a n na keli ε fəma, n jaxu ε ra. ² N bata ε mafan, n na fa ε fəma, ε nama n karahan a n xa jaxu ε ra səbəen na, amasətə n laxi a ra, n susue nən na ligε ndee ra yati, naxanye e mirixi a nxu nxə dunuja yi gidin ligama adamadiyaan kiraan nan xən. ³ Amasətə, nxu dunuja yi gidin ligama adamadiyaan nin, koni nxu mi yəngən soma adamadiyaan kiraan xən. ⁴ Bayo nxə yəngə so seene mi luxi alo adamadiine gbeene: Alaa yəngə so se senbəmane nan e ra, naxanye nəe yire makantaxine kale. Nxu wule miriyane kalama

* 9:9: Yaburin 112.9

ne nan na, ⁵ e nun wason naxan birin kelima Alaa kolonna xili ma. Nxu yi xixinle birin yee rafindi Ala ma alogo e xa xuru a Muxu Sugandixin ma. ⁶ E na Alaa fala suxun nakamali waxatin naxan yi, nxu tinma nen fala suxutarene hakene saranye e ra.

⁷ E feene fanna nan tun toma. Xa muxuna ndee bata la a yete ra fa fala a Alaa Muxu Sugandixin, a mən xa a miri ito ma: a Alaa Muxu Sugandixin nan gbee en fan na alo a tan. ⁸ Marigin noen soxi n yii e senbe so feen nan na, e kala feen mi a ra. Hali n nan n yete matəxəma na ra naxi ra, n mi yagixi na feen na. ⁹ N mi waxy a xən ma, a xa liga alo n na e magaxuma n ma kedine ra nen. ¹⁰ Bayo, ndee a falama, e naxa, “Poli a kedine xədəxə, e senben gbo, koni xa a yetena en fema, senbe mi a ra, sese mi a falan na.” ¹¹ Na kanna xa a miri nen fa fala nxu kii naxan yi nxu nemə kedin sebe, nxu kewanle luma na kii nin nxu nemə e ye.

¹² Muxuna ndee na yi naxanye e yete matəxəma, anu nxu mi susue nxu yete se ne ma hanma nxu nun ne yi yate nxu bode xən. E na misaala tongo e yete ma, e yi e yete sa e yete ma, xaxilitaren nan ne ra. ¹³ Koni nxu tan mi nxu yete matəxə naxi ra. Ala bata wanla naxan so nxu yii, nxu mi nxu yete matəxəma dangu na ra, naxan a ligama nxu fa han e fema. ¹⁴ Bayo nxo

yete matəxən mi danguxi nxu danna ra, alo nxu yi naxan ligama nun xa nxu mi yi fa e konni, anu nxu singe nan faxi han e fema Alaa Muxu Sugandixin fe Xibaru Fajin nalideni. ¹⁵ Nxu mi nxu yete matəxə bonne wanla fe ra, nxu a radangu ayi. Koni nxu laxi a ra fa fala e denkeleyaan gboma ayi nen, nxu yi no wali kendə gbete rakamale e tagi hali nxu mi dangu nxu danne ra* ¹⁶ bayo taan naxanye e konna xanbi ra, nxu noe Yesu a fe Xibaru Fajin naliye nen ne ma, benun nxu xa nxu yete matəxə bonne wanli naxan kexi muxu gbetene walideni. ¹⁷ Koni, a sebəxi Kitabun kui, a naxa, “Xa naxan a yete matəxəma, a xa a yete matəxə Marigina fe ra.”† ¹⁸ Amasoto muxun naxan a yete matəxəma, Ala mi na rasuxe fo Marigin na naxan matəxə.

11

Poli nun wule xərane

¹ E dijne ba, xa n fatəyana ndedi fala e xa? Koni e dijnaxi xe! ² Bayo xəxələnyaan nan n yi e fe ra, xəxələnyaan naxan kelixi Ala ma. Amasoto a luxi alo n na e masuxi futun nin xəmə keden peen xa, Alaa Muxu Sugandixin, alogo n xa e yita a ra alo sungutun nasələnxina. ³ Koni alo sajina Nmahawa mayenden kii naxan yi, n gaxuxi nen e fan miriyane nama e yifu e yi e masiga e lannaya kendən nun e sarijnanna ra

* **10:15:** A mato Romi 15.17-21 kui.

† **10:17:** A mato Korenti Singen 1.31 kui.

Alaa Muxu Sugandixin xa.
 4 Bayo xa muxuna nde fa Yesu gbete a fe kawandi ba ε xa, nxu mi naxan ma fe kawandin ba, hanma xa ε nii gbete sotε mi naxan sotε nxu ra, hanma xa ε Xibaru Fají gbete me, ε mi naxan nasuxu a singeni, ε tinma nən na birin ma ki fají! 5 Koni muxuni itoe naxanye e yetε yatema xera fisamantenne ra, n mi laxi a ra xa ne dangu n tan na kii yo yi. 6 Yanyina nde, n mi fatan falan na, koni n fe kolon. Bayo nxu bata na rafixa ε xa kiin birin yi.

7 N na Alaa fe Xibaru Fajin nali ε ma waxatin naxan yi, n mi sese rasuxu ε ra, n yi n yetε magodo alogo n xa ε tan yite, n hakεn nan ligaxi ε ra nayi ba? 8 N seen nasuxu nən denkεleya yama gbete ye ra, e yi n saranna fi, alogo n xa wali ε xa. 9 N yi ε fəma waxatin naxan yi, n hayu ramaan yi lu, koni n mi muxu yo tərə, bayo denkεleya muxun naxanye keli Masedoniya yi, ne n makone fan nən. N mi tin n xa findi goronna ra ε xun ma, n mən n yetε suxuma nən na ma. 10 N bata n kələ Alaa Muxu Sugandixina jəndini naxan n yi, muxu yo mi n kumε binyeni ito yi Akaya yamanani. 11 N na falaxi nanfera? N to mi ε xanuxi ba? Ala a kolon, a nna ε xanuxi!

12 N naxan ligama, n mən na ligama nən alogo nxu mafala xunna nama taran na naxanye a ligε na muxune yi e yetε matəxə a nxu nun ne birin lan. 13 Ne

findixi wule xərane nun mafu tiine nan na, naxanye e yetε findixi Alaa Muxu Sugandixina xərane maligan na. 14 Nba, kabanako fe mi na ra, bayo hali Setana nəe a yetε finde nən kənənna malekan maligan na. 15 Nayi, na mi finde tərena fe ra xa Setanaa walikεne fan e yetε findi tinxinyaan walikεne maligan na. Ne rajanna lanma nən e kewanle saranna ma.

Pəli a tərəna xərayani

16 N mən xa a fala, muxu yo nama n yate xaxilitaren na. Hanma xa ε a mirixi na kiini, ε tin n xa findi xaxilitaren maligan na alogo n fan xa n yetε matəxə ndedi. 17 N falan naxan tima iki, n mi na falama Marigina kiraan xən, koni n na a falama xaxilitareyaan nin. 18 Bayo muxu wuyaxi to e yetε matəxəma adamadiyaan kiraan xən, nənara, n fan n yetε matəxəma nən. 19 ε tan to findixi xaxilimane ra, ε mafura dijε xaxilitarene bun ba? 20 ε tinxi e xa ε findi konyine ra, e yi ε rawali, e yi ε yii seene kansun, e yi e yetε yite ε ma, e yi ε yetə garin! 21 N xa a fala ε xa, yagin nan na ra, koni nxu mi susue na ligε.

Nayi, muxu gbete nəe a yetε matəxə denaxan yi, n xa falan ti alo xaxilitarena, n fan susue nən n yetε matəxə menni. 22 Heburun nan e ra ba? A tan nan n fan na. Isirayila kaan nan e ra ba? A tan nan n fan na. Iburahima bənsənna nan e ra ba? A tan nan n fan na. 23 Alaa Muxu Sugandixina walikεen

nan e ra ba? N falan tima
alo xaxilitaren yetena, koni
n dangu e tan na! N bata tɔrɔ
walideni dangu e tan na pon!
N bata sa kasoon na dangu
e tan na pon! Muxune yi n
bulan dangu e tan na, n yi
lu sayaan dε waxati wuyaxi.
²⁴ Yahudiyane yi n bulan
dəxəŋja ma suulun bossaan
yε tongue saxan e nun solo-
mannaanin.* ²⁵ Romi kaane
yi n mabɔnbɔ gbelemene
ra dəxəŋja ma saxan. E
n magələn n faxa feen na
sanja ma keden. Kunkin
yi kala n na fɔxɔ igen tagi
dəxəŋja ma saxan, n lu fufani
yanyi keden kɔe keden, na
waxatina nde yi. ²⁶ N yi siga-
tini waxati wuyaxi gbalon
dε, baane nun mafu tiine
nun n kon kaa Yahudiyane
nun siya gbetene gbalone.
N yi taan nun burunna
nun fɔxɔ igene nun wule
denkeleya muxune gbalone
dε. ²⁷ N tɔrɔ nən waliden
nun waxati xədexene yi, n
lu xii xəlitareyani waxati
wuyaxi, n lu kamən nun min
xɔnla ra. Donseen mumεen
yi dasa n ma waxati wuyaxi,
n lu xunbenla ra marabənni.
²⁸ Naxan saxi na birin fari, n
goronna naxan tongoma lɔxɔ
yo lɔxɔ, n kɔntɔfilixi denkeleya
yamane birin na. ²⁹ Xa
muxuna nde sənben xurun, n
fan sənben xurunma nən. Xa
muxuna nde bira yulubini,
na n bəŋen ganma nən.

³⁰ Xa n yi daxa nun n
xa n yete matɔxɔ, n yi

* 11:24: A mato Sariyane 25.3 kui.

* 12:2: Muxuni ito findixi Pɔli yeteən na. A mato Kɔrenti Firinden 12.7 kui.

n yete matɔxɔma n ma
sənbətareyaan nan na. ³¹ En
Marigi Yesu Fafe Ala a
kolon fa fala n mi wulen
falama. Tantunna xa fi
a ma habadan! ³² N yi
Damasi taani waxatin naxan
yi, Yamana Kanna naxan
Manga Aretasi bun ma, na
yi muxune ti taan so dεen
na n suxu xinla ma. ³³ Koni
muxune yi n dəxɔ sagān kui,
e yi n nagodo taan nabilin
yinna xanbi ra, n nan n
futuxulu a yii na kii nin.†

12

Pɔli fe toon naxan ti alo
xiyena

¹ A daxa n xa lu n yete
matɔxε, hali tɔnɔ yo mi a yi.
Koni fe toon naxanye tixi alo
xiyena, e nun Marigin bata
feen naxanye makənen, n xa
ne fan fala. ² N muxuna
nde* kolon naxan Alaa Muxu
Sugandixini. Na rate nən han
kore xənna saxandena. Na
jεe fu nun naaninna ni i ra.
A gbengbenna, n mi a kolon
xa a fatin nan te kore, hanma
xa a fe toon nan ti alo xiyena.
Ala nan na kolon. ³ N na a
kolon xəməni ito te nən, koni
xa a fatin nan te, hanma xa
a fe toon nan ti alo xiyena,
n mi na tan kolon. Ala nan
na kolon. ⁴ A tongo nən a
rate ariyanna yi. A yi falane
me naxanye mi nəe fale, e
nun muxu yo mi nəe xəte nax-
anye ma. ⁵ N na muxu sifan
matɔxɔma nən, koni n tan,
n mi n yete matɔxε fɔ n ma

* 11:33: A mato Xərane 9.23-25 kui.

sənbətareyani. ⁶ Xa n yi waxi n yetə matəxə feni nun, n mi yi findin xaxilitaren na nun, bayo n yi jəndin nan falama. Koni n na n yetə suxuma alogo muxu yo nama n yate dangu n kewanle ra ε naxanye toxi e nun ε naxanye fe məxi.

⁷ Na ma, Ala tərə fena nde ragidi nən n ma alo jənla na lu fati bəndəni, naxan yi findixi Setana xərana nde ra. Na yi n naxankata alogo n nama lugo wason na, n to fe makənənxi gbeeni itoe toxi. ⁸ N bata Marigin maxandi sanja ma saxan alogo a xa na tərə feen ba n ma. ⁹ A yi n yabi, a naxa, “N ma hinanna bata i wasa. N sənbən nakamalima muxuna sənbətareyaan nin.” Nayi, n mafura n yetə matəxə n ma sənbətareyani, alogo Alaa Muxu Sugandixin sənbən xa lu n xən ma. ¹⁰ N na n yetə kənənxi sənbətareyaan nun konbine nun fe xədəxəne nun besənənxaan nun kəntəfinle yi Alaa Muxu Sugandixin fe ra. Amasətə xa n sənbən jən waxatin naxan yi, n sənbən sətəma na waxatin nin.

Pəli a xaminna

¹¹ N falan tima alo xaxilitarena, koni ε n karahanxi nən. ε tan yi lan nun ε yi n xun mafala, bayo naxanye e yetə yatəma xəra fisamantenne ra, ne mi dangu n na sese yi, hali se mi n na. ¹² Taxamasenna naxanye a yitaxi a xəraan nan n tan na, nxu bata ne ligi ε tagi tunnafanni, e findi

taxamasenne nun kabanako feene nun fe magaxuxine ra. ¹³ Nxu dənkəleya yamaan bonne rafisaxi ε xa kiin mundun yi? Fə n goronna to mi luxi ε xun ma tun. ε mi dijəe na haken ma ba?

¹⁴ N yitənna saxanden ni ito ra siga feen na ε konni. N goronna mən mi luma ε xun ma. Amasətə n mi ε yii seene xan fəxə ra, koni fə ε yetəna. Na ma, diine xa mi gbetin malanma e sətə muxune xa, koni denbaya kanne nan gbetin malanma e diine xa. ¹⁵ Nayi, a finde səwan nan na, n yi n yii seene birin fi, n yi n yetə fi ε niine fe ra. Xa n na n ma xanuntenyaan fari sa ε xa, ε xanuntenyaan xurunjə ayi n tan xa ba?

¹⁶ A xa lu na ki. N mi findixi goron na ε xun ma. Koni muxune a falama, a n to findixi yanfantenna ra, n na ε suxi kətən nan na. ¹⁷ N xəraan naxanye rasiga ε ma, n na ε rawali nən na nde xən ba? ¹⁸ N Tito mafan nən alogo a xa siga ε konni, n yi dənkəleya muxuna nde[†] rasiga a fəxə ra. Tito ε rawali nən ba? Nxu birin kui fe keden kənja keden xa mi yi a ra nxu sigati kiini ba? ¹⁹ Yanyina nde, ε mirixi fa fala a to mi na ra a nxu kataxi nxu xun mayəngə feen nan na ε fəma. En-en. Nxu falan tima Ala nan yee xəri a Muxu Sugandixin barakani. N xanuntenne, nxu na birin ligama ε yee rasiga feen nan ma. ²⁰ N gaxuxi nən, n na fa waxatin naxan yi, n na ε liyə kii naxan

[†] **12:18:** Pəli bata yi dənkəleya muxuni ito a fe fala Korenti Firinden 8.22 kui.

yi, na mi rafanje n ma, e nun ε fan n liye kii naxan yi, na mi rafanje ε ma. N gaxuxi nən lantareyaan nun xəxələnyaan nun bəjəe teen nun yetε yigboon nun fala naxin nun muxu mafalan nun wason nun fe yibasanna nama lu ε tagi. ²¹ N gaxuxi nən a n na fa, n ma Ala nama n nayagi ε fe yi, n yi wuga muxu wuyaxi a fe ra naxanye bata yi yulubin liga koni han to e mi e xun xanbi soxi e fe xəsixine nun e yanga suxun nun e haramu feene yi, e yi naxanye ligama.

13

Maxadi dənxeñen nun xəntənne

¹ A saxanden ni i ra n fama ε konni. A səbəxi Kitabuni, a naxa, “Feen birin makitima sereya firin hanma saxan fala xuiñ nan xən.”* ² N bata yi ε rakolon n faan firinden ε fema. N to mi ε fema iki, n mən xa a fala na muxuñe xa naxanye bata yi yulubin liga a fəloni e nun bonne birin, n naxa, n na fa ε fema sənən, n mi ε xun mafalama ε yulubine fe ra, ³ bayo ε waxi a xən n xa sereyane yita ε ra fa fala n na Ala Sugandixina falane nan tima. A tan mi ε masuxε sənbətareyani, bayo sənbə kanna nan a tan na ε tagi. ⁴ Amasətə a gbangban nən wudin ma a sənbətareyani, koni a luxi a nii ra Ala sənbən barakan nin. Nxu fan bata findi sənbətarene ra a tan yi, koni nxu nii rakisin sətəma

ε tan ma fe ra, alo a tan kii naxan yi, Ala sənbən barakani.

⁵ Ε ε yεtε rakorosi, alogo ε xa a kolon xa ε denkəleyaxi. Ε ε yεtε fesefesε. Ε mi a kolon ba fa fala a Yesu Ala Sugandixina ε yi? Fə xa a li de, ε bata fula fesefesεn na. ⁶ N laxi a ra, ε a kolonma nən a nxu mi fulaxi fesefesεni. ⁷ Nxu Ala maxandima a ε nama fe naxi yo liga. Nxu mi waxi na xən ma alogo yamaan xa a kolon a nxu bata nən sətə fesefesεni, koni alogo ε xa fe fajin liga, hali a luxi alo nxu fa fulama fesefesεni. ⁸ Bayo nxu mi nəe sese ligε Ala jəndin xili ma, koni nxu nəe wale a xa nən. ⁹ Nxu səwama nən xa sənbə mi nxu ra, ε tan sənbən yi gbo ayi. Na ma, nxu Ala maxandima nən a ε xa kamali. ¹⁰ Nanara, n feni itoe səbəma ε ma, n to mi ε fema, alogo n na fa ε fema, n nama ε suxu a xədəxən na n ma sənbəmayani, Marigin sənbən naxan soxi n yii ε rawəkile feen na benun a xa ε halagi.

¹¹ Awa, ngaxakedenne, Ala xa səwan fi ε ma. Ε kata ε xa dəfe, ε yi ε bode ralimaniya, ε lu xaxili kedenna nun bəjəe xunbenli. Nayi, xanunteyaan kanna nun bəjəe xunbenla kanna Ala luma nən ε xən.

¹² Ε bode xəntən ngaxakedenya xəntən sunbuni. Yama sarijanxin birin ε xəntənma.

¹³ Marigi Yesu, Ala Sugandixina hinanna nun Ala xanunteyaan nun Ala

* **13:1:** A mato Sariyane 19.15 kui.

Nii Sarıjanxin lanna xa lu ε
birin xən.

Galati Kaane Pøli Alaa Falan Naxan Nasiga Galati Kaane Ma

Galati kaana nde Yesu a fe Xibaru Fajin sɔtɔ nɛn Xera Pøli a xəraya sigatiin firinden nun a saxanden xɔn (Xerane 16.6 e nun 18.23). Ne yi e malan, e findi dənkəleya yamaan na. Men kaane mi yi Yahudiyane ra fɔ siya gbete. Koni Yahudiyen dənkəleya muxuna ndee yi siga Galati kaane fəma Pøli xanbi. Ne yi Galati kaane xaranma wulen nan ma fa fala dənkəleya muxun birin lan e xa Yahudiyane sariyan suxu, a gbengbenna e yi banxulan alogo e xa kamali dənkəleyani. Ba Yahudiyane ra, men kaane namunne mi yi darixi gaan tiin na. Nayi, Galati kaane sese mi yi banxulanxi. Na yi gbaxi Yahudiyane dənkəleya muxune ra naxanye yi wama siyane birin xa liga alo e tan alogo e xa kamali dinani bayo Yahudiyen nan yi Yesu ra. Pøli tan naxa, a na mi lan Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajin ma. Amasɔtɔ na yi Galati dənkəleya muxune findima konyine nan na dinan kiraan xɔn. Pøli naxa, a sariya suxun mi muxu yo nii rakise fɔ Ala hinanna e na dənkəleya Yesu ma. Waxatinna nde, Pøli yi Efesi taani, a e xibaru me waxatin naxan yi. A yi a mɛ a Galati kaane tinma a yaxune kawandin na. Na

ma, a yi xanuntenya kedini ito səbe e ma alogo e xa Alaa fe famu.

Pøli yi Kitabun yireni ito səbe dəxɔ saxan alogo a xa a ngaxakedenne xili "Xibaru Fajin" keden peen nɔndin ma. Na yire saxanne ni i ra:

A singena, a yi a yetena feene yeba, a fɔlɔ a yetena tubi kiin ma Yesu ma. A yi a yeba e nun Yerusalen dənkəleya muxune lan feen naxan ma fa fala dənkəleya muxun naxanye mi findixi Yahudiyane ra, ne mi luma Yahudiyane sariyan bun. A mɔn yi a fala e nun Piyeri a feene fataxi kii naxan yi lan na feen ma. Pøli a xərayaan sənbən nan xun mayengema, a naxa, a Ala nan a findixi xəraan na naxan mi fata adamadi yo ra, hali Yesu xera boden naxanye dəxi Yerusalen taani. Na bunna nɛen, Galati kaane mi lan e xa e tuli mati muxu gbete yo ra naxan Pøli matandima hali e keli Yerusalen taani (sora 1 han sora 2).

A firindena, Pøli yi falan ti fata Layiri Fonna Kitabun na, a naxa, a muxun mi kisima Yahudiyane sariya suxun xan xɔn, koni fɔ a xa dənkəleya Alaa Muxu Sugandixin Yesu nan ma (sora 3 han sora 4).

A rajanni, a naxa, a Galati kaane lan e xa lu xərɔyani Alaa Nii Sarjanxin yamarin bun amasɔtɔ Alaa Nii Sarjanxi kewali fajin birin nasoma nɛn muxuni, katarabi xanuntenyaan ma (sora 5 han sora 6).

Yamaan laxi sariya suxun nan na dinani. E e mirixi a ma fa fala, e sariya suxun na dangu e yulubi ligān na, na e rasoma ariyanna nin. Anu, Kitabun yireni ito naxa, a muxun mi nœ tinxinjœ Ala yεε ra yi sariya suxun xœn. I na Ala sariya keden kala, i bata findi yulubi tongon na. Xa na yulubi mi ba i ma, Ala mi tinma i yi so ariyanna yi. Fœ yulubin xa ba muxun ma singen, a fa so ariyanna kui. Yesu nan findixi na muxun na naxan adamadiine yulubine bama e ma. Naxan na dœnkœleya Yesu ma, na bata kisin sœtœ. Na kui, dœnkœleyaan nan en nakisima. Sariya suxun mi a ra.

¹ N tan Pœli, Alaa Muxu Sugandixina xœrana, n bata kedini ito sœbe Galati dœnkœleya muxune ma. Adama mi n xœxi fœ Yesu nun Fafe Ala naxan a rakelixi sayani. ² N tan nun ngax-akedenna naxanye birin be, nxu Galati dœnkœleya yamaan xœntœnma:

³ En Fafe Ala nun a Muxu Sugandixin Marigi Yesu xa hinanna nun bojœ xunbenla fi ε ma.

⁴ Yesu nan a yœtœ fixi en yulubine fe ra, a yi en xunba waxati naxini ito yi alo en Fafe Ala waxi a xœn ma kii naxan yi. ⁵ En xa binyen fi a ma habadan han habadan! Amina.

Xibaru Fajin gbœtœ yo mi na yi

⁶ N bata kabœ ε ma amasœtœ ε bata ε xun xanbi so Ala yi mafureñ naxan ε xilixi a Muxu Sugandixina hinanna xœn. ⁷ Koni Xibaru Fajin gbœtœ yo mi na yi mumœ! Muxune nan tun ε tœrœma, e waxi Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajin maxetœ feni. ⁸ Koni hali nxu tan hanma malekana nde yi fa sa keli ariyanna yi, a xibaru gbœtœ kawandin ba ε xa, nxu tan mi naxan baxi ε xa, Ala xa na kanna halagi habadan! ⁹ Nxu bata yi a fala. Iki, n mœn xa a fala ε xa. Xa muxu yo xibaru gbœtœ kawandin bama ε xa, ba Yesu a Fe Xibaru Fajin na, ε naxan singe suxi, Ala xa na kanna halagi habadan!

¹⁰ Iki n yamaan nan mafanma ba? Hanma Ala? N katama n xa rafan adamadiine nan ma ba? Xa n mœn yi katama n xa yamaan nan kœnen nun, nayi n mi finde Alaa Muxu Sugandixina walikœen na!

Pœli a xœrayana

¹¹ Ngaxakedenne, n xa a fala ε xa, n Yesu a fe Xibaru Fajin naxan nalixi ε ma, a mi fataxi adamadiine ra. ¹² N mi a sœtœxi muxu yo ra. Muxu yo mi n xaranxi a ma. Yesu Alaa Muxu Sugandixin nan a makœnenxi n xa.*

¹³ Amasœtœ ε bata n kœwanle fe me, n naxan naba n yi Yahudiya dinani waxatin naxan yi. N bata dœnkœleya yamaan naxankata han a radangu ayi. N yi a kalamœn. ¹⁴ N yi danguma nœn

* **1:12:** A mato Xœrane 9.3-6 kui.

n lanfa wuyaxi ra Yahudiya dinani n siyaan muxune ye. Dinan muxu gbee nan yi n tan na n benbane namunne xən.

¹⁵ Koni xabu n bari waxatin naxan yi, Ala yi n sugandi, a n xili a hinanni. Bayo a a kənen nən ¹⁶ a xa a Dii Xəmən makenen n xa, alogo n xa a fe Xibaru Fajin nali siya gbətəne ma. Nayi, n mi sigaxi adamadi yo fəma, a xa n kawandi. ¹⁷ N mi sigaxi Yerusalən taani ne fəma naxanye singe yi xərane ra. Koni n siga nən Arabu yamanani mafuren! N mən yi xətə Damasi yi. ¹⁸ Nee saxan dangu xanbini, n yi siga Yerusalən taani alogo nxu nun Piyeri xa nxu bode kolon, n xii fu nun suulun ti a fəma. ¹⁹ N mi xəra gbətə to na yi fo Marigi Yesu xunyen Yaki. ²⁰ N naxan səbəxi, Ala nan seren na, nəndin na a ra.

²¹ Na xanbi ra, n yi siga Siriya yi e nun Silisi yi, ²² koni muxe mi yi n kolon Yudaya dənkeleya yamane ye naxanye Alaa Muxu Sugandixin xən. ²³ E ito nan gbansan mə: "Xəmən naxan yi en naxankatama a fələni, na nan fa dənkeleyaan kirana fe kawandin bama iki, a yi naxan kalama." ²⁴ Nanara, e yi Ala tantun n tan ma fe ra.

2

Pəli nun xəraan bonne

¹ Nee fu nun naanin dangu xanbini, n tan nun Baranabasi yi siga Yerusalən taani. N Tito fan xali. ² N siga nən

bayo Ala bata a makenen n xa. N darixi Yesu a fe Xibaru Fajin naliye siya gbətəne ma kii naxan yi, n yi na yəba e muxu gbeene xa wundoni, alogo n ma wanle birin nama lu fufafu! ³ Koni hali Tito Gireki kaan naxan yi n fəma, e mi a karahan a banxulan feen ma. ⁴ Koni nafigina ndee yi basanxi nxu ra alogo e xa nxə feene rakərəsi, e yi nxə xərəyani gbe Yesu Alaa Muxu Sugandixin naxan fixi nxu ma, e yi nxu findi konyin na. ⁵ Nxu mi tin e xa hali ndedi, alogo nxu xa Yesu a fe Xibaru Fajin nəndin mara e xa.

⁶ Naxanye yi luxi alo e muxu gbeene, e yi findixi naxan yo ra, n ma kolon, bayo Ala mi muxune rafisama e bode xa. Na muxu gbeene mi sese saxi n ma xaranna fari. ⁷ A makuya na ra! E a toxi nən a Ala bata Yesu a fe Xibaru Fajin kawandi baan wanla taxu n tan na siya gbətəne xa alo a bata a taxu Piyeri ra kii naxan yi Yahudiyane xa. ⁸ Amasətə naxan Piyeri findixi xəraan na Yahudiyane xa, na nan n fan xəxi siya gbətəne ma. ⁹ Yaki nun Piyeri nun Yoni, naxanye yi luxi alo e yəeratine, e to Alaa maragidin kolon a naxan fixi n ma, e yi n tan nun Baranabasi yisuxu ngaxakedenyani alogo nxu xa wali siya gbətəne tagi, e tan yi wali Yahudiyane tagi. ¹⁰ E yi nxu mafan, a nxu xa nxu xaxili lu yiigelitəne xən ma. N fan yi n səbə soxi na nan ma.

*Pəli yi Piyeri sənna fe fala a
xa*

¹¹ Piyeri fa Antiyɔki yi waxatin naxan yi, n yi a matandi amasoto a yi tanta-nxi. ¹² Benun muxuna ndee xa fa keli Yaki fəma, Piyeri yi a dəgema siya gbete denkeleya muxune nan xən ma nun. Koni ne to fa, a yi keli e fəma, a a makuya e ra amasoto a gaxuxi Yahudiyane yee ra naxanye yi waxyi siya gbetene banxulan feni. ¹³ Yahudiya denkeleya muxun bonne fan yi so a tantanni. Hali Baranabasi fan yi so a yi. ¹⁴ N to a to a e mi sigan tima Yesu a fe Xibaru Fajin jəndin kira tinxinxin xən ma, n yi a fala Piyeri xa e birin yee xəri, n naxa, "Yahudiyen nan i tan na koni i ya kewanle ligaxi alo siya gbetene, e mi luxi alo Yahudiyane! Nayi, i siya gbetene karahanma di, a e xa Yahudiyane namunne suxu?"

¹⁵ En tan naxan barixi Yahudiyayani, siya gbete mi en tan na, naxan findixi yulubi kanne ra. ¹⁶ En na a kolon a muxun mi tinxinma ayi Ala yee ra yi sariya suxun xan xən ma, fo a na denkeleya Yesu Alaa Muxu Sugandixin ma. Nanara, en bata la Alaa Muxu Sugandixin Yesu ra alogo en xa tinxin denkeleyaan xən Alaa Muxu Sugandixin ma. Sariya suxun mi a ra bayo adamadi yo mi nəe tinxinje sariya suxun xən.* ¹⁷ Koni en na kata en xa tinxin Alaa Muxu Sugandixin barakani,

xa a li yulubi kanna nan en fan na, nanara ba fa fala Alaa Muxu Sugandixin walima yulubi nan xa nayi? Eñ-εn de! ¹⁸ N bata n me sariyan naxanye ra, xa n mən tin ne ma, na bunna neen, n bata findi sariya kalan na. ¹⁹ N luxi nən alo n bata faxa sariyan bun, n mi fa sariyan bun sənən. Nanara, Ala nan gbee n ma dunuja yi gidin na. N bata gbangban wudin ma Alaa Muxu Sugandixin xən ma, ²⁰ nanara, n tan mi fa n nii ra sənən koni Alaa Muxu Sugandixin niin nan fa n yi. N dunuja yi gidin naxan nabama n fati bendeni sənən, n na rabama denkeleyaan nin Alaa Dii Xəməni, naxan bata n xanu, a faxa n ma fe ra. ²¹ N mi n mema Alaa hinanna ra. Amasoto xa muxun yi tinxinma sariyan nan xən ma nun, Alaa Muxu Sugandixin bata faxa nayi fufafu!

3

*Sariya   suxun   nun
denkeleyana*

¹ Ee! Galati kaa xaxil-itarene! Nde ε tirinxi? ε tan bata yi Yesu Alaa Muxu Sugandixin faxa feni gbe wudin ma ki faji! ² ε xa maxədin keden yabi n xa: ε Alaa Niin sətəxi sariya suxun nan xən ma ba hanma denkeleyaan xən ma ε naxan ma fe mexi? ³ ε bata yi a fəlo Alaa Niin barakani, koni iki ε xaxilitareyaan bata radangu ayi, han ε fa waxyi a xən ε xa a rajan ε yetə senben na iki

* **2:16:** A mato Yaburin 143.2 nun Romi 3.20 nun 3.23 kui.

ba? ⁴ E tɔrɔxi nən fufafu ba? Fufafu mi yi a ra ba? ⁵ Ala a Nii Sarijanxin fima ε ma, a kabanako feene ligama ε tagi sariya suxun nan xən ma ba, hanma dənkəleyaan xən ma ba, ε naxan ma fe mexi?

⁶ A luxi nən alo naxan səbəxi: “Iburahima yi dənkəleyaa Ala ma, Ala fan yi na yate tinxinna ra a xa.”* ⁷ ε xa a kolon fa fala muxun naxanye dənkəleyaxi, Iburahima bənsənna muxune nan ne ra. ⁸ Kitabun bata yi a fala nun, a Ala siya gbetene ratinxinma nən a yetε yee ra yi dənkəleyaan barakani, a yi Yesu a fe Xibaru Fajin nali Iburahima ma benun a waxatin xa a li, a naxa, “Dunuja siyane birin duban sətəma nən i tan barakani.”† ⁹ Naxanye dənkəleyaxi, ne duban sətəma nən alo dənkəleya muxuna Iburahima.

¹⁰ Naxanye xaxili tixi sariya suxun na, dangan ne xa. Amasətə a səbəxi, “Feen naxanye birin səbəxi Sariya Kitabuni, naxan mi ne suxuma, Ala xa na kanna danga.”‡ ¹¹ Nba, a bata yigbe feu, fa fala muxu yo mi tinxinje Ala yee ra yi sariyan xən ma. Amasətə Kitabun naxa, “Naxan na tinxin dənkəleyaan xən, na nii rakisin sətəma nən.”§ ¹² Koni sariyan mi minixi dənkəleyani, bayo a mən naxa, “Naxan na itoe suxu,

na kanna nii rakisin sətəma nən e xən.”*

¹³ Alaa Muxu Sugandixin findixi danga muxun nan na en tan ma fe ra, a en xunba sariyan dangan bun ma, bayo a səbəxi, “Naxan yo na singan wudin ma, dangan na kanna xa.”† ¹⁴ A na liga nən en xa alogo Ala duban naxan nagidixi Iburahima ma, siya gbetene fan xa na sətə Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani. En mən yi Alaa Niin sətə dənkəleyaan xən ma, a en tuli saxi naxan na.

Ala en tuli saxi naxan na

¹⁵ Ngaxakedenne, n xa misaala yita ε ra fata dunuja yi gidin na. Awa, xa muxu firinna lan fena nde ma, e layirin xidi, muxu yo mi na layirin kale hanma a nde sa a fari. ¹⁶ Na ma, Ala bata Iburahima tuli sa e nun a yixetena. Kitabun mi a falaxi fa fala “a yixetene,” naxan yi findima muxu wuyaxi ra. Koni a naxa, “i yixetena,”‡ na bunna neen muxu kedenna na a ra, Alaa Muxu Sugandixina. ¹⁷ N naxan ma, na ni ito ra: Ala bata yi layirin naxan xidi ken, Musaa sariyan mi na kale naxan falaxi nee keme naanin nee tonge saxan dangu xanbini. Na mi Alaa tuli saan kalama. ¹⁸ Amasətə xa Alaa kəen fima sariyan nan xən ma, a mi findixi tuli saan na na yi. Koni Ala hinan nən Iburahima ra, a a tuli sa.

* 3:6: A mato Dunuja Fələn 15.6 kui.

Sariyane 27.26 § 3:11: Xabakuki 2.4

Romi Kaane 10.5 kui. † 3:13: Sariyane 21.23

‡ 3:8: Dunuja Fələn 12.3 ‡ 3:10:

* 3:12: A mato Saraxaraline 18.5 nun

21.23 ‡ 3:16: Dunuja Fələn 12.7

¹⁹ Sariyan fa fixi nanfera nayi? A fixi hakene nan ma fe ra han Iburahima yixeten fa waxatin yi a li, Ala en tuli sa naxan na. Sariyan fixi malekane nan xon muxuna nde sabun na.[§] ²⁰ Sabu wuyaxi na yi, koni Ala keden peen na a ra!

Sariyan bunna

²¹ Awa, sariyan saxi Alaa tuli saan nan xili ma ba? En-en de! Bayo xa sariyan yi fixi nun naxan yi noe nii rakisin fiye, nayi yamaan yi tinxinma ayi nen Ala yee ra yi sariyan xon. ²² Koni Kitabun naxa, a dunuja birin yulubin senben bun ma. Nanara, naxanye denkeleyaxi, ne xa Alaa tuli saan soto Yesu a tagondiyaan barakani, Alaa Muxu Sugandixin.

²³ Koni benun denkeleyani ito xa fa waxatin naxan yi, sariyan yi en birin maraxi nen alo kaso ra saane han denkeleyaan yi lankenemaya. ²⁴ Nanara, sariyan findixi en xuru seen nan na, a en xali Alaa Muxu Sugandixin ma alogo en xa tinxin Ala yee ra yi denkeleyaan xon ma. ²⁵ Koni denkeleyaan bata fa. Nanara, en mi fa na sariyan bun ma sonen naxan yi findixi en xuru seen na.

²⁶ Amasota e birin bata findi Alaa diine ra denkeleyaan xon ma Alaa Muxu Sugandixin Yesu yi. ²⁷ Amasota e bata rafu igeni e tubi xinla ma Alaa Muxu Sugandixin ma.

§ 3:19: Yahudiyane namunne kui, e laxi a ra fa fala Musa Alaa sariyane sotoxi malekane nan xon.

Nayi, Alaa Muxu Sugandixina muxuyaan bata ragodo e ma alo domana. ²⁸ Nanara, tagi raba mi fa Girekine nun Yahudiyane tagi. Tagi raba mi fa konyine nun xorone tagi. Tagi raba mi fa xemen nun naxanla tagi, e birin bata findi kedenna ra Alaa Muxu Sugandixin Yesu yi. ²⁹ Xa Alaa Muxu Sugandixin gbeen nan e tan na, e bata findi Iburahima bonsanna ra e nun a kee tongone alo Ala a tuli saxi kii naxan yi.

4

¹ Koni n na ito nan falama: Fanni kee tongon mon dii norayani, a mi fisa konyin xa hali seen birin kannato a ra. ² E diin taxuma a kantan muxune ra naxanye a feene yebama a xa han na waxatin yi a li a fafe naxan saxi. ³ Na kiini, benun en xa koxo denkeleyani, en fan yi konyiyani dunuja gele ma feene yi. ⁴ Koni a fa waxatin to a li, Ala yi a Dii Xemen nafa. Naxanla yi a bari. A barixi sariyan nan bun ma,⁵ alogo a xa ne xoroya naxanye sariyan bun ma, a en xa findi Alaa diine ra.

⁶ Bayo e bata findi a diine ra, Ala bata a Dii Xemena Nii Sarjanxin nagodo, a so en bojeni. Na Nii Sarjanxin nan Ala xilima en bojeni, a naxa, “Baba! N fafe!” ⁷ Nayi, konyi mi fa i tan na fo a diina. Xa i bata findi a diin na, Ala mon i findima kee tongon na nen.

Pəli a xaminna Galati kaane fe ra

⁸ A fələni ε mi yi Ala kolon nun, ε yi batu seene nan ma konyiya yi. Ala mi yi ne ra mume! ⁹ Koni iki, ε Ala kolon. Ala fan ε kolon. Nanfera ε birama dunuja gele ma feene fəxə ra sənən, naxanye sənbə mi na? ε waxi a xən ma nən ba, ε mən xa findi ne konyine ra? ¹⁰ ε sali ləxəne binyama, e nun kikene nun waxatine nun pəeñe! ¹¹ N gaxuxi xa n mi tərəxi ε fe ra fuu!

¹² Ngaxakedenne, n na ε mafanma, ε xa lu alo n tan. Bayo n tan luxi nən alo ε tan. ε mi tinxtintareya yo dəxi n na. ¹³ ε a kolon fa fala n ma furen nan a ligaxi, n Yesu a fe Xibaru Fajin kawandin ba ε xa a fələni. ¹⁴ Koni hali n ma furen to ε tərəxi, ε mi n najaxuxi, ε mi ε məxi n na. Koni ε n yisuxi alo Alaa malekan nan yi n na nun, alo Alaa Muxu Sugandixin Yesu yetəna. ¹⁵ ε yi səwaxi nun kati! Nanfe ligaxi? N sereyaan bama ε fe ra, xa ε yi nəe a ligə nun, ε yi ε yeeñe bama nən nun, ε yi e so n yii! ¹⁶ Koni iki, n mi findixi ε yaxun na jəndi falan xən ba?

¹⁷ Muxuni itoe kunfaxyi ε xən, koni fe fajı mi a ra! E kataxi ε ba feen nan na nxu fəma alogo ε fan xa kunfa ε xən. ¹⁸ Kunfan fan, xa ε fe fajin nan fəxə ra, e nun xa ε luyə a fari waxatin birin. Hali n ye xənna mi a ra. ¹⁹ N ma diine, n mən tərəni ε fe

ra alo naxanla kuiin na a ramaxa a ma, han Alaa Muxu Sugandixina muxuyaan yi sabati ε bəjəni. ²⁰ Koni a yi rafanma n ma nun, iki n lu ε fəma, alogo n xa n fala ti kiin maxete. ε fe n yifuxi kati!

Hagara nun Saran ma fe misaala

²¹ ε xa a fala n xa, ε tan naxanye waxi a xən ma ε xa lu sariyan bun ma, ε mi na sariyan kolon ba? ²² Bayo a səbəxi a Iburahima dii xəmə firin sətə nən. A keden sətə konyi gilən ma, a bona sətə xərən gilən ma.*

²³ A naxan sətə konyi gilən xən ma, na sətaxi nən alo adaman birin sətəma kii naxan yi. Koni a diin naxan sətaxi xərə naxanla xən ma, Ala nan a tuli sa na tan na.† ²⁴ Feni itoe luxi nən alo misaala. Layiri firinna misaala nan naxalan firinni itoe ra. Kedenna kelixi Sinayi Geyaan nan fari, naxan diine barima konyiyani. Hagara nan na ra. ²⁵ Sinayi Geyaan naxan Arabu yamanani, na misaala nan Hagara ra. E nun Yerusalən taan naxan na yi iki, ne keden. Bayo, Yerusalən nun mən kaane birin konyiyaan nin.‡ ²⁶ Koni Yerusalən taan naxan kore, xərən nan na ra. En nga nan na ra. ²⁷ Bayo Kitabun naxa, “Gbantana, i xa səwa, i tan naxan mi dii barixi! Naxan, i sənxə səwani, naxan mi diin sətə xəlen kolon.

* **4:22:** A mato Dunuja Fələn 16.15 nun 21.2 kui. † **4:23:** A mato Dunuja Fələn 17.16 kui. ‡ **4:25:** Yerusalən taan findixi Yahudiyane dinana misaala ra be. Mən kaane yi e gbee namunne konyiyaan nin.

Bayo naxalan nabejinxina
diine wuyama ayi nən
dangu xəmə taa ra dəxən
gbeene ra.”[§]

²⁸ Nba, ngaxakedenne, ε fan bata sa Isiyaga fari, Ala e tuli sa naxan na. ²⁹ Na waxatini diin naxan sətə alo adaman birin sətəma kii naxan yi, na yi bona naxankata naxan sətəxi Alaa Niin barakani. Han iki, a mən na kiini. ³⁰ Koni Kitabun nanfe falaxi? A naxa, “Konyi naxanli ito nun a diin kedi. Amasətə konyi naxanla diin nun xərə naxanla diin mi kəen tongε e bode xən ma mumε!”* ³¹ Nanara, ngaxakedenne, konyi gile dii mi en tan na fə xərə diine.

5

Ə lu xərəyani

¹ Alaa Muxu Sugandixin bata xərəyaan fi en ma alogo en xa xərəya. Nanara, ε kankan na ma, ε nama so konyiyaan bun ma sənən.

² ε tuli mati. N tan Pəli nan ito falama ε xa. Xa ε tin, e yi ε banxulan, Alaa Muxu Sugandixin tənə mi fa ε ma sənən. ³ N mən ito nan falama muxun birin xa, naxan na tin e xa a banxulan: sariyan birin suxu goronna na xun ma. ⁴ ε tan naxanye katama ε xa tinxin Ala yee ra yi sariyan xən, ε nun Alaa Muxu

Sugandixin bata taxun. ε bata keli Alaa hinanna bun ma. ⁵ Bayo en xaxili tixi en ma yigin nan na Alaa Niin barakani dənkəleyaan xən ma, a en natinxinma nən. ⁶ Amasətə xa ε Yesu Alaa Muxu Sugandixini, banxulanna nun banxulanta reyaan tənən mi na, fə dənkəleyaan naxan walima xanuntenyani.

⁷ ε yi a ligama ki fapi! Nde ε nəndin suxuni kalaxi? ⁸ Ala naxan ε xilixi, a tan mi na ligaxi. ⁹ “Hali buru rate se* xurudin nəe burun birin nagboε ayi nən.” ¹⁰ Koni n laxi ε ra Marigin barakani fa fala ε mi miriya gbətε tongε. Nba, muxun naxan ε yifuma, a findi muxu yo ra, Ala na yalagima nən.

¹¹ Koni, ngaxakedenne, xa n mən yi banxulan feen kawandin nan bama nun, nanfera e mən n bəsənxənyama? Nayi, Yesu faxa wudin† mi findε e xa terəna feen na. ¹² Nayi, naxanye ε yifuma banxulan feen na, ne yi lan e xa e gbeena ngaan ba na!

¹³ Amasətə ε tan, ngaxakedenne, ε xilixi xərəyaan nan ma. Anu, ε nama xərəyaan findi fati bəndən nafan feene ra. Koni ε xa wali ε bode xa xanuntenyani. ¹⁴ Amasətə sariyan birin fala yisoxin ni i ra: “I adamadi boden xanu

§ 4:27: Esayi 54.1 * 4:30: A mato Dunujja Fələn 21.10 kui. * 5:9: burun nate sena: Ləbənna na a ra naxan burun nagboma ayi. Alo ləbənna siyadin burun birin natema kii naxan yi, feen naxan Galati kaane ratantanma, na nan e yamaan birin xunna kalama na kiini. † 5:11: Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxa. Yesu gbangban wudin naxan ma, na findixi kisin sətə kiin na. Na nan muxuna ndee terənama a fe yi. ‡ 5:14: Saraxaraline 19.18

alo i yetena.”‡ 15 Koni xa ε lig
alo subene, ε ε bode yengε, ε
yi ε balo ε bode ra, ε xa a lig
ε yeren ma, xa na mi a ra, ε ε
bode janma nən feu!

Alaa Nii Sarjanxin fe yi

16 Koni n tan naxa, ε xa
sigan ti Alaa Niin barakanī.
Nanara, ε mi fati bēnden
nafan feene rakamale sənən.
17 Amasətə fati bēnden nafan
feene mi tinjε Alaa Niina
feene ma. Alaa Niin fan mi
tinjε fati bēnden wanle ma.
Ne firinne yaxun nan e bode
ra. Nanara, ε mi ε yetε waxən
feene ligama. 18 Xa ε biraxi
Alaa Nii Sarjanxin fəxə ra, ε
mi fa sariyan bun sənən.

19 Fati bēnden nafan feene
kolon mi raxələ: yanga
suxuna, xəsi fena, haramu
feene, 20 suxure batuna,
kəerayana, xənnantenyana,
lantareyana, xəxələnyana,
bəjε teena, yetε yigbona,
mayitaxunna, 21 miləna, dələ
minna, haramu sumunne,
e nun na fe sifane. N na ε
rakolonma alo n bata yi a
fala kii naxan yi: Naxanye fe
sifani itoe ligama, ne mi Alaa
Mangayaan toma.

22 Muxun na lugo Alaa Nii
Sarjanxin na, kewanli itoe
nan findima a begin na:§
xanuntenyana, sewana, bəjε
xunbenla, dijana, jənige
fajina, fanna, təgəndiyana,
23 limaniyana, yetε suxuna.
Tən mi dəxε na feene ra.
24 Naxanye bata findi Yesu
Alaa Muxu Sugandixin gbeen
na, ne bata e fati bēnden

wanle gbangban a faxa
wudin ma e nun e waxən
feene nun e rafan feene. 25 Xa
en dunuja yi gidin nabama
Alaa Nii Sarjanxin xən, fə
en kewanle xa lan Alaa Nii
Sarjanxin ma. 26 En nama
waso, en yi en bode rafen, en
yi en bode maxəxələn.

6

Ε ε bode mali

¹ Ngaxakedenne, ε xa
muxuna nde bira hakəni,
ε tan naxanye Alaa Nii
Sarjanxin, ε xa a matinxin
limaniyani. Koni ε ε yetε
rakərəsi alogo Setana nama
ε fan natantan. ² Ε ε bode
goron tongo, nayi ε bata Alaa
Muxu Sugandixin sariyan
nakamali. ³ Xa muxuna nde
a miri a ma a a tan se ra koni
sese mi a ra, a a yetε nan tun
mayendenma. ⁴ Muxun birin
xa a yetε kewanle rakərəsi.
Xa ne fan, a kanba xunna
taranma nən na nayi, a nama
a sa muxu gbətε ma. ⁵ Muxun
birin xa a yetε goronna tongo.

⁶ Naxan xaranma Alaa
falan ma, na xa a karaməxə
ki a se fajin birin yi.

⁷ Ε nama ε yetε mayenden
bayo Ala mi mayendenjε.
Muxun sansiin naxan sifa
wolima, a na nan sifa
xabama. ⁸ Nayi, naxan
na a fati bēnden wanle ke,
na halagin sətəma nən ne
xən. Koni, naxan na Alaa
Nii Sarjanxin wanle ke, a
habadan nii rakisin sətəma
nən Alaa Nii Sarjanxin xən.
⁹ Nanara, en nama xadan

§ 5:22: Wudi fajin bogi fajin nan tima. Adamadi fajin fan kewali fajin nan
ligama. Na luxi nən alo wudin nun a bogina.

fe faji rabadeni. Amasətəxa en lu na fari, en na a tənən sətəma nən waxati famani. ¹⁰ Nanara, xa a fərəna en xa, en xa fe fajin liga muxune birin xa, koni katarabi en ngaxakeden denkəleya muxune nan ma.

*Maxadi dənxene nun
xəntənne*

¹¹ E mi a to, n səbəli xungbeen naxanye səbəma n yetə yiin na iki! ¹² Naxanye waxi a xən ma, e xa yamaan kənən fati bəndən kiraan xən ma, ne nan katama e xa ε karahan a ε xa banxulan. E na ligama nən alogo yamaan nama e bəsənxənya Alaa Muxu Sugandixin faxana fe ra wudin ma. ¹³ Hali naxanye banxulanxi, e mi sariyan suxuma. Koni, e waxi a xən ma nən, ε xa banxulan alogo e xa e kanba a ε fan bata tin banxulanna ma. ¹⁴ Koni n tan, n na n kanbama en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin faxa wudin nan tun yi. N faxaxi dunuŋa feene yi na wudin nan xən, dunuŋa feene fan bata faxa n yi. ¹⁵ Xa muxun̄ banxulanxi hanma xa a mi banxulanxi, na mi fe ra, fo a xa findi dali nənən na. ¹⁶ Nba, naxan na falani ito suxu, Ala xa bəŋε xunbenla nun kininkininna fi na kanna ma, e nun Ala gbee Isirayila!

¹⁷ Dənxən na, muxu yo nama n tərə, amasətə larun naxanye n fatin ma, ne a yitama a Yesu gbeen nan n na.

¹⁸ Nba, ngaxakedenne, en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina hinanna xa lu ε niini. Amina.

Efesi Kaane Pəli Alaa Falan Naxan Nasiga Efesi Kaane Ma

Pəli yi kasoon nan na Romi taani a Kitabun yireni ito sebə waxatin naxan yi, a yi a rasiga Efesi kaane ma. Koni, a mi yi waxyi a xən ma Efesi kaane gbansanna xa a xaran. A luxi alo a yi kedini ito rasigama Efesi kaane dənkəleya yamaan nun a rabilinna taane dənkəleya yamanne nan ma Asi yamanani alogo e birin xa a xaran. Nayi, a mi muxu wuyaxi xəntənxı a kui, a mən mi Efesi kaane maxadi e sənne fe yi. Kitabun yireni ito sebəxi nən alo jəee tonge saxan jəxən Yesu te xanbini ariyanna yi.

Xera Pəli fa nən Efesi taani a xəraya sigatiin saxanden, a yi jəee saxan naba na. (Xerane 19.1 han 20.1) Kitabun yireni ito sora 3.1 nun 4.1 nan a yitama en na a xəraan yi kasoon nan na a yi ito sebəma Efesi kaane ma waxatin naxan yi. A mən itoe fan sebə kasoon nan na: Filipi Kaane, Filemən, e nun Kələsi Kaane.

Kitabun yireni ito fala yisoxini ito ra fa fala Ala feen birin nagidixi nən alogo "A xa seen birin malan, naxanye kore xənna nun bəxə xənna ma, a yi a Muxu Sugandixin findi ne birin xunna ra." (1.10) Ala a dənkəleya yamaan nan findixi Yesu fati bəndən na dunuja yi alogo a xa dunuja feene birin

malan Yesu yamarin bun. Nayi, dənkəleya yamaan lan nən e sarijan e dunuja yi gidini. Lanna xa lu yamaan ni alogo Yesu a yamaan lanna xa findi a binya xunna ra dunuja nun kore xənna ma. Ala to dunuja muxune birin malanma alogo a xa binyen sətə kore xənna ma, en tan sese mi lan en yi na lanna kala en nun muxun bodene tagi fə en na en yetə magodo en bode xa, en sarijan. (5.21)

A Kitabun yireni ito fələxi duban nan ma (1.1-2) a yi a rajan duban ma. (6.21-24) Falan naxan tixi Kitabun kui, a yitaxunxi dəxə firin: A singena (1.3-3.21), Ala naxan ligaxi en xa a Muxu Sugandixin Yesu xən, Pəli yelin xanbini a səwan mayite na fe ra, a yi dənkəleya muxune lan feen yeba, a yi a yita en na Ala Yahudiyane nun siya gbetəne malanxi kii naxan yi, e findi yama kedenna ra, a yamana. A firindena (4.1-6.20), xərana a falama a Kitabun xaran muxune lan nən a e xa findi kedenna ra nii nənəni Alaa Muxu Sugandixin Yesu nin. A yi a yeba lanna luma e nun bonne tagi kii naxan yi dənkəleya yamani e nun denbayani.

Pəli Alaa yamaan lan feen nan yəbama misali saxan xən: fati bəndən lanna nun banxin ti kiina nun lanna xəmən nun a naxanla tagi. Alaa Muxu Sugandixin Yesu luxi alo fati bəndən xunna, e nun alo banxin bundəxə gemena. Dənkəleya yamaan mən luxi

Alaa Muxu Sugandixin xa
nən alo naxanla a xəmən xa.
Nayi, en na a toma nən fa
fala lanna mi luye dənkəleya
muxune tagi xa muxune mi
xətə haken nun yulubin fəxə
ra, e la Marigin na.

¹ N tan Pəli naxan findixi
Yesu Alaa Muxu Sugandixin
xəraan na Ala sagoon xən ma,
n tan nan ito səbəma yama
sarijanxin ma Efesi taani,
təgəndiya muxun naxanye
Yesu Alaa Muxu Sugandixin.
² En Fafe Ala nun en Marigi
Yesu Alaa Muxu Sugandixin
xa hinanna nun bəjne xun
benla fi ε ma.

En barakan naxan sətəma

³ En barikan bira en Marigi
Yesu Alaa Muxu Sugandixin
Fafe Ala xa naxan niin
duban birin nagidixi en
ma ariyanna yi a Muxu
Sugandixin. ⁴ Benundunuja
xa da waxatin naxan yi,
Ala bata yi en sugandi nun
alogo en xa sarijan, en lu
fətareyani a yee ra yi. Ala bata
yi a ragidi a xanuntenyani,
⁵ a xa en findi a diine ra
Yesu Alaa Muxu Sugandixin
barakani alo a rafan a ma
a yetəen sagoni kii naxan
yi. ⁶ Na yi findi Ala hinan
gbeen kanna tantun xunna
ra a naxan fixi en ma a
xanuntenna xən.

⁷ Amasətə en bata xunba
Yesu wunla xən ma,* en yu
lubine yi xafari, a yi a hinan
dəfəxi gbeen mayita, ⁸ Ala
bata naxan nagidi en ma a
fajin na a fekolonna nun a

xaxilimayaan birin yi. ⁹ A
bata a sagoon wundo feen
makənen en xa, a rafan feen
naxan nagidi Yesu barakani
¹⁰ alogo a xa na rakamali
a waxatin na a li. Na sa
goon ni i ra fa fala a xa seen
birin malan, naxanye kore
xənna nun bəxə xənna ma, a
yi a Muxu Sugandixin findi
ne birin xunna ra.

¹¹ En mən sugandixi en xa
lu Yesu yi, alo Ala bata yi a
ragidi en ma kii naxan yi nun,
Ala naxan feen birin naka
malima a yetə a maragidin
nun a sagoon xən. ¹² Na
ligaxi nən alogo en tan nax
anye singe bata en yigi sa
Alaa Muxu Sugandixin, en
xa findi tantun seen na Ala
binyen kanna xa.

¹³ Ε tan fan bata lu Yesu yi,
ε tojnəndin falan mexi, ε rakisi
fe Xibaru Fajina, ε yi la Yesu
ra, Ala yi a Nii Sarijanxin lu
ε yi a taxamasenna ra, a bata
yi en tuli sa naxan na. ¹⁴ Alaa
Nii Sarijanxin luxi nən alo
Ala se singen naxan soxi en
yii taxamasenna ra alogo en
xa a kolon en sa keen sətəma
nən Alaa yamaan na xunba
waxatin naxan yi, en yi Ala
tantun a binyeni.

Pəli a Ala maxandina

¹⁵ Nanara, xabu n na ε
dənkəleyana fe mə Marigi
Yesu ma e nun ε xanun
tenyana yama sarijanxin
birin xa, ¹⁶ n barikan birama
Ala xa ε fe yi waxatin birin,
n nəma Ala maxande ε
xa. ¹⁷ N Fafe Ala, binyen
kanna maxandima ε xa,

* **1:7:** Yesu wunla xən ma: Na bunna nəen, fa fala a sayaan xən ma.

en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina Ala alogo a xa a Nii Sarijanxin nagodo ε ma naxan fe kolonna fima, a feene makənen alogo ε Ala kolonna xa fari sa.¹⁸ N na Ala maxandima ε xa alogo ε xa feene yee to ε bəjəni, a fixa, alogo a ε xilixi yigin naxan ma, ε xa na kolon, a bata kεe nərəxin binyen naxan lu a yama sarijanxin xa,¹⁹ e nun a sənbə fisamantenna en tan dənkeleya muxune xa. Na findixi a sənbə yeteeen nan na a naxan nawalixi a fanga gbeeni²⁰ a to a Muxu Sugandixin nakeli sayani, a yi a lu a yiifanna ma ariyanna yi.²¹ A yi a lu mangayane nun nəyane nun sənbene nun kuntigiyane birin xun na e nun xinla naxanye birin nəe falə dunujani ito yi e nun waxati famatəni.²² Ala bata seen birin lu Yesu sanna bun ma, a yi a findi e xunna ra dənkeleya yamaan xa.²³ Denkeleya yamaan luxi nən alo Yesu fati bəndəna. Denkeleya yamaan Yesu a feene birin nakamalima, Yesu naxan feen birin nakamalima kiin birin yi.

2

*En kisima Alaa hinanna
nan xən*

¹ Ε tan fan, ε faxaxin nan yi a ra ε hakəne nun ε yulubine fe ra, ² ε yi sigan tima naxanye yi nun ε yi dunuja muxune fəxəra waxatin naxan yi, e nun bəxən nun kuyen lan tagin yinnane mangana, na nii naxin naxan walima Ala

matandi muxune yi iki.³ A fələni nun, en fan birin yi en ma dunuja yi gidin ligama nən alo ne, en yi biraxi en fati bəndən sagoon nan fəxəra, en yi en fati bəndən nun en yugo jaxine natane liga. Nayi, fata en kejaan na, Alaa xələn nan yi ragidixi en ma alo bodene.

⁴ Koni Alaa kininkininna gbo, a bata en xanu xanunteya tilinxin na. ⁵ En tan naxanye yi faxaxi en hakəne fe ra, Ala bata en niin bira en yi a Muxu Sugandixin barakani. ⁶ ε kisixi Alaa hinanna nan xən ma. ⁷ Ala bata en tan nun Yesu rakeli en bode xən ma sayani, en yi dəxəden sətə Yesu Alaa Muxu Sugandixin fəma ariyanna yi,⁸ alogo a xa a hinan tilinxı fisamantenna mayita waxati famatəne yi a fanna xən a naxan yitaxi en na Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani. ⁹ Amasətə ε kisixi Alaa hinanna nan xən dənkeleyaan barakani. Na mi fataxi ε tan xan na, Alaa kiseen na a ra. ¹⁰ ε katan tənən xa mi a ra, nayi muxu yo mi nəe a yetə matəxə. ¹¹ Ala wali xənna nan en na. A bata en da Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani, alogo en xa wali fəjine raba, Ala bata yi naxanye yitən en yee ra, alogo en xa sigan ti ne xən ma.

*Yama kedenna nan
denkeleya muxune birin na*

¹¹ Ε tan naxanye barixi siyaan bonne ye, Yahudiyane naxanye yatexi banxulantarene ra fati bəndən kiraan xən, n xa a rabira ε ma ε yi kii naxan yi a fələni

nun: ¹² Ε mi yi Alaa Muxu Sugandixini na waxatini. Ε mi yi lan nun ε Isirayila tōnēne sōtō, Alaa yamana. Xōjnēne nan yi ε ra. Layiri yo mi yi ε nun Ala tagi. A mi yi ε tuli saxi sese ra. Yigi yo mi yi ε ma, Ala mi yi ε yi dunuŋa yi. ¹³ Koni iki Yesu Alaa Muxu Sugandixini, ε tan naxanye yi makuya nun, iki ε bata maso a ra Alaa Muxu Sugandixin wunla xōn ma. ¹⁴ A tan nan lanna rasoxi en birin tagi. A bata Yahudiyane nun siya gbētēne findi yama kedenna ra, a to a fati bēndēn fi, alogo a xa na danna kala naxan yi en tagi taxunxi yaxuyani. ¹⁵ A tan nan sariyan nun a yamarine nun tōnne jan, a yi na yama firinne birin findi muxu nēnē kedenna ra a yetē xa, a bōjē xunbenla rafa e tagi, ¹⁶ a e nun Ala tagini tōn a sayaan xōn a faxa wudin ma, e yi lan e bode ma alo gbindi kedenna, a e yaxuyaan kala. ¹⁷ Yesu yi fa, a bōjē xunbenla Xibaru Fajin nali ε tan ma, naxanye yi makuya Ala ra nun e nun Yahudiyane naxanye yi maso a ra. ¹⁸ Yesu nan kiraan nabama en tan yama firinna birin xa, siga Fafe Ala yetagi a Nii Sarijanxin barakani.

¹⁹ Nanara, ε tan naxanye mi yi Alaa yamani, xōjē mi fa ε ra. Ε bata findi dugurenne ra yama sarijanxini. Ε bata so Alaa denbayani. ²⁰ Ε bata lu alo banxin naxan bētēn saxi gēmēne ra. Na gēmēne findixi xērane nun nabine nan na. Yesu Alaa Muxu Sugandixin

yētēen nan banxin tongon gēmē kēndēn na. ²¹ Banxin yiren birin tugunxi e bode ra, a te a tan barakani, a yi findi Ala Batu Banxi sarijanxin na Marigin xa. ²² A ε nun bonne tugunma nēn ε bode ra a tan barakani, ε lu alo banxina Ala dōxōma naxan yi a Nii Sarijanxin.

3

Pōli a wanla siya gbētēne xa

¹ Nanara, n tan Pōli Ala maxandima ε tan siya gbētēne xa, n tan kasorasana Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe ra. ² N laxi a ra, ε bata a mē Ala hinanna naxan nagidixi n ma alogo n xa ε mali. ³ Ala bata a wundo feen kolonna makēnēn n xa, alo n bata a fena nde sēbē ε ma kii naxan yi. ⁴ Ε na n ma sēbēnla xaran, n xaxinla naxan sōtōxi Alaa Muxu Sugandixina wundo feni, ε na yēe toma nēn. ⁵ Wundo feni ito mi makēnēnxi singe ra muxune xa, koni Ala bata a makēnēn a xēra sarijanxine nun nabi sarijanxine xa a Nii Sarijanxin barakani. ⁶ Na wundo feen nan ito ra fa fala siya gbētēne nun Yahudiyane kēe kedenna sōtōma nēn Yesu a fe Xibaru Fajin barakani. E birin bata findi yama kedenna ra alo fati bēndē keden. Ala en tuli sa naxan na, e firinna birin na sōtōma nēn a Muxu Sugandixin Yesu barakani.

⁷ Ala bata a sēnbēn nawali, a n ki a hinanni, alogo n xa findi Yesu a walikēn na naxan a falan Xibaru Fajin nalima. ⁸ Hali n to xurun

muxu sarijanxine birin xa, anu Ala bata a hinanna ragidi n ma, a n xa Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajin nørø tilinxin nali siya gbetene ma. ⁹ N mən xa a makenen wundo feni ito rakamalima kii naxan yi. Xabu waxati singene, wundoni ito yi luxunxi Daala Mangana Ala xən¹⁰ alogo iki kuntigine nun nə kanna naxanye bəxən nun koren lan tagini, dənkəleya yamaan xa Alaa fe kolonna kəjaan birin yita ne ra. ¹¹ Na birin findixi a habadan fe ragidixin nan na, a naxan nakamalixi en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani. ¹² Nayi, en nəe en masoe Ala ra nən en ma dənkəleyani Yesu barakani xaxili ragidini, sike yo mi na. ¹³ Nanara, n na ε mafanma, ε nama yigitge n ma tərəne fe ra ε tan xa amasətə ε binyen nan ne ra.

Yesu bata en xanu kii naxanyi

¹⁴ Na nan a ligaxi, n nan n xinbi sinma n Fafe Ala bun ma ¹⁵ bənsənna birin xinla fataxi naxan na naxanye kore xənna nun bəxə xənna ma. ¹⁶ N na a maxandima fa fala a xa tin a binyen nørəni, a ε səbe so sənbəni ε muxuyaan feene yi a Nii Sarijanxin barakani, ¹⁷ alogo Alaa Muxu Sugandixin xa lu ε bəjəni dənkəleyaan barakani. N na Ala maxandima ε xa, ε xa sabati, ε bitin xanuntenyani alo salenna ¹⁸ alogo ε nun yama sarijanxin birin xa sənbən sətə ε Alaa Muxu Sugandixina xanuntenyaa

gboon nun a tilinna nun a tiden famu, ¹⁹ ε yi a xanuntenyaan kolon naxan dangu kolonna birin na, alogo ε xa dəfe Alaa fe kamalixin birin na.

²⁰ Nba, sənbəna Ala naxan na, a feen birin liga en xa fata sənbən na naxan walima en yi, en na naxan maxədin hali en nəe en mire naxan ma, mən hali dangu en ma miriyane ra pon, ²¹ binyen xa fi na ma dənkəleya yaman, e nun Yesu Alaa Muxu Sugandixini, waxatin birin habadan han habadan. Am-in!

4

Dənkəleya yamaan xa lu lanna nin alo fati bəndə kedenna

¹ N tan naxan findixi kasorasaan na Marigina fe ra, n na ε mafanma, Ala bata ε xili naxan liga fe ma, ε sigati kiin xa lan na ma. ² Ε xa ε yetə magodo, ε limaniya feen birin yi, ε yi dija. Ε dija ε bode xa xanuntenyani, ³ ε yi kata kiin birin yi alogo Alaa Nii Sarijanxin lanna naxan fixi ε ma, na xa lu ε tagi, bəjəne xunbenla yi ε tugun ε bode ra. ⁴ Dənkəleya yamaan luxi nən alo fati bəndə kedenna. Alaa Nii Sarijanxi kedenna na a ra alo ε xilixi yigi kedenna ma kii naxan yi. ⁵ Marigi kedenna na a ra e nun dənkəleya kedenna e nun marafu kedenna igeni tubi xinla ma. ⁶ Ala kedenna na a ra, muxun birin Fafe naxan seen birin xunna, naxan walima feen birin xən, naxan feen birin kui.

⁷ Ala bata kisena nde fi en keden kedenna birin ma alo a Muxu Sugandixina en kixi kiseen sifan naxan na.

⁸ Nanara, Kitabun naxa,

“A te kore waxatin naxan yi, a yi siga suxu muxune ra a yi. A yi kiseene fi adamadiine ma.”*

⁹ Nba, fa fala, “A bata te kore,” na bunna nanse ra? Na bunna n̄en fa fala a godo n̄en dunuja yi b̄x̄n ma.

¹⁰ Naxan godo dunuja yi, na nan m̄n te kore x̄onna ma pon, alogo a xa feen birin nakamali. ¹¹ A tan nan kiseene yitaxunxi, a yi muxuna ndee findi x̄erane ra, a yi ndee findi nabine ra, a yi ndee findi Xibaru Fajin nali muxune ra, a yi ndee findi ȳeratine ra, a yi ndee findi karamox̄one ra. ¹² A en kixi na kii nin alogo muxu sarijanxine birin xa no a wanla ke, alogo a yamaan xa sabati naxan luxi alo Alaa Muxu Sugandixin fati bendena.

¹³ Na ligama n̄en han en birin yi findi kedenna ra d̄enkelyani Alaa Dii X̄em̄en kolonni. En findi muxu kamalixine ra alo Alaa Muxu Sugandixin kamalixi kii naxan yi. ¹⁴ Nayi, en mi finde dii j̄orēne ra s̄on̄on, alo foyen nun ige walanna kunkin xalin kii naxan yi, en yi bira xaranne birin f̄x̄o ra, muxune yi en mayenden e k̄tene nun wulene x̄on.

¹⁵ Koni xa en j̄ondin fala xanuntenyani, en k̄x̄oma n̄en, en yi findi Alaa Muxu Sugandixin maligane ra feen

birin yi, a tan naxan findixi en xunna ra. ¹⁶ A tan nan a ligaxi d̄enkelya yamaan xa findi fati bende kedenna ra, a muxune yi lu e bode yi alo fati benden yirene to tugunxi e bode ra fasane x̄on. Nayi, xa fatin yirene birin a wanla ke, a gboma n̄en, a k̄x̄o xanuntenyani.

En muxuya n̄en naxan sat̄oma

¹⁷ Nba, n xa maxadi falani ito ti ε xa Marigin xinli: E nama fa sigan ti alo d̄enkelyatarene. E miriyane biraxi fufafu feene nan f̄x̄o ra. ¹⁸ E xaxinle yidimixi. E fe mi Alaa nii rakisina fe yi masoto e fe kolontareyaan nun e b̄ejie x̄dex̄eyaan x̄on. ¹⁹ E mi fa yagima s̄on̄on. E yi e yete findi haramu fe rabane ra alogo e xa fe x̄osixin sifan birin naba han e lu kunfe ayi.

²⁰ Koni ε tan mi Alaa Muxu Sugandixina fe xaranxi na kini. ²¹ ε bata a fe me, ε yi xaran Yesu gbee j̄ondin ma yati. ²² Fa fala ε xa x̄ete ε dari fe fonne f̄x̄o ra, e nun ε muxuya fonna naxan luma ε rakunfe a ε ratantan.

²³ Koni ε niin nun ε xaxinla xa findi a n̄en na. ²⁴ ε m̄n xa muxuya n̄en tongo, Ala muxuyaan naxan daxi a yete maligan na, tinxinna nun sarijanni.

²⁵ Nanara, ε wulen lu, birin yi j̄ondin fala a muxu bode ne xa amasoto en findixi gbindi kedenna yirene nan na. ²⁶ Xa ε x̄lo, ε nama haken liga. E nama lu x̄loxi han sogen bira waxatina ²⁷ alogo

* 4:8: Yaburin 68.19

ε nama fəren fi Yinna Manga Setana ma.²⁸ Xa naxan darixi mujan tiye, a xa a lu. A xa wali kəndəna nde kε, alogo a xa seen sotə a yiigelitəne maliyε naxan na.²⁹ Ε nama fala kobi yo ti fə fala fajin tun naxan muxune maliyε e hayun naxan ma, alogo na xa findi hinanna ra a ramε muxune xa.³⁰ Ε nama Alaa Nii Sarijanxin nasunu, Ala naxan findixi taxamasenna ra ε yi han a sa fama ε xunbadeni ləxən naxan yi.³¹ Ε ba xənnantyaan nun bənε teen nun xələn nun sənxə sənxən nun muxu mafalan nun naxuyaan ma ε tagi.³² Ε fanna nun kininkininna yita ε bode ra. Ε yi ε bode mafelu alo Ala bata ε mafelu Alaa Muxu Sugandixin barakani kii naxan yi.

5

Ε sigan ti kənənni

1 Nanara, ε to findixi Ala xanuntenne nan na, ε Ala raliga,² ε sigan ti xanuntenyani alo Alaa Muxu Sugandixina en xanuxi kii naxan yi, a yi a yete fi en ma fe ra, a ligə alo saraxa baxina Ala xa, naxan gan xiri rafan a ma.

3 Koni yanga suxun nun fe xəsixine nun milan nama lu ε ye, ε fe yeteeen nama fala mumε, alo a lan yama sarijanxini kii naxan yi.⁴ Ε mən nama fe xəsixine nun xaxilitareya falane nun yagitareya falane ti. Ne mi daxa koni fə barika birana.⁵ Amasətə ε xa ito kolon yati, fa fala muxun naxan yanga

suxun nun fe xəsixine nun milε feene ligama, na sese mi keən sətəma Ala nun a Muxu Sugandixina mangayani. Amasətə milən findixi se batun nan na alo suxure kiina.

6 Ε nama tin muxu yo xa ε mayenden fala fuune xən, amasətə Alaa xələn fama fala suxutarene xili ma na fe sifane nan ma fe ra.⁷ Nanara, ε nama basan ne ra.⁸ Amasətə ε tan fan yi luxi nən alo dimina koni iki ε bata lu alo kənənnna Marigin barakani. Nayi, ε sigan ti alo kənənnna muxune.⁹ Amasətə fe fajin sifan birin nun tinxinyaan nun nəndin fama kənənnna nan xən.¹⁰ Ε feene fəsəfəsə ε Marigin nafan feen kolon.¹¹ Ε fefe nun dimin kəwanla fe fuune nama malan, koni fə ε xa e ramini kənənnna nin.¹² Amasətə muxune feen naxanye ligama wundoni, hali ne falan gbansanna mayagi.¹³ Koni kənənnna na sənna naxan birinye makənen, ne yigbəma nən.¹⁴ Amasətə naxan birin na yigbε, na bata lu kənənni. A falaxi na nan ma, a naxa, “Ε tan naxanye xima, ε xulun, ε keli faxa muxune tagi, nayi Alaa Muxu Sugandixina ε luma nən kənənni.”

15 Nayi, ε a ligə ε yeren ma ε sigati kiini, ε nama lu alo fe kolontarene, koni alo fe kolonne.¹⁶ Ε fəren fen waxatine ma, amasətə waxatini itoe mi fan.¹⁷ Nanara, ε nama findi xaxilitarene ra, koni ε kata Marigin sagoon kolon feen na.

¹⁸ Ε nama lugo dələn na, amasətə xurutareyaan nan na ra, koni ε lugo Alaa Nii Sarijanxin na. ¹⁹ Nba, ε falan ti ε bode xa Yaburi falane nun bətine nun Ala tantun sigi sarijanxine yi, ε bətin ba Marigin xa, ε yi a tantun ε bəjen birin na! ²⁰ Ε barikan bira Fafe Ala xa seen birin ma fe yi waxatin birin en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli.

Naxanle nun e xəmene fe

²¹ Ε xuru ε bode ma Alaa Muxu Sugandixin yεeragaxuni. ²² Naxanle, ε xuru ε xəmene ma alo ε a ligama Marigin xa kii naxan yi. ²³ Amasətə xəmen nan naxanla xunna ra, alo Alaa Muxu Sugandixin dənkəleya yamaan xunna ra kii naxan yi, naxan luxi alo a fati bəndena, a naxan nakisixi. ²⁴ Naxanle lanma nən e yi xuru ε xəmene ma feen birin yi alo dənkəleya yamaan xuruxi Alaa Muxu Sugandixin ma kii naxan yi.

²⁵ Xəmene, ε fan xa ε naxanle xanu alo Alaa Muxu Sugandixin bata dənkəleya yamaan xanu kii naxan yi, a yi a yetə fi e fe ra, ²⁶ alogo a xa e rasarijan, a yi e rafixa igen nun fala xuiin xən,* ²⁷ alogo a xa e ti a yetagi yama nərəxin na, alo ləxə yo mi dugin naxan na, a mi yihərənmənxi, fe yo mi a ra koni yama sarijanxin na

a ra fətareyani. ²⁸ Xəmene lan e xa e naxanle xanu na kii nin alo e yetə gbindina. Xəmen naxan a naxanla xanuma, na bata a yetə xanu. ²⁹ Muxu yo munma a yetə fati bəndən naxaxu singen. Koni a a dəgema nən ki fəni, a yi a masuxu alo Alaa Muxu Sugandixin dənkəleya yamaan masuxuma kii naxan yi ³⁰ amasətə a fati bəndən yirene nan en tan na. ³¹ Kitabun naxa, “Nanara, xəməna a nga nun a fafe bejinma, a yi a maso a naxanla ra, e findi fati bəndə kedenna ra.”† ³² Wundo gbeen nan ito ra, koni n na Alaa Muxu Sugandixin nun dənkəleya yamaan nan ma fe falama. ³³ Koni ε fan birin xa ε naxanla xanu alo ε yetəna, naxanla fan yi a xəmen binya.

6

Diine nun e sətə muxune fe

¹ Diine, ε ε sətə muxune fala xuiin suxu Marigina fe ra, amasətə na nan tinxin. ² Yamari singen nan ito ra tuli saan saxi naxan fari, a naxa, “I baba nun i nga binya ³ alogo i xa hərin nun siimaya xunkuyen sətə dunuja yi.”*

⁴ Dii fafane, ε nama ε diine raxəlo. Koni ε e xuru, ε yi e maxadi Marigina kiraan xən.

Konyine nun e kanne fe

⁵ Konyine, ε kanne fala xuiin suxu naxanye ε xun na dunuja yi, ε yi e binya, ε

* **5:26:** A muxune rasarijanma igeni, a e rafu e tubi xinla ma. A mato Tito 3.5 kui. A mən muxune rasarijanma Yesu nun a fala xuiin xən. A mato Yoni 1.1 nun 15.3 kui. † **5:31:** Dunuja Fələn 2.24 * **6:3:** A mato Xərəyaan 20.12 nun Sariyane 5.16 kui.

gaxu e yee ra. Ε e sagoon lig
ε bɔjne fajin na alo ε a ligama
Alaa Muxu Sugandixin xa kii
naxan yi. ⁶ Ε nama a liga
e ye xonna gbansan xan yi,
alogo ε xa rafan e ma, koni
alo Alaa Muxu Sugandixin
yetena konyine, ε Ala sagoon
liga ε bɔjnen birin na. ⁷ Ε wali e
xa jenige fajini, alo ε walima
Marigin nan xa, muxune mi
a ra. ⁸ Bayo ε a kolon fa
fala Marigin muxun birin
saranma nən a wali fajin na,
xa a findi konyin na hanma
xɔrɔna.

⁹ Konyi kanne, ε fan xa a
liga ε konyine xa na kiini.
Ε nama ε kɔnkɔ e ma. Ε xa
a kolon, a ε nun ε konyine
birin kari keden peen sa
ariyanna yi, naxan mi mux-
une rafisama a bode xa.

Alaa yengε so seene

¹⁰ Falani soxin naxan na,
ε səbə so Marigina fe yi a
senben barakaxini. ¹¹ Ε Alaa
yengε so seene birin tongo
alogo ε xa nə tiye Yinna
Manga Setanaa kɔtene birin
yee ra. ¹² Amasətə en mi
adamadiine xan yengema,
koni kuntigine nun nə kanne
nun senbe kannna naxanye
dunuŋa yidimixini ito xun
na, e nun yinna jaxin naxanye
koren nun bɔxɔn lan
tagini. ¹³ Nanara, iki ε xa Alaa
yengε so seene birin tongo
alogo waxati jaxin na a li, ε
xa nə tiye na yaxune yee ra, ε
yi nɔɔn ti feen birin yi, ε yi lu
ε funfuni ken!

¹⁴ Nanara, ε xa ti ken!
Nɔndin yi findi ε tagi xidin

na, tinxinyaan yi findi ε
kanke ye masansanna ra. ¹⁵ Ε
mayitɔnna nun ε wékilen xa
lu alo ε sankidina ε sanni Yesu
a fe Xibaru Fajin nalideni
naxan bɔjne xunbenla fima.
¹⁶ Ε dənkelεyaan xa lu ε yi
alo ε ye masansan wure
lefana ε yii ε Fe Naxin Kanna
xalimakuli radəgexine birin
natuun naxan na. ¹⁷ Ε xa
kisi feen nasuxu alo xunna
makantan wure kɔmötina, ε
Alaa falan lu ε yii Alaa Nii
Sarijanxina silanfanna ra.[†]
¹⁸ Ε Ala maxandi waxatin
birin Alaa Nii Sarijanxin
barakani Ala maxandin sifan
birin yi. Ε lu ε yee ra yi na
ma, ε tunnafan Ala maxandin
ma yama sarijanxin birin
ma fe ra waxatin birin. ¹⁹ Ε
Ala maxandi n fan xa, alogo
n na keli fala tideni waxatin
naxan yi, Ala xa falan so n
yii, n yi n wékile Xibaru Fajin
wundo feen makənəndeni
yamaan xa, ²⁰ n findixi
xeraan na naxan ma fe ra hali
n to xidixi yələnχɔnna ra iki.
Ε Ala maxandi, alogo n xa n
wékile falan tideni alo n daxa
kii naxan yi.

Xəntən dənxəne

²¹ En nafan ngaxake-
denna nun en walike bode
təgəndiyaxin Tikiko naxan
walima Marigin xa, na n
ma fe birin yəbama nən ε
xa, alogo ε fan xa n ma fe
xibarune kolon e nun n feen
naxanye ligama. ²² N na a
rasigama ε ma na nan ma
alogo ε xa nxɔ fe kolon, a yi
ε ralimaniya.

[†] 6:17: Silanfanna: Sofane yengeso degemana.

²³ Fafe Ala nun Marigi
Yesu a Muxu Sugandixin xa
bɔŋe xunbenla nun xanun-
tenyaan nun dənkələyaan fi
en ngaxakedenne birin ma.
²⁴ Naxanye xanuntenyaan mi
nanma en Marigi Yesu Alaa
Muxu Sugandixin xa, Ala xa
hinan ne ra.

Filipi Kaane

Pəli Alaa Falan

Naxan Nasiga Filipi

Kaane Ma

Yesu a Xera Pəli nan Alaa falani ito səbəxi Yesu a muxune ma naxanye yi dəxi Filipi taani. Waxati danguxini, Pəli bata yi kawandin ba na. E dənkəleyaan yi sabati ki fajin, han e yi Pəli mali a wanla ra yire gbətə yi. Na birin yəbaxi Xerane Kewanle kitabu yiren kui a sora 16.

Pəli to sa Romi kasoon na a dənkəleyana fe ra, Ala yi a liga a xa kedine səbə dənkəleya yamanne ma. Pəli yi kədi keden səbə Filipi kaane ma. A yi e ralimaniya alogo e xa lu Ala sagoon kui, e mən xa findi misali fajin na naxan nəe a lige muxu gbətə yi bira Yesu fəxə ra. Pəli yi a rabira e ma a e mi nəe e yetə rakise e wali fajine xən, fə Yesu barakani naxan a yetə baxi saraxan na dununa birin xa.

Xera Pəli Yesu a fe Xibaru Fajin kawandin ba nən Filipi taani Gireki kaane yamanani, a yi dənkəleya yamaan malan fələ mənni a xəraya sigati firinden ni (Xerane Kewanle 16.12-24 mato). Nee dando danguxina, a yi kasoon na waxatin naxan yi (Filipi kaane 1.7 mato), Xera Pəli yi ngaxakedenya kədin səbə Filipi kaane ma. A yi wama e nuwali sa feni se fixine fe ra e bata yi naxanye rafa a ma so Epaforodite yii, a tan yetəen yi tərəni waxatin naxan yi.

A mən yi wama nən a xa a fala e xa a e xa e sənbə so e tinxin Alaa Muxu Sugandixin yəe ra yi. E mən nama kunfa wule dinane xən ma naxanye e yamaan ye.

Kitabun yireni ito fəloni (1.1-11), Pəli a sewan nun a wali fajin kolonna nan mayitama Filipi dənkəleya muxune ra. Na xanbi ra, a yi a yetə kiin yəba. A bənə xunbenla naxan sətəma Yesu barakani, a yi na mayita hali a to mi a kolon Romi kaane yi naxan ligama a ra kasoon na. (Filipi Kaane 1.12-26) A yi e kawandi a e xa lu dənkəleya kendəni, e yi lanna raso e tagi, e yi xuru e bode ma, nii fajin yi lu e yi naxan kelixi Yesu ma (1.27-2.18). Benun e mən xa e bode to, Pəli naxa, a Filipi kaane xəra Epaforodite nun Pəli fəxərabira Timəte xa lu e nun Filipi kaane tagi. (2.19-30)

Na xanbi ra, Pəli mən yi e rakolon muxune fe ma naxanye mi tinxinxi Yesu a fe Xibaru Fajin xa. A yi a fala Filipi kaane xa a e xa lu alo a tan, e yi e sənbə so dənkəleyani, e yi lu alo Yesu (Filipi Kaane sora 3). Kitabun yireni ito rəjanxi kawandi wuyaxi nan ma e nun nuwali saane nun xəntənne (Filipi Kaane sora 4). To, Yesu a muxune mən nəma limaniyaan sətədeni Kitabun yireni ito xən.

Xəntənne

¹ N tan Pəli nun Timəte, Alaa Muxu Sugandixin Yesu a walikəne, nxu bata ε tan Alaa Muxu Sugandixina

yama sarijanxin xəntən naxanye sa Filipi taani e nun denkəleya yamaan xunmatone nun mali tiine.² En Fafe Ala nun en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun bəjəe xunbenla fi ε ma.

Pəli Ala maxandina Filipi denkəleya muxune xa

³ E fe na rabira n ma waxati yo yi, n barikan birama nən Ala xa. ⁴ N nə Ala maxandima ε xa sewan nin waxatin birin! ⁵ Amasətə ε bata n̄ mali Yesu a fe Xibaru Fajin nalideni keli ləxə singen ma han to. ⁶ N laxi a ra yati, Ala naxan wali fajini ito fələxi ε tagi, a a rakamalima nən han a Muxu Sugandixin Yesu fa ləxəni. ⁷ A lan xaxinli ito xa lu n̄ ma ε fe yi, amasətə ε fe ramaraxi n bəjnəni. Bayo xa n̄ xidixi yələnxənna ra, hanma xa n̄ Yesu a fe Xibaru Fajin xun mayəngəma, n̄ yi a yəba, en birin Alaa hinanni. ⁸ Ala nan n̄ seren na a ε rafan n̄ ma xanuntenya kendəni naxan kelixi Yesu Alaa Muxu Sugandixin yetəen ma.

⁹ N̄ ma Ala maxandin ni ito ra: Ala xa lu ε xanuntenyaan fari se fe kolonna nun famun kendən na han, ¹⁰ alogo ε xa n̄ fe fajin kolonje, ε yi lu fetareyaan nun səntareyani han Alaa Muxu Sugandixin fa ləxəna. ¹¹ ε xa dəfe kewali tinxinxine yi naxanye kelima Yesu Alaa Muxu Sugandixin ma, Ala binye feen nun a batu feen na.

Pəli kasoon na

¹² Ngaxakedenne, n̄ waxi a xən ma nən, ε xa a kolon feen

naxanye ligə n̄ na, ne bata Yesu a fe Xibaru Fajin mali, a siga yεen na. ¹³ Amasətə a bata makənen mangana sofane birin nun muxune birin xa, fa fala a n̄ kasoon na Alaa Muxu Sugandixin nan ma fe ra. ¹⁴ Ngaxakedenna naxanye e lannayaan saxi Marigini, n̄ to saxi kasoon na, ne bata wəkilən sətə Alaa falan nalideni ki fajin, e mi gaxu.

¹⁵ Nəndin na a ra, e tan ndee Alaa Muxu Sugandixin fe kawandi bama milən nun lantareyaan nin, koni ndee a ligama nənige fajiyaan nin. ¹⁶ Ne a ligama xanuntenyaan nin, amasətə e a kolon a n̄ ma wanla findixi Yesu a fe Xibaru Fajin xun mayəngə feen nan na. ¹⁷ Bodene tan Alaa Muxu Sugandixin fe kawandin bama yetə yigboon nin. E miriyane mi fan. E waxi nde sa feni n̄ ma tərən fari kasoon na.

¹⁸ Fefe mi na ra. Xa e miriyane findi a fajin na, xa a findi a jnaxin na, Alaa Muxu Sugandixin fe bata rali kiin birin yi. Na bata n̄ sewa, n̄ mən luma nən sewani. ¹⁹ Amasətə n̄ na a kolon fa fala na birin findima n̄ ma kisin nan na ε Ala maxandine nun Yesu Alaa Muxu Sugandixin Niin barakan nin. ²⁰ Bayo n̄ naxan maməma e nūn naxan xəli n̄ ma, n̄ nama yagi fe yo yi mumə. Koni n̄ xa limaniya iki alo waxati danguxine yi alogo yamaan xa Alaa Muxu Sugandixin binya n̄ fati bəndəna fe ra, xa n̄ lu n̄ nii ra, hanma xa n̄ faxa. ²¹ Amasətə Alaa Muxu Sugandixin nan findixi n̄

tan ma dunuja yi gidin na,
sayaan yi findi tənən na n xa.

²² Koni xa n lu dunuja yi,
n nəe wali fajina nde kε nən.
N lan n xa nanse ligə? N
mi a kolon. ²³ Fe firinni itoe
birin xənla n mə: N waxi keli
feni dunujani ito yi, n sa lu
Alaa Muxu Sugandixin fema,
na nan fan ki fapi. ²⁴ Koni
ε tan ma fe ra, a lan n lu n
nii ra fati bəndəni. ²⁵ N to
laxi na ra, n bata a kolon a n
luma nən ε ye alogo ε xa siga
yεen na, ε sewa ε denkeleyani.
²⁶ N mən na xεtε ε fema, ε
Alaa Muxu Sugandixin Yesu
matəxən xun masama nən n
ma fe ra.

²⁷ Koni, ε siga ti kiin xa
lan Alaa Muxu Sugandixina
Xibaru Fajin ma, alogo xa n
fa ε fema, hanma xa n be, n
xa a mε nən fa fala ε xaxili
kedenni, ε səbe soxi ε bode
xən ma denkeleyani Xibaru
Fajina fe ra kii kedenni. ²⁸ ε
nama gaxu ε yengefane yεe ra
mumε! Na a yitama e ra nən
fa fala e halagima nən, a ε
tan kisin kiraan nan xən Ala
barakani. ²⁹ Bayo a bata a
ragidi a hinanni a ε xa la Alaa
Muxu Sugandixin na, ε mən
yi tərə a fe ra, ³⁰ ε lu na yengε
kedenna soε, ε n to naxan soε,
alo ε mən bata a mε kii naxan
yi, han iki n na fari.

2

Yesu raliga fena

¹ Xa Alaa Muxu Sugandixin
sənbε yo fima ε ma, xa a
xanuntenyaan limaniya yo
fi ε ma, xa lanbodeya yo
ε nun Alaa Nii Sarıjanxin
tagi, xa xanuntenyaan nun

kininkinin yo ε yi, ² nba, ε xa
n ma səwan nakamali, ε yi lan
ε bode ma, xanuntenya ke-
denna yi lu ε tagi, e nun xaxili
keden. ³ ε nama fefe ligə yεtε
yigboni hanma wasoni, koni
ε yεtε magodo, ε yi bonne yate
dangu ε yεtεen na. ⁴ ε nama ε
miri ε makone gbansanna ma
fə bonne fan gbeena.

⁵ ε kεjaan xa lu ε bode tagi
alo Alaa Muxu Sugandixinia,
Yesu.

⁶ Alayaan yi a tan naxan yi
a mi na ramara a yεtε yi.

⁷ Koni a yi a mε a yεtε ra,
a yi a yεtε findi konyin na,
a lu adamadiyaan kiini.

A to adamadiyaan sətə,

⁸ a yi xuru Alaa falan bun
han a tin sayaan ma a faxa
wudin ma.

⁹ Na nan a ligaxi,

Ala a ratexi binyeni kore
xənna ma,

a yi xinla fi a ma

naxan gbo xinla birin xa,

¹⁰ alogo naxanye birin kore
xənna ma

naxanye bəxə xənna ma e
nun a bun ma,

e na Yesu xinla mε waxatin
naxan yi,

xinbin birin sinma nən a bun
ma,

¹¹ lenna birin yi a fala

fa fala Alaa Muxu Sugandixin
Yesu nan Marigin na,

Fafe Ala binya feen na.

*ε degε alo kənenna dunuja
yi*

¹² Nayi, n xanuntenne, ε
darixi n ma falan suxε kii
naxan yi n yεe xəri, ε mən
xa a suxu n xanbi dangu na
ra iki, ε yi lu ε kisi feen

nakamale^ε gaxun nun xurux-urunni. ¹³ Amasot^ε Ala nan walima ^ε yi, alogo ^ε jnenigen nun ^ε kewanle xa lan a waxon feen ma.

¹⁴ ^ε feen birin liga hali ^ε nama a findi mawugan nun fe matandin na, ¹⁵ alogo ^ε xa findi s^ontarene ra, ^ε sarijan. ^ε findi Alaa diine ra, fe mi naxanye ra naxanye degema alo sarene kore x^onna ma waxatini ito muxu tinxintare sarijantarene ye, ¹⁶ ^ε nem^a nii rakisin falan naliye. Xa ^ε na liga, n nan n kanbama ^ε yi n^en Alaa Muxu Sugandixin fa l^ox^oni fa fala n ma dunujia yi gidin nun n ma wanla mi findixi fe fuun na.

¹⁷ Hali n faxa ^ε xa, n lu alo minse saraxan naxan nab^ox^onm^a ^ε fe ra, sa ^ε denkeleyaan fari Ala yetagi naxan fan luxi alo saraxana, na n nasewama n^en, en birin yi sewa. ¹⁸ ^ε fan xa sewa na kiini, en lu en bode yi sewani.

Tim^ote nun Epaforodite a fe

¹⁹ N xaxili tixi Marigi Yesu ra, a xa n mali Tim^ote rasige ^ε ma xulen, alogo n tan yeteen bojne xunbel^ε kii naxan yi ^ε xibarune fe yi. ²⁰ Muxu gbete mi n dexon naxan xaminxi ^ε fe ra alo a tan. ²¹ Bonne tonon nan tun fenma e yete xa. E mi Yesu Alaa Muxu Sugandixin gbeen fenma. ²² Koni ^ε yetena a kolon a Tim^ote bata a kejaan mayita toroni, a yi a yete findi Xibaru Fajina walikeen na n dexon alo diin nun a fafe. ²³ N waxi a rasiga feni ^ε ma, n na n ma feene to fixaxi waxatin

naxan yi. ²⁴ N laxi a ra Marigin barakani fa fala n fan yeteen sigama n^en ^ε fema.

²⁵ N bata a miri fa fala a fer^ε mi na fo n m^on xa ngaxakedenna Epaforodite raxete ^ε ma, n wali ke boden nun n yenge so bodena, ^ε naxan nafa n ma, ^ε seene so a yii n mali feen na. ²⁶ ^ε birin to x^onla a ma ki faji! A bata kontofili bayo ^ε bata a furena fe me. ²⁷ N^ondin nan a ra, a fura n^en yati! A yi luxi ndedi a xa faxa. Koni Ala yi kininkinin a ma. A mi kininkininxi a kedenna xan ma, koni n tan fan, alogo na sunun nama sa n ma toron fari. ²⁸ Nanara, n waxi a rasiga feni ^ε ma mafure^ε alogo ^ε na a to waxatin naxan yi, ^ε m^on yi sewa, n bojen yi sa ndedi. ²⁹ ^ε a rasene sewa gbeeni Marigin xinli. ^ε na muxu sifan binya, ³⁰ bayo a yi faxama n^en nun Alaa Muxu Sugandixinwanla fe ra. A yi tinxi a niin fi feen ma alogo a xa n mali ^ε tan yeteen mi yi noe naxan lig^ε.

3

Kisin sot^ofena

¹ Iki, ngaxakedenne, ^ε sewa Marigini. Na mi n tor^oe xa n xete na feene ma n bata yi naxanye sebe ^ε ma nun alogo na xa ^ε ratanga. ² ^ε masiga fe xosixi rabane nun fe jaxi rabane ra, e nun muxun naxanye a falama fa fala xa muxun mi banxulan a mi kisima. ³ Anu, jondin naxan na, en tan nan muxu banxulanxine yeteen na, en tan naxanye Ala batuma a Nii

Sarijanxin barakani, en tan naxanye en kanbama Alaa Muxu Sugandixin Yesu a fe yi, en tan naxanye mi laxi en yete ra.

⁴ Xa n wa, n fan noe le n yete ra nen. Xa bonne e mirixi nen a e noe e yete rakise nen, n dangu ne ra pon! ⁵ Amasoto n banxulan n barin xii solomasexe de loxon nin. Isirayila kaan nan n na, keli Bunyamin bonsanni, Heburune Heburu nan n tan na. N yi biraxi sariyan foxo ra Farisi muxune* kiin ma nun. ⁶ Yahudiya dina xonxonna nan yi n na nun han n yi denkeleya yamaan naxankatama. Fe yo mi yi n ma tinxinna ra sariyan mabinni. ⁷ Koni n yi seen naxanye yatema tonon na, iki n bata ne yate bonon na Alaa Muxu Sugandixin fe ra. ⁸ Koni n feene birin yatexi bonon nan na fe fisamantenni ito a fe ra naxan findixi Alaa Muxu Sugandixin kolon feen na, Yesu n Marigma. Amasoto n bata bono feen birin yi a fe ra. N bata seen birin yate fe fuune ra alogo n xa Alaa Muxu Sugandixin soto, ⁹ n yi lu a tan xa. N mi n yete findima tinxin muxun na n ma sariya suxun xon, koni fo denkeleyaan barakani Alaa Muxu Sugandixin ma. Tinxinyaan na a ra naxan kelixi Ala ma a soto denkeleyaan barakani. ¹⁰ N fa waxyi Yesu kolon feni, e nun senben

naxan a rakelixi sayani, nxu nun a tan yi teroya kedenna kolon, n yi lu alo a tan a sayani ¹¹ alogo n fan xa keli sayani.

Giina han a danna

¹² N munma yelin na birin sote singen, hanma n yi kamali. Koni n yixodehxoxi a fendeni alogo n xa n kontonna rasuxu bayo Alaa Muxu Sugandixin Yesu nan n fan nasuxi. ¹³ Nba, ngaxakedenne, n na a kolon, n munma a soto singen. Koni n fe keden nan nabama iki: feen naxanye n xanbi ra, n bata jinan ne xon. Naxan n yee ra, n kataxi na nan li fe ra iki. ¹⁴ N na n gima, alogo n xa sa a danna li, n yi ariyanna soto, Ala n xilixi naxan ma a Muxu Sugandixin barakani, Yesu.

¹⁵ Nanara, en tan naxanye bata koxo denkeleyani, a lan en birin xa na to na kii nin. Koni xa fe gbete e tan nde kui, Ala na fan nafixama nen na kanna xa. ¹⁶ Na ma, en xun tixi denaxan na, en xa siga yeen na na kii nin.

¹⁷ Ngaxakedenne, e birin xa n tan naliga. Muxun naxanye sigati ki luxi alo nxu gbeena, ne nan xa findi misaala ra e xa. ¹⁸ N bata yi ito fala e xa nun sanja ma wuyaxi, n wugamatooon mon xa a fala e xa iki. Muxu wuyaxi sigati kiina e findixi Alaa Muxu Sugandixin faxa

* **3:5:** Farisi muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. E tan nan e sobe so Nabi Musaa sariyan suxun ma dangu Yahudiyen bonne ra. E mon yi e benbane namunne suxuma kii xodehexeni. E tan yi laxi malekane ra. E mon yi laxi a ra a muxune kelima nen sayani.

wudin[†] xaranna fe yaxune ra.¹⁹ Na muxune e rajañama yahannama nin. E ala nan e fati bəndən sagone ra. E rafeyā feene nan nafan e ma. Dunuja feene nan tun nafan e ma.²⁰ Koni ariyanna dugurenne nan en tan na. En na en nakisimaan nan maməma keli ariyanna yi, en Marigina Yesu Alaa Muxu Sugandixina.²¹ A en fati bəndən sənbətaren maxetəma nən, a lu norɔni alo a gbeena, a yi a liga sənbən na naxan feen birin saxi a nəɔn bun ma.

4

Pəli a maxadina

¹ Nanara, ngaxakedenne, n xanuntenne nun n nafan muxune, naxanye findixi səwan nun xunnayerenna ra n xa, ε lu Marigini gben gben, n xanuntenne.

² Ewodi nun Sintiki, n na ε mafanma, ε lan ε bode ma Marigini. ³ I tan, n lanfana, lannaya muxuna, n bata i maxandi, i xa na naxanle mali amasətə e bata wali n dəxən Yesu a fe Xibaru Fajina fe ra, e nun Kilementi e nun n lanfane birin naxanye xinle səbəxi Nii Rakisin Kitabun kui.

⁴ ε sewa Marigini waxatin birin. N mən xa a fala, ε sewa. ⁵ Muxun birin xa a kolon fa fala ε diŋaxi. Marigin famatən ni i ra!⁶ ε nama xamin fefe ra, koni ε makone fala Ala maxandideni e nun barika birani waxatin birin. ⁷ Nba, Ala bəjəe xunbenla naxan fima, xaxinla mi nəε

naxan famunjε, na ε bəjən nun ε xaxinla kantanma nən Marigini, Alaa Muxu Sugandixina Yesu.

⁸ Nba, dənxən na, ngaxake-denne, feen naxan yo finde nəndin na, fe kəndəna, tinx-inna, sarijnanna, marafanna, binyen feen naxan yo yi, xa sən fajin na a ra, naxan finde tantunna ra, ne xa findi ε miriyane ra.⁹ ε bata xaranna naxanye sətə n na, ε bata naxan mə e nun n kewanle, ε xa ne liga. Nayi, bəjəe xunbenla Ala luma nən ε xən ma.

Pəli a barika birana

¹⁰ N səwaxi Marigini ki fajin

bayo ε mən bata ε jəxə lu n xən. ε xaxili yi n xən nun yati koni ε mi fərə sətə ε xa a yita n na. ¹¹ N mi ito falama ε xa n makoon xan ma fe ra, bayo n bata dari a ra n xa n wasa so n kin-i. ¹² N yiigelitəyaan kolon, n nafulu kanyaan kolon. N bata wundo feni ito kolon fa fala xa n lugoxi hanma xa n kaməxi, xa se gbegbe n yii hanma ndedi, n wasa soxi na yi yiren birin e nun waxatin birin bayo¹³ n nəε feen birin ligə nən Yesu barakani naxan sənbən fima n ma.

¹⁴ Koni hali na, ε bata fe fajin liga ε n mali n ma tərəne yi. ¹⁵ ε tan Filipi kaane fan yatina a kolon, ε Yesu a fe Xibaru Fajina fe mə waxatin naxan yi, n kelimatəna Masedoniya yi, ε tan nan tun n mali dənkələya yamane ye, ε se fajina ndee

[†] **3:18:** Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxa. Yesu sayaan nan habadan nii rakisin fima muxune ma. A faxa wudin yi findi kisin taxamasenna ra.

fi, ε ndee rasuxu. ¹⁶ N yi Tesaloniki taani waxatin naxan yi, sanja ma firin, ε seene rafama n ma n makoon yi naxanye ma. ¹⁷ N mi kiseene xan fenma n yetε xa, koni n waxy nεn ε xa barayin nan sotø. ¹⁸ ε seen naxanye birin soxi Epaforodite yii, n bata e birin masotø, ne bata n makone birin li, e n wasa. A ligaxi nεn alo wusulanna naxan ganma saraxa fajin na, naxan Ala kεnεnxi. ¹⁹ Nba, n ma Ala ε malima ε makoon birin na nεn a nafulu kanyaan xøn Alaa Muxu Sugandixin Yesu barakani. ²⁰ En xa binyen fi en Fafe Ala ma habadan han habadan. Amina.

Xøntøn dønxøna

²¹ ε yama sarijanxin birin xøntøn naxanye Yesu Alaa Muxu Sugandixin. En ngax-akedenna naxanye n fεma be, ne fan ε xøntønma. ²² Yama sarijanxin naxan birin be, ne ε xøntønma, katarabi Romi Manga Gbeena muxune ma.

²³ Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin hinanna xa lu ε yi.

Kolosi Kaane Poli Alaa Falan Naxan Nasiga Kolosi Kaane Ma

Yesu a xeraan Poli kitabu yireni ito rasiga denkeleya muxune nan ma naxanye yi dəxi Kolosi taani. Poli singe xa mi kawandin ba e xa, koni a e fe kolon nen Romi taani, a yi kasoon na denaxan yi. Alaa Nii Sarıjanxin yi kawandina nde fi Poli ma Kolosi kaane xa e nun denkeleya muxune birin xa naxanye dunuya yi.

Kolosi taan yi Efesi taan sogeteden binna nin fo kilo keme firin yate. A luxi alo Poli mi siga na mumε. A fəxərabirana nde, Epafirasi nan siga na, Kolosi kaan nan yi Epafirasi ra, naxan singe sa Yesu a fe Xibaru Fajin nali na taani (Kolosi kaane sora 1.7 nun sora 4.12).

Poli yi kasoon na waxatin naxan yi, yanyina nde Romi taani, Epafirasi yi fa a fala a xa a Kolosi kaane bata kunfa dina gbete xaranna xən. Muxu gbetene bata sa xaranna ti Kolosi kaane xa, e naxa fa fala a xa i wama Ala kolon feni, xa i wama kisi feni, fo i xa sənbə gbetene nan batu, i yi so namun fena nde yi, alo banxulanna nun donse donna tənne nun minseene tənne. E to Poli rakolon na feene ma, mafuren a yi Kitabun yireni ito səbə Kolosi kaane ma, alogo a xa a fala e xa fa fala Ala kisin naxan firma, na sətə a Muxu Sugandixin Yesu nan

xən naxan kamalixi. A yi kədin so Tikiko nun Onesimo yi siga e ma (sora 4.7,9).

A yelin xanbini xəntənna tiyə e nun wali faji kolonna Ala xa (sora 1.1-14), Kitabun yire singen Yesu a mangayaan nan ma fe falama. A naxa, fa fala Yesu sənbən gbo jinanne birin xa, a Yesu nan keden findixi Alaa falan Xibaru Fajin kanna ra (sora 1.15 han sora 2.3). Poli yi falan ti Kolosi kaane xa lan tantanna fe ma muxuna ndee naxan ligama e konni (sora 2.4-25). Dənxən na, a e kawandi lan e kewanle ma e lan e xa naxan liga Alaa Muxu Sugandixin xən, denkeleya kendəni (sora 3.1 han sora 4.6).

A rajanni, a falana nde səbə a kolon muxune ma a yi a rajanna səbə a yətə yiin na, a falani so (sora 4.7-18). Kitabun yireni ito Alaa Muxu Sugandixin tiden yəbama nxu xa ki faji.

¹ N tan Poli, naxan findixi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xəraan na Ala sagoon xən ma, n tan nun en ngaxakedenna Timətə nan kədini ito səbəxi, ² siga ngaxakeden sarıjanxine ma naxanye təgəndiyaxi Alaa Muxu Sugandixin ma Kolosi taani.

En Fafe Ala xa hinanna nun bəjə xunbenla fi ε ma.

Barika birana Ala maxandidi

³Nxu nəma Ala maxandima ε xa, nxu barikan birama Ala xa ε fe ra waxatin birin, en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin fafe. ⁴ Amasətə

nxu bata ε denkelyana fe mε lan Alaa Muxu Sugandixina Yesu a fe ma e nun ε a yama sarijanxin xanuxi kii naxan yi. ⁵ Nanara, ε denkelyaan nun ε xanuntenyaan xunna tixi na yigin nan na naxan namaraxi ε xa ariyanna yi. ε bata na yigin kolon Xibaru Fajin gbee jøndi falana ε li waxatin naxan yi. ⁶ Xibaru Fajini ito bata fa ε ma alo a fama dunuja birin ma kii naxan yi. A fama nεn barakan na, a yiriwa. A na kiin fan yi ε tagi xabu ε jøndin mε løxøni, ε yi Ala hinanna kolon. ⁷ Epafirasi nan ε tan xaranxi, en nafan walike bodena, naxan findixi ε tan xa Alaa Muxu Sugandixina xera tøgøndiyaxin na. ⁸ A tan nan a falaxi nxu xa, Alaa Nii Sarijanxin xanuntenyaan fixi ε ma kii naxan yi.

⁹ Na nan a toxi, xabu nxu na mε løxøni, nxu Ala maxandima ε xa tun! Nxu mafanna tima alogo ε xa kamali Ala sagoon kolonni ε nun fekolonna nun xaxilimayaan birin Alaa Nii Sarijanxin naxan fima. ¹⁰ Nayi, ε nøe sigan tiye nεn alo Marigin waxi a xøn ma kii naxan yi, ε yi a kεnen kiin birin yi. ε sabati ε kewali fajine xøn ε yiriwa Ala kolonni. ¹¹ Nxu møn Ala maxandima alogo ε xa sεnbø gbeen søtø Ala gbee sεnbø nørøxin xøn ma, ε nø ε tunnafanjøe, ε møn yi limaniya. ¹² ε xa barikan bira Fafe Ala xa sεwani bayo a tan nan a ligaxi ε yi ε gbee kεen søtø naxan

kεnenna mangayani yama sarijanxin xa. ¹³ A tan bata en xunba dimin nøøn bun ma, a en xali a rafan dii xemena mangayani ¹⁴ naxan en xunba, a yi en yulubine xafari.

Alaa Muxu Sugandixina

¹⁵ Ala totaren maligan nan a Muxu Sugandixin na. A tan nan dii singen na daala birin yε. ¹⁶ Amasøtø Ala bata seen birin da a tan barakani kore xønna nun bøxøn ma, seen naxanye toma e nun naxanye mi toma, mangayane, kuntigine, nø kanne, e nun sεnbø kanne. Seen birin daxi a tan nan baraka yi a tan xa. ¹⁷ A yi na benun seen birin xa da. Sena ngaan masuxi a tan nan xøn. ¹⁸ A tan nan denkelya yamaan xunna ra naxan luxi alo a fatina. A tan nan habadan muxu singe kelixin na sayani, alogo a xa findi yεeratiin na feen birin yi. ¹⁹ Amasøtø a bata rafan Ala ma a xa a kεna kamalixin birin lu Yesu yi. ²⁰ A møn bata tin, a xa e nun seen birin tagini tøn naxan bøxøn nun kore xønna ma a Muxu Sugandixin barakani. A wunla yi mini a faxa wudin ma alogo a xa bønø xunbenla fi en ma.

²¹ A føløni nun, ε yi makuya Ala ra pon! ε yi ε yetε findi a yaxune ra ε miriyane nun ε kewali jaxine xøn. ²² Koni iki, a bata ε tagini tøn a fati bøndøna sayaan xøn ma, alogo a xa fa ε rasarijanxin na a yetagi. Fe mi fa ε tan yi, a mi fa ε magima. ²³ Koni, fø ε xa lu denkelyaan fari ken,

alogo ε nama makuya Xibaru
Fajin yigin na ε naxan mexi
naxan nalixi daala birin ma
e nun n tan Pɔli findi naxan
wali muxu ra.

Pɔli a wanla

²⁴ Iki, n sewaxi n ma tɔrɔne
yi ε fe ra, bayo na tɔrɔya
dənxən naxanye luxi Alaa
Muxu Sugandixina tɔrɔn
na, n na defema nən n fati
bendəni dənkəleya yamaan
xa naxan findixi a fatin na.
²⁵ Ala nan n findixi dənkəleya
yamana walikəen na, a n xa
Alaa fala kamalixin nali ε ma.
²⁶ Wundon na a ra naxan yi
luxunxi waxati danguxine
yi muxun birin ma, koni iki
a bata a ye makənen a yama
sarijanxin xa. ²⁷ Ala bata tin
a siyane birin yi a wundo fe
tilinxı mamirinxin kolon. Na
wundon ni i ra: Alaa Muxu
Sugandixin luma ε tan yi.
Yigin na a ra, a ε xa nərɔ.

²⁸ Nxu Muxu Sugandixina
fe ralima muxun birin ma,
nxu e kawandi, nxu yi e
xaran fekolonna birin na
alogo nxu xa fa muxun
birin defexin na Alaa Muxu
Sugandixin ma. ²⁹ N walima
a xədexən na na feen nan ma.
N na n səbə so a sənbə gbeeni
naxan walima n yi fangan na.

2

¹ N wama nən ε xa a kolon
a n yənge gbee sifan naxan yi
ε xa e nun Layodise kaane e
nun naxanye birin munma
n gbindin to. ² N yəngən
soma e xa nən alogo e bəjən
xa limaniya, e findi gbindi
kedenna ra xanuntenyanı,
e yi fekolonna kamalixin
sətə xaxilimayani alogo e

yi Alaa wundo feen kolon,
Alaa Muxu Sugandixina,
³ dahamun fekolonna nun
xaxinla birin luxunxi naxan
yi.

⁴ Nba, n na a falama ε xa,
alogo muxu yo nama ε mayen-
den fala naxumene ra. ⁵ Bayo
hali n gbindin mi ε fema koni
n xaxili ε xən. N sewaxi, n
na a to sariyan naxan ε tagi e
nun ε dənkəleya kendəna Alaa
Muxu Sugandixin ma!

Nii nənen defexina Yesu yi

⁶ Nayi, bayo ε bata Marigi
Yesu Alaa Muxu Sugandixin
sətə, ε lu a tan yi. ⁷ ε xa ε
salenna bitin, ε sabati a tan
yi. ε sənbe so dənkəleyani alo
e ε xaranxi kii naxan yi. ε xa
barikan bira Ala xa waxatin
birin.

⁸ ε a liga ε yeren ma.
Nanara, muxu yo nama ε
findi konyin na dunuja fala
naxumene nun mayanfa
feene xən, fata adamane
namunne nun dunuja gele
ma feene ra, naxanye mi ke-
lixi Alaa Muxu Sugandixin.
⁹ Amasətə alaya kamalixin
birin luxi Yesu fati bəndən
nin. ¹⁰ ε fan bata kamali a
tan yi. A tan nan sənbəne nun
nəcəne birin xunna ra.

¹¹ ε bata banxulan Yesu
xən, muxune banxulan
tiin mi naxan na, koni
naxan muxune xərəyama fati
bəndən nafan feene sənbən
bun, Alaa Muxu Sugandixin
naxan ligama. ¹² Amasətə ε
rafu igeni waxatin naxan yi,
ε nun Yesu bata maluxun ε
bode xən ma. ε mən bata
keli sayani ε bode xən ma
dənkəleyaan barakani Ala

senben ma naxan a rakelixi sayani.¹³ Ε faxaxin nan yi a ra nun ε hakene fe ra e nun ε fati bəndən banxulantareyaan ma. Koni iki, Ala bata en hakene mafelu, a ε nun Yesu niin bira ε yi ε bode xən ma.¹⁴ Doli kədin naxan yitənxi en xili ma e nun tənna naxanye yi en halagima, a bata ne ba, a e jan, a e gbangban a faxa wudin fari.¹⁵ Na kiini, Ala bata nə kanne nun senbe kanne yəngε so seene ba e yii, a ti e yεe ra dunuja yətagi alo muxu susine yəngəni, a nən sətə e ma a sayaan barakani a faxa wudin ma.

¹⁶ Nanara, ε nama tin muxu yo xa ε kiti ε donsena fe ra hanma ε minsena hanma sali ləxəna nde, hanma kike nənən malanne, hanma Matabu Ləxəna fe ra.¹⁷ Ne birin findixi fe famatəne nininna nan na naxanye yi fama, konijəndin yətəen findixi Alaa Muxu Sugandixin nan na.¹⁸ Ε nama tin, muxu yo xa ε yalagi wulen yətə magodonı e nun maleka batun xən. Na muxu sifana a kanbama a xiye toxine nan ma fe ra. A lugoxi waso fuun nan na a munadabayaan miriyani,¹⁹ a ba Yesu yi. Anu, a tan nan luxi alo fati bəndən xunna. Yesu barakani fatin birin baloxi, a findi kedenna ra salen seene nun fasane xən, a yi gbo alo Ala waxi a xən ma kii naxan yi.

Xərəyana Yesu yi

²⁰ Xa ε nun Alaa Muxu Sugandixin bata faxa ε bode xən, a yi ε xərəya dunuja

gele ma feene ma, nanfera nayi ε sigan tima alo dunuja gbee muxun nan ε tan na? Nanfera ε tinma e xa tən sifani itoe sa ε ma?²¹ Ε nama a tongo! Ε nama a mato ε lenna ra! Yiin nama din a ra!²² Ne findixi seene nan na naxanye ləma ayi e na rawali waxatin naxan yi. Ne findixi yamarine nun xaranne nan na fata muxune ra.²³ Na yamarine maligaxi fekolonna nan na, fata e karahan batu kiin ma, e nun e yətə magodona, e nun e fati bəndən susu kii xədəxəna, koni senbe mi ne yi, e yi fati bəndən natane xuru.

3

Alaa kirana

¹ Bayo ε nun Alaa Muxu Sugandixin bata rakeli sayani, nayi ε xa ariyanna feene fen, Alaa Muxu Sugandixin dəxi Ala yiifanna ma dənaxan yi.² Ε xa ε miri ariyanna feene ma, ε nama ε miri dunuja feene ma.³ Amasətə ε bata faxa, ε dunuja yi gidin luxunxi Alaa Muxu Sugandixin Alaa xən.⁴ Alaa Muxu Sugandixin na mini kənənni, a tan naxan ε rakisixi, ε fan minima nən a fema a binyeni.

⁵ Nanara, dunuja fe kəbin naxanye ε yi, ε xa ne yiiba: yanga susuna, xəsi feene, kunfa jaxine, waxən fe jaxine, e nun miləntenyana, naxan findixi se batun na.⁶ Sənna sifani itoe nan Ala xələn nafama fala susutarene ma.⁷ Ε tan fan yətəen yi sigan tima na kii nin

nun ε to yi ε dunuja yi gidin ligama e yi.

⁸ Koni iki, ε xa na feene birin yiiba: xələna, bəjəne teena, jaxuna, konbina, e nun fala jaxin naxan minima ε dε. ⁹ Ε nama wulen fala ε bode xa amasətə ε bata muxuya fonna yiiba e nun a kewanle. ¹⁰ Ε mən bata muxuya nənen sətə naxan luma yitənje Ala kolonni han a findi a da muxun maligan na. ¹¹ Na dali nəneni, Girekine nun Yahudiyane, banxulanne nun banxulantarene, xəjnene nun xuluntarene, konyine nun xərəne, ne birin keden Alaa Muxu Sugandixini, fangan naxan yi feen birin yi.

¹² Nanara, bayo Ala bata ε yeba, a ε findi a rafan yama sarijanxin na, ε xa kininkininna nun fanna nun yetə magodon nun limaniyaan nun dijan tongo. ¹³ Ε xa dija ε bode xa, ε ε bode mafelu. Xa nde feen liga a lanfaan na, ε xa ε bode mafelu alo Marigin bata ε mafelu kii naxan yi. ¹⁴ Ε xa xanuntenyaan sa ne fari, naxan e birin dəfema. ¹⁵ Alaa Muxu Sugandixina bəjəne xunbenla xa yiriwa ε bəjəneni. Bayo Ala ε xilixi na nan xən, ε findi fati bəndə kedenna ra. Ε findi wali fajı kolonna ra. ¹⁶ Alaa Muxu Sugandixina falan xa lu ε yi, a jaxunna birin yi, ε yi ε bode xaran, ε yi ε bode kawandi fekolonna birin yi, e nun Yaburi falane nun bətine nun Ala tantun sigi sarijanxine ra. Ε barikan bira Ala xa

ε bəjəneni. ¹⁷ Ε naxan birin ligama hanma ε a fala, ε xa na birin liga Marigi Yesu xinli ε yi barikan bira Fafe Ala xa a barakani.

Denbaya sariyana

¹⁸ Naxanle, ε xuru ε xəməne ma alo a lan jaxanle ma kii naxan yi Marigin yetagi.

¹⁹ Xəməne, ε jaxanle xanu, ε nama jaxu e ra.

²⁰ Diine, ε sətə muxune fala xuiin suxu feen birin yi, amasətə na nan nafan Marigin ma.

²¹ Dii fafane, ε nama ε di-ine raxələ alogo e nama tun-naxələ.

²² Konyine, ε kanne fala xuiin suxu feen birin yi naxanye ε xun na dunuja yi. Ε nama wali e ye xənna gbansan xan yi, alogo ε xa rafan e ma, koni ε wali bəjəne fajın na Marigin binya feen na. ²³ Ε nəma fefe ligε, ε xa a liga ε bəjən birin na alo ε a ligama Marigin xa kii naxan yi koni muxune mi a ra. ²⁴ Bayo ε a kolon, fa fala ε ε saranna sətəma nən Marigin yii, a keən naxan namaraxi a yamaan xa. Ε kanna nan Alaa Muxu Sugandixin na ε walin naxan xa. ²⁵ Naxan na wali tinxitareyani, a tinxitareyaan saranna sətəma nən, bayo Ala mi muxune rafisama e bode xa.

4

¹ Konyi kanne, feen naxan lan, naxan tinxin, ε xa na liga ε konyine xa. Ε a kolon fa fala ε fan kanna ariyanna yi.

Maxadine

² Ε xa lu Ala maxande waxatin birin, ε yi lu ε yεε ra yi, ε barikan bira a xa.
³ Ε mən xa Ala maxandi nxu xa. Nanara, Ala xa nxo falan nasənəya alogo n xa nə Alaa Muxu Sugandixina wundo feen nalideni, n kasoon na naxan ma fe ra. ⁴ Ε xa a mafan, n xa a fala a fixen na alo n lan kii naxan yi.

⁵ Ε sigan ti xaxilimayani denkəleyatarene mabinni, ε fεrε fen waxatine ma. ⁶ Ε falan xa findi hinan fala kenden nan na. Ε xa a kolon ε muxun birin yabima a fajin na kii naxan yi.

Xəntən dənxəne

⁷ Nxu rafan ngaxakedenna Tikiko nan n ma feen birin fale ε xa. Marigina walikε təgəndiyaxin na a ra naxan walima Marigin xa alo n tan. ⁸ N na a rasigama ε ma alogo ε xa nxu kiin kolon, a yi ε ralimaniya. ⁹ En nafan ngaxakedenna, təgəndiya muxuna, Onesimo sigama a fəxə ra. Ε muxuna nde na a ra. Feen naxan danguxi be yi, ε na birin yebama ε xa nən.

¹⁰ N kasorasa bodena Arisitaraki ε xəntənma ε nun Maraka, Baranabasi dunbode. Ε bata yi yamarine mε naxan ma fe ra, xa a fa ε konni, ε xa a rasənε ki faj. ¹¹ Yisa, naxan xili sa Yusutu, na fan ε xəntənma. Yahudiyane tagi ne nan tun walima n xən ma Alaa Mangayana fe ra, ne nan findixi n niini fan muxune ra.

¹² Epafirasi, ε muxuna nde ε xəntən Yesu a walikəna, Alaa Muxu Sugandixina.

A yəngən soma ε xa Ala maxandini waxatin birin, alogo ε xa dəfe, ε yi ε yixədəxə, ε kamali Ala sagoon birin yi. ¹³ N na seren bama a xa, a tərəxi ε fe ra ki fapi e nun Layodise kaane nun Herapolisi kaane. ¹⁴ En nafan muxuna, Luka dandan tiina, ε nun Demasi ε xəntən.

¹⁵ Ε ngaxakedenne xəntən nxu xa naxanye Layodise yi, ε nun Nimifa nun denkəleya yamaan naxan malanna tima a banxini. ¹⁶ Ε na kedini ito xaran ε konni, ε a ligə a xa xaran Layodise kaane denkəleya yamaan xa. Naxan fan kelima Layodise yi, ε na fan xaran. ¹⁷ Ε xa a fala Arikipe xa, ε naxa, “I wanla naxan sətəxi Marigin na, a ligə i yeren ma, i yi a rakamali.”

¹⁸ N tan Pəli nan xəntən dənxəni ito səbəxi n yiin na: Ε nama jinian n ma kasorasaan xən ma.

Ala hinanna xa lu ε xən.

Kədi Singen

Tesaloniki Kaane Ma

Pəli Alaa Falan Kədi Singen Tesaloniki Kaane Ma

Tesaloniki yi findixi Romi manga taan nan na Masedoniya yamanani, Girəki yamanan kəmen fəxəni. Xəra Pəli fa nən na taani a xərayaan sigatiin firindeni, a keli xanbini Filipi taani. A yi dənkəleya muxuna ndee sətə mənni, koni a mi bu na, bayo Yahudiyana ndee yi na, naxanye mi yi tinxi a fe ma. Nayi, fə a xa yi keli nən Tesaloniki taani mafuren, Nanara, a yi siga Beere taani (Xərane 17.1-10). Dənəxən na, a yi fa Kərenti taani, a fəxərabiran Timətə yi sa a li na, a yi Tesaloniki kaane feene yəba a xa. Nayi, Pəli yi kədi singen nasiga Tesaloniki kaane ma. Waxatina nde, a səbə Kərenti taan nin. Fe kolonne a falama fa fala Kitabun yireni ito nan singe səbə benun Ningila Yesu kitabu yire gətəye, a a səbə nən fə nəe fu nun soloferə nəxən Yesu te xanbini kore xənna ma.

Xibarun naxanye fa sa keli Tesaloniki taani, xəraan yi səwa ne fe ra. A barikan birama Ala xa lan na misali fajin nan ma Tesaloniki kaane naxan yitama yamanan muxun bonne ra. A mən a falama a waxy e to feni han (1.1-3.13). Nayi, a e kawandima a e xa e

tunnafan, e mən yi yanfan dənkəleyani Yesu ma (4.1-12). Na xanbi ra, e bata maxədinna naxanye ti lan faxa muxune keli feen ma sayani e nun Alaa Muxu Sugandixin fa feen ma, a yi ne yabi (4.13-5.11). A a kədin najanxi sariyane nun xəntənne nan ma (5.12-28).

Kitabun yireni ito feene nan yəbama lan waxati rəjanne fe ma. A falama dənkəleya muxune xa nən fa fala e xa seren ba, a e xa a kolon a waxatina nde fama, "e sa luma nən Marigin fəma habadan!" (4.17)

¹ Pəli nun Silasi nun Timətə nan ito səbəxi siga Fafe Ala nun a Muxu Sugandixin Marigi Yesu a dənkəleya yamaan ma Tesaloniki taani.

Ala xa hinanna nun bəjəe xunbenla fi ε ma.

Barika birana

² Nxu barikan birama Ala xa ε birin ma fe yi waxatin birin, nxu nəma Ala maxandə ε xa. ³ Nxu nəma Ala maxandə, nxu xaxili ε feene xən: ε dənkəleyaan wanle nun ε xanuntenya wanle nun ε tunnafanna nun ε yigina Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin en Fafe Ala yetagi. ⁴ Ngaxakedenne, ε tan Ala xanuntenne, nxu a kolon fa fala Ala bata ε sugandi. ⁵ Amasətə nxu to Yesu a fe Xibar Fajin nali ε ma, na mi findi falan xan tun na, koni fə sənben nun Alaa Nii Sarıjanxin nun xaxili ragidi kamalixina. Nxu yi sigan tima ε fe ra kii naxan yi ε tagi, ε na kolon. ⁶ ε findi

nen nxu tan nun Marigin naliga muxune ra. Hali ε to tօrօ gbeen sօtօ, ε falan nasuxu nən səwani Alaa Nii Sarijanxin naxan fixi ε ma. ⁷ Na kui, ε bata findi misaala ra dənkəleya muxune birin xa Masedoniya yamanan nun Akaya yamanani. ⁸ Amasətə Marigina falan xuyaxi ayi ε barakan nin, a mi dan Masedoniya yamanan nun Akaya yamanan xan gbansan yi. Koni ε dənkəleyana Ala ma, na feen bata kolon yiren birin yi. Nayi, nxu tan mako mi fa a fala feen ma. ⁹ ε nxu yisuxu kii naxan yi, muxune na falama e nun ε xətətə suxurene fəxətə ra kii naxan yi, ε tubi Ala ma, ε habadan Ala jəndin kanna batu. ¹⁰ ε yi a Dii Xəmən fa feen mame keli kore, Ala bata naxan nakeli sayani, Yesu naxan en xunbama Ala xələ famatəoñ ma.

2

Pəli a xərayana Tesaloniki yi

¹ Ngaxakedenne, ε yetəna a kolon fa fala nxu fa fena ε konni, na mi luxi fuu. ² Nxu bata yi tօrօn nun jaxankatan sօtə Filipi taani, alo ε a kolon kii naxan yi, nxu yi nxu wekile Ala yi, nxu yi Yesu a fe Xibaru Fajin nali ε ma hali muxu wuyaxin to nxu yəngə ε konni. ³ Amasətə nxətə kawandi xuine mi fataxi tantanna ra hanma jənige sarjantarena hanma yanfantenyana. ⁴ Koni Ala to bata nxu kəjaan fəsəfəsə, a yi a falan Xibaru Fajin taxu nxu

ra. Nxu falan tima na kii nin. Nxu mi waxi muxune xan kənən fe yi, koni Ala naxan muxune bəjənən fəsəfəsəma. ⁵ Bayo ε a kolon yati, fa fala nxu mi ε rawalixi wulen matəxətə xuiin xən hanmə nxu mila ε seene xən luxunni. Ala nan nxu seren na. ⁶ Nxu mi binyen fenma muxu yo ra, ε tan hanma ndee gbətəye. ⁷ Alaa Muxu Sugandixina xərane to nxu ra, nxu yi nəs nxətə goronna se nən ε xun ma nun. Koni, nxu findi nən muxu sabarixine ra ε ye, alo dii ngana a diin masuxuma kii naxan yi. ⁸ Nayi, nxu yi tinxi nxətə sabarini nxu xa Alaa falan Xibaru Fajin nali ε ma, nxu yi nxu yətə niin fi ε fe ra amasətə nxu yi ε xanuxi han! ⁹ Nxu ngaxakedenne, ε xaxili lu nxətə yanyin nun nxətə kəeñen wanla nun yəgbaan xən. Nxu na wanla ke nən alogo goronna nama lu muxu yo xun ma, nxu nəma Yesu a fe Xibaru Fajin nalima ε ma waxatin naxan yi.

¹⁰ Nxu seren nan ε ra, e nun Ala fa fala nxu yi sarijanna nun tinxinna nun fetareyaan nin ε tan dənkəleya muxune tagi. ¹¹ ε a kolon fa fala nxu luxi ε keden kedenna birin xətətə nən alo fafan nun a diine kii naxan yi. ¹² Nxu yi ε ralimaniya, nxu yi ε masabari, nxu yi ε mafan a ε sigati kiin xa lan Ala ma, a tan naxan ε xilixi alogo ε xa so a mangayaan nun a binyeni.

¹³ Na nan a ligaxi, nxu luma barikan birε Ala xa waxatin birin. Bayo ε to Alaa falan me nxu ra, ε a rasuxu nən Alaa jəndi

falan yeteeñ na, alo a lan kii naxan yi, naxan walima ε tan denkeleya muxune tagi. E mi a suxu alo muxune falana. ¹⁴ Ngaxakedenne, ε bata Alaa denkeleya yamane raliga, naxanye Yudaya yamanani, Yesu Alaa Muxu Sugandixina muxune. E kon kaane ε tɔrɔ kii naxan yi, Yahudiyane ne fan tɔrɔ nən na kiini. ¹⁵ E tan Yahudiyane nan Marigi Yesu faxa e nun nabine, e yi nxu fan kedi. E mi Ala kənənje mumε! E muxune birin matandima. ¹⁶ E mi tinma nxu xa falan ti siya gbetene xa, alogo e xa kisi. Nayi, e luma e yulubin nan tun fari se han a dεfe. Koni Alaa xələn bata yelin e liye.

Pəli mən waxi e xəntən feni

¹⁷ Nxu ngaxakedenne, wulana nxu masigaxi ε ra waxatidi, koni nxu bɔjən mi masigaxi ε ra. Nxu katan birin tima alogo nxu xa fa ε fema bayo ε to xənla bata nxu suxu han! ¹⁸ Nxu waxi fa feni ε fema, a gbengbenna n tan Pəli bata kata sanja ma firin. Koni Setana yi nxu yikala. ¹⁹ Amasətə nde finde nxu yigin nun nxu səwa xunna nun nxə xunna kenla ra alogo nxu xa matəxən sətə en Marigi Yesu yetagi a na fa waxatin naxan yi, xa ε tan mi a ra? ²⁰ E tan nan nxə binyen nun nxu səwa xunna ra yati!

3

¹ Nxu to mi yi fa nəε legedenna tiye sənən, nayi, nxu yi lan a ma a nxu xa lu Atəna taani, ² nxu yi

en ngaxakedenna Timəte rasiga ε ma, naxan walima Ala xa a Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajin nalideni alogo a xa sa ε sənbə so, a ε ralimaniya ε denkeleyani. ³ Nayi, ε tan muxu yo nama kuisan naxankatani itoe fe ra. Bayo ε tan a kolon a na nan nagidixi en ma. ⁴ Amasətə nxu yi ε fema waxatin naxan yi, nxu yi a falama ε xa fa fala a en naxankatama nən. E na kolon, na nan ligaxi. ⁵ Nanara, n to mi yi fa mame tiyε, n yi Timəte rasiga ε ma alogo a xa sa xibarun sətə lan ε denkeleyaan ma. Bayo n yi gaxuxi fa fala maratantan tiin nama ε ratantan, nxə wanla yi lu ε ma fuuni.

⁶ Koni Timəte baxi fadeni nxu fema, sa keli ε fema. A bata ε denkeleyaan nun ε xanuntenyana fe xibarun nali nxu ma. A naxa, a ε mirixi nxə a fe ma səwani waxatin birin, a nxu to xənla ε ma ki faji alo ε fan to xənla nxu ma kii naxan yi. ⁷ Nanara, nxu ngaxakedenne, hali nxu to tərən nun naxankatani, ε denkeleyana nxu ralimaniyaxi. ⁸ Iki ε bata nxu nii yifan nxu ma, bayo ε mən Marigina kiraan xən gben! ⁹ Nba, nxu lan nxu xa barika biran dan minən yi Ala xa ε fe ra, naxan lanje na səwan yaten ma naxan nxu yi ε fe ra Ala yetagi? ¹⁰ Nxu Ala maxandima kɔeən nun yanyin na han a gbo ayi fa fala a nxu xa ε to, alogo naxan dasaxi ε denkeleyani, nxu yi na rakamali.

¹¹ En Fafe Ala yeteeñ nun

en Marigi Yesu xa kirani ton nxu xa, siga ε fema. ¹² Xanuntenyaan naxan ε tagi e nun naxan ε nun muxun birin tagi, Marigin xa na fari sa, a ragbo ayi alo nxu gbeen kii naxan yi ε tan xa. ¹³ A xa ε bəŋen senbe so alogo fe yo nama lu ε sarijanni en Fafe Ala yetagi, en Marigi Yesu nun a sarijantone birin fa waxatini.

4

Sigati kii naxan Ala kənənxi

¹ Dənxeñ na, ngaxakedenne, nxu ε mafanma, nxu yi ε kawandi Marigi Yesu barakani. ε bata a kolon nxu xən ma ε lan ε xa sigan ti kii naxan yi, ε yi Ala kənən, ε yeteeñ na ligama koni ε mən xa yanfan na kui. ² Bayo ε a kolon nxu yamarin naxan soxi ε yii Marigi Yesu xinli. ³ Ala sagoon ni i ra, ε xa sarijan, ε fata yanga suxun ma. ⁴ ε keden kedenna birin xa ε yete fati bənden suxu kiin kolon sarijanna nun xunna kenli, ⁵ ε nama kunfa fe yalunxine xən alo dənkeleyatarene, naxanye mi Ala kolon. ⁶ Muxu yo nama haken liga, a yi a dənkeleya adamadi boden yanfa feni ito nde yi. Nxu bata yi a fala ε xa nun, nxu yi a makəxə ε xa ken, naxan na ito ndee liga, Marigin na feen saranma na kanna ra nən. ⁷ Amasətə, Ala mi en xilixi a en xa fe sarijantaren liga, koni a en xa sarijan. ⁸ Nanara, naxan na tondi falani itoe suxε, na mi tondixi muxune xan xa,

koni a tondixi Ala nan xa naxan a Nii Sarijanxin fixi ε ma.

⁹ Hali nxu mi se səbe ε ma dənkeleya muxun bonne xanu feen ma, amasətə ε ε bode xanuma kii naxan yi, Ala bata ε xaran na ma. ¹⁰ ε na nan ligama ngaxakedenne birin xa Masedoniya yamanan yiren birin yi. Koni nxu ε mafanma ngaxakedenne, fa fala ε siga yeeñ na na kui. ¹¹ Na xa findi xunna kenla ra ε xa ε lu sabarini, ε yi ε xaxili lu ε feene xən, ε wali, alo nxu ε yamarixi kii naxan yi, ¹² alogo ε sigati kiin xa findi binyen na dənkeleyatarene yε, ε goronna nama lu muxu yo xun ma.

Yesu fa fena

¹³ Ngaxakedenne, nxu mi waxyi ε lu feni kolontareyani muxune fe ra naxanye bata laxiraya, alogo ε nama lu sunuxi alo bonne, yigi mi naxanye ma. ¹⁴ En laxi a ra a Yesu bata faxa, a mən yi keli sayani. Na ma, en mən laxi a ra, a Ala faxa muxune rakelima nən Yesu xən, naxanye yi dənkeleyaxi a ma.

¹⁵ Awa, nxu Marigina falani ito nan tima ε xa: Marigin fa waxatina en tan naxanye lima en nii ra, en tan singe mi tema faxa muxune yee ra. ¹⁶ Amasətə, yamarin na fi xui yitexi gbeeni, maleka kuntigin xuiin na mini, Alaa xətaan na fe, Marigin yeteeñ godoma nən keli kore. Nayi, muxun naxanye faxaxi ε biraxi Alaa Muxu Sugandixin fəxə

ra, ne nan singe kelima sayani. ¹⁷ Na xanbi ra, en tan naxanye na lu en nii ra na waxatini, en birin natema nen ne fema kundani kore mafuren, en sa Marigin nalan kore. En mən yi lu Marigin fema habadan. ¹⁸ Nayi, ε bode ralimaniya falani itoe ra.

5

E yitən Yesu fa waxatin yee ra

¹ Nba, ngaxakedenne, hali nxu mi se sebe ε ma feni itoe ligi waxatine fe ra, ² amasətə ε yetena a kolon yati, Marigin Fa Ləxən ligama nen alo mujaden fama kœen na kii naxan yi. ³ Muxune bəjəe xunbenla nun maratangana fe falama waxatin naxan yi, halagin godoma e xun ma na waxatin yeteen nin, e ratereṇa alo naxanla dii bari kuiin na keli a ra. E mi tangə na ma mumē! ⁴ Koni ngaxakedenne, ε mi fa dimin xan yi sənən, na ləxən yi ε ratereṇa alo mujadena. ⁵ ε birin findixi kənənna nun yanyin muxune nan na. Kœen nun dimin gbee mi en tan na. ⁶ Nayi, en nama xi alo bonne, koni en lu en yee ra yi, en yi en yete suxu! ⁷ Xi xəlitəne xima kœen nan na, dələ minne fan e minma kœen nan na. ⁸ Koni en tan naxanye findixi yanyin muxune rā, en na en yete suxu, en yi xanuntenyaan nun dənkəleyaan findi en kanke ye masansanna ra, en yi en kisi feen yigin findi en xunna makantan yengə so kəmətin na. ⁹ Ala mi en sugandixi a xələn xan xili

yi, koni a en xa kisin sətə en Marigi Yesu barakani, Alaa Muxu Sugandixina. ¹⁰ A faxaxi en xa nən, alogo xa en faxa, xa en lu en nii ra, en xa lu a fema. ¹¹ Nayi, ε lu ε bode ralimaniyε, ε lu ε bode sənbəc soε, alo ε a ligama kii naxan yi iki.

Kawandin nun xəntən dənxəna

¹² Nba, ngaxakedenne, nxu ε mafanma ε xa ne binya naxanye walima a xədəxən na ε tagi, naxanye tixi ε yee ra Marigini naxanye ε rakolonma feene ma. ¹³ ε e yate muxu binyene ra xanuntenyani e wanla fe ra. Lanna xa lu ε tagi.

¹⁴ Ngaxakedenne, nxu ε mafanma ε salantenne maxadi, naxanye tun-naxələxi e ma, ε yi ne ralimaniya, ε sənbətarene mali, ε dija muxun birin xa. ¹⁵ ε a ligi ε yeren ma muxu yo nama fe naxin saran fe naxin na, koni ε kata fe fajin ligadeni ε bode xa e nun muxun birin xa waxatin birin yi.

¹⁶ ε lu səwaxi waxatin birin. ¹⁷ ε Ala maxandi waxatin birin. ¹⁸ ε barikan bira Ala xa feen birin yi. Ala sagoon nan na ra ε xa, ε to Alaa Muxu Sugandixin Yesu yi.

¹⁹ ε nama Alaa Nii Sarıjanxini kala a wanli. ²⁰ ε nama nabiya falane rajaxu. ²¹ Koni ε feen birin fəsəfəsə, ε a fajin namara. ²² ε makuya fe naxin sifan birin na.

²³ Bəjəe xunbenla Ala xa ε rasarijan ε kejaan birin

yi. Ala xa ε xaxinla nun
 ε niin nun ε fati bəndən lu
 fetareyani en Marigi Yesu
 fa waxatini, Alaa Muxu
 Sugandixina. ²⁴ Ala naxan ε
 xilixi, na tinxin, a tan nan na
 ligama.

²⁵ Ngaxakedenne, ε Ala
 maxandi nxu fan xa.

²⁶ Ε ngaxakedenne birin
 xəntən menni ngaxake-
 denyaan xəntənna sunbuni.

²⁷ N bata ε yamari Mari-
 gin xinli, ε kedini ito xaran
 dənkəleya muxune birin xa.

²⁸ En Marigi Yesu Alaa
 Muxu Sugandixina hinanna
 xa lu ε birin xən ma.

Kədi Firindena Tesaloniki Kaane Ma

Pəli Alaa Falan Kədi Firinden Tesaloniki Kaane Ma

Kədin firinden kui naxan səbə Tesaloniki kaane ma, Xəra Pəli xətəma feene ma a bata yi naxan fala a kədi singen kui: Maxədinnə naxan lanxi Yesu fa feen ma. Na feen mən Tesaloniki dənkəleyə muxune yimaxama. Muxuna ndee a falama e yə a na ləxən bata a li (2.2), nde tondima wale na waxati rajanna fe ra, a to yiso, e goronna yi lu se bonne xun ma (3.6-12). Nayi, Kitabun yireni ito səbəxi nən alogo a xa xaxili jaxin ba muxune xunni naxan Tesaloniki dənkəleyə muxune tərəma.

Xəra Pəli falan fələma Ala tantunna nan ma dənkəleyaan nun xanunteyana fe ra, Tesaloniki dənkəleyə muxune naxan yitaxi, a mən Ala maxandima alogo a xa e sənbə so wanli e xilixi naxan ma (1.1-12). Na danguxina, a yi fa Kitabun yireni ito a fala xənna ma, naxan lanxi Alaa Muxu Sugandixin fa feen ma binyeni. Na mi ligama fə muxu makabəxina nde mini kənənni, "Muxu naxina," naxan kelima Ala xili ma a murutə Alaa Muxu Sugandixin xili ma (2.1-12). Naxuyaan waran sənbəna fe ra, a lan dənkəleyə muxune xa e sənbə so e dənkəleyani

Yesu a fe Xibarū Fajini, e yi lu Ala maxandə yə yo yə (2.13-3.5). Xəra Pəli xələxin nan falan tima salantenne ma, a yi a yita e ra bonne walima kii naxan yi alogo e goronna nama lu muxe xun ma (3.6-15). A a falan najanma duban nun xəntənna nan ma (3.16-18).

Kitabun yirena nde naxa, "Xa naxan mi waxi wali feni, hali na kanna fan nama donse don." (3.10) Na falan tima Kitabu xaranne nan xa a e xa a liga e yeren ma a dənkəleyaan mi findixi salayaan na, fə wanla xa kə nən Ala e tixi naxanye ra ləxə yo ləxə.

¹ Pəli nun Silasi nun Timəte nan ito səbəxi Tesaloniki dənkəleyə yamaan ma naxanye bata findi en Fafe Ala nun Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin gbeen na.

² Fafe Ala nun Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun bəjə xunbenla fi ε ma.

Kitina fe Marigin fa waxatini

³ Ngaxakedenne, a lan nən nxu xa barikan bira Ala xa ε fe ra waxatin birin. Na nan daxa amasətə ε birin ma dənkəleyaan gboma ayi kati, e nun ε xanunteyana fan ε bode xa. ⁴Nanara, nxu yetəna ε matəxəma Alaa dənkəleyə yamane tagi ε tunnafanna nun ε dənkəleyana fe ra hali ε to tərəxi bəsənxənyani.

⁵ Na feene a yitama nən a Alaa kitin sa kiin tinxin naxan a ligama ε xa yate

muxu kamalixine ra naxanye soma Alaa Mangayani, ε naxankatani naxan ma fe ra. ⁶ Ala to tinxin, naxanye ε naxankatama, a ne saren fima naxankatan na nən, ⁷ ε tan naxanye naxankataxi, a yi matabun fi ε ma e nun nxu fan. Na ligama nən Marigi Yesu na makenen waxatin naxan yi, keli kore e nun a maleka senbəmane ⁸ təε dege gbeeni. A yi Ala kolontarene saran e fe naxine ra naxanye mi Marigin Yesu a fe Xibaru Fajin falan suxi. ⁹ Ne naxankatama habadan halagin nan na, e ba Marigin yetagi e nun a binye magaxuxina. ¹⁰ Na ligama nən a na fa ləxən naxan yi e tagi, a yama sarijanxin birin yi a binya, e yi kabə a ma naxanye birin dənkəleyaxi. Ε fan taranma nən ne ye amasətə nxu seren naxan ba ε xa, ε la nən na ra.

¹¹ Na kui, nxu Ala maxandima ε xa waxatin birin, alogo, a bata ε xili feen naxan ma, ε xa kamali, ε yi lan na ma. Nxu mən a xandima alogo, ε bata fe fajin naxan birin jənige, e nun ε na wanla naxan ke ε dənkəleyani, Ala xa na birin nakamali a senben xən ma. ¹² Nxu na maxandin tima alogo en Marigi Yesu xinla xa binya ε xən, ε fan yi binyen sətə a tan yi, en ma Ala nun Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina hinanna barakani.

2

Fe naxi rabana fe

¹ Ngaxakedenne, en faan Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin fa feen nan ma iki e nun en malan fena a fema. Nxu ε mafanima, ² xa ε nabiya falana ndee fe me hanma xibaruna hanma kedina naxan a falama Marigin fa ləxən bata a li, ε xaxinla nama mafura yifuye, ε bojən yi mini, hali e naxa a fataxi nxu tan nan na. ³ Ε nama tin muxu yo xa ε mayenden kii yo yi, amasətə na ləxən mi a liyε fə na murute dənxəna a li singen, Xəmə Sariyataren yi makenen, halagin nagidixi naxan ma. ⁴ Muxune seen naxanye birin yatexi “alane” ra, e yi e batu, a a yetə yitema nən, a yi keli ne xili ma. Na kui, a dəxəma nən Ala Batu Banxini, a yi a yetə findi ala ra.*

⁵ N yi ε fema waxatin naxan yi, n yi naxan falama ε xa, ε mi ε yengi dəxi ne xən ba? ⁶ Anu, iki ε a kolon ki fajin, naxan na xəmən makankanxi, alogo a nama mini han a waxatin yi a li. ⁷ Amasətə iki, sariyataraean bata wali fələ wundoni. A luma na kii nin han naxan a makankanxi, na yi ba na singen. ⁸ Na waxatini, Xəmə Sariyataren makenenma nən, Marigi Yesu naxan halagima a de foyen na, a yi a jən a fa feen nərən na. ⁹ Xəmə Sariyataren fama Setana senben barakan nin e nun wule kabanako feene nun wule taxamasenne nun wule

* **2:4:** A mato Daniyeli 11.36 nun Esekiyeli 28.2 kui.

fe magaxuxin sifan birin,
¹⁰ e nun tinxintareyaan sifan
 birin naxanye halagi mux-
 une mayendenma, amasətə
 e mi tinxi jəndin nasuxε, a yi
 rafan e ma, e kisi. ¹¹ Nanara,
 Ala tantanna sənbən nafama
 nən, naxan a ligε e la wulen
 na. ¹² Na birin ligama nən al-
 ogo naxanye mi dənkəleyaxi
 jəndin ma, tinxintareyaan
 nafanxi naxanye ma, ne xa
 makiti.

E sugandixi ε kisi feen nan ma

¹³ Koni ngaxakedenne, Mar-
 igin xanuntenne, fō nxu xa
 barikan bira Ala xa ε fe ra
 waxatin birin, amasətə xabu
 a fələni Ala ε sugandixi ε kisi
 feen na nən a Nii Sarijanxin
 xən naxan ε rasarijanma e
 nun dənkəleyaan xən jəndin
 ma. ¹⁴ A mən ε xilixi na
 nan ma Yesu a fe Xibaru
 Fajin barakani, nxu naxan
 nalixi ε ma, alogo ε xa binyen
 sətə naxan kelima en Marigi
 Yesu Alaa Muxu Sugandix-
 ini. ¹⁵ Nayi, ngaxakedenne,
 nxu xaranna naxanye radan-
 guxi ε ma, a na findi kawandi
 xuiin na hanma səbenla, ε ne
 suxu, ε lu e yi ken!

¹⁶ En Marigi Yesu Alaa
 Muxu Sugandixin yetəen nun
 en Fafe Ala naxan en xanuxi,
 a habadan bəjəe xunbenla
 nun yigi fajin fi en ma
 a hinanni, ¹⁷ na Ala xa ε
 ralimaniya ε bəjəni, a ε sənbə
 so wali fajin nun fala fajini.

3

E Ala maxandi nxu xa

¹ Dənxən na, nxu ngaxake-
 denne, ε Ala maxandi nxu

xa alogo Marigina falan xa
 xuya ayi, a yi binya alo a ε
 konni kii naxan yi, ² alogo
 nxu xa xunba muxu kobine
 nun muxu jaxine ma, bayo e
 birin mi dənkəleyaxi.

³ Koni Marigin tinxin, a ε
 sənbə soma nən, a yi ε ratanga
 Fe Naxin Kanna ma. ⁴ Nxu
 laxi ε ra Marigini, fa fala nxu
 ε yamarixi naxan na, ε na lig-
 ama iki, ε mən luma nən a ligε.
⁵ Marigin xa ε bəjən ti Alaa
 xanuntenyaan nun a Muxu
 Sugandixina tunnafanna ra.

Wanla tənəna

⁶ Ngaxakedenne, nxu ε
 yamarima Marigi Yesu xinli,
 Alaa Muxu Sugandixina, ε
 makuya ε ngaxakedenne
 birin na naxanye bata e yetε
 lu salayani, e mi sigan tima
 xaranne xən ε naxanye sətəxi
 nxu yii. ⁷ ε yetəna a kolon
 a lan ε xa nxu raliga kii
 naxan yi. Amasətə nxu mi yi
 salayaan xan yi ε konni. ⁸ Nxu
 mi muxu yo a donse don nxu
 mi a sareñ fi, koni nxu tin nən
 tərən nun xadanna ma, nxu
 wali kəeñen nun yanyin na,
 alogo nxu goronna nama lu
 ndenden xun ma. ⁹ Na mi na
 ra fa fala nxu mi nəe na sətə ε
 yii, koni alogo ε xa misaala
 tongo nxu ma. ¹⁰ Amasətə,
 nxu yi ε fəma waxatin naxan
 yi, nxu ε yamari nən fa fala
 naxan yo mi tinqə wale, na
 nama a dəge.

¹¹ Anu, nxu bata a mə
 a muxuna ndee ε ye,
 salantenne nan ne ra, e mi
 walima fə e to fe yibasanni.
¹² Nxu bata na muxune
 yamari, nxu yi e ralimaniya

Marigi Yesu xinli, Alaa Muxu Sugandixina, a e xa e raxara, e wali alogo e xa e balon sətə.

¹³ ε tan, ngaxakedenne, ε nama tagan fe fajin nabε.

¹⁴ Xa muxuna nde mi tin falani itoe suxε nxu naxanye səbəxi, ε na kanna rakərəsi, fefe nama lu ε tan nun na kanna tagi, alogo a xa yagi.

¹⁵ Koni ε nama a yatε ε yaxun na, koni ε a rakolon alo ε ngaxakedenna.

Xəntən xuine

¹⁶ Ala xa Marigin bəjəe xunbenla kanna xa bəjəe xunbenla fi ε ma waxatin birin nun kiin birin yi. Marigin yi lu ε birin xən. ¹⁷ N tan Pəli yətəen nan xəntən xuini itoe səbəxi. N ma taxamasenna nan ito ra n ma kədine birin yi, n yii funfun ni ito ra.

¹⁸ En Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina hinanna xa lu ε birin xən.

Kədi Singen

Timote Ma

Pəli Alaa Falan Kədi Singen Timote Ma

Yahudiyane nan yi Timote nga ra, a findi nən dənkəleya muxun na, Gireki kaan nan yi a fafe ra. Pəli Timote kolon a xərayaan sigatiin firinden nin, a to Lisitire taan li, Asi yamana fonni dəanaxan xili iki a Turiki (Xərane 16.1-3). Fələ na loxən ma, Timote yi findi Xera Pəli fəxərabira kendən na. A tan nan yi biraxi a fəxə ra a xərayaan sigatiin wuyaxi yi. Na nan yi a ra, Pəli yi Timote rasigama taane yi fena nde ra sanja ma wuyaxi a xa sa yamaan mali dənkəleyani. Nanara, sanja ma wuyaxi a xinla toma Xərane Kəwanle Kitabun yiren kui. Na misaala ndee nan itoe ra: Xərane 17.14-15, 18.5, 19.22. A xinla mən toma Pəli a kitabune kui. Na misaala ndee nan itoe ra: Kərenti Singen 4.17 nun 16.10-11 e nun Filipi Kaane 2.19-24 nun Tesaloniki Singen 3.2-6 e nun gətəye fan na. Kədi firinna naxanye səbəxi Timote ma e nun naxanye səbə Tito ma, muxune e xili bama fa fala: "Yəeratine Kitabu Yirene" amasətə e kiraan nan yitama dənkəleya yamaan yəeratine ra.

Kədi singen naxan səbə Timote ma, na fe dəxə saxan kendə nan yitama: A singena a dənkəleya yamaan nakolonma lan wule dinane ma naxanye Yahudiyane

dinan nun suxure feene xaxinle əasanma. Na wule dinane yi muxune xaranma nən a dunuňa yi seene birin naxu. E mən naxa a muxun kisin sətəma wundo kolonna nan xən ma, naxan namaraxi e xarandii dando xa. E mən tənne dəxəma futu xidin na e nun donsena ndee. Kitabun yireni ito mən yamarine fima lan Ala Batun malanne ma, e nun dənkəleya yamaan yəba kiin nun a kuntigine kəwanle fe. Dənxən na a maxadi xuine nan tima Timote xa lan a wanla kii ma, a mən yi a yengi dəxə dənkəleya muxune xən, alogo a xa "findi Alaa Muxu Sugandixina walikə fajin na." (4.6)

¹ N tan Pəli, Yesu, Alaa Muxu Sugandixina xəraan nan ito səbəxi, fata en nakisimana Alaa yamarin na, e nun Yesu, Alaa Muxu Sugandixina, en yigina.

² N na a səbəma Timote ma, n ma diin yətəna dənkəleyani. Fafe Ala nun en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun kininkininna nun bəyə xunbenla fi i ma.

Wule dinane fe

³ N yi i mafanma kii naxan yi, n kelimatəna siga Masedoniya yamanani, n mən waxi a xən, i xa lu Efesi taani alogo i xa mən kaana ndee yamari e nama fa xaran gətəye ti yamaan xa. ⁴ A e xa ba kankanjə taline ma, e nun e benbəne xinle fəsəfəsən naxan mi յanma. Na fe matandine nan nakelima. E mi Alaa wanla kəma dənkəleyani. ⁵ N yamarini ito

fi nən alogo xanuntenyaan xa gbo ayi naxan kelima bəjəe sarijanxin nun nii fajin nun dənkəleya kəndəni.⁶ Muxuna ndee bata masara, kiraan yi lo ayi e ma e bira fala fuune fɔxɔ ra.⁷ E waxi a xən ma, e xa findi sariya karaməxəne ra, koni e naxan falama, e a rali e səbəen yetəen na, e mi na kolon mum!

⁸ En na a kolon fa fala sariyan fan, xa a rawalima a sariya kiin ma. ⁹ En mən a kolon fa fala sariyan mi saxi tinxin muxune xan ma fe ra, koni sariya kalane nun muxu murutexine nun Ala kolontarene nun yulubi kanne nun sarijantarene nun dina susutarene nun fafa faxane nun nga faxane nun faxa tiine¹⁰ e nun yanga susxune nun xəmən naxanye kafuma xəmənə xən e nun konyi matine nun wule falane nun wule sere baane e nun feen naxanye birin xaran kəndən matandima.¹¹ Xaranni ito lanxi Ala barakan kanna falan Xibaru Fajin nərən nan ma, a naxan taxu n na.

Pəli a barika birana

¹² N barikan birama en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa naxan n sənbə soxi amasətə a bata n yate tinxin muxun na, a yi n tongo a walikəen na. ¹³ Hali n to bata yi a rayelefu, n yi a naxankata, n yi a rafeya. Koni a bata kininkinin n ma amasətə n ne ligaxi kolontareyaan nun dənkəleyatareyaan nin.

* **1:20:** Yanyina nde, na bunna nəen fa fala a ne kedi nən keli dənkəleya yamaan ye.

¹⁴ En Marigin yi a hinan gbeen nagodo n ma han a yi dənkəleyaan nun xanuntenyaan fi n ma, naxan kelixi Yesu Alaa Muxu Sugandixin ma. ¹⁵ Nəndin nan falani ito ra, en birin xa la naxan na, fa fala Yesu Alaa Muxu Sugandixin faxi dunuja yi yulubi kanne nan nakisi fe ra. N tan naxu dangu e birin na. ¹⁶ Koni a yi kininkinin n ma, alogo Alaa Muxu Sugandixin Yesu xa a dija gbeen yita n tan yulubi kan naxin xən, a findi misaala ra dənkəleya muxune xa, naxanye habadan nii rakisin sətəma. ¹⁷ Nba, habadan mangana, niin kanna nun totarena, Ala keden peena, gboon nun binyen xa fi na ma habadan han habadan! Amina.

¹⁸ N ma diin Timote, n bata na yamarin fi i ma, naxan fataxi nabiya falane ra naxanye fala lan i ya fe ma, alogo i xa na suxu, i yi nō yəngə fajin soe. ¹⁹ I xa lu dənkəleyaan nun nii faniyani. Muxuna ndee bata ne rabejin, e dənkəleyaan yi nən alo kunkin na godo igen bun. ²⁰ Humeneyo nun Alesandire na muxune ye. N bata ne lu Setana xa,* alogo e xa xaran fa fala e nama Ala rayelefu.

2

Tagi yitənna ε nun Ala tagi
¹ N na ε mafanma fe singen naxan ma, ε Ala mafan, ε yi

a maxandi, ε Ala maxandi muxune xa, ε barikan bira a xa muxun birin ma fe ra,² mangane nun yeeratine birin, alogo en ma dunuja yi gidin xa findi bɔŋe xunbenla nun xaxili saan na en xa, Ala kolonna nun binyeni.³ Fe fajin nan na ra naxan lan Ala yee ra yi, en nakisimana,⁴ naxan waxi a xən ma muxune birin xa kisi, e yi nɔndin kolon.⁵ Bayo Ala keden peen na a ra, e nun tagi yitən keden peena Ala nun muxune tagi, naxan findixi adamadiin na Yesu Alaa Muxu Sugandixina,⁶ naxan a yete fi muxune birin xunba seen na, naxan findi sere nɔxɔyaan na a waxatini.⁷ Nanara, n tan yeteen findixi xeraan nun kawandi baan na e nun karamɔxən naxan siyane xaranma denkeleyaan nun nɔndin ma. Nnɔndin nan falama, wulen mi naxan na.

⁸ Nanara, n waxi a xən ma muxune xa Ala maxandi yiren birin yi, e yi e yii sarijanxine ti Ala xa. Xəlon nun matandin yi ba e tagi.

Naxanle lan e xa naxan liga

⁹ Na kiini, naxanle xa e maxidi ki fajini xurun nun yete suturani. E nama e yete rayabu e xunna denbexin nun xəmaan nun gəmə tofajine nun dugi sare xədexene ra.¹⁰ Koni e xa rayabu e kewali fajine nan xən, alo a lan naxanle ma kii naxan yi naxanye a falama e Ala binyaxi.¹¹ Naxanle

xa xaran sabarin nun xuru kendəni.¹² N mitinŋe naxanla xa xaranna ti, a yi nɔn sətɔ xemən fari. A xa sabari.¹³ Amasotɔ N Benba Adama nan singe daxi, na xanbi ra Nmahawa.¹⁴ Setana mi n benba Adama xən nakunfa, fə a naxanla, a yi findi yulubitɔɔn na.¹⁵ Koni Ala naxanle ratangama e dii barini, xa e lu dənkeleyaan nun xanuntenyaan nun sarijanna nun xuruni.*

3

Denkeleya yamane yeeratine fe

¹ Nɔndin nan falani ito ra: Xa muxuna nde waxi findi feni denkeleya yamaan xunmatoon na, a waxi wali fajin nan xən.² Nayi, denkeleya yamaan xunmatoon xa findi sɔntaren na, naxalan keden kanna, a xa findi yete suxun nun muxu xuruxin nun muxu suturaxin nun xəŋe yisuxun nun xaran tiin na.

³ A nama findi dələ minna ra, hanma naxan bɔŋe mafura tə, koni a xa findi muxu diŋaxin nun fe yitənna ra, a nama findi gbeti xənxaŋna ra.⁴ A xa a yengi dəxə a denbayaan xən ki fajin, a yi a diine suxu xurun nun binyen birin yi.⁵ Bayo xa muxun mi fatan a yetena denbayaan suxə a fajin na, na a yengi dəxəma Alaa denkeleya yamaan xən ma di?⁶ A nama findi muxu tubixi nənen na, alogo a nama a waso ayi, e nun Yinna

* **2:15:** Yireni ito bunna mən nəe finde ito nan na: Koni Nmahawa rakisima nən a to bata diine bari, xa e lu denkeleyaan nun xanuntenyaan nun sarijanna nun xuruni.

Manga Setana yi yalagi na fe kedenna ra.⁷ A mən xa findi xili fajni kanna ra dənkeleyatarene tagi alogo muxune nama a mafala, a susu Yonna Manga Setana luti ratixin na.

Dənkeleya yamaan mali tiine

⁸ Muxun naxanye findima dənkeleya yamaan mali tiine ra, ne fan lan na kiini. E xa findi muxu binyen na. E nama findi nafigine ra hanma dələ minne. E nama tənən fen mayifuni.⁹ E xa dənkeleyaan wundon namara e səndəmə fixəni.¹⁰ Fə e kəjaan xa fəsəfəsə nən singen. Na xanbi ra, xa fe mi e ra, e nəe fində nən dənkeleya yamaan mali tiine ra.¹¹ Mali ti naxanle fan lan na kiini. E xa findi naxalan binyaxine ra, e nama dari fala naxine tiyə, e xa e yetə suxu, e təgəndiya feen birin yi.¹² Dənkeleya yamaan mali tiine xa findi naxalan keden kanne ra, e yi e yengi dəxə e diine nun e tandem xən a fajin na.¹³ Amasətə naxanye dənkeleya yamaan malima ki fajni, ne nan xunna kenla tiden sətəma, e nun yigi gbeena dənkeleyani Yesu Alaa Muxu Sugandixin ma.

¹⁴ N kədini ito səbəxi i ma xaxili ragidin nin fa fala a mi fa buma n fa i konni.¹⁵ Koni xa n bu, i mən a kolonjə nən i lan i xa sigan ti kii naxan yi Alaa denbayani, naxan findixi habadan Ala dənkeleya yamaan na, naxan findixi nəndin sənbətənna nun a bətən saxin na.¹⁶ Nəndin

naxan na, Ala kolonna wundo feen gbo, na ni i ra: A bata makənen fati bəndəni, Alaa Nii Sarıjanxin yi a tinxinyaan mayita, malekane yi a to, a fe kawandin yi ba siyane tagi muxune yi dənkeleya a ma dunuŋa yi, a yi rate binyeni.

4

Wule karaməxəne fe

*Yoni Firinden 4.1-3 Koləsi
2.16-23 Timote Firinden 2.4-6*

¹ Alaa Nii Sarıjanxin bata a fala a fixən na, a muxuna ndee xətəma nən dənkeleyaan fəxə ra waxati rajanne yi, e bira Setanaa jinan yanfantenne nun e xaranne fəxə ra.² E tinma nən e yi mayenden wulen kawandi baane filankafuyaan xən, naxanye səndəmə xədəxə alo təe laruna.³ Na muxu sifane tənna dəxəma futu xidi feen na nən e nun donseen sifana ndee, Ala naxanye da alogo dənkeleya muxune xa e rasuxu barika birani, naxanye nəndin kolon.⁴ Amasətə Ala seen naxanye birin daxi, e birin fan. A mi lan muxu yo xa a mə ne ra, xa e birin nasuxu barika birani.⁵ Amasətə Alaa falan nun en ma Ala maxandin ne rasarıjanma nən.

Yesu a walikə fajina fe

⁶ Xa i ngaxakedenne kawandi na feene ma, i findima nən Yesu Alaa Muxu Sugandixina walikə fajin na, dənkeleya falan nun xaran fajin yi findi i balon na

i biraxi naxanye fɔxɔ ra.
⁷ Koni xete dina suxutare falane nun naxalan fonne taline fɔxɔ ra, i yi i xaran Ala kolonna ma. ⁸ Fati maxədəxən tənən na ndedi, koni Ala kolonna tənən gbo waxatin birin. Amasətə a iki nun habadan nii rakisin sətəma nən. ⁹ Nəndin nan falani ito ra, en birin xa la naxan na: ¹⁰ En tərəma, en yi en yixədəxə, bayo en to bata en yigin sa habadan Ala yi, adamadiine birin nakisimana, a gbengbenna dənkəleya muxune.

¹¹ I lan i xa yamaan yamari na feene nan ma, i yi e xaran ne ma. ¹² I nama tin muxu yo yi yo i ma i ya foningeyani, koni findi misali fajin na dənkəleya muxune xa i fala ti kiin nun i fe raba kiini xanntenyaan nun dənkəleyaan nun sarijanni. ¹³ I lu Alaa falan xaranje muxune xa, i kawandin ba, i xaranna ti han n fa. ¹⁴ Ala i kixi kiseen naxan yi fata nabiya falana nde ra, dənkəleya yamaan fonne to e yiine sa i xunni, i nama i tunnaxələ na bun ma.* ¹⁵ I yengi dəxə feni itoe xən, i lu e fari alogo birin xa i sigati kiin to. ¹⁶ I yətə rakərəsi, e nun i ya xaranna. I tunnafan feni itoe yi amasətə xa i na ligi, i kisin sətəma nən i yətəen xa e nun naxanye na e tuli mati i ra.

5

Dənkəleya muxune masuxu

kiina

¹ I nama xəmə fonna maxadi a xədəxən na, koni a ralimaniya alo i baba na a ra, e nun banxulanne fan alo i xunyəne nan e ra. ² E nun naxalan fonne fan alo i nga. E nun sungutunne fan alo i xunyəne sarijanna birin yi.

³ I xa kaja gilene binya a gbengbenna naxanye luma kedenyani. ⁴ Koni xa diine hanma mamandenne kaja gilən naxanye yii, fə ne xa e Ala kolonna yita na kaja gilene nan singe ra, e yi e nəxə lu e xən, e yi e fonne saran e wali fajin fonne ra, bayo na nan nafan Ala ma. ⁵ Kaja gilən naxan keden a ra, a yigin saxi Ala yi, na luma Ala maxandə nən kəeen nun yanyin na. ⁶ Koni kaja gilən naxan biraxi a yətə rafan feene fɔxɔ ra, hali a to a nii ra, a faxaxin na a ra. ⁷ I xa e yamari na ra alogo e xa findi səntarene ra. ⁸ Xa muxun mi a kon kaane mali katarabi a denbayaan ma, na bata a mə dənkəleyaan na. Na kanna naxu dənkəleyataren xa.

⁹ Kaja gilən naxan xinla lan a səbə dənkəleya yamaan kaja gilene xinle yə fə naxan bata jee tonge senninna sətə, e nun naxan yi dəxi xəmə kedenna xən ¹⁰ naxan kolonxi a wali fajine xən dii xuru feen kui hanma xəjə yigiyana a konni hanma yama sarijinxin sanne maxa fena* hanma tərə muxune mali fena hanma bira fena wali fajin birin fɔxɔ ra.

* 4:14: E e yiine sa a xunni Ala maxandini alogo e xa a ti wanla nde ra. * 5:10: Men kaane xəjə yisuxu kiina nde nan ito ra.

11 Koni kaja gile naxanye munma fori i nama ne xinle sebə bayo e waxən feene nəe e raxetə nen Alaa Muxu Sugandixin foxəra, futu xənla yi e suxu. 12 Nayi, e finde yulubi tongon na nən bayo e bata e layiri tongoxi singen kala. 13 Na mən xanbi ra, bayo wali mi e ma, e luma nən sigə banxine də ra. E nafigiyaan sa walitareyaan fari, e lu muxune mafale, e feen fala naxanye mi daxa. 14 Nanara, a xəli n ma kaja gile sungutunne mən xa dəxə xəmə taa yi, e diine bari, e yi e yengi dəxə e denbayaan xən, alogo e nama fərə yo fi en yaxun ma a fala naxin ti. 15 Amasətə kaja gilena ndee bata kiraan fata, e bira Setana foxy ra. 16 Koni xa kaja gilena ndee dənkəleya naxanla nde a denbayani, a xa ne goronna tongo. E nama findi dənkəleya yamaan goronna ra, alogo dənkəleya yamaan xa nə kaja gilene maliyə naxanye luxi kedenyani.

17 Dənkəleya yamaan fonna naxanye tixi yamaan yee ra ki fajı, ne lan e xa xunna kenla dəxəde firin nan sətə, a gbengbenna naxanye kawandin bama, e nun naxanye xaranna tima. 18 Amasətə Kitabun naxa, “I na ningen ti malo bodonna ra, i nama a deen xidi.” A mən naxa, “Walikeen lan nən a yi a saranna sətə.”[†] 19 Xa muxune dənkəleya yamaan fonna nde tənegəma, i nama

i tuli mati fə xa sereya firin hanma saxan bata mini a ma. 20 Naxanye bata yulubin ligə, ne sənna xa fala birin yetagi, alogo bonne fan xa gaxu. 21 N bata i yamari Ala nun Yesu a Muxu Sugandixin nun maleka sugandixine yetagi, a i xa kawandini itoe suxu. I nama muxu yo rafisa e bode xa i kewanle yi. 22 I nama kejən i yiin se muxune xunna ma Ala maxandini e ti feen na Alaa wanla ra, i yi i yetə findi yulubi tongo feren na muxune xa. Lu i ya sarijanni.

23 I nama lu igen gbansanna minje, koni i xa manpana ndedi basan a ra alogo i kuiin xa bərəxə, bayo i furama waxatin birin.

24 Muxuna ndee yulubine makenənma nən benun e xa kiti yiren li. Ndee gbeene kolonma e xanbi nən. 25 A na kii nin, wali fajine makenənma nən hali naxanye mi ligaxi kənenna ma, ne mi nəe luxunjə.

6

Sariyana dənkəleya muxune xa

¹ Dənkəleya muxun naxanye konyiyaan bun ma, ne lan e xa e kanne binya kiin birin yi alogo Ala xinla nama rayelefu e nun nxə xaranna. ² Konyin naxanye kariye findixi dənkəleya muxune ra, na konyine nama e kanne rayelefu e to findixi dənkəleya muxune ra. Koni fə e xa wali nən e xa dangu

[†] 5:18: A mato Sariyane 25.4 nun Kərenti Singen 9.9 nun Matiyu 10.10 kui.

bonne ra bayo d^{en}keleya
muxune nan e wanla t^{on}on
s^{ot}oma, e xanuntenne.

*Wule dinane nun nafulu
x^{on}x^{on}ne*

I xa muxune xaran feni
itoe ma, i yi e ralimaniya.
³ Xa muxu yo xaran gbete
tima, a mi bira en Marigi
Yesu Alaa Muxu Sugandixina
fala k^{end}ene f^{ox}o ra, e nun
Ala kolonna xaranna, ⁴ na
kanna rafexi wason nan
na, a mi sese kolon. Fe
matandine rafan a ma naxi
ra e nun s^{on}x^o s^{on}x^one falane
bunne ma. Na nan fama
mil^{en} nun lantareyaan nun
marayelefun nun sike naxine
ra, ⁵ e nun y^{en}ge nantarene
muxu xaxili yifuxine tagi,
j^{ond}in mi naxanye yi, nax-
anye yengi a ma fa fala a Ala
kolonna findixi nafulu s^{ot}e
feren nan na.

⁶ Anu, t^{on}o gbeen nan Ala
kolonna ra, xa en na en wasa
so en yii seene yi. ⁷ Amas^{ot}_o
en mi faxi sese ra en yii
dunujani ito yi, en m^{on} mi
sigan sese ra en yii. ⁸ Nayi, xa
donseen nun dugina en yii,
en na en wasa so ne yi. ⁹ Koni
naxanye waxi findi feni
nafulu kanne ra, ne birama
nen tantan feene yi, e suxu
luti ratixin na e nun kunfa
xaxilitare naxi wuyaxin nax-
anye muxune rasinma halagin
nun b^{on}oni. ¹⁰ Amas^{ot}_o
gbeti x^{on}x^{on}na nan fe naxine
birin binla ra. Nde bata
mila gbetin x^{on}, e masiga
denkeleyaan na, e k^{ont}fili fe
wuyaxi ti e y^{et}e ma.

¹¹ Koni i tan Alaa mux-
una, i gi na feene ma. I

tinxinna nun Ala kolonna
nun denkeleyaan nun xanuntenyaan
nun tunnafanna nun limaniyaan fen. ¹² I
denkeleyaan geren fajin so.
I habadan nii rakisin suxu,
i xilixi naxan ma, i i tixi
sereya fajin naxan na sere
wuyaxi yetagi. ¹³ N na i
yamarima Ala yetagi naxan
niin fima niimaseen birin
ma, e nun Yesu Alaa Muxu
Sugandixin yetagi naxan sere
fanin ba Pensi Pilati yetagi,
¹⁴ i xa yamarini ito suxu
sontareyaan nun fetareyani,
han en Marigi Yesu Alaa
Muxu Sugandixin yi mini
kenenni waxatin naxan yi.
¹⁵ Na rabama a waxatin nin
Ala naxan saxi,
Ala Barakan Kanna,
Kuntigi Keden Pena,
Mangane Mangana,
Marigine Marigina.

¹⁶ Niin Kan Keden Pena
naxan konna ken^{en} gbeeni
muxe mi e masoe kenenna
naxan na,
muxe munma naxan to,
a m^{on} mi noe toe.
Binyen nun senben xa fi a ma
habadan! Amina.

¹⁷ Yamarini ito fi waxatini
ito nafulu kanne ma, a e
nama waso ayi, a e m^{on}
nama e yigi sa nafunli naxan
janma, koni e xa a sa Ala yi
naxan en kima seen birin
yi fonisireyani alogo en xa
lu sewani. ¹⁸ E xa fe fajin
naba, e kewali fajine yi findi
e nafunla ra, e bodene ki
fonisireyani. ¹⁹ Na kiini, e
nafulu kend^{en} namarama
nen e y^{et}e xa y^{en} na, e nii
rakisi yeteen s^{ot}.

²⁰ Timote, seen naxan
taxuxi i ra, na kantan ki
faji. Fala fuune nun dina
suxutare falane, i ne lu
na, e nun wulen naxan
yatexi fe kolonna ra naxan
en matandima. ²¹ Ndee
bata tubi na ma, e masiga
denkeleyaan na.

Alaa hinanna xa lu ε xɔn.

Kədi Firindena Timote Ma Pəli Alaa Falan Kədi Firinden Timote Ma

Kədi firinden naxan səbə Timote ma, na səbə Romi taan nin (1.17). Pəli suxu nən a sa kasoon na kii xədəxəni (2.9) a yi lu a danna (4.10,16), a yi kawandi falani itoe səbə a fəxərabira kəndən ma xanuntenyani (1.2).

Xərana a falan fələma Ala tantunna nan ma lan Timote a xanuntenyaa nun a dənkəleyaan ma. Hali tərə gbeen nun matandin to xun tixi Yesu a fe Xibaru Fajin nali muxune ma, a Timote yamarima a xa a sənbə so, a yi yəngən so wəkileni “alo Alaa Muxu Sugandixina sofa tinxinxina” (1.3 han 2.13). A a rakolonma a a xa a liga a yeren ma muxune fe yi naxanye fala fuune tima a findi matandin na e nun sənxə sənxən naxanye tənə mi na, naxanye dənkəleyaan makuyama muxune ra. A yi a fala a xa, a a xa lu alo a tan yetəna, a yi lu tinxinni alo Kitabuna a falaxi kii naxan yi, Timote naxan xaranxi xabu a banxulan pəre waxatini (2.14 han 4.5). A kədin najanna ra, xərana a yetəna mantərəne nan ma fe falama, a yi Ala tantun naxan yi a malima (4.6 han 22).

Xəra Pəli gerenna so nən Yesu a fe Xibaru Fajin nalideni han a siimayaan

najanna (4.7). Kitabun xaran muxune fan lan nən, e yi na gerenna so, dənkəleyaan nun dijan nun xanuntenyaa nun sənbə soni, hali e mi gaxu Setana yee ra.

¹ N tan Pəli, naxan findixi Yesu Alaa Muxu Sugandixina xəraan na Ala sagoon xən ma alogo Ala en tuli saxi nii rakisin naxan na Yesu Alaa Muxu Sugandixini, n xa na rali, n tan nan ito səbəxi, ² n yi a rasiga n nafan dii xəmən Timote ma.

Fafe Ala nun en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun kininkininna nun bəjəe xunbenla fi i ma.

Barika biran nun kawandina

³ N walima Ala naxan xa bəjəe rafixəni alo n benbane a liga kii naxan yi, n barikan birama na xa, n nəma a maxandə i xa kəeeən nun yanyin na waxatin birin.

⁴ Amasətə, n nan n miri i ya wugan ma, a xənla n suxuma nən n xa i to alogo n xa lugo sewan na.* ⁵ N xaxili mən i ya dənkəleyə kəndən xən, naxan yi i mame Lowisi nun i nga Ewunise yi. N laxi a ra, fa fala a i fan yi. ⁶ Nanara,

n na a rabirama i ma, Ala kiseen naxan fixi i ma, i xa na rawali i səbəən na, i naxan sətxi n na n yiin sa i xunni waxatin naxan yi Ala maxandini. ⁷ Amasətə Ala mi Nii gaxuxin xan fixi en ma koni a Nii Sarıjanxina naxan

* **1:4:** Timote wuga nən Pəli keli Efesi taani waxatin naxan yi. A mato Timote Singen 1.3 kui.

senben nun xanuntenyaan
nun sən fajin fima en ma.

⁸ Nba, i nama yagi sereyaan
be en Marigin xa, hanma i
yagi n tan ma fe ra hali n
to kasoon na a fe ra. Koni
en firinna xa tin tɔrɔyaan
ma en bode xən lan Yesu a
fe Xibaru Fajina fe ma Ala
senben barakani. ⁹ A tan nan
en nakisixi, a yi en xili a
en xa sarijan. En kewanle
fe mi a ra de, koni a yetena
fe ragidixina, e nun a hin
nanna, a naxan fi en ma
Yesu Alaa Muxu Sugandixin
barakani benun dunuja xa
da. ¹⁰ Koni iki a bata a yita
en na en nakisimaan Yesu
Alaa Muxu Sugandixin minin
xən ma kənenni, naxan faxan
senben nəxi, a yi nii rakisin
nun faxatareyaan makenen
Yesu a fe Xibaru Fajin xən
ma.

¹¹ Ala bata n findi
kawandi baan nun xəraan
nun karaməxən na Yesu
a fe Xibaru Fajina fe ra.
¹² Nanara, n tərəma feni itoe
ra, koni n mi yagixi e fe ra
amasətə n dənkəleyaxi naxan
ma, n na kolon. N laxi a ra, a
nəe n gbeen namare nən han
na ləxəni. ¹³ Ifala kəndən nax
anye məxi n yii, ne ramara
misaala ra xanuntenyaan
nun dənkəleyani Alaa Muxu
Sugandixin Yesu xən. ¹⁴ Se
fajin naxanye taxuxi i ra,
ne mara Alaa Nii Sarijanxin
senben barakani naxan en yi.

¹⁵ I a kolon fa fala naxanye
birin Asi yamanani, ne bata
n nabəjən, hali Figelo nun
Heremogene. ¹⁶ Ala xa Ma
argin kininkinin Onesiforo a

denbayaan ma amasətə a n
nii yifan nən n ma sanja ma
wuyaxi. A mi yagi n ma fe
ra hali n to kasoon na. ¹⁷ A
Romi taan li waxatin naxan
yi, a yi a tunnafan n fenjə han
a yi n to. ¹⁸ Ala xa Marigin
kininkinin a ma na Ləxəni. A
feen naxanye ligə n xa Efesi
taani, i ne kolon yati!

2

Yesu a walike fajine

¹ Nba, i tan n ma diina, i
senbe so na hinanni naxan
Yesu Alaa Muxu Sugandixin.
² I feen naxanye məxi, n
naxanye rali sereya wuyaxi
yee xəri, ne taxu lannaya
muxune ra, naxanye fan nəe
muxu gbətəye xaranjə.

³ En na en wəkile tərəni
en bode xən ma bayo en
luxi nən alo Yesu Alaa Muxu
Sugandixin sofa fajine.

⁴ Muxun naxan sofa wanli,
na mi basanjə dunuja fe
gbətə ra xa a waxi a kuntigin
kənən feni. ⁵ Muxun naxan
fan a gima xatajəxəyani, xa
na mi a yixədəxə a gidi
giin sariyani, a mi nəən tiyə
mumə. ⁶ Xəe biin naxan wali
xədədexen kəma, na singe xa a
gbee xəe ma seen sətə. ⁷ N
naxan falama i xa, i miri na
ma, amasətə Marigin famun
fima nən i ma ne birin yi.

⁸ I xaxili lu Yesu Alaa Muxu
Sugandixin xən ma naxan ke
lixli Dawuda bənsənni, naxan
keli sayani, alo n na a ralima
kii naxan yi Yesu a fe Xibaru
Fajini, ⁹ n tərəma naxan ma
fe ra han n xidi alo fe jəxi
rabana. Koni Alaa falan tan
mi xide mumə. ¹⁰ Nanara, n

dijaxi tərəne birin bun ma yama sugandixina fe ra, alogo e fan xa kisin soto naxan Yesu Alaa Muxu Sugandixini, e yi lu habadan binyeni.

¹¹ Nəndin nan falani ito ra:
Xa en nun a tan bata faxa en bode xən,
en nun a tan nii rakisin sətəma nən.

¹² Xa en na en tunnafan,
en nun a tan luma nən mangayani.

Xa en na en mə a ra,
a fan a mema nən en na.
¹³ Xa en mi tinxinjə ayi,
a tan tinxinma nən ayi,
amasətə a mi nəe a mə a yetə ra.

¹⁴ Na feene rabira muxune ma, i yi e yamari Ala yetagi, a e xa e yetə ratanga matandine ma lan falane bunne ma, matandin naxanye tənə yo mi na. A e rame muxune nan halagima tun! ¹⁵ I kata, i yi i yetə yita Ala ra walike kəndən na, naxan wali xənne mi mayagi, naxan Alaa jəndi falan nalima a kiini. ¹⁶ Xətə dina suxutare fala fuune fəxə ra, amasətə naxanye e falama, ne luma e masigə Ala kolonna ra nən tun. ¹⁷ E falan luxi nən alo furen naxan de gboma ayi fatin ma. Humeneyo nun Fileto na muxune nan yə, ¹⁸ naxanye bata e masiga jəndin na. E naxa, a muxune raketima sayani waxatin naxan yi, na bata dangu. E muxuna ndee dənkəleyaan kala. ¹⁹ Anu, Alaa banxin bətən saxi sandəxə kəndən naxan fari, na dəxi ken, falani itoe kərəndənxi a ma, a

naxa, "Marigin gbeen muxun naxanye ra, a ne kolon. Xa naxan yo Marigin xinla falama, na xa a xun xanbi so tinxintareyani."*

²⁰ Waliseen sifa wuyaxi nan banxi gbeeni, gbeti daxin nun xəma daxin na koni a wudi daxin nun a bəndə ganxin fan na. Ndee rawalima binya feene yi, ndee rawalima binyatare feene yi. ²¹ Xa muxu yo a yetə rasarijan na binyatareya feene ma, a luma nən alo walise binyaxina. A to sarijan, a kanna nəe a rawalə wali fajin birin yi. ²² I gi foningeyaan waxatin kunfa feene ma. E nun naxanye Marigin batuma bəjə fixən na, ε bira tinxinyaan nun dənkəleyaan nun xanuntənyaan nun bəjə xunbenla nan fəxə ra ε bode xən. ²³ I mə xaxilitareyaan nun daxuyaan fe matandine ra, i yi a kolon fa fala a ne fama yəngən nan na. ²⁴ Anu, Marigina walikeən mi lan a yəngən so. Koni a lan nən a fan birin na, a findi karaməxə fajin nun muxu dijaxin na. ²⁵ A lan nən a xa fe matandine matinxin limaniyani alogo Ala xa a ligə e yi e kewanle maxetə, e yi jəndin kolon. ²⁶ E yi xaxili soto, e e yetə ba Yinna Manga Setanaa lutı ratixine ra, e suxi naxanye ra alogo e xa lu a sagoni.

3

Dunuya rajanna fe

* **2:19:** Yatene 16.5

¹ A kolon fa fala a waxati dənxene xədəxəma ayi nən.
² Amasətə muxune findima nən wasodene nun gbeti xənxənne nun yətə matəxənə nun yandadene nun konbi tiine ra. E murutə e sətə muxune ma, e findi wali fajı kolontarene nun dina kolontarene ra, ³ e nun hinantarene nun kininkintarene nun muxu xili kalane nun yətə suxutarene nun muxu yee xədexəne nun fe fajı rabane yaxune ⁴e nun yanfanterne nun kufadene nun yətə yigboon naxanye waxən feene rafan e ma dangu Ala ra. ⁵ E e yətə findi Ala kolonne ra, koni e e məma nən a sənbən na. I makuya na muxune ra. ⁶ Ndee ε yε, ne e yətə rasoma nən banxine kui muxu rakunfa feen na, naxanla naxanye sənbə mi gbo dinani, e yi ne masətə yulubin goron binyen naxanye xun ma naxanye mabandunxi kunfan sifan birin xən. ⁷ Na naxanle katama nən e xa xaran, koni e mi həndin kolonjə mumə!
⁸ Na xəməne luxi nən alo Yannəsi nun Yanberəsi naxanye Musa matandi.* Xəməni itoe fan həndin matandima na kii nin. E xaxinli fuxi, e dənkəleyaan bata findi bənən na. ⁹ Koni ne mi sigə yee nən mumə amasətə muxun birin e xaxilitareyaan kolonma nən, alo Yannəsi nun Yanberəsi liga kii naxan yi.

Kawandi dənxene

¹⁰ Koni i tan bata n ma xaranna kolon, e nun n

kewanle nun n jənigen nun n ma dənkəleyaan nun n ma dijan nun n ma xanunteyaan nun n ma tunnafanna ¹¹ e nun n ma besənxənyaan nun n ma tərəyana. Tərən sifan mundun na, n mi naxan toxi Antiyəki nun Ikoniyon nun Lisitire taane yi? Besənxənyaan sifan mundun na n mi naxan to? Koni Marigin yi n xunba ne birin yi. ¹² Naxanye birin wəxi a xən ma, e xa sigan ti Ala kolonni Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani, ne besənxənyaama nən. ¹³ Koni muxu naxine nun naxanye e yətə findima dina muxune ra, ne yanfanma naxuyaan nin tun, e bonne mayenden, e fan yi mayenden. ¹⁴ Koni i tan, i xaranxi feen naxan ma, i dənkəleyaxi naxan ma yati, lu na yi amasətə i i karaməxəne kolon. ¹⁵ Xabu i dii nərə waxatini, i Kitabu Sarıjanxin yire səbəxine kolon naxan nərə xaxinla fiyə i ma lan kisi feen ma dənkəleyaan xən Yesu Alaa Muxu Sugandixin ma. ¹⁶ Amasətə Kitabun səbenla birin fataxi Ala nan na. A fan xaran ti seen nun tantanna yabi seen nun fe matinxin seen nun muxu xuru seen na tinxinna ma ¹⁷ alogo Alaa muxun xa kamali, waliseen yi lu a yii wali fajın birin kəxinla ma.

4

¹ N na i yamarima Ala yetagi e nun Yesu Alaa Muxu

* **3:8:** Yahudiyane namunne xaranna kui, woyimeen naxanye Musa matandi Misiran yamanani, ne yi xili na kiini. A mato Xərəyaan 7.11 nun 7.22 kui.

Sugandixin naxan faxa muxune nun muxu niiramanne birin makitima, naxan makənənma a mangayani.

² Alaa falana fe kawandin ba, xa a fala waxatin fan, xa a mi fan, i wékile. I muxune sənna fala, i e maxadi, i e ralimaniya, i yi e xaran dijan birin yi. ³ Amasotə waxatin fama nən, muxune mi tinma xaran kəndən ma. E birama e yətə waxən feene nan foxa ra, e lu karaməxəne malanjə e yətə xa, naxanye e xaranma e tunla rafan feene ma. ⁴ E yi e tunla ba jəndi falane ra, e yi e tuli mati taline ra. ⁵ Koni i tan, i xa i yətə suxu feen birin yi, i tunnafan tərəne bun ma, i Yesu a fe Xibaru Fajin nali, i yi i ya wanla birin nakamali.

⁶ Amasotə, n tan bata lu alo minse saraxa bəxənxina, n siga waxatin bata maso.

⁷ N bata yənge fajin so, n nan n ma giin danna li, n lu dənkəleyani. ⁸ To xanbi ra, n tinxinyaan nə sətən kəntənna sətəma nən Marigin naxan namaraxi n xa, a naxan fima n ma na ləxəni, a tan naxan findixi kiti sa tinxinxin na. N tan kedenna mi a ra koni a fa feen xənla naxanye birin ma.

⁹ Kata, i fa n fəma mafurən!

¹⁰ Dunujani ito to rafan Demasi ma, a bata n nabəjin a siga Tesaloniki taani. Kiresen yi siga Galati yamanani. Tito yi siga Dalamatiya yamanani. ¹¹ Luka nan keden pe fa n fəma. E nun Maraka birin xa fa amasotə a nəe n maliye nən walideni. ¹² N bata Tikiko rasiga Efəsi taani. ¹³ I nəma fə waxatin naxan yi, n bata n ma gubaan nun

n ma kədine lu Karapo konni Tirowasi taani, i fa e xəle n xa a gbengbenna naxanye səbəxi kidine ma.

¹⁴ Siyakin Alesandire bata fe xələn liga n na han! Marigina a saranjə a wanla ra. ¹⁵ I fan xa a fe liga i yeren ma, amasotə a nxə falane matandi nən a naxin na!

¹⁶ N nan n yətə xun mafala singen naxan ti kitisadeni, muxu yo mi n mali, birin yi n nabəjin. Koni Ala nama e suxu na ra. ¹⁷ Marigin nan n mali, a yi n sənbə so alogo n xa kawandi kamalixin ba, siyane birin yi a mə, n yi xunba yatane də.

¹⁸ Marigina n xunbama nən fe naxin wanle birin ma, a yi n nakisi alogo n xa so a mangayani ariyanna yi. Binyen xa fi a tan ma habadan han habadan, amina.

Xəntən dənxəne

¹⁹ N xa Pirisila nun Akila xəntən e nun Onesiforo a denbayana. ²⁰ Erasite bata lu Kərenti taani, n bata Tirofime furaxin fan lu Miletı taani. ²¹ Kata, i xa fa benun xunbeli waxatin xa a li.

Ewubulo i xəntən, e nun Pudən nun Linosi nun Kelodiya e nun en ngaxake-denne birin.

²² Marigin xa lu i niini. Ala xa hinan ε ra.

Tito

Pəli Alaa Falan

Naxan Nasiga Tito

Ma

Tito findi dənkeleya muxun nan na. Yahudiya mi yi a ra (Galati Kaane 2.1-3). Pəli fəxərabira fajin nan yi a ra, bayo a tan nan yi Kərenti Kaane nun xəraan tagini tənma (Kərenti Kaane Kədi Firindena 7.6-16). Kitabun yireni ito səbə Tito ma waxatin naxan yi, a yi Kirəti fəxə ige tagi bəxəni. Xəra Pəli bata yi a yamari a a xa dənkeleya muxune xun mato a ra mənni, a yi dənkeleya yamane yəba ki fajı (1.5).

Xərana falan xun soxi a falan fələdeni (1.4). Sora singen nəjənxı dənkeleya yamaan kuntigine fe nan ma (1.5-16). Sora firinden, Tito kawandi xuine nan sətəmə lan dənkeleya muxune masuxu kiin ma dənkeleya yamani: Xəmə fonne nun naxalan fonne nun banxulanne nun konyine masuxu kiina (2.1-15). Dənkeleya muxune lan e xa naxan liga, sora saxanden na nan yitama en na, e lu e bode yi bəjəe xunbenli, e mayitaxunna matanga (3.1-11). Kədin yi rajan Pəli a yamarine nun xəntən xuine ma (3.12-15).

Kitabun yireni ito xaran muxune lanma nən e yi a famu fa fala maxadi xuiin naxan a kui, na mi səbəxi Tito xan keden xa. Kəntəfili feen naxanye e kui, ne nan

dənkeleya yamaan ma waxatin birin.

Xəntənna

¹ N tan Pəli nan ito səbəxi naxan findixi Alaa walikəen na, e nun Yesu a Muxu Sugandixina xərana alogo a muxu sugandixine xa dənkeleya, e nəndin kolon, e lu Ala kolonni. ² Na dənkeleyaan nun na nəndin fataxi habadan nii rakisin sətən yigin nan na, Ala en tuli sa naxan na xabu waxatine fələni, Ala naxan mi nəe wulen fale. ³ A bata a falan makənen a waxatini kawandin xən ma a naxan taxu n na Alaa yamarin xən ma, en nakisimana.

⁴ N ni ito səbəxi Tito nan ma, n ma diin yetəna en ma dənkeleyani.

Fafe Ala nun Yesu Alaa Muxu Sugandixina en nakisi-maan xa hinanna nun bəjəe xunbenla fi i ma.

Tito a wanla fe

⁵ N bata i lu Kirəti yamanani alogo feen naxan yitən daxi luxi, i xa na yəba, i yi dənkeleya yamaan fonne dəxə taan birin yi fata n ma yamarine ra.

⁶ Dənkeleya yamaan fonne xa findi muxune ra fə mi naxanye ra, naxalan keden kanne, e diine dənkeleyaxi, muxune nama e diine yate yetə suxutarene ra hanma xurutarene. ⁷ Dənkeleya yamaan xunmatoon xa findi muxun na fə mi naxan na, amasətə Alaa wanla taxuxi a tan nan na, a nama findi yetə yigboon na, hanma bəjəe maxələna, hanma dələ

minna, hanma naxan bɔ̄nɛn fani yo rabɛ.

2

Denkelya muxune xa xaran feen naxanye ma

⁸ Koni a xa xɔ̄nɛne yisuxu ki fajin, fe fajin xa rafan a ma, a xuruxi, a tinxin, a sarijan, a yete suxi. ⁹ A xa a sɔ̄bɛ so nɔ̄ndin falan ma alo a xaranxi a ma kii naxan yi, alogo a xa nɔ̄ bonne ralimaniyɛ xaran kendeni, a yi fe matandine tantanna yita e ra.

¹⁰ Muxu wuyaxi na, a gbengbenna Yahudiya denkelya muxun naxanye banxulanyaan falan tima, naxanye findixi murutdene ra naxanye fala fuune tima, e bodene rakunfa. ¹¹ I xa ne dɛ̄ne suxu, amasotə denbaya kalane nan ne ra, fata e xaranne ra naxanye mi daxa, e na ligama yag-itareyaan nin nafulu feen na. ¹² E yeteen kon kaa nabina nde nan a fala, a naxa, "Wule falan nan Kireti kaane ra waxatin birin, alo sube xajene, fudi naxinten salayaxine." ¹³ Nɔ̄ndin nan na falan na. Nanara, e sɔ̄nna fala e xa kati alogo e xa denkelya kendən sɔ̄tɔ, ¹⁴ e yi ba e tuli matiyɛ Yahudiyane taline ra, e nun yamarin naxanye fata na muxune ra naxanye e mɛxi nɔ̄ndin na. ¹⁵ Seen birin sarijan muxu sarijanxine yii, koni sese mi sarijan muxu xɔ̄sixine nun denkelyatarene yii. E xaxinla nun e sɔ̄ndəmɛn birin xɔ̄sisi. ¹⁶ Ne a falama nɛn a e Ala kolon, koni e e mɛxi Ala ra e kewanle yi. E haramuxi, e mi fala suxɛ, e mi nɔ̄e wali

¹ Kon i tan ma falane xalan xaran kendən nan ma. ² A fala xemɛ fonne xa, a e xa e yete suxu, e findi muxu binyene ra, e nun muxu xuruxine. E yi e sɔ̄bɛ so denkelyaan nun xanuntenyaan nun tun-nafanna ma.

³ A fala naxalan fonne fan xa, a e kejaañ xa lan Ala batun ma. E nama findi muxu xili kalane nun dɔ̄lo minne ra. E xa muxune xaran fe fajin ma ⁴ alogo e xa nɔ̄ sungutunne maxaranje e xemene nun e diine xanun kiin ma, ⁵ e findi naxalan xuruxine ra, naxanye luma sarijanni, naxanye walima denbayani, e n̄enigen fan, e xuru e xemene ma alogo muxu yo nama Alaa falan nayelefū.

⁶ I mɔ̄n xa banxulanne fan nalimaniya na kiini, a e xa xuru feen birin yi. ⁷ I tan yeteen xa findi misali fajin na i kewali fajine yi. I ya xaranna xa findi nɔ̄ndin na binyeni. ⁸ I fala kendene ti, yalagi mi naxanye yi, alogo i yengefane xa yagi amasotə e mi fe yo toxi en tan na e naxan fale.

⁹ A fala konyine xa, a e xa xuru e kanne ma, e yi e kenɛn feen birin yi. E nama e tandi, ¹⁰ e nama e muña, koni e xa e lannayaan yita e ra waxatin birin alogo en nakisimana Alaa xaranna xa

xunnayerenna sōtō feen birin yi.

¹¹ Ala bata a hinanna makēnen muxun birin xa kisin sōtōma naxan xən. ¹² Na en xaranma nēn, a en xa xētē Ala kolontareyaan fōxō ra e nun dunuja rafan feene, en yi en xuru tinxinna nun Ala kolonna ma dunujani ito yi, ¹³ en nēma herin mame en yengi naxan ma, en ma Ala sēnbē kanna nun en nakisimaan Yesu a Muxu Sugandixina binyen makēnenma lōxən naxan yi. ¹⁴ A bata a yētē fi en ma fe ra alogo a xa en xunba en ma sariya suxutareyaan birin yi, a yi yama rasarijanxin sōtō a yētē xa, naxanye sōbē soxi wali fajine rabaan ma.

¹⁵ I lan i xa falan ti muxune xa na kii nin, i yi e ralimaniya, i yi e sōnna fala i sēnbēn birin na. Muxu yo nama i rajaxu.

3

Dēnkēleya muxun lan a xa feen naxanye liga

¹ A fala dēnkēleya muxune xa a e xa xuru mangane nun kuntigine ma, e yi e falane suxu. E xa e yitōnne nun muxu dijñaxine ra, e limaniya muxune birin xa. ³ Amasōtō a fōlōni, xaxilitarene nun murutēde tununxine nan yi en na. En yi en ma kunfan nun en waxōn feene birin ma konyiyaan nan bun. En yi en ma dunuja yi gidi nabama naxun nun xəxəlōnyaan nin.

Xōnnantenyaa yi lu en nun bodene tagi. ⁴ Koni en nakisimana Ala to a fanna nun a xanuntenyaa makēnen en xa, ⁵ a yi en nakisi. Anu, a mi yi na ligaxi nun a en bata fe tinxinxine liga, koni fō a kininkininna fe ra. A bata en nakisi fata en ma marafuna igeni, en yi xētē, en bari. En yi dunuja yi gidi nēnen sōtō Alaa Nii Sarijanxin barakani, ⁶ a naxan dēfexin nagodo en ma, en nakisimaan Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani, ⁷ alogo en xa tinxin a yēe ra yi a hinanna barakani, en yengi yi lu habadan nii rakisin sōtō feen ma en kēen na.

⁸ Nōndin nan na falan na. A xōli n ma i xa kankan a falan ma, alogo naxanye na la Ala ra, ne xa e sōbē so wali fajin ma. Na feene nan lan, ne nan tōnō gbo muxune birin ma. ⁹ Koni i yētē ratanga fe matandi xaxilitarene ma e nun muxune benbane xinle fesefesen nun lantareyaan nun sōnxō sōnxōn naxanye fataxi sariyan na, amasōtō ne tōnō mi na, e ligama fuyan. ¹⁰ Muxun naxan mayitaxunna rasoma yamani, i na a rakolon waxatin naxan yi sanja ma keden han firin, i masiga na ra. ¹¹ A kolon a na kanna xaxinli fuxi. A nēma yulubin ligama, a yētē yalagima.

Yamari dōnxēne

¹² N na Aritema rasiga i fēma waxatin naxan yi hanma Tikiko, kata i fa n fēma Nikopoli taani, bayo n waxi a xən ma, n xa xunbeli

waxatin ti menni. ¹³ I xa sariya karaməxə Senasi nun Apolosi mali e fanda feen na e sigatini alogo sese nama dasa e ma. ¹⁴ Fə en ma muxune fan xa e xaran nən fe fajni rabaan ma e yi e tunnafan, alogo e xa nə e mako xədexene gase, e mən nama lu dəxi fuu.

¹⁵ N fəxə ra muxune birin i xəntən. Nxu dənkeləya muxune xəyine birin xəntən.

Ala xa hinan ε birin na.

Filemən Pəli Alaa Falan Naxan Nasiga

Filemən Ma

Filemən yi findixi dənkəleyə muxu kəndən nan na. Yanyina nde, a yi Kələsi taan dənkəleyə yamaan nin. Xəra Pəli xəyin nan yi a ra (fala tide 1). Konyina nde yi a yii, naxan yi xili Onesimo, naxan a gi a kanna ma. En mi a kolon Onesimo nun Pəli e bode kolon kii naxan yi, bayo Pəli yi kasoon na. Koni Onesimo fan findixi dənkəleyə muxun na. Pəli yi a ragidi a xa a raxətə a kanna ma, a kedini ito səbə naxan ma, a xa a rasuxu a konni, koni a nama a susu konyi gixin na, koni alo a ngaxakedenna dənkəleyani. Konyin naxan a gi a kanna ma, na yi naxankatama nən a xədəxən na.

A yelin xanbini Filemən nun a fəxərabirane xəntənje (1-3), Pəli yi barika bira Ala xa Filemən ma dənkəleyaan nun a wəkiləna fe ra (4-7). A mən yi mayandin ti Onesimo a fe ra, naxan sigama a kanna fəma (8-22). Kitabun yireni ito rəjanxi xəntənne nan ma, en mən muxu wuyaxi xili toma a kui, naxanye Pəli kədi səbəxin kui a naxan nasiga Kələsi kaane ma (Kələsi Kaane 4.10,12,14 Arikipe fan xinla səbəxi fala tide firindeni Kitabun yireni ito yi e nun Kələsi Kaane 4.17). Yanyina nde Onesimo siga nən kədi firinne ra Kələsi

taani Kələsi kaane ma e nun Filemən ma.

En Pəli a fanna toma nən Kitabun yireni ito kui. A ito səbəxi a xəyin Filemən ma, koni a mi yamari yo fixi a ma, a mi a karahanxi sese ma, a mi a sariyane baxi a yii Onesimo xun ma. Koni a a rabirama a ma nən, e nun naxanye birin Kitabun yireni ito xaranma, fa fala a Alaa xanuntenyaan muxune kənaan maxətəma nən.

Xəntənne

¹ N tan Pəli naxan findixi kasorasaan na Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe ra, nxu nun ngaxakedenna Timəte nan ito səbəxi nxu xənuntenna nun nxu walikə boden Filemən ma, ² e nun Apiya nxu magiləna e nun Arikipe nxu yəngə so bodena e nun dənkəleyə yamaan naxanye e malanma i konni.

³ En Fafe Ala nun Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun bəjəe xunbenla fi ε ma.

Filemən ma xanuntenyaan nun a dənkəleyana fe

⁴ Filemən, n nəma n ma Ala maxandə waxati yo yi, n barikan birama a xa nən i ya fe ra, ⁵ amasətə n bata a mə i dənkəleyaxi Marigi Yesu ma kii naxan yi, i mən a yama sarıjanxin birin xanuxi. ⁶ N na Ala maxandima alogo ngaxakedenyaan naxan fataxi i ya dənkəleyaan na, na xa a ligə i fe fajin birin kolon ki fajı, en naxanye sətəxi Alaa Muxu Sugandixin barakani. ⁷ Ngaxakedenna,

i ya xanuntenyaan bata sewa gbeen fi n ma, a yi n nalimaniya, bayo i bata yama sarijanxin birin nii yifan e ma.

Pəli yi Filemon mafan

⁸ Nanara, hali n to nœ susue i yamaré Alaa Muxu Sugandixini fa fala a i xa feen naba naxan daxa, ⁹ koni n ni i mafanma xanuntenyaan nin, n tan Pəli xəmə fonna, e nun iki kasorasana Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe ra. ¹⁰ Nayi, n na i mafanma n ma dii Onesimo a fe ra, n findixi naxan baba ra kasoni. ¹¹ A tənə mi yi i ma waxati danguxini, koni iki, a tənən luma en birin ma nən.

¹² N bata a raxetə i ma iki, a tan naxan nafan n ma alo n niina. ¹³ A yi rafan n ma nun, a lu n fəma be, alogo a xa wali n xa i funfuni, n kasoon na waxatin naxan yi Yesu a fe Xibaru Fajina fe ra. ¹⁴ Koni n mi waxi fefe liga feni, ba i sagoon na, alogo i ya wali fajin nama findi karahanna ra, koni a xa findi i jənige ma feen na.

¹⁵ Yanyina nde, Onesimo masigaxi i ra nən waxatidi tun, alogo i mən xa a sətə habadan, ¹⁶ anu konyi gbansan mi fa a ra sənən, koni a bata dangu konyin na, a bata findi i rafan ngaxakedenna ra. A rafan n tan ma, koni a xa rafan i tan ma dangu n tan na adamadiyani e nun Marigini.

¹⁷ Nayi, xa i n yatexi i xəyin nan na, i xa Onesimo fan yisuxu alo i n yisuxuma

kii naxan yi. ¹⁸ Xa a tinxitareyaan ligaxi i ra, hanma xa a lan a xa sena nde raxetə i ma, na goronna sa n tan xun ma. ¹⁹ N tan yetəen nan ito sebəxi n yiin na, n tan Pəli. N na i yii raxetəma nən, koni n mi waxi a fala feni i xa fa fala i tan lan i xa i niin so n yii. ²⁰ Ngaxakedenna, yandi na fe fajin liga n xa Marigina fe ra, n nii yifan n ma Alaa Muxu Sugandixin barakani.

²¹ N to laxi i ra a i n xuiñsuxuma nən, n xa ito sebə i ma. N na a kolon i nde ligama nən dangu n ma falan na. ²² I mən xa yigiya banxina nde yitən n yee ra amasətə n laxi a ra, n mən xətemə nən ε ma ε Ala maxandin barakani.

Xəntən dənxene

²³ Epafirasi naxan n fəma kasoon na Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe ra, na i xəntənma. ²⁴ N walike bödene Maraka nun Arisitaraki nun Demasi nun Luka, ne birin i xəntən.

²⁵ Ala xa Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina hinanna xa lu ε niini.

Heburune Alaa Falan Naxan Nasiga Heburune Ma

Naxan yo na Kitabun yireni ito xaran a yeren ma, a luma nən na kanna xa alo a kawandi raməen nin. Kitabun yireni ito səbəxi nən alo kawandi ba dixin na. Kitabun yireni ito rajanna a yitama a səbəxi muxune nan ma. A mən mi a səbəe muxun fan mayitaxi. Yanyina nde, Kitabun yireni ito səbəxi Romi kaane nan ma (13.24). Feen naxan kolonxi Kitabun yireni ito səbəe muxuna feyi, Yahudiyan na a ra naxan dənkeleyaxi Marigi Yesu ma. Muxun naxan a səbəxi, a Tawureta nun Yaburi Kitabun yirene kolonxi ki fajı. A Kitabun yireni ito səbəxi Yahudiya gbeteye ma naxanye fan bata yi dənkeleya Yesu ma alo a tan. Koni, e to jaxankataxi Yesu xinla fe ra, e xətəmatçɔn na a ra Yahudiya dinan ma. E yi e məma nən dənkeleyaan na Yesu ma. Kitabun səbəe muxuna e kawandima nən a e xa e sənbə so e dənkeleyani, a yi Alaa Muxu Sugandixin fisamantenyaa mayita alogo e nama xətə e namun fonne ma. Yanyina nde Kitabun yireni ito səbəe nən nəe tonge saxan Yesu keli xanbi sayani.

Kitabun yireni ito yitax-unxi yire dəxə firin nan na. A yire singena (1.1-10.18) Alaa Muxu Sugandixin fisaman-

tenyana feen nan falama. Fa fala a dangu nabine ra (1.1-3), a mən dangu malekane ra (1.4-2.18), a dangu Nabi Musa nun Yosuwe ra (3.1-4.13); a tan nan keden findixi habadan saraxan na, a gbo dangu Layiri Fonne saraxarali gbeene ra (4.14-7.28); a saraxa kamalixin baxi nən naxan ba sanja ma keden pe a muxune rakisi han habadan, a dangu Layiri Fonna saraxa wuyaxine birin na (8.1-10.18).

Kitabun yire firindena (10.19-13.19) na muxune sənbə soma alogo e xa lu dənkeleyani (10.19-39) e nama xətə dina gbətə ma. En misali kəndəne toma mənna nin lan Layiri Fonna dənkeleya muxune ma (Sora 11), a mən a falama dənkeleya muxune yəen xa lu tixi Alaa Muxu Sugandixin na, e yi nəən sətə alo a tan (12.1-11). A yelin xanbini yamarina nde fiyə e ma e nun a yi e kawandi (12.12-13.19), Kitabun səbəe muxun a rəjanma duba tiin nan ma e nun xəntənne (13.20-25).

Kitabun səbəe muxun mi danma fala jaxuməne xan tun ma alogo a xa a Kitabun xaran muxune mali e tun-naxələni. A a yəbama e xa a dənkeleya muxune tərəma dunuya ayi, a mən yi Alaa Muxu Sugandixinna wanla xunna fala. Fa fala a faxan bata kisi feen nakamali saraxa yo mi yi nəe naxan nakamale. Nayi, a muxune mafanma e xa lu Alaa Muxu Sugandixin fəxə ra. En fan lan en Habadan Alaa Muxu

Sugandixi fisamantenna
xuiin suxu.

Yesu gbo malekane xa

¹ Waxati danguxini, Ala falan ti nən en benbane xa nabine xən sanja ma wuyaxi nun ki wuyaxi yi. ² Koni a falan tixi en tan xa waxati rajanni ito nin a Dii Xəmən xən. A bata daala birin sa a Dii Xəmən sagoni alo a kəəna. A dunuja daxi a tan nan baraka yi. ³ Alaa Dii Xəmən findixi a binyen nərən nan na. Ala maligan yetəen nan a ra. A dunuja yisuxi a falan sənbən nan na. A to yelin yulubi xafarin nakamale, a yi dəxə Ala Senben Birin Kanna yiifanna ma ariyanna yi.

⁴ Alaa Dii Xəmən tiden yi gbo ayi dangu malekane ra, a yi xinla fi a ma naxan dangu e xinle ra. ⁵ Bayo, Ala mi a falaxi a maleka yo xa, a naxa, “N ma dii xəmən nan i tan na, n bata findi i fafe ra to.”^{*} A mən mi a fala maleka yo xa, a naxa, “N findima nən i fafe ra, i fan yi findi n ma dii xəmən na.”[†]

⁶ Ala to a diin nafa dunuja yi alo dii singena, a mən naxa, “Alaa malekane birin xa a batu.”[‡]

⁷ A mən yi a fala malekane fe yi, a naxa, “Alaa malekane luma nən alo foyena, a walikəne yi lu alo təe dəgəna.”[§]

⁸ Koni a mən yi a fala a dii xəməna fe yi, a naxa, “Ala, i luma nən i ya mangaya gbedəni habadan!

I ya manga dunganna yi findi tinxinayaan taxamasenna ra.

⁹ Tinxinna rafan i ma, fe jaxin mi rafan i ma.

Nanara, Ala, i ya Ala bata i rafisa i bodene xa a sewa turen sa i xunni i sugandi feen na.”*

¹⁰ A mən naxa, “Marigina, i bəxə xənna da nən xabu a fələni.

I yiif xənən nan kore xənna ra.

¹¹ Ne birin danguma nən, koni i tan luma nən na. Ne birin forima nən e kala alo dugina.

¹² I yi e yisa alo domana, e yi masara alo dugina, koni i tan luma nən i kiini, i siin fan dan mi na mume!”†

¹³ Ala mən mi a fala a maleka yo xa, a naxa, “Dəxə n yiifanna ma, han n yi i yaxune sa i sanna bun.”‡

¹⁴ Malekane mi findixi Alaa walikə totarene xan na ba, a naxanye rasigama kisi muxune malideni?

2

Ejəxə lu kisi feen xən

¹ Nanara, en bata feen naxanye mə, fə en xa en ejəxə lu nən ne xən alogo en nama kiraan bejin. ² Amasətə, malekane* fa xərayaan naxanye rali en benbane

* **1:5:** Yaburin 2.7   † **1:5:** Samuyeli Firinden 7.14   ‡ **1:6:** Sariyane 32.43

§ **1:7:** Yaburin 104.4   * **1:9:** Yaburin 45.7-8   † **1:12:** Yaburin 102.26-28

‡ **1:13:** Yaburin 110.1   * **2:2:** Yahudiyane namunne xaranna kui, Nabi Musa Alaa sariyane sətəxi malekane nan xən ma.

ma lan sariyan ma, ne birin suxutareyaan saranma nən a kala muxune ra alo a daxa kii naxan yi.³ Nayi, en fa ratangama di, xa en na en mε kisi gbee sifani ito ra, Marigin yeteen singe naxan nali, na xanbi ra, a ramε muxune fan yi a jəndin yita en na?⁴ Ala fan e sereya baan fari sa nən taxamasenne nun kabanako feene nun senbe fe sifa wuyaxi ra, a yi a Nii Sarijianxin kewanle yitaxun e ra a sagoni.

Yesu en nakisimana

⁵ Awa, en yire famatoon naxan ma fe falama, Ala mi na luma malekane xan sago yi.⁶ Koni sereyani ito sebexi Kitabun yirena nde yi, a naxa,
“Nanse dajəxən na,
i to i yengi dəxi a xən.
Nanfera i jəxə luxi adamadiin
xən?”
⁷ I a daxi nən,
a nərən yi maso malekane ra.
I binyen nun xunnayerenna
fi a ma.

⁸ I bata seen birin lu a bun.”[†]
A to seen birin luxi adamadina nəən bun, Ala mi sese lu naxan mi xuru a nəən bun. Hali na, iki en mi a toma fa fala seen birin muxuna nəən bun ma.⁹ Koni en na a toma fa fala, Ala Yesu magodo nən waxati dungidi dangu malekane ra, alogo a xa faxa masətə Alaahinanna xən muxune birin xa. Iki en na a mangayaan binyen nun a xunna kenla toma a faxana fe ra a tin naxan ma.¹⁰ Ala naxan seen birin da a yetə xa, a yi waxyi adamadi wuyaxi

raso feni a binyeni. Na yi lanxi, a to en nakisimana fe rakamali a tərən xən.

¹¹ Bayo Yesu naxan muxune rasarijanma e nun a naxanye rasarijanxi, ne birin fafe keden. Nanara, Yesu mi yagima a falε ne ma, “Ngaxakedenne.”¹² A naxa Kitabuni,

“N na i xinla ralima nən ngaxakedenne ma.

N ni i matəxəma nən yamaan yε.”‡

¹³ Kitabun mən naxa, “N nan n yigi sama Ala nin.” A mən naxa, “Nxu nun n ma diine nan ito ra, Ala naxanye fixi n ma.”§

¹⁴ Nayi, bayo Yesu a muxune findixi adamadiine nan na fati bəndən nun wunli, Yesu fan yeteen bata lu alo e tan. Na ma, a yi Yinna Manga Setana halagi a yetəna sayaan xən ma senben yi naxan yii sayaan xun na.

¹⁵ A na ligaxi nən alogo naxanye yi sayaan gaxun konyiyani e dunuya yi gidini, a xa ne xərəya.¹⁶ Amasətə a mi faxi malekane xan malideyi, koni fə Iburahima bənsənne.¹⁷ Na nan a ligə, a yi lu alo a ngaxakedenne feen birin yi, alogo a xa nə saraxarali kuntigyaan wanla ke Ala xa kininkininna nun təgəndiyani, a yi Ala solona yamaan yulubine xafari feen na.¹⁸ Bayo Setana kataxi a xa a fan natantan, a tan yetəen yi tərəna feni, nayi, a ferena a xa, a yi muxune

† 2:8: Yaburin 8.5-7   ‡ 2:12: Yaburin 22.23   § 2:13: Esayi 8.17-18

mali e n̄ema e ratantan feene
de waxatin naxan yi.

3

Yesu dangu Nabi Musa ra

¹ Nanara, ngaxakeden muxu rasarijanxine, Ala bata ε tan naxanye xili, ε xaxili lu Yesu a fe xɔn, Alaa Xeraan nun Saraxarali Kuntigi Singena, en naxan ma fe falama yamani. ²Muxu t̄gɔndiyaxin nan yi a ra Ala xa, naxan a sugandixi alo Musa yi kii naxan yi Alaa banxin birin yi.* ³Banxi tiina xunna kenla gbo dangu banxin yeteen na. Nanara, Yesu a xunna kenla gbo Musaa xunna kenla xa. ⁴Awa, muxune nan banxine tima, koni Ala nan seen birin daxi. ⁵Musa tan t̄gɔndiya nen wali kedeni Ala xa a banxin mumeni, a sereyaan ba lan na feene ma Ala yi fama naxanye ligadeni. ⁶Koni Alaa Muxu Sugandixin tan luxi na alo Alaa Dii Xemēn naxan a banxin xun na. En findixi a banxin nan na, xa en na en w̄kile, en yi en ma yigin namara en naxan matɔx̄ma.

Matabuna Alaa yamaan xa

⁷ Nayi, alo Alaa Nii Sarijanxina a falaxi kii naxan yi, a naxa, “Xa ε Ala fala xuiin mε to, ⁸ε nama ε bɔj̄eni xɔdɔxɔ alo ε yi murutexi Ala ma waxatin naxan yi, ε yi matoon xun ti Ala ra tonbonni.

* **3:2:** A mato Yatene 12.7 kui. † **3:11:** Yaburin 95.7-11 ‡ **3:15:** Yaburin 95.7-8 § **3:18:** A mato Yatene 14.1-35 nun Yaburin 95.11 kui.

⁹ ε benbane n bunba n̄en mənni, e yi n matandi, hali e to n kewwanle birin to j̄ee tongue naanin.

¹⁰ Nayi, n xɔl̄o n̄en na waxatin muxune ma, n naxa, ‘E bɔnen makuya n na waxatin birin, e mi n ma kiraan xɔn.’

¹¹ N yi n kɔl̄o n ma xɔl̄oni, n naxa, ‘E mi soe n ma matabudeni mumε! ’‡

¹² Ngaxakedenne, ε a liga ε yeren ma, bɔj̄e jaxin nun d̄enkelyatareyaan nama lu ε sese yi naxan a lige ε x̄ete habadan Ala fɔxɔ ra. ¹³Koni ε bode ralimaniya lɔxɔ yo lɔxɔ, fanni en mɔn na waxatini Kitabun naxan ma fa fala “To” alogo ε tan nde nama tantan yulubin xɔn, ε tengbesenje ayi. ¹⁴Amasɔt̄o en bata findi Alaa Muxu Sugandixin gbeene ra, xa en lu en ma t̄gɔndiyaan singeni, han a rajanna.

¹⁵ Kitabun naxa, “Xa ε Ala fala xuiin mε to, ε nama ε bɔj̄eni xɔdɔxɔ alo ε yi murutexi Ala ma waxatin naxan yi.”‡

¹⁶ Awa, ndee yi ne ra, naxanye Alaa falan mε, e murute a xili ma? Ne findixi muxune nan na Musa naxanye ramini Misiran yamanani. ¹⁷Ala xɔl̄o ndee ma j̄ee tongue naanin? Naxanye yulubin liga, e faxa tonbonni. ¹⁸Ala a kɔl̄o ndee a fe ra, a e mi soe a matabu yireni? Naxanye tondi a falan suxe, a yi falan tima ne nan ma fe yi. § ¹⁹En

bata a to nayi, fa fala e mi yi nœ soe matabudeni lan e denkeleyatareyaan ma.

4

Matabudena Alaa muxune xa

¹ Nayi, Ala to en tuli sa, a en nœ soe nœn a matabudeni, en na a liga en yeren ma nayi alogo ε tan nde nama lu alo ε fulaxi na ra. ² Bayo Alaa falan Xibaru Fajin nali nœn en fan ma alo na waxati danguxin muxune. Koni e falan naxan mε, na tœnœ yo mi lu e tan ma, amasœtœ naxanye a rame, ne mi a suxu denkeleyani. ³ En tan naxanye denkeleyaxi, en tan soma nœn na matabudeni alo Ala a fala kii naxan yi, a naxa,

“N bata n kœlœ n ma xœlœni, n naxa,

‘E mi soe n ma matabudeni mumε! ”*

Anu, Alaa wanla bata yi kamali xabu dunuja da waxatini. ⁴ Amasœtœ ito falaxi Kitabun yirena nde yi xii soloferedena fe yi, a naxa, “Ala yi a matabu a wali keen xii soloferede lœxœni.”† ⁵ A mœn naxa Kitabun yireni ito yi, “E mi soe n ma matabudeni mumε!” ⁶ Na bunna nœn fa fala ndee gbeteye soe nœn, ba muxune ra naxanye singe Alaa falan Xibaru Fajin mε, e mi so lan e fala suxutareyaan ma. ⁷ Nanara, waxati xunkuye to dangu, Ala mœn yi lœxœ nœn sa, a yi na feen fala Dawuda a Kitabun kui, a yi na lœxœ

nœnen xili sa fa fala “To.” A naxa,
“Xa ε Ala fala xuiin mœ to,
ε nama ε bœjœni xœdœxœ.”

⁸ Awa, xa Yosuwe bata yi yamaan naso Alaa matabudeni nun, Ala mi yi lœxœ gbetœ a fe fale na xanbi ra. ⁹ Na bunna nœn fa fala matabuden mœn Alaa yamaan xa yœn na. ¹⁰ Amasœtœ muxu yo so Alaa matabudeni, na fan a matabuma nœn alo Ala a matabuxi kii naxan yi. ¹¹ Na ma, en kata en so matabudeni, alogo muxu yo nama findi fala suxutaren na alo en benbane.

¹² Amasœtœ Alaa falana, niramana na a ra, a sœnben gbo, a deen xanxan dangu silanfanna de firin kannra.‡ A soma nœn han a sœndœmen nun niin yœtœn fata, e nun fatin nadœxœdene nun fasane. A muxun miriyane nun a natane makitima nœn. ¹³ Ala dali se yo mi luxunxi a ma. Ala feen birin toma. En birin en dœntegœma nœn a xa.

Saraxarali kuntigin nan Yesura

¹⁴ Nanara, bayo saraxarali kuntigi gbeena en yii naxan kelixi kore, Yesu Alaa Dii Xemena, nayi en na en sœbe so en ma denkeleyani, en naxan ma fe falama yamani.

¹⁵ Amasœtœ en ma saraxarali kuntigina en ma fangatareyaan kolon, bayo Setana kata nœn a fan natantandenkiin birin yi alo en tan, anu, a mi yulubi yo liga. ¹⁶ Nanara, en na en maso Ala hinantenna manga

* **4:3:** Yaburin 95.11   † **4:4:** Dunuja Fœlon 2.2   ‡ **4:12:** Silanfanna: Sofane yengeso degemana.

gbedən na xaxili ragidini alogo en xa kininkininna nun hinanna sōtō en makoon naxanye ma.

5

Yesu nan en ma saraxarali kuntigin na

¹ Saraxarali kuntigine birin sugandima nən adamadiine ye, alogo e xa wali Ala xa, e yi kise ralixine nun saraxane ba yulubi xafarin na. ² E nəe xaxilitarene nun muxu tantanxine famunye nən, bayo e tan fan yeteeen tantanma. ³ E yulubi xafari saraxane bama e tan yetena fe ra na nan ma, e nun yamaan xa. ⁴ Muxu yo mi saraxarali kuntigyaan xunna kenla fenje a yete xa. Ala nan a xilixi alo a Haruna xili kii naxan yi.

⁵ A na kii nin, Alaa Muxu Sugandixin mi saraxarali kuntigi binyen sōtō a yete ra, koni Ala a fala nən a xa, a naxa,
“N ma dii xəmən nan i tan na, n bata findi i fafe ra to.”*

⁶ A mən yi a fala Kitabun yire gbete yi, a naxa,
“Saraxaraliin nan i ra habadan, alo Melikisedeki yi kii naxan yi.”†

⁷ Yesu yi dunuja yi waxatin naxan yi, a yi Ala maxandima, a xuini te, a yeegeen yi mini, a yi Ala mafan naxan yi nəe a rakise sayaan ma. Ala yi a xuiin name bayo a yi xuruxi a ma. ⁸ Koni hali Alaa Dii Xəmən to a ra, a a xaran nən fala suxun ma a tərəne yi. ⁹ Yesu a fe kamali

waxatin naxan yi, a yi findi habadan Marakisi Tiin na muxune xa naxanye birin a xuiin suxuma. ¹⁰ Ala yi a findi saraxarali kuntigin na alo Melikisedeki yi kii naxan yi.

Senbe soon dənkəleyani

¹¹ Fe wuyaxi nxu kui a fala dixin na ε xa lan feni ito ma, koni a yeba raxələ ε xa, bayo ε mi a famuma xulen. ¹² A yi lan nun ε yi findi karaməxəne ra waxatini ito yi, anu han iki ε makoon mən ε xaran muxun ma lan Alaa falan fe singene ma. ε luxi alo dii jəren naxan mən xijən na bayo ε mi donse xədəxən donjə sin-gen. ¹³ Muxun naxan mən xijə minni, dii jəren nan na ra. A mi xaranna kolon lan tinxinyaan ma. ¹⁴ Koni fonne nan gbee donse xədəxən na. Naxanye dənkəleya bata kəxə, ne bata e yete xaran fe fajin nun a jəxin tagi rabaan ma.

6

1 Nanara, en dangu Alaa Muxu Sugandixina xaranna fe singene ra, en sigə yeeen na, hali en nama fa xətə fe fələne ma sənən alo itoe: en na en xun xanbi so fena wali naxine yi naxanye muxun xalima yahannama, e nun dənkəleyana Ala ma, ² e nun xaranna muxu rafu feene ma igeni e tubi xinla ma e nun yii saaq muxune ma Ala maxandini e nun faxa muxune rakenla sayani e nun habadan kitina. ³Xa Ala tin, en sigə nən yeeen na.

* 5:5: Yaburin 2.7 † 5:6: Yaburin 110.4

⁴ Amasətə naxanye bata yi kənənna sətə sanja ma keden, e Ala kisin sətə, e yi Alaa Nii Sarijanxin sətə, ⁵ naxanye bata yi Alaa falan naxunna kolon e nun waxati famatoon sənbəne, ⁶ ne na ba dənkəleyani, e mi fa nəe raxete sənən, e mən yi tubi. Amasətə ne luxi nən alo e mən Alaa Dii Xəmən nan gbangbanma wudin ma, e yi a rayarabi yamaan yetagi.

⁷ A misaala, bəxən naxan tule igen sətəma waxatin birin, a si seene sabati a kanna xa, Alaa barakan nan na ra. ⁸ Koni bəxən naxan janle nun tansinne tunna raminima, na tənə mi na, a masoxi Alaa dangan nan na. A rajanni, təen yi a gan.

⁹ Koni n xanuntenne, hali nxu falan tima na kiini, nxu laxi a ra, a fe gbətə nan ε tan yee ra lan ε kisi feen ma. ¹⁰ Bayo tinxintare mi Ala ra. A mi jinanma ε wanle xən, e nun ε xanuntenyaan naxan yitaxi a ra ε to a yama sarijanxin malima han iki. ¹¹ Nxu waxi a xən ma, ε keden kedenna birin xa lu na tunnafanni han a rajanna alogo ε yengi seen naxanye ma, ε ne sətə. ¹² Nxu mi waxi, ε xa tunnaxələ ayi. Koni fə ε xa na dənkəleya muxune raliga naxanye dija alogo Ala ε tuli saxi naxan na, ε na sətə.

Alaa layirina

* **6:14:** A mato Dunuja Fələn 22.16-17 kui. † **6:19:** Kunkin balani ito findixi wure gbee konkərənxina nde nan na naxan xidima kunkin ma yələnxənna ra. A wolima igeni alogo a xa sa digi gemena nde ra igen bun ma, a kunkin naxara. Yireni ito niin gbee maraxara seen misalixi na kunki raxara seen nan ma. * **7:1:** Melikisedeki a feen mato Dunuja Fələn 14.17-20 kui.

¹³ Ala Iburahima tuli sa waxatin naxan yi, a yi a kələ a yətə yi, bayo muxe mi na a kələe naxan yi naxan gbo a tan xa. ¹⁴ A yi a fala, a naxa, “N na i barakama nən han! I bənsənna wuyama ayi nən.”* ¹⁵ Iburahima yi dija, a yi a legeden, Ala a tuli sa naxan na, a yi na sətə. ¹⁶ Adamadiine e kələma fena nde yi naxan gbo e tan xa, e kələn yi e falan sənbə so alogo muxune nama e matandi. ¹⁷ Nanara, Ala yi Iburahima tuli sa, a yi a kələ alogo naxanye yi lan e na feen sətə, ne xa a kolon a na fe ragidixin mi masarama. ¹⁸ Ala na liga nən alogo en tan naxanye a falan findixi en yigin na en xaxili tixi naxan na, en xa limaniya ki fəji, a to na yitaxi en na fe firinna xən, naxanye mi maxətə, Ala mən mi wulen fale. ¹⁹ Na yigina en yii alo kunkin balana a rati seen na igen bun ma† naxan sigama han yire sarijanxin yε masansan dugin xanbi ra en niin nasuxu seen na barakani ²⁰ Yesu singe soxi en xa dənaxan yi, bayo a bata findi habadan saraxarali kuntigin na, a lu alo Melikisedeki.

7

Melikisedeki saraxar-
aliyani

¹ M^{elikisedeki}* nan yi Salemi mangan na e nun Kore X^{on}na Alaa saraxaralina. Iburahima yi kelima yengeni waxatin naxan yi, a mangane nō naxan yi, M^{elikisedeki} yi siga a ralandeni, a yi duba a xa.

² Iburahima yi a se tongoxine birin yaganna so a yii. M^{elikisedeki} xinla bunnanen “Tinxin Mangana.” Salemi mangan nan mōn yi a ra nun, na fan bunnanen “Boje Xunbeli Mangana.” ³ A baba mi kolon, a nga mi kolon, a xabila mi kolon, a siimayaan f^{ol}on nun a rajanna mi kolon. A luxi nen alo Alaa Dii Xemena naxan luma saraxaraliyani habadan.

⁴ E a gbo kii mato, hali en benba Iburahima yeteen seen naxanye tongo yengeni, a ne yaganna so a tan nan yii.

⁵ Sariyan naxa, a Isirayila yamaan b^{ons}onne lan e xa yaganna so Lewi b^{ons}onna muxune nan yii, saraxaraline.[†] Anu, ngaxakedenmane

nan e ra, e birin minixi Iburahima b^{ons}onna nin. ⁶ M^{elikisedeki} tan mi yi findixi Lewi b^{ons}onna muxura, koni a yaganna s^to nⁿen Iburahima ra, Ala naxan tulisa. M^{elikisedeki} yi duba a xa.

⁷ Anu, matandi mi naxan na, naxan dubantima, na dangu duba s^ton na. ⁸ Lewi muxun naxanye yaganne rasuxu, ne faxama nⁿen, koni M^{elikisedeki} tan mabinni, Kitabun naxa a na mi faxaxi. ⁹ Na kui a luxi

alo Lewi b^{ons}onna muxun naxanye yaganna rasuxuma, hali ne fan yaganna ba nⁿen M^{elikisedeki} xa Iburahima sabun na. ¹⁰ Bayo Lewi b^{ons}onna muxune mōn yi e benba Iburahima fatini, a naralan M^{elikisedeki} ra waxatin naxan yi.

¹¹ Xa feene yi n^{oe} rakamale Lewi b^{ons}onna saraxaraliyaan barakani nun, yamaan sariyan s^to naxan x^{on}, e makoon mi yi birama saraxaraliya gb^{et}e ma na xanbi ra nun naxan luxi alo M^{elikisedeki} hali ba Haruna b^{ons}onne ra. ¹² Bayo saraxaraliyaan na masara, fo sariyan fan xa masara. ¹³ Feni itoe fala Yesu naxan ma fe ra, na barixi b^{ons}on gb^{eten}i, saraxaraliin munma yi mini b^{ons}onna naxan yi. ¹⁴ A kolonxi nayi fa fala en Marigin barixi Yuda b^{ons}onna nin. Awa, Musa saraxarali feen fala waxatin naxan yi, a mi na b^{ons}onna fe fala.

Saraxarali gb^{et}e alo M^{elikisedeki}

¹⁵ Feni ito fixama nⁿen dangu na ra xa saraxarali gb^{et}e fa naxan luxi alo M^{elikisedeki} ¹⁶ naxan mi findixi saraxaraliin na sariyan x^{on} a benbane fe ra, koni a findixi saraxaraliin na a faxatareyaan nan s^{en}b^e x^{on}. ¹⁷ Amas^to Kitabun bata a fala, a naxa, “Saraxaraliin nan i ra habadan, alo M^{elikisedeki} yi kii naxan yi.”[‡]

¹⁸ Awa, yamari fonna bata ba na a s^{en}b^{et}areyana fe ra, a t^{on}o to mi yi na. ¹⁹ Bayo

[†] 7:5: A mato Yatene 18.21 kui. [‡] 7:17: Yaburin 110.4

sariyan mi sese rakamalixi. Koni yigi fisamantenna bata mini, en na en masoma Ala ra naxan baraka yi.

²⁰ Na fe nenen mi tixi kələn xənbı. Bonne findi saraxarali line ra waxatin naxan yi, na kələ sifan mi ti. ²¹ Koni Yesu findixi saraxaraliin na kələn nan xən, Ala a fala a xa waxatin naxan yi, a naxa, "Marigin bata a kələ, a mi a xuiin maxetema, a naxa, 'Saraxaraliin nan i ra habadan.' "[§]

²² Kələni ito bata Yesu findi layirin xui kənden na en tan xə.

²³ Saraxarali singene yi wuya bayo e yi faxama, ²⁴ koni Yesu tan luun nən habadan. A saraxaraliyaan fan luma nən habadan. ²⁵ Nayi, a nəe muxune rakise nən yati naxanye fama Ala ma Yesu barakani amasətə a tan luma nən habadan Ala solona fe nan na.

²⁶ En makoon yi na saraxarali kuntigi sifan nan ma: naxan sarijan, a mi fe naxi rabama, fe mi naxan na, naxan mi yulubi kanne yε, naxan yitexi kore xonna ma. ²⁷ A tan mi ligaxi alo saraxarali kuntigin bonne, amasətə ne saraxan bama ləxə yo ləxə e yətə yulubine fe ra e nun yamaan yulubine fe ra. Koni Yesu tan a yətə ba nən saraxan na yamaan yulubine fe ra sanja ma kedēn pe han habadan. ²⁸ Musaa sariyan yi adamadi sənbətarene nan dəxəma saraxarali kuntigine

ra, koni Ala a kələ falan naxan ma sariyan xənbı ra, na a Dii Xəmən nan dəxəma naxan bata yelin kamale han habadan.

8

Yesu nan en ma saraxarali kuntigin na

¹ En ma falan birin xunna nan ito ra: En ma Saraxarali Kuntigin dəxi Alaa Mangaya gbeden yiifanna ma ariyanna yi. ² A walima yire sarijanxin yətəni, Marigina a yətə batuden naxan tixi, adamadiine mi naxan ti.

³ Saraxarali kuntigin birin dəxi nən alogo e xa kiseene nun saraxane rali Ala ma, nayi fə sena nde xa lu a fan yii a naxan bə saraxan na.

⁴ Xa a yi dunujani nun, a mi yi findima saraxaraliin na nun, amasətə gbətəye na naxanye Ala kiseene ralima alo sariyana a falaxi kii naxan yi. ⁵ Na saraxaraliine walima yire sarijanxin naxan yi, men findixi ariyanna fe misaala nun a nininna nan na. Nanara, Ala Musa rakolon na ki, a to yi Ala Batu Bubun tima, a naxa, "A liga i yeren ma, i yi e rafala alo n na a misaala yitaxi i ra geyaan fari kii naxan yi." ⁶ Koni iki, Yesu bata wanla sətə naxan fisa saraxaraliin bonne wanla xa bayo a bata fa layirin na naxan fan Layiri Fonna xa, bayo na en tuli sa feen naxanye ra, ne fan a fonna xa.

⁷ Xa fe yo mi yi layiri singen na nun,[†] en mako mi yi fa a

firinden ma nun. ⁸ Koni Ala yi feen to a muxune ra, a yi a fala, a naxa,
“Marigin naxa, ‘Na waxatin fama,
n layiri nənən xidima
nxu nun Isirayila nun Yuda yamane tagi waxatin naxan yi.

⁹ A mi ligama
alo n layirin naxan xidi nxu nun e benbane tagi,
n to e yii rasuxu
n yi e ramini Misiran yamanani.
Amasətə e mi n ma layirin suxu,
n fan yi e rabeñin.’
Marigin naxa na kiini.

¹⁰ Layirin ni i ra,
n naxan xidima nxu nun Isirayila yamaan tagi.
Marigin naxa iki:
Na waxatin na dangu,
n na n ma sariyane sama nən e xaxinli,
n yi e sebe e bəñeni.

N findima nən e Ala ra,
e yi findi n ma yamaan na.

¹¹ Muxu yo mi fa a boden maxaranma,
muxu yo mi a fale a ngaxake-denna xa,
a naxa, ‘I xa Marigin kolon,’
bayo e birin n kolonma nən,
keli muxudin ma han muxu gbeena.

¹² N dijama nən e tinxi-intareyaan ma,
n yi e yulubine xafari.”‡

¹³ Ala to na layirin xili sa a nənəna, na bunna nən a nənəna bata lu a fonna jəxəni.

Seen naxan bata fori, na tununma nən.

9

Yesu saraxana

¹ Layiri singen kui, yamarina ndee yi na nun lan Ala batu feen nun a yire sarijanxina fe ma dunuja muxune naxan tixi a xa. ² E Ala batu bubun ti nən nayi. Na bubun kui singen yi xili Yire Sarijanxina. Lenpune doxə seen yi na, e nun tabanla nun burun naxanye ralixi Ala ma. ³ Yε masansan dugin firinden xanbi ra, bubu kui gbete yi na naxan yi xili Yire Sarijanxi Fisamantenna, ⁴ e nun a wusulan saraxa gande xəma daxina, e nun a Layiri Kankirana.* Xəmaan yi saxi na kankiraan birin ma. Xəma kundidin yi na kui, Manna donseen† fan yi na kui. Haruna dunganna fan yi kankiraan kui naxan bata yi a majingi e nun gəmə walaxane layirin yi sebəxi naxanye ma. ⁵ Na Layiri Kankiraan xun ma, maleka gubugubu kan nərəxine sawuran yi na. E gubugubune yi bandunxi kankiraan dəraganla xun ma, Ala solonaden na. Koni en nama na feene birin yəba iki.

⁶ Feene birin to yitən na kiini, saraxaraline yi soma nən na yire singeni waxatin birin alogo e xa e wanla raka-mali. ⁷ Koni yiren firinden, saraxarali kuntigin nan tun keden yi soma na sanja ma

‡ 8:12: Yeremi 31.31-34 * 9:4: 9.4 Layiri Kankirana fe mən sebəxi Xərəyaan 25.10-22 kui. † 9:4: Manna donsena a fe mato Xərəyaan 16.13-15 nun 16.31 kui. Donseen nan yi a ra Ala yi naxan fima a yamaan ma tonbonni.

keden neen bun ma. Anu, fo a saraxan wunla xali, a yi a rali a yete yulubine nun yamaan yulubine xafari seen na.

⁸ Alaa Nii Sarijanxin munma yi a kiraan maknen yamaan yi soma yire sarijanxi fisamantenni naxan xən Ala batu bubu singen yi tixi waxatin naxan yi. ⁹ Misaala nan na ra waxatini ito xa. Nanara, kiseene nun saraxan naxanye yi ralima Ala ma, ne mi yi noe Ala batu muxune səndəməne sarijanje. ¹⁰ Tənna nan tun yi ne ra lan donseene nun min seene ma e nun fati maxana e dinan kiine ma, naxanye yi daxa han waxati nənen yi a li.

¹¹ Koni Alaa Muxu Sugandixin to fa alo saraxarali kuntigin naxan fe fajine rafa, a danguxi Ala Batu Banxi fisamantenna nin naxan kamalixi, muxune mi naxan tixi, dunuya gbee mi naxan na. ¹² Yesu to so Yire Sarijanxi Fisamantenni, a mi kətən wunla xan ba saraxan na de hanma tura dina, a yete wunla nan ba sanja ma keden pe, a yi en xunba habadan. ¹³ Amasətə kətən wunla hanma turana, e nun jinge gile ganxin xubena, xa ne xuya muxu xəsixine ma, na yi e fati bəndən nasarijan, ¹⁴ nayi, Alaa Muxu Sugandixin wunla sənbən gbo dangu na ra! Amasətə, a bata a yete ba saraxa fetaren na Ala xa, Alaa habadan Nii Sarijanxin barakani. Na wunla en

səndəməne sarijanma nən kewali jaxine ma naxanye en faxama, en yi no habadan Ala batue.

¹⁵ Na nan a ligaxi Yesu findixi layiri nənen sabun na alogo Ala naxanye xilixi, ne xa no habadan keen səte, a e tuli sa naxan na. A faxa na nan ma, a findi e xunba seen na yulubine yi naxanye ligaxi na layiri singen waxatini. ¹⁶ Amasətə xa layirin xidixi lan muxuna nde kee yitaxunna ma, na mi kamale fo na kanna na faxa. ¹⁷ Keen mi taxunma fanni a kanna mən neje fo a na faxa, a layirin yi rakamali. ¹⁸ Nanara, hali layiri singen yetəna, a mi fələ benun wunla xa mini. ¹⁹ Musa to yelin yamarine birin fale yamaan birin xa fata sariyan na, a yi turadine nun kətəne wunla tongo, e nun igena, e nun yexəe xabe gbeela, a yi wunla xuya Sariya Kitabun nun yamaan birin ma noxənden na naxan xili hisopina. ²⁰ A yi a fala, a naxa, “Wunli ito nan layiri xidi seen na, Ala e yamarixi naxan suxu feen ma.” ²¹ Musa mən yi wunla xuya Ala Batu Bubun nun a rawali seene birin ma. ²² Sariyan kui, fayida seen birin nasarijanxi wunla nan xən, anu, xa wunla mi mini, yulubin mi xafare.

Yesu saraxan nan yulubin xafarima

^{‡ 9:19:} Hisopi findixi sansi bili xurudin nan na e yulubi xafari wunla xuyama naxan na saraxabadeni. Na feen səbəxi Xərəyaan 12.22 kui. ^{§ 9:20:} Xərəyaan 24.3-8

²³ A yi daxa na seene xa rasarijan na kii nin, bayo e findixi ariyanna seene misaale nan na. Koni ariyanna seene yeteeen yi daxa e rasarijan saraxan na naxan dangu ne ra. ²⁴ Amasot Alaa Muxu Sugandixin mi soxi yire sarijanxini, muxune naxan tixi, denaxan findixi ariyanna misaala gbansanna ra, koni a soxi ariyanna yeteeen nin, alogo a xa ti Ala yetagi en xa iki. ²⁵ A mi soxi a yete badeni saraxan na sanja ma wuyaxi alo saraxarali kuntigin soma kii naxan yi yire sarijanxi fisamantenni jee yo jee sube wunla ra a yii. ²⁶ Bayo xa na nan yi a ra nun, Yesu yi torma nen nun sanja ma wuyaxi xabu dunuja da waxatina. Koni iki, waxati rajanni, a bata mini kenenni sanja ma keden han habadan, a a yete ba saraxan na, a yi yulubine birin jan. ²⁷ Adamadiine birin faxan nen sanja ma keden pe, na xanbi ra kitin yi a li. ²⁸ Alaa Muxu Sugandixin fan findixi saraxan na na kii nin sanja ma keden pe, a muxu wuyaxi yulubin jan. A mən fama nen, koni a mi fama yulubi xafari feen na. A fama a legeden muxune nan nakisideyi.

10

Yesu saraxana

¹ Musaa sariyan findixi fe famatone maligan nan na, e tan yeteeen mi a ra. Nanara,

saraxan naxanye bama waxatin birin jee yo jee, ne mi noe Ala batu muxune rakamale. ² Xa e yi noe na ra nun, muxune mi yi luyε e be waxatin birin. Bayo Ala batu muxune yi sarijanma nen nun sanja ma keden han habadan, e mi yi fa e yete kolonje yulubi tongon na nun. ³ Koni na jee yo jee saraxane muxune yulubine rabirama e ma nen. ⁴ Amasot turaan wunla nun siin wunla mi noe yulubin janje mumε!

⁵ Na nan a ligaxi, Yesu fa dunuja yi waxatin naxan yi, a yi a fala Ala xa, a naxa, “I mi waxi saraxane nun kiseene xən, koni i bata n fati bəndəni tən n xa.”

⁶ Saraxa gan daxine nun yulubi xafari saraxane mi rafan i ma.

⁷ Nayi, n yi a fala, n naxa, ‘N tan ni i ra. N ma fe sebəxi Kitabuni. Ala, n bata fa i tan sagoon ligadeni.*”

⁸ Awa, a naxan singe fala, a naxa, “Saraxane nun kiseene nun saraxa gan daxine nun yulubi xafari saraxane mi rafan i ma.” Anu, sariyana e ba feen yamarixi. ⁹ Na xanbi ra, a mən yi a fala, a naxa, “N tan ni i ra, n bata fa i sagoon ligadeni.” Nayi, a yi saraxa singene ba na, a yi a masara a nənen na. ¹⁰ Yesu Alaa Muxu Sugandixin a sagoon naxan ligaxi, a yi a fati bəndən ba saraxan na, na en sarijanma nen sanja ma keden pe han habadan.

* **10:7:** Yaburin 40.7-9

¹¹ Saraxaraline birin e wanla kema ləxə yo ləxə. E saraxane bama yeyε, naxanye mi nœ yulubin xafare mumε! ¹² Koni Yesu tan, na saraxa keden peen nan ba yulubine fe ra, a yi dəxə Ala yiifanna ma han habadan. ¹³ Iki a Ala mamεma alogo a xa a yaxune lu a sanna bun ma. ¹⁴ Amasötö muxun naxanye rasarijanma, a bata ne rakamali saraxa keden peen xən han habadan.

¹⁵ Alaa Nii Sarijanxin fan na feen seren bama en xa. A fala singen naxan ti, a naxa,

¹⁶ “Layirin ni i ra nxu nun Isirayila kaane naxan xidima:

Na waxatin na dangu,
n nan n ma sariyane sama
nen e bəjəni,
n yi e sebə e xaxinla ma.†”

Marigin naxa na kiini.

¹⁷ A mən naxa,
“N mi fa n xaxili luma e yulu-
bine
nun e sariya kala feene xən
sənən.”

¹⁸ Anu, ne na mafelu, saraxa
mi fa bama yulubina fe ra.

En na en tunnafan

¹⁹ Nayi, ngaxakedenne, en xaxili ragidixi so feen na yire sarijanxi fisamantenna nin Yesu wunla barakani. ²⁰ A so deen naxan nabixi en xa, kira nənen nan na ra naxan tixi nii rakisin ma, en nœ sigε ye masansan dugin xanbi ra naxan xən, kiraan naxan findixi a fati bəndən na. ²¹ En ma saraxarali kuntigin nan Ala Batu Banxin

xunna, ²² nayı, en xa en maso Ala ra bəjəne sarijanxin nun dənkəleya defexini, en bəjənen to sarijanxi feene birin ma, en xaxinla en yalagima naxanye ma, en fati bəndən to maxaxi ige sarijanxin na. ²³ En lu en tiyε en yigina fe ra yamani, amasötö naxan en tuli saxi, na tinxin. ²⁴ En na en jəxə lu en bode xən ma, en yi en bode rawekile xanunteyaan nun wali fəji rabaan ma. ²⁵ En nama en me en ma malanne ra alo muxuna ndee darixi a ligε kii naxan yi. Koni en na en bode ralimaniya waxatin birin, alo en to Marigina ləxən toon masoe.

²⁶ En yelin xanbini jəndin kolonna sətε, xa en na a rakeli a ma, en lu yulubin ligε, saraxa mi fa en yii sənən yulubin mafelu feen na, ²⁷ fə kiti famatən nun təe gbeen gaxuna naxan Ala matandi muxune halagima. ²⁸ Ala sariyan naxan so Musa yii, naxan yo na yi na kala, na kanna yi faxama kininkintareyaan nin, xa muxu keden hanma firin bata sereyaan ba.‡ ²⁹ Awa, na kanna mi saranjε a kewanle ra ba, naxan na Alaa Dii Xəməna fe rayelefu, hanma naxan na Alaa layirin xidi wunla rafeya naxan a sarijanma, hanma naxan na Ala hinantenna Nii Sarijanxin nasöt? ³⁰ Bayo en tan a kolon naxan a falaxi, a naxa, “N tan nan gbeejəxə tiin na, n tan nan donle

† **10:16:** Yeremi 31.33-34 naxan bata yi sebə nun Heburune 8.8-12 kui. ‡ **10:28:** A mato Sariyane 19.15 kui.

saranma e yatene ra.” E nun mən, a naxa, “Marigina a yamaan makitima nən. §”
 31 Gbalon na a ra xa muxun bira habadan Ala ra.

32 Na ləxə singene fe xa rabira ε ma, ε Alaa kənənna sətə waxatin naxan yi. ε tunnafan nən yəngε xədəxən nun tərəyani na waxatini. 33 E yi ε konbima yamaan yətagi waxatina nde yi, e ε tərə. Waxati gbetə, naxanye na fe sifan sətə, ε kafu nən ne ma. 34 ε yi kininkinin kasorasane ma, ε yi tin əewani muxune yi ε yii seene tongo, bayo ε yi a kolon fa fala ε yii se fisamantenne ramaraxi habadan. 35 Nayi, ε xaxili ragidixi naxan ma, ε nama na rabejin, bayo a findima nən kəntən gbeen na ε xa. 36 ε makoon tunnafanna ma, alogo ε na Ala sagoon liga, a ε tuli sa naxan na, ε yi na sətə. 37 Amasətə Kitabuna a falaxi kii naxan yi, a naxa, “A bata lu ndedi, siya di, naxan fama, na yi fa, a mi fa buma.

38 Koni n ma tinxin muxun nii rakisin sətəma nən a dənkəleyaan xən.* Anu, xa naxan xətə a xanbi ra, na kanna mi n kənənje.”
 39 En tan mi xətəma en xanbi ra, en yi halagi, koni en luma dənkəleyani nən, en niin yi kisi.

11

Dənkəleyanafe

¹ En na la en yigin na, en yi xaxili ragidi feen ma

§ 10:30: Sariyane 32.35-36 * 10:38: Xabakuki 2.3-4 * 11:4: Amato Dunuja Fələn 4.3-10 kui. † 11:5: A mato Dunuja Fələn 5.18-24 kui.

en mi naxan toma, na nan dənkəleyaan na. ² A singe ra muxune sereya fajin sətə e dənkəleyaan nan xən.

³ Dənkəleyaan xən, en na a kolon fa fala dunuja daxi Ala fala xuiin nan ma. Nanara, en seen naxanye toma ne mi fataxi fe toxine ra.

⁴ Dənkəleyaan xən, Habila yi saraxan ba Ala xa naxan yi fisa Kayini gbeen xa. Ala yətəen yi sereyaan ba a saraxana fe ma, fa fala, a tinxin muxun nan a ra. Dənkəleyaan xən, hali Habila to bata faxa, koni a mən falan tima.*

⁵ Dənkəleyaan xən, Xenəki yi te kore xənna ma, a mi faxa, a mi fa to sənən. Amasətə Ala bata yi a xali. Benun a xa xali kore, a bata yi na serejəxçayaan sətə nun fa fala a bata Ala kənen.*
⁶ Muxu yo mi Ala kənənje dənkəleyaan xanbi, bayo naxan fama Ala ma, fə na xa la a ra nən fa fala Ala na yi, e nun muxun naxanye a fenma, Ala ne kəntənna fima nən.

⁷ Dənkəleyaan xən, Nuhan to rakolon fe famatəne fe yi, a munma yi naxanye to, a yi kunkin nafala Ala yəeragaxun ma a tan nun a denbayaan nakise naxan kui. A dənkəleyaan yi findi dunuja muxun bonne yalagi xunna ra, a tan yi tinxinyaan sətə a keən na dənkəleyaan xən.

⁸ Dənkəleyaan xən, Ala to Iburahima xili, a yi a falan

suxu, a siga na yamanani, a yi naxan sotəma a keen na, hali a to mi yi a kolon a sigan denaxan yi. ⁹ Denkeleyaan xən, Ala a tuli sa yamanan naxan na, a dəxə menni xəneyani. A yi lu bubune kui, alo Isiyaga nun Yaxuba fan a liga kii naxan yi, Ala naxanye fan tuli sa na kee kedenna ra. ¹⁰ Amasətə Iburahima yi taan nan maməma nun naxan bətən sa kii kende, Ala naxan ma fe yitən, a yi a ti.‡

¹¹ Denkeleyaan xən, Iburahima fan yi senben sotə a nə diin sotə hali a to bata yi fori, hali gbantan to yi Saran fan na, amasətə naxan bata yi a tuli sa, a yi laxi na kanna tinxinyaan na. ¹² Nanara, hali faxan to bata yi maso a ra, a bənsən wuyaxi bari nən, naxanye yi wuya alo sarene hanma baan xən yəmənsinna naxanye xasabin mi nəe yate.

¹³ Na muxune birin faxa denkeleyaan nin. Ala e tuli sa naxanye ra, e mi ne sotə, koni e e to nən wulani, e sewa e fe ra. E yi e ti a ra fa fala a xənen nun sigatiin nan tun e tan na dunujani ito yi. § ¹⁴ Naxanye falan tima na kiini, ne a yitama nən fa fala a e dəxəden nan fenma e yəte xa. ¹⁵ E keli yamanan naxan yi, xa na xənla yi e suxu nun, waxatina nde e yi fəren sotəma nən e xəte na. ¹⁶ Koni e yi taa fisamantenna nan fenma, naxan findixi ariyanna ra. Nanara, na yagin mi Ala ma,

‡ **11:10:** A findixi Yerusalen nənen nan na naxan ariyanna yi. A mato Heburune 11.16 nun 12.22 kui. § **11:13:** A mato Dunuja Fələn 23.4 kui. * **11:18:** A mato Dunuja Fələn 21.12 nun 22.1-14 kui.

e na a xili a e Ala, amasətə a bata taani tən e xa.

¹⁷ Denkeleyaan xən, Ala to wa Iburahima kejaan fəfəfəse feni, Iburahima mi tondi Isiyaga be saraxan na a xa. Ala naxan tuli saxi, na yi tin a dii xəmə kedenna be saraxan na, ¹⁸ hali Ala to bata yi a fala a xa nun, a naxa, "Naxanye yatəma i bənsənna ra, ne minima Isiyaga bənsənna nin."* ¹⁹ Iburahima yi laxi a ra nun fa fala a Ala nəe Isiyaga raketə nən sayani. A dii xəmen mən yi raxətə a ma, na feen yi findi taxamasenna ra.

²⁰ Denkeleyaan xən, Isiyaga yi duba Yaxuba nun Esayu xa lan waxati famatəne ma.

²¹ Denkeleyaan xən, benun Yaxuba xa faxa, a duba nən Yusufu a dii xəmə keden kedenne birin xa. A yi a tingili-mati a dunganna xunna, a yi Ala batu.

²² Denkeleyaan xən, benun Yusufu xa faxa waxatin naxan yi a Isirayila kaane ramini feen fala nən Misiran yamanani, a yamarin fi lan a binbina fe ma.

²³ Denkeleyaan xən, Musa bari waxatin naxan yi, a sotə muxune yi a luxun kike saxan, bayo e bata yi a to, a dii fajin nan yi a ra, e mi gaxu mangana tənna yee ra.

²⁴ Denkeleyaan xən, Musa to gbo, a mi tin e xa a xili fa fala Misiran Mangana dii temena dii xəməna. ²⁵ A yi tin a ma a e nun Alaa yamaan

xa jaxankata e bode xən, be-nun a xa lu yulubini jaxunni naxan mi buma.²⁶ A yi rafan a ma, a xa jaxankata Alaa Muxu Sugandixina fe ra be-nun a xa Misiran yamanan nafunle sətə bayo a yeeen yi tixi a kəntən famatoon na.

²⁷ Denkeleyaan xən, Musa yi keli Misiran yamanani, a mi gaxu mangan xələ feen na. A yi a tunnafan alo a yi Ala totaren toma nun.

²⁸ Denkeleyaan xən, a yi Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla[†] yamarine suxu, a wunla xuya banxine dəeene ma alogo Halagi Ti Malekan nama Isirayila dii singene faxa.

²⁹ Denkeleyaan xən, Isirayila kaane yi Baa Gbeela gidi, alo e yi xaren nan na, koni Misiran kaane to kata gidi-den i birin yi mamin igeni.

³⁰ Denkeleyaan xən, Yeriko taan nabilinna yinna yi bira, e yelin xanbini a rabilinjne xii solofer. ³¹ Denkeleyaan xən, yalunde jaxanla Raxabi mi halagi denkeleyatarene xən, amasətə a xərane yisuxu nən ki fajı naxanye yi taan nakərəsimma wundoni.[‡]

³² N mən nanse falə? Waxati mi n yii, n Gedeyən ma fe fala, hanma Baraki hanma Samison hanma Yefite hanma Dawuda hanma Samuyeli hanma nabine. ³³ Ne yamanane

no denkeleyaan nan xən. E tinxinyaan lig. Ala e tuli sa naxan na, e yi na sətə. E yi yatane de xidi. ³⁴ E təen sənbən natu. E tanga silanfanna ma,[§] e sənbətareyaan yi masara sənbən na, e fangan sətə yengeni, e sofa xəjəne kedi. ³⁵ Naxanla ndee faxa muxune yi xətə e ma keli sayani.* Muxu gbətə yi jaxankataxi, koni e tondi e xunbə alogo e xa marakeli fisamantenna sətə sayani. ³⁶ E yi ndee magele, e yi ndee bulan. E yi ndee xidi, e yi e sa kasoon na. ³⁷ E yi e magələn. E yi ndee yixaba seraan na. E yi ndee faxa silanfanna ra. Ndee yi marabəri baxi yexəe xabe dugine nun sii xabe dugine nan na, e yii gelixi, e bəsənxənyaxi, e jaxankataxi. ³⁸ E yi xuyaxi ayi burunna xun xən geyane fari. E dəxə faranne nun yinle ra. Anu, e tan nərən mi lan dununa muxune ye.

³⁹ Na muxune birin sereya fajin sətə e denkeleyaan nan xən, anu, Ala e tuli sa naxan na, e mi na sətə. ⁴⁰ Koni Ala bata a ragidi a xa fe fajini tən en xa alogo na muxune fe nama kamali en xanbi.

12

Ala nan en xuruma

[†] **11:28:** Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nən Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kəe kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xərəyaan 12.1-13 kui. [‡] **11:31:**

A mato Yosuwe 6.12-21 kui. [§] **11:34:** Silanfanna: Sofane yengeso degəməna.

* **11:35:** A mato Mangane Singen 17.17-24 kui.

¹ Bayo en nabilinxi yama gbee sifani ito nan na en serene ra, nayi, en na en me en yulubine nun en hakε goronne ra naxanye en madiganma, en yi en tunnafan xatajoxjya giini naxan nagidixi en ma. ² En na en yeeen ti Yesu ra, naxan denkeleyaan kiraan nabixi en xa e nun naxan mən a rakamalima. A tan naxan a me sewan na naxan yi finde a gbeen na, a yi a wəkile faxan ma wudin fari, a mi na yagin yate. Na xanbi ra, a yi dəxə Alaа manga gbedən yiifanna ma.

³ Ε miri Yesu ma naxan dija yulubi kanne besenxonya gbee sifani ito bun ma alogo ε niin nama raforo, ε yigitege. ⁴ Amasətə ε munma yulubin yenge singe han ε wunla yi mini. ⁵ Ε bata jinan na falan na, Ala ε ralimaniya naxan na, a ε xili fa fala “A diine.” A naxa, “N ma diina, Marigin nema i xure, i nama yo na ma. A nema i sənna yite i ra, i bəjen nama kala.

⁶ Amasətə Marigina a xanun-tenne xuruma nən. A naxanye birin yatəxi a diine ra a ne fe jaxine saranma e ra nən.*

⁷ Ε tərəne yisuxu ε yi, bayo Ala ε xuruma nən alo a diine. Diin mundun na naxan fafe mi a xuruma? ⁸ Xa Ala mi ε xuruma alo a lan birin ma kii naxan yi, na luxi nən alo ε mi findixi a diine ra fə muxu gbetəna diine. ⁹ En birin

fafane en xuruma dunuja yi, en yi e binya. A mi lanje nayi ba, en xuru en niin kannma dangu ne ra, en yi nii rakisin sətə? ¹⁰ En fafane en xuruma waxatidi tun, alo a lanxi e miriyani kii naxan yi. Koni Ala en xuruma en munanfanna nan ma, alogo en xa a sarijanna sətə. ¹¹ Muxun nema xure, a mi sewə na ra bayo a xələ. Koni dənxeñ na, naxanye xuruxi, ne a tənən sətəma nən bəne xunbenla nun tinxinyani.

Xaranna nun maxadina fe

¹² Nanara, ε xa ε xadan yine yixədəxə, ε yi ε xinbine senbe so ken! ¹³ Ε sigan ti kira tinxinxine nan xən, alogo naxanye godoma e sanna ma, ne sanna nama kala, fə e kendəya.

¹⁴ Ε yixədəxə, lanna xa lu ε nun muxune birin tagi, ε mən yi sarijan. Amasətə muxu yo mi Marigin toe sarijanna xanbi. ¹⁵ Ε a ligə ε yeren ma, muxu yo nama fula Alaа hinanna ra. Ε sese nama ligə alo sansi salen xəlen naxan solima, a yengene rakeli ε tagi, a ε wuyaxi dabari. ¹⁶ Ε a ligə ε yeren ma, muxu yo nama findi yanga suxun na hanma dina rabatutarena alo Esayu naxan a foriya tiden masara donseen na. ¹⁷ Ε a kolon fa fala dənxeñ na, a wa nən kəen duban xən a baba yii, koni a mi a sətə. A yi feen birin ligə, koni na mi feene maxətə mumə, hali a to wuga.

* **12:6:** Sandane 3.11-12

¹⁸ Ε mi luxi alo Isirayila kaan naxanye e maso geyaan na yiin dinje naxan na e nun teen nun dimin nun kunda yidimixin nun foyena. ¹⁹ Ε mi x̄ota xuiin nun Ala fala xui magaxuxin mexi alo ne. E fala xuiin me waxatin naxan yi, e yi Musa mafan, a e nama fa fala gb̄ete me s̄on̄on. ²⁰ Amasot̄o e yi gaxuxi Ala yamarin yee ra, naxan a fala, a naxa, “Naxan na a sanna ti geyaan ma, a xa magələn han a faxa hali subena.” ²¹ Na feen yi magaxu ayi han Musa yi a fala, a naxa, “N bata gaxu han n xuruxurunma.”

²² Koni ε ε masoxi Siyon geyaan nan na, habadan Alaa taana, Yerusalen ariyanna yi. A maleka wuli wuli wuyaxi malanxi jaxajaxani. ²³ Ε bata maso d̄enkelya yamaan na, Alaa dii singene, naxanye xili seb̄exi ariyanna yi. Ε bata maso Ala ra, muxune birin ma kitisana. Ε bata maso tinxin muxune ra naxanye niin sarijan. ²⁴ Ε bata maso Yesu ra naxan layiri n̄en̄en̄i tonxi, a wunla yi mini, a fala ti kiin yi fisa Habil a wunla gbeen xa.

²⁵ Ε a liga ε yeren ma naxan falan tima ε xa, ε nama tondi na xuiin name. Amasot̄o Ala to Isirayila kaane rakolon dunuja yi, e tondi n̄en̄, e yi jaxankata. Nba, en tan kisima nayi di, xa en tondi na falan me naxan fataxi ariyanna ra? ²⁶ Na waxatini, a fala xuiin b̄x̄on naxuruxurun n̄en̄, koni iki a

bata en tuli sa, a naxa, “N m̄en b̄x̄on̄i maxama n̄en̄ sanja ma keden e nun kore x̄onna fan.” ²⁷ Fa fala, “sanja ma keden” na bunna neen, naxan yo yimaxama dunuja yi, a na bama n̄en̄ alo dali seene. Naxanye mi mamaxε, ne yi lu.

²⁸ Nanara, en to mangayaan s̄ot̄oma naxan mi mamaxε, en barikan bira Ala xa, en na Ala batu a tinna kui binyen nun gaxuni. ²⁹ Amasot̄o en ma Ala m̄en luxi n̄en̄ alo halagi ti teena.

13

En na Ala ken̄en̄ma kii naxanyi

¹ Ε lu ngaxakedenyaa xanuntenyani. ² Ε nama jinan x̄j̄ne yisuxun x̄on ma amasot̄o ndee malekane yisuxu na kii nin, hali e to mi yi a kolon. ³ Ε j̄ox̄o lu kasorasane x̄on, a xa liga alo ε birin nan kasoona na. Ε j̄ox̄o lu muxu naxankataxine x̄on, a xa liga alo ε birin nan t̄r̄ox̄i.

⁴ Muxun birin xa futun binya, yalunyaan nama a x̄osi. Ala yanga suxune nun yalundene kitima n̄en̄.

⁵ Ε dunuja yi gidin nama findi gbeti x̄onx̄on̄na ra. Seen naxan ε yii, na xa ε wasa amasot̄o Ala bata a fala, a naxa, “N mi kele i d̄ex̄on mumε, n mi ε rabejinje fefe ma.”* ⁶ Nayi, en xa xaxili ragidi fa fala, “Marigin nan n mali muxun na, n mi gaxun sese yee ra!

* **12:20:** A mato X̄or̄yaan 19.12-13 nun Sariyane 9.19 kui.   † **12:26:** Xage 2.6

* **13:5:** A mato Sariyane 31.6 nun 31.8 nun Yosuwe 1.5 kui.

Adamadiin nœ nanfe ligœ n na?"†

7 Ε xaxili lu ε yεerati singene xœn, naxanye Alaa falan ti ε xa. Ε miri e dunujia rapanna kiin ma, ε yi e raliga e denkelyani. 8 Yesu Alaa Muxu Sugandixin yi kii naxan yi xoro, a mœn na kii nin to, a luma na kii nin habadan. 9 Ε nama tin xaran xœjœ sifa yo ma naxan ε ratantanma. Amasœtœ a lan en niin xa senben sœtœ Alaa hinanni, koni don seene yamarine fe mi a ra, naxanye tœnœ mi na.

10 Saraxa gandena nde en tan yii, Ala Batu Bubuna saraxaraline mi daxa e yi na saraxa seen don.‡ 11 Amasœtœ saraxarali kungin suben naxan ba yulubi xafari saraxan na, a ne wunla xalima yire sarijanxi fisamantenna nin. Koni e gbindin tan gamma yamaan daaxaden fari ma nœn.§ 12 Nanara, Yesu fan faxa taan xanbi ra, alogo a xa yamaan nasarijan a yœteen wunla xœn.* 13 Nayi, en siga a fœxœ ra yamaan dœxœden fari ma, en sa a yagin jœxœnna sœtœ. 14 Amasœtœ taa mi en yii dunujiani ito yi naxan buyœ. Taan naxan fama, en na nan fenma. 15 Nayi, en ma tantunna xa findi saraxan na naxan nalima Ala ma waxatin birin, en yi lu en tiyœ a xinla ra. 16 Ε nama jœnin ε fe fajin naba, ε yi ε bode mali ngaxakedenyani, amasœtœ na

saraxa sifan nan nafan Ala ma.

17 Ε ε yεeratine fala xuiin suxu ε xuru e sariyan bun. Amasœtœ e ε niin nakantanma, bayo e fan e dentegœma nœn. Nayi, ε liga e xa wanla ke sewani benun a xa e tœrœ, bayo na tœnœ mi ε tan ma.

18 Ε lu Ala maxandœ nxu xa. Amasœtœ nxu laxi a ra a nxu bata xaxili sœtœ, e nun nxu waxi a xœn ma nxu xa sigan ti fe fajin nin. 19 N na ε mafanma ε Ala maxandi alogo n xa xœtœ ε ma mafureñ!

Dubana

20 Bœjœ xunbenla Ala, naxan en Marigi Yesu rakeli sayani habadan layirin xidi wunla barakani, Yesu naxan a jœxœ luma en xœn alo xuruse rabana, 21 na Ala xa fe fajin birin fi ε ma, alogo ε nœ a sagoon ligœ, naxan a kœnenjœ. Ala xa na liga Alaa Muxu Sugandixin Yesu xœn, binyen fiin naxan ma habadan. Amina.

Fala dœnxœne

22 Ngaxakedenne, n na ε mafanma, ε tuli mati maxadi falani ito ra dijani amasœtœ n kedin naxan sœbœxi ε ma ito ra, a mi gbo. 23 Ε xa a kolon a en ngaxakedenna Timœte bata mini kasoon na. Xa a fa sinma, nxu birin fe ε fœma.

24 Nxu xa ε yεeratine nun ε yama sarijanxin birin xœntœn. Itali kaane fan ε xœntœn.

25 Ala xa hinan ε birin na.

† 13:6: Yaburin 118.6   ‡ 13:10: Na findixi ariyanna gbeen nan na, Yesu soxi denxœnan yi. A mato Heburune 9.11-14 kui. § 13:11: A mato Saraxaraline 16.27 kui. * 13:12: A mato Yoni 19.17-20 kui.

Yaki Yaki Alaa Falan Naxan Sεbε

Denkelyea muxune lan e xa bira kiraan naxanye fɔxɔra e dunuja yi gidini, ne nan sεbεxi Yaki a kitabu yiren kui a naxan sεbεxi Alaa yamaan birin ma naxanye xuyaxi ayi dunuja xun xɔn ma (1.1). Muxu wuyaxi laxi a ra, Yaki ito nan findixi Yesu xunyena nde ra. A tan ma fe falaxi Kitabun yireni itoe yi: Xerane 15.13, 21.18, Kɔrenti Singen 15.7, Galati 1.19, 2.9, 2.12, Yudi 1.1. Na nan Kitabun yireni ito sεbεxi denkelyea muxune ma alogo a xa e sigati kiin yita e ra e bode tagi e nun lan denkelyatarene ma. Yesu xunye Yaki findixi Yerusalen denkelyea yamaan yεεratina nde nan na. Yaki naxan findixi Yesu a xarandiin na, na mi finde Kitabun yireni ito sεbε muxun na bayo Manga Herode bata na Yaki faxa nun sima naxan findixi Yesu a xarandiin na (a mato Xerane Kewanle 12.2 kui).

A sεbε kiin maligaxi Sandane kitabu yiren nan na Layiri Fonna Kitabu yiren kui naxan yi Alaa fe kolonna mayitama a yamaan na. Kitabun yireni ito fan Alaa fe kolonna mayitama Yesu a kiraan xɔn. Yaki fe kolonna nan ma fe singe falama fa fala a a kelixi Ala nan ma e nun muxun lan a Ala maxɔdin a ma denkelyani (1.2-8). Na na dangu, falane xunna

tixi yiigelitɔyaan nun nafulu kanyaan nan ma, e nun tantan feene nun mantɔrɔne e nun dina kendena, naxan lan a xa wali fajine ke (1.9-27). Yaki mɔn a falama a e nama muxune rafisa e bode xa lan e yii seene ma (2.1-13). Na danguxina a yi fa a fala kendən ma, denkelyaan nun kewanle tagiin kii naxan yi (2.14-26). A yi a fala a yεtε suxun xɔdɔxɔ lenna nun fala xuiin mabinni. (3.1-12). Na danguxina, a fa fe kolon kɛndena fe ma (3.13-18). A yi na muxune maxadi naxanye yengen nakelima e nun naxanye findixi dunuja muxune xɔyine ra, a yi falan ti nafulu kanne xili ma naxanye naxu e walikene ra (4.1-5.6). Falan najandeni, a yi a fala a muxune xa dija, e Ala maxandi waxatin birin yi, e yi e bode mali denkelyani (5.7-20).

Kitabun yireni ito kankanma falan naxan ma naxan sεbεxi denkelyea muxune ma a fixa: I nama la Yesu a fe Xibaru Fajin na i xaxili gbansanni tun, fɔ denkelyaan xa lu i kewanle yi, bayo xa “denkelyaan naxan mi findi kewanle ra, na faxaxi na a ra.” (2.26).

¹N tan Yaki, Ala nun Marigi Yesu a Muxu Sugandixina walikena, n ni ito sεbεxi Isirayila bɔnsɔn fu nun firinne nan ma naxanye xuyaxi ayi siyane tagi. N bata ε xɔntɔn.

Denkelyaan nun fe kolonna

² Ngaxakedenne, mantɔrɔn sifa wuyaxi na ε li, ε xa na yate sewan dɛfexin na, ³ bayo ε a kolon, ε dɛnkɛleyaan na tɔrɔyane raxan, na a ligama nən ε tunnafanna sɔtɔ. ⁴ Koni fɔ tunnafanna xa wali kamalixin nan ke, alogo ε xa kamali ε yi dɛfe. Sese nama dasa ε ma. ⁵ Xa fe kolonna dasaxi ε tan nde ma, a xa a maxɔdin Ala ma, naxan muxune birin kima a fonisireyani, a mən mi na kanna yalagima. A soma nən a yii. ⁶ Koni a xa a maxɔdin dɛnkɛleyaan nin, a nama sike. Bayo naxan na sike, na luxi nən alo fɔxɔ igen walanna, foyen naxan nasigama, a a raxɛtε. ⁷ Na muxu sifan nama a miri fa fala a seen sɔtε Margin yii nən. ⁸ Amasɔtɔ xaxili firin kanna nan na ra, a mi raxaraxi a feene yi.

Yiigelitoon nun nafulu kanna fe

⁹ Dɛnkɛleya muxu yiigelitoon xa sewa amasɔtɔ Ala bata a yite. ¹⁰ Nafulu kanna fan xa sewa amasɔtɔ Ala bata a ragodo, bayo nafulu kanna fe danguma nən alo sɛxɛ fuge fajina. ¹¹ Sogen na xɔlɔ, a wuyenna yi sɛxɛn xara, a jingine yi lisi a ra, a fugene yi yolon, a tofanna yi dangu. Nafulu kanna fan ma binyen lɔma ayi na kii nin a nɛma a feene rawalima.

Maratantan feene

¹² Sewan na kanna xa naxan a tunnafanma tɔrɔni, amasɔtɔ Ala na yelin a kɛŋaŋ fɛſɛfɛſɛ, a nii rakisin taxamaseri kɔmɔtin soma

nən a xun na, Ala bata a xanu muxune tuli sa naxan na. ¹³ Naxan na bira tantan feni waxatin naxan yi, na kanna nama a fala, a naxa, "Ala nan n natantanma." Amasɔtɔ Ala mi ratantanje fe jaxini, a fan mi muxe ratantanma. ¹⁴ Koni muxun birin tantanma a yetəna kunfa feene nan xɔn ma naxanye a mabandunma, e yi a kənən. ¹⁵ Na xanbi ra, kunfa jaxin sa findima yulubin nan na. Yulubin na kɔxɔ waxatin naxan yi, a rajaŋma sayaan nan ma.

¹⁶ Ngaxakeden xanuntenne, ε nama ε yetε mayenden. ¹⁷ Kise fajin birin, fɛ mi naxan na, na fataxi kore xɔnna nan na, keli Fafe Ala yii naxan kore xɔnna yanban seene daxi. A mi maxɛtema alo nininna! ¹⁸ A bata a ragidi a en xa balo a jɔndi falan xɔn ma alogo en xa findi a dali fisamantenne ra.

Fe meen nun a ligana

¹⁹ Ngaxakeden xanuntenne, ε xa a kolon, fa fala muxun birin xa mafura falan name, koni ε nama mafura falan tiyε. ε nama xɔlɔ sinma. ²⁰ Amasɔtɔ muxu xɔlɔxin mi fɛ Alaa tinxinyaan na. ²¹ Nayi, ε xa fe xɔsixine birin yiba e nun fe jaxin naxanye waraxi ayi. ε yi na falan susu limaniyani, a naxan saxi ε bɔŋɛni, naxan nɔε ε niin nakise.

²² ε nama ε tuli mati Alaa falan na tun, ε yi ε yetε mayenden, fɔ ε xa a liga nən. ²³ Amasɔtɔ naxan a tuli matima Alaa falan na, a mi a liga, na luxi nən alo muxun naxan a yetε matoma

kikeni,²⁴ a na yelin a yete matoε, a siga, a jinan a yetagin kiin xən sa!²⁵ Koni naxan na sariya kamalixin tilinna fesefesε, sariyan naxan muxun xərəyama, a lu a fari, a mi a tuli mati a ra tun a yi jinan a xən, koni a yi a ligā, na kanna sewan sotma nən a kewanla xən.

²⁶ Xa muxuna nde a yete yatexi dina muxun na, koni a mi a lenna mara, a bata a yete mayenden, a dinan findima fe fuun nan na.²⁷ Dinan naxan sarijan, fe mi naxan na Fafe Ala yee ra yi, na ni ito ra: Ε jəxə lu kiridine nun kaja gilene xən e tərəne yi. Ε yi ε yete ratanga dunuja fe xəsixine ma.

2

Ε nama muxune rafisa e bode xa

¹ Ngaxakedenne, ε to denkelyaxi en Marigin binyen kanna Yesu ma, Alaa Muxu Sugandixina, ε nama muxune rafisa e bode xa.² Xa muxuna nde so ε malanni xəmaan yiisolirasoон soxi a yiin na, doma fajin nagodoxi a ma, na xanbi ra yiigelitoon fan yi so, dunkobine rago-doxi a ma,³ ε yi ε yengi dəxə dugi fajin kanna xən, ε yi a fala a xa, ε naxa, “Fa i magodo gbəde fajini,” koni ε a fala yiigelitoon ma fa fala “Ti mənni,” hanma “Dəxə n sanna dəxən ma bəxəni,”⁴ xa ε na ligā, ε mi muxune rafisaxi e bode xa ba? Ε mi tagi rabaan xan tima ε miriya naxine yi nayi ba?

⁵ Ngaxakeden xanuntenne, ε tuli mati. Ala mi yiigelitōne xan sugandi dunuja yi, al-ogo e denkelyaan xa findi e bannayaan na, e yi mangayaan soto e keen na, Ala bata a xanu muxune tuli sa naxan na?⁶ Koni ε tan yiigelitōne rafeyama! Nafulu kanne xa mi ε rawalima ba, e yi ε xali kitisadeni?⁷ Ne xa mi ε kanna xili fajin kalama ba?

⁸ Xa ε Manga Alaa sariyan nakamalima yati, naxan Kitabun kui, ε bata fe fajin ligā nayi, a naxa, “I adamadi boden xanu alo i yetena.”⁹ Koni xa ε muxune rafisa e bode xa, nayi ε bata yulubin ligā. Na ma, sariyan fan ε sənna yitama ε ra nən bayo ε mi a suxi.¹⁰ Bayo xa muxun sariyan birin suxu, a yi keden peen kala, a bata e birin kala na yi.¹¹ Bayo naxan a falaxi fa fala i nama yalunyaan ligā, na nan mən a falaxi, a i nama faxan ti. Nayi, xa i mi yalunyaan ligā koni i muxun faxa, i bata findi sariya kalan na na yi.¹² Ε sigati kiin nun ε falati kiin xa lan na sariyan ma naxan xərəyaaan fima bayo ε makitima na nan xən.¹³ Amasoto Ala kininkinintarene makitima kininkinintareyaan nin. Anu, kininkininna nan kitin nəma.

Denkelyaan nun kewanle fe

¹⁴ Ngaxakedenne, tənən mundun na ra xa muxuna nde a fala a denkelyaxi, xa a kewanle mi a yitama? Na denkelyana a rakise ba?

15 A luxi nən alo marabənna nəma ngaxakedenna nde ma, xəməna hanma naxanla, a balon mi a yii. ¹⁶ Awa, xa ε tan nde a fala na nde ma, ε naxa, “Ε siga bəŋε xunbenli. Ε sa ε maxara, ε yi lugo.” Xa ε mi e ki e fatin mako ma seene yi, na tənən nanse ra? ¹⁷ Dənkəleyaan fan na kii nin, xa wali fajı mi dənkəleyani a faxaxin na ra na yi.

¹⁸ Koni muxuna nde a falama nən, a naxa, “Dənkəleyana i tan yi, koni kewanle nan n tan yi.” N na a yabima nən, n naxa, i ya dənkəleyaan yitama n na di, ba i kewanle ra? N tan xa dənkəleyaan yita i ra n kewanle xən. ¹⁹ Ε laxi a ra ba fa fala Ala keden peen na a ra? Na lanxi. Hali jinanne fan laxi na ra, e xuruxurun gaxuni. ²⁰ I tan xaxilitarena, i mi a kolon ba, fa fala kewali fajı mi dənkəleyaan naxan yi, na neen fuu? ²¹ En benba Iburahima mi yate tinxin muxun na Ala yee ra yi a kewanle xan xən ba, a to a dii xəməna Isiyaga ba saraxan na saraxa ganden fari? ²² I bata a to? A dənkəleyaan nun a kewanle nan walixi e bode xən ma. A kewanla nan a dənkəleyaan nakamalixi. ²³ Kitabuna falan nakamali na nin, a naxa, “Iburahima yi dənkəleya Ala ma, Ala fan yi na yate tinxinna ra a xa.”* Nanara, e yi a fala a ma fa fala “Ala xəyina.” ²⁴ Awa, ε bata a to, fa fala muxun natinxinma Ala yee ra yi

a kewanle nan fan xən, a dənkəleyaan gbansan mi a ra.

²⁵ Na kiini, hali yalunde naxanla, Raxabi fan tinxin nən Ala yee ra yi a kewanle xən ma, a to Yahudiyane xerane yisuxu ki fajı, a yi kira gbete yita e ra.[†] ²⁶ Fati bəndən nun niin na fata, fatin bata faxa na yi. Na kiini, dənkəleyaan fan faxaxi na a ra xa kewanle mi a yi.

3

Lənnafe

¹ Ngaxakedenne, ε wuyaxi nama findi karaməxəne ra, amasətə ε a kolon fa fala nxu tan karaməxəne gbee kitin xədəxəma ayi nən bonne gbeen xa. ² En birin tantanma kii wuyaxi. Muxun naxan mi tantanma fala tideni mumε, muxu kamalixin nan na ra, a nəε a yetε xure nən. ³ A luxi nən alo en na karafen bira soon deen ma, a a xa en sagoon ligi. Nayi, a gbindin birin birama na nan fəxə ra. ⁴ Kunkin fan na kii nin. Hali a to gbo, foye gbeen mən a rasigama, koni se xurudin nan a matinxinma kunki ragiin sagoon ma. ⁵ Lənna fan na kii nin, a xurun fatin yirene yε koni a kanba fala gbeene nan tima. Təedin fan nəε burun gbeen ganjε nən. ⁶ Awa, lənna fan luxi nən alo təena. En fati yirene yε, tinxintareyaan birin en lənna nin. A tan nan muxun gbindin birin birama xəsini, alo a yi təen nan soma a dunuŋa yi gidin mumεen na!

* **2:23:** A mato Dunuya Fəlon 15.6 kui.

† **2:25:** Yosuwe 2.1-21

Na t̄en ȳt̄en kelixi yahan-nama nin. ⁷ Adamadiine n̄oe burunna suben sifane birin xure n̄en, x̄oline nun bubu seene nun ȳexene. ⁸ Koni muxu yo munma lenna xuru. Se jaxin nan a ra naxan mi raxaraxi. A rafexi dabarin nan na, muxu faxa xinla ma. ⁹ En barikan birama en Margin nun en Fafe Ala xa lenna nan na, en m̄on muxune dangama a ra Ala naxanye daxi a maligan na. ¹⁰ Barika biran nun dangan minima d̄e kedenna nin. Ngaxakedenne, na mi daxa mum̄e! ¹¹ Ige b̄exin nun f̄oxo igen n̄oe mine tigin mundun kedenna? ¹² Ngaxakedenne, x̄de binla n̄oe oliwi bogin namine n̄en ba? Manpa bogi binla n̄oe x̄de bogin namine ba? Ige b̄exin m̄on mi s̄ot̄oma f̄oxo igen d̄e.

Fe kolonna fata Ala ra

¹³ Xaxilimaan nun fekolonna nde ra ε ye? A xa na mayita fata a sigati ki fajin na, e nun a kewanla naxanye fataxi limaniyaan nun xaxilimayaan na. ¹⁴ Koni xa x̄xel̄onna nun ȳte yigboon nan ε b̄jeni, ε ba ε ȳte mat̄xe, ε nama wulen fala j̄ondin fari. ¹⁵ Na xaxili sifan mi kelixi ariyanna xan yi. Na fataxi dunuja nun fati b̄enden nun Yinna Manga Setana nan na. ¹⁶ Amas̄t̄o x̄xel̄nyaan nun ȳte yigboon d̄enaxan yi, fe yibasanna nun fe jaxin sifan birin nan m̄enni. ¹⁷ Koni

fe kolonna naxan sa kelixi ariyanna yi, a singen naxan na, a sarijan, a m̄on b̄j̄e xunbenla firma, a dijaxi, a mafan mi raxlo, a lugoxi kininkininna nun kewali fajin nan na. A mi muxune rafisama e bode xa. A mi nafigiyaan ligama. ¹⁸ Fe yit̄nna naxanye walima b̄j̄e xunbenli, ne tinxinna nan s̄ot̄oma.

4

ε xuru Ala ma

¹ Yengene nun matandin naxanye ε tagi, ne kelixi minen yi? Ne mi kelixi ε rafan fe jaxine xan yi ba naxanye ε fati b̄enden nakunfama? ² Sena nde x̄nla ε ma, koni ε mi a s̄ot̄oma. Nanara, ε faxan tima, ε mila, koni ε mi n̄oe a s̄ot̄e. ³ ε yengene so, ε matandine ti. Se mi ε yii bayo ε mi Ala maxandima. ³ ε na Ala xandi seen naxan yi, ε mi a s̄ot̄oma, bayo ε Ala maxandi xunna kobi, amas̄t̄o ε ȳte rafan feene nan tun f̄oxo ra. ⁴ ε tan tinxitarene! ⁵ ε mi a kolon ba, fa fala a dunuja xanuntenyaan findixi Alaa fe x̄onnantenyaaan nan na? Muxun naxan na a ȳte findi dunuja x̄yin na, na bata a ȳte findi Ala yaxun na. ⁵ ε laxi a ra ba, a Kitabun falan tixi n̄en tun? A naxa, “Ala bata Niin naxan sa en yi, na rafan a ma han!”* ⁶ Koni Alaa hinanna luma fari se n̄en en xa, amas̄t̄o a m̄on a falaxi, a naxa, “Ala wasodene yikalama e feene yi, koni a hinanma n̄en ȳte

* **4:5:** Ala waxi a x̄on ma n̄en, a niin naxan saxi muxune yi, e nama na sa se gb̄et̄e sagoni, e yi na seen batu. † **4:6:** Sandane 3.34

magodone ra.⁷ Nanara, ε xuru Ala ma, ε ε kankan Yinna Manga Setana yee ra, a gima nən ε bun. ⁸ Ε maso Ala ra, a masoma ε ra nən. Yulubitōne, ε ε yulubi yiine raxa. Ε tan nafigine, ε bɔjene rasarijan! ⁹ Ε nimisa ε hakene fe ra, ε sunu, ε wuga! Ε gelen xa maxete wugan na. Ε səwan yi findi nii yiforen na. ¹⁰ Ε magodo Marigin xa, a ε yitema nən.

Ε nama ε bode yalagi

¹¹ Ngaxakedenne, ε nama ε bode mafala. Muxu yo a ngaxakedenna mafala hanma a yi a yalagi, na kanna bata Alaa sariyan mafala, a yi a yalagi. Xa i sariyan yalagi, sariya suxu mi fa i ra nayi sənən, i to a yalagima. ¹² Sariyasa keden peen nun kitisa keden peen nan na, naxan nəe marakisin nun halagin tiye. Koni i tan, nde i tan na, i to i adamadi boden yalagima?

I nama findi wasoden na

¹³ Ε tuli mati, ε tan naxanye a falama, ε naxa, “To hanma tila nxu sigama taana nde yi, nxu sa jeeen nadangu na, nxu sa yulayaan naba na, nxu tənəna nde sətə.” ¹⁴ Anu, ε mi a kolon naxan ligama ε dunuja yi gidini tila! Amasətə ε luxi nən alo kundaan naxan godoma, a waxatidi ti, na xanbi ra a tunun. ¹⁵ A lanma nən ε xa ito nan fala, ε naxa, “Xa Marigin tin, nxu luma nxu nii ra nən, nxu feni ito liga hanma na.” ¹⁶ Koni iki ε wasoma, ε yetε matəxəma. Na yetε matəxən

sifan birin jaxu. ¹⁷ Nanara, xa muxun mi fe fajin liga, anu a kolon a lanma a xa naxan liga, na kanna bata yulubin sətə.

5

Nafulu kanna fe falana

¹ Ε tan nafulu kanne, ε tuli mati. Ε wuga, ε gbelegbele tərəyana fe ra naxan fama ε lideni. ² Ε nafunle bata kala. Xiine bata ε dugine don. ³ Xərinxərinna bata ε xəmane nun gbeti gbananne susu. Xərinxərinni ito findima nən sereyaan na ε xili ma. A yi ε fati bəndən don alo teəna, bayo ε nafunla malanxi waxati dənxən nin. ⁴ Walikəen naxanye ε xee ma seene xabaxi, ε mi naxanye saranna fixi, ε mi ne mawuga xuiin mema ε xili ma ba? Naxanye ε se xabaxine malanxi, ne wuga xuiin bata Marigin li, Senben Birin Kanna. ⁵ Ε bata lu dunuja yi naxunna nun yetε rafan feene yi. Ε bata ε yetε rajaxun alo xuruse faxa daxine. ⁶ Ε bata tinxin muxune yalagi, ε yi ε faxa, naxanye mi yi tixi ε kanke.

Dijan nun maxandina fe

⁷ Nanara, ngaxakedenne, ε dija han Marigin yi fa. Ε miri xee biina dijan ma, a a xeeen maməma waxatin naxan yi, a yi a tənəne sətə. A dijama nən han tule singene nun a rajanne yi fa. ⁸ Ε fan xa dija na kiini, ε yi ε wekile amasətə Marigin fa waxatin bata maso.

⁹ Ngaxakedenne, ε nama ε bode mafala, xanamu Ala ε makitima nən. Kitisaan famatɔɔn ni i ra.
¹⁰ Ngaxakedenne, nabiin

naxanye falan ti Marigina fe yi, naxanye dija tərəni, ne fe xa findi misaala ra ε xa. ¹¹ En na a falama ne ma nən a sewana e xa amasətə e tunnafan nən. Ε bata Yuba a tunnafanna fe me, ε mən bata a me Marigin naxan liga a xa a rajanni. Amasətə kininkininna nun fanna kanna nan Marigin na.

¹² Ngaxakedenne, na birin yi, ε nama ε kələ ariyanna yi hanma dunuŋa bəxə xənna hanma sese. Koni i ya “ən” xa findi ənna ra, i ya “εn-εn,” na yi findi εn-εnna ra alogo i nama bira Alaa kitini.

¹³ Tərə muxuna nde ε ye ba? Na kanna xa Ala maxandi. Muxuna nde sewaxi ε ye ba? Na kanna xa bətin ba. ¹⁴ Furetɔna nde ε ye ba? A xa dənkelyea yamaan fonne xili, e yi Ala maxandi a xa, e a masusan turen na Marigin xinli. ¹⁵ Ala maxandina dənkelyani, na furetɔni yalanma nən. Marigin furetɔon nakelima nən. Xa a bata yulubin naxanye liga, Ala a mafeluma nən ne ra. ¹⁶ Nanara, ε ti ε yulubine ra ε bode xa, ε yi Ala maxandi ε bode xa, alogo ε xa yiylan. Tinxin muxuna Ala maxandin sənbən gbo, a feene gasama. ¹⁷ Adamadiin nan yi Nabi Eli ra alo en tan. A yi Ala maxandi han, a tulen nama fa. Tulen mi

fa yamanani han jnεe saxan e nun a tagi. ¹⁸ A mən yi Ala maxandi, tulen yi fa, bogi seene yi bogi.*

¹⁹ Ngaxakedenne, xa muxuna nde a me jnəndin na ε ye, muxu gbete yi a raxete jnəndin kiraan xən, ²⁰ ε xa a kolon a muxun naxan yulubi kanna bama a tantanna kiraan xən, na bata a niin nakisi faxan ma, a yulubi wuyaxi xafarin sətə.

* **5:18:** Na feen scbəxi Mangane Singen 17.1 kui.

Piyeri a Kedi Singena

Piyeri Alaa Falan Kedi Singena

Piyeri a kedi singen sebe denkeleya muxune nan ma naxanye yi xuyaxi ayi yamanaya suulunne ma naxanye yi Asi xurin yamanan kmen fɔxɔn nun sogeteden binna. To, Asi xurin yamanan xili nɛn “Turiki,” Arabune bɔxɔni. Piyeri a sebexi e ma Romi taan nin a denaxan xili saxi a “Babilɔn” (sora 5.13). A feen naxanye falama lan e ma, ne a yitama nɛn a e yi tɔrɔxi, fe wuyaxi yi sama e xun ma. Nanara, xeraan katama a xa e sɛnbɛ so, e la Alaa Muxu Sugandixin na, hali e to tɔrɔni.

Xa a bata fala kedin i to xaran muxune xa a e xa lu denkeleyani hali e tɔrɔxi, a gbengbenna, na rakelixi e sereyaan nan ma fe ma e lan e xa naxan ba dunuja yi. Fɔ e dunuja yi gidin birin nun e sigati kiin birin xa “Alaa wanle nun binyen nan mayita” (2.9), alogo denkeleyatarene xa “e fe fajine kolon e yi Ala tantun a na fa lɔxɔ naxan yi.” (2.12)

¹ N tan Piyeri, Yesu Alaa Muxu Sugandixinna xerana, n tan nan ito sebema Alaa muxu sugandixinne ma, naxanye xuyaxi ayi xɔŋeyani Pontu nun Galati nun Kapadose nun Asi nun Bitini yamanane yi. ² E sugandixi

nɛn alo Fafe Ala xaxinla yi a ma kii naxan yi nun. A bata e rasarijan a Nii Sarijanxin barakani alogo e xa xuru a Muxu Sugandixin Yesu ma, a wunla yi xuya e ma e rasarijandeni. Ala xa hinanna nun boŋe xunbenla fi e ma han!

Habadan yigina

³ En barikan bira Alaa Muxu Sugandixinna en Marigi Yesu Fafe Ala xa. A bata a ligi a kininkinin gbeeni, en yi xete, en yi bari a nɛnen na, en so nii rakisin yigini Yesu a Muxu Sugandixin nakenla xɔn sayani. ⁴ Keen naxan mi kalama, a mi xɔrinxɔrinma, a mi lɔma ayi, na nan namaraxi e xa ariyanna yi, ⁵ e tan naxanye kantanxi a sɛnbɛni denkeleyaan xɔn alogo e xa kisin sɔtɔ, naxan minima kɛnenni waxati rapanne yi.

⁶ Na ma, e sewa, hali e to tɔrɔxi e bunba feen sifan birin yi waxatidini ito yi ⁷ alogo e denkeleyaan xa rasensen. Hali xemaan naxan nɔe kale, na raxulunma tɛen nan na, a rasensen. Nayi, e denkeleyaan naxan tɔnɔn gbo xemaan xa, na fan lan a rasensen bunbaan xɔn, e yi tantunna nun binyen nun xunna kenla sɔtɔ Yesu Alaa Muxu Sugandixin mini waxatini kɛnenni. ⁸ E munma Marigin to singen koni e a xanuxi. E mi a toma iki, koni e denkeleyaxi a ma, e lu sewa gbeeni naxan mi nɔe yɛbe. ⁹ Amasɔtɔ e e denkeleyaan xunna sɔtɔma nɛn, naxan findixi e niin kisi feen na.

¹⁰ Nabiin naxanye hinanna fe fala, naxan yi ragidixi ε ma, naxan findixi kisi feen na, na findi nən ne fe yε fenna nun fe fεfεfε xunna ra. ¹¹ E yi katama waxatine nun taxamasenne kolon feen na Yesu a Nii Sarijanxin yi naxanye makənənma e xa, a to yi e yi, a yi Alaa Muxu Sugandixinia tarən nun a binye famatəna fe fala benun a waxatin xa a li. ¹² Ala a makənən nən nabine xa, a e mi yi walima e yεtε xa koni ε tan, e to yi feene falama ε naxanye fe məxi na muxune ra naxanye Yesu a fe Xibaru Fajin nali ε ma Nii Sarijanxin barakani naxan kelixi ariyanna yi. Hali malekane fan kunfaxi na feen fεfεfε feni.

En lu Alaa Nii Sarijanxini

¹³ Nanara, ε xaxinli tən wanla fe ra, ε yεtε suxu, ε yi ε yigi sa na hinanni ε naxan sətəma Yesu Alaa Muxu Sugandixinin miniləxəni kənənni. ¹⁴ Ε lu alo Alaa dii xuruxine, ε nama tin luyε ε kunfa naxine yi, ε yi naxanye yi nun ε to yi xaxilitareyani. ¹⁵ Koni Ala sarijanxi to ε xilixi, ε fan xa sarijan ε kewanle birin yi alo a tan. ¹⁶ Amasətə a səbəxi, “Ε xa sarijan, amasətə n tan sarijan.”*

¹⁷ Ε to ε Fafe Ala maxandima, naxan muxune birin kewanle makitima kii kedenni, ε lu alo xəjene dunuŋani ito yi waxatidi, ε gaxu Ala yεe ra. ¹⁸ Ε a

kolon a ε mi xunbaxi ε fafane namun fe fuune ma se kala daxine xan na alo gbetina hanma xəmania, ¹⁹ koni ε xunbaxi Alaa Muxu Sugandixin wuli fisamantenna nan xən, naxan baxi saraxan na alo yεxεe diina, fe mi naxan na. ²⁰ Ala bata yi na sugandi benun dunuja xa da, a yi a ramini kənənni ε tan ma fe ra waxati dənxəni itoe yi. ²¹ Ε dənkəleyaxi Ala ma a tan nan baraka yi, Ala naxan a rakelixi sayani, a binyen fi na ma, alogo ε dənkəleyaan nun yigin xa lu Ala yi.

²² Bayo ε bata ε yεtε niin nasarijan jəndi suxun xən ma, ε yi xanuntenya kəndən sətə ε ngaxakedenne xa, nayi, ε bode xanu ε sənbən birin na sarijanni. ²³ Amasətə ε bata xətε, ε mən yi bari a nənən na, naxan mi fata adamadiin na naxan faxama, koni fata Alaa falan na naxan niima, a luma habadan. ²⁴ Bayo a səbəxi Kitabuni, a naxa, “Adamadiiine birin luxi nən alo sexena, e binyen birin yi lu alo se fugena.

Sexəne xarama nən, e fugene yi yolon.

²⁵ Koni Marigina falan luma nən habadan.”†
Na falan findixi Yesu a fe Xibaru Fajin nan na naxan nalixi ε ma.

2

Yama sarijanxina

¹ Na ma, ε ba fe jənaxin sifan birin ma e nun yanfan-tenyaan nun nafigiyaan nun

* **1:16:** Saraxaraline 19.2   † **1:25:** Esayi 40.6-8

milən nun fala jaxin birin.
² Niin balo kəndən xənlə xa ε
 suxu alo xijə xənlə dii futen
 suxuma kii naxan yi, alogo ε
 fan xa sabati ε kisi feni a xən,
³ ε to bata a mato, ε yi a kolon
 a Marigin fan.*

⁴ Ε maso a ra, naxan findixi
 siimaya gəmən na, adamadi-
 ine e mexi naxan na, koni Ala
 naxan sugandixi, a mən yi a
 xunna keli. ⁵ Ε tan fan bata
 findi Alaa banxin ti seene ra
 alo gəmə niiramane, ε yi findi
 saraxarali yama sarijanxin
 na, ε yi siimaya saraxane
 ba Ala tinxi naxanye ra fata
 a Muxu Sugandixin Yesu ra.
⁶ Amasətə Kitabuni ito nan
 falaxi, a naxa,

“N bata gəməna nde dəxə
 Siyon taani
 alo banxin tongon gəmə fajı
 yəbaxina.

Naxan na dənkeleya a ma,
 yagin mi na kanna liyε.”†
⁷ Gəməni ito xunna kenla ε
 tan dənkeleya muxune nan
 xa, koni Kitabun yireni ito
 nan lanxi dənkeleyatarene
 tan ma, a naxa,
 “Banxi tiine e me gəmən
 naxan na,
 na bata findi banxi gəmə
 fisamantenna ra.”

⁸ A mən səbəxi Kitabun kui, a
 naxa,
 “Yamana e sanna radinma
 gəmən naxan na,
 a findi e rabira gəmən na.”‡

E e dinma a ra nən amasətə
 e mi tinxi falan suxε, anu
 na nan yi ragidixi e ma.
⁹ Koni ε tan bata findi yama
 sugandixin na. Mangane
 nun saraxaraline nan ε tan

na, siya sarijanxina, Ala
 gbeen yamaan naxan na,
 alogo ε xa a wali fajı gbeene
 fe rali, a tan naxan ε xilixi, a yi
 ε ba dimini, siga a kabanako
 kənənyani. ¹⁰ A fələni, Alaa
 yama mi yi ε ra nun koni
 iki, ε bata findi a yamaan
 na. Ε tan naxan mi yi Alaa
 kininkininna sətəxi, koni iki,
 ε bata a kininkininna sətə.

Dənkeleya muxune xa xuru

¹¹ Nba, ngaxakedenne, ε
 tan naxanye luxi alo xəjəne
 nun sigatine dunuya yi, n
 na ε mafanma, ε yətə suxu
 fati bəndən kunfa feene ma
 naxanye ε niin yəngəma. ¹² Ε
 kewanle xa fajə ayi nən
 dənkeleyatarene yε, alogo, e
 na ε mafala fe jaxi rabaan
 na, e xa ε kewali fajine to, e
 yi Ala binya a fa ləxəni.

¹³ Ε xuru adamadiyan
 mangayane birin bun Marig-
 ina fe ra, a na findi manga
 gbeen na ¹⁴ hanma yamana
 kanne, a naxanye rasigaxi
 wali kobine sarandən fe
 jaxi rabane ra, e yi fe fajı
 rabane tantun e wali fajine
 ra. ¹⁵ Amasətə Ala sagoon
 na a ra, a ε fe fajı rabaan
 xa xaxilitarene radundun
 e xaxilitareyani. ¹⁶ Ε findi
 muxu xərəyaxine ra, koni
 ε nama ε xərəyaan findi fe
 jaxin luxun seen na, ε findi
 Alaa konyi fajine ra. ¹⁷ Ε
 muxun birin binya, ε yi
 ε dənkeleya muxun bonne
 xanu, ε yi gaxu Ala yee ra, ε
 yamana kanna binya.

* **2:3:** Yaburin 34.9   † **2:6:** Esayı 28.16   ‡ **2:8:** A mato Yaburin 118.22 nun
 Esayı 8.14 kui.

Yesu a tɔrɔne misaala

¹⁸ Walikene, ε xuru ε kuntigine ma, ε yi kuntigi naxine binya feen birin yi alo a fajine nun a dijaxine. ¹⁹ Amasotø, na findixi fe fajin nan na, xa muxun limaniya naxankatan bun ma Ala kolonna fe ra, a a li na naxankatan mi lanxi a kewanle ma. ²⁰ Koni na finde binyen na ε xa di, xa ε naxankata ε kala tixine fe ra, ε yi limaniya? Anu, xa ε tɔrɔ ε kewali fajine fe ra, ε yi limaniya, fe fajin nan na ra Ala yee ra yi. ²¹ Ala ε xilixi na nan ma, bayo Alaa Muxu Sugandixin yeteen tɔrɔ nən ε xa, a yi misaala lu ε yii alogo ε xa bira a fɔxø ra. ²² Kitabun naxa, “A mi yulubi yo liga, a mi yanfa fala yo ti.”§

²³ E a konbi waxatin naxan yi, a tan mi konbi ti. A tɔrɔ waxatin naxan yi, a mi xajne e ma koni a a yete lu kitisa tinxinxina Ala nan yii.

²⁴ Yesu yeteen bata en yulubine goronna tongo a fati bendeni, a to gbangban wudin ma, alogo en xa lu alo faxa muxune yulubine mabinni, en yi lu en nii ra tinxinni. ε kendeyaan sɔtɔxi a maxələne nan xɔn. ²⁵ ε yi luxi nən alo yexeen naxanye loxi ayi, koni iki ε mən bata xete xuruse rabaan fəma naxan ε niin kantanma.

3

Naxanle nun e xemene fe

¹ ε tan naxanle, ε xuru ε xemene ma, alogo xa e

tan ndee mi laxi Alaa falan na, e xa findi dənkəleya muxune ra, fata e naxanle sigati kiin na, hali ba falan na, ² e na fa ε sigati kiin nakorøsi waxatin naxan yi ε sarijanna nun binyen naxan yi. ³ ε marayabun nama fata ε maxidi kii yo ra, alo ε yi ε xunna dənbə, hanma ε yi xəmaan so hanma ε yi dugi də xədexene so, ⁴ koni ε bɔnε yi feen xa fanjε ayi naxan luxunxi, a mi forima, a xa findi nii limaniyaxin nun nii sabarixin nan na, Ala naxan yatema han! ⁵ Na nan yi findixi a fɔlən naxalan sarijanxine rayabu seen na, naxanye yi e yigi saxi Ala yi. E yi xuruxi e xemene ma ⁶ alo Iburahimaa naxanla Saran yi xuruxi a ma kii naxan yi, a yi a xilima nən, a naxa, “N kanna.” Na dii təməne nan ε ra, xa ε fe fajin liga, ε mi gaxun sese yee ra.

⁷ ε fan xemene na kii nin, ε a liga xaxinla ra ε nun ε naxanla nəma ε dunuja yi gidin ligama ε bode xɔn ma, ε yi e binya e fati benden senben to mi ε gbeen lixi, bayo ε nun ne birin nii rakisin hinanna sɔtɔma ε kεen na nən. Na ma, sese mi ε Ala maxandini kale.

Tɔrɔn tinxinni

⁸ Nba, ε birin xa lu xaxili kedenni, ε kininkinin, ε yi ε bode xanu ngaxakedenyani, ε fan ε bode ra, ε yete magodo.

⁹ ε nama fe naxin nɔxø fe naxin na, ε yi konbin nɔxø konbin na, koni ε xa duban ti, amasotø Ala ε xilixi na nan ma

alogo ε xa barakan sötə ε keen na.¹⁰ Bayo Kitabun naxa,
“Siimayaan nafan naxan ma,
naxan waxi siimaya fajin
xən,
na kanna xa a lenna suxu fala
naxine ma,
a deen suxu wulen ma.

¹¹ A yi a xun xanbi so fe
naxini,

a fe fajin liga.

A bəjne xunbenla fen,
a bira a foxy ra.

¹² Marigin yeeen tinxin mux-
une ra,
a tuli matixi e maxandi xuiin
na.

Koni Marigin xun xanbi soxi
fe jaxi rabane yi.”*

¹³ Xa fe fajin kufana ε
yi, nde noε fe jaxin ligε ε
ra? ¹⁴ Koni hali ε törə ε wali
fajine fe ra, sewan nan na
ra ε xa. E gaxu naxan yee
ra, ε nama gaxu na yee ra,
ε nama kuisan. ¹⁵ Koni ε
Alaa Muxu Sugandixin binya
ε Marigin na ε bəjneni. ε lu
yitənxi ε xun mafala feen na
lan ε yigin ma, e na ε maxədin
waxatin naxan yi. ¹⁶ Koni ε
a liga limaniyaan nun
binyeni. ε bəjnen xa sarijan
waxatin birin alogo ε nəma
wali fajine kəma Alaa Muxu
Sugandixin fe ra, muxun
naxanye ε mafalama, ne xa
yagi e falane ra. ¹⁷ Amasətə
xa Ala sagoon na a ra, a
fisa muxun yi törə fe fajin
nabadeni benun a xa törə a
jaxin nabadeni. ¹⁸ Bayo Alaa
Muxu Sugandixin faxa nən
en yulubine fe ra sanja ma
keden han habadan, a tan
tinxin muxuna tinxintarene

xa, alogo a xa fa ε ra Ala
ma. A faxa nən fati bəndəni,
koni Alaa Nii Sarijanxin yi
a niin naxete a yi. ¹⁹ Na
Nii Sarijanxin xən, a yi siga
kawandi badeni niin kasor-
rasane xa, ²⁰ naxanye bata
yi murute Ala ma a fələni,
Ala yi Nuhan legedenma a
dijnani, a yi kunkin nafalama
waxatin naxan yi. Muxu
dando nan tun kisi igen ma
na kui, muxu solomasəxə
gbansan. ²¹ Na igen findixi
marafuun misala nan na
igeni ε tubi xinla ma naxan ε
fan nakisima iki. A mi findixi
fati bənden xəsine ba seen
xan na, koni de xui tongona
Ala xa xaxili sarijanxini. Na
marafuun nan ε rakisima iki
Yesu, Alaa Muxu Sugandixin
nakenla xən sayani, ²² naxan
sigaxi ariyanna yi, a dəxə
Ala yiifanna ma malekane
nun nøyane nun sənbə kanne
birin xun na.

4

Dunuya yi gidi nənəna fe

¹ Nanara, Alaa Muxu
Sugandixin to törəxi a fati
bəndəni, ε fan xa ε yitən
na xaxili kedenni, amasətə
naxan bata törə fati bəndəni,
na nun yulubin bata fata.

² Na kanna mi fa a siimayaan
ligama adamadiine kunfa
feene xən fə Ala sagona.

³ Amasətə ε bata yi bu
denkeleyatarene rafan feene
lige waxati danguxini, ε yi ε
səbə so haramu feene nun
kunfa jaxine nun dələ minna
nun haramu sumunne nun

dələ min sumunne nun suxure batu xəsixin ma.⁴ Na ma, a bata findi e ratərena feen na ε to mi fa ε gima e fəxə ra xaxilitare fe tilinxı wuyaxini itoe yi, e yi ε rayelefu.⁵ Koni e e dentegema nən Ala xa na feen ma, naxan yitonxi faxa muxune nun niiramane makiti feen na.⁶ Nanara, Alaa falan Xibaru Fajin nali nən hali faxa muxune ma, alogo hali e fati bəndəna feene to bata yelin makite alo adamadiine birin, e xa lu nii rakisini Ala xən ma a Nii Sarıjanxin barakani.

En xa Ala kiseene rawali ki fani

⁷ Feene birin najanna bata maso. Nayi, ε a ligə xaxinla ra, ε yi ε yetə suxu alogo ε xa nə Ala maxandə.⁸ Na birin yi, ε səbe so xanuntenyaan ma ε bode xa, amasətə xanuntenyaan nan yulubi wuyaxi janma.*⁹ ε bode yigiyi hali ε mi ε mawuga.¹⁰ Ala kiseen naxan fixi ε keden kedenna birin ma, ε bode mali na ra. Nayi, ε findima nən Alaa walikə fajine ra naxanye a hinanna sifane birin nawalima.¹¹ Xa naxan falan tongo, na xa falan ti alo a Alaa falane nan yetə tima. Xa muxuna nde walima bonne xa, a xa wali alo Ala a kixi sənbəni kii naxan yi, alogo binyen xa fi Ala ma feen birin yi a Muxu Sugandixin Yesu barakani. Binyen nun sənbən xa fi a tan nan ma habadan han habadan. Amina.

Tərəna Yesu xən

¹² Ngaxakedenne, ε tərə xədexen nama ε ratərena naxan ε lima ε mato feen na, alo fe daxatarena nde na ε li.¹³ Koni xa ε nun Alaa Muxu Sugandixin tərə ε bode xən, ε xa səwa na ra han, alogo a binyen na mini kənənni ε sewan xa gbo ayi.¹⁴ Xa e ε konbi Alaa Muxu Sugandixin xinla fe ra, sewana ε xa nayi, amasətə Alaa Nii Sarıjanxi binyaxina ε yi.¹⁵ Anu, ε tan nde yo nama tərə bayo ε bata findi muxu faxan na hanma mujadena, hanma fe naxi rabana, hanma nafigina.

¹⁶ Koni xa ε tərə bayo Yesu mantonne nan ε ra, yagi mi na ra, fə ε Ala binya, bayo a xinla bata lu ε xun ma.

¹⁷ Amasətə kiti sa waxatin bata a li, a fələma Alaa yamaan nan ma. Anu, xa a fələma en tan nan ma, naxanye tondima Alaa falan Xibaru Fajin suxε ne tan najanna di?¹⁸ “Xa tinxin muxun kisi raxələ, Ala kolontarene nun yulubi kanne tan luma di?”†¹⁹ Nayi, naxanye tərəma Ala sagoni, ne xa e yetə lu e Dali Marigin yii naxan tinxin, e yi lu fe fapin ligε.

5

Fonne wanlayamani

¹ N xa dənkeleya yamaan fonne fan nalimaniya ε ye amasətə n fan findixi yamaan fonna nde nan na alo e tan, e nun Alaa Muxu Sugandixinə tərən serena nde. Binyen naxan fama

* **4:8:** A mato Sandane 10.12 nun Yaki 5.20 kui. † **4:18:** Sandane 11.31

minideni kənənni, n fan na nde sətəma nən. ² Ε yengi dəxə Alaa xuruse kurun xən, a naxan taxuxi ε ra. Ε karahanxin nama e xun mato a ra de, koni jənige fajini Ala sagoni. Ε nama a liga yagitaraya feene tənə sətən ma koni fə ε səbəni. ³ Naxanye taxuxi ε ra, ε nama nəyaan liga ne xunna alo kuntigine, koni ε findi misaala ra kurun xa. ⁴ Xuruse Raba Kuntigin na mini kənənni waxatin naxan yi, ε mangayaan taxamasenna kəmətin sətəma nən binyeni naxan mi kale mumε!

⁵ Banxulanne, ε fan xa xuru fonne ma. Ε birin xa yetə magodon lu ε ma alo dugina ε nəma ε bode xən ma. Amasətə Kitabun naxa, “Ala wasodene yikalama e feene yi, koni a hinanma nən yetə magodone ra.”* ⁶ Ε ε magodo Ala sənbən bun, alogo a xa ε yite a waxən waxatini. ⁷ Ε ε xaminna feene birin lu a ma, amasətə a yengi ε xən.

⁸ Ε yetə suxu, ε lu ε yee ra yi, amasətə ε yaxun Yonna Manga Setana sigan tima alo yatan naxan wurundunma. A muxune fenma a naxanye donma. ⁹ Ε kankan a yee ra denkəleyani ken! Ε xa a kolon a na tərə sifane ε ngaxakedenne fan fari dunuja yiren birin yi. ¹⁰ Ε na tərə waxatina nde yi, Ala hinanna birin kannna naxan ε xilixi a habadan binyeni a Muxu Sugandixini, na yetəna ε rake-

lima nən, a yi ε sənbə so, a ε maxədəxə, ε mi mamaχə. ¹¹ Sənbən xa lu a tan nan xa habadan! Amina.

Fala rajanna nun dubana

¹² Silasi, n naxan yate ngaxakeden təgəndiyaxin na, na nan n malixi n kədi dungini ito səbe ε ma, alogo n xa ε ralimaniya, n yi sereyaan ba ε xa, a Alaa hinanna jəndin nan ito ra, ε naxan yi ken! ¹³ Denkəleya yamaan naxan Babilən taani,† Ala naxanye sugandixi alo ε tan, ne ε xəntənma. N ma dii xəmən Maraka fan ε xəntənma. ¹⁴ Ε bode xəntən ngaxakedenya sunbuni.

Ala xa bəjə xunbenla fi ε birin ma ε tan naxanye a Muxu Sugandixini.

* 5:5: Sandane 3.34 † 5:13: Babilən taan findixi wundo falan na naxan bunna nən “Romi Taana.” N ma dii xəmən Maraka: na bunna nən Piyeri Maraka xanuxi alo a diina. Yanyina nde Piyeri nan Maraka xaranxi denkeleyaan ma.

Piyeri a Kedi Firindena Piyeri Alaa Falan Kedi Firindena

Kitabun yireni ito sebexi dənkeleya muxune nan ma. A sebe xunna findixi muxune nan yengé fe ra naxanye dina fe xaranna tima naxan mi findixi Yesu a fe Xibaru Fajin kedenna ra. Na wule karaməxəne bata yi basan dənkeleya muxune ra Piyeri a waxatini.

Wule dinane rali muxune mi jnanje dunuja yi mumε. Nayi, kawandin naxan sebexi Piyeri a Kitabun firinden kui, na feene mən ligamato. A dənkeleya muxune kawandima a e xa sənbə so Marigina fe kolonni, alogo e nama e yete mayenden wule karaməxəne tantan fala fuune xən.

¹ N tan Simən Piyeri Yesu Alaa Muxu Sugandixina walikeyen nun a xərana, n tan nan ito sebexi, siga ε ma, ε tan naxanye fan bata dənkeleyaan sətə naxan nun nxu gbee binyen lan ε naxan sətə nxə Ala nun nxu rakisimana tinxinyaan xən ma, Yesu Alaa Muxu Sugandixina. ² Ala xa hinanna nun bəjəe xunbenla fi ε ma, a gbo ayi Ala kolonna nun en Marigi Yesu kolonna xən ma.

Dənkeleya muxune yugona

³ Ala sənbən naxan Yesu yi, na bata fəren birin fi en ma alogo en xa en ma dunuja yi gidin naba Ala

kolonni naxan en xilixi a binyen nun a fanni. ⁴ Na ma, a bata en tuli sa feene ra, naxanye xunnayerenna nun e gboyaan dangu a birin na, alogo ε xa ε yete sətə xəsi feene ra kunfan naxanye tima muxune ma dunujani ito yi, ε fan yi Ala kəjaan sətə. ⁵ Na ma, ε kata ε sənbən birin na, ε sən fajin sa ε dənkeleyaan fari, ε kolonna sa sən fajin fari. ⁶ ε yete suxun sa ε kolonna fari. ε tunnafanna sa yete suxun fari. ε Ala kolonna sa tunnafanna fari. ⁷ ε ngaxakedenyaa marafanna sa Ala kolonna fari. ε xanuntanyaan sa ngaxakedenyaa marafanna fari. ⁸ Xa kəjani itoe lu ε yi, e yi sabati, e mi ε luyε tunnaxələn nun walitareyani en Marigi Yesu kolonni mumε, Alaa Muxu Sugandixina. ⁹ Koni xa ne mi muxun naxan yi, na kanna yəen mi feni gbəma, a luma nən alo danxutəna, a jinan fa fala a Ala bata a yulubi fonne safari.

¹⁰ Nanara, ngaxakedenne, ε mən xa ε yixədəxə dangu iki ra Alaa xinla ratindeni ε nun a ε sugandi naxan tixi, amasətə xa ε na ligə, ε mi birε mumε! ¹¹ Nayi, Yesu Alaa Muxu Sugandixin habadan mangayani so fərε gbeen fima ε ma nən en Marigin nun en nakisimana.

¹² Na nan a ligaxi, n feni itoe rabirama ε ma waxatin birin, hali ε to e kolon, ε mən yi na jəndi feen suxu ken ε naxan sətəxi. ¹³ N ma miriyani, fanni n na n niini

fati bəndəni, n lan n na feene rabira ε ma alogo ε xa lu ε yεε ra yi. ¹⁴ Amasətə n na a kolon, n niin bamatəən ni i ra fati bəndəni, alo en Marigina Alaa Muxu Sugandixin Yesu yətəna n nakolon kii naxan yi. ¹⁵ Nayi, n katama nən fərən birin na, alogo n na faxa, feni itoe xa nə rabirε ε ma waxatin birin.

Piyeri batayi Yesu a binyen to

¹⁶ Nba, Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin fa feen sənbəni, nxu mi muxune tali yitənxine xan falaxi ε xa lan na feene ma, bayo nxu tan yətəen nan a binyen toxi nxu yεe ne ra. ¹⁷ Amasətə a xunnayerenna nun binyen sətəxi nən Fafe Ala yii, a to na xuiin mε fata binye gbee yiren na, a naxa, “N nafan Dii Xəməni ito ra, a bata n kənen ki faj!”* ¹⁸ Nxu yətəen yi na fala xuiin mε, sa keli kore, nxu yi a fəma geya sariñanxin fari waxatin naxan yi.

¹⁹ Nxu laxy nabine fala tixine ra iki dangu waxati danguxine ra. ε lan ε xa ε xaxili ti ne ra alo lənpun naxan değema dimini han kuye yi yiba, tagalan sareñ fan yi dege fələ ε bəjəni. ²⁰ Naxan dangu a birin na, ε na kolon, a Kitabun nabiya fala yo mi fataxi nabina fe yεba kiin na. ²¹ Amasətə nabiya fala yo mi yi kelima adamadiine sagoon ma, koni Alaa Nii Sariñanxin

nan yi adamadiine malima, e yi falan ti fata Ala ra.

2

Wule karaməxəne fe

¹ Koni wule nabine yi yamaan ye a fələni. A mən na kii nin to, wule karaməxəne fan ε ye iki. E wule xaranne rasoma ε tagi naxanye muxune halagima han e yi e mε e kanna ra naxan e xunbaxi. Ne halagin nan xilima e yətə ma xulən! ² Muxu wuyaxi birama nən e haramu feene fəxə ra, na muxune yi a ligə jəndi dinan kiraan yi rayelefu. ³ Karaməxəni itoe ε rawalima nən mayendenni e fala yitənxine xən e milani. Koni e makiti feen bata fələ to mi na ra, e halagi feen mi fa buma.

⁴ Malekan naxanye yulubin liga a fələni, Ala mi ne ratanga, koni a e rawoli ayi nən yahannama yi. E maraxi yələnxənna ra dimini e kiti sa ləxən yεe ra. ⁵ Muxu singene dunuya yi, a mi ne fan natanga, a yi fufa gbeen nafa Ala kolontarene ma, koni a muxu soloferə nan tun nakisi e nun Nuhan naxan yi tinxinyana fe kawandin bama.* ⁶ Ala mən Sodoma nun Gomora taane fan halagi nən təen na, e findi xuben na. A yi e findi misaala ra Ala kolontarene xa, feen naxan fama ligadeni e ra.† ⁷ Ala mən Loti tinxin muxun xunba nən, naxan bəjəe tərə na sariyatate kanne haramu

* **1:17:** A mato Matiyu 17.1-5 nun Maraka 9.2-7 nun Luka 9.28-35 kui. * **2:5:** A mato Dunuya Fələn 6.1 han 7.24 kui. † **2:6:** A mato Dunuya Fələn 19.24 kui.

feene fe ra. ⁸ Bayo na tinxin muxun to yi dəxi e tagi, a niin yi lu tərə ləxə yo ləxə e fe naxine fe ra, a yi naxanye toma, a e mə. ⁹ Na feene birin nan a yitama fa fala Marigin nəe dina muxune xunbe nən maratantan feene yi, a yi tinxintarene mara naxankatan yee ra kiti sa ləxəni, ¹⁰ katarabi na muxune ma, naxanye biraxi fe xəsixine fəxə ra, e fati bəndən nafan feene, e yi murutə Marigina nəən bun.

Wule karaməxəni itoe wəkiləxi, e wasoxi. E mi gaxuma binye kanne rayelefue. ¹¹ Hali malekan naxanye sənbən nun fangan gbo wule karaməxəni itoe xa, ne mi na sifane rayelefuma kitini Marigin yetagi. ¹² Koni muxuni itoe feene rayelefuma e mi naxanye kolon, e lu alo sube xaxilitare suxu daxin naxanye halagima. Na muxune halagima nən alo subene, ¹³ e tinxintareyaan birin yi saran e ra. A rafan e ma, e yi wasa e waxən fe kobine birin na yanyin na. E nəma e dege ε fema, yagin nun xunnagodon nan a ra, e səwa e to ε yanfama. ¹⁴ E yalunyaan fenma e yeeen na. E mi wasan yulubin na mumε! E fangatarene mabandunma. E darixi milε feene nan na. Dangatəne nan e ra. ¹⁵ E bata kira tinxinxin yiba, e yi bira Beyori a dii xəmə Balami a kiraan fəxə ra tantanni naxan ma tinxintareyaan saranna

yi rafan a ma. ¹⁶ Koni a sofanla naxan mi nəe falan tiyε, na a muxu xuiin namini nən, a yi nabiin danna sa a xaxilitareya wanli.‡

¹⁷ Wule karaməxəni itoe luxi nən alo tigi yili raxarena, alo foyen kundaan naxan tuntunma kore, dimi tilinxı gbeen nan namaraxi e yee ra. ¹⁸ E waso fala fuune tima, e yi muxune rakunfa fati bəndən nafan haramu feene xən, naxanye baxi e sətədeni muxu tantanxine ra. ¹⁹ E muxune tuli sama xərəyaan na, anu, e tan yetəen xəsi feene konyiyani. Amasətə sese muxun nə, a bata findi na konyin na. ²⁰ Xa e bata futuxulu dunuya xəsi feene ma en Marigin nun en nakisimaan Yesu Alaa Muxu Sugandixin kolon feen xən, e mən yi tin na feene yi e nə, e rajanna naxuma ayi nən dangu e fələn na. ²¹ Bayo a yi fisə nun na kanne nama tinxinyaan kiraan kolon, benun e xa a kolon e mən yi e xun xanbi so yamari sarijanxini e naxan sətəxi. ²² Naxan ligaxi e ra, na bata sandani itoe nəndin yita fa fala, “Baren xətema a baxunna ma.”§ E nun “I nəen fa xəsən maxa tun, a mən bata sa a makutukutu boroni.”

3

Marigin fa ləxənafe

¹ Ngaxakedenne, n ma kədin firinden ni ito ra, n bata naxan səbe ε ma. N na e firinna səbəxi ε ma nən alogo n xa feene rabira ε

ma, ε yi xaxili sarijanxin sōtō,² alogo, nabi sarijanxine bata yi falan naxanye ti, ne xa rabira ε ma e nun en Marigin nun en nakisimana yamarine, xərane naxanye rali ε ma.³ ε xa a kolon singen fa fala waxati rajanne yi, magele tiine fama nēn ε mageledeni naxanye birama e kunfa fe naxine fəxə ra.⁴ E a falama nēn, e naxa, "Yesu ε tuli sa a fa feen naxan na, na minēn? Xabu en benbane faxa waxatin naxan yi feene birin mən kii kedenni keli dunuja da waxatin ma han to."⁵ Amasōtō, e a rakelima a ma nēn e jinan ito ra fa fala, to mi na ra Ala yi kore xənna da a fala xuiin na, a bəxən ba igen na a lu igen tagi.⁶ Na igen nan na waxatin dunuja birin halagi fufaan na.*⁷ Koni to kore xənna nun bəxə xənna ramaraxi tēen nan xili yi na fala kedenna xən, kiti sa ləxən nun Ala kolontarene halagin yee ra.

⁸ Koni, ngaxakedenne, ε nama jinan fe kedenni ito xən ma, soge kedenna luxi nēn Marigin yee ra yi alo jee wuli kedenna, jee wuli kedenna fan alo soge kedenna.⁹ Marigin mi buma a tuli saan nakamalideni, alo muxuna ndee a mirima kii naxan yi. Koni a dijaxi ε xa nēn amasōtō a mi waxi muxe xa halagi, koni fə muxune birin xa e xun xanbi so nēn e hakene yi.

¹⁰ Anu, Marigin fa ləxəna a lima nēn, a muxune raterena alo mujadena. Na ləxəni,

kore xənna danguma nēn halagi xui gbeeni, a yi seene fan yi gan. Bəxən nun a feene birin yi makənen kitin xili yi.¹¹ Ne birin to halagima na kii nin, ε lan ε xa findi muxun sifan mundunye ra? ε dunuja yi gidin xa sarijan Ala kolonni,¹² ε yi gbətən Ala fa ləxən na, ε kewanle yi a faani fura, dunuja nun a yi seene halagima tēen na ləxən naxan yi.¹³ Anu, Ala bata en tuli sa kore xəri nēn nun bəxə xəri nēn na, tinxinyaan luma dənaxan yi. En na nan maməma.†

¹⁴ Nanara, ngaxakedenne, ε to na feen maməma, ε fəren birin naba alogo a xa ε li fetareyaan nun səntareyani, bəjəe xunbenla yi lu ε nun Ala tagi.¹⁵ ε xa a kolon a en Marigina dijān nan muxune rakisima alo en nafan ngaxakedenna Pəli a səbəxi ε ma kii naxan yi fe kolonna xən Ala naxan fixi a ma.¹⁶ A na nan səbəxi a kədine birin kui lan feni itoe ma. A kədine yirena ndee famuraxələ, xaxilitarene nun xarantarene yi ne bunne yifu, alo e Kitabun yire gbətəne fan ligama kii naxan yi, e yi e yetə rahalagi.

¹⁷ Nanara, ngaxakedenne, ε tan to rakolonxi, ε a ligə ε yeren ma, alogo sariyatare kanne tantanna nama ε li, ε yi bənə ε tide barakaxini.¹⁸ Koni ε lu sigε yeeen na en Marigin nun en nakisimaan Yesu Alaa Muxu Sugandixina hinanna nun a kolonni. Binyen xa fi a tan nan ma iki

* **3:6:** A mato Dunuja Fəlon 1.6-9 nun 7.11 kui. † **3:13:** A mato Esayi 65.17 nun 66.22 kui.

han habadan. Amina.

Yoni a Kedi Singena

Yoni Alaa Falan Kedi Singen Naxan Sεbε

Kedi saxan nan xili saxi Yoni xun ma hali a xinla to mi sεbεxi e kui. Denkεleya yamaan singe ra muxune nan a falaxi na kiini, a yi findi namunna ra. A singen mi xibaru yo fixi en ma lan a sεbε muxun ma, a mɔn mi a falaxi a sεbεxi naxanye ma. Kedini ito sεbεxi nεn alogo a xaran muxune xa e sεnbε so, e xa lu Alaa yamani, nanara e lu xanuntenya kεndεni. A mɔn sεbεxi alogo e xa e makuya wule dinane ra naxanye yi Yesu a fe Xibaru Fajini fuma.

Kitabun yireni ito fεlɔni a sεbε xunna nan yεbama (1.1-4). A yi yamaan sεnbε so naxanye lan e lu Ala nun a Muxu Sugandixin Yesu xɔn, e nun lanna xa lu e tagi. Nayi, e lan nεn e yi muxune sereyaan suxu naxanye Yesu to. Kitabun yireni ito sεbε muxuna a xaran muxune sεnbε soma a e xa lu kεnεnni, bayo kεnεnnna nan Ala ra. Na feen ma, e lan nεn e xanuntenyaan yamarin suxu (1.5-2.17). Na xanbi ra, Kitabun sεbε muxuna Yesu a dinan matandi muxune nan ma fe falama en xa, wule falan naxanye a falama a Marigin mi Yesu ra (2.18-29). Na xanbi ra, a mɔn yi Alaa diine kii kεndεn yita en na: E tinxinna, e mɔn e bode xanuxi kii naxan yi (3.1-24). A yelin

xanbini tantanna nun nɔndin tagi rase (4.1-6), Kitabun yireni ito sεbε muxun mɔn yi xεtε xanuntenyana fe ma: Findi fena Ala gbeen na, i xanuntenyaan liga, bayo Ala nan xanuntenyaan na (4.7-21). A a falan najanma denkεleyaan sεnbεnan ma, a mɔn yi a Kitabun fala xɔnne makεnεn (5.1-21).

Kitabun yireni ito denkεleyaan kii yεtεen nan yitama. A denkεleya muxune xaxinla nan yigboma, a yi e mali e xεtε fe naxin fɔxɔ ra, a yi e sεnbε so Yesu yi, e nun a xanuntenyana lan bonne ma.

Habadan nii rakisin falana fe

¹ Siimaya falan naxan yi na nun xabu dunujna fεlɔni, nxu bata na mε, nxu yi a to, nxu yi a yigbε, nxu bata nxu yiin din a ra, nxu na nan ma fe ralima ε ma. ² Na siimayaan bata mini kεnεnni, nxu yi a to. Nxu na nan ma fe sere bama. Nxu yi habadan nii rakisina fe rali ε ma naxan yi Fafe Ala fεma, naxan minixi kεnεnni nxu xa.

³ Nxu naxan mexi, nxu yi a to, nxu na nan ma fe falama ε fan xa, alogo ε xa sa nxu fari ngaxakedenyani, naxan Fafe Ala nun a Dii Xεmεna Yesu Alaa Muxu Sugandixin. ⁴ Nxu ito sεbεxi ε ma nεn alogo en ma sewan xa dεfe.

Ala nan kεnεnnra

⁵ Nxu falan naxan mexi Yesu ra, nxu na nan nalima ε ma fa fala kεnεnnra nan Ala ra, dimi yo mi a yi! ⁶ Xa en na a fala a en ngaxakedenyaa ligama a tan xɔn ma,

koni en sigan tima dimini, en bata wulen fala na yi. Nəndin mi en kewanle yi. ⁷ Xa en sigan ti kənənni alo a tan yətəen kənənni kii naxan yi, en bata lu en bode xən ngaxakedenyani nayi, Alaa diin Yesu wunla yi en sarijan en yulubine birin ma.

⁸ Xa en na a fala fa fala yulubi mi en ma, en bata en yətə mayenden nayi, nəndi mi en xa nayi! ⁹ Koni xa en na en ti en yulubin na, a tan lannayaan nabama nən, a tinxin, a en mafeluma nən en yulubine birin na, a yi en sarijan tinxitareyaan birin ma. ¹⁰ Xa en na a fala fa fala en mi yulubi ligaxi, en bata Ala findi wule falan na nayi. Nayi, a falan mi en yi mum!

2

Ala solona muxun nan Yesura

¹ N ma diine, n ni ito səbəma ε ma nən alogo ε nama yulubin liga. Koni xa muxuna nde yulubin liga, Fafe Ala solona tiina en yii naxan findixi Alaa Muxu Sugandixin Yesura, Tinxindena. ² Amasətə Yesu bata findi en yulubine xafari saraxan na. En tan gbansanna mi a ra, koni en nun dunuya muxune birin.

³ En na a kolonma ito nan xən a en bata Ala kolon, xa en bata a yamarine suxu. ⁴ Naxan na a fala, a naxa, “N bata Ala kolon” koni a mi a yamarine suxi, wule falan nan na kanna ra, nəndi mi a tan yi. ⁵ Koni naxan Alaa

falan suxuma, Alaa xanunteyaan kamalixi na kanni. En na a kolonma na kii nin fa fala en na Ala yi: ⁶ Naxan na a fala a a tan Ala nin, fə na kanna xa sigan ti nən alo Yesu.

Yamari nənənafe

⁷ N xanuntenne, n mi yamari nənən xan səbəma ε ma fə a fonna naxan yi ε yii xabu a fələni. Yamari fonni ito, falan na a ra, ε bata yi naxan mə. ⁸ Anu, n yamari nənən səbəma ε ma, naxan nəndin makənenxi fata Yesu ra e nun ε tan.* Amasətə dimin danguma. Nəndin kənənna nan bata dəgə fələ.

⁹ Muxun naxan a falama a a tan kənənna nin, koni a a ngaxakedenna rajaxuxi, na kanna mən dimin singen. ¹⁰ Naxan a ngaxakedenna xanuma, na kanna kənənna nin. Muxu ratantan fərε yo mi na kanni. ¹¹ Koni naxan a ngaxakedenna rajaxuma, na kanna dimin nin, a sigaden kolon amasətə dimin bata a yəen danxu.

¹² N ma diine, n na a səbəma ε ma fa fala ε bata mafelu ε yulubine ra Yesu xinla fe ra.

¹³ Fafane, n na a səbəma ε ma fa fala naxan yi na xabu a fələni,

ε bata na kolon.

Banxulanne, n na a səbəma ε ma

fa fala ε bata Fe Naxin Kanna nə.

¹⁴ N ma diine, n na a səbəma ε ma fa fala ε bata Fafe Ala kolon.

* **2:8:** A mato Yoni 13.34 kui.

Fafane, n na a səbəma ε ma
fa fala naxan yi na nun
xabu a fələni, ε na kolon.
Banxulanne, n na a səbəma ε
ma
fa fala, ε sənbən gbo.

Alaa falana ε yi,
ε mən bata Fe Naxin Kanna nə.

¹⁵ Ε nama dunuja nun
a yi seene xanu. Naxan
na dunuja xanu, Fafe Alaa
xanuntenyaan mi na kanni.

¹⁶ Amasətə feen naxan birin
dunuja yi, alo fati bəndəna
kunfa naxine e nun yeeen
kunfama seen naxanye xən
e nun nafunla naxan muxun
wasoma ayi, ne mi fataxi
Ala xan na, fə dunuja.

¹⁷ Dunuja nun a kunfane
birin danguma nən. Koni
naxan Ala sagoon ligama,
na kanna luma nən han
habadan.

Yesu yaxune fe

¹⁸ N ma diine, waxati
rajanна bata a li. Ε bata
yi a mə nun fa fala Alaa
Muxu Sugandixin yaxun
fama.[†] Nba, iki Alaa Muxu
Sugandixin yaxu wuyaxi
bata mini kənənni. Nanara,

en na a kolonxi fa fala a
waxati rajanna bata a li.
¹⁹ Na muxune minixi en tan
nan ye, koni en gbee mi yi e
ra, bayo xa en gbeen nan yi
e ra nun e yi luma nən en ye.
Koni e bata keli en ye. Na nan
a yitaxi fa fala en gbee mi yi
nē sese ra nun.

²⁰ Koni Sarijantən bata a
Niin nagodo ε xun ma, ε birin
a fe kolon. ²¹ N mi ito səbəxi
ε ma nayi fa fala a ε mi
nəndin kolon, koni bayo ε a

kolon, e nun wule yo mi kelixi
nəndini.

²² Wule falana nde ra?
Naxan a falama, a naxa, Alaa
Muxu Sugandixin mi Yesu
ra. Alaa Muxu Sugandixin
yaxun nan na ra. Na kanna
bata a mə Alaa Diin nun Fafe
Ala ra sanja ma kedenni.

²³ Bayo naxan yo na a mə Alaa
Diin na, Fafe Ala fan mi na
kanni. Naxan na a ti Alaa
Diina fe ra, Fafe Ala fan na
kanni.

²⁴ Ε a liga ε yeren ma ε falan
naxan mə a singeni, na xa lu
ε yi ken! Xa na liga, ε fan
luma nən Dii Xəmen nun Fafe
Ala yi. ²⁵ Yesu yeeen bata en
tuli sa naxan na, habadan nii
rakisin nan na ra.

²⁶ N feni itoe səbəxi ε
ma muxune nan ma fe ra
naxanye kataxi ε mayenden
feen na. ²⁷ Ε tan fan, ε Nii
Sarijanxin naxan sətəxi a
ra, fanni na ε yi ε mako mi
fa xaranna ma sənən. A Nii
Sarijanxina ε xaranma nən
feen birin ma. Na to findixi
nəndin nan na wule mi naxan
yi, nayi ε lu a tan nin alo a ε
xaranxi kii naxan yi.

²⁸ N ma diine, iki, ε xa lu
a tan yi, alogo a na mini
kənənni waxatin naxan yi, en
yi lu xaxili ragidini, alogo
en nama yagi a yee ra a fa
ləxəni. ²⁹ Xa ε a kolon fa
fala Yesu tinxin, ε mən xa a
kolon fa fala muxun naxan
tinxinyaan ligama, na bata
bari Ala yi.

3

Alaa Diine

[†] 2:18: A mato Tesaloniki Firinden 2.3-4 kui.

¹ A mato Fafe Ala xanuntenya sifa gbeen naxan fixi en ma a yi a fala en ma a a diine. Na nan en na yati! Na nan a ligaxi dunuja mi en kolon amasətə e mi Ala kolon.

² N xanuntenne, Alaa diine nan en na iki, koni en sa findima naxan na, na munma mini kənənni singen, koni en na a kolon fa fala a Yesu na mini kənənni waxatin naxan yi, en ligama nən alo a tan amasətə en na a toma nən alo a kii naxan yi. ³ Muxu yo a yigin saxi Yesu yi, na a yetə rasarijanma nən alo Yesu sarijan kii naxan yi.

⁴ Naxan yo yulubin ligama, na bata sariyan kala. Yulubin nan sariya kalan na.

⁵ Anu, ε a kolon fa fala a Yesu bata mini kənənni al-ogo a xa en ma yulubine xfari. Yulubi yo mi a tan yi.

⁶ Muxu yo luma Yesu yi, na kanna mi luye yulubin ligε. Naxan luma yulubin ligε, na mi Yesu toxi singen, a mən munma a kolon. ⁷ N ma diine, muxu yo nama ε mayenden. Naxan fe tinxinxin ligama, tinxin muxun nan na ra alo Yesu tinxinx kii naxan yi. ⁸ Naxan luma yulubin ligε, na fataxi Yinna Manga Setana nan na amasətə Yinna Manga Setana bata yulubin ligə xabu a fələni. Alaa Dii Xəmən minixi kənənni ito nan ma fe ra yati, a Yinna Manga Setana wanle kala.

⁹ Naxan barixi Ala yi, na mi luye yulubin ligε amasətə Ala senben bata lu a tan yi, a mi nəe luye yulubin ligε, bayo a barixi Ala nin. ¹⁰ Alaa Diine nun Yinna Manga Se-

tana a diine tagi rabaan na kii nin. Naxan mi fe tinxinxin ligama na mi fataxi Ala ra hanma naxan mi a ngaxakedenna xanuxi.

Ε ε bode xanu

¹¹ Ε falani ito nan məxi xabu a fələni, a en xa en bode xanu. ¹² En nama ligə alo Kayini naxan yi fataxi Fe Naxin Kanna ra, a a xunyən faxa. Kayini a xunyən faxa nanfera? Amasətə a tan kəwanle yi naxu, koni a xunyən yi tinxin.

¹³ Ngaxakedenne, na nama findi ε terəna feen na, xa dunuja muxune ε rajaxu.

¹⁴ En tan a kolon, a en bata keli sayani, en so nii rakisini bayo en bata en ngaxakedenne xanu. Xanuntenyaan mi muxun naxan yi, na mən sayani singen. ¹⁵ Muxun naxan a ngaxakedenna rajaxuma, faxa tiin nan na kanna ra. Ε a kolon fa fala habadan nii rakisin mi luxi faxa ti yo yi!

¹⁶ En xanuntenyaan kolonma ito nan xən ma fa fala Yesu bata a niin fi en ma fe ra. En fan daxa en yi en niin fi en ngaxakedenne fe ra. ¹⁷ Xa dunuja nafunla muxuna nde yi, a yi a ngaxakedenna to, a makoon sena nde ma, koni a mi kininkinin na kanna ma, Alaa xanuntenyaan luxi a yi di nayi? ¹⁸ N ma diine, en ma xanuntenyaan nama findi de yi falan na tun, fə en kəwanle xa a yita nəndini.

Xaxili ragidina Ala yetagi

¹⁹ En na a kolonma na nan ma, fa fala en nəndini, en bəjən yi sa Ala yetagi.

20 Amasətə xa en bəjnəna en yalagi, en na a kolon fa fala Ala gbo en bəjnən xa, a feen birin kolon. 21 Nanara, n xanuntenne, xa en bəjnən mi en yalagi, en xaxili ragidini Ala yetagi. 22 En na sese maxədin a ra, en na sətəma nen bayo en na a yamarine suxuma, en yi a kənən feene liga. 23 A yamarin nan ito ra, a en xa dənkəleya a Dii Xəmən xinla ma, Yesu Alaa Muxu Sugandixina, en yi en bode xanu alo a en yamarixi kii naxan yi. 24 Muxu yo a yamarine suxu, na kanna Ala yi, Ala fan na kanni. En na a kolon fa fala Ala en yi, a to bata a Nii Sarıjanxin fi en ma.

4

Wule nabine fe

1 N xanuntenne, ε nama la muxune birin na a Alaa Nii Sarıjanxina e yi, koni ε e kejəaan fəsəfəsə singen, ε yi a kolon, niin naxan e tan yi, xa na kelixi Ala nan ma. Amasətə wule nabi wuyaxi bata mini dunuja xun xən. 2 ε Alaa Niin kolonma ikii nin: Nii yo a ti a ra fa fala Yesu Alaa Muxu Sugandixin bata fa fati bəndəni, ne kelixi Ala nan ma. 3 Koni nii yo mi a ti Yesu a fe ra, na mi kelixi Ala ma. Alaa Muxu Sugandixin yaxun niin nan na ra, ε naxan fa fe məxi, anu, a dunuja yi iki.

4 ε tan, n ma diine, ε fataxi Ala nan na, ε bata ne nə. Amasətə sənbən naxan ε tan yi, na gbo dunuja gbeen xa.

5 Dunuja muxune nan e tan

na. Nanara, e dunuja feene falama, dunuja muxune yi e tuli mati e ra. 6 Koni en fataxi Ala nan na. Naxan Ala kolon, na a tuli matima en xuiin na nən. Koni naxan mi fataxi Ala ra, na mi a tuli matima en xuiin na. En na a kolonma na kii nin, niin naxan findixi jəndin kanna ra e nun tantanna niina.

Ala nan xanuntenyaan na

7 N xanuntenne, en na en bode xanu, amasətə xanuntenyaan kelixi Ala nan ma, anu naxan yo muxun xanu, na barixi Ala nin, na kanna mən Ala kolon. 8 Naxan mi a boden xanuma, na mi Ala kolon, amasətə Ala nan xanuntenyaan na. 9 Ala a xanuntenyaan yitaxi en na ikii nin: Ala bata a Dii Xəmən kedən peen nafa dunuja yi, al-ogo en xa nii rakisin sətə a xən ma. 10 Xanuntenyani ito, fa fala en bata Ala xanu, na xa mi a ra, koni a tan bata en xanu, a yi a Dii Xəmən nafa en yulubi xafari saraxan na.

11 N xanuntenne, xa Ala bata en xanu na kiini, a lan nən en fan xa en bode xanu. 12 Muxu yo munma Ala to singen. Koni, xa en na en bode xanu, nayi Ala bata lu en yi, a xanuntenyaan fan bata kamali en yi nayi.

13 En na a kolonma ito nan xən ma fa fala en Ala yi, a fan en yi: a to bata a Nii Sarıjanxin fi en ma. 14 Nxu bata a to, nxu yi a seren ba bonne xa, nxu naxa, "Fafe Ala bata a Dii Xəmən nafa, a findi dunuja rakisimaan na." 15 Naxan na a tiyə a ra fa fala Yesu Alaa Dii Xəmən nan a

ra, na kanna bata lu Ala yi, Ala fan na kanni.¹⁶ Alaa xanuntenyaan en xa, en bata na kolon, en mən bata dənkəleya a ma.

Ala nan xanuntenyaan na. Muxu yo lu xanuntenyani, na kanna bata lu Ala yi, Ala fan na kanni.¹⁷ Xanuntenyaan kamalixi en tan yi na nan ma, alogo en xa xaxili ragidin sotə lan Kiti Sa Loxəna fe ma. Amasotə en fan luxi nən alo a tan dunujani ito yi.¹⁸ Gaxu mi xanuntenyani. Xanuntenya dəfexin gaxun kedima nən, bayo muxun gaxuma a fe naxin saranna nan yee ra. Nayi, naxan gaxuma, na mi kamalixi xanuntenyani.

¹⁹ En bata Ala xanu bayo a singe en xanuxi. ²⁰ Xa muxuna a fala, a naxa, “Nbata Ala xanu,” koni a ngaxakedenna rajaxu a ma, wule falan nan na kanna ra. Amasotə a a ngaxakedenna naxan toma, xa a mi na xanu, a mi nəe Ala xanue nayi a mi naxan toma. ²¹ Anu, a bata yamarini ito so en yii, a naxa, “Naxan Ala xanuxi, a lan nən na kanna xa a ngaxakedenna fan xanu.”

5

En bata dunuya fe naxine nə

¹ Naxan yo dənkəleyaxi a ma, a Alaa Muxu Sugandixin nan Yesu ra, a Alaa Diin nan a ra, na barixi Ala nin. Naxan na Fafe Ala xanu, na bata a Diin fan xanu.² En na a kolonma ikii nin a en bata Alaa diine xanu:

en na Ala xanu, en yi a yamarine suxu.³ Amasotə Ala xanu feen findixi a yamarine suxu feen nan na. Anu, a yamarine mi goron xan na en tan xa,⁴ amasotə naxanye birin barixi Ala yi, ne bata dunuya feene nə, anu dunuya feene nə ferən findixi en ma dənkəleyaan nan na.⁵ Nde dunuya feene nə?⁶ Fo naxan na dənkəleya Yesu ma fa fala a Alaa Dii Xəmən nan a ra.

Sereyaan naxan ba Yesu fe yi

⁶ Yesu Alaa Muxu Sugandixin nan faxi igen nun wunla ra.* A mi faxi igen xan gbansan na, koni e nun a wunla. Alaa Nii Sarıjanxin nan na sereyaan bama bayo Nii Sarıjanxin nan jəndin na.⁷ Amasotə sere saxan na Yesu a fe yi:⁸ Alaa Nii Sarıjanxina, igena, e nun wunla, ne birin sereya kedenna nan bama.⁹ Xa en muxune sereyaan name, Ala sereyaan gbo na xa, amasotə Ala sereyaan bama a Dii Xəmən nan ma fe yi.¹⁰ Naxan na dənkəleya Alaa Dii Xəmən ma, sereyan ito nan na kanna bəjəni. Koni xa naxan mi dənkəleya Ala ma, na bata Ala yate wule falan na amasotə a mi dənkəleyaxi Alaa sereya baxin ma a Dii Xəməna fe yi.¹¹ Awa, na sereyaan ni ito ra fa fala Ala bata habadan nii rakisin fi en ma. Habadan nii rakisini ito a Dii Xəmən nin.¹² Dii

* **5:6:** A faxi igen naxan na, na findixi marafuun misaala ra. Yesu fan nafu nən igeni. Wunla findixi Yesu a faxa feen nan misaala ra.

Xemēni ito nema muxu yo yi, nii rakisin fan na kanni. Alaa Dii Xemēn mi muxun naxan yi, nii rakisin mi na kanna fan yi.

Habadan Niina fe

¹³ ε tan naxanye bata denkeleya Alaa Dii Xemēn xinla ma, n feni itoe sebexi ε ma nen alogo ε xa a kolon fa fala habadan nii rakisina ε xa. ¹⁴ Xaxili ragidini ito en yi Ala yetagi fa fala xa en na a maxədin fefe ra lan a sagoon ma, a en xuiin naməma nen. ¹⁵ Xa en na a kolon a a en xuiin naməma nen, nayi en mən a kolon a en na a maxədin fefe ra, en bata na soto.

¹⁶ Xa muxu yo a ngax-akedenna to yulubin ligε naxan mi rajanma sayaan ma, a xa Ala maxandi a xa, a nii rakisin fima a ma nen. N naxan ma, naxan yulubin mi rajanma sayaan ma. Koni yulubina nde na naxan rajanma sayaan ma, n mi a fale ε xa fa fala ε xa Ala maxandi na feen na. ¹⁷ Tinxintareyaan birin findixi yulubin nan na, koni yulubin birin mi rajanma sayaan ma.

¹⁸ En na a kolon fa fala naxan yo bata bari Ala yi, na mi luyε yulubin nabε. Amasato Alaa Dii Xemēna a kantanma. Nanara, Fe Naxin Kanna mi noe sese ra a xili ma.

¹⁹ En na a kolon fa fala en fataxi Ala nan na, en mən a kolon a dunuya birin Fe Naxin Kanna senben nan bun ma.

²⁰ En na a kolon fa fala Alaa Dii Xemēn bata fa, a yi xaxinla fi en ma alogo en xa

Nəndin Kanna kolon. En fan luxi Nəndin Kanna Ala yi a Dii Xemēn Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakan nin. A tan nan Nəndin Kanna Ala ra, e nun habadan nii rakisina.

²¹ N ma diine, ε masiga suxure feene ra.

Yoni a Kedin Firindena

Yoni Alaa Falan Kedin Firinden Naxan Sebe

Kitabun yireni ito sebe muxun finde Xera Yoni nan na. A mon a sebexi muxun naxanye ma, a naxa, "Naxalan sugandixina Ala xon e nun a diine." Ne findixi denkeleya muxuna ndee nan na. A naxanye ma fa fala "Naxalan sugandixina," na noe finde wundo falan nan na naxan bunna nen "denkeleya yamaana." Kitabun yireni ito sebexi nen yanyina nde jne tongue suulun yate, Yesu te xanbini kore xonna ma. A muxune senbe soma alogo e xa lu jondin nun xanuntenyani. A mon e rakolonma wule xerane fe ma.

¹ N tan denkeleya yamaan fonna nan kedini ito sebexi naxalan sugandixin ma e nun a diine,* n xanuntenne jondini. Naxanye birin jondin kolon, ne fan e xanuxi ² jondina fe ra naxan luma en yi a mon luma en xon nen habadan.

³ Fafe Ala e nun Yesu Alaa Muxu Sugandixina, Fafe Alaa Dii Xemena, na xa hinan en na, a kininkinin en ma, a boje xunbenla fi en ma jondin nun xanuntenyani.

Nondin nun xanuntenyana fe

* **1:1:** Naxalan sugandixin findixi denkeleya yamaana nde nan na. Wundo falan na a ra. A diine findixi denkeleya muxune nan na na yamaan ye. † **1:5:** ito findixi wundo falan nan na lan denkeleya yamaana nde ma.

⁴ N sewa nen kat, n to e dinina ndee to sigan tiye jondin kiraan xon ma alo Fafe Ala a yamari en ma kii naxan yi. ⁵ Iki, i tan naxalan† son fajina, n naxan maxodinma i ma sebeni ito yi, na mi findixi yamari nen xan na fo naxan yi en yi xabu a foloni fa fala en xa en bode xanu. ⁶ Xanuntenyaan ni ito ra fa fala en xa sigan ti a yamarine bun. A yamarin ni ito ra a en xa sigan ti xanuntenyani alo e bata a me kii naxan yi xabu a foloni.

⁷ Muxu mayenden wuyaxiye bata mini dunuja yi, naxanye mi e tima a ra fa fala a Yesu, Alaa Muxu Sugandixin fa nen fati benden kiini. Muxu mayendenne nun Alaa Muxu Sugandixin yaxune nan na muxu sifane ra. ⁸ E a ligi e yeren ma, e nama en ma wanla tonon kala, alogo e xa e konton kamalixin soto. ⁹ Naxan mi luma Alaa Muxu Sugandixina xaranni fo a dangu a ra, Ala mi na kanni. Naxan na lu Yesu a xaranni, Fafe Ala nun a Dii Xemena fan luma nen na kanni. ¹⁰ Xa muxu yo fa xaranna ra e konni naxan mi findixi xaranni ito ra, e nama a yigiya e konni, e nama a xonton. ¹¹ Amasoto naxan a xontonma, na bata kafu a ma a wali naxine yi.

Fala donxena

¹² Fe wuyaxi n kui n naxan fale e xa, koni n mi waxi a sebe feni kedini. Koni a xonla n

ma, n xa sa falan ti ε xa yεε
nun yεε alogo en ma sεwan xa
dεfe.

¹³ Ala i magilen naxan
sugandixi, na diine i xəntən.‡

---

‡ **1:13:** Na findixi wundo falan nan na lan sorani ito falatide singen ma. Yoni yi denkeleya yamaan naxan kui, na nan yamaan boden magilen na. A diine findixi denkeleya muxun bodene nan na.

Yoni a Kedin Saxandena

Yoni Alaa Falan Kedin Saxanden Naxan Sebε

Xera Yoni Kitabun yireni ito sebexi muxuna nde nan ma naxan xili Gayosi. A na muxun nakolon muxu gbete a fe ma naxan xili Diyotirefi. En na a rakorosima Kitabun yireni ito xon ma, a denkeleya muxune yisuxi kii naxan yi, na findixi xanuntenyaan nun tinxinyaan nan na.

¹ N tan denkeleya yamaan fonna nan ito sebexi n xanuntenna Gayi ma, naxan nafan n ma jøndini.

² N xanuntenna, n na Ala maxandima alogo feen birin xa siga yeen na i tan xa, i fatin yi kendeya alo i niin fan kii naxan yi. ³ N sewaxi kati, amasoto ngaxakedenna ndee bata fa, e yi sereyaan ba lan i ya jøndi suxun ma, a i sigan tima jøndini. ⁴ Naxan findixi n ma sewa gbeen na, n to a me fa fala a n ma diine sigan tima jøndin nin.

Gayi tantun fena

⁵ N xanuntenna, i wanla kemba en ngaxakedenne xa lannayani hali i to mi yi e kolon. ⁶ E bata i ya xanuntenyaan fe fala denkeleya yamani be. Nayi, ilan i xa e mali fanda feen na e xeraya sigatini alo Ala wama a xon kii naxan yi. ⁷ Amasoto e sigatiin de suxuma Yesu xinla nan ma fe ra. E mi sese sotoma

denkeleyatarene yii. ⁸ Nayi, en lan en yi muxu sifani itoe mali alogo en xa wali en bode xon jøndini.

Diyotirefi nun Demetiri

⁹ N fena nde sebe nen denkeleya yamaan ma, koni a xonla Diyotirefi ra a xa findi e yeeratiin na, na mi n ma falan yatxi sese ra. ¹⁰ Nanara, xa n fa, a feen naxanye birin ligama, a yi fala jaxine raxuya ayi nxo fe yi, nxu ne birin falama nen. A mi a luxi na ma fo a tondi en ngaxakedenne yisuxε. Naxanye fan yi waxi e yisuxu feni, a yi tonna sa ne fan na, a yi ne kedi denkeleya yamani.

¹¹ N xanuntenna, i nama fe jaxin naliga fo fe fajina. Naxan fe fajin ligama, na fataxi Ala nan na. Naxan na fe jaxin liga, na mi Ala kolon.

¹² Muxun birin Demetiri xili fajin falama alo a lan jøndin ma kii naxan yi. Nxu fan a fe fajin sereyaan bama. Anu, ε a kolon a jøndin nan nxo sereyaan na.

Xøntøn dønxεna

¹³ Fe wuyaxi n kui, n xa a fala i xa, koni n mi waxi a sebe feni. ¹⁴ Koni a xonla n ma n xa i to sinma alogo en xa falan ti yee nun yee. ¹⁵ Ala xa boje xunbenla fi i ma. I xoyine birin i xøntøn. En xoyine birin xøntøn nxu xa menni ki fapi.

Yudi a Kedina Yudi Alaa Falan Naxan Sεbε

Yudi Kitabun yiren naxan sεbεxi, na kawandin masoxi Piyeri a kedin firinden nan na, a gbengbenna a sora firindena. E firinna birin muxune nan matandima naxanye dina fuune ralima naxanye mi findixi xaxili fajin na.

Xɔntɔnne

¹ N tan Yudi nan ito sεbεxi, Yesu Alaa Muxu Sugandixina walikēna, Yaki ngaxakedenne. N yi a rasiga Fafe Alaa muxu xilixine ma, a naxanye xanuxi, Yesu Alaa Muxu Sugandixin naxanye kantanma.

² Ala xa kininkininna nun bɔŋe xunbenla nun xanuntanyaan sabati ε yi.

Wule karamɔxone fe

³ Ngaxakedenne, a xɔnla yi n ma nun ki fajin n xa ito sεbε ε ma lan en kisi feen ma, koni n na a toxi nen fɔ n xa a sεbε nen lan ε sεnbε so feen ma denkeleyaan xun mayengedeni Ala bata naxan fi a yama sarjanxin ma sanja ma keden han habadan. ⁴ Amasɔtɔ muxuna ndee bata so ε ye wundoni naxanye yalagi feen bata yi sεbε nun xabu a rakuya. Ala kolontarene nan ne ra, naxanye Alaa hinanna findima haramu feene ligaxunna ra, e yi e mε Yesu

ra, Alaa Muxu Sugandixina, en kari keden peena, en Marigina.

⁵ Koni hali ε to feni ito kolon, n mɔn waxi a rabira feen nin ε ma fa fala Marigina Isirayila yamaan nakisi nɛn Misiran yamanani, koni a mɔn yi denkeleyatarene fan halagi na xanbi ra. ⁶ Malekana ndee fan to e yetε lu binyetareyani, e e mε e tiden na, Ala yi ne balan dimi tilinxin xɔrε ra, e xidixi habadan yɔlɔnxɔnne ra han kitisalɔxɔ gbeena. ⁷ A mɔn na kii nin, Sodoma nun Gomora nun e rabilinna taane fan yi yalunyaan ligama e kafu e bode ma kiina nde yi naxan mi lan adamadiine ye. Ala ne fan findi nɛn misaala ra, a yi e naxankata habadan tεeni.*

⁸ Na muxun naxanye soxi ε tagi, ne fan xiye sama naxanye a ligama e haramu feene raba e fatine yi, e murutε sariya kanne ma, e malekane rayelefu. ⁹ Bayo, hali maleka kuntigin Mikeli mi susu Yinna Manga Setana yalagi konbin tiyε. E yi fe matandini waxatin naxan yi lan Musa binbina fe ma, a fala nɛn gbansan, a naxa, "Marigina Ala xa falan ti i xili ma."† ¹⁰ Koni muxuni itoe tan sɛnbε kanna naxanye rayelefuma, e mi ne kolon. E na ndee kolon e xaxilitareyani alo subene xaxili mi naxanye ma, anu, na nan yati e birama halagini. ¹¹ Gbalona e xa bayo e bata

* **1:7:** A mato Dunujia Fələn 19.1-29 kui. be, na mi toma Kitabun kui yire għεtε.

† **1:9:** Taruxun naxan ma fe falaxi

bira Kayini misaala fəxə ra. E bata e gi tənəne fəxə ra tantanni alo Balami. E bata halagi amasətə e bata murute alo Kora.^{‡ 12} Na muxune bata ε ngaxakedenyaan malanne raharamu, e e dəge ε xən han! E mi yagima, e e yetə nan tun katama. E luxi nən alo tulen na te ayi, foyen yi a tuntun, a dangu. E mən luxi nən alo wudin naxanye mi bogima e waxatini, e yi tala, e raxəri. ¹³ E luxi nən alo fəxə igen mərən gbeene,[§] e yagitareya feene raxuyama ayi alo baan xunfanna, alo sare tununxin naxanye sa sinma habadan tilin dimi gbeen xərə ra.

¹⁴ N benba Adama bənsənna yixəten solofereden Xenəki nabiya falane ti e tan nan ma fe ra, a naxa, “Marigin fama nən e nun a maleka sarijanxi wuli wuli wuyaxi,¹⁵ alogo a xa fa birin makiti, a yi Ala kolontarene birin sənna yita e ra e Ala kolontare wanle fe ra, e nun Ala kolontare yulubi kanne fala xədexən naxanye birin tixi Ala ma.” ¹⁶ Na muxune luma e mawuge, e mi wasama. E biraxi e kunfa feene nan tun fəxə ra, e lu waso falane tiyε, e muxune matəxə se feen na.

Kawandina

¹⁷ Koni ngaxakedenne, en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina xərane fe famatəən naxanye fe falaxi, na xa rabira ε ma. ¹⁸ E a fala nən ε xa, e naxa, “Muxu

magelene fama nən waxati rajanne yi, naxanye biraxi e kunfa feene fəxə ra Ala kolontareyani.” ¹⁹ Na fe jaxi rabane nan ε yitaxunma, naxanye luxi alo subene, Alaa Nii Sarijanxin mi naxanye yi. ²⁰ Koni ε tan, n xanuntenne, ε lu sabate ε denkeleya sarijanxini. ε Ala maxandi a Nii Sarijanxini. ²¹ ε lu Alaa xanuntenyani, ε nəma Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina hinanna mame waxatin naxan yi, a xa ε xali habadan nii rakisini.

²² Sikən naxanye yi, ε kininkinin ne ma. ²³ ε e xasun təeni, ε yi e rakisi. ε kininkinin bonne fan ma Alaa yeeragaxuni, hali e dugin naxanye xəsidi e fati bəndən nafan feene xən, ε yi ε masiga ne ra.

Ala maxandin nun Ala tan-tunna

²⁴ Naxan nəε ε ratangε tantan feene birin ma, a yi ε ti fetareyani a binyeni a yetagi səwani, ²⁵ binyen nun mangayaan nun sənbən nun nəən xa fi na Ala keden peen ma, en nakisimana, Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani en Marigina, xabu a fələni han to han habadan. Amina.

^{‡ 1:11:} Kayini a fe mato Dununa Fələn 4.3-8 kui. Balami a fe mato Yatene 31.16 kui. Kora a fe mato Yatene 16.1-35 kui. ^{§ 1:13:} Igen məronne: alo foyen na so igeni.

Lankənəmayana Fe Toon Naxan Makənən Yoni Xa

Yoni naxan Ningila Yesu a fe yirena nde səbəε, na taxamasenne nun misaale nan yəbama en xa Alaa Muxu Sugandixin Yesu naxanye yita a ra. A itoe səbəxi nən alogo dənkəleya yamaan xa e tunnafan e nəma bəsənxənyani waxatin naxan yi. A yi Kitabun yireni ito səbəma waxatin naxan yi, a yi kedixi Patiməsi bəxədin nin fəxə igen tagi, a lu ramaraxi mənni alo a kasoon nan na. Yamana kanna yi dənkəleya muxune jaxankatama na waxatini. Kitabun yireni ito yi səbəxi Asi bəxən dənkəleya yama soloferen nan ma.

Fe toone nun misaala naxanye səbəxi be, ne yəbaxi sanda daxin nin alo xiyena, koni e birin fe kedenna nan falama: a Yesu fe jaxin nun Setana sənbəne nəma nən. A nabiya falane tima be naxanye bata kamali Romi bəxən mangaya waxatini. A nabiya falana ndee fan ti naxanye sa kamalima dunuja rajanna waxatini. Yesu to sənbə jaxine birin kalama dunuja rajanni, en na en tunnafan en ma dənkəleyani.

*Yesu feen naxanye yita
Yoni ra*

* **1:4:** Soloferere bunna nən fa fala “Se defexina.” Yanyina nde nii soloferene bunna nən fa fala, “Alaa Nii Sarjanxin defexin birin.” † **1:5:** Na bunna nən fa fala a wunla minixi, na yi findi saraxan na en xa a en xərəya. ‡ **1:7:** A mato Sakari 12.10 nun Yoni 19.37 kui.

¹ Yesu Alaa Muxu Sugandixin nan fe famatəni itoe makenənxi a walikəne xa fata Ala ra. A a malekan nan xə a walikəen Yoni ma a rakolondeni. ² Na Yoni nan na feene seren bama fa fala a a feen naxanye birin toxi, Alaa falan nan ne ra e nun Yesu Alaa Muxu Sugandixin sereyana. ³ Sewan na kanna xa naxan na nabiya falani itoe xaran e nun naxanye na e tuli mati e ra, e yi a falane susu naxanye səbəxi a kui, amasətə waxatin bata maso.

Xəntən xuiin nun Ala tan-tunna

⁴ N tan Yoni nan bata ito səbə dənkəleya yama soloferene ma Asi yamanani.

Ala naxan na, naxan yi na, naxan fama, na Ala xa hinanna nun bəjəe xunbenla fi ε ma, fata nii soloferene ra* naxanye a manga gbedən yetagi, ⁵ e nun fata Yesu Alaa Muxu Sugandixin na, sere tinixinxin nun habadan muxu singe kelixin sayani e nun dunuja mangane mangana.

Naxan bata en xanu, a yi en xərəya en yulubine ma a wunla xən,[†] ⁶ a mən yi en findi a mangayaan muxune nun saraxaraline ra a Fafe Ala xa, binyen nun sənbən xa lu na nan xə habadan han habadan. Amina.

⁷ ε a mato, a fama kundani! Muxune birin a toma nən hali naxanye a səxənxi.[‡] Bəxən bənsənne birin wugama nən a fe ra.

A xa liga na kiini yati! Amina.
⁸ Marigina Ala naxa, “N tan nan a fələn na e nun a rajanna, naxan na, naxan yi na e nun naxan fama, Sənbən Birin Kanna.”

Yoni a fe toona alo xiyena

⁹ N tan Yoni, ε ngaxake-denna, naxan findixi ε boden na en ma tərəyaan nun mangayaan nun tunnafanni Yesu yi, e bata yi n nasiga Patiməsi bəxən ma fəxə igen tagi Alaa falana fe ra, n to yi Yesu seren bama. ¹⁰ Marigin batu ləxəna nde yi, n yi Alaa Nii Sarıjanxini, n fala xui gbeena nde mə n xanbi ra, a gbo alo xəta xuina. ¹¹ A naxa, “I feen naxanye toma, e səbə, i yi e rasiga dənkəleya yama soloferene ma Efesi taan nun Simirini taan nun Peragama taan nun Tiyatire taan nun Saridesi taan nun Filadəlfifi taan nun Layodise taani.”

¹² N yi n yee raxete na kanni gbedeni. N to n yee raxete, n yi xəma lənpu dəxə se soloferene to na. ¹³ Na lənpu dəxə seene tagi, n yi adamadi maligana nde to. Doma gbeen nagodoxi a ma, xəma tagi xidin yi xidixi a kanken ma. ¹⁴ A xunna nun a xun səxəne yi fixa alo yəxəe xabe dugi fixəna hanma balabalan kesəna, a yəene luxi alo təe degena, ¹⁵ a sanne mayilenma alo sulan təen na, a xuiyi gbo alo walan gbeen xuina. ¹⁶ Sare soloferene

yi a yiifanni, silanfan xənxən də firin kanna yi minima a də, [§] a yetagin yi mayilenma alo soge xəlena yanyi tagini. ¹⁷ N to a to, n yi bira a san bun ma alo faxa muxuna. A yi a yiifanna sa n farı, a naxa, “I nama gaxu. N tan nan a fələn nun a rajanna ra. ¹⁸ Nii rakisina n tan nan yii. N bata yi faxa nun, koni iki n na n niini han habadan. Sayaan nun laxira dəjinna n tan nan yii. ¹⁹ Awa, i naxan toxi, na səbə, naxan ligama iki e nun naxan fama ligadeni. ²⁰ I sare soloferen naxanye toxi n yiifanni, e nun xəma lənpu dəxə se soloferene, ne bunna ni ito ra: Sare soloferene findixi dənkəleya yama soloferene malekane nan na, xəma lənpu dəxə se soloferene, dənkəleya yama soloferene nan yi ne ra.”

2

Falan naxan ti Efesi dənkəleyayamaan xa

¹ “A səbə Efesi dənkəleya yamaan malekan ma, i naxa: Sare soloferene suxi naxan yiifanni, naxan sigan tima xəma lənpu dəxə se soloferene tagi, na ito nan falaxi. ² N na i kəwanle kolon, i ya wanla nun i ya tunnafanna. N na a kolon yati, a muxu naxine mi rafan i ma. I bata muxune kənaan fəsəfəsə naxanye a falaxi a xəraan nan e tan na, koni jəndi mi a ra, i yi

§ 1:16: Silanfan xənxən də firin kanna a fe mato Heburune 4.12 kui. Alaa falan sama silanfanna ma bayo a sənbən gbo a səndəmən nun niin yətəen fatama e bode ra, a e kənaan fəsəfəsə. Efesi 6.17 fan mato. Alaa falan findixi silanfanna ra a Nii Sarıjanxin xa. Silanfanna, sofane yəngə so dəgəmaan na a ra.

e kolon wule falane ra. ³ I tunnafanxi, i bata tōrō n ma fe ra, koni i mi tunnaxəlōxi i ma. ⁴ Koni mawugana nde n yii ε xili ma, i bata i mε i ya xanuntenya singen na. ⁵ Nayi, i biraxi sa keli yire matexin naxan yi, na yirena fe xa rabira i ma, i yi i kεŋnaan maxεtε, i mən yi i ya wali singene de suxu. Xa i mi tin xεtε, n fama nən i ma, n yi i ya lənpu xεma dəxə seen ba na. ⁶ Koni i fe fajini ito ligama: na Nikolayiti muxune* kewanle rajaxu i ma, naxanye rajaxu n fan ma.”

⁷ “Nba, xa naxan tuli na, Alaa Nii Sarıjanxin naxan falama dənkəleya yamane xa, a xa nə mε. Naxan na nən sōtə, n tinma nən a yi siimaya wudi begin don naxan tixi Alaa nakəni ariyanna yi.”†

Falan naxan sebə Simirini denkəleya yamaan ma

⁸ “A sebə Simirini denkəleya yamaan malekan ma, i naxa: Naxan a fələn nun a rajanna ra, naxan faxa, a mən yi keli sayani, na ito nan falaxi. ⁹ N na i ya tōrōn nun i ya yi-igelitəyaan kolon, anu nafulu kanna nan yati ε ra. Naxanye a falama a Yahudiyan nan e ra, koni a tan mi e ra, n na a kolon ne ε rayelefuma kii naxan yi. E findixi Setana salide banxin yamaan nan na. ¹⁰ I nama gaxu i tōrō fe famatōne ra sese ma. Yonna Manga Setana ε tan nde se nən kasoon na, alogo a xa ε

mato, ε yi xi fu tōrōn sōtə. E təgəndiya han ε sayana, n yi nii rakisin mangaya taxamaseri kəmətin so ε xun na.”

¹¹ “Nba, xa naxan tuli na, Alaa Nii Sarıjanxin naxan falama dənkəleya yamane xa, a xa na mε. Naxan na nən sōtə, sayaan firinden mi na kanna liye mumε.”

Falan naxan sebə Peragama denkəleya yamaan ma

¹² “A sebə Peragama denkəleya yamaan malekan ma, i naxa: Silanfan xənxeñ de firin kanna naxan yii, na naxa iki: ¹³ N na i dəxədən kolon, Setanaa manga gbedən dənaxan yi. I kankanxi n xinla ma, i mi i məxi n ma denkəleyaan na, hali e n ma sere təgəndiyaxi Antipasi faxa ləxən naxan yi ε konni Setana dəxədeni.

¹⁴ Koni mawugana ndee n yii ε xili ma, muxuna ndee i konni naxanye Balami a xaranna suxi, naxan Balaki xaranxi Isirayila kaane rabira kiin ma yulubini sube donna xən naxan bata ba saraxan na susurene xa e nun yalunyaan xən.‡

¹⁵ Na kiini, muxuna ndee i konna fan yi naxanye fan Nikolayiti muxune xaranna suxi. ¹⁶ Nayi, i xun xanbi so i hakəni, xanamu, n fama nən i ma sasa, n yi na muxune yəngə n de silanfanna§ ra.”

¹⁷ “Nba, xa naxan tuli na, Alaa Nii Sarıjanxin naxan falama dənkəleya yamane xa,

* **2:6:** Nikolayiti muxune yi xaranna nde tima na waxatini naxan findixi wulen na, koni e fe mi fa kolonxi iki. † **2:7:** A mato Dunuja Fələn 2.8-9 kui. ‡ **2:14:** A mato Yatene 31.16 kui.

§ **2:16:** A de silanfanna findixi Alaa falan nan na.

a xa na me. Naxan na noən sətə, n Manna donse* luxunxina nde soma nən a yii e nun gəme fixəna xili nənen sebəxi naxan ma, muxu yo mi naxan kolon, fə naxan a sətəma.”

Falan naxan sebə Tiyatire denkəleýya yamaan ma

18 “A sebə Tiyatire denkəleýya yamaan malekan ma, i naxa: Alaa Dii Xəmen naxan yeeñ luxi alo təe degeña, a sanne mayilenma alo sula xuruxina, a tan naxa: 19 N na i kewanle nun i ya xanuntenyaan nun i ya denkəleýyaan kolon i walima muxune xa kii naxan yi e nun i ya tunnafanna. N na a kolon i ya wali dənxene wuya dangu a singene ra. 20 Koni mawugani ito n yii i xili ma, Yesabele,[†] naxanla naxan a falama a nabiin nan a tan na, i bata tin na xa n ma walikəne mayenden, a yi e xaran yalunyaan nun suben donna ma naxan baxi saraxan na suturene xa. 21 N bata waxatin fi a ma alogo a xa a xun xanbi so a hakeni, koni a mi tin xətə a yalunyaan fəxə ra. 22 Nanara, n na a rasama nən naxankatani. E nun naxanye yalunyaan ligama e bode xən, e tərə kati, xa e mi xətə e wali naxine fəxə ra. 23 N na a diine faxama nən. Denkəleýya yamaan birin yi a kolon a n tan nan muxune miriyane nun bəjəne

yi feene fəsəfəsəma. N na ε tan birin saranma nən ε kewanle ra.”

24 “Koni ε tan muxu dənxən naxanye birin Tiyatire taani, ε tan naxanye mi biraxi xaran naxini ito fəxə ra, naxanye mi Setana ‘wundo fe tilinxine’ kolonxi, e naxan ma fe falama, n mi goron gbətə dəxəma ε xun ma.

25 Naxan ε yii, ε na suxu tun, han n yi fa. 26 Naxan na noən sətə, a n sagoon liga han a rajanna, n sənbən fima nən na ma siyane xun na. Kitabun naxa,

27 a mangaya xədəxən ligama nən ε xun na
a mangaya wure dunganna rā,
a yi e rayensenje ayi alo fejəna.‡

28 N sənbən fima a ma nən alo n na a sətxi n Fafe ra kii naxan yi, n yi tagalan saref fan so a yii.”

29 “Nba, xa naxan tuli na, Alaa Nii Sarıhanxin naxan falama denkəleýya yamane xa, a xa na me.”

3

Falan naxan sebə Saridesi denkəleýya yamaan ma

1 “A sebə Saridesi denkəleýya yamaan malekan ma, i naxa: Alaa Nii soloferene nun a sare soloferene naxan yii, na ito nan falaxi: N na i kewanle kolon, yamaan laxi a ra a i bata nii rakisin sətə, koni faxa muxun nan i ra. 2 Xulun!

* 2:17: Manna donseen findixi donseen nan na Ala yi naxan fima a yamaan ma tonbonni ləxə yo ləxə Nabi Musaa waxatini. Na fe mato Xərəyaan 16.13-15 nun 16.31 kui. † 2:20: Yesabele findixi naxanla nde ra naxan yi Alaa muxune yengəma. A fe mato Mangane Singen 16.31 nun 19.1-2 nun Mangane Firinden 9.22 nun 9.30 kui. ‡ 2:27: Yaburin 2.9

Senbe dənxən naxan luxi i yi, i na masuxu benun a xa jan, amasətə n mi i kewali defexin toxi n ma Ala yetagi.³ Nba, i xaranna naxan mexi, i yi a sətə, na feen xa rabira i ma, i yi a suxu, i yi i xun xanbi so i hakeni. Xa i mi lu i yee ra yi, n na i ratərenama nən alo mujadena, i mi n fa waxatin kolonjne.⁴ Anu, muxuna ndee i konni Saridesi taani naxanye mi e dugine raxəsxi. Ne sigan tima nən n xən dugi fixəne yi, amasətə e sarijan.⁵ Naxan na nəən sətə, na dugi fixən soma nən, n mi a xinla bə Nii Rakisin Kitabun kui mume. N na n tima a xinla ra nən n Fafe Ala nun a malekane yetagi.”

⁶ “Nba, xa naxan tuli na, Alaa Nii Sarijanxin naxan falama denkəleya yamane xa, a xa na me.”

Falan naxan sebə Filadelifi taan denkəleya yamaan ma

⁷ “A sebə Filadelifi denkəleya yamaan malekan ma, i naxa: Sarijanna nun Nəndin Kanna nan ito falaxi, Dawudaa deñinna naxan yii, naxan deen nabima, muxu yo mi nəe a ragale, naxan deen nagalima, muxu yo mi nəe a rabiye, na naxa:⁸ N na i kewanle kolon. A mato, n bata deen nabi i yee ra, muxu yo mi nəe a ragale, bayo n na a kolon a i senben mi gbo, anu i n ma falan suxu nən, i mi i me n xinla ra.⁹ Nba, a mato n naxan ligama Setana salide yamaan muxune ra, na wule falan naxanye e

yete yatexi Yahudiyane ra, koni a tan mi e ra. N ne rafama nən e yi e xinbi sin i bun ma, e yi a kolon a n bata i xanu.¹⁰ Amasətə i to bata n ma yamari falan suxu i yi i tunnafan, n fan yetəna i kantanma nən maratantan waxatini, naxan fama dunuja muxune birin kejaan fesefesedeni boxən yiren birin yi.¹¹ N famatəən ni i ra! Naxan i yii, na suxu ken alogo muxu yo nama i ya nə sətən taxamaseri kəmətin ba i xunna ma.¹² Naxan na nəən sətə, n na kanna findima nən senbetenna ra Ala Batu Banxini. A mi fa mine na mume! N yi n ma Ala nun a taan xinla sebə a ma, Yerusalen nənən naxan godoma keli ariyanna yi n ma Ala fema. N na n xili nənən fan sebəma nən a ma.”

¹³ “Nba, xa naxan tuli na, Alaa Nii Sarijanxin naxan falama denkəleya yamane xa, a xa na me.”

Falan naxan sebə Layodise taan denkəleya yamaan ma

¹⁴ “A sebə Layodise denkəleya yamaan malekan ma, i naxa: N tan nan xili ‘Amina,’* sere tinixinxin nun nəndina, Alaa daala birin xun na, n naxa:¹⁵ N na i kewanle kolon. I mi xunbeli, i mi wolon. A yi lan nun, i wolon hanma i xunbeli.¹⁶ Koni bayo i təxəfiləxin nan a ra, i mi wolonxi, i mi xunbelixi, n na i ya fe baxunma nən!¹⁷ Bayo i a falama, i naxa, ‘Nafulu kanna nan n na, n ma nafunla bata

* **3:14:** Na bunna nən Yesu nan Alaa falane birin nakamalima.

gbo ayi, n mako mi fa sese ma.' Koni i mi a kolon a i tɔrɔxi, a i makininkinin, se mi i yii, danxutɔɔn nan i ra, marabənna i ma.¹⁸ Nba, n na i kawandima, i xa xəma fajin sara n ma naxan nasənseñxi teñna, alogo i xa findi nafulu kanna ra jəndini. E nun dugi fixəne alogo i ragenla nama lu, i yagi. Enun i yeeñ dandan senna alogo i xa seen to.¹⁹ N na n xanuntenne sənna yitama e ra, n yi e xuru. Nayi, i səbe so, i yi i xun xanbi so i hakəne yi.²⁰ I tuli mati, n tixi deñna, n na a makənkonma, naxan na n xuiin mε, a yi na rabi, n soma nən na kanna konni, nxu yi nxu dəge nxu bode xən.²¹ Naxan na nən sətə, n tinma nən na yi dəxə n fəma n ma mangaya gbedəni alo n tan fan nən tixi kii naxan yi, n dəxə n Fafe Ala fəma a mangaya gbedəni."

²² "Nba, xa naxan tuli na, Alaa Nii Sarıhanxin naxan falama dənkəleya yamane xa, a xa na mε."

4

*Alaa manga gbedəna
ariyanna yi*

¹ Na xanbi ra, n yi fe gbedə to, n yi dəna nde to rabixi ariyanna yi. N fala xui singen naxan mε, naxan yi gbo alo xəta xuina, na yi a fala, a naxa, "Te be, feen naxanye fama ligadeni to xanbi ra, n xa ne yita i ra."² Alaa Nii Sarıhanxin yi so n yi mafuren! N yi muxuna nde to dəxi manga gbedəni ariyanna yi.³ A yetagin yi mayilenma alo

yasipi gəmən nun karinəliya gəməna. Manga gbedən yi rabilinxı sengunna ra naxan yi mayilenma alo emerodi gəməna.⁴ Manga gbedə məxəjən nun naanin gbedəye yi manga gbedən nabilinni, fori muxu məxəjən nun naanin yi dəxi naxanye ma e maxidixi dugi fixəne yi, xəma mangaya kəməti taxamasenne soxi e xun na.⁵ Kuyen jən masəxənna nun xuine nun galan xuiin yi minima manga gbedəni. Lenpu dəgə gbeen soloferə yi dəgəma mangaya gbedən yetagi. Alaa Nii soloferene nan yi ne ra.⁶ Lonna nde yi mangaya gbedən yetagi naxan gbo alo fəxə igena, a fixa alo mato kikena alo kilasina.

Dalise naanin yi mangaya gbedən yireni, e nun a rabilinni, naxanye yeeye yi e yetagi nun e xun xanbin ma.⁷ Dalise singen yi maliga yatan nan na. A firinden tan yi luxi alo turana. Muxun yetagin yi a saxanden ma. A naaninden yi luxi alo singbinna tuganmatəna.⁸ Gubugubu sennin nan yi na daliseene keden kedenna birin ma, e yeeñe yi e fatin yiren birin ma, e yi betin bama kəeñ nun yanyin birin na, e naxa,
"Marigina Ala Senben Birin
Kanna sarıjan,

a sarıjan, a sarıjan,
naxan yi na, naxan na,
e nun naxan fama."

⁹ Naxan dəxi mangaya gbedəni naxan luma habadan, dalise naaninne

nema yi binyen nun xunna kenla nun barikan bire na xa waxatin naxan yi,¹⁰ na fori muxu məxəjən nun naaninne yi e xinbi sinma nən a yetagi, e yi a batu, e yi e manga kəmətine woli mangaya gbədən yetagi, e yi a fala na kannna xa naxan dəxi manga gbədən ma naxan luma habadan, e naxa,
¹¹ “Nxu Marigina, nxə Ala, binyen nun xunna kenla nun sənbən daxa a fi i ma, amasətə i tan nan seen birin daxi, e taranxi na i sagoon nin, e daxi i sagoon nin.”

5

Kedin nun Yəxəe Diina fe

¹ Naxan yi dəxi mangaya gbədəni, n yi kədi mafilinxina nde to suxi na yiifanni səbenla yi tixi naxan fəxə firinna birin ma. A yi balanxi taxamaseri soloferere nan na.
² N yi maleka sənbəmana nde to naxan yi falan tima a xuini texin na, a naxa, “Nde daxa a kədini ito taxamasenne kala alogo a xa kədi mafilinxin nabi?”
³ Koni muxu yo mi sətə ariyanna nun bəxə xənna ma, hanma bəxən bun ma naxan yi nəe a kədin nabiyə, hanma a yi a mato.
⁴ N yi wuga katı, amasətə muxu yo mi sətə naxan yi daxa a na kədin nabi, hanma a yi a mato.
⁵ Nayi, na fonna nde yi a fala n xa, a naxa, “I nama wuga. A mato! Yuda bənsənna yatan naxan luxi alo salenna naxan majingi kelixi Dawuda xabilani, na bata sənbən sətə a xa kədin

nabi e nun a taxamaseri soloferene.”

⁶ Nba, n yi yəxəe diina nde to tixi manga gbədən nun dalise naaninne nun fonne tagi. Na Yəxəe Diin yi luxi alo a kəe raxabaxin nan yi a ra nun. Feri soloferere, yəe soloferere nan yi a ma, naxanye yi findixi Alaa Nii soloferene ra a naxanye rafa dununa yiren birin yi.
⁷ Naxan yi dəxi manga gbədəni, Yəxəe Diin yi sa kədi mafilinxin nasuxu na yiifanni.
⁸ A to na rasuxu, dalise naaninne nun fori məxəjən nun naaninne yi e xinbi sin Yəxəe Diin bun, kondenna yi e keden kedenna birin yii e nun xəma wuren naxanye yi rafexi wusulanna ra naxan yi findixi yama sarijanxina Ala maxandi xuine ra.
⁹ E yi beti nənən ba, e naxa,

“I daxa i yi kədi mafilinxin tongo,

i yi a taxamasenne ba a ma, alogo a xa rabi.

Amasətə i bata yi faxa nun, i yi muxune xunba Ala xa i wunla xən ma, keli bənsənne birin nun xuine birin nun yamane birin nun siyane birin yi.

¹⁰ I yi e findi en ma Alaa mangayaan muxune nun a saraxaraline ra, e mangayaan ligama nən bəxən xun na.”

¹¹ N yi a matoma waxatin naxan yi, n maleka wuyaxi xuiin mədaliseene nun fonne nun manga gbədən nabilinni, e xasabin yi sigə han wuli wuli wuyaxi naxan mi yi

yate. ¹² E yi b̄etin bama, e yi e xuini te, e naxa,
 “Yεxεe Diin naxan bata yi faxa nun,
 na daxa a xa s̄enb̄en nun na-funla
 nun xaxinla nun fangan nun xunna kenla
 nun binyen nun tantunna s̄ot̄!”
 13 Daliseene birin kore x̄onna nun b̄ox̄o x̄onna ma e nun b̄ox̄on bunni, e nun naxanye birin f̄ox̄o igeni, n yi daala birin xuiin m̄ema, e b̄etin bama, e naxa,
 “Naxan d̄oxi manga ḡbedeni e nun Yεxεe Diina,
 tantunna nun xunna kenla nun binyen nun s̄enb̄en xa fi ne nan ma habadan!”
 14 Dalise naaninne yi a fala, e naxa, “Amina.” Fonne yi e xinbi sin, e yi Ala batu.

6

Taxamasennefe

¹ Na xanbi ra, n yi Yεxεe Diin to na taxamaseri soloferena nde keden nabiyε, n yi dalise naaninna nde keden xuiin m̄e, a xuiin luxi alo kuye sarinna, a naxa, “Fa be!” ² N yi soo fixen to. Naxan yii d̄oxi a fari, xanla yi suxi na yii. E yi mangaya k̄om̄ti taxamasenna so a xun na. A siga n̄o s̄ot̄ xunna kenli, alogo a xa sa n̄oɔn ti.

³ A to taxamasenna firinden nabi, n yi daliseen firinden xuiin m̄e, a naxa, “Fa be!” ⁴ Soo ḡb̄et̄e yi mini naxan yi gbeeli alo teena. Naxan yi d̄oxi a fari, dunuja muxune b̄oye xunbenla kala s̄enb̄en yi so na yii alogo muxune xa

e bode faxa, silanfan kuye gbeen yi so a yii.

⁵ A to taxamaseri saxanden nabi, n yi daliseen saxanden xuiin m̄e a fale, a naxa, “Fa be!” N yi soo f̄oren to. Naxan yi d̄oxi a fari, sikeela yi suxi na yii. ⁶ N yi xuina nde m̄e dalise naaninne tagi alo fala xuina, a naxa, “Ligaseen yε keden maala ra sage keden saranna ra. Ligaseen yε saxan fundenna ra sage keden saranna ra. Koni i nama turen nun manpaan tan kala.”

⁷ A to a taxamaseri naaninden nabi, n yi dalise naaninden xuiin m̄e a fale, a naxa, “Fa be!” ⁸ N yi soo fati n̄ox̄ondede ramaan to. Naxan yi d̄oxi a fari, na yi xili n̄en sayana. Laxira yi biraxi a f̄ox̄o ra. B̄ox̄oni taxunxin d̄ox̄ode naaninna ra, na kedenna halagi s̄enb̄en yi so e yii silanfanna nun fitina kam̄en nun fitina furen nun burunna sube xaj̄ene x̄on.

⁹ A to taxamasenna suulunden nabi, muxun naxanye bata yi faxa Alaa falan nun a sereyana fe ra, n yi ne niine yelennne to saraxa ganden bun ma. ¹⁰ E yi gbelegbele, e naxa, “Marigi sarijanxina, n̄ondin kanna, i m̄on buma han waxatin mundun yi benun i xa kitin sa, i yi nxu faxa feen saran dunupa muxune ra?” ¹¹ Doma fixen yi so e keden kedenna birin yii. A yi fala e xa, a e xa e matabu waxatidi singen han e walik̄e bodene nun e ngaxakedenne birin xasabin yi d̄efe naxanye faxama alo e tan.

¹² A to taxamasenna seninden nabi, n ni ito nan to: Bəxən yi xuruxurun kati! Sogen yi fərə alo kasa dugina. Kiken fan yi gbeeli alo wunla, ¹³ kore xənna sarene yi yolon bəxəni, alo foye gbeen na xədən binla yigisan a bogine yi yolon. ¹⁴ Kore xənna yi tunun alo kədin na mafilin, geyane nun fəxə ige tagi bəxəne birin yi ba e funfuni. ¹⁵ Na xanbi ra, dunuja mangane nun a kuntigine nun sofa kuntigine nun nafulu kanne nun sənbə kanne nun muxun birin, konyine nun xərəne birin, ne yi sa e luxun faranne nun geya yinle ra. ¹⁶ E lu a fale geyane nun gəməne xa, e naxa, “Ə bira nxu fari! Naxan manga gbedəni, ε nxu luxun na nun Yəxəe Diina xələn bun. ¹⁷ Amasətə e xələ ləxə gbeen bata a li, nde nəe tiyə a yetagi?”

7

Taxamasenna yi sa denkəleya yamaan ma

¹ Na xanbi ra, n yi maleka naanin to tixi dunuja tongon naaninne ma. Bəxə xənna foye naaninne yi suxi e yii, alogo foye yo nama mini bəxə xənna xun ma, hanma fəxə igena hanma wudine xun ma. ² N yi maleka gbətə to fe, keli sogeteden binni, habadan Alaa taxamasenna yi suxi naxan yii. Bəxə xənna nun fəxə igen tərə sənbən so maleka naaninna naxanye yii, a yi sənxə ne ma, a naxa, ³ “Ə nama fe naxin ligə bəxə xənna ra singen hanma fəxə

igena hanma wudine han en yi taxamasenna sa en ma Alaa walikəne tigi ra.”

⁴ Nba, Alaa taxamasenna sa naxanye tigi ra, n yi na xasabin mə, muxu wuli kəmə muxu wuli tongue naanin e nun naanin keli Isirayila bənsənne birin yi:

⁵ Taxamasenna yi sa muxu wuli fu nun firin ma Yuda bənsənni,

Rubən bənsənna, muxu wuli fu nun firin, Gadi bənsənna, muxu wuli fu nun firin,

⁶ Aseri bənsənna, muxu wuli fu nun firin, Nafatali bənsənna, muxu wuli fu nun firin, Manase bənsənna, muxu wuli fu nun firin,

⁷ Simeyən bənsənna, muxu wuli fu nun firin, Lewi bənsənna, muxu wuli fu nun firin, Isakari bənsənna,

muxu wuli fu nun firin, ⁸ Sabulon bənsənna, muxu wuli fu nun firin, Yusufu bənsənna, muxu wuli fu nun firin,

Bunyamin bənsənna, muxu wuli fu nun firin taxamasenna yi naxanye ma.

Yama gbeena Ala yetagi

⁹ Na xanbi ra, n yi yama gbeen to naxan xasabin mi yi yate, sa keli siyane birin nun bənsənne birin nun yamane birin nun xuine birin yi. E yi tixi manga gbedən nun Yəxəe Diin yetagi, doma fixən nagodoxi e ma, tugu dəeñe suxi e yii. ¹⁰ E yi e xuini te, e naxa, “Kisina en ma Ala nan yii

8

Taxamasenna soloferedenafe

¹ Yexee Diin to taxamasenna solofereden nabi, kore xonna yi madundu han waxatidi. ² N yi maleka solofera to tixi Ala yetagi, xota solofera yi so ne yii.

³ Maleka gbete yi fa saraxa ganden yetagi, wusulan gan se xema dixin suxi a yii. E wusulan gbegbe so a yii a gan dixin na, sa yama sarijanxine birin ma maxandi xuine fari, a yi ne gan saraxa ganden xema dixin fari manga gbeden yetagi. ⁴ Wusulanna tutin nun yama sarijanxina Ala maxandi xuine yi te, keli malekan yii siga Ala yetagi. ⁵ Na xanbi ra, malekan yi wusulan gan seen tongo, a yi a rafe saraxa ganden teen na, a yi a woli bəxəni. Galan xuiin nun xuine nun kuyen jin masəxənna yi mini, bəxən yi xuruxurun.

Xota naanin singene yi fe

⁶ Nayi, xota soloferene yi maleka soloferen naxanye yii, ne yi keli xataane fedeni. ⁷ Maleka singen yi a gbee xataan fe. Balabalan kesen nun teen nun wunla basanxin yi fa bəxə xonna fari. Bəxəni taxunxin dəxəde saxanna ra, na kedenna yi gan, e nun a wudine nun a sexe xindene birin.

⁸ Malekan firinden yi a xataan fe. Gəme gbeena nde yi sin fəxə igeni naxan yi gbo alo geyaan ganmatəna.

naxan dəxi manga gbedeni
e nun Yexee Diina.”

¹¹ Malekane birin yi tixi
manga gbeden nun fonne
nun dalise naaninne rabiliini, ne yi bira manga
gbeden yetagi, e yetagine yi
lan bəxən ma, e yi Ala batu,
¹² e naxa,

“Amina! Tantunna nun
binyen
nun fe kolonna nun barika
biran
nun xunna kenla nun senben
nun fangan xa lu en ma Ala
xa
habadan han habadan! Am-
ina.”

¹³ Na fonna nde yi n
maxədin, a naxa, “Doma
fixen nagodoxi ndee ma itoe
ra? E kelixi minen yi?” ¹⁴ N
yi a yabi, n naxa, “N fafe, i
tan nan na kolon.” A yi a
fala n xa, a naxa, “Muxune
nan e ra naxanye bata dangu
naxankata waxati gbeeni.
E bata e domane xa, e yi e
rafixa Yexee Diin wunli.”

¹⁵ Nanara, e tixi Alaa manga
gbeden yetagi,
e a batu yanyin nun kəeen na
a Batu Banxini.

Naxan dəxi manga gbedeni,
na e yigiyama nən a konni.

¹⁶ Kamən mi fa e suxe sənən,
min xənla mi fa e suxe sənən,
sogen mi fa e ganje sənən,
kuye wolon yo mi mine e ma,
¹⁷ amasətə Yexee Diin naxan
manga gbedeni,

na e masuxuma nən
alo xuruse rabana,
a yi ti e yee ra,
siga siimaya tigi igene yi,
Ala yi e yee gene birin fitan
e yee ra yi.

Fəxə igene yitaxunxin dəxəde saxanna ra, na kedenna yi findi wunla ra, ⁹ daliseen naxanye birin yi neje na fəxə igeni, ne yi faxa, mənna kunkine fan yi kala.

¹⁰ Malekan saxanden yi a gbee xətaan fe. Sare gbeen ganmatəŋyi keli kore, a ganma alo xaye raxidi degena. Baane nun tigine birin yitaxunxin dəxəde saxanna ra, sareni yi bira na keden yi. ¹¹ Na sareni yi xili nən, "Se Xəlena." Na igene yi xələ ayi, muxu wuyaxi yi faxa na ige xəlen minden.

¹² Malekan naaninden yi a gbee xətaan fe. Sogen nun kiken nun sarene yitaxunxin dəxəde saxanna ra, na kedenna yi yidimi, alogo na yaten jəxən xa ba e degen na. Na kənenna jəxən yi ba yanyin nun kəeñ kənenna ra.

¹³ Nba, n yi fe gbətə to, n singbinna nde fala ti xuiin mə, a yi foyeni kore, a naxa, "Gbalona, gbalona, gbalon bəxə xənna muxune xa, maleka saxanna bonne na e xətane fe waxatin naxan yi."

9

Xətaan suulunden yi fe

¹ Malekan suulunden yi a xətaan fe. N yi sareni* to kelə kore, a bira bəxəni, yili naxi tilinxin dejinna yi so a yii. ² A yi yili naxin deen nabi, tutin yi te a kui alo sulun gbeen teen tutina. Na yi sogen nun kuyeni fərə. ³ Tuguminne yi mini teen tutini e xuya ayi

bəxən ma, senben yi so ne yii alo tanle bəxən ma. ⁴ A yi fala e xa a e nama sexene halagi bəxən ma, hanma se xinde yo hanma wudine fə adamadiine tun, Alaa taxamasenna mi naxanye tigi ra. ⁵ E mi yi daxa e muxune faxa koni e xa e naxankata kike suulun. E yi səxəlen naxan tima muxune ma, na yi luxi nən alo tanla na muxun xin. ⁶ Na ləxəne yi, muxune sayaan fenma nən koni e mi a toma. Sayaan xənla e suxuma nən han, koni sayana a gima nən e ma.

⁷ Na tuguminne yi luxi nən alo soon naxanye yitənxi yengə so xinla ma. Mangaya kəməti taxamasenna e xunna alo xəmana, e yetagine luxi alo muxun yetagina. ⁸ E xun sexene luxi alo naxanle xun sexena. E jinne luxi alo yatan jinna. ⁹ E xanle yi e kanken ma alo yengə so seen kanke masaan wure daxina. E gabutəne xuiin luxi alo soo wuyaxin na xidi wontorone ra, e yi e gi siga yengəni. ¹⁰ E xunle luxi alo tali xunla. Xirinna yi e xunla nan na naxan muxune səxəlema han kike suulun. ¹¹ Yili Naxin Malekan nan yi e xun na e mangan na, naxan xili Heburu xuini, Abadən. Gireki xuiin tan yi, a xili nən, Apoliyon. Na bunna nəen, "Halagi Tiina."

¹² Gbalo singen bata dangu. Gbalo firin mən luxi.

Xətaan senninden yi fe

¹³ Malekan senninden yi a xətaan fe. N yi xuina nde mə

* **9:1:** Sareni ito findixi malekana nde taxamasenna ra alo Lankenemayaan 12.4.

keli saraxa gande x̄ema daxin feri naaninne binni naxan yi Ala yetagi.¹⁴ X̄otaan senninden yi malekan naxan yii, a yi a fala na xa, a naxa, "Malekan naaninna naxanye xidixi Yufareti baa gbeen de, ne fulun."¹⁵ Na maleka naaninna naxanye yi yit̄onxi na waxatin nun l̄ox̄on nun kiken nun j̄ēen ma, ne yi fulun alogo dunuja muxune yitaxunxin d̄ox̄ode saxanna ra, e xa na kedenna faxa.¹⁶ Ȳenge soon naxanye yi soone fari, muxu wuli m̄ox̄jen d̄ox̄ode wuli fu. N na xasabin nan mexi.¹⁷ Na fe toon kui, n soone nun soo ragine to na kiini: E kanke masane yi gbeeli alo tēena, e mamiloxi alo safiri gemena, e neri fujiramana alo dole t̄ee fujina. Soone xunne luxi alo yata xunna, tēen nun tutin nun dole tēen yi minima e de.¹⁸ Dunuja muxune birin yitaxunxin d̄ox̄ode saxanna ra, na kedenna yi faxa na jaxankata saxanne x̄on, tēen nun tutin nun dole tēen naxanye yi minima e de.¹⁹ Amasoto soone senben yi e dēen nun e xunla nin. E xunle yi luxi alo sajine. E xunne na, e muxune maxoloma naxanye ra.

²⁰ Na gbalone mi muxun naxanye faxa, ne mi x̄ete e yii f̄ox̄on batu feen f̄ox̄o ra e mi j̄inanne kiin yiba hanma suture x̄ema daxina hanma a sula daxina hanma a gemē daxina hanma a wudi daxina naxanye mi seen toma, e mi fe mema, e mi nōe sigan tiyē.²¹ E mi x̄ete e muxu faxan nun e k̄erayaan nun e yanga

suxun nun e mujan f̄ox̄o ra.

10

Malekan nun k̄edi xurinafe

¹ N yi maleka senbema gb̄ete to gode keli ariyanna yi, kundaan filinx a ma alo dugina, sengunna rabilinx a xunna ma. A yetagin mayilenma alo sogena, a sanne yi tēen yi yani alo t̄ee senbetenne.² K̄edi mafilinxin xuridin nabixin yi suxi a yii. A yi a yiifari ma sanna ti f̄ox̄o igeni, a k̄omena xaren na.³ A s̄onx̄o xuini te alo yatan wurundun xuina. A to a xuini te, kuye sarin soloferene yi e xui ramini.⁴ E yi naxan falama, n yi nōe na sebe n̄en nun, koni n yi fala xuina nde me keli kore, a naxa, "Kuye sarin soloferene naxan falama, na ramara wundoni, i nama a sebe!"

⁵ Na xanbi ra, n malekan naxan to tixi f̄ox̄o igen nun xaren ma, na yi a yiifanni te kore xonna ma.⁶ A yi a k̄elə habadan Ala xinli, naxan kore xonna nun b̄ox̄o xonna nun f̄ox̄o igen daxi e nun e yi seene birin. Malekan yi a fala, a naxa, "A mi fa buma s̄on̄on!⁷ Koni maleka solofereden na a x̄otaan fe waxatin naxan yi, Alaa wundo fe ragidixin kamalima n̄en nayi alo a rali a nabine ma kii naxan yi, a walikene."

⁸ Nba, n fala xuiin naxan me a singeni keli kore, na m̄on yi falan ti n xa, a naxa, "Siga, i sa k̄edi rabixin tongo na malekan yii naxan tixi f̄ox̄o igen nun xaren ma."⁹ N yi

n maso malekan na, n yi a fala a xa, a xa kədi mafilinxi xuridin so n yii. A yi a fala n xa, a naxa, “A tongo, i yi a ragerun, a jaxunma ayi nən i də alo kumina, koni a i kuiin nafema nən xələn na.”¹⁰ N yi kədi mafilinxi xuridin tongo malekan yii, n to a raso n dəe, a yi jaxun n dəe alo kumina, koni n to a ragodo n kuini, n kuiin yi rafe xələn na.¹¹ Na xanbi ra, e yi a fala n xa, a n mən xa nabiya falane ti lan yamane nun siyane nun xuine nun mangane ma.

11

Sere firinne

¹ Awa, e yi xayen so n yii naxan yi luxi alo tamina se maliga seen na, a naxa, “Keli, i yi Ala Batu Banxin nun saraxa ganden maliga e nun muxun naxanye Ala batuma a kui.² Koni hali i mi Ala Batu Banxin sansan kuiin tan maliga, na lu na. Amasətə na bata so siyane yii naxanye Taa Sarıjanxini bodonma han kike tonge naanin e nun firin.³ N nan n sere firinne rasigama nən nabiya falane ralideni kasa dugine ragodoxi naxanye ma sununa fe ra, xi wuli keden xi kəme firin xi tonge sennin.”

⁴ Na sere firinne findixi oliwi wudi firinne nun lenpune dəxə se firinne nan na naxanye tixi bəxən birin Marigin yetagi.⁵ Muxu yo wa fe jaxin naba feni e ra, teen minima nən e də, a yi e yaxune halagi. Muxu yo wa fe jaxin naba feni e ra, fo

na kanna xa faxa na kii nin.⁶ Kore xənna balan sənbəna e ra alogo tulen nama fa e nəma nabiya falane tiyc waxatin naxan yi. Igene maxətə sənbən fan e ra wunla ra, e mən yi fitinan sifan birin nadin dunuja muxune ma, e na wa a xən waxati yo yi.

⁷ E nəma yelin e sereyan bə waxatin naxan yi, sube magaxuxin naxan tema yili jaxin kui, na e yəngema nən, a yi e nə, a yi e faxa.⁸ E binbine yi lu saxi taa gbeen yama malandeni, muxune e Marigin gbangban wudin ma taan naxan yi. Na taan luxi nən alo Sodoma hanma Misiran.⁹ Yamane nun bənsənne nun xuine nun siyane birin e binbine toma nən han sage saxan e nun a tagi. E mi tinqə ne xa maluxun.¹⁰ Dunuja muxune sewama nən muxu firinni itoe faxa feen na, e jaxan, e sanbane rasiga e bode ma amasətə na nabi firinne bata yi muxune jaxankata bəxə xənna fari.¹¹ Koni na sage saxan e nun a tagiin na dangu, niin soma nən e yi fata Ala ra, e yi keli. Naxanye birin e toma, ne gaxuma nən kati.¹² E yi xui gbeena nde me kore naxan yi a falama, a naxa, “E te be.” E yi te kore kundani, e yaxune yəə xəri.¹³ Na waxatin yetəni, bəxən yi xuruxurun gbeen ti. Taani taxunxin dəxəde fuun na, na keden yi kala. Muxu wuli solofera yi faxa na bəxə xuruxurunni. Muxun dənxəne yi gaxu, e yi Ala tantun naxan kore.

¹⁴ Gbalon firinden bata dangu, koni a saxanden famatoon ni i ra.

Xotaan solofereden

¹⁵ Maleka solofereden yi a xotaan fe. Fala xui gbeene yi keli kore, e naxa,

“Dununa mangayaan bata findi

en Marigin nun a Muxu Sugandixin gbeen na, a mangayaan ligama a xun na nən

habadan han habadan!”

¹⁶ Fori məxəjən nun naaninna naxanye yi dəxi e manga gbədəne yi Ala yətagi, ne yi e xinbi sin a bun ma, e yətagine yi lan bəxən ma, e yi a batu. ¹⁷ E naxa,

“Marigina Ala Senben Birin Kanna,

naxan na, naxan yi na a fələni!

Nxu bata barikan bira i xa bayo i bata i senbə gbeen nawali,

i ya mangayaan tixi naxan na.

¹⁸ Siyane bata yi xələ, koni i ya xələn yi fa, faxa muxune makiti waxatin yi a li,

i yi i ya walikəne saranna fi, i ya nabine, muxu sarijanxine, e nun naxanye gaxuxi i xinla yee ra,

muxudin nun muxu gbeena, i yi ne halagi naxanye bəxən halagima.”

¹⁹ Ala Batu Banxin naxan ariyanna yi, na yi rabi. N yi

a Layiri Kankiraan* to Ala Batu Banxin. Na xanbi ra, kuyen jin masəxənna nun xuine nun galan xuiin yi mini, bəxən yi xuruxurun, balabalan kesene yi yolon han!

12

Naxanla nun ninginangana fe

¹ Taxamaseri gbeena nde yi mini kore: *janaxanla** maxidixin sogeni, kikena a sanna bun ma, mangaya kəməti taxamasenna soxi a xun na sare fu nun firin yi naxan ma. ² A fudikanna nan yi a ra, a gbelegbelema dii barin soxəleni.

³ Taxamaseri gbətə yi mini kore: Ninginanga gbeeli gbeen[†] nan yi na ra, xun soloferə yi a ma e nun feri fu, mangaya kəməti taxamasenna yi soxi a xun soloferəne birin na. ⁴ Sarene[‡] yitaxunxin dəxəde saxanna ra, a yi na keden bandun kore a xunla ra, a yi e rayolon bəxəni. Naxanla naxan yi diin barima, ninginangan yi sa ti na yətagi alogo a xa a diin don a na a bari waxatin naxan yi.

⁵ Naxanla yi dii xəmən bari, naxan mangaya xədəxən ligama siyane birin xun na a manga wure dunganna ra. Koni a dii xəmən yi rate kore Ala nun a manga gbədən

* **11:19:** 11.19 Layiri Kankirana fe mən səbəxi Xərəyaan 25.10-22 kui. **12:1:** Fe tooni ito fələxina, *janaxanli* ito findixi Yesu nga nan na. Koni falatide 12,17 kui, a bənsənna yi findi dənkələya yamaan na. Yanyina nde, a findixi dənkələya yamaan maligan na fe toon kui. † **12:3:** Ninginangan findixi Setana misaala nan na.

‡ **12:4:** Sareni itoe findixi malekane taxamasenne ra. Setana bata malekana ndee ramurute Ala ma, e yi godo bəxəni e findi jinanne nun yinnane ra.

fema. ⁶ Naxanla yi a gi, a siga tonbonni Ala dənaxan yitənxi a xa, alogo a xa sa balo na han xi wuli keden kəmə firin xi tongue sennin.

⁷ Nayi, yəngə gbeen yi keli kore xənna ma. Malekan Mikeli nun a malekane yi na ninginangan yəngə. Ninginangan nun a malekane fan yi yəngən soma. ⁸ Koni a mi nə sətə, dəxəde mi fa lu e xa kore xənna ma. ⁹ E yi ninginanga gbeen woli bəxəni, saji fonna, naxan xili Yinna Mangana hanma Setana, naxan dunuya muxune birin mayendenma. E nun a malekane birin yi rawoli ayi bəxə xənna ma. ¹⁰ Nayi, n yi fala xui gbeena nde mə keli kore, a naxa,

"Iki, en ma Alaa kisin nun a sənbən

nun a mangayaan waxatin bata a li,

e nun a Muxu Sugandixina sənbəna.

Amasətə en ngaxakedenne kansun muxun bata woli bəxəni,

naxan yi e kansunma kəən nun yanyin na

en ma Ala xa.

¹¹ E yi a nə Yexəe Diin wunla nun e sereya falan xən, e mi e yətə niin natanga, e tin sayaan ma.

¹² Nanara, ε tan naxanye kore xənna ma,

ε səwa.

Koni gbalon bəxə xənna nun fəxə igen xa,

* **13:1:** Sube magaxuxin findixi yamanan manga gbeen sənbən misaala ra na waxatini. Yamanan manga gbeen yi dənkəleya muxune naxankatama. A mən finde to dunuya mangane sənbə naxin misaala ra.

bayo Yinna Manga Setana xajəxin bata godo ε fema, amasətə a kolon a waxati xunkuye mi a xa."

¹³ Ninginangan to a to, a bata rawoli ayi bəxən ma, naxanla naxan dii xəmən bari, a yi na sagatan fələ.

¹⁴ Nayi, gubugubune yi so naxanla yii alo singbin gbeen gubugubune alogo a xa tungan a siga han dənaxan sa yitənxi a xa tonbonni, a sa baloma dənaxan yi jee saxan e nun a tagi, a yi tanga sajin ma.

¹⁵ Nayi, sajin yi igen baxun naxanla fəxə ra alo baana, alogo baan walanna xa a xali.

¹⁶ Koni bəxə xənna yi naxanla mali, a yi rabi, a yi igen min ninginangan naxan baxun naxanla fəxə ra. ¹⁷ Ninginangan yi xələ naxanla ma kati! A yi siga naxanla bənsən dənxəne yəngədeni, naxanye Alaa yamarine susuma, e nun naxanye Yesu a fe sereyaan bama. ¹⁸ Ninginangan yi sa ti fəxə igen də.

13

Sube magaxuxi firinne fe

¹ Nba, n yi sube magaxuxina* nde to te fəxə igen xərə ra, xun solofera, feri fu a ma. Mangaya kəməti taxamasse soxi a feri fune ra, Ala rayelefu xinla nde səbəxi a xunne birin ma. ² N sube magaxuxin naxan to, na yi maliga burunna narin nan

na, a sanne yi luxi alo kanko gbeen sanne. A deen luxi alo yatan dēna. Ninginangan yi a sənbən nun a manga gbeden nun nō gbeen so a yii. ³ N yi a xunna nde to, na yi luxi alo e na a maxəlō gbeen ti naxan a faxe, koni na yiren bata yi bari. Dunuja muxune birin yi kabə gbeen ti sube magaxuxini ito ma, e bira a fəxəra. ⁴ Muxun birin yi ninginangan batu amasotə a bata yi sənbən so sube magaxuxin yii. E yi sube magaxuxin batu, e naxa, “Nde luxi alo sube magaxuxini ito, nde nōe a yēngē?”

⁵ Waso falan nun marayelefu falan ti fena Ala ma, na sənbən yi sa sube magaxuxin də, fe naxin naba sənbən yi so a yii kike tonge naanin e nun firin. ⁶ A yi Ala rayelefu fəlō, a lu a xili kalə e nun Ala dəxədena e nun naxanye birin ariyanna yi. ⁷ Yama sarijanxin yēngē sənbən yi so a yii, alogo a xa e nō. Sənbən yi so a yii bənsənna birin nun yamane birin nun xuine birin nun siyane birin xun na. ⁸ Dunuja muxune birin e xinbi sinma nən a bun ma, naxanye birin xili mi səbəxi Yəxəe Diina Nii Rakisin Kitabun kui xabu dunuja da waxatini, naxan bata yi faxa nun e fe ra. ⁹ Nba, xa naxan tuli na, a xa a tuli mati.

¹⁰ Xa kasorasaan nagidixi naxan ma, na sama nən kasoon na yati. Xa sayaan nagidixi naxan ma silanfanna ra, na faxama nən silanfanna ra yati. Nanara, yama sarijanxin lan e xa e tunnafan e təgəndiya.

¹¹ Nba, n yi sube magaxuxi gbete[†] to mine bəxəni. Feri firin yi a ma, ne luxi alo Yəxəe Diin fenne, koni a yi falan tima alo ninginangana. ¹² A yi sube magaxuxi singena nōn birin nawalima a jəxəni, a yi a liga bəxən nun a muxune birin yi e xinbi sin na sube magaxuxi singen bun ma, naxan maxəlōde naxin bata yi bari. ¹³ Sube magaxuxi firinden ito yi kabanako taxamasenne ligama, a yi teen nagodo bəxən ma muxune yətagi keli kore. ¹⁴ Sənbən naxan so a yii a xa kabanako taxamasenne raba sube magaxuxi singen jəxəni, na yi dunuja muxune mayenden, a yi a fala dunuja muxune xa a e xa sube magaxuxi singen sawuran nafala e susuren na suben naxan bata yi maxəlō silanfanna ra, a yi bari. ¹⁵ Sənbən yi so sube magaxuxi firinden yii alogo a xa niin bira sawurani, alogo na sawuran xa falan ti, a mən xa muxune faxa naxanye mi e xinbi sinma sawuran bun ma. ¹⁶ A

[†] **13:11:** Sube magaxuxi gbete findixi mangane seri batune misaala ra. Na waxatini, yamanan manga gbeen yi batuma alo alana nde. Naxanye findixi yamanan manga gbeen sawurane ki muxune ra, ne sənbən misaala nan sube magaxuxi firinden ito ra. Ne nan yi katama yamanan muxune birin xa mangan batu alo ala, anu, dənkeleya muxune mi yi nōe na lige. A finde to dunuja mangane seri batune fan misaala ra.

yi a liga a muxune birin xa karahan taxamasenna yi lu e birin yiifanna ma hanma e tigi ra, muxudin nun muxu gbeena, nafulu kanna nun yiigelitəna, xɔrɔn nun konyina. ¹⁷ Muxu yo mi nœ seen sare hanma e seen mati xa na taxamasenna mi a ma, sube magaxuxin xinla hanma a xinla taxamasenna xasabina.

¹⁸ Fø xaxinla xa sɔtɔ nœ feni ito yi. Xa naxan xaxili na, na kanna xa sube magaxuxin xinla taxamasenna xasabini ito yate ki fajni, a yi a bunna fala, amasɔtɔ xemena nde xinla nan a bunna ra, a tan ni i ra: keme sennin tongue sennin e nun sennin.‡

14

Muxu xunbaxine bətina

¹ Nba, n mən yi Yexee Diin to tixi Siyon Geyaan fari, e nun muxu wuli keme wuli tongue naanin wuli naanin nan yi a ra a xinla nun a Fafe xinla yi sebəxi naxanye tigi ra.*
² N yi fala xuina nde mə keli kore, naxan yi luxi alo ige walan gbeen xuina alo kuyen sarin xui gbeena. N fala xuiin naxan mə, na yi luxi nœ alo konden maxane nan yi konden maxani. ³ E yi beti nœn bama manga

‡ **13:18:** 666: Ndee laxi a ra fa fala na yaten findixi wundo taxamasenna nan na lan Romi taan manga gbeen xinla ma naxan xili Nero. Heburu xuiin nun Gireki xuiin sebelidine keden kedenna birin yi lanxi yatene nde ma mən kaane gbee wundo kiini. Muxun na mangan xinla tongo, a yi a xinla sebelidine yatene sa e bode ma, na malanxin lanma keme sennin tongue sennin e nun sennin nan ma. Mən kaane miriyani, solofera nan yate kamalixin na. Sennin fan yi a yita fa fala, na muxuna fe mi kamalixi. * **14:1:** A mato Lankenemaya 7.4-8 kui. † **14:8:** Babilon taan findixi wundo falan nan na naxan bunna nœn fa fala Romi taana. Romi kaane yi Alaa yamaan paxankatama Yoni waxatini alo Babilon taan yi Alaa yamaan paxankatama Daniyeli waxatini.

gbeden nun dalise naaninne nun fonne yətagi. Muxu yo mi yi nœ a maxaranje na betin ma fo na muxu wuli keme wuli tongue naanin wuli naaninna naxanye yi xunbaxi bɔxɔ xənna fari. ⁴ Ne nan mi e yete raxəsi naxanle xən, e sarijan. E yi biraxi Yexee Diin fɔxɔ ra a na yi siga dede. E bata yi xunba muxune tagi e lu alo bɔxɔn bogise singe fajin naxanye fima Ala nun Yexee Diin ma. ⁵ Wule falan mi yi minima e de mume! Fe yo mi yi e ra.

Maleka saxanne fe

⁶ Nba, n yi maleka gbete to tuganje kore xənna ma. Habadan Xibaru Fajin falana a yii, a a ralima dunuja muxune ma, e nun siyane nun bənsənne nun xuine nun yamane birin. ⁷ A yi a falama a xuini texin na, a naxa, “E gaxu Ala yee ra, ε yi binyen fi a ma, amasɔtɔ a kiti sa waxatin bata a li. E a batu, a tan naxan kore xənna nun bɔxɔ xənna nun fɔxɔ igen nun tigine daxi.”

⁸ Malekan firinden yi fa a fɔxɔ ra, a naxa, “Babilon taa gbeen† bata kala! A bata kala, a tan naxan a tinxitareyaan dələn fixi siyane birin ma.”

⁹ Malekan saxanden yi fa e fɔxɔ ra, a yi a xuini te, a naxa, “Xa muxu yo sube magaxuxin nun a sawuran batu, a yi tin a taxamasenna xa sa a tigi ra hanma a yiin ma, ¹⁰ na kanna fan Alaa xələn manpaan minma nən naxan saxi xələ igelengenna kui, a yi jaxankata təen nun dole təeni maleka sarijanxine nun Yεxε Diin yetagi. ¹¹ E jaxankata təen tutin tema nən habadan han habadan, matabu mi e xa kəeeen nun yanyin na e tan naxanye sube magaxuxin nun a sawuran batuma e tan naxanye tinma a xinla taxamasenna yi sa e ma.” ¹² Nanara, yama sarijanxin lanma nən e yi e tunnafan, naxanye Ala yamarine suxuma e dənkəleya Yesu ma.

¹³ Na danguxina, n yi fala xuiin me keli kore, a naxa, “Ito sebe: Səwan na kanne xa naxanye faxama Marigini fələ iki ma.” Alaa Nii Sarijanxin naxa, “Nəndin nan na ra, e e matabuma nən e wanli, amasətə e wanle biraxi e fɔxɔ ra.”

Se xabana bəxəni

¹⁴ Nba, n yi kunda fixən to. Adamadi maligana nde yi dəxi na kundaan fari, mangaya taxamaseri kəmətin xəma dixin soxi a xun na, wəlite xənxəna a yii. ¹⁵ Maleka gbətə yi keli Ala Batu Banxini, naxan yi dəxi kundaan fari, a yi a xui ramini na ma, a naxa, “I ya wəlitən tongo, i seen xaba, amasətə se xaba waxatin bata a li bəxəni, a bata mə.” ¹⁶ Nayi,

naxan yi dəxi kundaan fari, na yi a wəlitən nadangu bəxə xənna fari, a bəxə xənna se xaba daxin jan fefe!

¹⁷ Awa, n yi maleka gbətə to kele Ala Batu Banxini ariyanna yi, wəlite xənxəna nde na fan yii.

¹⁸ N mən yi maleka gbətə to mine ariyanna saraxa badeni, naxan yi təen xun na. Wəlite xənxən yi suxi naxan yii, a yi falan ti na xa a xuini texin na, a naxa, “I ya wəlite xənxən naso bəxə xənna manpa bogine ra, i yi e xaba amasətə e bata mə!” ¹⁹ Malekan yi a wəlitən nadangu bəxən fari, a manpa bogine xaba. A yi e rawoli Alaa xələ gbeen manpa igen badeni. ²⁰ E sa manpa bogine bodon manpa bogi ige badeni taa xanbin na. Wunla yi mini manpa bogi ige badeni, a te han soone dəni lanna, a bəxən manpa ige baden ma han fayida kilo kəmə saxan jəxən.

15

Malekane nun fitina dənxəne fe

¹ Nba, n mən yi taxamaseri gbee magaxuxi gbətə to kore xənna ma, maleka soloferə nan yi a ra fitina fe soloferə yi naxanye yii. Fitina fe dənxəne nan ne ra, amasətə Alaa xələn kamalima ne nan xən ma.

² Na xanbi ra, n yi lonna nde to, a gbo alo fɔxɔ igena naxan mayilenma alo kilasi fixəna, a basanxi təen na. N yi muxuna ndee fan to tixi

na lonna ma naxanye sube magaxuxin nō e nun a sawuran nun a xinla xasabina, Alaa kondenne yi suxi e yii.

³ E yi Alaa walikeen Musaa betin bama e nun Yexee Diina betina, e naxa,

"Marigina, Ala Senben Birin Kanna,

I ya wanle gbo, e magaxu!
Siyane birin ma mangana,
i ya kiraan tinxin. Nəndin nan a ra.

⁴ Marigina, nde mi gaxue i tan yee ra,

a tondi i xinla binye?
Amasətə i tan nan keden pe sarijan.

Siyane birin fama nən,
e yi i batu.

Amasətə i ya tinxinyaan bata makənen."

⁵ Na xanbi ra, n yi Ala Batu Banxin deen nabixin to kore, Alaa sereya bubuna.

⁶ Fitina fe soloferene yi maleka soloferen naxanye yii, ne yi mini Ala Batu Banxini, e maxidixi taa dugi sarijanxine yi naxanye yi mayilenma, e kanke yi xidixi xəma tagi xidine ra.

⁷ Awa, na dalise naaninna nde keden yi xəma lenge soloferere so maleka soloferene yii naxanye yi rafexi habadan Alaa xələn na.

⁸ Ala Batu Banxin yi rafe te tutin na fata Alaa binyen nun a senben na. Muxu yo mi yi nəe soe Ala Batu Banxini han maleka soloferene fitina fe soloferene yi kamali.

16

Alaa xələ lengenne fe

¹ Nba, n yi fala xui gbeen me keli Ala Batu Banxini. A yi a falama maleka soloferene xa, a naxa, "E siga, e sa Alaa xələ lengen solofereni itoe yixelə bəxə xənna ma!"

² Maleka singen yi siga, a sa a gbee lengenni xələ bəxən ma. Sube magaxuxin taxamasenna yi muxun naxanye ma, e nun naxanye yi a sawuran batuma, fure naxin yi mini ne fatin ma.

³ Malekan firinden yi a gbee lengenni xələ fəxə igeni. Igen yi liga alo muxu faxaxin wunla. Daliseen naxanye birin yi fəxə igeni, ne birin yi faxa.

⁴ Malekan saxanden yi a gbee lengenni xələ baane nun tigine yi, e birin yi findi wunla ra.

⁵ Malekan naxan yi igene xun na, n yi na xuiin me, a naxa,

"I tinxin, i tan naxan na,
i tan naxan yi na a fələni,
i tan sarijandena,
i bata kitin sa tinxinni,

⁶ bayo e bata i ya yama sarijanxin nun nabine wunla ramin.

Nayi, i bata wunla so e yii,
e yi a min.

Na nan lan e ma."

⁷ Awa, n yi fala xuiin me keli saraxa ganden, a naxa,

"Nəndin na a ra,
Marigina, Ala Senbe Birin Kanna,
i kitine sama tinxinna nun jəndin nin."

⁸ Malekan naaninden yi a gbee lengenni xələ sogen fari. Ala yi tin, sogen xa yamaan magan a yilinga gbeen na.

⁹ A yilinga gbeen yi muxune magan, e yi Ala xinla rayelefu,

senben naxan yii a fitina feni itoe rafa. E mi e xun xanbi so e yulubine yi, e yi Ala binya.

¹⁰ Malekan suulunden yi a gbee lengenni xelē na sube magaxuxina manga gbeden ma, a yamanan yi lu dimini, muxune yi lu e lenne xinjē xəlēni. ¹¹ Ala Naxan Kore, e yi na rayelefu e xəlēn nun e fure də naxine fe ra. Koni e mi xətə e kewali naxine fəxə ra.

¹² Malekan senninden yi a gbee lengenni xelē Yufareti baa gbeeni. Baan yi xara alogo mangan naxanye fama sa keli sogeteden binni, ne xa kiraan sətə. ¹³ Nba, n yi yinna saxan to mine ningangan nun sube magaxuxin nun wule nabiin də, e luxi alo xunjene. ¹⁴ Yinnane nan yi ne ra naxanye kabanako feene ligama. E siga dunuja mangane birin fema alogo e xa e malan yengē so xinla ma Senbe Birin Kanna, Alaa ləxə gbeena fe ra.

¹⁵ Marigin naxa, “A mato, n fa feen muxune ratərenama nen alo mujadena. Sewan na kanna xa naxan luma a yee ra yi, a yi a dugine kantan alogo a ragenla nama mini, a yagi.”

¹⁶ Nba, yinnane yi mangane malan yirena nde yi denaxan xili Heburu xuini Haramagedon.

¹⁷ Malekan solofereden yi a gbee lengenni xelē foyeni. Fala xui gbeen yi keli manga gbedeni Ala Batu Banxini, a yi

a fala, a naxa, “A bata jan!”

¹⁸ Kuyen jin masəxənna nun xuiue nun galan xuiin yi mini, bəxən yi xuruxurun gbeen ti naxan jəxən munma yi liga xabu muxune da! ¹⁹ Taa gbeen yi taxun saxanna ra. Siyane taane yi kala. Ala mi jinan Taa gbeen Babilən* xən, a yi a xəlo gbeen manpa lengenna so men kaane yii, alogo e xa Alaa xələn min. ²⁰ Ige tagi bəxəne birin yi tunun. Geyane fan mi yi fa toma. ²¹ Balabalan kəsə binyene yi lu yolonjē muxune ma naxanye yi kilo tonge naaninna liyə. Muxune yi Ala rayelefu na fitina balabalan kəsəna fe ra, amasətə na yi magaxu kati!

17

Yalunde naxalan gbeena fe

¹ Na xanbi ra, lenge soloferene yi suxi maleka soloferen naxanye yii, na nde keden yi fa n fema, a naxa, “Fa be, yalunde naxalan gbeena* fe kitin sama kii naxan yi, n xa na yita i ra, naxan findixi taa gbeen misaala ra naxan tixi baa wuyaxi longonna ra. ² Dunuja mangane yalunyaan liga a tan nan xən, dunuja muxune birin yi e min a yalunyaan dələn na han e xunne yi keli.”

³ Alaa Nii Sarijhanxin yi so n yi, malekan yi n tongo, a siga n na tonbonni. N yi

* **16:19:** Babilən taan findixi wundo falan nan na naxan bunna nəen fa fala Romi taana. Romi kaane yi Alaa yamaan naxankatama Yoni waxatini alo Babilən taan yi Alaa yamaan naxankatama Daniyeli waxatini. * **17:1:** Yalunde naxalan gbeeni ito findixi Romi taan misaala ra.

sa naxanla nde to, a dəxi
sube magaxuxi gbeela nde
fari, Ala rayelefu falane yi
sebəxi naxan yiren birin ma
a xinle ra. Xun soloferene nun
feri fu nan yi a ma.⁴ Na
naxanla yi maxidixi dugi
mamiloxin nun a gbeela
nan na e nun xəmaan nun
bəxə bun nafunle nun gəmə
tofafjine.[†] Xəma igelengenna
a yii, na rafexi fe haramuxine
nun a yalunya fe xəsixine
birin na.⁵ Xinla nde yi sebəxi
a tigi ra, wundo feen nan yi
na ra, a naxa,

“Babilən Taa Gbeena,[‡]
Yalunde naxanle nun dunuja
fe haramuxine birin
nga.”

⁶ Awa, n yi na naxanla to,
a minxin nan yi a ra yama
sarijanxin wunla nun Yesu
a sere təgəndiyaxine wunla
ra. N to a to, n yi kabə kati.
⁷ Malekan yi n maxədin,
a naxa, “I kabən nanfera?
N naxanla fe wundo feen
bunna falama i xa nən e
nun sube magaxuxin naxan
a xalima, xun soloferene nun
feri fu naxan ma.⁸ I sube
magaxuxin naxan toxi, na
yi na nun, koni iki, a mi fa
na. Anu, a mən tema nən yili
naxin na, a sa halagi. Dunuja
muxun naxanye birin xili mi
sebəxi habadan Nii Rakisin
Kitabun kui benun dunuja
xa da waxatin naxan yi, ne na
sube magaxuxin to waxatin
naxan yi, e kabəma nən,
amasətə a yi na nun, koni a
mi fa na iki, anu a mən fama

nən.”

⁹ “Na ma, fə xaxinla nun
fe kolonna nan xa lu en yi:
Xun soloferene findixi na
taan geyaan soloferene nan
na, naxanla dəxi naxanye
fari. E mən findixi manga
soloferene nan na.¹⁰ Suulun
bata kala. Keden mangayani
iki, boden munma fa singen.
A na fa waxatin naxan yi, a
waxatidi nan tun nabama.¹¹ Sube magaxuxin naxan
yi na nun, koni a mi fa na,
na yətəen findixi mangan
solomasexəden nan na, a mən
manga soloferene yə, a sigan
halagin nan ma.”

¹² “I feri fuun naxanye toxi,
ne findixi manga fuuna ndee
nan na, naxanye munma
mangayaan fələ singen,
koni e mangayaan ligama
nən waxatidi bun ma sube
magaxuxin waxatini.¹³ E
birin miriyaan keden: e e
sənbən nun e fangan birin
soma nən sube magaxuxin
yii.¹⁴ E Yəxəe Diin yəngəma
nən, koni Yəxəe Diina e
nəma nən, amasətə Marigine
Marigin nan a ra, e nun
Mangane Mangana. E nun a
muxu xilixine nun a muxu
sugandixine nun a muxu
təgəndiyaxine fan yi nəən
sətə.”

¹⁵ Malekan yi a fala n
xa, a naxa, “I igen naxanye
toxi, yalunde naxanla yi dəxi
dənaxan yi, bənsənne nun
yamane nun siyane nun
xuine nan ne ra.¹⁶ I feri
fuune nun sube magaxuxin

[†] 17:4: bəxə bun nafunle: Gəmen siyana nde nan ma fe falaxi be naxan toma fəxə
ige yi xaxunna ndee kui. Na gəmen xili nən “perili.” [‡] 17:5: Babilən Taa Gbeena:
Wundo falan na a ra naxan Romi taan nan ma fe falama.

naxanye toxi, ne yalunde
naxanla rajaxuma nən, e yi
a yii seene birin ba a yii, e
yi a rageli. E yi a fati bəndən
don, e yi a gan. ¹⁷ Amasətə
Ala nan na saxi e bəjəni, e xa
a sagoon liga. E birin yi lan a
ma, e yi e sənbən nawali sube
magaxuxina mangayani han
Alaa falan yi kamali.”

¹⁸ “I naxanla naxan toxi,
na findixi taa gbeen nan na
naxan mangayaan ligama
dunuja mangane birin xun
na.”

18

Babilən kala fena

¹ Na danguxina, n mən yi
maleka gbətə to godə keli kore
naxan sənbə yi gbo, a nərən
değen yi bəxən birin yiylan.

² A yi a xuini te, a naxa,
“Babilən taa gbeen* bata
bira,
a bata kala!

A bata findi jinanne nun
yinna jaxine birin
dəxəden na
e nun xəli jaxin nun sube
haramuxi xəsixin sifan
birin konna.

³ Amasətə siyane birin bata
a yalunyaan dələ xəlen
min.

Dunuja mangane birin bata
yalunyaan liga a xən.

Dunuja yulane bata findi na-
fulu kanne ra a nafulu
kanya gbeen xən.”

⁴ Na xanbi ra, n yi fala xui
gbətə me keli kore, a naxa,
“N ma yamana, ε keli a yi,
alogo ε nama basan a yulu-
bine ra,

ε nun ne yi fitina fena ndee
sətə ε bode xən.

⁵ Amasətə a yulubine bata e
malan e bode fari
te han kore xənna.
Ala mijinanxi a fe jaxine xən
ma.

⁶ ε a saranna fi
alo a bonne saranxi kii naxan
yi,

ε a saranna fi a kewanle ra
dəxəde firin.

A dələn saxi igelengenna
naxan kui,

⁷ ε na rafe dəxəde firin.
⁷ A binyen nun yətə
yijaxunna naxan
nagidi a yətə ma,

ε na tərən nun a səxəlen
jəxənna ragidi a ma.
Amasətə a fala nən a yətə ma,
a naxa,
‘A mato,

n bata findi jaxalan mangan
na,
kaja gile mi n na,
n mi sunə mumə!

⁸ Na ma, fitina feni itoe birin
fama a ma nən ləxə ke-
denni:
furen nun sunun nun fitina
kaməna,

a mən yi woli təeni, a gan.
Amasətə Marigina Ala sənbən
gbo

naxan a kitin saxi.”

⁹ Dunuja mangane naxanye
luxi yalunyaan nun yətə
yijaxunni a xən, ne na a
ganmatən tutin to tə waxatin
naxan yi, e sunuma nən, e
wuga a fe ra. ¹⁰ E gaxuxin yi
sa ti wulani a jaxankatana fe
ra, e yi a fala, e naxa,
“Gbalona, gbalona,
Babilən taa gbeena,
taa sənbə kanna,

* **18:2:** Babilən taa gbeena: Wundo falan na a ra naxan bunna nən fa fala Romi taana.

i ya kitin bata fa i ma sanja
ma kedenni!"

11 Dunuja yulane fan sunuma nən, e wuga a fe ra, amasotə muxu yo mi fa e sare seene sarama sənən: 12 naxanye findixi xəmaan nun gbeti fixən nun bəxə bun nafunle nun pərili gəmə tofajin nun taa dugi fajine nun dugi fajı gbetə nun dugi gbeeble nun wudi fajı sifane birin na e nun se fajin sifan birin naxanye rafalaxi sama jinna ra, e nun wudi fajine nun sulan nun wuren nun gəmə fajı fixəne, 13 e nun sinamon wudi xiri paxumən nun se xiri paxumən nun latikənənna nun mirihi latikənənna nun wusulanna nun dələn nun turen nun murutu fujin nun murutun nun jingene nun yəxəne nun soone nun wontorone nun konyine nun muxune niine. 14 Yulane yi a fala taan muxune xa, e naxa,

"Sare seen naxanye birin xəli
i ma,
ne bata tunun,
i ya nafunle nun i ya nərən
bata jan.

E mi fa toma sənən!"

15 Yulan naxanye nafunla sətə na taani yulayani, ne sa tima nən wulani, amasotə e bata gaxu a paxankatan yee ra, e wugama nən, e sunu. 16 E yi a fala, e naxa,

"Gbalona.

Gbalon taa gbeeni ito xa.
Na kaane yi maxidixi taa dugi
fajin nin,
e nun dugi mamiloxin nun a
gbeela

e nun xəmaan nun gəmə
tofajine.

17 Nafulu gbee sifani ito
bata raxəri sanja ma
kedenni!"

Kunki ragine nun kunki
kui muxune nun kunkin wa-
likene birin yi sa ti wulani.

18 E gbelegbelema, e yeeñ tixi
a ganmatən tutin tematən
na, e naxa, "Taa mundun yi
maliga taa gbeeni ito ra?" 19 E
lu gbangbanna se e xunne yi
sununi, e yi lu wuge, e sunu, e
naxa,

"Gbalona,
gbalon taa gbeeni ito xa!

Kunki kanne birin findixi na-
fulu kanne ra taani ito
nin.

A bata raxəri sanja ma ke-
denni!"

20 E səwa a halagi feen na,
e tan naxanye kore xənna ma,
e tan yama sarijanxin nun a
nabine nun a xərane,
e fan xa səwa.

Amasotə Ala bata a makiti,
a yi e xun mafala kitin bolon.

21 Nba, maleka sənbəmana
nde yi gəmə gbeen tongo alo
se din geməna a yi a woli fəxə
igeni, a naxa,
"Babilən taa gbeen nawolima
ayi kala sənbə sifani ito
nin,
a mi fa to sənən."

22 Konden xuiin nun yenla
xuiin nun xulen xuiin
nun
xəta xuiin mi fa məma ayi
sənən!
Walike kesuxi sifa yo mi fa
toma ayi sənən.

Se din xuiin mi fa məma ayi
sənən!

23 Lenpu degen mi fa toma ayi
sənən.

Naxalandin nun naxalandi
kanna xuiin mi fa
mema ayi sənən.

Na birin bayo ε yulane yi
findixi dunuja sənbə
kanne nan na.

Na birin bayo ε dunuja mux-
une birin mayenden
nən ε woyimεya feene
xən.

²⁴ Alaa nabine nun a yama
sarijanxin wunla
minixi Babilən taan
nin
muxun naxanye birin faxa
bəxəni,
ne wunla goronna a tan nan
ma.”

19

¹ Na danguxina, n yi fala
xui gbeen mə kore naxan yi
luxi alo gali gbeen xuina, a
naxa,

“Tantunna Ala xa!

Kisin nun binyen nun
sənbəna en ma Ala nan
yii!

² Amasətə a kitine sama
ŋəndin nun tinxinna
nin.

A bata naxalan yalunxi gbeen
makiti
naxan yi dunuja kalama a
yalunyaan na.*

A mən yi a walikəne faxa feen
saran a ra.”

³ E mən yi a fala, e naxa,

“Tantunna Ala xa!

Taan gan tutin luma nən tə
habadan.”

⁴ Fori məxəjən nun naaninne
nun dalise naaninne yi e
xinbi sin, e yi Ala batu, a dəxi
a manga gbedəni, e naxa,

“Amina! Tantunna Ala xa!”

* **19:2:** Naxalan yalunxin findixi wundo falan na lan Romi taan ma.

*Yəxəe Diina naxalandi tiin
naxanaxana*

⁵ Na xanbi ra, fala xuiin yi
keli manga gbedəni naxan a
fala, a naxa,
“Ε en ma Ala tantun,
ε tan a walikəne birin,
ε tan naxanye gaxuxi a yee ra,
muxudin nun muxu gbeena.”

⁶ Nba, n yi fala xuiin mə,
naxan yi luxi alo gali gbeen
xuina, a mən yi luxi alo ige
walan gbeen xuina, e nun
kuye sarin gbeen xuina. A
naxa,

“Tantunna Ala xa!
Amasətə en Marigina,
Ala sənben birin kanna nan
mangayaan nabama!”

⁷ En sewa, en naxan.
En yi binyen fi a ma!
Bayo Yəxəe Diina naxalandi
tiin waxatin bata a li,
a naxalandin bata a yitən.

⁸ Dugi fajı sarijanxin may-
ilenxin bata so a yii a
maxidi seen na.”
Dugi fajıin findixi yama
sarijanxina tinxinyaan mis-
aala nan na.

⁹ Na xanbi ra, malekan yi
a fala n xa, a naxa, “Ito səbə:
‘Səwan na kanne xa naxanye
xilixi Yəxəe Diina naxalandi
tiin sewa bande donni.’ ” A
mən yi a fala n xa, a naxa,
“Alaa ŋəndi falane nan itoe
ra.”

¹⁰ N yi n xinbi sin a bun ma
a batu feen na, koni a yi a fala
n xa, a naxa, “I nama na ligi!
I walikə boden nan n tan na
e nun i ngaxakedenna nax-
anye birin na Yesu a fe seren
ba. Ala nan xa batu!” Bayo
Yesu a fe sereya falan findixi

Alaa Nii Sarijanxin nabiya falane nan na.

Soo ragiin nun soofixənafə

¹¹ Nba, n yi kore xønna to rabixi, n yi soo fixen to. Naxan yi døxi a fari, na yi xili nñen Tinixinna nun Nñndina. A kitin nun yengen nabama tinxinna nin. ¹² A yeeene yi luxi alo tee degena. Mangaya taxamaseri wuyaxi yi soxi a xun na. Xinla yi sebexi a ma, muxu yo mi naxan kolon, fo a tan. ¹³ Domaan naxan yi ragodoxi a ma, na bata yi sin wunli. A xili nñen, "Alaa Falana." ¹⁴ Ariyanna ganle yi biraxi a foxy ra, e yi døxi soo fixene fari. E maxidixi taa dugi fixe sarijanxini. ¹⁵ Silanfan xenxen yi minima a de, a yi siyane nøma naxan na. A tan nan mangaya xødexen ligama siyane birin xun na a manga wure dunganna ra.[†] A tan nan manpa bogine bodonma Ala Senben Birin Kanna xølo gbeen manpa ige badeni. ¹⁶ Xinla sebexi a domaan nun a danban ma, a naxa, "Mangane Mangana, Marigine Marigina."

¹⁷ Nba, n yi malekan to tixi sogen tagi. Xønla naxanye birin yi kore foyeni, a yi falan ti ne xa a xuini texin na, a naxa, "E fa be, e fa e malan Alaa donse donna malan gbeena fe ra, ¹⁸ alogo e xa fa mangane suben don e nun sofa kuntigine nun senbemane nun soone nun soo ragine e nun muxune

birin, xørøne nun konyine, muxu gbeen nun muxudina."

¹⁹ N yi na sube magaxuxin to, e nun dunuja mangane nun e ganle. E yi malanxi alogo e xa na kanna yengen naxan døxi soo fixen fari, e nun a ganla. ²⁰ E yi sube magaxuxin suxu, e nun wule nabiin naxan yi kabanako feene ligama a yetagi a muxune mayenden naxanye xøn e yi tin sube magaxuxin taxamasenna xa sa e ma, e yi a sawuran batu. Efirinna birin neñen yi woli ayi tee darani naxan degema dole teeen na. ²¹ Naxan yi døxi soo fixen fari, silanfanna naxan yi minima na de, na yi a dønxene faxa, xøline yi lugo e binbine ra.

20

Nee wuli kedenna mangayanafe

¹ Nba, n yi malekan to godø keli kore, yili jaxin deñinna a yii e nun yølonxøn kuye gbeena. ² A yi ninginangan suxu, saji fonna, Yinna Mangana, Setana, a yi a xidi, a lu na han nee wuli keden. ³ Malekan yi a woli yili jaxin na, a yi na søxøn a ma, a taxamasenna sa a ma, alogo a nama fa siyane mayenden han nee wuli kedenna yi kamali. Na na dangu, fo a møn xa fulun nñen han waxatidi.

⁴ N yi manga gbødøne to. Naxanye yi døxi e yi, kiti sa senben yi so ne yii. Naxanye xunne bata yi søge e de Yesu a fe sereyaan nun

[†] 19:15: Yaburin 2.9

Alaa falana fe ra, naxanye mi sube magaxuxin nun a sawuran batu, naxanye mi tin a taxamasenna xa sa e tigi ra hanma e yiin ma, n yi ne niine to. E niin mən yi bira e yi e nun Alaa Muxu Sugandixin yi mangayaan liga han jee wuli keden.⁵ Faxa muxun dənxene niin mi birama e yi han jee wuli kedenna yi dəfe. Faya muxune kenla sayani, a fələn nan na ra.⁶ Səwan muxune xa naxanye na lu na keli singeni sayani. Sayaan firinden mi sənbə sətəma e tan ma, e findima nən Ala nun a Muxu Sugandixina saraxaraline ra, e yi mangayaan liga a xən han jee wuli keden.

Setana nəfəna

⁷ Na jee wuli kedenna na dangu waxatin naxan yi, Setana raminima nən kasoon na.⁸ A minima nən a siyane birin mayenden bəxən tongon naaninne birin yi alogo a xa e malan yəngən xili ma, na yi xili sa “Gogo nun Magogo.”* E wuya ayi alo fəxə igen məjənsinna.⁹ E fama nən e bəxən yiren birin li, e sa yama sarijanxin daaxaden əabilin e nun Alaa taa rafanxina. Koni təen yi godo keli kore, a yi e halagi.¹⁰ Na Yinna Mangana, Setana naxan e mayenden, na yi woli təe darani naxan dəgəma dole təen na, sube magaxuxin nun wule nabiin dənaxan yi. E lu jaxankataxi yanyin

nun kəeən na habadan han habadan.

Kiti dənxəna fe

¹¹ Nba, n yi manga gbede fixə gbeen to, e nun naxan yi dəxi a yi. Bəxə xənna nun kore xənna e gima a yee ra, e mi fa to sənən.¹² Na xanbi ra, n yi faxa muxune to, muxu gbeene nun muxudine, e tixi manga gbeden yetagi. Kitabune yi rabi, Kitabu gbede fan yi rabi. Nii Rakisin Kitabun nan yi na ra. Faya muxune yi makiti alo a yi səbəxi kii naxan yi kitabune kui, lan e kewanle ma.¹³ Fəxə igen yi a gbee faxa muxune ramini, sayaan nun laxira fan yi e gbee faxa muxune ramini, e birin yi makiti e kewanle ma.¹⁴ Nayi, sayaan nun laxira yi woli təe darani. Na findin sayaan firinden nan na, təe darani.¹⁵ Naxan yo xili mi to səbəxi Nii Rakisin Kitabun kui, na wolima ayi nən təe darani.

21

Kore xəri nənen nun bəxə xəri nənenəfe

¹ Na xanbi ra, n yi kore xəri nənen nun bəxə xəri nənen to. Amasətə kore xəri singen nun bəxə xəri singen bata yi tunun, fəxə igen mi yi fa na sənən.² Awa, n yi Alaa Taa Sarijanxin to gode keli ariyanna yi Ala fəma, Yerusalən nənenə, a yitənxi alo naxalandin naxan a yitənxi siga a xəmen nalandeni.³ N yi fala xui

* **20:8:** Alaa yamaan yaxune xili na kiini Nabi Esekiyeli kitabu yiren kui. A mato Esekiyeli sora 38 han 39 kui.

gbeen me manga gbedeni, a naxa, "Ala dəxəden bata lu adamadiine tagi! A luma nən e fema, e findi a yamaan na. Ala yetəen luma nən e fema, a findi e Ala ra." ⁴ A yi e yeegeen birin fitan e yee ra yi, sayaan mi fa luma na sənən hanma sununa hanma wugana hanma xəlena. Amasətə fe fonne bata jan."

⁵ Na xanbi ra, naxan yi dəxi manga gbedeni, na yi a fala, a naxa, "N bata feen birin findi a nənən na!" A mən yi a fala, a naxa, "Ito sebə, amasətə fe ragidixin nun jəndin nan falani itoe ra." ⁶ A mən yi a fala n xa, a naxa, "N tan nan Alifa nun Omega ra.* Na nan na ra, a fələn nun a rajanna. Xa min xənla naxan ma, n siimaya tigi igena nde soma nən a yii, a sare mi na. ⁷ Na nan findima nə sətə muxun keən na. N findima nən a Ala ra, a yi findi n ma diin na. ⁸ Koni nafigine nun denkəleyatarene nun muxu xəsixine nun faxa tiine nun yanga suxune nun kəramuxune nun suxure batune nun wule falane birin, ne tan gbeen təe daraan nan na naxan degemə dole teen na. Sayaan firinden nan na ra."

Yerusalen nənənafe

⁹ Lenge soloferen yi suxi maleka soloferen naxanye yii, naxanye yi rafexi fitina fe dənxə soloferene ra, na nde keden yi fa n fema, a naxa, "Fa be, n xa naxalandin yita

i ra, Yəxəe Diina naxanla." ¹⁰ Alaa Nii Sarıjanxin yi so n yi, malekan yi siga n na geya gbeen fari pon, a sa Taa Sarıjanxin yita n na, Yerusalən naxan godo keli ariyanna yi Ala fema. ¹¹ Alaa nərən yi a ma, a mayilenma alo yasipi gemena alo gemə fixəna. ¹² Yinnə yi taan nabilinxı, a mate, a gbo. So də fu nun firin yi a ma. Maleka fu nun firin tixi na dəne ra. Isirayila bənsən fu nun firinne xinle sebəxi dəne ma. ¹³ Sogeteden binni də saxan, kəmənna ma də saxan, yiifanna ma də saxan, sogegododen binni də saxan. ¹⁴ Bətən sade fu nun firin nan yi taan yinna bun, Yəxəe Diina xəra fu nun firinne xinle sebəxi e ma.

¹⁵ Malekan naxan yi falan tima n xa, se maliga tamin yi suxi na yii naxan yi rafalaxi xəmaan na, alogo a xa taan maliga e nun a dəne nun a yinna. ¹⁶ Tongon naanin nan yi taan ma. A kuyan nun a yigboon yi lan. Malekan yi taan maliga se maliga tamin na: kilo wuli firin. A kuyan nun a yigboon nun a yiteen birin yi lan. ¹⁷ Malekan yi yinna maliga adamadiine se maliga kiini, nəngənna yə kəmə tonge naanin e nun naanin. ¹⁸ Na yinna yi tixi yasipi gemən nan na, taan yi tixi xəma fəjin nan na. A fixa alo kilasina. ¹⁹ Taan nabilinna yinna bətən sadene yi rayabuxi

* **21:6:** Gireki xuiin gbee sebelidine fələn nan Alifa ra, a rajanna yi findi Omega ra. Na nan na ra, a fələn nun a rajanna.

22

Ariyanna

¹ Malekan yi siimaya baa igen fan yita n na. A fixa alo kilasina, keli Ala nun Yexee Diina manga gbedeni. ² Siimaya wudin yi tixi taan yama malanden tagi, e nun baan foxo firinne ra, naxan yi bogima sanja ma fu nun firin neen bun ma. A yi bogima nen kike yo kike. Siyane rakendeya seen nan yi a deene ra. ³ Danga mi fa na sonon.

Ala nun Yexee Diina manga gbeden luma nen na taani. A walikene yi a batu. ⁴ E yi a yetagin to, a xinla yi lu e tigi ra. ⁵ Koeen mi fa soe mumee, e mako mi fa luma lenpu degen ma hanma sogena, amasoto Marigina, Ala nan e luma kenenni. E luma nen mangayani habadan han habadan.

Yesufafenafe

⁶ Na xanbi ra, malekan yi a fala n xa, a naxa, “Feragidixin nun nondin nan falani itoe ra. Marigina, Ala naxan xaxinla fima nabine ma, na nan a malekan nafaxi alogo a xa sa a yita a walikene ra naxan fama ligadeni.”

⁷ Yesu naxa, “N famatoon ni i ra. Sewan na kanna xa naxan na nabiya fala sebexini itoe suxu.”

⁸ N tan Yoni nan feni itoe mexi, n yi e to. Nba, n to e me, n yi e to, malekan naxan yi e yitama n na, n yi bira na san bun ma, alogo n xa a batu.

⁹ Koni a yi a fala n xa, a naxa, “I nama na liga de! I walike

geme fajin sifan birin na: yasipi gemen nan yi a beten sade singen ma, a firindena safiri gemena, a saxandena agati gemena, a naaninden dena emerodi gemena, ²⁰ a suulunden dena onxi gemena, a senninden dena karineliya gemena, a solofereden dena kirisoliti gemena, a solomasexeden dena berili gemena, a solomanaaninden dena topasi gemena, a fudena kirisopirasi gemena, a fu nun kedendena yasinti gemena, a fu nun firindena ametisi gemena. ²¹ A so de fu nun firinne birin yi rafalaxi geme fajine nan na. De keden kedenna birin yi rafalaxi perili geme tofaji keden nan na. Taan kira gbeen yi rafalaxi xema fajin nan na, a fixa alo kilasina.

²² Koni n mi Ala Batu Banxin se to na taani, amasoto Marigina, Ala Senben Birin Kanna nun Yexee Diin nan findixi Ala Batu Banxin na. ²³ Taan mako mi yi sogen nun kike degen ma, amasoto Alaa noron yi a yiylanma. Yexee Diin nan a lenpun na. ²⁴ Dunuja siyane sigan tima a degen nan ma, dunuja mangane fama nen e binyen na a xon. ²⁵ Taan deene mi ragalin mumee, amasoto koeen mi soma na yi mume! ²⁶ Siyane birin fama nen e binyene nun e xunnayerenne ra a xon. ²⁷ Koni se sarijantare yo mi soe na taani, hanma fe xosixi rabana hanma wule falana, koni fo naxanye xili sebexi Yexee Diina Nii Rakisin Kitabun kui.

boden nan n na, e nun i ngax-
akeden nabine e nun nax-
anye birin fala səbəxini itoe
suxuma. Ala nan batu!”¹⁰ A
yi a fala n xa, a naxa, “I nama
nabiya fala səbəxini itoe findi
wundo feene ra de. Amasətə
waxatin bata maso.¹¹ Xa
tinxitaren naxan na, na xa
lu tinxitareyani. Xa xəsiden
naxan na, na xa lu xəsi fe ra-
bani. Xa naxan tinxin, na xa
lu tinxinyaan fari. Xa naxan
sarijan, na xa lu sarijanni.”

¹² Yesu naxa, “N famaan ni i
ra. N fama nən birin kəwanla
saranna ra n yii.¹³ N tan
nan Alifa nun Omega ra, na
bunna nəen fa fala a singen
nun a dənxəna, a fələn nun a
rajanna.”

¹⁴ “Səwan na kanne xa
naxanye e domane xama
alogo e xa siimayaan wudin
sətə, e so taan so dəeñe ra.¹⁵ Koni fe xəsixi rabane nun
kəəramuxune nun yalun-
dene nun faxa tiine nun
suxure batune nun wule
falan nafan naxanye birin
ma, ne luma nən taan fari
ma.”

¹⁶ “N tan Yesu bata n ma
malekan xə ε ma alogo a xa sa

sereyani ito ba dənkeleya ya-
mane xa. Dawuda bənsənna
nan n na, keli a denbayani.
Tagalan sareñ nan n tan na,
naxan tema xətənnni.”

¹⁷ Awa, Alaa Nii Sarıjanxin
nun naxalandin yi a fala, e
naxa, “Fa be!” Naxan yo na a
me, na fan xa a fala, a naxa,
“Fa be!” Xa min xənla naxan
ma, na xa fa. Xa naxan wama
siimaya igen xən, na xa a ra-
suxu, a mi sarama.

Fala Dənxəna

¹⁸ N muxune nan
maxadima naxanye birin
nabiya fala səbəxini itoe
məma, xa naxan nde sa e
fari, Ala fitina feene sama
nən na kanna fari naxanye
səbəxi kitabuni ito kui.¹⁹ Xa
naxan yo nde ba nabiya fala
səbəxini itoe ra, Ala na kanna
gbee bama nən siimaya
wudin nun taa sarijanxina fe
yi, naxanye fe falaxi kitabuni
ito kui.

²⁰ Naxan feni itoe seren
bama, na naxa, “Nəndin na a
ra, n famaan ni i ra.” Amina!
Marigi Yesu fa!²¹ Marigi Yesu
xa hinan ε birin na.